

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

- + *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.
- + *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.
- + *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.
- + *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via <http://books.google.com>

W
296

F12 ~~2006~~
~~EA~~

~~187~~

T A E L - E N
DICHT-KUNDIGE
BY-DRAGEN.

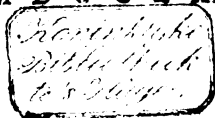
BERSTE DEEL,

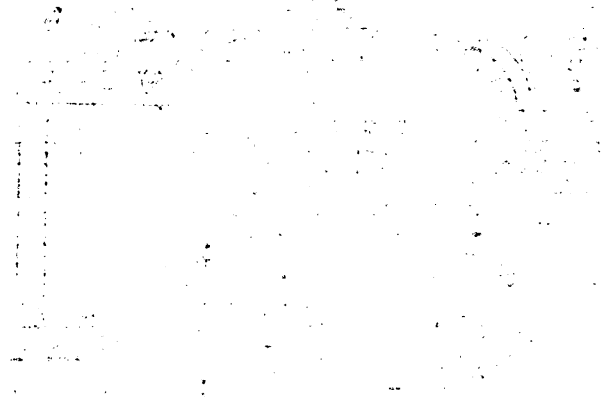
1759, 1760.

Te L E Y D E N,
By JOHANNES LE MAIR;

M D C C L X.

DEN WEL-EDELEN GESTRENGEN

H E E R E

MR. BALTHAZAR
HUYDECOPER,

RAED EN OUDSCHEPEN DER STAD AMSTERDAM,

HOOFDBAILIUW VAN DEN EILANDE TEXEL

ENZ. ENZ. ENZ.

VOORNAMEN KENNER, VOORSTANDER EN BE-
GUNSTIGER DER FRAEIE WETENSCHAPPEN,

INZONDERHEID

DER NEDERLANDSCHE

TAEI-DICHT-GESCHICHT-EN
OUDHEID-KUNDE,

NEMEN DE UITGEVERS DER

B Y - D R A G E N

TEN OPBOUW VAN NEERLAND'S

TAEI-EN DICHT-KUNDE

DE VRYHEID DIT HUN ONTWERP,

DAT

DAT ZY ALLEEN UIT ZUCHT VOOR DE UITBREIDINGE
DIER LIEFHEBBERYEN, EN OM DERZELVER MIN-
NAERS TOT SCHRYVEN, OF TOT UITGEVEN
VAN HET ONDER HEN BERUSTENDE, UIT-
TELOKKEN, HEBBEN AENCEVANGEN,

E N

DAT ZY GIERNE TOT EEN AFZONDERLYKE ROEKZAEL,
VOOR DE VADERLANDSCHE WETENSCHAPPEN,
ZOULDEN IN STAND BRENGEN,

MET ALLE EERBIED EN ACHTING,

DIE ZY

ZYNER GELEERDHEID EN GUNSTE
VERSCHULDIGD ZIJN,

A E N T E B I E D E N,

EN OP HOOPE VAN GUNSTIGE AENNEMING,
MOEDGEVING, AENPRYZING
EN ONDERSTEUNING

A E N T E B E V E L E N ;

O N D E R

OPRECHTE EN VUERIGE WENSCHINGE,
DAT ZYNE ED. ACHTB.

NÖG EEN LENGTE VAN DAGEN,

VOOR ZICH ZELVEN, ZYNE MAEGSCHAP EN
GUNSTELINGEN,

EN VOOR AL OOK ZYNER ED. ACHTB. EN ONZE
BEGUNSTIGDE OEFFENINGEN
BEWAERD,

EN HET REIKHALZEND VERLANGEN DER
GELEERDE WERELD,

NAER ZYN ED. ACHTB. BELOOVDEN, ONDER
HANDEN, EN TER PERSSE ZYNDEN ARBEID,
DOOR AENHOUDENDEN WELSTAND EN
GELUKKIGEN VOORDGANG

BEGUNSTIGD, EN EERLANG TEN VOLLEN
VOLDAEN WERDE.

I N H O U D

VAN HET

E E R S T E D E E L.

- No. I. 1. Bestek en oogwit der *Bydragen*.
2. Opgave van F. B. L. C. *aenmerk. de nederd. taal aengwendende*.
3. WIEGZANG voor het *Dochtertjen van . . . . .*
- II. 1. Opgave van B. DE BOSCH, *dichtliev. verlustigingen IIde deek met aenteekeningen*.
2. ——— SARA MARIA V. D. WILP *Messias, Herderszang*.
- III. NOODZAKELYKHEID DER WEDERGEBOORTE. Dichtstuk.
- IV. Brieven van F. B. L. C. over BRAEF EN KORT ANDWOORD.
- V. De *aenmerkingen op de Psalmberyming van Petrus Datheenus*, van D^o. ANDREAS ANDRIESEN, en de DATHEENIANA; beoordeeld.
- VI. Vervolg van N. 5. waer achter, tot proeve van eene nieuwe Psalmberyming, Ps CIII. en CXIV.
- VII. DIGT-TAFREEL van het *Goeddelijk-gericht ten jongsten dage*, door G. D. H.
- VIII. 1. *Recensie der nieuwe uitgave van HOOGSTRATENS geslachtl. bezorgd door A. KLUIT; met aenteekeningen*.
2. *Bewerf ener gansch nieuwe uitgave van KILIAEN*.
- IX. *Aenleiding tot de nederduitsche DICTKUNST, of waer-nemingen omtrent het maken van Vaerzen*.
- X. HOOGMOETS DWAESHEID, Dichtstuk.
- XI. Vervolg van No. 9. of de *aenleiding tot nederd. Dichtkunst*.
- XII. *Bylagen, op de beoordeeling der aenmerkingen op Datheen van ANDRIESEN en der DATHEENIANA, in n. 5. en 6.*
- XIII. *Verhandeling en onderzoek over de rechte-Nederlandsche LETTERSPELLINGE*.
- XIV. Opgave van FR. DE HAES, *verbeerlijkt en vernedert Portugal; met aenteekeningen*.
- XV. Een viertal dichtstukjens. 1.) *Lof der ootmoed.* 2.) Een onuitgegeven versjen van DAVID VAN HOOGSTRATEN 3.) DICTLIEF. *Herderszang*. 4.) DE MORGENSTOND.

INHOUD VAN HET EERSTE DEEL.

- XVI.** *Recensie* der nieuwe *Pfalmberyming* van LAUS DEO SALUS POPULO.
- XVII.** Opgave en beoordeeling van Jⁿ. LE FRANCO VAN BERCKHEY, *Bataafsche Albene*.
- XVIII.** *Recensie* van PH. ZWEERTS' *Gedichten*. 2.) weerleggende opgave van de DATHEENIANASCHE *bedenkingen* op *Bydrage* V. en VI. 3.) noch iet aen D^o. ANDRIESSEN, op zyn *Eerwaard. laetste nader antwoord*.
- XIX.** *Heilige bespiegeling ener geloovige Ziele by 's Heilants HEMELVAERT*. Dichtstuk.
- XX.** *Tael en Dichtkundige aenteekeningen* van den maker, op zyn *Dichtstuk* in de vorige *Bydrage*.
- XXI.** Brief, en bygevoegde *dichtkundige aenmerkingen*, onder de Zinspreuk *nec timide, nec temere*.
- XXII.** 1. Brief van VIGNOTUS, behelzende enige *algemeene aenmerkingen*, een *geboortezang voor des dichters dochtertje*, en *klitkdicht op deszelv's doop*. 2.) *Gedichtje* van een Jongeling ter *Academie gaende*. 3.) twee brieven ter verbetering van n°. XXI.
- XXIII.** *Gedachten over enige werkwoorden*, verkeerdelijk *gelijkvloeiende* gemaakt, onder de Zinspreuk *Tentando*.
- XXIV.** 1. Brief van ANONYMUS BATAVUS, met *tegenbedenkingen* op het laest voorgaende stuk.
2. *Andwoord* van den aenmerker, *NEC TIMIDE NEC TEMERE*, op enen hem berispenden Brief in *Bydrage* XXII.
- XXV.** *Aenleiding ter nederduitsche Dichtkonst*; derde en laetste vervolg, met aenteekeningen, en twee brieven ter verbetering.
- XXVI.** De *LANDLIEFDE*, *minnedicht*; met aenteekeningen.
-

MAEN-

MAENDELYKSCHÉ BY-DRAGEN

TER OPBOUW VAN N E E R L A N D S T A E L - E N D I C H T - K U N D E .

V O O R B E R I C H T .

Onz oogmerk is alle nieuw uitkomende of onlangs uitgekomene boeken, de Nederlandsche tael en deszelvs aenverwanten, als mede de oudheden en dichtkunde onzes lands, betreffende, gelyk ook alle groote of kleene Nederduitsche dichtstukken, kortelyk aenteteekenen, of wydlopiger doorbladerende uittrekzelswyze onzen lezereu voorteleggen, en 'er onz oordeel, 't zy dat de begrippen der Schryvereu mée of tegen lope, vryelyk, oprechtelyk, en zo veel mogelyk zy, zacht en bescheiden by te voegen. Gebreken ons nieuwe, zo zullen we van tyd tot tyd, zo nu en dan, over vroeger en vroeger uitgegevene werken redekavelen. Zyn 'er lievhebbers, die ons met hunne aenmerkingen, op dezen of genen schryver, dien zy achten een onderwerp onzer pennen te moeten werden, of met enig eigen opstel, tot onze opgetelde stoffe betrekkelyk, gelieven te vereeren, wy zullen hun geschryf op zulk ene wyze, als zy zelve zullen geraden vinden, het gemeen mededeelen; Oeffenaers der dichtkunde, hunne hersenvruchten in het openbaer eens willende ter toetze brengen, om onbekend te kunnen hooren op wat pryz zy geschat werden, zullen ook daer toe van onze blaedjes,

zoo wel als van enig ander wekelyks geschrift, kunnen gebruik maken, gelyk het zekerlyk met onz bestek het allerbest overeenkomt. Zomtyds zullen wy ook eigen werk; zoo wel in tael, als dicht-kunde, onzen lezer opdragen, ten 'er zyn vry oordeel over verwachten. Krygen wy van hier of elders billyke en bescheiden' berispingen tegen ons zelve, of verdedigingen van 't geen wy misschien in iemands werk mogten veroordeeld hebben, wy zullen ons even min ontzien die in een volgend blaedjen te plaetzen, dan of zy tegen enen ander waren ingesicht. Ter nakoming van deze onze beloften hebben zich reeds verscheiden met ons verbonden; Ook verzoeken en verwachten wy de goede hulp van aller, die voor hunne Vaderlandsche tael en derzelve netheid enige zucht, rechtaerte liefde hebben, hopende dat zy niets tot ons oogmerk dienstig zullen ontmoeten, zonder ons dat gunstig medetedeelen.

Uit de verschillende spellingen, die men by de achtbaerste schryvers onzes lands, tot merkelyke verachtering onzer tael-geleerdheid, in zwang ziet, hebben wy 'er, met algemeene goedkeuring, eene gekozen, die ons het best behaegde; misschien geven wy 'er in 't vervolg wel eens rekenfchap van; achtende anders dat het byna even veel zy hoe men spelle, als het maer een algemeen landgebruik is, naer welks weder invoeren reeds lang (dank zy de hoefdigheid waar mée elk met hand en tand zyne eigene zinlykheid wil vasthouden) te vergeeys getracht is. Voor 't overige, om onzen voorraad niet te schierlyk optemaken, als ook om ons zelve, die andere bezigheden hebben, niet te zeer te bezwaren, en in staet te blyven van onz geschryf eniger wyze te kunnen beschaven, zullen we voor eerst maer eens ter maend een dusdanig half blaedjen uitgeven: misschien zoude de goede uitslag, een behoorlyk vertier, doch voor al de rykelyke mededeelingen ons van buiten aankomende, ook hier in kunnen verandering maken. Dit is 't al, Lezer, dat wy u te zeggen hadden, leez nu het volgende onbevooroordeeld, begunstig onze pogingen, en vaer wel.

TAEL- EN DICHT-KUNDIGE BY - D R A G E N.

N^o. I. voor den 1. van Slachtmaend 1758.

Niet wel een jaer geleden, kwam ons by toeval zeker boekjen in handen, op welks titulblad alleen stond: *Eenige aenmerkingen de Nederduitsche tael aengaende* C1D1CCCLVII. We doorlazen het ten eersten met groote graegte, en het behaegde ons dus, dat wy (als geen kans ziende het immer weder te krygen) ene vry groote menigte aenteekeningen uit het zelve in de onze in voegden. Zedert zagen we met genoegen, dat de Schryver, na'er voorzichtiglyk deze en gene uitdrukkingen te hebben uitgeworpen, eindelyk besloten hadt dat aengename geschenk den lievhebber en niet langer te onthouden, dat boekjen met byvoeging zyner naem- en ambt- letters F. B. L. C. te *Utrecht* by de boekverkopers W. en W. H. Kroon uitgewende (voor 14. stuiv.) Het voornaem oogmerk van dezen schranderen Schryver is onze tael op te helderen uit het oude Fransch van de middeneeuwen, met het ontdekken van welken onbetwistbaer ryken bron, Hy enen ongeloofbaren dienst heeft gedaan. Dit zal voor taelkenners genoeg blyken, wanneer zy zich maer de moeite gelieven te gunnen, om die zoo sterk uitgewerkte aenteekening van den onvergelykelyken B. HUYDECOOPER over 't woord *Levrei* (in zyne aenmerkingen op *VONDELS* vertaalde gedaant *verwisselingen van Ovidius* B. XI. bl. 300-319.) te vergelyken met het geen onze Schryver van dat zelvde woord zegt bl. 43-59, 93, 161. De bedrevenheid by dit alles van dezen Heer ook in onze Nederlandsche sieraetschryver en (P. C. H. O. O. F. T. by voorbeeld) blykt mede uit verscheidene zyner aenteekeningen. zie bl. 13, 30. enz.

We zullen eens ene der zelve kortelyk uitteekenen. *Bralen* zegt de Heer HUYDEC. in 't genoemde werk B. II. v. 490. hem nooit behaegt te hebben, om dat hy bet aenziet voor om den rymklank verbasterd van *praelen*:

len: alle de voorbeelden die hy van *brallen* opgeeft zyn versen, en geene in onrym gevonden te hebben, zal hem waerschyndlyk tot deze gedachten gebragt hebben. Doch (zegt onze F. B.) *Hoofd heeft het ook in onrym gebruikt.* waer van hy 6 voorbeelden opgeeft, by welke men voege in den *Tacitus* bl. 84. *zoo keurde de Vroedschap dat Germanicus en Drusus, BRALLENDE hun intree ter stadt zouden doen.* en bl. 102. *alhoewel de Raadt gestemt hadt, dat by BRALLENDE aankomen zonde.* Dit nu niet om den rymklank zynde, besluit onze Schryver te recht, dat BRALLEN goed Duitsch is. *My komt voor* (zegt Hy vervolgens) *dat het 't zelve woord is als 't Fransch briller.* Doch, zoo het ons hier vrystond onze gisningen ter bane te brengen, zouden wy BRALLEN liever verkort achten uit *bragelen* of *braggelen* / van welk wy by KILIAEN nog overig vinden het Ang. *bragge*, en enigszins meer verbasterd het Vlaemsch *bragheren* of *braggheren* / *speciose ingredi, superbe incedere, ostentare.* Deze verkorting dunkt ons even natuerlyk, als *dallinck* (dat KILIAEN kwalyk door *beden* vertolkt) voor *dagebink*, *dagelyks*, *balling* voor *banneling*, *vonnisse* voor *wondenisse*, *kallen* voor *kakelen* enz. (*).

In het IIde. deeltjen geeft ons de Heer F. B. . . . een gantsch woordenboek van zulke, in welke wy naer zyne gedachten met het Fransch overeenkomen, of onderling iet van elkander ontleenen; dus is b. v. *balcon* van onz. Duitsche *balk* enz. enz.

Ten slot . . . Bl. 83. zegt de schryver: *Zoo ik zie dat deeze aenmerkingen van eenige waerdye geacht worden, zal ik misschien myn werk maaken; om eenige boeken, die my ontbreeken, te zoeken, en hier noch een aenhangsel by te voegen. Want ik heb daer den tyd wel toe.* Dit is ons aengenaem. Wy achten, gelyk wy reeds genoeg getoond hebben, die aenmerkingen van groote waerdye, en bidden den uitgever dus rustig voort te gaen. Kan 'er dit onz blaedjen toe te passe komen, 't zal ons aengenaem zyn van die kundige hand dikwyls iet te mogen ontvangen.

(*) Zie van 't woord BRALLEN, en deze onze geyste afceiding, breeder beneden VIII. 6. bl. 129--133.

Het ontwerp, 't welk wy by dezen in 't openbaer voorstellen, hadden wy reeds onder de hand aen dezen en genen onzer medelievhebberen vertoond, om'er hunne medehulpe toe te verzoeken. Het goed gevolg dat wy hier op verhopē, deed' zich reeds op by den hier volgenden brief met deszelvs sierlyke bylage, by ons ontvangen, zoo als wy bezig waren om de stoffe tot onz eerste blaedjen, by een te zoeken. Zy scheen ons zoo zeer ter aenmoediging te zullen kunnen dienen, dat wy besloten die de eerste plaetze te gunnen. Dus luidze.

M Y N E H E E R E N,

Zoo het voornemen my voor enigen tyd door Ul. medegedeeld nog zal ter nitvaer gebragt worden, dwinkt my dis bygaande stukjen Ul. niet kwalyk te zullen dienen. Ik zende het zonder kennis des dichters, om welke rede ik den naam, dien gy misschien zult kunnen raden, 'er verzoeken niet by te voegen. Voor 't overige, Ul. goeden voortgang in uw pryslyk oogmerk toe wenshende, teekene my met aebting.

R..... 24. 8br. 1758.

enz.

* W I E G - Z A N G.

Voor het dochtertje van den Hr. N. N. myn geliefde nichtje.

Jansje lief! aanminnig meisje!

's Vaders wellust! Moeders vreugt!

Wat kwelt u voor ongeneugt?

Dat gy schreit, en reisje op reisje,

Zulke droeve toontjes slaat,

Droetheid voegt niet aan uw staat.

Dartel liever, dartel wichtje!

Zonder kommer, zonder smart,

Streel en steel eer moeders hart,

Met een lonkje, loehje, lichtje,

Die uw blanke onnozelheid

Uit twee held're oogjes spreidt.

Door

* Wy hebben de spelling des dichters naeuwkeurig bewaerd, gelyk wy ook in 't vervolg, omtrent alles dat ons werdt toegesonden, voornemens zyn.

Door wat leedt wordt gy bewogen ?
 Slaap ! gy leste pas uw dorst ,
 Dierbaar hart ! aan moeders borst ,
 G' hebt uw lyfje vol gezogen ,
 En zy heeft zich moe gekust ,
 Sus dan kindtje ! slaap ! en rust.

Wilt vry al uw traantjes staaken ,
 U drukt jammer nog verdriet ,
 's Werelds zorg knaagt u nog niet ,
 's Hemels oog wil u bewaken ,
 En een Heilige Eng'len schaar
 Dekt uw wiegje voor gevaar.

Leven van uw oud're leven !
 Eer u de Opper Majesteit ,
 Die u hun had toegeleidt ,
 Hun in de armen had gegeven ,
 Wydde u het oprecht gemoedt
 Aan haar gunst , die 't al behoedt.

Naauwelyks mocht gy adem haalen ,
 Naauwelyks blonk u 't levens licht
 In het minn'lyk aangezicht ,
 Of Godts heil zag me op u dalen ;
 Daar gy aan hem by de vont ,
 Werd geheiligt in 't verbondt.

Gy hebt dus geen leedt te schromen ,
 Daar u Godt mindt , en zyn Zoon
 In zyn woordt , en van zyn troon
 Roept , „ laat kinders tot my komen , ”
 En der Godverloofde spruit
 't Zalig Hemelryk ontsluit.

Laat

Laat u dan een slaapje boeien !
 Wel te vreên , geruft en bly ,
 Slaap is kind'ren artseny ,
 Slaap doet kind'ren weel'ger groeien ,
 Daar door wordt uw vroegste jeugt
 Ons tot meerder lust en vreugt.

Hoe zal Moeder zich vermaken ?
 Als ze u steeds in de armen drukt ,
 Lelytjes en roosjes plukt ,
 Lente telje ! van uw kaken ,
 En gy weer met aartigheid ,
 Op uw beurt haar strookt en vleidt.

Door wat zachte en zoete koordtjes ;
 Zult ge aan u haar ziel en zin
 Kluist'ren , als ge uw kindermijn
 Met fluweelen liefde woordtjes ,
 Schoon met afgebroken klank ,
 Tuigen zult , haar min ten dank.

Als uw poes'le handjes wyzen ,
 Waar gy haar en Vader mindt ,
 Als zy wyzen , lieve kindt !
 Tot wat grootte gy zult ryzen ,
 Of wanneer gy bly te moé
 Duifend kusjes werpt haar toe.

Wanneer gy uw' teed're voetjes
 Nederzet in 't lent saifoen ,
 Zal ze u leiden in het groen ,
 By de schapjes en de koetjes ,
 Of het zwaantje by den stroom
 Lokken , dat het by u koom.

't Zal haar niet min blyfchap wezen,
 Als ze u daarna hulp aanbiedt,
 En uw vluggen voortgang ziet,
 In het fpeilen , fchryven , lezen ,
 En het geen 'er verder paf ,
 Als een kindje in Godvrucht waf.

Vader lief zal al zyn zorgen,
 Trouw en arbeit , vlyt en kunft ,
 Wachtende op des hemels gunft ,
 Tot den avond , van den morgen ,
 Ja door licht en duifter heen
 Gaarne tot uw nut befteen.

't Zal zyn liefde voedsel geven,
 Als ge op 't fteile deugden fpoor ,
 't Aller zoetft en bitterft door ,
 Hem van jongs af na zult ftreven ,
 Als gy waare wysheid vindt
 Ootmoedt , kuisheid , Godvrucht mindt.

Laat dan went'len , draaijen , keeren,
 All' de wiffelvalligheên ,
 In de rampwoeftyn beneên ,
 Niets zal u tot onheil deeren ,
 Alfem zelv word honigzoet ;
 Voor het deugt gezind gemoedt.

Slaap , ai fleep dan teeder wichtje !
 Dierbaar pandtje ! waardfte fchat !
 'k Wens gy op uw tydt recht vatt ,
 Wat uw oôm zong voor zyn nichtje
 Uit een zuivre liefdeplicht ;
 Jansje ! doe uw oogjes dicht.

MAENDELIJKSCHE BY-DRAGEN

TEN OPBOUW VAN

N E E R - L A N D ' S

T A E L - E N D I C H T - K U N D E .

N°. 2. voor den 1: van Winter - maend 1758.

(T W E E D E D R U K .)

In onz eerste blaedjen, hebben wy onzen Lezer onder anderen ook belooyd, van tijd tot tijd van de nieuw uitkomende Dichtstukken, door het uittrekken van enige hunner voornaemste sieraden, kennis te zullen geven: van deeze belovten meenen we ons nu te kwyten; echter denke niemand, dat wy hier blootelijk den Boekzael-Schryver zullen naervolgen: die hier mede te vrede is, zal op de boven-helfte onzer bladzyden kunnen te recht raken; met dit onderscheid evenwel, dat wy niet enkel plaetzen die ons fraei voorkomèn, maer zulke voornaemlijk, die ter aenvullingè ener *schat van Dichtkundige sieraden* kunnen gebezigd werden, zullen opgeven, om dus nogmaels te beproeven, of niet eens iemand lust zal krygen, dit zo dikwijls (door POERAET, by voorbeeld, NYLOË en anderen) voorgestelde jèn aengeprezene ontwerp ter uitvoer te brengen; dus heevt ons de uitgever der *Poëtische vermakelykbeden* in zijn 12de, 18de en 20ste stukjen voorgegaen, en wy achten hier geenèn ontdank mede te zullen behalen.

B

Dooh

Doch, om nog meer aen onz' voornaem doelwit; den OPBOUW DER TAELEN EN DICHTKUNDE ONZER LANDS te voldoen, zullen wy daerenboven telkens, zo veel onze tijd en voorraad toelaten, in ondergevoegde aenteekeningen enige der meest overeenkomende plaetzen, uit onze voornaemste schryveren, vooral den onsterfelyken JOOST VAN VONDELEN, opgeven, als ook zomtjds enige *Tael- of Dichtkundige aenmerkingen*, welke wy in diervoegde denken in te richten, dat, aen de eene zyde een jong dichter aengemoedigd, een meer ervaren (in hope van zijn gunstig welnemen) zedig en bescheiden getoetst, en wegens onverhoede feilen gewaerschouwd werde; en aen den anderen kant, onze Lezers uit onze, zoo wel van vleis- als bedil-zucht vrye schrijfwyze, een rechtschapen denkbeeld der werken krygende, dus tot het koopen derzelver werde aangezot.

Wy hebben dan heden het genoegen, dit onz ontwerp te mogen beginnen met de onlangs uitgekomen

DICHTLIEVENDE VERLUSTIGINGEN

VAN BERNARDUS DE BOSCH,

T W E E D E D E E L,

(Amst. by G. Tielenburg in 4to 308 bladz. f 2 - 10.)

Van het 1ste deel (362 bladzyden f 3 - reeds 1741. by den zelvdn gedrukt,) zullen wy niet spreken, kunnende men 'er bericht van krygen in de *Poëtische Vermaakelykbeden* (te Amsterdam by Marten Schagen) het vierde stukjen van dat jaer. Alleen kunnen wy den Lezer verzekeren, dat beide de deelen van dit groot sieraed op Neêrlands zangberg, elkanderen gelijk zijn in verhevene denkbeelden, vlugge invallen, nette dicht- en diepe tael-kunde; doch, om ter zake te komen, hy begint met ene LOFZANG AAN GOD, waer in hy, na den onmacht der menschen in het naer waerde verheerlyken van zoo geducht een Opperwezen voor af beleden te hebben, de voortreffelykheid van dien algoeden en alwyzen Opper-Heer uit zyne werken, zoo van schepping, als voorzienigheid, ten toon spreidt.

spreadt. Hoor hem, daer hy van de hemel-lichten tot onzen aerdbol en deszelvs opstal overgaende, dus verheven zingt: bl. 8.

*Nu LACHT ons de aardscbe schoonheid AAN (a).
Hoe lieflyk streelt zy 't hart door de oogen,
Daar ze onzen geest verstomd doet staan,
En uit zich zelv' houd opgetoogen!*

Hot

(a) Uit het keurlijk gebruik van het voorzetsel *aen*, aen het hoofd van verscheidene werkwoorden, die een werk, dat met de oogen op iemand gevestigd geschiedt, aanduiden, als in *aenschouwen*, *aenbidden*, *aensprecken*, besluit de Heer HUYDECOPER, in *zyne aenmerkingen op J. VAN VONDELS Ovidius Herschepping B. XIV. vs. 341.* met recht, dat men ook voor *toejuichen*, *toeknikken*, *toelagchen*, veel netter, ('en overeenkomstiger met het Latijnsche *adclamare*, *adnuere*, *adridere*) zeggen zoude *aenknikken*, *aenjuchben*, *aenlagchen*, gelijk hier voorkomt: onze DE BOSCH neemt dit meermalen wel in acht bl. 58. reg. 3.

Dat de onscbuld juicbe als baar de Laster AAN durft BASSEN!

Doch niemand onzer Dichteren heeyt de kracht van dit *aen* beter begrepen, en 'er zich meer van bediend, (volgens de aenwyzing van HUYDEC. op gemelde plaets) dan VONDEL; zoo zegt hy in zijn *Samsen* bl. 10.

*Gelyck de lenteroos, verdroncken in een' vloet
Ons AENGLOEIT met een kracht, geen bloemen ingeschapen.*

bl. 36.

— — — Dit zyn dezelve klauwen,
*Van feuzelant, en zeestrand en geberght,
Noit, zonder wraeck te voelen, AENGETERCHT,*

en bl. 37.

Dat lant en strand Gods AENSCHREIE.

Hoe krachtig toont ze ons overal
 Dat ze uit uw macht, volzalig Wezen,
 In beerlykheid is opgereezen!
 Een waanwys beuzel' van 't geval;
 Uw Godlyk aanzyn word op elken stap vernomen,
 Terwyl we uw goedheid ons alszins zien tegen komen.

Wat schat, door tongmoch pen ontvouwd!
 Hier glinstren duizend duizend kleuren.
 De graanoogst gloeit als levend goud.
 *k Voel 't bart verkwikt door zoete geuren.
 Het dartelende koeltje suist,
 En loopt door 't koren luchtig speelen;
 't Gevogelt zingt met schelle keelen;
 De klaare bron ontspringt en bruijft

Den

---

in de *Altaer geheimenissen* bl. 53.

Zoo menigmael de *Kristen*, ten *altaer*
 AENKNILENDE, *Godt* nadert — —

als mede in de *Voorreden* voor zynen *vertaelden Virgil*. de
volkomenheid der Latynsche Zwane AENSTREVENDE; Gelijk
 dit nog van veelen gevolgd is, als HUBERT Pf. XXXVIF.
 vs. 29.

Het Aerdrijck word den *vromen* AANGEPAARD.

het konstgenootschap NIL VOLENTIBUS ARDUUM in de *gely-*
ke tweelingen:

Om dat zy deē dat gy nu doet, en met haer mont
 Elk een AANBLAFTE dien ze aanzag, daarom moſtze eers
 bond weezen.

ANDR. DUIRCANT doodschrift:

Het graf dat GAEPt u AEN en dreygt u te bedelven.
 doch . . . al voorbeelden genoeg.

Den steilen beuvel af, daer 't vrolyk loof der boomen,
Met zachte spiegling, WAALT (b) in kronkelende
stroomen.

Het groen tapyt van mollig gras
Is met gebleemte op 't schoonst doorweeven:
De runders dyen by 't gewas,
Waer van ze ons room en boter geeven.
De byzwerm aaft op riekend kruid:
't Olyfvet druipt: de vruchten zwellen:
De wynrank pronkt met muskadellen:
De TAMARIS (c) ZWEET AMBER uit.

De

(b) Dit woord *waelen* komt tweezins voor, of als een *neutrum*, gelijk hier, of als een *activum* voor *mutare*, *vertere*, gelijk dus *COSTER* in zyne *Isabella* van het geluk zegt I. bl. 9.

Het woed' en wroet' en woel' en WAAL al zyn vermogben.

Overeenkomstig met onzen Dichter heeft het P. C. HOOFD in *Velzen* bl. 55.

Door 't WAALEN van de naald aan 't luisfer naauw kompas.

(c) VONDEL, *Virgil*. in rijm bl. 29.

De schors van TAMARIND ZWETTE amber. —
en bl. 34.

De barde en beilige EICK ZWEET zoeten bonigdouw.
en bl. 67.

Wat bael ik op den geur der aengename BOOMEN

Die alffem ZWETTEN —————

Niet onaertig werdt zweeten den boomen toegeschreven, wanneer hunne zappen en vettigheden ter schorffe uit barstende, als druppelen zweets langs den stam neder vloeien, (zie HUYDEC. bl. 239.) doch dat niet vloeibaer is, kan onder den naam van zweet niet betrokken werden, en echter zegt VONDEL in dien zelvden *berijmden Virgilius* bl. 64.

GRONDEN die doorhouwt zyn dat ze ZWETTEN.
gelijk ook in zijn' *Faëton* bl. 7.

Paftool en Ganges, alle EILANDEN bojn de bant
Ten bouwe, en ZWETTEN GOUD, gesteente en diamant.

dit is onzes bedunkens niet naer te volgen.

De zee ſchenkt PAERLEMOËR, en PAERLEN (d), en
koraalen:

De bergmyn baart kristal, juweelen en metaalen.

Op deze en meer andere gronden bouwt hy eindelijk dit beſluit, bl. 13.

Rys op, myn ziel! dit zette u aan
Om, dag aan dag, uw' God te looven!

Men wyte u hier geen ſtout beſtaan,
Al gaat de ſtof uw kracht te boven.

Het Nachtegaaltje ſluit, om Hem

't Loffer vrolyk toe te brengen,

En zou by 't niet van u gebengen?

Gewis, rys op! ach! was myn ſtem
Zo lieflyk als de ſtem der zalige engelenbooren,

En klonk zy 't aardryk om, in aller menſchen ooren!

Dat alles juich' wat wezen heeft!

Gy Hemellichten, ſchiet uw ſtraalen

Tot eer van Hem, die eeuwig leeft!

Jucht, wouden! zee! gebergte en dalen!

Uw volheid vorm' zich tot één choor!

En gy, gezwinde Serafynen!

Gy zelv moet ons ter hulp verſchynen.

Komt, ſterkt den zangluſt! zingt ons voor!

Offchiet het al te kort...? Ja, 'k val, gantsch opgetoogen,

Slechts dankbaar U te voet, ontfermend Alvermogen.

Na verſcheiden even fraeie en ſichtelyke Dichtſtukken, die wy kortheidshalve overſlaen, komen wy tot ene alternatuerlykſte afſchetzing en krachtigſte aenprijzing van die voornaemſte aller Chriſtelyke deuchden, de ware OOTMOEDIGHEID, waer uit wy
VOOR

(d) VONDEL in *Lucifer*, bl. 6.

Laet PAERLE en PAERLEMOER u zuiverheit beloven:

Haer ſchoonheit gaet de PAERLE en PAERLEMOER te boven.

voor zulken onder de Grooten, die wanen deze deuchd
hen niet te passen, dit volgende zullen uitschryven:
bl. 43.

*Wat baat een zoelen zomervlaag
 Aan booggesteegen' bergen,
 Die, met onvruchtbre kruinen, staag
 Den milden hemel tergen?
 In laag gezonken' daalen vloeit
 De lieffelyke regen,
 Die deez' bereiden grond besproeit
 Tot wasdomryken zegen.
 Dit is een levend scbildery
 Van bun die zich verneëren,
 Of, door ondankb're bovaardy,
 Den goeden God BRAVEEREN (e).
 Laat de opgeblaazen' Gloriezucht,
 Vol dartel zelfvertrouwen,
 Haar' naam beveelende aan 't gerucht,
 Een ander Babel bouwen;
 Het siddert, wat zich HOOG bevind,
 Voor schorre DONDRSLAGEN (f):
 Een bliksemvlam, of d'warrelwind
 Kan 't stoutste hart vertsaagen.*

Hier

(e) L. MEYER en KILIAEN stellen dit onder de basterd
woorden, en de laetste veroordeelt zelfs BRAEF, „ 't Is
„ dierhalve te verwonderen dat dit woord in de werken
„ onzer beste schryveren zulk een BRAVADE maakt, en
„ zich niet alleen in dicht maer ook in ondicht laet
„ zien, ” zegt de Heer HUYDEC. in zyne Proeve bl. 406.

(f) Op dezelve wijze ZONG H. K. FOOT, in het I. Deel
zyner Gedichten bl. 3.

*Ik hebbe een' goeden vrunt
 Dien gy niet ligt tot KLIMMEN zoudt bewegen.
 't Mogt DONDREN zeit de man;
 En dan waer 't nurst en veiligst noit GESTEGEN
 ZULK WEER BANT TOPPEN AN.*

B 4

Voeg

Hier op ontmoet ons ene TROOSTZANG, niet aen ene neerflachtige en moedeloze, maer aen ene recht boetgezinde ziel, wie beide hy afmaelt, de eerste bestrafft, en de laetste op Jesus wijst, en, door gelykenissen toonende, dat God kracht na kruis geeft, en het lyden ons geen vloek, maer dikwijls een zegen is, zoekt hy zulk ene op te beuren, met te betoogen, dat men om het gemis van 's werelds heil zynen God niet moet verzaken; als hy dus zingt bl. 52.

*Hoe spoorloos doolt by, die, om 't scbadelyk genot
Van dwaaze zinlykbeén, zich aankant tegen God!
Of die, te moedeloos, met natbekreetene oogen,
Op de ongelukken STAART (g), nooit opziet naar den
boogen!*

Nooit,

Voeg 'er by VONDEL in den *Samson*, bl. 37.

*Gelyck een gloet, aen 't broén, en lang besloten,
Ten leste berst uit eene zwangre wolk,
Vertsaeghtbeit haert, en scbrik in 't dootsche volck,
Van donderkloot en blixemstrael bescboten:
Dan zwicht het al wat met een trotze kruin
De Godtheit dreigde, en tergbde met zyn' boren
De DONDERSLAG, en blixem zien geen' TOREN
Noch TRANSSSEN aen, noch KERCK, noch ROTS, noch DUIN.*

(g) STAEREN, voor zijn gezicht sterk op iet vestigen hebben vele onzer Schryveren, VONDEL Pf. CXVIII. vs. 328.

Myn zinnen STAERDEN op uw werken, enz.

en hier van STAEROOGEN ja VERSTAEREN by KAMPHUYZEN stigtelyke rymen bl. 305.

Verleijster van 't gezicht dat zich VERSTAERT op 't sterfelyk

Echter is STAEROOGEN ZOO veel niet in gebruik als wel STAR-OOGEN dat ook alleen het rechte is, gelijk ook STARREN niet STAEREN. Te recht schreef dan onze Dichter bl. 94.

————— *Ik STARROOGDE op dit kleed.*

STER-

*Nooit, by Gods slaande band, Gods wyzen raad
beschouwt!*

*Deeze is den bull gelyk, die zemelen beboud
Daar hem de bloem ontvalt,* — — — — —

en wat verder bl. 55.

*Zoo is 't eens Christen pligt tot Christus eer te slyden;
Zoo is 't een voorrecht iets te smaaken van zyn lyden,
Wie sal beseffen met wat bitter bartewee
De Heiland worstelde in 't benaauwd Getsemané,
Hoe deerniswaardig Hy aan 't kruisbout is gestorven,
Met welk een' zielangst Hy ons 't leven beeft ver-
worven,*

*Dan by, dien JESUS zelf verkieft tot kruisgenoot?
Die ondervinding doet de heilvruucht van zyn' dood
Zieltroostlyk kennen, ja op boogen prys WAARDEE-
REN (b).*

*Wie Hem in 't lyden volgt, zal met Hem TRIUM-
FEREN.*

CH

STERREN OF STAEREN is eigenlijk VERSTYVEN en hier van met onbeweegde en als verstijvde ooggen ergens op zien; Gelijk dit by KILIAEN, TEN KATE EN HUYDECOOPER ten overvloedige blijkt; men wachte zig dan te denken, dat STAEREN OF STERREN ZO VEEL ZY ALS IN DE STERREN ZIEN dat onge-rijmt of beuzelachtig is. Ondertusschen ziet men hier de nadeelige gevolgen, van dat blinkende klatergoud, en (hoe algemeen ook) dat vast bewijs van armoede, de letterspeeling, met welke de grootste prullen altijd het meest op hebben. Vele plaetzen heevt men gelijk aen die van WATERLOGS *gedicht op Dekker:*

'k Zal eeuwig STERREN op die kostelyke STER.

en 't is zeker dat deze en soortgelyke tot gemelde gedachten groote aanleiding geven.

(b) Wyl hier tweemalen dezelve basterd-uitgang in EEREN voorkomt, kan zulks niet om den rijmklank zijn. 't Schijnt dan dat onze Dichter dit goedkeurt, daer in van

en bl. 58.

*Hoe Godgetrouwe Deugd, in akelige dalen,
Beschaduwed van den Dood, al zwoegende om moog'
dwaalen,*

*Zy vind vertroosting door den staf der lieflykheid,
Waar meê de Aartsberder zyn beminde kudde weid,
Zingt vrolyk, ongezegd, in Babels gloenden oven;
Heft uit der leeuwen kuil MET LUISTER (i) 't hoofd
naar boven,*

Of ondervind in druk wat zy door God vermag.

Wat verder zien wy in een kunstrijk tafreel, eer, rykdom, gezondheid en wysheid, vier der meest wenschelyke dingen, ieder zich als om strijd by den slapenden Salomo, in enen droom aenbevelen, en dien wyzen Vorst het grootste blijk zyners wijsheid toonen, met uit die allen de wijsheid (wyl de Godlyke goedheid hem beloovde zyne keuze te willen inwilligen) voor zich afbedidden. De goedkeuring door het Opperwezen selv' aen die GADELOZE KEUR gegeven, zien wy in de volgende regelen, met welke onze schilder-dichter, dit zija konst-stuk besluit, bl. 78.

*De vorst, bier door ontroerd en uit den slaap getoogen,
Herdacht, tot in de ziel getroffen en bewoogen,*

Zyn' wonderbaren droom en Gods belofstennis.

Ja, 'k acht de Wysheid meer dan all' wat dierbaar is.

(Dus

den grooten HUYDECOPER en andere afwijkende ; hoe ligt zou by anders hebben kunnen schryven.

*Die ondervinding doet de beilvrucht van zyn dood
Zieltroostend kennen, ja eerst recht beoorlyk achten.
Wie hem in 't lyden volgt, mag ook zyn beil verwachten.*

(i) Wy twijffelen zeer, of dit MET LUISTER hier wel veel luisters byzet; 't komt ten minsten wel meer, niet veel hooger dan voor een stopwoord, scheep by onzen Dichter. Misschien zou men beter kunnen lezen:

*Heft uit der Leeuwen kuil } het moedig hoofd
vol moeds het hoofd } naer boven.*

(Dus borst by uit.) Ach! dat my God die waardig keurde!
 Waar op by in der daad des Heeren gunst bespeurde,
 Uitmuntend zich van Eer en Rykdom zag omstuwde.
 En de ed'le Wysheid aan zyn' grooten geest GE-
 HUWD (k).

Dan komen wy tot een stuk niet minder fraei dan
 het voorgaende. CHRISTUS WANDELENDE OP ZEE;
 waerlijk een rijk onderwerp voor enen ryken Dichter.
 dus begint hy bl. 80.

— — — *het gloeyend ZONNEGOUDE (l)*
 BEZOOMT de kim (m), in 't WEST (n), ONTZINKT
 ons oog in 't ZOUT (o).

Een

(k) Bykans even eens bezigt hier onze Dichter dit woord
huwen als c. HUYGENS in zyne *ernstige en boertige Mengel-*
stoffen II. D. bl. 115.

Die baren krygsmoed HUWDE aan de ongesmukte deugd.

Trouwens HUWEN en TROUWEN werden by onze beste Schry-
 vers overdrachtelijk gepast op alle zaken, aen welke wy
 ons verbinden; die hier van voorbeelden begeert hael die
 uit HUYDECOPER's *Proeve* bl. 474, 475.

(l) Dus ook bl. 28.

't Gestarnte staat, by 't glinstrend aangezicht,
 By 't STRALEND GOUD DER VUURBRON, doof en duister;

en aertig by HOOGVLIET *Abr. de Aartsv.* B. IV. bl. 89.

Al eer de Morgenzon zich in den Oceaen,
 HAAR' GOUDEN SPIEGEL, TOOIT, en schikt baar kuif van stralen;

(m) Even eens schreef onze DE BOSCH 1ste Deel bl. 43.

Intusschen dooft de ZON baar beldre dagtoorts uit,
 En ZOOMT de WESTKIM met het GOUD van baare stralen;

en VONDEL in den meer gemelden berijmden *Virgilius*:

Als

*Een labbrend koeltje doet de zeilen luchtig zwellen,
En 't vlotte waterpaerd door 't schuimend stroomspoor
snellen,*

*Terwyl DE FLAAUWE MAAN, gesteegeen aan den trans,
De Zee (p) VERZILVERT door haar FLIKKEREN-
DEN (q) glans.*

Deze

————— ———— *Als 't gouden Zonnepoor*
De zonnewagen volgt, van daer by zwaer geladen
Met dat alziende hoofft komt op rubyne raden
Oprollen uit het wier, tot dat by nederstort
EN 'T WESTEN ZOOMT MET GOUD terwyl het avond word.

(n) J. DE MARRE *Batavia*:

————— ———— *Van daar de morgenzon*
Het nugter Oosten kust, tot daar zy in een bron
Van gouden baaren ZINKT.

(o) HET ZOUT voor de Zee is te gemeen om aenteteeken-
nen, zie DE MARRE *Batav.* bl. 50. 62. enz. enigszins onge-
meener zegt VONDEL *Joseph in 't bos* bl. 42.

————— ———— *Dat dan de ZOUTE SPRINCK*
Geen stranden kenne —————

(p) HOOGVLIET *Abrabam de Aertsv.* B. 10.

DE MAEN vertoonde nu 't VERZILVERD aengezicht
En troofste 't aerdryk met den WEERGLANS van dat licht.

(q) Ene gelyke plaets heeft VONDEL, *Virgil. in rym* B. 6.*De Maen FLICKERDE in de vloeden.*

FLIKKEREN anders is van zwaerder beteekenis, en werdt be-
ter van goud en purper dan van het bleeke zilver gebezigd,
VONDEL in dat zelve boek.

Waer uit die GOUDEN GLANS de verf schakeert en FLICKERT.
PELS *Horat. Dichtk.* bl. 2.

Noch dat by, die ons in zyn' werken grootfche zaaken
Doet wachten, bier en daar een lap naay van SCHARLAKEN
Die vinnig affteekt, en ons FLICKERT in het oog;

F. VAN

Deze Euangelie geschiedenis op zoo grootfchen frant hebbende afgehandeld, verthoont hy ons den hoofdman CORNELIUS den Godsgezant PETRUS te voet vallende, doch van dien op volgende wvze daer in bestraft. bl. 88.

— Cornelius, ik ben die bulde onwaardig.

'k Ben u gelyk; een mensch, gevormd uit nietig stof.

Al daalde een beilig uit het zalig engelenhof,

HY BELGDE ZICH DEEZE EER (r). Zoud ge u tot my dus wenden?

'k Ben uit my zelven niet dan zwakbeên en elenden.

Men bid geen schepsel, maar alleen den Schepper aan.

Te

P. VAN DORP, Heer van MAESDAM, slichtelyke gedichten
bl. 31.

DE VOLLE ZONNESCHYD van hoogen staat en voordeel
Zyn FLICKRIG in het oog, verblinden het verstand.

en bl. 281,

Het vorstelyk' gewaet met al zyn FLICKERINGEN
VERBYSTERT wel 't gezicht,

Doch kwalijk schreef die zelvde VAN DORP bl. 22. Het FLICKERIG blixem. Aen den bliksem is BLIKKEREN eigen, waer van men wijdlopig kan lezen by HUYDEC. bl. 375. Fraei heeft VONDEL dit onderscheid in zijn' Virg. bl. 270. Met koperen schilden FLICKEREN, Met stale lemmers BLIKKEREN. Het eerste behoort tot al wat rood en gloeiende, het laatste tot al wat bleek flaeuw van glantz is.

(r) Zo 'er DEEZER EER stond, zoude het vers een halve voet te lang zijn, want DEEZE EER smelt hier in een, en echter moest hier, ter aenwyzinge der genitivus, noodzakelyk staen HY BELGDE ZICH DEEZER EER OF OVER DEZE EER. Daerenboven zijn twee smeltingen in één vers niet wel te dulden, lees dan liever,

Hy weigerde 't, en zoud ge u dan tot my dus wenden?

Te lang hebben wy ons in het slichrelyke opgehouden, om van de daer aen volgende Mengel-Lof- en Lijk-Dichten veel te kunnen zeggen. Des Dichters edelmoedige gevoelens kan men bespeuren uit deze zyne woorden in zekere **DANKBETUIGING aan Jongvrouw SUSANNA MARIA VAN OORTMAN, voor haar gedicht, onzen Dichter, ter inzegening tot den Christelyken liefdedienst, toegezongen, (bl. 182.)**

SUSANNE! ik voel myn' yver branden,
 Schoon my myne onmagt paalen zet,
 Om hier uws Vaders wakkre stappen,
 In Goddelyke wetenschappen,
 Te volgen met gelyken tred.
 Om, bem gelyk, als 't eël gesteente,
 Dat glinsterende stralen spreid
 Van rypen raad en beiligheid,
 'T SIERAAD (s) te zyn in Gods genesente.

Doch wy moeten ons zelve scheuren uit deze alleraengenaemste *verlustigingen*; laten wy dan eindigen met het kunstrijk slot, daer onze puikdichter zijn gedicht mee eindigt, dat hy in den jare 1750 der konstschilderesse RACHEL RUISCH toezong (bl. 187.)

Uw kunst beschaamt den galm der snaaren.
 Zou u de zegepalm ontstaan?
 Daar vrolyk lentigewas en malsche zomeräiren
 Als van uw glorie zwanger gaan.

Ge-

(s) Even eens lezen wy in het 1ste Deel bl. 21.

De zelfverzaaking wenscht, naar 't godlyk welbehaagen,
 't SIERAAD der beiligheid, tot 's Hemels eer, te draagen.

De Heer DE BOSCH neme het ons niet kwalijk af, zoo wy hem in beide deze plaetzen een fautjen tegen de *Profodie*, of uitspraekkunde onzes lands aenwyzen. 't Is ene nimmer wankelende eigenschap onzer Duitsche taeltakken, datze altyds den *klemtoon op het zakelyk deel der woorden laten vallen*, zie TEN KATE *grondslag van geregelde afleiding* verb. 1. §. 5. en HUYDEC. bl. 356. Dus is dan in SIERAAD de eerste lettergreep buiten tegenspraek lang, en mag geenszins, gelijk hier, kort gebezigd werden.

Getuigen zyn de schilderwondren

In 't lustsprèèl dat ge ons ontsloot . . . .

Maar laat ge een bagedis dit vogelnestje plondren?

Gedoogt ge dat een worm die noot . . . .?

Hoe! 'k vind my door uw kunst bedrogen . . . .

Bedrogen? neen! uw wys beleid

*Vertoont dus, by al 't schoon, dat ons boud opgetoogen,
't Vergaan van 's waerelds heerlykheid.*

Wat eerkrans voegt, ó Roem der vrouwen!

Uw' onvermoeiden ouderdom?

*De dankbre Dichtkunst . . . . neen! wie zou uw' lof
ontvrouwen?*

Gy scbildert Néerlands zangberg stom.

MESSIAS, GEWYDE HERDERSZANG,

*In navolging van den vierden Herderszang van
VIRGILIUS, genaamd POLLIO,*

Na het Engelsch van den beroemden Dichter

ALEX. POPE door SARA MARIA v. D. WILP,
(Leiden by *A. Kallewier*, 2 vellen, gr. 4to, f.-: 6.)

Dit kostbaer stukjen heevt geene aenpryzyng noodig; 't is kort, en daerom kan men van deszelvs waerde en zinrykheid niet wel oordeelen, dan door het geheel te lezen. Die in zynen *Gradus ad Parnassum* ene fraeie natuerlyke beschryving van het werk enes goeden herders wil aenteekenen, vergete deze volgende regels niet: vs. 67-75.

*Gelyk een berdersknaap het witgewolde vee
In groene beemden leid, verzorgt van legerstèe,
In onbesmette lucht doet frisscher adem balen;
De schaapen weér vergaerd, die van de kudde dwalen;
Gestáeg ben houd in 't oog, terwyl de dagtoorts blaakt;
En in den duistren nacht, ter veiligheid bewaakt;
De tedre lammers voed, ben dragende in zyne armen,
Terwyl by 't zwakke poogt in zynen sboot te warmen.*

N A-

N A R I C H T.

Het een en ander, betreffende onze eerste blaedjen, hebben wy met onzen lezer te verrekenen.

I. Valt men schier algemeen op het opschrift **BY-DRAGEN**, ja veele bekennen rond uit, dat niet te verstaen, en vragen wat het te zeggen zy. Om hun dit te leeren, vragen wy ook op onze beurt: *Wat zijn BYLAGEN?* Immers is dit een gemeenzaem woord, beteekenende stukken en bewyzen gehörig, of behorende te *liggen*, by de verhandeling van deze of gene zaak. Zijn derhalve zoodanige geschriften, die uit verschillende pennen, tot een en het zelve oogmerk, ter bevordering van eene en dezelve zaak, werden aengebragt en *bygedragen*, met het zelve recht geene **BY-DRAGEN** te noemen? Het moet ons over zoo gering een stuk dus breed te moeten zijn.

II. Klaegt men over de slordigheid van uitgave, die enen kieffschen Schryver of Dichter af moet schrikken, zijn werk aen zoo onachtzame persbezorgers te betrouwen. Gelijk wy in 't gemeen op deze beschuldiging nietz, dan ootmoedige bede om versooning, en belovte van betering weten te andwoorden, zoo kunnen wy echter in 't bezonder inbrengen, dat de meeste feilen, in den *Wiegzang* voorkomende, niet aen onze onoplettendheid in het naerzien der proeven, maer aen de gebreklijkheid van het ons toegezonden afschrift, in 't welk wy, niet wetende of de Dichter misschien zelv dus geschreven hadde, niet durvden veranderen, te wyten zijn.

III. Eindelijk verzoeken wy, (om ook dit gebrek, in onze vorige uit bekrompenheid van plaetz gesproken, te vervullen) alle Lievehebbers die ons iet gelieven toe te zenden, zulks met een opschrift *aen de Uitgevers der TAELEN DICHTKUNDIGE BYDRAGEN*, te doen toekomen aen onzen drukker, **JOHANNES LEMAIR**, te *Leiden*, by wien, alsmede by alle boekverkopers in andere steden, dit blaedjen maendelijks zal te bekomen zijn.

MAENDELIJKSCHE BY-DRA GEN

TER OPBOUW VAN
N E E R L A N D S
T A E L - E N D I C H T - K U N D E .

N°. 3. voor den 1. van Lentemaend 1759.

N O O D Z A K E L Y K H E I D D E R W E D E R G E B O O R T E .

Schepfel! pronkstuk van Gods handen!

Kunstafreel van 's Hemels macht!

Oogenlust der puikverstande!

Telg van Goddelyk geslacht!

Beeld van uwen Voogd en Vader!

Wysheidspiegel! Deugdenschat!

Waar vereenigd was te gader,

Wat ooit Zaligheid bevat:

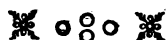
Zuivre bron van duizend stralen,

Waar geen star by op kon halen!

C

Ach!

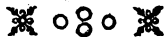
Ach! wat heeft uw glans ontkleisterd?
 Wat uw heil, uw schat geroofd?
 Wie, wie heeft uw hals gekleisterd,
 En de kroon gerukt van 't hoofd?
 Schepsel! diep, helaas! verzonken
 In den naarsten Jammerpoel,
 In een zee van schuld verdronken,
 Schepsel, toorn en vloek ten doel!
 Ach! wie vindt een eind van klagen
 In 't gezicht van al uw plagen?

Arme balling, uitgeslooten
 Uit den hemelburgerstaat,
 Van Gods aangezicht verstoeten,
 Zonder troost en toeyerlaat!
 Moet ge elendig ommezwerven
 In onlyd'lyk zielsverdriet?
 Zult ge balling leven, sterven,
 Daar ge nergens uitkomst ziet?
 Arme balling! moê van kermen!
 Ach! wie zal zich eens ontfermen?

Deeze,

Deze, of diergelyke zuchten
 Slaakte ik onlangs uit myn mond
 Afgesloofd door ongenuchten,
 In den laaten avondstond.
 't Zonlicht was in zee gedoken,
 't Zwerk toog reeds zyn nachttrok aan;
 Droefheid had my 't hart gebroken,
 Moê en mat van 't angstig slaan;
 En, van 't onophoudlyk leken
 Was myn schreiend oog bezweeken.

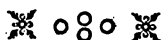

Slaapzucht had in 't eind haar vlerken
 Om myn schedel uitgebreidt,
 En my, eer ik 't zelf kon merken,
 Tot de zachte rust geleid:
 Duizend, duizend ydle schimmen
 Kwamen uit haar nachtspelonk
 Naar myn zwakke harsfens klimmen,
 En de halfgedoofde vonk
 Van myn doodgelykend leven
 Had een valschen glans gegeven.

Onder 't ongeregeld malen

Van myn zinnen, licht gemompt,
 Meende ik gantsch alleen te dwalen
 Langs een aklig pad, bedompt
 Door 't gebergte, aan wederzyden
 Overhellende in het dal.

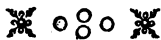
Steenen, struiken, naauw te myden,
 Dreigden staag een zwaren val:
 't Scheen, de schrik had deze sporen
 Tot haar woonplaats uitverkoren.

Niemand was in honderd jaren,
 Dacht my, langs dit pad gegaan,
 Om geen wisse doodsgevaaren
 Zonder noodzake uitteftaan.
 Ik, door toeval hier gekomen,
 By het licht der Westerson,
 Had myn dwaling naauw vernomen,
 Toen my de angst en schrik begon
 Voort te slaan door all' myn leden,
 In 't gezicht dier akligheden.

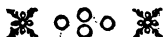
Vrucht-

Vruchtloos was 't weêrom te vlieden ;
 Schroomelyk, te spoeden voort :
 Nergens kwam zich uitkomst bieden
 In dit allervreeslykft oord ;
 Dikwyls hield de vrees myn voeten
 Vastgeketend aan den grond,
 Dikwyls wachtte ik, op 't ontmoeten
 Van een mensch, die 't pad verstond ;
 Tot ik, eindlyk aan 't bedaren
 Vast besloot, om voort te varen.

Maar! hoe trof my de angst aan 't harte!
 Hoe verkleumde my de schrik!
 Toen ik, overkropt van smarte
 Onder 't gaan, op 't ogenblik
 My vond in een perk, omslooten
 Met een steilen heuvel-muur,
 Die het zwerk scheen door te stooten!
 Al wat immermeer natuur,
 Om de Ziel aan vrees te boeijen,
 Uitvond, scheen hier zaam te vloeijen.

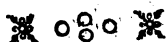
'k Zag geen, schaduwryke lommer,
 't Aardryk teelde fruik noch boom.
 Geene beek verdreef den kommer
 Door haar' zachtjes gaanden stroom.
 't Eenigst kruid, alhier gevonden,
 Waren distels, ruig van blad,
 Die slechts gintsch, of elders stonden
 In het moeilyk wandelpad.
 Woestheid maakte deze landen
 Tot haar eigen lust - waranden.

Nachtegaal had nooit zyn orgel
 In dit eenzaam veld bespeeld:
 Vink noch lyfter met haar gorgel
 Liefdedeuntjes hier gekweeld:
 Hier kwam nooit een tortel schuilen
 Voor de klauwen van een gier,
 'k Hoorde niets, dan gillen, huilen,
 Krassen met een naar getier.
 't Nachtespuis van wilde vogelen
 Roerde hier zyn zwarte vlogelen.

't Aard-

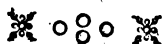
't Aardryk was bezaaid met schenkels:
 'k Zag 'er niets dan menschenbeen,
 Bekkeneelen, vingers, enkels,
 Schouders, ribben, onder een,
 Zonder maat, en plaats, 'en orden,
 Door het gantsche dal verspreidt.
 Elders tot een berg geworden,
 Toonbeeld van de afgryslykheid,
 Dat noch zelf na 't wedervaren
 Ryzen doet te berg' myn hairen!

Stank van lang verstorven lyken,
 Door de lucht reeds half vergaan,
 Deed my 't hart van walg bezwyken.
 'k Zag het vol verbaasdheid aan,
 Hoe' de raaf en kraai en gieren
 Pikten in 't affchouwlyk aas;
 'k Zag den sperwer greetig zwieren
 En met yffelyk geraas
 Voedsel halen voor zyn kieken,
 Onder stadig klapperwieken.

Denkt, hoe 't schouwspel my ontroerde,
 't Hart my in den boezem sloeg;
 Angst myn zinnen gantsch vervoerde,
 En een kou door de aders joeg:
 Hoe my 't klamme zweet, de leden
 Uitgeperst, op 't aardryk vloot,
 En ik vast met snelle schreden
 Ylde na de bleeke dood,
 Die hier de yslykfte vertoning
 Schetste van haar gruwelwoning.

't Leven was bykans verdweenen,
 't Lichaam was verstyfd en koud,
 't Zonnelicht, reeds uytgescheenen,
 Daalde in 't vloeiend Wester-zout:
 Met het meerdere der schimmen
 Van den avond schein de grond
 Vreesselykêr toe te grimmen:
 'k Wachtte slechts den laatsten stond,
 Om, van alle hoop verstooten,
 't Ryk der dooden te vergrooten.

Maar!

Maar! ô beurtverwiffelingen!

Toen in 't prangen van den nood

De Oppervoogd der hemelkringen

Gunstig my zyn byftand bood.

Toen my van de hemeltranffen

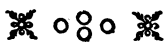
Plotzeling een licht omfcheen,

Voor wiens fchitterende glanffen

Alle duifternis verdween:

Hemellicht, waar duizend zonnen

Nauwelyks by halen konden.

'k Zag een Jongling nederdalen,

Schoon en jeugdig van gelaat;

't Aanzicht blonk van gouden stralen,

't Zwaneverwig feeft gewaad

Was bezaait met diamanten;

Waar hy floeg zyn blinkend oog,

Maalde 't licht aan alle kanten

Kleuren van den regenboog.

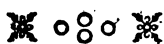
Waar hy ging, kwam 't veld zyn voeten

Met een bloemtapeet begroeten.

C 5

Hy

Hy, allengskens toegetreden,
 Daar ik lag, met angst belaan,
 Roerde myn verkleumde leden
 Met een vrede-olyftak aan.
 Ylings daalde warmte en leven
 In myn bangen boezem neêr:
 't Bloed gantsch traaglyk voortgedreven
 Kreeg zyn oude vlugheid weêr:
 Vreeze en Wanhoop, aartstirannen,
 Werden uit myn geest gebannen.

- „ Ach! wie zyt ge? mensch of Engel?
 (Vraagde ik met een zahten toon)
 „ Gun my, dat ik de armen strengel
 „ Om uw voeten, die den throon
 „ Mooglyk van 't heelal betreden;
 „ Dat ik, voor U neêrgespreidt,
 „ U opoffre myn gebeden
 „ En myn zuivre dankbaarheid.
 „ Ach! wat deed U herwaart spoeden,
 „ Om myn leven te behoeden?

Hy,

Hy, van yvervuur aan 't branden,

(Wyl ik vast ootmoedig kniel)

Richt my op met bei' zyn handen:

„ Hoed U! (zegt hy) wacht uw ziel!

„ Matig uw te sterke driften!

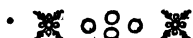
„ Stel uw' ootmoed aan een zy'!

„ Draag zo heilige offergiften

„ Aan de Godheid, niet aan my,

„ Wien 't genoegzaame eer moet geven,

„ Staag in 's Makers dienst te leven.

„ 'k Ben een van de Seraphynen,

„ Die in 't bovenmaansch gesticht

„ Zweeven in de Zonneshynen

„ Van Gøds glinstrend aangezicht.

„ Wy, de naaste lyftrauwanten

„ Van der schepslen Opperheer,

„ Dalen als zyn ryksgezanten

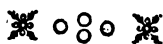
„ Menigwerf op 't aardryk neêr,

„ Om zyn hooge staatsbeveelen

„ Aan het menschedom meê te deelen.

„ Schrik

- „ Schrik zo niet voor deez' vertoning,
 „ Die zich opdoet aan het oog:
 „ Ik, op last van onzen Koning
 „ Afgevaardigd van omhoog,
 „ Zal U 't Gods geheim ontvouwen,
 „ Dat hier in verborgen ligt,
 „ 'k Zal U wonders doen beschouwen,
 „ Waar het scherpt vernuft voor zwicht;
 „ Wonders, die nooit weêrga vonden
 „ In de ruime waereldronde.

- „ Deze hoop verdorde schonken,
 „ Deze berg van menschenbeen,
 „ 't Rif, noch naauwlyks uitgestonken,
 „ Dat gy ziet wat ginder heen,
 „ Deze, slechts voor weinig dagen,
 „ In de doodsvalei ontzield,
 „ Waar de gieren buit af dragen,
 „ Waar het al van wormen krielt,
 „ Deez' verborgenheên, ontwonden,
 „ Schetzen 'T MENSCHDOM DOOD IN ZON-
 DEN.

„ Deze

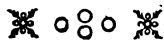
- „ Deze landstreek, die op heden
 „ Niets, dan enkle naarheid, spelt,
 „ Was voorheen EEN VRUCHTBAAR EDEN,
 „ En een oog-betovrend veld.
 „ Bronkristal kwam langzaam zakken
 „ Langs 't gebergte, in 't jeugdig woud,
 „ Waar 't geboomt' zyn zegetakken,
 „ Dicht bebladerd, nimmer oud,
 „ Vlocht tot duizend lustpriëelen,
 „ Waar de blydschap staag kwam spelen.

- „ Fiere schoonheid! hier geboren,
 „ Oog-en hart-verrukkend paar!
 „ Door de Godheid uitverkoren,
 „ Om, vereenigd met elkáer,
 „ Hier vol op te zien, te smaken,
 „ 't Allerzaligst heilgenot,
 „ Dat een schepsel kan volmaken
 „ In gemeenschap met zyn God,
 „ Om in deze lustwaranden
 „ 't Zamen in Gods min te branden.

Ach!

- „ Ach! dat U nooit reukeloosheid
 „ Had doen steig'ren naar Gods kroon!
 „ Dat nooit heldraak door zyn boosheid
 „ Had misvormd uw blinkend schoon!
 „ Doodlyke eerzucht! gulzig flokken!
 „ ô Rampzalige appelbeet!
 „ Toen de Aartsvyand U kwam lokken
 „ Naar een poel van eeuwig leed!
 „ Ach! hoe moet gy tot deze uren
 „ Uwen zwaren val bezuuren!

- „ Ziel en Lichaam, gantsch verdorven
 „ Door dat snel en doodlyk gif,
 „ Zyn op 't oogenblik verstorven.
 „ Zie daar noch 't afschuwlyk rif.
 „ Pest, ten afgrond uitgebroken,
 „ Door den vreeselyken stank,
 „ Heeft alom de lucht ontstoken,
 „ En bloeddorstig, eeuwen lank,
 „ Schrik en moord hier omgedragen
 „ Op haar' zwarten bolderwagen.

„ Wie

- „ Wie hier ooit kwam henen dwalen
 „ (En 't is aller menschen ramp)
 „ Moest het met de dood betalen
 „ Door den vuilen zwaveldamp,
 „ Die, geduurig opgestegen,
 „ 't Zonlicht met zyn nevel dekt,
 „ En, verspreidt op alle wegen,
 „ Boomen, kruiden, menschen lekt,
 „ Om in enkele ogenblikken,
 „ Al wat leeft, te doen verftikken.

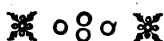

- „ 's Menschen geest, die zich te voren
 „ Koesterde in zyn levensbron,
 „ Heeft zyn vreugde en licht verloren,
 „ Met het dalen van zyn Zon.
 „ Wysheid, toornig, om 't vermetel
 „ Steigren naar Gods gloristoel,
 „ Ruimt haar' omgeworpen zetel;
 „ Dwaasheid klimt uit de afgrondspoel,
 „ Om dien grond voor zich te wianen
 „ En vermeestert al zyn zinnen.

„ Voor-

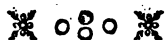
- „ Voormaals vond hy in 't aanschouwen
 „ Van zyn God zyn eenig goed;
 „ Op zyn' Maker te vertrouwen,
 „ Was het steunzel van zyn voet.
 „ Nu beroofd van rechte kennis,
 „ Dwaalt hy in een zwarten nacht.
 „ Snode list, en vuile schennis
 „ Proeft op zyn verstand haar kracht.
 „ Ydle waap, in 't brein aan 't kobken,
 „ Vult zyn' geest met zinnespooken.

- „ Staag in heilig vuur te blaken,
 „ Om te volgen Gods geboën,
 „ Kon zyn' staat volheerlyk maaken;
 „ Deugd was hier zich zelf een loon:
 „ Nu, van all' die drift ontledigd,
 „ Merkt hy God als vyand aan,
 „ Vind hy rust, in onbevredigd
 „ Zyn verbondeisch af te slaan,
 „ En, tot meerdring der elenden,
 „ Dagelyks op nieuw te schenden.

„ On-

- „ Onwaardeerelyke schatten,
 „ Schatten, die de onsterfelykheid
 „ Naauw ten vollen kan bevatten,
 „ Door God zelf hem toegezeit,
 „ Trapt hy smaadig met de voeten:
 „ Klatergoud en rook en wind
 „ Kon hy als zyn rykdom groeten,
 „ En omarmen, willens blind:
 „ En zich zelf, o doodlyk slapen!
 „ Aan een enkel niet vergapen.

- „ Heen geworpen op den akker,
 „ Waar hy voormaals rust verkoos,
 „ Wordt hy door geen schreeuwen wakker,
 „ Zonder geest en levenloos,
 „ Ligt hy hier vol stanks te rotten,
 „ Kriellende van ongediert',
 „ Dat op alle de overschotten
 „ Gretig om zyn leden zwiert,
 „ Tor hem eindlyk lucht en wormen
 „ In zo gruwzaam rif hervormen.

D

„ Eritsche

- „ Britsche dwaalgeest! Zielverleider!
 „ Windverkooper! tuimelgeest!
 „ Hoogmoedspylar! droomverspreider!
 „ Valftrik, voor Gods kerk gevreesd!
 „ Zwyg van 't onbepaalde willen,
 „ Leg uw vryheid aan een band!
 „ Zult ge 't Godlyk woord bedillen
 „ Met uw ingebeeld verstand?
 „ Heeft wel ooit een doode 't leven
 „ Aan zich zekren weêrgegeven?

- „ Laat het Pantherdier met lekken
 „ Reinigen zyn bonte huid,
 „ Nooit verliest het zyne vlekken:
 „ Schudt den Moor zyn kleders uit,
 „ Dompelt hy zich in de stroomen,
 „ Plonst hy, wryft hy overal,
 „ Nooit zal hy dat vogt bekoomen,
 „ Dat hem blanker maaken zal:
 „ Ziet hem, op zich zelve grimmen,
 „ En door 't wryven zwarter glimmen.

„ Zonder

- „ Zonder mond Gods lof te zingen,
- „ Zonder oog te zien het licht,
- „ Zonder voeten op te springen,
- „ Heeft ooit ymand zulks verricht?
- „ Harde rotsen zagt te kneeden,
- „ Wasch te smelten uit metaal,
- „ Diamanten week te smeeden,
- „ Is de onmeetbre hemelzaal
- „ Met de vingren af te spannen:
- „ Wie, wie zal zich des vermennen?

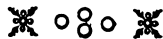

- „ Dat hier Samo's gryze luister
- „ Wysheid in het zwygen stell':
- „ Dat hy in dit aklig duister
- „ Nooit vergeeffsch zyn' geeften kwell'!
- „ Socrates moet hier verftommen.
- „ Nimmer heeft in Plato's School
- „ Ymand deezen trap beklommen.
- „ Cicero op 't Kapitoof.
- „ Zeno in zyn Galleryen,
- „ Dwalen zorglyk hier ter zyen:

D 2

„ 't Krooft,

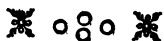
- „ 't Krooft, uit Abraham gesprooten:
- „ 't Godgeminde en heilig zaad:
- „ 's Hemels naaste gunstgenooten
- „ Roepen hier vergeefs te baat
- „ Scherpe vlymen, die het teken
- „ Kerfden van Gods heilverbond:
- „ Siloams of Kedrons beeken,
- „ 't Water uit de tempelvont
- „ Mocht uitwendig 't lichaam raken,
- „ 't Kon de ziel niet witter maken.

- „ Nikodemus mooge roemen
- „ Op zyn doorzicht in Gods wet:
- „ Israël hem leeraar noemen:
- „ Dat hem 't Sanhedrin vry zet
- „ Onder Juda's achtbre staten;
- „ 't Schemerlicht, dat om hem zweeft
- „ Heeft zyn zielsoog blind gelaten,
- „ In verbeelding, dat hy leeft.
- „ ô Hoe dwaalt gy hier beneden
- „ Langs een pad, vol duisterheden!

„ Simfon

- „ Simfon rukke Gaza's deuren
 „ Van haar' kopren grendelboom,
 „ Nimmer zal 't aan hem gebeuren
 „ 't Hart te ontsluit. Dat men koom
 „ Met een hejr van Philistynen,
 „ Goliat stâ pal aan 't hoofd,
 „ Stormt vry op de schansgordynen,
 „ 't Zwaard, dat bekkeneelen klooft,
 „ Zwenke zich met bliksemstralen,
 „ 't Hart verduurt de krygsmetalen.

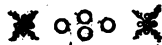

- „ Och! wie kan uw' onvermogen,
 „ Arme mensch! zyn hulpe biên?
 „ Wie kan zonder schreiende oogen
 „ Alle uw rampen overzien?
 „ Uitgeput van alle krachten,
 „ Slaaf van d'eersten moordenaar,
 „ Moet gy op een vonnis wachten,
 „ Dat noch grooter rampen baar',
 „ Dat u in de diepste hoeken
 „ Van den afgrondspoel zal vloeken.

D 3

„ Verre

- „ Verre boven 't fargewemel,
- „ Boven 't glinsterend azuur,
- „ Vindt men noch een derden hemel,
- „ Rondom met een Jaspismaar
- „ Dicht bebolwerkt en gesloten,
- „ Op een onvergangbren voet
- „ Van het zuiverst goud gegoten,
- „ Wyl de wal zich open doet
- „ Door een reeks van parelpoorten,
- „ Allerkostlykst in haar soorten.

- „ Waar men wandelt langs de straten,
- „ Treedt men op een grond van goud,
- „ Praalpaleizen van Agaten
- „ En Smaragden opgebouwd,
- „ Waar Topazen 't lyftwerk sieren,
- „ Hiacynth en Diamant,
- „ Amethisten en Saffieren
- „ Schitteren van allen kant,
- „ Dat zelf 't oog der Serafynen
- „ Pinkt van all' die Zonnescynten.

„ Recht

- „ Recht in 't midden zwaait de Koning
 „ Zynen rykftaf op zyn troon,
 „ In een ongenaakbre woning.
 „ Niemand, dan Gods eigen Zoon
 „ Kan die plaats naat eifch befchryven:
 „ Overrompeld door al 't licht,
 „ Staan wy telkens ruim; en blyven
 „ Met een overdekt gezicht,
 „ Op de wachtplaats, ver beneden
 „ Dezen troon der Zaligheden.

- „ Dit 's de woonplaats onzer benden,
 „ Waar we, ontheft van moeite en druk,
 „ Eeuwig vry van alle elenden,
 „ Vinden 't allerhoogft geluk.
 „ ô Hoe zalig hier te wonen!
 „ Zich te spieglen in zyn' God!
 „ Wufte waereld! zwyg van kroonen!
 „ Wy bezitten grooter lot!
 „ Heilig! heilig! heilig Wezen!
 „ Eeuwig moet ge zyn geprezen!

- „ Niemand mag hier binnen koomen,
 „ Die besmette kleders draagt.
 „ Zou hem 't recht niet zyn benomen,
 „ Die aan 't vorstlyk oog mishaaft?
 „ 't Vorstlyk oog, door niets te dekken,
 „ Dat rondom zich alles ziet,
 „ Kan nooit de allermiste vlekken -
 „ Dulden in zyn grondgebied:
 „ Zonde met haar bondgenooten
 „ Zyn hier eeuwig uitgesloten.

- „ Treurig lot der Stervelingen,
 „ Afgesneên van alle hoop;
 „ Waar niet in deez' hemelkringen
 „ Eens gelegd een wonderknoop,
 „ Die Gods recht en goedheid paarde
 „ In den borg Immanuel,
 „ Die zich 's menschen heil verklaarde,
 „ En de macht van dood en hel,
 „ Met het wisslen van zyn leven,
 „ In het strydperk heeft doen sneeven.

„ Hy,

- „ Hy, op 't vloektoneel gestorven,
 „ Pletterde den drakenkop:
 „ Heeft een eeuwig heil verworven:
 „ Stond weer als verwinnaar op.
 „ Bleeke dood! waar is uw prikkel?
 „ Jesus plukt de vredeolyf!
 „ Dat voortaan uw scherpe sikkkel,
 „ In de schée verzegeld blyf,
 „ Stervling juich! de God der Goden
 „ Schept het leven uit den dooden!

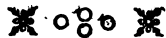

- „ Triomfeerend opgevaren
 „ Naar zyns Vaders eeuwig hof,
 „ Onder Cherubyne schaaren,
 „ En 't weergalmen van zyn lof,
 „ Daar op 's Vaders throon gestegen
 „ Zendt hy zynen Geest om laag!
 „ Die zyn' ryken hemelzegen
 „ Aan het schepsel overdraag',
 „ Dat, na 't vreêverdrag verkoren,
 „ Door hem wordt op nieuw geboren.

D 5

„ De-

- „ Deze, 't aardryk omgereden
 „ Op de koets van 't zalig woord,
 „ Dringt met kracht door al de leden,
 „ Jaagt tot in het harte voort!
 „ Wekt daar doden! helpt daar blinden!
 „ Richt daar kreuplen van den grond!
 „ Doet daar smaak en waarde vinden.
 „ In 't beminlyk vreeverbond.
 „ Komt door dienst van heilgezanten
 „ 't Kruisgeloof in 't harte planten!

- „ 't Schepsel leert zyn' Maker kennen!
 „ 't Ruimt zich zelf voor Christus in,
 „ 't Leert zich aan Gods dienst gewennen,
 „ Blaakende van hemelmin!
 „ Even als een kind op de armen
 „ Van zyn moeder steunt en rust,
 „ Steunt hy op Gods vry ontfarmen,
 „ Hoogste doelwit, grootste lust,
 „ Beste rykdom in zyne oogen
 „ Is zyn' Bond God te verhoogen!

„ Wac-

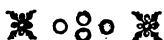
- „ Waereld, met haar ydeluiten,
 „ Zonde, met haar snooden stoet,
 „ Schopt hy voor altoos na buiten,
 „ En vertrapte met zyn voet!
 „ Hoogmoed, wellust, zielepesten,
 „ Slaat hy met zyn vuisten dood,
 „ Twistharpyën, uit haar nesten
 „ Voortgerukt, zo vals, zo snood,
 „ Satans grootste stokebranden
 „ Wurgt hy met zyne, eigen handen!

- „ Eerlyk, ongeveinst in wandel
 „ Is hy aan zich zelf gelyk:
 „ Liefdedragend in zyn handel,
 „ En zelf in zyn armoe ryk.
 „ Snoô begeerlykheid moog woelen,
 „ Hy verwintze door zyn geeft.
 „ Moet hy Satans neepen voelen,
 „ Rustig, moedig, onbevrees
 „ Worsteld hy met ziel en zinnen,
 „ Om dien vyand te overwinnen.

„ Dus

- „ Dus met oog en hart naar boven,
- „ Dus verhemelt zelf op aard,
- „ Dus met kennen, lieven; looven,
- „ Vliegt hy eindlyk starrewaart.
- „ Gantschlyk rein van all' zyn smetten,
- „ Treedt hy nader tot Gods troon,
- „ Daar Vorst Michaël zal zetten
- „ Op zyn hoofd een' starrekroon,
- „ En zyn rechte hand zal sieren
- „ Met vereeuwigde lauwrerien.

- „ Grootste dag van alle dagen!
- „ Kenlyk aan 't bazuin geluid,
- „ Als op zynen zegewagen
- „ Jesus rydt ter dagpoorte uit!
- „ Als de Rechter op de wolken
- „ Zyn geduchte vierfchaar spant!
- „ Als 't heelal, in zwavelkolken
- „ Zinkende, tot asch verbrandt!
- „ Vreeslyk uur voor kwaadgezinden!
- „ Heuglyk voor zyn zielsbeminden!

't Graf

„ 't Graf moog hier hun lyk verteeren ;
 „ Jesus heerlyk lichaam leeft,
 „ Die 't eerlang doet wederkeeren,
 „ En vry ed'ler schoonheid geeft.
 „ Heldre spiegel! witte klaarheid!
 „ Feniks, die uit de asche ryft!
 „ ô! Wie kent het licht, de waarheid,
 „ 't Heil, waar op hen Jesus wyft?
 „ Paal hier, Vreemdling! uw gedachten,
 „ Leer op zulk een leven wachten!

Hier besloot Godstolk zyn reden:
 En op 't allerlaatste woord
 Zag ik grooter zeldzaamheden.
 De Engel treedt een weinig voort:
 Slaat zyne altoos glinstrende oogen
 Naar het aklig moordtoneel,
 En doet fluks de hemelboogen
 Dav'ren door zyn schelle keel:
 „ Op! gy slaapers! op! gy dooden!
 „ Christus heilicht komt U nooden!

Vlic-

Vliegens roeren zich de lyken:

Beenen, schenkels rollen voort:

't Een moet voor het ander wyken:

Yder plaatst zich daar 't behoort;

Peezen, zenuwen en spieren

Dekken voorts het dor geraamt:

Vleesch, en vet, en merg, en klieren

Worden op hun plaats verzaamt:

't Vel begint zich uit te rekken,

Om het naakte vleesch te dekken.

Vliegens staan zy op hun voeten:

Leevend, frisch en welgedaan:

'k Zie ze elkander vriendlyk groeten,

En hunne armen opwaart slaan:

Aanstonds hoort m' uit aller monden,

Met een stemmig feestgezangk',

De eer van hunnen God verkonden;

't Aardryk dreunt van 't schel geklank,

Wyl zich duizend Engleschaaren

Vrolyk met die galmen paaren.

'k Zal

'k Zal . . . wel hoe! . . . myn Engel . . . luis-
ter . . . .

'k Volg U . . . wacht een wyl . . . ik
koom . . . .

Hoe! 't is alles stil . . . en dwaister . . . .

Ach! dit al was slechts een droom!

Groote God: leer Gy 't ons kennen

Zonder zelfs bedrog of waan!

Leer ons daaglyks meer gewennen

Uit den dooden op te staan!

Leer ons, aan ons zelveu sterven,

Om uw leven te verwerven!

Och! wat is van al het slaaven,

Dat men in de waereld ziet?

't Zorgen, zwoegen, zweeten, draaven

Is in 't eind een enkel niet.

Och! hoe zalig U te aanschouwen!

Door Uw licht te zyn bestraalt!

Nimmer zal het ons berouwen,

Dat Ge tot ons nederdaalt,

Dat Ge lyf en ziel kooimt wekken,

Om ons heel tot U te trekken.

Dit

Dit uitmuntend dichtstuk, schoon wat lang voor onz bestek, keurden wy echter te fraci, dan dat wy 't alleen daarom zouden achter laten. Het is onzen Drukker ter hand gesteld, door iemand die by ons geheel onbekend wilde blyven, en van wien wy dierhalven ook niet weeten of hy 'er zelv de maker van zy dan niet. 't Is ons trouwens ook genoeg, dat het veele blyken heeft van door eenen alleszins ervaren en kundigen Schryver te zyn zaemgesteld, en dus de algemeene toejuichingen zal moeten weg dragen.

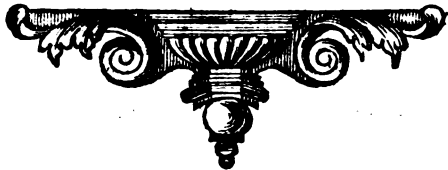

Deze By-dragen werden te Leyden by JOH. LE MAIR alle Maanden uitgegeven, en zyn in alle Steeden by de Boekverkopers te bekoomen.

De Tweede Druk.

MAENDELIJKSCHE BY-DRAGEN

TEN OPBOUW VAN N E E R - L A N D' S T A E L - E N D I C H T - K U N D E .

N°. 4. voor den 1. van Sprokkelmaend 1759.

M Y N H E E R E N !

Ik heb de eer gehad aen UEd. te schryven, dat ik eenige vermeerderingen op het boekjen gemaekt heb, welk ik voorleeden jaer uitgegeven heb, by welke ik ook gevoegd heb eene lyst van eenige woorden, welke in de Duitsche en Fransche taelen gemeenschap hebben, het zy dezelve in onze tael uit het Fransch, of in de Fransche van ons afkomstig zyn, of in beide de taelen van eenen oorsprong gesprooten, welke my in dien tyd of niet in gedachten gekomen, of zelf toen noch niet bekend waeren.

Deeze lyst zal omtrent van dezelve groote zyn als die, welke reeds gedrukt is. En ik twyfel niet of daer zullen noch wel eenige woorden gevonden worden, welke my of niet in gedachten gekomen, of gansch onbekend zyn. Een voorbeeld daer van zie ik reeds in het woord BRAEF, welk, schoon thans van zeer gemeen gebruik, echter myne oplettendheid ontschooten zou zyn, indien ik niet in UEds. BYDRAGE N°. 2. bladz. 15. de aanmerking gezien had, welke UEd. daer op uit het boek van den Heer HUYDECOPER aengetekend hebt, welke my oorzaek gegeven heeft tot dit woord naeder te onderzoeken.

Het is waer, gelyk de Heer HUYDECOPER
E zegt,

zegt, dat dit woord door **MILIAEN**, en door **MEYER** onder de bastardwoorden gesteld wordt: doch die schryvers komen my niet voor van zoo groot een gewicht te zyn, dat men op hun enkel zeggen een woord bastard verklaeren moet. Zy hebben beide hun nut, doch dat is, volgens myn oordeel, zoo groot niet, dat men zonder verder onderzoek, hun zeggen blindeling volgen moet. Ik heb beide die boeken naeuwkeurig onderzocht, en niet kunnen vinden, dat zy mannen van zeer groote geleerdheid geweest zyn: ook stellen zy de woorden maer eenvoudig neer, zonder eenigé verdere verhandeling, of uitlegging.

Ik geloof, dat zy dit woord onder de bastardwoorden gesteld hebben, om dat het zelve in de Fransche tael zeer gebruikelijk is. Doch zoo die reeden doorgaet, moeten zeer veele woorden, welke lang voor goed Hollandsch gehouden zyn, en noch gehouden worden, bastardwoorden zyn. Ik heb daer een goed getal van opgegeeven, en zal, indien myne nieuwe lyst gedrukt wordt, 'er nog meenige voortbrengen, welke niemand ooit gedacht hadt, dat eenige gemeenschap met het Fransch hadden. Behalven dat 'er in onze tael ook veele woorden zyn, die zonder eenigen tegenspraek uit de Latynsche tael afkomstig zyn, en van niemand voor bastardwoorden gerekend worden: ik stel onder bastardwoorden die, welke men volstrekt merken kan dat het zyn, als Stadhuiswoorden, en andere, die wel in de daegelyksche tael ingesloopen zyn; doch die, welke zoo in gebruik zyn gekomen, dat men geene andere heeft, om die uit te drukken, of zoo 'er eenige toe met moeite opgezocht kunnen worden, dezelve zoo verouderd en buiten gebruik geraekt zyn, dat nooit meer gehoord of geschreeven worden, als *pan*, *tafel*, *wyn*, *schryven*, *leezen*, *syferen*, *bappen*, *fel*, *snel*, en honderd diergelyke, reeken ik voor woorden van onze tael. En gelyk een vreemdelyk, die in ons land komt woonen, het burgerrecht verkrygt, en zyne naekomelingen Hollanders worden, dus geloof ik ook, dat het met

de woorden gaet, die door lang en gemeen gebruik Hollandsche woorden worden. Van dien aerd zyn in alle taelen woorden, en als dat by ons alleen niet mocht doorgaen, zou een groot gedeelte onzer inwooners een bastardvolk, en onzer woorden bastardwoorden zyn.

Om nu tot het woord BRAEF zelf te komen, wie zal ons zeggen, of het by ons uit de Fransche tael ingesloopen is, dan of het in de Fransche tael van ons overgenomen is? Deszelfs oorsprong aengaende zegt NICOT in zyn *Tresor de la langue Françoise*, dat het komt van het Grieksch woord *πρόβος*, welke afleiding den Heer CASENEUVE wonderlyk behaegd heeft; doch niet aen MENAGE, die het van 't Latynsch woordt *probus* afleidt. Een Fransch woordenboek, getrokken uit ETIENNE en NICOT, gedrukt te Rouan in het jaer 1628. in 4°., welk ik zie dat thans in ons land zoo weinig geacht is, dat ik het meenigmaelen voor scheurpapier heb zien verkoopen, doch welk ik by ondervinding weet dat van groote waerdye tot gebruik is, en die van KILIAEN en van PLANTYN ver overtreft, zegt dat het komt van het Spaenssch woord *Bravo*, welk woord MENAGE ook zegt dat van *probus* afkomstig is. (welke afleiding ik voor zyne reekening laet.) Dit komt my waerschynelyk voor, om dat ik, nae een naeuwkeurig onderzoek bevonden heb, dat het geen oud Fransch woord is.

Dit woord heeft thans in de Fransche tael twee beteekenissen. Het beteekent voor eerst *dapper, kloekmoedig*. ook wordt van eenen man, die eerlyk en oprecht in zynen handel is, en andere goede hoedanigheden heeft, wel gezegd, *c'est un BRAVE homme*, en zo zeggen wy ook, *het is een BRAEF man*. De tweede betekenis is *wel angekleed, opgetoid*. En in die betekenis heb ik het dikwyls hooren gebruiken. Toen ik het de eerstemaal hoorde, verstond ik niet wat de vrouw, by welke ik geherbergd was, zeggen wou, met die woorden *Monsieur vous êtes BRAVE aujourd'hui*. Ik had een nieuw kleed aan, dat wat rykelyker dan een gemeen kleed was. Doch

naederhand heb ik het honderd maelen gehoord. Doch in die beteekenis wordt het, gelyk *de Heeren van de Academie Françoise* in hun woordenboek aenteekenen meer door burgers en gemeene lieden, dan door lieden van aanzien gebruikt.

In beide die beteekenissen weet ik niet dit woord ooit in eenen ouden Schryver gevonden te hebben, die voor den tyd van *François I.* geschreeven heeft, en zelf noch al wat nae dien tyd. Het kan misschien in eenige gevonden worden, welke ik nooit gezien of geleezen heb, of in welke ik toen op die woord niet gelet heb. Doch ik heb myn werk gemaakt van in die oude Schryvers, welke ik bezit, in alle plaetsen, daer ik dacht dat het zou kunnen te pas komen, te zoeken of ik het ergens vinden kon. Doch heb het nergens gevonden, zelf niet in de *Histoire du chevalier Bayard*, welke onder de regeering van *François I.* geschreeven is. Thans is het zeer in gebruik, en al voor honderd jaeren geweest. Men leeft nu daegelyks *un BRAVE chevalier*, *un BRAVE guerrier* enz. enz. Doch by de Ouden vindt men *vaillant*, *preux*, *appere chevalier*, *appert homme d'armes*. *sage & avise chevalier*. *bardi chevalier*, *qui fit moult des prouèstes*, *& d'appertifes d'armes*. *bon chevalier*. *preux & très chevalereux homme*, *homme d'armes*. *bon chevalier sans peur & sans reproche*. Welke naem by uitnemendheid aen den ridder *Bayard* gegeven wierdt. Dit zou met honderd voorbeelden bevestigd kunnen worden, welke ik onnoodig oordeel by te brengen.

Hoe lang dit woord in onze tael gebruikelijk geweest is, kan ik niet zeggen. Het is zeer lang geleeden dat ik onze oude Schryvers geleezen heb, en toen heb ik geene gedachten gehad om op dit woord te letten. En nu om een woord die weer te gaen herleezen, is de moeite niet waerd. Ik laet dit over aen andere, die nu, dit geleezen hebbende, daer op letten kunnen. Doch zoo veel ik in myne geheugenis behouden heb, zyn by dezelve meest in dien zin de woorden *koen* en *vroom* gebruikt. Doch dat het ten minsten by ons al zoo oud in gebruik geweest is, be-

besluit ik daer uit, dat MENAGE zegt dat JAN GOROP VAN HILVERENBEEK, doorgaens met den naem van GOROPUS BECANUS bekend, daer al gewag van gemaakt heeft.

In de plaets van BRAVE voor *opgetooid* gebruikten de oude Franschen doorgaens het woord GORGAS. Het welk volgens het zeggen van VULSON DE LA COLOMBIERE *Science Heroique chap. XLV. pag. 515.* dezelve twe beteekenissen hadt, welke thans het woord BRAEF heeft. Men vindt dit woord by BRANTOME *chapit. illustres François Tom. IV. pag. 330 & 331.* Die echter op dezelve bladzyde het woord BRAVE gebruikt in den zin van *opgescbikt*. Zoo dat het in zynen tyd, welke geweest is wat voor het jaer 1000, al in gebruik is geweest.

Het woord BRAVADE behaegt my in onze tael; zoo weinig als het *den Heer HUYDECOPER* behaegt. Gelyk ook BRAVEEREN. Daer hebben wy voor *trotsseeren, tergen, snorken* en andere woorden.

By de tegenwoordige Franschen beteekent BRAVADE *terging, snorkerey* en diergelyke, BRAVERIE beteekent *pracht in klederen, juweelen* en ander op-tooifsel. Doch het woord BRAEF zou ik geruust gebruiken, dat behaegt my wel, en wierd ik 'er al eens over berispt, ik zou het echter niet schroomen weder te gebruiken.

Hier mede hoop ik, *Myn Heeren*, UEd. voldoen te hebben, omtrent het geen my over dit woord gevraagd hebt. UEd. kunt dit naer uwe geliefte gebruiken. Behaegt het UEd. in de BY-DRAGEN te voegen, ik geeve het in UEd. macht, zoo niet, verzoeke my dit gelieft wederom te zenden, dan zal ik het in myne lyst voegen, in welke het anders op dit woord niet aen zal komen. Ik ben

MYN HEEREN

UEd. onderd. Dienaer.

Den 20. Dec.
1758.

F. B. L. C.

E 3

Wat

Wat den inhoud van dezen brief belangt, behalven het geen wy deszelvs hooggeachten Schryver in 't bezonder geantwoord hebben, zal het ons, zoo wy hoopen, door zyn *Ed.* niet kwalyk genomen werden, dat wy 'er dit weinige op aenmerken.

De Heer F. B. zegt na naeuwkeurig onderzoek niet te hebben kunnen vinden dat de twee Schryvers MEYER en KILIAEN mannen van zeer groote geleerdheid geweest zyn. wy antwoorden:

(1) Nopende den eersten, L. MEYER, dat die ons altyds in het taelkundige alleen is voorgekomen een matig geleerd man geweest te zyn, die ene vry goede, doch echter ene zeer oppervlakkige, kennis bezat, van den aert en analogie zynrer moedertale. Echter zyn zyne drie toneelstukken, *de Loogbenaer, de verloofde Konings-bruid* en *het gbulde Vlies* voor enen taelminnaer over lezens waetdig.

(2) Doch wat het woordenboek van CORNELIS VAN KIEL (gemeenlyk C. KILIANUS) aengaet, wy zien nog geene reden, om dat, (over 's mans kunde in 't gemeen zullen wy ons nu niet uitlaten, uit een woordenboek alleen kan men daer van niet oordeelen, en, van zyne andere werken te spreken, is hier de plaetz niet) zoo gering te achten. 't Is onbetwiftbaer belachlyk alle woorden te willen bastard verklaren, die in 't Fransch mede gebruiklyk zyn, integendeel zouden wy 'er veela woorden des te meerder om achten. Doch men moet hier een noodzakelyk onderscheid maken: als men bewyzen kan, dat een woord van zeer oud gebruik is by de Franschen, en ook by ons, zo volgt daer al veel uit, dat het een eigen woord, is onzer Duitsche taeltakken, van welke de Franschen, die voor een groot gedeelte oorsprongkelyk Duitschers zyn, niet weinig hebben overbehouden. Zulke woorden zyn de aengehaelde van den Heere F. B. *pen, tafel, wyn, enz.* en zoo zyn 'er duizend. Dit heeft VAN KIEL mede zeer wel geweten en erkend. Doch men vindt ook woorden die in beide de talen van later gebruik en van elders ingekomen zyn. Deze kunnen wy niet zien dat by ons het burgerrecht verdienen om dat de Fran-

Franſchen, noch ook by hen, om dat wy dezelve mede in gebruik hebben. Zy zyn en blyven baſtard.

Onder deze laetſte heevt KILIAEN (en MEYER ſchryvt den dezen doorgaends maer uit) met goed recht ook BRAEF gerekend en dieswege op ene afzonderlyke lyſt onder de baſtardwoorden geplaeſt. De Heer F. B. merkt zelv aen, dat dit woord in geene beteekenis (a) by zyne oude Schryvers voorkomt, en zyn Ed. voegt 'er te recht by, dat by de onze in dien zin meest *koen* en *vroom* gebezigd werdt. BRAEF kunnen wy ons mede niet 'erinneren ooit in oude ~~Nederdaiſche Schryveren gevonden te hebben.~~

Wat de afleiding van dit woord belangt, die kunnen wy niet beſliſſen; zoo het met het Griekſche

(a) In geene beteekenis] zedert hebben wy van den Heer E. B. by ſchryvens van 24. Jan. 1759. nog het volgende ontvangen; „ Nae dat ik aen de Heeren den brief gezonden had over het woord BRAEF, welken zy thans laeten drukken, heb ik noch in veel oude Franche ſchryvers gezocht of ik ia dezelve dat woord zou vinden kunnen, doch vergeefs. Het oudſt geſchrift in welk ik het gevonden heb, is *le Ceremonial de France*, uitgegeeven door THEODORE GODEFROY, te Parys 1619. welk is eene verzameling van 26. oude ſtukken, behelzende de plechtigheden die geoeffend zyn by krooningen van Koningent en Koninginnen van Vrankryk, Bruiloften, Intresden binnen Parys en Begracfeniſſen, alle geſchreeven in der tyden toen die gebeurd zyn, beginnende met *Lodewyk den elfden*, en eindigende met de krooning van *Henrik den vierden*; In dat boek heb ik het het eerſt gevonden in de beſchryving van de Intrede van Koning *Henrik den tweeden*, binnen Parys den 16. Juni 1549. Daer ſtaet het zeven of acht maelen in, doch altyd in de beteekenis van *prachtig wel uitgedoſt*. *La BRAVETE de leurs accouſtrements dont la valeur en eſtoit bien grande &c. le Prevost de Paris BRAVEMENT armé & habillé de ſoye, de drap, d'or &c. BRAVETE & riebheſſe tant en barnois, accouſtrements, que chapeaux, la plus part couverts de pierreries*, en diergelyke. BRAVES *chevaux* voor ſchoone en prachtig opgetooid paerden. In de beſchryving der krooning van *Leonora van Ouffenryk*, tweede Vrouw van *François I.* ſtaet GORGIAS, en in de andere heb ik geen van beide die woorden gevonden. ”

Spaens overeenkomst hadt, moest het zoo wel by ons als by de Franschen veel vroeger zyn in gebruik geweest. Dat deze laetste het uit Spanje, en wy weder van hen, of misschien wel rechtstreeks uit het Spaensch, ontleend hebben, komt ons niet onwaerschynlyk voor; en dit laetste nog te minder, als wy ons 'erinneren, dat, omtrend den tyd, toen BRAEF by ons het eerst is in gebruik gekomen, namelyk onder de regering van *Philips II.*, onz land vol Spanjaerden was, die dit woord zeer gemaklyk in onze tael kunnen gebracht, en overgelaten hebben.

By gelegenheid van het gunstig verflag, dat het den kundigen schryver der *Nederlandsche Letter-courant* (een ontwerp, naer 't welke wy in onz land reeds lang verlangd hadden) gelievt heeft, van onze *By-dragen* te geven in zyn 5de en 6de stukje, bl. 39 en 48, moeten wy dien Heer en alle onze lezers berichten:

I. Dat, wat het *formaat* van dit onz werkjen betrefte, wy voortaan altyds eenerlei (gelyk ook eenerlei soort van papier) zullen behouden met No. 2, 3, en 4; en, wanneer men met het einde van dit jaer den titul van onz 1ste Deel zal afleveren, en het dus op een *inbinden* aenkomen, wel zullen zorgen dat 'er over geenen *mistand* te klagen zy;

II. Dat in onz laetste de misflag van *Lentemaend* voor *Louwmaend* even eens is ingeslopen, als in het eerste stukje der *Letter-courant* 1758. voor 1759, dat is te zeggen *by ongeluk*; om zulke fautjes te doen over 't hoofd zien, is men gewoon zynen lezer den eernaem van *bescheiden* te geven.

Deze BY-DRAGEN werden te Leyden by *Job. le Mair* alle maenden uitgegeven, en zyn mede te bekomen te Middelburg by *Taillefert* en *Gülliffen*, Zierikzee *V. d. Tboorn*, Vlissingen *Pajenaer*, Amsterdam *Houttuyn*, Tongerlo, de *Wit* en *Meyer*, Haerlem *Bosch*, Rotterdam *Arrenberg*, *Bosch* en *Maronier*, Dort *Bluffé*, 's Hage *O. en P. van Tbol*, Delf *Sterk*, van der *Smout* en *Grauwvenbaen*, Utrecht *Kroon*, de *Paddenburgen*, *Spruyt*, de *Meyeren* en ten *Bosch*, Groningen *Spandauru* enz.

MAENDELIJKSCHE BY-DRAGEN

TER OPBOUW VAN
N E E R L A N D S
T A E L - E N D I C H T - K U N D E .

No. 5. voor den 1. van Lentemaend 1759.

D E R D E D R U K .

I.

A A N M E R K I N G E N
OP DE PSALMBERYMINGEN VAN
P E T R U S D A T H E N U S ,
DOOR ANDREAS ANDRIESEN,
P R E D I K A N T te V E R E .

(Te Middelh. en Amst. by L. Taillefert, en D. onder de
Linden, 1756. 214 bladzyden behalven 't voorwerk,
in 4to. f 1 : 16).

2.

D A T H E E N I A N A
OF OPHELDERINGEN EN AANMERKINGEN OVER
DE VERMAARDE PSALMBERYMINGE VAN
P E T R U S D A T H E N U S ,
Uitgegeeven door en onder het opzicht van
J U V E N A L I S G L A U C O M A S T I X ,

Beschermer der verdrakte onnoozelheid.

(Te Amst. by K. van Tongerlo en F. Houwtuin, 1758.
84 bladzyden in 4to, met de Plact. f - : 18).

F

Wj

W voegen beide deze boeken te samen; om dat ze overeenkomen in onderwerp, *de beruchte Psalmberyming van P. DATHEENUS*, en ook in oogmerk, *om dertzelver verwisseling tegen sierlyker en deftiger te bevorderen.*

In 't algemeen moeten wy met opzicht op den aert en inhoud dezer twee geschriften onzer lezer doen aenmerken, hoe DATHEEN schreef in een tijd die op verre na zoo beschaefd niet was als de tegenwoordige, in een land daer door de langdurige beroerten alle letteroefeningen en taelkunde, de *Oostersche* niet alleen, maer zelfs de *Vaderlandsche* geheel achter de bank lagen. Hy berijmde zyne Psalmen naer ene Fransche, die zeer gebreklyk naer ene gebreklyke prosa vertalinge was opgemaekt. Wat wonder dan; dat zulk een werk op veele plaetzen *ongelykvoormig aen den tekst zy*, en hier en daer ene uitdrukking hebbe, die in deze dagen *onhebblyk en aenstootelyk* voorkomt?

Wy zeggen dit niet om te veroordeelen, dat men DATHEEN'S mislagen ten toon stelle. Geenszins. Wy achten in tegendeel zeer noodig, dat dezelve der gemeente (die toch altyds omtrent het van ouds ingewortelde bygelovig is) werden onder 't oog gebracht, ten einde 'er eens met ernst aen een nieuw Psalmgezang mocht gedacht worden. Doch dit kan

I. zeer wel en moet geschieden, zonder gedurig op DATHEEN te smalen, die om zynen goeden wil en yver, onzes erachtens, zeer te pryzen is. In dezen opzichte stellen wy den eerstgenoemden Schryver ten loflyken voorbeelde, en moeten wy daerentegen zeer veroordeelen de handelwyze der DATHEENIAKA-Schryvers. Tot welk wezenlyk nut immers dienen toch hunne *Lofzang, prentjen, voorredn, verschillende lezingen, gissingen, handschriften?*

II. Verscheelt het veel met welk enen stijl men iet voordrage. De Heer ANDRIESSEN verkielt enen korten en deftigen; de andere schryvers enen lastig langwyligen en boertigen, en die ter bewerking van het groote oogwit (wy spreken uit ondervindinge) zeer nadeelig is, en op veele plaetzen weinig overeenkomstig met den aert van *een workjen van geest*, daer men dit

dit echter voor gehouden wil hebben. Hoe zouden toch, bidden wy, van iet dat meer dan 100 jaren na het uitvinden der drukkonst geschreven is, zoo veele handschriften in de wereld komen? Hoe zoude een ouderwetsche Nederduitsche rymstaer in de Boekzaten van 't *Vaticaan*, de *Louvre*, *Oxford*, *Cambridge*, en van enen *Musti* te passe komen? Hoe kan men hier om gissingen en verklaringen van enen *GRONOVIVS*, *BENTLEY*, *BURMAN*, *LIPSIUS*, *LE GLERC*, *GROTIUS*, *BEZA*, *PASSERATIUS*, *Madamo DACIER*, *de Président BOUCHIER*, en *LE FEVRE*, *de Jesuiten van TREVoux*, *VOSSIUS*, *SALMASIUS*, *DRAKENBORG*, *BROEKHUIZEN*, of *GRÆVIUS* droomen? moest men hier ten minsten geene namen van Duitsche taelkenners verzonnen hebben? Uit deze staeltjes van goed oordeel zal men reeds van voren tot de aenmerkingen zelve kunnen besluiten.

III. Wil men ook het opgegeven heilzaam oogwit bereiken, men moet den lijst der mislagen niet noodeloos vergrooten, noch met allerlei kleinigheden en herhalingen aanvullen. Dan immers, doet men met zynen arbeid meer kwaed dan goed, en bevestigt men den eenvoudigen maer in de gedachten, dat al wat tegen *DATHEEN* werdt ingebracht, alleen in enige kleene en niets waardige vitteryen beslae, en ene verandering dus nog zoo noodig niet zy. Men moet dierhalven alles wat ons in *DATHEEN* onhebblyk voorkomt, eer wy het veroordeelen, nazuwkeurig onderzoeken, of het ook te verschoonen of te plooiën zy, en vooral zich wachten zulke dingen te verguizen, die in dien tijd volstrekt goed, ja sierlyk waren. Men moet dierhalven niets berispen, om dat het strijdt tegen de hedendaegsche eigenwillige wyze van *declineren* en *conjugeren* onzer nieuwerwetsche letterkonstenaers, noch ook om dat een woord vrouwelyk voorkomt dat nu onzydig, of onzydig dat nu vrouwelyk in zwang is, *DATHEEN* immers behoefde niet te weten, wat een *MOONEN* en andere, 150 jaren later, zouden invoeren. Men moet ook het een of ander nu verouderd en in onbruik geraekt woord niet maer ten eersten een

stop- of lap-woord noemen, om dat men geen inzicht genoeg heeft in de *analogie* en den hoogsten oorsprong onzer taeltakken, om het te verklaren en te herstellen. Kortom, men moet nimmer aen het behekelen van enig oud schryver vallen, zonder in de schriften van alle zyne voornaamste tijdgenooten door en door ervaren te zijn. Ook hier omtrent nu moeten wy den *Heer ANDRIESEN*, boven den anderen ongenoemden, oneindig verheffen.

Na dit algemeene zouden wy nu in 't bezonder van ieder dezer boeken ene schetz moeten opgeven. Doch dan zouden wy den lezer met ene meenigte lamme rymen van *DATHEEN* vervelen, zonder eenig nut te doen. 't Zal beter en aengenamer zijn, dat wy eens kortelijk die beide geschriften tegen *DATHEEN'S* *Psalmberyminge* doorlopen, en 'er alleen dat uitkippen, 't welk zy naer onze gedachten in dezelve ten onrechte veroordeelen. De Lezer zal 'er uit zien, hoe *de Heer ANDRIESEN* (a) zomtjids, de Schryver der *DATHEENIANA* meest altyds, dingen berispr, die

---

(a) Van de 3 deelen, in welke *de Heer ANDRIESEN* zijn werkjen schift, verdient het eerste, een net en oordeelkundig *Vertoog*, aangaande de noodzaaklykheid, en mooglykheid der veranderinge van het openbaar *Psalmgezing* en de middelen, door welke het zoude kunnen bevordert worden, met oplettendheid gelezen te werden, tegen de *ZEEDIGE BEDENKINGEN OVER DE BESTE KEUR VAN EENE NIEUWE PSALMBERYMINGE*, (groot 64 bladzyden in 4to. 38 ff.) enigen tijd later, door enen verstandigen naemloozen opgesteld. Het derde deel, behelzende ene *naauwkeurige naamlyst der genen, die de Psalmen van David in Nederlandsche dichtmaat gebragt hebben; benevens de uitvoering van bun werk*, is met groote arbeidzaamheid tot die volkomenheid gebracht, dat 'er maer weintig aen ontbreekt. Het tweede dierhalven vertoonende met enen overvloedt van bewyzen, de onbebbelyke wántaal en óndraaglyke uitdrukkingen, van *Psalm* tot *Psalm* by *Datheen* voorkomende, is het dat wy de vryheid zullen nemen wat naauwkeuriger te onderzoeken.

die uit den aert onzer tale en de voorbeelden van achtbare schryvers zeer wel zijn goed te maken.

PSALM I. v. 1.

Die niet EN gaet /
niet EN staet /
niet EN sit

Dit drie malen berhaelde EN mishaeft byna ieder. In enen druk van DATHEEN van 1598, in 120, met den daryschen text op den cant, vinden wy het eens minder:

Die niet EN gaet in der Godloosen raet /
Die op den weeg der sondaren niet staet /
End' niet EN sit by den spotters onrepre:

Doch wy keuren de eerste lezing verre de beste. Een koppelwoordjen kan het hier niet zijn. Dit lijdt de zin niet. Wat dan? Moet het daerom een stopwoord zijn, gelijk de DATHEENIANA-schryvers schynen te bedoelen? Geenszins. 'Er schiet nog een derde overig. Maer genomen 't was eens zoo, dat men 'er geheel geene beteekenis aen wilt te hechten, zoude het daerom in enen schryver van de 16de eeuw zoo zeer te laken zijn, daer het in veel later, ja zelfs by schryvers van den eersten rang, ons wel te voren koimt? Men leze maer de *Origines Celticas* van den taelkundigen A. SCHRIECK VAN RODORNE, blad. 2, 3, en blad aen blad; de SCHIEDAMSCHÉ kamer de roo roosen, in 't HAERLEMER *Constjuweel*, blad. 119: aen wat cant n sulks maer EN geluft; de AMSTERDAMSCHÉ 's wist *Lavendel*, in de VLAERDINGER redersjkberg, blad. 22; HET OUDE GOUTSCHE CHRONIJKSKEN, bl. 66. *Floris de Vijfde wort Grave van Holland*, -maer by EN was noch maer een jaer ont doe sijn Vader verflaghen wort. — C. KILIAEN vertal. van Guicciard. *beschr. der Nederl.* bl. 59. b. 190. dat een viertel korens golds 12 gulden: die nu ghemeylijk maet

zwee gulden EN geldt. Ja den grooten Drost van Muiden P. C. HOOFT in *Henrik den IV.* bladz. 22, Oft zy EN *bielden verscheiden* oorden in de war. en in *Medicis.* bl. 9. Ook leedt *het geen fier aen* by EN *ware herroepen.* als ook onder de nieuwere J. DE DECKER den *Doper* in de *rijmoeff.*

- „ Wy door deez' *hoop verquikt,* EN *badden onzen bals,*
- „ *Elendelyk gemat van zoa veel ongevals,*
- „ *Nog nauwelijkt gesloen ontzwingen d'oude ylagen.*

Doch dit EN is hier by. DAT HEEN geenszins zonder, maer wel in tegendeel van zeer sterke, beteekenis. 'T is bekend dat de Franschen in hunne tael gewoon zijn ene ontkenning door de twee woordjes NE PAS uit te drukken, Van dit NE (by onze oudste schryveren CLAIS COLIJN, MELIS STÖKKE, enz. mede in gemeenzamen gebruike) heeft men by letterkeer EN genaekt, en op dezelfde wyze ene ontkenning met de twee woordjes EN NIET of NIET EN uitgedrukt, en wel (mede als het Fransche NE PAS) met dien regel, dat, als wy EN later voorgaen, het werkwoord altijd tuschen beide kome: *ik en doe dat niet, by en verstand my niet,* enz. Dit is een vall en onwrikbaer taelgeen onzes lands, dat nimmer is in onbruik geraekt of immer raken zal; zoo lang der zoetvloeiendheid eenige plaets gegünd werde, schoon men wel somtijds een van beide (*en niet*) mag achterlaten. Gelijk men nu om de kortheid in spreken en schryven wel eens NIET gebruikt zonder EN, zoo gebruikten onze schryveren ook wel eens EN zonder NIET; de ANTWERPSCHE kamer *uytsonsten verjaemt,* onder de XIX *cameren te ghebed vergaderd* 1539 bladz. 8.

Hy heef immers de wer Gods onderbouwen?
Hoe condy hem straffen?
Hy EN doet in vrouwen.
Want alle de wereld is Godes schatting.

DE MAESLANDSCHE kamer *d'olijfboom,* in de *Vlaerdinger rederykberg,* bladz. 19.

lek

Ik EN weet, wat ik hier zeggen zal.

dat is, *ik weet niet.* De NEDERD. HELICON
bl. 66. 'k EN doe voorwaer, voor 'k doe waenlijk niet.
den Olijftack van Antw. op 't Landjw. te Antw. 1561.
fol. 33.

*Langher EN wil ik 't staken,
Te soecken 't gheue, daer ick troost door sal smaken.*

HOFFT, *Theseus & Ariadn.* 3de choor

*Het ghene dat den mensch vermogh,
Op 's midden van den schoonen dagh,
EN weet by of by sal vermoghen,
Wanneer het duyster avond werd's,
Alsoe met dicke wolken swert,
't Besluit des Hemels is betoghen.*

En nog *Henn. IV.* in de *Voorr.* wie is 'er zoo vreemd
of by EN roept hier; dat is, die hier niet roept. Bree-
der kan men dit alles vinden in de *Idea Linguae Bel-*
gicae, pag. 31, en 67; in enen brief van dien zelfden
schryver aan *D. van Hoogstraten*, in de *Nederdaische*
Boekzael van *J. v. GAVEREN*, *May en Juny 1708*,
bladz. 541, en 542; als ook by *G. O. REITZ*, *Belga*
Graciffants, pag. 421.

Moest nu de schryver der *DATHEENIANA* de-
ze beteekenis van 't woordjen EN niet gekend heb-
ben, eer hy het behekede? Of wilde men het des
niet tegenstaenda in *DATHEEN* berispen, zoude het
dan ook in den *STATEN BYBEL* niet moeten
gewtaekt werden? Trouwens ook dit ontzien zich
diergelyke neuswyzen, en nieuwerwetsche taelsitters
luttel. Doch genoeg hier van. Over den ouden
twist wegens de taelrichtigheid onzer *DORPSCHE*
BYBEL-OVERZETTINGE spreken wy wel eens
pader.

Voor 't laest voegen wy hier, ter herinnering en her-
vestiging van het gezegde, nog de woorden by van den
reeds aengehaelden *ADR. VERWER*, *Idea Linguae Bel-*

gice, cap. XI. pag. 34. „ omtrent ons-koppelwoordjen
 „ hebben wy aentemerken, dat dat niet is (gelijk men
 „ na by afknotting gemeenlijk spreekt en schrijft)
 „ EN, maer ENDE; ter onderscheidinge van ons ont-
 „ kennend woordjen EN. Dus hebben standvastig on-
 „ ze Staten; de Dordsche Overzeters; Grotius; Fur-
 „ nius; Hooft in *Heur. IV*; ja, buiten *afspadigheid*
 „ (*metaplasmus*) en *gestalte* (*figura*), ieder zonder
 „ eenige uitzondering. Hier om ook is, om verwar-
 „ ring te myden, het woord, dat het Latijnsche *finis*
 „ beantwoordt, by ons EINDE, niet ENDE. Dus
 „ by de schryveren. ”

¶. in Gods wet ALLEYNE.

Dusdanige lotterverwisselingen zyn hem zeer gemeen
 zegt de Heer ANDRIESEN. De DATHEENIANA-
 schryver brengt op bladz. 21. er nog twee voorbeel-
 den van by: *PL. XXX. v. 8. BEKLEYT voor be-
 kleed*, en *PL. LXVIII. v. 4. BREYF voor breed*.
 Beide schynen zy dit aftekeuren, en echter (mogen
 wy 't zeggen,) met weinig grond. Keurt men het
 wel af, zoo dikwyls men by onze nieuwe dichteren
*kleen en klein, tapeet en tapeit, gemeente en gemein-
 te*, enz. ziet verwisselen? en is dit echter niet even
 de zelfde vryheid? Trouwens deze verwisseling ligt
 in den aert onzer taeltakken. Men zie onder L.
 FEN KATE'S *regelen van de gemeenlandsche Dialect*,
 den VIIden *wegens onze harde lange EE*, en men zal
 daer onder de bygebrachte voorbeelden ook BREID
 en KLEID aentreffen. By ANDR. VANDER
 MEULEN *van der mensibelijker ketsyvigheid*, 1543,
 vindt men doorgaends buiten rym BEEDE voor beide;
 dus heeft ook C. KILIANUS in zynen vertaelden
Gaiccardino, beschryvinge der Nederlanden, fol. 29. a
 BEREEDT voor bereid, (gelijk ook by A. SCHRIECK
Orig. Celt. pag. 2. enz.) en P. C. HOOFT meer-
 malen WEENIG voor weinig, als mede VONDEL,
 KLEID voor kleed, *Pascha* bl. 47. *Sofompan. rey van
 he, bestr. hymn. over de Nederl. scheepv.* bl. 75.

Ge-

Gedooft dat ik al-om den middel mach verbreden.

treurd. van Henr. IV. bl. 86. uitspreet en zoo veelvuldig.

PSALM II. §. 2.

Laet ons betwerpen ond' bzeken in STICKEN.

Geweldig zijn hier de DATHEENIANA met hunne verschillende lezingen in de weer. Zelfs de heer ANDRIESSEN schrijft: „STICKEN voor STUKKEN om op verstriken te rymen.” Dit is zekerlijk waer, doch DATHEEN heeft het echter geenszins uit stukken hervormd. De naeuwkeurige KILIAEN geeft ons STICK op als een *Kluemsch* en *Hollandsch* woord, en dus vinden wy ook by den *Amsteldamschen* CÖSTER, in zijn' klucht van *Theewis den Boer*, IV, 1, bladz. 28, buiten rym, *Se spreken balcken aom STICKEN*. gelijk mede by VONDEL in *Heruba* 2de reg. van 't Vde Bedr. STIC. HOOFD *Tacit.* p. 40. *Zooden te STICKEN*. Trouwens men hoort het nog in de meeste plaetzen van Holland.

§. 3. die grootlicks is te VRUCHTEN.

VRUCHTEN zegt de DATHEENIANA-schryver is *zwellen, groeien, groot worden, een woord DATHEEN wel bekend*. 'T is zeker DATHEEN beter dan hem bekend geweest, doch geenszins in den zin dien hy 'er aen geven wil. De faut, die hy hier heeft, van VRUCHTEN met een *vrucht (fructus)* te vermengen, is zoo bot, als DATHEEN 'er nooit geene be- gaen heeft. Hy hadt zeker uit zynen voorganger ANDRIESSEN beter kunnen leeren: VRUCHTEN, zegt die, *is een verondert woordt, dat dugten, vresen, ontzien betekent*. Zoo is 't. In VONDELS *Palamedes* heeft de eerste druk, I, §. 43.

Die, als wy't aerselen der vange krygslien VRUCHTEN.

en IV, §. 1539.

Dat niemand Mings heeft noch Cerberus te VRUCHTEN.

In den druk van 1652. is dit laetste veranderd in *schroomen*, doch in de eerste plaets vindt men daer nog *VRUCHTEN*, 't welk echter in de later uitgaven meden in *dachten* verwisseld is. Te dezer tijd zelfs is dit woord niet geheel buiten gebruik. In *Godvrucht* en *Godvruchtigen* (dat het zelfde is met *Godvreezenden*) is het nog overgebleven.

PSALM III. v. 3.

*Ich sal des morgens klaer /
Ontwaken sonder VAER.*

Dat is, *Ik zal op den klaren morgen zonder vrees ontwaken*. Deze plaets, vooral de laetste uitdrukking, is altijd de voorname steen van aenschoot geweest. 'Er ligt echter niets in dat zulks verdient.

VAER is hier niet verkort uit *vadan*, ook niet uit *gevaer*, maer is op zich zelf een zeer goed zelfstandig naemwoord, by alle onze goede schryveren te vinden. Men zie maer: *GLAIS COLIJN* v. 7. 29; *MELIS STOKE*, fol. 29 a. XIX. *cameren* te *GENDT* vergadend 1599. bl. 49. *SCHRIECK Origines Celticae*, pag. 3. *MOERMAN cleyne Wereld*, no. 7. 29, en de *Rederijckere WYFONSSEN VERSAEMT*, voor *hubb' landjuw. Antw. 1564.* fol. 23. *Ich ben half in VARE* — *VAN GHISTELE Kingil. An.* fol. 8. verho *Sijn berde verscrijft van desen VARE*. *VAN VELTHEM Spieg. bistor.* p. 170.

Want u troest neme wi DEN VAER.

Om plaets te winnen laten wy na meer voorbeelden niet te schryven. Alleen moeten wy, ten bewyze dat het ook by later schryvers te vinden is, 'er nog *UDAAN* byvoegen, *Agri.* bl. 302. *Benen Prins of Koening passen ze op niemand, of eeren ze niemand, maer ook niet de deze, ten zy uit VARE of om eigen voordeel.* Ook

HOOFD

HOOPT Baes, Act. 3. En help de kroon UIT VAER
Ihes. & Ariadn. Act. 2.

Soo niet dan angst en VAER in sette minne seeke.

J. DE DECKER 1. d. bl. 264.

En roepen uit met droef en nederig gebaer
Met oogen rood geschreit, wter kaken bleek van VAER.

Van dit VAER nu dat ook **PSALM XXXI, y. 7.**
 voorkomt,

Want overbalfen gaer

Ben ik niet angst en VAER;

Als ook PSALM XGVII, y. 4.

Vertrijf ik vol van VAER

En liefst alst dit angst.

is **VAEREN** schrikken, en **VERVAEREN** doen schrik-
 ken, *schrik aenjagen*; en wijl dingen daer men voor
 vrees (althans zoo de vrees redentlijk is) ons naderlyk
 zijn, **GEVAER** (waer voor by verkorting ook wel
 eens **VAER**, by **MARCUS GERARDS**, by voor-
 beeld, *Waerachtige Fakkels der Dieren* bl. 39. de
 kamer van **MAES-LANT** *Wolff-boort*, *Op den Vlaer-
 dinger rederijkberg*, bl. 10. en elders.) *pentagram*, en
GEVAERLIJK, *periculosus*. En wijl de mensch ge-
 meentlijk in de gevaren kleinmoedly is, en zich van
 de vrees geerne verlost ziet, hier van weder het **VAE-
 REN** *vaders* & *deservitude affici*, dat wy by **KILIAEN**
 vinden, en nog lang daer na in gebruik was, als by
RODENBURG *Rodomont*. & *Isabell*. bladz. 46. *Mo-
 vrouw het sat u VAEREN*. **VAER** dierhalven komt
 hier by **DATHEEN** in de eerst opgegevene beteekenis
 van vrees. Dit zag reeds de **Heer ANDR. FESSEN**.
 Dubbel betachtlyk zijn dan te dezer plaze alle de
 laste spotterijen der **DATHEENIANA**. 't Is waer,
KLAER schijnt hier een topwoord te zijn, ten min-
 sten

sten het staet op zyne verkeerde plaats, aehet het *subst.* in plaats van vóór; doch verdient dat zulk een geraes en omslag? vooral daer de Heer ANDRIESSEN een weinig vroeger. §. 1. reeds gezegd hadde, dat deze woorden-verzettingen in en na DATHEENS tijd nog lang, zelfs by vermaerde Dichters gebruskljk waren, en HOOPT en BROEKHUIZEN 'er vol van zijn.

PSALM, V. §. 4.

Op u zijn de BOOSDADERS quaet /

Men zegt geen BOOSDADERS maar BOOSDOENERS, ichtrijft de Heer ANDRIESSEN. Dit stemmen wy toe. Doch zoo zyne Eerw. hier mede mocht bedoelen, dat daerom het laetste het beste was, zouden wy het niet eens zijn. Wy voorbrónderstellen, dat een ieder overtuigd is, van de door den Heer TEN KATE (*Grondslag van geregelde Afleiding*; bladz. 13.) bewezene grondstelling, dat men namelijk, in onze Duitfche taeltakken, de ongelijkvloeiende werkwoorden voor eerste statnwoorden te houden hebbe, en dat van deze de *substantiva*, en van die weder andere gelijkvloeiende werkwoorden zijn voordgesproten. De *substantiva* nu die van *verba* gevormd werden, komen al meest (schoon ook wel uit andere tijdvoegingen) uit den *infinitivus*, alleen door afkapping der laetste letter *n*, en maken dan door aenneming ener weder andere *substantiva*. Dus dan

vragen, vrage, (nu vraeg) vrager,
 plagen, plage, (nu plaeg) plager,
 dagen, dage, (nu dag voor daeg, dat in daegliks
 en van daeg (bodie) nog over-
 rig is) dager, dat zeer eigenlijk
 op de zonne passen
 zoude.
 eischen, eishe, eisch, eischer,
 roepen, roepe, roep, roeper,
 schreeuwen, schreeuwa, schreeuw, schreepauwe,
 sluiten, sluite, sluit, sluiser,
 pypen, pyp, pyp, pypcr,

en

en dus in 't oneindige; en naer die allerschoonste en al vry hooggaende *analogie*, dan ook van DADEN, *facere, agere*, (nu *doen*), by KILIAEN nog te vinden, *dade, daed*, en daer van *daders*, dat nog heden in gebruik is, en waerom dan ook niet BOOSDADERS, liever dan *Boosdoeners*, daer toch het *simplex doeners* geheel in onbruik is? (b).

(b) Wy kunnen by deze gelegenheid niet voorby, nog eens het opschrift van dit ons werkjen te billyken. Het heeft ons zeer verwonderd, dat het gaen wy dieswegen op bladz. 24. gezegd hebben, zoo min voldoening gevonden hebbe. Wy verkozen daer de *Bydragen* op te helderen, door een woord, dat eveneens uit het voorvoëgsel *by*, en uit enen *infinitivus* van den zelfden vocaël saemgesteld, en in dagelijkschen gebruike is, *bylage* namelijk, en wy oordeelden, dat dit ééne voorbeeld voor taelkenners genoeg ware. Die 'er nu meer begeert, kan hier boven overvloedig te recht raken. Voor hen, die ons eerste voorbeeld niet overeenkomstig geacht hebben, zullen wy nog dit zeggen, dat gelijk

van *klagen* komt *klage* (in onzen Staten Bybel Gen. L. vs. 10.) en *weeklage* by KIL. bl 637. en
 van *waken* — *wake* of *wack*, HOOFT *Tacit.* 21.
 dus ook
 van *lagen*, — *lage* of *laeg*, en
 van *dragen*, — *drage* of *draeg*, meerv. *dragen*

afkomstig is, en zoo ook in de t'samenstelling van den *infinit Bylagen*, het *subst. bylage*; van *bydragen*, *BYDRAGE*. Roept men, wat is dit voor een *infinitivus LAGEN*? Wy antwoorden dat dezelve 'er zekerlijk geweest is, en hersteld mag werden, gelijk de groote *Etymologist* TEN KATE mede schijnt begrepen te hebben, als hy in zyne eerste *Proeve van Afleiding* onder de worteldeelen van het hedendaegsch *leggen* en *liggen* ook *LAG* plaetst.

PSALM

PSALM VI. v. 3.

Deese maecht my VRO.

Verwonder u met ons, Lezer! over de diepe taalkunde van den Schryver, (of liever de Schryvers, want het is door een tweeden, zoo 't zeggen is, overzien en uitgegeven) der **DATHEENIANA**. Dageelijks het woord *vrolijk* te kunnen gebruiken, en hooren gebruiken, zonder eens te beseffen, dat het zake-lijk deel van het zelve **VRO** is, en *lijk* alleen een staert, (*terminatie*) (welker oorsprong en beteekenis men fraei by **VERWER** *Idea Linguae Belgica*, pag. 28. vindt uitgelegd,) en dat nog daer hem de beteekenis van dit **VRO** reeds door den Heere **ANDRIESSEN** zoo duidelijk is voorgespeld en bewezen *goede duitsch* te zijn! zoo vertolkt **ABR. VAN DER MYLE** de *Lingua Belgica* pag. 165. in zeker lof-dicht op de gezondheid, den laetsten regul

Sine te autem nemo beatus:

— — mist ghy in tal,
Geen mensch sal een **VRO** leven leyden.

VONDEL *Heerl. van Salom.* 35. *Braef* is hy, **VRO** en *bapsch*. Men zie verder **COSTER**, *libys* bl. 13. ja **MELIS STOKES** fol. 21. en 28. welke laetste zelfs *Vrobeden* heeft fol. 18. b.

PSALM VII. v. 2.

Hebb' ick myn dagen sulchs BEGANGEN:

Dit **BEGANGEN** is een *verouderd woordt*, zegt de Heer **ANDRIESSEN**. Te recht, ons *begaen* is 'er uit saemgetrokken. Dus heeft men ook **PSALM XXX. v. 6.**

Als myn leven sal myn VERGANGEN.

Waer

Waer uit nu vergaen; en v. 4. *waer uit vergaen*

Als den dagh is OPGESTANDEN,

nu geslaen, even als PSALM XVIII. v. 1. BEVAEN
 faeingetrokken uit bevangen, PSALM XIX. v. 30
 (ook by M. GERAERDS pl. 10. enz.) ONTFAETI
 uit ontfanget nu ontfangt; en PSALM XLIV. v. 7
 ONTFAEN voor ontfangen.

Die verkortingen zyn, zelfs nog lang na DATHEBN
 niet zo algemeen, als nu, in zwang geweest. Zou
 heeft HOOFT nog in *Graanida*, Hla. deel; *Walden*

V. GORGANGEN overloeg niet roeden van graught
 En d'ondervinding zelf heeft my wel andersicht,
 Dat zoeter lust en rust gemeenlyk wordt genooten
 In hutten, dan ten hoof, of op beneste slooten.

en in de *Nederl. Hist.* B. xxv. zonder haer eerst
 genoegen te geven van den omganganen handel. —
Tacit. bl. 82. noch *Egyptische* letters meldende de
 voorgange moogenheit.

K. ANSLO *Poëzy*: bl. 24.

Hoe wil de Hemelsmaek 't voorgange leet verzoeten.

vertal. van Bokkalis. *kunstschoop van Parnas* bl. 1. —
 is den vergangen (præterit.) week afgedaen.

Hadden de DATHEBNANA-schryfters dit ge-
 weten, nimmer zouden zy hunnen held beschuldigd
 hebben, als of die zulke woorden alleen om 't rijm te
 vinden gesmeed hadde, noch hunne onrijpheid in MEL-
 LIS STOKKE ware door ene zoekwalijk voegende
 vergelyking; als men in hun boekjen by deze plaets
 vindt, niet aan den dag gekomen.

PSALM VIII. v. 2.

Doo; u cracht seer VERNAEMT,

By PSALM CVII. daer dit woord v. 18. en 10. voor-
 komt,

komt, vraegt de Heer ANDRIESEN *wat wil ver-
naamt tog?* Dit wonderde ons. Volgens de groote
fchrandeheid der DATHEENIANA-Schryvers is het
van naem veranderd. Wy twijffelen echter, met hun
welnemen, zeer 'of de groote HOOFD 'er dit wel
mede gemeend hebbe, toen hy in zynen *Herr. IV.*
bladz. 5. schreef, *Nostradamus hadt de VERNAEMD-*
HEID van enen overvlieger. en in *Granida V. Atta-*
banns zie hier nu Prins zoo braef wel eer VER-
NAEMT. Als mede in zijn *Paris Oordeel:—ver-*
naamtsheid, edeldom, aanzienlijkheid, outzagh, voor-
treflijkheid, gebiedt — en nog:

*Door rijkdom wel somtijds vernacmtheit words
gewonnen.*

en VON D. *Hecuba II. 2.*

*En dat het Thracier vee, in vruchtbaerheid vernacmt,
Met vette weiden voed —*

Het beteekent hier veel liever, gelijk by alle onze
goede schryveren, (als ook by DE HAAS in 't *Le-*
ven van G. Brand, daer het verscheidene malen voor-
komt,) *beracmtheit, beroemtheit, celebritas.*

PSALM IX. y. 17.

**Dit 's seker / dat de boose SAEN
Maest sullen ballen end' bergaen :**

*Dit saan moet van DATHEEN niet verstaen, maar
van hem als een stopwoords gebrnkt zyn, zegt de Heer
ANDRIESEN, Wy voegen 'er by: Dit woord
moet ook van de Schryvers der DATHEENIANA
niet verstaen, maer vry kinderachtig voor by inkorting
mit SAMEN verbaeterd, zins aewgezien; ten minsten
wy hebben dit uit de vergelyking van hunne 23te en
31te bladzyden opgemaekt.*

Het gebreekt deze schryvers aen 't geen de Heer
ANDRIESEN zegt, *dat men, om DATHEEN*
op

op vele plaatsen te verstaan, wel wat in M. STÖ-
 KE, L. VAN VELTHEM, en diergelyke schryveren
 diende bedreven te zijn, om hem daaruit op te helderen.
 De beteekenis van spoedig, die de Heer ANDRIES-
 SEN aen het woordjen SAEN geeft, is zekerlijk de
 rechte. Wy hebben dezelve, behalven by KILIAEN,
 onder anderen nog aangemerkt in den DELFSCHEN
 BYBEL van 1477, Gen. XXVII; by L. VAN VÉLT-
 HEM *Spieg. histor.* 1. 2. bl. 4. l. 3. bl. 5., VAERNE-
 WYCK *Historie van Belgis* fo. 116; MARC. GER.
fabulen, bladz. 8, 27, 48, 55; 59, enz. C. VAN
 GHISTELE, *Virgil. Æneas in Duytscher talen* fol. 3.
 a. 8. b. 52. b. 132. a MOERMAN *cleyne wereld*,
 no. 6, 24, 47, 56, HOUWAERT *politycke onderwysinghe*,
 in de *probemie*, afd. 8, 11. *Gener. loop der Werelt*.
 afd. 12. en in den NEDERD. HELICON, bladz. 17,
 en 53. CASTELEYN *Const van Rbetor.* 8. Also
 SAEN, als hy hoorde. HAERL. *Refer. van P. PE-*
TIJT, in der Confliebbebb. sichtigelijke recreatie:

Soeckt, gy vindt; clopt, u werdt geopent seer SAEN.

PSALM XVII. v. 5.

Sp spu seer vet niet om VERSTRANGEN,

Dit betuigt de Heer ANDRIESSEN niet te verstaan. De
 DATHEENIANA spotten 'er mede, als naer ge-
 woonte. Voor STRENG en VERSTRENGEN zel-
 den meest altijd de Ouden STRANG *arctus*, STRAN-
 GEN *arctare* en VERSTRANGEN *arctissime constringere*,
 (VER immers vermeerderd de beteekenis der woorden.)
 men zie KILIAEN op *strang* en *sirangen*, en MEYER
 op *strangen* en *bestrangen*. Zeer wel nu komt dit met de
 meeninge van DATHEEN te dezer plaetze overeen:
met haer vette besluysten sy haer, zegt onze *staten Bybel*;
 DATHEEN: *ze zijn zoo vet, dat zy 'er niet meerder*
door kunnen benaeuwwd worden, als zy worden. Even eets
 komt dit niet om VERSTRANGEN voor Ps. LXXVIII.
 v. 31, en LXXXIX: v. 19. En, wil men voor-

beelden van anderen, by MOERMAN *Cl. Wer.*, No. 20, 22, 29. *konst der minne* bl. 10. HOUWAERT in de 4. *wtersten* afdeel. 5. *Hebr. amb.* bl. 54. HOFFER bl. 253. enz. enz. Zoo heeft ook C. VAN GHIS-TELE in zynen berijnden *Virgilius* 1589. *Aeneid.* IV. bl. 72. *My dancz ic dootbrake* met VERSTRANGEN, XI. bl. 184.

*Gelyk een wilt Swyn welk is omvanghen
Van de jaghers, en nieuwers en can wycken,
Siende de doot MET GROOT VERSTRANGHEN.
Voor syn ooghen, —————*

die *blaw. Acol.* te Rott. 1599. **VLAERDING.** in 't *parti- cul.* troost waect *Jolijt.*

— *Ende sy verstrangen;
d'eenvoudiger berten door schoon spreeken en soet geluit*

HAMBORCH in 't *particul. A. T.*

Jeronimus, wiens leven niet is om verstrangen

DORDR. in 't *particul. vierig* in 't *bopen.*

Gelijck die van Bereen deden sonder verstrangen.

den **OLIJFTACK v. ANTW.** op 't *Landjuw. te Antw.* 1561. fol. 31. *verso:*

*Dese gracie, moet u sonder verstranghen
Als Noë beboeden —————*

DORDR. die *Fonteynisten.*

En brengen den onnoselen in swaer verstrangen.

HAERL. *Vlaemsche kamer de witte Angier.*

Sonder achten op tydtlijk goet of pynlick verstrangen.
CAS-

CASTELEYN *Const. v. Rhetor.* 8.

Vreesf gheen verstranghen aerbeid noch pyn.

PSALM XXII. *ÿ.* 12.

Hein ende niemant EL
Dzeese Israet.

Dit NIEMAND EL noemen de DATHEENIANA bladz. 31. om den rijmklank uitgevonden. Echter hadt reeds voor hen *de Heer ANDRIESSEN* aange- toond dat dit in de oude tale gemeen is, en *niemand anders* beduidt, dat bewyzende uit eue plaetz van L. VAN VELTHEM. Dus ook by ANDR. VAN DER MEULEN *van der ketyvigbeyt der Menschelicker nature* 1543, fol. 9. a.

*Wats Eva? Yes, En a, elaes EL niet
Dan woorden van drucke in 't aertsche verdriet.*

Rederykers WT IONSTEN VERSAEMT, VOOR *bunn Land- juw.* *Antw.* 1561. fol. 25.

Dat Hijs niet segghen en sal teghen gemant EL

CASTELEYN *Const van Rhetor.* 21.

Zouct zulcke Materie, of iet bequamer EL,

MARC. GER. *fabulen*, bladz. 101; NIEUWERS EL; ZOO OOK MELIS STOKER, fol. 23 a, 78 b, JAN II. pag. 196. HOUW. *Antiq. taf.* bladz. 89; SCHRIECK *Orig. Celt.* bladz. 111, JA VOND. *Heerle- van Salom.* 30. enz. enz.

PSALM XXIX. *ÿ.* 4.

Op SCHRIFT de hnden clepnmoebig.

*Hier zegt by schrikken voor verschrikken, Zelft
G 2 schrike*

schrikt men, maar een ander verschrikt ons, zegt de Heer ANDRIESSEN. Zyn Eerw. Ichijnt SCHRIKKEN alleet als een verbum neutrum te kennen. Echter zijn 'er voorbeelden genoeg daer SCHRIKKEN gelijk hier by DATHEEN active voorkomt: dús heeft de AMSTELDAMSCHÉ kamer wt levender jonst op de VLAERDINGER Rederykberg, bladz. 5.

Die met u blasers SCHRICKT, die met u donder dondert;

COSTER *libys*, bladz. 24.

Verdoemde dood SCHRICKT haar, en 't leven is haar pyn.

en VONDEL in zynen *Joseph in Egypt*. bl. 41.

De droeve nacht w SCHRICKT

in andere werkwoorden zie dit zelfde by HUYDE c. *Proeve*, bladz. 471. en 640.

PSALM XXX. v. 3.

bergaet gantsch seer HAESTELICKEN.

De schryvers der DATHEENIANA wanen bladz. 31, dat DATHEEN dit om den rijmklank verzonnen hebbe. *De Heer ANDRIESSEN* komt nader, zeggende: *Dus sprak men wel oudt tijds, maar is nu dat likken gantsch ongewoon.*

Daer men DATHEEN zal beoordeelen, komt het 'er weinig op aen, wat men nu gewoon is, maer vry meer, hoe men voor 200 of 300 jaren sprak. Toen gongen alle onze *adverbia* (bywerkwoorden) op EN uit. *Destructie van Troyen 1479. ende sach aldaer dese eempten ONTALLIKE veel lopen. ende bi bat doe weder INNICHLIKEN ende seer DEVOTELIKEN. en fol. 10. c HAESTELYCKEN. fol. 12. d WILLICHLYKEN. L. VAN VELTHEM spiegel Historiael I. 30.*

STOU-

STOUTELIKE, en zoo altijd. In S. FRANCISCUS, *Wijngaerd*, 1518, in de *Voorreden*, QUALICKEN, PSALTER *Delf* 1534. in de *Voorred. als ic* — die *Hebreensche sprake* OPENTLIKEN alle man leerde. *Het oude Goudsche Chronijckken* bl. 134. — ende bevet den selven *Canincs soen* EERLICKEN *ontfangen.* bl. 65. *Daer namen sy hem* HAESTELICKEN, *ende droegen in een out Vriesen huys,* ende hebben daer HEYMELICKEN *begraven.* bl. 68. — *freden die Vriesen soo* FELLICKEN *op die Hollanders,* — CLERC DER LAGE LANDEN bl. 2. en zoo overal. Men vindt dit nog veete malen in HOOFT: VAACKEN *voor vaek,* *sape,* in *Henr. den grooten,* bladz. 14, en 34. *Nederl. bistor.* in den *Opdr.* „ *En VAACKEN de tijd iet verbor-* „ *gens openbaart.* ” VERSUIMELYKEN, in *Grani-* *de,* 1ste deel; en in 't zelfde stuk iets verder, *vaart* EEUWELYKEN *wel.* — *met slaverny* ONDRAAGELYKEN *strang.* Ja in zyne *gemeenzame Brieven,* I: *de bloeyenste steden,* *aan haar eige zyde* JAMMERLYKEN *geplondert;* en op 't slot: *biede my zelven* HARTELYKEN *mit ten dienste.* Ook *VONDEL Lofz.* *op de Nederl. Scheepv.* bl. 77. *In dezer peerlen kreijtz.* VOORNAMELYCKEN *gants Pascha* 7. *GEBRECKELYKEN* *Nederl. Scheepvaert* bl. 81. TERWYLEN. J. DE DECKER 1ste D. DWAESSELYCKEN. Ja wy zelven bewaren dit nog, in woorden die uit twee *adverbia* zijn t'saemgelleid, DAEREN-TEGEN, DAEREN-BOVEN, ONDEREN-TUSSCHEN, VAN ONDEREN, GISTEREN, enz. enz. en niet alleen by ons, maer by alle onze taelverwauten, vindt men dit eenstemmig: zoo vinden wy in het *Nedersaxisch Psalterium,* van 't welk *de Heer* JOH. HENR. A SEELEN in zijn *Programma* van 31. Martii 1734. (dat nu juist voor ons ligt) verslag doet, in den inhoud van PSALM XIX. (by ons Ps. XX): GHEISTLIKEN *sprikt desse salme van Christo,* dus ook Ps. XXII. en XXIII. (XXIII. en XXIV.); en van PSALM XVIII. en XXI. (XIX. en XXII.) *desse salme sprikt GHANSLIKEN van Christo* — *unde sprikt GANSLIKEN van deme lidende Christi.* Onder de achter dit Psalmboek gevoegde

Liturgien is het begin van de tyden van onser Leven
Vrouwen meddeliden dit:

*o Marie du aller eddelste balsam rys,
Boven allen creaturen is din lof unde prys,
OTMODIGEN ik die vormane du vlas Gideonis,
Des swerder smerte unde prophecien Symeonis,
Dat du DROVELIKEN best gedregen,
Van smerte dines leven kindes wegen. enz. enz.*

PSALM XXX. v. 7.

Als ick tot stof ben ghemaect / **Heer** /
Dal ick dan VOORDEREN u eet.

Godt vordert van den mensche zyne eer, maar de
mensch moet die bevorderen. zegt de Heer ANDRIESEN.
DOCH VOORDEREN voor *Angere*, *postulare* *afeysschen*,
doemt KILIAEN reeds *vetus*, verouderd, erkennende
ook wel degelijk *voorderen* in de beteekenis van *promovere*,
voordzetten. Dat men ook vindt by G. BRANT,
lev. v. de Ruiter bl. 145. Men lietze hunne reis VORDE-
REN. *Nederd. spell.* HAERL. 1612. in de *Toeyg.* bl. 4.
die wy met dezen geringen aerbeyd geirne zonden helpen
VOORDEREN, en elders. ZOO dat DATHEEN hier niet
gezondigd heeft.

PSALM XXXVIII. v. 3.

Mijn lijf is vol ONGHESONDEN.

Schoon KILIAEN ONGHE-SONDE *substantive*
voor *morbus*, *ziekte*, verouderd verklaert, is zulks
echter in DATHEEN niet te berispen, als hebbende die
zyne Psalmberyminge wel 30. jaren vroeger reeds uit
gegeven, wanneer het waerschijnlijk nog zoo vreemd
niet zal geweest zijn. Zelfs vinden wy 't nog ruim
20. jaren na DATHEEN, by C. VAN GHISTELE, *Virgil.*
Aeneid. fol. 216.

De

*De voghelen der lucht en kosten niet verdraghen
Den eysfelycken geur vol ONGHESONDE
Die altyt vlooch nachten en daghen.*

als ook in de *blaw. Acol. Rott. 1599, HAMBORCH* in
2^e partic. A. T.

*Soo sijt ghy daeropa vol ongesonden
Verwart en gebonden aen verscheyden leren.*

J. B. HOUWAERT gen. loop der *W.* 13.

Oorboorlijk tot 'smenschen gefonde.

PSALM XXXVIII. 7. 14.

Ick ben geworden als eene/
Die gantsch gheene
Sprake/ noch **GHEEN GHEHOOR** heeft.

Dit mogt de arme **DATHEEN** in deze dagen wel van zich zelve zingen. Wy teekenen deze plaetz aen, omdat *niemand* el het tot nog gedaen heeft, en zy echter ten bewyze zou kunnen strekken, dat **DATHEEN** ook nog al op zyne wyze de netheid betracht hebbe. Wy zouden durven wedden dat hy dat **GEEN**, in den laetsten regel, met oogmerk herhaeld hebbe, wyl *sprake* vrouwelyk, doch *geboor* onzydig is. Zyne gewoone rijmwyze gaf hem anders als van zelve in de pen:

Die gantsch geene
Sprake noch **GEHOOR EN** heeft.

Doch dan zou *geboor* ingewikkeld vrouwelyk gemaekt zijn, 't welk hy naer 't schijnt heeft willen vermyden.

PSALM XXXIX. ŷ. 2.

Wetple dat ick murmureerd' ONVRO
By my/ tot dat ick sprack also:

De schryvers der DATHEENIANA meenen dat ONVRO hier, om den rijmslag, komt voor *onvro*, *onwijs*. De zin zou het lyden kunnen. Echter kan het *epitheton onvro-lijk*, *droevig*, zoo wel als *onwijs*, verstandeloos, op 't *murmureeren* gepast werden. Ook zou de verandering van *onvro* (dat alreeds uit *onvroed* verzacht is) in *onvro* wat gróf zijn; minder zwaarigheid, dunkt ons, zou DATHEEN dan gemaakt hebben, in *alsoe* op *onvro* te rymen.

In 't voorbygaen merken wy aen, dat de voorbeelden uit MELIS STROKE van *oe* voor *oo*, en andere diergelyke, alleen bewyzen, dat de oude de *o* zo wel als de andere klinkers met ene *e* plachten te verlangen, niet dat zy waarlijk de lange *oo* met den tweeklank *oe* verwisseld hebben. Doch hier van in 't vervolg wel eens nader.

PSALM XL. ŷ. 4.

Dat ick utwen wil HEILICH
Dolbzinghen sal ghewillich.

Rymen HEILIG en GEWILLIG op malkanderen? Sommige drukken hebben HILLIG; doch wie kan daar van zig HEILIG verbeelden? Dus verre ANDRIESEN. Dat billig voor heilig zou kunnen komen, kon zyne Eerw. PSALM XX. 3. reeds niet op krygen. 't Is daerom wonder dat hy PSALM LXVIII. 2. zwygends voorby gaet.

Verblyt u in God met ootmoet/
Hy is der Weesen Vader goet/
End' een beschermet erachtich/
Der weduwen in BILLICHEYT:
In den Tempel vol HILLICHEYT,
Heeft hy zyn woonst eendzachtich.

Echter erkent KILIAEN het wel duidelijk. Doch
wat

wat PSALM XL. *ψ.* 4. betreft, de rechte lezing is hier noch *beylich*, noch *billig*, maer BILLIGH, dar is *billyk*, *aequus*. Ten minsten zoo vonden wy het in twee verschillende drukken. Ook levert dit een zeer goeden zin op.

ψ. 7. **Den TOECOME met cracht.**

dat is *overcome*. TOEKOMEN is eigenlijk *toebehoren* zegt ANDRIESEN. Ondertusschen is *toekomen* in die beteekenis by KILIAEN geheel niet, maer in den zin van DATHEEN voor *contingere*, *abuenire*, *overkomen*, zeer wel te vinden. Zie pag. 559. van den druk van 1598. Ook meenen wy dat deze beteekenis zich nog opdoet in onze gewoone spreekwyze: *hoe KOMT dat zoo TOEF*?

PSALM XLIII. *ψ.* 5.

**Om dat hy my voo?waer
Helpt als myn God EERBAER.**

BAER achter een *subst.* gevoegd beteekent onder anderen *dat voordbrengt of voordbrengen kan*. MIJN GOD EERBAER zou dan zijn *die my eer aenbrengt*; of wil men EER in *eerbaer* liever als het zaaklijk deel van het werkwoord *eeren* aenmerken, dan is EERBAER *die geeert kan worden*, *honorabilis*; dus heeft het KILIAEN, en in dezen zin vertoont zich de *rechte en regelmatige*, in die van *bonestus* ene onechte beteekenis; daer men veel beter *eerlijk* en *eerfaem* voor gebruikt. Zie vooral den onvergelykelyken HUYDECOPER, bladz. 436. Wy kunnen dan voor ons in deze woorden niets wanschikkelijks, veel min Godslatterlijks ontdekken.

PSALM XLIV. *ψ.* 13.

Als men ons obetlastingh VERGHET.

Aendoet *meent hy*: maar VERGEN is *iet eiffchen*, vorderen. *Een uitdrukking derhalven zonder slot of zin*. Dus de Heer ANDRIESEN. Doch als men VERGEN neemt voor *offerre*, *obicere*, gelijk KILIAEN ons opgeeft, zoo ontbreekt 'er niets aen.

PSALM XLIX. †. 1.

Waarom sal ich MY in angst soo VERSLAEN,

De Heer ANDRIESSEN teekent hier aen: Men words wel door angst verslagen, maer verslaet zich zelven niet. Echter was ZICH VERSLAEN, *transitive*, in DATHEENS tijd zeer wel bekend. Zie KILIAEN.

†. 7. **Soo wert hy door zyn onverstandicheyt
DEN VEE gelpc.**

Niet den maar het Vee moest by zeggen, volgens ANDRIESSEN. Zyne Eerw. zal misschien, in den eenvoudigen DATHEEN, geene sieraden van den hoogdravenden stijl gezocht hebben, voor welk L. TEN KATE anders I. Deel. bl. 437. dusdanige verbuigingen van den dativus der substantiva N: G: op de wyze der masculina opgeeft. En is niet nog in onzen gewoonen spreekstijl gebruikelijk, DEN lande, DEN gemeenen beste, mynen waerden en dierbaren pande, uit DEN bed stygen, enz.? (VONDEL Joseph in Eg. bl. 8.)

PSALM LV. †. 9.

Onder DESE boose ROT:

Moest dit juist DIT ROT zijn? Geeft HOOGSTRATEN op dit woord geene voorbeelden van 't vrouwelijk geslacht, of geeft hy 'er te weinig? zoo kunnen wy 'er uit VONDEL alleen nog zoo veel, als men begeert, opgeven: zie zijn *Salmoneus* bladz. 4. *Samson* 38. DE ROT DER REUZEN, DE REUZEN ROT, enz. Zie verder denzelfden VONDEL, *Psalms* LXXXII. pag. 210. LXXXV. pag. 215. CXVIII. pag. 293. Heeft de groote VONDEL dit mogen doen, waerom dan ook de geringe DATHEEN. niet?

ŷ. 13. ————— maer nochtans sp' snyden
 Als swaerden scherpe zynse GHERADEN.

Kont ge raden, lezer; wat geraden zwaarden zyn?
 ik niet; zegt de Heer ANDRIESEN. Ja wy
 wel, doch KILIAEN heeft het ons ingestoken; RAE-
 DEN, zegt hy, is *incitare*. DATHEEN spreekt van
 bittere scherpe woorden, zy snyden my door de ziel,
 wil hy zeggen, zy zijn als zwaarden, die aen de punt
 werden aengezet, tegen my gescherpt.

PSALM LVIII. ŷ. 3.

Als een adder loof / die niet hooft
 Des gesanghs NIET een enkel woordt.

't Woord NIET (zegt de Heer ANDRIESEN)
 tweemaal gebruikt, is meer een krachtige verzekering
 dan ontkenning. Dus is het in 't Latijn; en door
 nauwe uitpluizing zou het ook met de reden zov best
 vleien. Doch ene tael moet uit zijn gebruik, niet uit
 redenkavelingen werden opgemaakt. Wy zijn het
 hier in, gelijk in oneindig meer andere dingen, vol-
 komen eens met de Grieken. Twee, drie, ja vier-
 maal herhaelde ontkenningen verzekeren by ons geens-
 zins, maer lochenen des te sterker. Dus heeft REY-
 GERSBERG *Cronyke v. Zeel.*, ghepr. 2^e Hantw. 1551.
 Opdr. — nae dien dat se in Zeelandt, NOOJT voor
 desen tijt, GEEN Chronycke gehad EN hebben. *Consth.*
juw. v. Haerlem, d'Oragne Lely van Leyden in liefde
 groeijende bl. 38. Gheen beter besorgher isser op gheene
 banen. VONDEL, *Virgil*, in proza bladz. 2. reg. 33.
 NOCHTE ik bekommerde my met GEENE have; dit
 toonden reeds voor ons ADR. VERWER in de *Idea*
 pag. 67. G. O. REITZ *Belga Graciff.* pag. 418. en de
 AMSTELDAMSCH E kamer in *Liefde bloeiende* 1584.
 Welk laetste onzen DATHEEN overbodig verde-
 digt.

vs. 4.

vs. 4. *De keel end tanden/ Heer/ hen bzeect.*
 Zoo; u cracht die ghy pleecht 'T ORBOOREN.

Die gy plesgt te gebruiken meent hy; dus ook
 PSALM LXIX: 7. en CII: 16. In dien zin was OR-
 BOOREN in en na DATHEENS tijd in gemeenza-
 men gebruike. *Die reden OIRBOORT voor gebruikt*
 zegt HOUWAERT in zijn *Milennus Glachte* bl. 46.
 Zoo ook HUBERT Ps. IV.

Wilt op myn roupen my verhooren
ô God, gy myn gerechtigheyd,
In angst deed gy my ruymt' OORBOOREN:

Dat is *genieten*. PH. v. MARNIX van S. *Aldegonda*
 Voirr. voor 't boek der Lofz.

Dit is den Christ, die U heeft uytverkoren,
End doir 't geloof in hem selfs ingelijft,
So dat gy nu Gods liefde moigt OORBOOREN,
End ewelijck in hem vereenigt blijft.

Zie ook M. GERAERDS *fab.* bl. 45, 70, 175. enz.
 KILIAEN vertaelt het door *usi en frui*, en MEYER
 III. Deel bl. 104. door *gebruiken, orberen* welk laetste
 nog in gebruik, en het zelfde woord is. Men zie
 deszelfs afleiding in L. TEN KATE. IIde Proeve
 bl. 585. b.

PSALM LIX. v. 8.

De God Jacobs.

Men zegt wel Jacobs Godt, maer niet de Jacobs Godt,
ook wel de Godt van Jacob. ANDRIESSEN. Zoo
 is 't. Maer is daerom *de God Jacobs* niet goed? daer
 zulks by onze *Bybel-Overzetterz* zoo menigmalen
 voorkomt? dat *de zegeningen Jacobs en van Jacob* even
 goed is, zal ons ook de schrandere en arbeidzame
 TEN KATE leeren; zie *I. deel, Redenw. XI, blaadz. 351.*

PSALM

PSALM LX. *ψ. 5.*

**Edom acht ick met zyn volck KOEN
Diet beter dan mijn oude schoen.**

In plaetz van zich, gelijk *de Heer ANDRIESEN*, met billyke verontwaerdiging uittelaten, over de lage uitdrukkinge, by welke Gode een oude schoen werdt toegeschreven, zijn de schryvers der *DATHEENIANA* hier bezig, om aen het woord *KOEN* hunne onkunde eens ten toon te spreiden. *KOEN* (zeggen zy) is verstandig, voorzigtig, wat voor zin heeft nu *Edom* met zyn verstandig volk? Doch van waer hebben zy die beteekenis? *KOEN*, zeggen wy, is stout, onverzaegt, moedig, niet alleen in *DATHEENS*, maer nog in onze tyden. *VELDENAERS CHRON. v. HOLL.* bl. 35. ten anderen mael, so moet hi wesen stout en *KOEN van moede*, in manlycken daden — *M. Stoke* fol. 54. *ψ. 30.*

So mogen wy coenlic op hem striden.

Blaw. Acol. Rott. 1599. — *Dordr. die Fonteynist.*
Om den Onnosfelen te beschermen aan allen ent, door
Gods hulpe *Coen* — *CASTELEYN Const. v. Rhet. 14.*

Wilt gy u tot dezer const VERCOENEN.

HERKM. Zeev. lof B. 1.

Wat waeg-bals oit so koen en dapper was gemoed.

P. SCRIVER Voorr. der Nederl. gedicht v. D. Heinfins.

Wy zijn noch even koen.

HOOFD. Baeto 3de Bedr. rey.

*Hóogh heffende 't doen,
der belden KOEN
Van overlang.*

VOND.

VOND. *Peter en Pauwels* B. 1. T. 2. enz. enz. Zijn deze nu uitdrukkingen die op Edom zoo kwalijk passen?

PSALM LXI. Ƴ. 3.

Onder utwe bleugten ZIJNDE
Ik beVINDE.

Weder een Datheens Poëtisch rijmverlof, schrijft de Heer ANDRIESEN; Met hoe veel recht of onrecht zal de lezer uit dit aental voorbeelden van den zelfden aert, van onze beste schryveren, kunnen opmaken: De tael-kundige SPIEGEL in den *hartspiegel* B. II. Ƴ. 237.

*Dit vreemd land levert rog en 't ander parst zijn WYNEN;
't Was in de gulden eeuw niet zo gerced te vynen (vinden).*

en in 't zelfde boek,

*De Muishond, quynt haer maegb, weet Kattekruyt te
VYNEN.*

VONDEL *Zegezang ter eere van Fred. Hend.*, *Poëzj*
1ste D. bl. 38.

*Terwijl men 't eene lidt door VLIMT (vlymt)
Zoo leit een ander boofs, en GRIMT*

Rederykers WT JONSTEN VERSAEMT, VOOR hunn
Landjnw. 1561. f. 22. verso:

*Wet: Maer Meeſter, en ſundy bem niet te veel
pijnen?*

*Widag: Soo en derſdys, en dan niet ONDERWYNEN,
en fo. 24: Ghy doet bun ſomtjts veel ONDERWYNEN,
Dat ſy meer pijnen // bringhen door boeſele.*

beide, voor onderwinden, en zoo meermalen:

PSALM

PSALM LXIII. v. 7.

— de leughenmonden al
 Hoe valschelick dat se oock sprekten/
 Sullen ghestopt zijn end' VERSTEKEN.

De Heer ANDRIESEN verklaert dit niet te verstaen; Misschien kan het uit de beteekenissen *subprimere*, *deprimere*, *contemnere*, *repudiare*, die 'er KILIAEN onder anderen aen toekent, werden opgehelderd; ten minsten kan men uit de laetste beteekenis PSALM LXVI. v. 19. leren verstaen,

Mijn smeeken heeft hy noot VERSTEKEN,
 So lauck als ick hebbe gheleest.

(Schoon ANDRIESEN ook dit een misselijk zeggen noemt) en Ps. LXVIII. vs. 11.

Het is God die in stucken bjercht.
 Den cop/ ja in den grond VERSTEECT
 't ghetal onser vanden:

honne menigte tot in den grond *veracht*, *bepot*, wil hy zeggen. Zie ook Ps. LXXXI. vs. 13. Dus heeft ook J. B. HOUWAERT *politycque onderwijfinge* Afd. 51:

— die 't hyen gbevoelt en steect in middel den lof,
 En die schandelijck wort veracht en VERSTEKEN,
 Voorwaer die en heeft dach noch nacht geen vnsf.

en Mr. A. DE HUBERT Ps. III. vs. 1.

Hoe worden sy soo seer,
 Vermenigvuldigd Heer,
 Sy die my so VERSTEKEN:

PSALM

PSALM LXIV. 5.

Veel goede zijn also daer van
Doorschoten / die sy sonder sozghen
Heym'lick VERWORGHEN.

De Heer ANDRIESSEN vermaekt zich met op deze plaets te vraegen „ worden zy VERWORGT na dat zy „ DOORSCHOTEN zijn? *dat waren zy mooglijk niet „ wel getroffen of doode* ” Een koude spottery waerlijk ! voor al daer zyne Eerwt in de oude overzettin-ge veele plaetsen gevonden had, in welke VERWOR-GEN in de beteekenis van DOODEN voorkomt, ge-lijk hy die op Ps. CXXXVI. 5. 18. zelf aentekent en daer by erkent dat DATHEEN'S woorden even eens te verstaen zijn : En echter voegt zyn E. daer alweder by „ *dat het anders vreemd schynen mochte „ dat zy VERWORGT werden, na dat zy DOOR- „ SCHOTEN waren* ” en besluit vervolgens „ *dus „ is dit woord hier als verouderd en beden onverstaan- „ baar aftekeuren* ” ja als men een nieuwe berijming maakte, doch niet in Datheen's werk, in wiens tijd dat VERWORGEN in den zin van *necare* geenzins verouderd, maer in tegendeel nieuwlyks ingevoerd was, gelijk ons leert de bekende SIMON VAN LEEUWEN R. G. in zijn *proces Crimineel* VII. D. 5. 8. bl. 153. sprekende over Exod. XXI: 12, 13, 14. soo iemand met listen ende lagen spuen naasten dodet. „ En soo „ houden de *oude duytsche* oversettingen daer van ik „ verscheyde *gekeurde en gesniverde* drukken onder my „ heb. Andere *later*, tot de *laetste voor de jongste*, „ hebben voor het woord met list dodet / met list „ VERWORGT, het welk schijnt een *Latynsche term* „ te zijn, *à necando*? Het welk wel eygentlijk WOR- „ GEN beduyd, dog merendeels voor alle soort van „ yemand om het leven te brengen genomen werd „ gelijk ook hier te verstaen is, voor alle soort van „ *doden*, en WORGEN, hier moet verstaen worden „ voor *iemand om hals helpen*, gelijk wy gemeenlijk „ spreken ” (of in gemeene straet tael *iemand nekken.*)

(Het vervolg hier na.)

MAENDELIJKSCHE BY-DRAGEN

TEN OPBOUW VAN
N E E R - L A N D' S
T A E L - E N D I C H T - K U N D E .

N°. 6. voor den 1. van Grasmaend 1759.

(Vervolg van N°. 5.)

T W E E D E D R U K .

I.

A A N M E R K I N G E N
OP DE PSALMBERYMINGEN VAN
P E T R U S D A T H E N U S ,
DOOR ANDREAS ANDRIESSEN,
P R E D I K A N T 10 V E R E .

(Te Middelb. en Amst. by L. Taillefert ; en D. onder de
Linden, 1756. 214 bladzyden behalven 't voorwerk,
in 4to. f 1 : 16.)

2.

D A T H E E N I A N A
OF OPHELDERINGEN EN AANMERKINGEN OVER
DE VERMAERDE PSALMBERIJMINGE VAN
P E T R U S D A T H E N U S ,

Uitgegeven door en onder het opzicht van
J U V E N A L I S G L A U C O M A S T I X ,

Beschermer der verdrakte onnoozelheid.

(Te Amst. by K. van Tongerlo en F. Houduyn, 1758.
84 bladzyden in 4to, met de Plaet. f - : 18.)

G

Wy

Wy vervolgen de stoffe van onz vorige; een betoog namelijk, hoe een verloop van twee eeuwen, in ene sprake veranderingen kan maken, en in de onze gemaekt heeft, die ons leren moeten, in oude boeken niet ten eersten alles te veroordeelen, dat 'er ons onverstaenbaer in te voren komt. **DATHEEN** bezigde de woorden die in zynen tijd gemeenzaem waren. Zoo doen wy nu mede. Veele zyner woorden zijn nu verouderd en onbekend. Dus zullen, zoo onze tael nog twee eeuwen gesproken werdt, als dan ook veele zijn, die wy nu dagelijks gebruiken.

*Gelyk als ieder jaer de bosschen ander loof
Van blad'ren krygen, de eerste afvallen dor, én doof;
Zo is 't met de oudernom der woorden ook gelégen:
Veele zyn vergaan, veel' nieuwe in hunne plaats ge-
steegen,
Die weeld'rig bloeijen, én opgroeijen, als de jeugd.
Wy, onze werken, staat, gebouwen, rykdom, vreugd,
't Is al vergank'lyk; —————*

*Al dit, én wat wy doen, moet eindelyk vergaan.
Hoe zoud een' zélfde zwier der spraak' dan lang be-
staan?
Veele' woorden, overleng verworpen, óf verlooren,
Zal ééns de vólgende eeuw aanneemen, als bérboerens;
Veele and're, nu by ons in achtinge, én in zwang,
Verwérpt beel lichtelyk de vólgende eeuw eerlang,
Belieft 'er slechts 't gebruik zyu zegel aan te steeken,
Waar by het récht, de macht, én régel is van 't
spreken.*

zong reeds zeer verstandig **HORAT.** *de arte poëti-
ca*, naer de vertaeling van **PE'LS.** En 't is zeker
dat men dit altijd in 't oog moet houden. Dog ter
zake:

PSALM

PSALM LXVIII. v. 8.

**Daer hy eewig van nu boorzaen
Sal woonen SONDER TE VERGAEN,
Dit sal zyn ruste wesen.**

God heeft lust op desen berch te woonen, ende de Heere blyft oock altoos aldaer, hadt de oude overzetting en is oock de meeninge van DATHEEN. zonder te vergaen is hier zekerlijk zonder van daer te gaen, te vertrekken. Maar, zegt de Heer ANDRIESSEN, dat denkbeeld kan men van 't woordt VERGAEN niet maken; dat eigenlyk verderven, omkomen beduit; Verstaet zyn' Eerw. hier, door eigenlyk, de oorspronkelyke beteekenis? Dan loopt deze bepaling vlak aen tegen dien zoo vastgaenden en natuerlyken stokregel, dat de eerste beteekenissen in alle talen alleen ligchaemlyk zyn. Hier is dan juist het omgekeerde waer. VERGAEN is eigenlyk en analogice: van plaetz veranderen, zich van de eene naer ene andere begeven, abire, discedere, en daer van by overdragt perire, evanescente. Dat oock KILIAEN dus oordeelde, blijkt uit zyne schikking van deze twee beteekenissen bl. 587.

PSALM LXXV. v. 5.

Hy sal daer wt schincken FYN.

Men behoeft zeker zoo fyn van oordeel juist niet te zyn, om te begrypen, dat, het woordjen FYN hier perfecte, exacte, beteekene. De DATHEENIANA niet alleen, maer zelfs de Heer ANDRIESSEN vallen 'er vry dikwijls over. Dit verwondert ons van den laetsten; wyl het by meer schryveren van dien tijd (MOERMAN Cl. Wær. No. 35.) in dien zin gemeen is, en by KILIAEN erkend werdt.

PSALM LXXXII. v. 2.

Die OVERLAST is met ghewelt.

Men lydt wel overlast, maer men word nergens mede overlast, zegt de Heer ANDRIESSEN. 'T is
waer,

waer , maer men wierdt het wel in **DATHEENS** tyden ; toen was **OVERLASTEN** voor *obprimere*, *degravare*, enz. zeer wel bekend. En waerom is **OVERLASTEN**, volgens de regelmaet (*analogie*) onzer tale, niet zoo goed als *be-lasten*, *ge-lasten*, *ontlasten*, die alle uit het *simplex* **LASTEN**, *onerare*, alleen door bezondere voorvoegzels, hunnen oorsprong hebben ?

PSALM LXXXIX. vf. 4.

**Het is rontsom end all'sing bol van utwer troutwen/
End utwer waerhept / WELCKER GHY NIET
SULT BEROUWEN.**

Schoon het waer zy dat **BEROUWEN** onder de onpersoonlyke werkwoorden behore , en men dus zeer wel zegt : *het berouwt my* , of liever : *my berouwt des* , zo heeft men echter meer voorbeelden, in welke een *verbum impersonale* , gelijk hier *ik berouwe my des* , *reciproce* gebezigd werdt. Dus B. V. by de **ANTWERPSCHE** kamer *wt jonsten versaemt* , onder de **XIX. cameren te Gbend** , 1539., bl. 15.

— *met vraghen en suldy niet dolen*

Laet booren, of GHY U yewers in VERSCHRICT.

en **HOUWAERT** , *politycque onderwyfinghe* , afd. 124.

En my dunct dat veel menschen HUN VERSCHRICKEN souwen.

PSALM XCI. vf. 4.

Dupsent / end' thien DUYST t' same.

Gansch ongewone uitdrukkinge van 't woordt DUYZENDT, zegt de Heer **ANDRIESEN**. Wel nu, maer niet in **DATHEENS** tijd, ja nog lang na hem. Zoo vindt men in den **NEDERDUYTSCHEN HELICON**, bladz. 40: *ducaten vyfmael DUYST*; by **BREDEROO** in den *stommen ridder*, bladz. 26: *DUYSTERLYKE pynen*. Zie ook de **AMSTERDAM-**

DAMSCHE kamer, 't wit lavendel, in de VLAERDINGER Rederykberg, bladz. 14; VAERNEWYCK, fol. 4 a; SCHRIECK, bladz. 17; RODENBURG Rodom. en Isab. bl. 42, en overal.

Trouwens DATHEEN was een Vlaming, of hadt ten minsten lang in Vlaenderen verkeerd; en daer hoort men nimmer *duizend*, maer altyds en overal **DUIST**, of gelijk zy uitspreken *duest*, *duust*.

PSALM XCIV. vf. 7.

OPDAT HY HEM NIET EN DERSCHROMEN ENZ.

De Heer ANDRIESSEN (Zyn' Eerw. neme het ons niet kwalijk) schijnt by deze plaetz zyne aenteekening geschreven te hebben, eer om den misflag tegen 't goed oordeel, van dien *zekeren vermaarden Dighter* aen te wyzen, dan om DATHEEN te berispen; ten minsten wy kunnen dit gezeg van DATHEEN niet zoo ten eenemaal onverstaanbaar vinden. Immers I. wat den zamenbang betreffe: *Wel bem* (zegt hy) *dien ghy onderwyst, Heer, End die ook in uwes woorts leer Daeblicx toeneemt met allen vliet.* Op dat by (daer uit geleerd hebbende op des Heeren belovtenissen geloovig te vertrouwen) *niet eens denken durve bem* (zich) *te schromen, als de tyt sal wesen gbecomen, die vol van angst wert end weemoet.* — *Dat byghedult hebbe wanneer het qualick gaet*: hadt de oude overzetting. * II. Met opzicht op de woorden zelve: *men zegt niet* iemandt schromen, *maer wel* voor iemandt schromen, schrijvt de Heer ANDRIESSEN, en 't is waer, doch hier niet toepaslijk; DATHEEN bedoelt hier *bem* zekerlijk in dien zin, in welken wy nu *zich* zouden zeggen, en mag men dan het onperzoonlyke *my schroomt* niet zoo wel *reciproce* bezigen, *ik schroom my*, als *ik berouwe my*, *ik verscbrikke my* enz.? (zie boven by Pf. LXXXIX. vf. 4.)

PSALM

*. Ene opheldering, die nog nader bykomt, & DATHEENS woorden hier ter plaetze niet alleen *verstaenbaer*, maer zelfs allerduidelijkst en den oorsprongklijken text beandwoorden-
de maect, zie men in deze bladen *Bijdr. XII.* bl. 194. en volg-

PSALM CVII. vs. 16.

Op 't volck SONDER VERDRACH
Gods name sp bercceren.

Dus ook Ps. LI. vs. 7. de DATHEENIANA verstaen hier weder niets; ook de Heer ANDRIESSEN twijffelt, hoe dit op te vatten. De beteekenis, die hy uit KILIAEN bybrengt, van *dilatio, mora*, is waerschijnlijk by DATHEEN bedoeld; zoo heevt MOERMAN *Cl. Wær. No. 9. sonder eenig verdrach, d. i. bae, ig, sonder uitstel.*

PSALM CIX. vs. 7.

Wat syn NACOMERS haest versmachten.

NAKOMERS, zegt de Heer ANDRIESSEN, *zyn die bunne beloften nakomen.* Dit is vry mager, NAKOMERS voor *nakomelingen, posteri* heevt KL. KOLYN reeds vs. 456.

*Ferstelike ni bi reste,
Over ti NAKOMMERS te leste
Hem en de zine en 't oud gebied
Van al, wat hem eygen biet.*

waer by VAN LOON nog eene plaetz voegt van E. BENINGA *Chron. van Oostfr. p. 174.*

Und alle obre NAKKOMERS sunder argelift,

PSALM CXII. vs. 2.

Den bzymen sal een licht verschynen
't Welc de dupsterhept sal VERDWINEN.

Boven by Ps. XXIX. 4. zagen wy reeds in SCHRIKEN een diergelijk voorbeeld van een *verbum neutrum active* gebezigd. Nu weder in VERDWINEN, 't welk den Heer ANDRIESSEN naer 't schijnt even vreemd, en dienvolgens ook even verwerpe-lijk is voorgekomen. Doch het is mede by oude schryveren geenszins ongemeen. Zoo heevt ook COLYN VAN RYSSELE fol. 29. 6. *d' spinnen wreet- beyd VERDWINT DE ROOSEN.*

Ja het schijnt in alle de zelfbeteekenlingen (*Synonyma*) van dit woord te hebben plaetz gehad. Dus WYKEN, *active*, by M. GERAERDS *fabul.* bl. 63. ONTGLYDEN, in den *Nederd. Helicon.* bl. 39.

Als zegbel, regel fluyt, vast sonder te ONTGLYDEN DEN SIN, dies ick daer in, verblyde my met recht

VLUCHTEN, in onzen *Staten Bybel Richter VI. vs. II. Ende syn soon Gideon dorschede tarwe by de perffe, OM DIE TE VLUCHTEN voor bet aangesichte der Medianiten. DAELN*, by A. v. D. MUELEN, van den *Ketyvicheyt der menschelicker naturen*, in de *prologbe op 't laetst.*

Steld hier op mensche dijn oogbemarck.

Als u boovarde verwalt u bloed

Dijnkt wat ghy zijt, DAELT UWEN MOED.

ZWICHTEN, *Hooft Henr. IV. bl. 74. Maer gevoelyker smert was bem, dat de Landschappen 't synen bywezen onderstonden ZYN GEZAG TE ZWICHTEN d. i. te doen zwichten. CATS Sinne en Minneb. XI. (Edit. 1700. bl. 81.) 't is een slegt Schipper, die 't zeil in voorwind zoo uitgeviert heeft, dat by bet zelve, als bet noot doet, niet een reefjen en kan INZWICHTEN. DUIKEN*, in den *Bybel van. 1596. Job. IX. 31. so sult gy MY doch DUIKEN in den dreck; en zoo ook IEMAND ZAKKEN, ZINKEN enz.* Doch hier van kan men voorbeelden vinden in de aengehalde plaets van B. HUYDECOPER.

PSALM CXIX. vs. 12.

Welcker troost in noot my niet heeft BESWEKEN.

Schoon ANDRIESEN zegt dat men dus nooit spreekt, sprak men echter wel zoo in DATHEENS eeuw. Getuige zy KILIAEN, die *beswycken* voor *deficere, deserere, linquere*, zoo min als voor *faticere, pessum ire*, geenszins overslaet.

G 4

PSALM

PSALM CXXI. vs. 1.

Op slaept niet die Iſrael hoet /
Maer wacht aen allen tyden /
End SLUYMT tot geenen tyden.

Dus ook Ps. CXXXII. vs. 2.

Ich en wil in myn hup niet staen /
Noch op myn bedde slapen gaen /
Ja ooc niet een mael SLUYMEN bry /

Niets heeft ons met opzicht op de schryvers der DATHEENIANA meer verwonderd, noch ons meer in lagchen doen uitbarsten, dan hen aen de eene zyde het werk te zien pryzen van den Heere HUYDECOPER, en zich te verzetten tegen die *nieuwewetsche Taalzuiveraars*, die het zelve niet voor *orthodox* houden; (Zie hen bl. 13.) en aen den anderen kant hen zoo zeer van den smaek diens uitmuntenden schryvers vervreemd, en van zyne lessen onkundig te zien.

Zoo de oude als de nieuwe overzetting heeft in beide deze plaetzen SLUIMEN. En zoo zoude men 't ook in DATHEEN hebben willen. En waerom? om dat SLUIMEN te dezer tijd wat meer in onbruik is dan *sluimeren*, en men niet begrijpt, dat, zoo het eerste geen goed Duitsch woord en ware, ook het laetste zulks onmogelijk zijn konde. SLUIMEN is het *verbum simplex*, SLUIMEREN het *frequentativum*, en dienvolgens zoo veel als een *gedurig sluimen*. Immers dat deze, by algemeen steek houdenden regel, de eigenschap en beteekenis in onzer *frequentative* uitgang in ELEN en EREN, overeenkomstig der Latynen *itare*, kan men bewezen vinden by den Heere HUYDECOPER *Proeve* bl. 411.

Was dit by de gemelte Psalmvertaleren recht begrepen geweest, zy zouden met DATHEEN mede in deze plaetzen het *simplex* SLUIMEN, als veel krachtiger de meeninge van David aanduidende, verkozen hebben; en zou het geene belachlyke tegenstrydigheid zijn: *ick en wil ooc niet eenmael SLUIMEREN d. i. dikwils, gedurig slapen?*

PSALM

PSALM CXXXVI. vf. 8.

**Die de sonne laet wt gaen
Om den dach so voor te staen.**

Dus hadt ook de oude overzetting: *De sonne den dage voor te staen — de mane ende de sterren den nacht voor te staen.* Waer voor wy in onze nieuwe lezen: *de sonne tot beerschappye in den dagh — de mane ende sterren tot beerschappye in de nacht.* DATHEEN laet maen en sterren voorgaen.

*Die de maen end sterren claer
Laet beerschen des nachts eenpaer.*

Daer hy voor staen, even als naderhand onze nieuwe overzetting, in *beerschen* veranderd heeft, doch van de zon sprekende volgt hy de oude vertaling, weshalven hy in dezen opzichte niet te berispen is; te meer daer men uit KILIAEN bl. 618. zien kan dat dit voor staen in de beteekenis van *antestare* en *praesse*, gelijk ook *voorstander* voor *antistes*, *prases* (nu voorzitter) te dien tyde, is bekend geweest. Dat men het nu niet verstaet, kan DATHEEN niet helpen.

PSALM CXXXVII. vf. 4.

Gedenct dat DE SOMMIGEN riefen siel:

Wat doet DE voor sommige? vraegt hier de Heer ANDRIESEN. Wy andwoorden uit de aenteekening van B. HUYDECOPER op *Vondels Ovidius Gedaent. verwiff. I. vf. 289.* " DE ZOMMIGEN is „ een overblijffel van de Oudheid voor *zommigen*. Ze „ kerlijk wordt hier het lidwoord DE beter uitgela „ ten ". Dit is door de bygevoegde redenkaveling van dien Heer by ons boven allen tegenspaek geworden. Echter meenen wy, dat DATHEEN niet te beschuldigen zy over iet, dat verscheidene voorname schryvers met hem gemeen hebben. Zoo lezen wy by HOFFER bl. 334.

*De menschen die op 't land of in de steden wonen
Zyn drierley van aert, DE ZOMMIGE die too-
nen enz.*

G j

en

en VONDEL *Jofeph in 't Hof* bl. 29.

— *dees draeght een springftok ; die fchiet net
Met boogb en pyl : DE ZOM met bylen vechten leeren.*

Zie ook VAN LEEUWEN *Batavia ill.* I. deel bl. 2. Met DE DIE en DE DEEZE, dat mede by vele fchryveren voorkomt, en voor al OUDAAN gemeenzaem was, (zie een voorbeeld boven bl. 73.) is het geheel anders gelegen: het lidwoord is daer van zeer krachtige beteekenis, en maekt de reden van algemeen tot eene bepaalde aanwyzing. Zie den zelvden HUYDEC.

PSALM CXLIII. v. 9.

o God / myn HOPENINGH' seet repne /

Kunt gy wel denken, taelkundige lezer, dat ook hier op wat te zeggen valle? Dit moet juist *hope* zijn. Zoo gewent men aan die, dagelijks meer en meer toenemende, taelverdervende *filbinoeijinge*, dat men de woorden, zoo als zy in haer geheel, volgens aert en regelmaet onzer tale, zijn moeten, en geweest zijn, eindelijk geheel vergeet, en dan maer voor onverftaenbaer wan Duitsch wegwerpt.

Deze *substantiva in INGE* zyn *verbalia*, en wel fpruitende uit den *infinitivus*. (wy volgen hier de oordeelkundige wyze van afleiden van A. VERWER, in zynen lezens waerdigen *briev aen A. Reland* bl. 43. Dus dan gelijk van

wanderen, wandereninge, *per sync*: wanderinge, of gelijk men nu spreekt

wandelen, wandeleninge,
bewyfen, bewyfeninge,
fpyfen, fpyfeninge,
pryfen, pryfeninge,
koopfen, koopfeninge,
doopen, doopeninge,
ook van

wandelinge,
bewyfsinge, bewijs,
fpyfsinge, fpijs,
pryfsinge, prijs,
koopfsinge, koop,
doopfsinge, doop,

hopen, HOPENINGE, hopinge, hoop,
Arme Ouden, wien hun meerder inzicht in den grond on-

onzer talen, ten misdade werdt toegerekend, door de
niewere, die 'er pas het oppervlakkige van kennen!

PSALM CXLIV. vs. 3.

VAN DEN BOOSEN MAECT MY doch/ *Heete/*
QUYT

Dan den vzeemden bastaerden nu ter tyt.

QUYTEN (in bastard-tael *quiteeren*) is *bevy-*
den, vrykennen, en dus zich *quyten* eigenlijk zich *vry-*
maken, ontslaen van zynen *sculd* of *plicht*; hier van
QUYT *vry, verlost, ontslagen*, gelijk men dit vindt
by M. STOKKE fol. 54. b. KL. KOLYN vl. 533.

Dat men MI QUITE of *iks fale*.

in de *Epist. en Euang.* fol. 77. a. *die sculdige KWYT*
latende enz. en dus is dan ook de gewoone spreek-
wyze, *zich iemand quyt maken*, niet anders, dan by uit-
lating van 't woordjen VAN, voor *zich van ie-*
mand quyt (ontslagen) *maken*; gelijk DATHEEN
hier zeer wel vol uit heeft, en wy ook vinden in de
spelen van sinne der XIX. Cameren 1539. te GHENDT.
bl. 47.

U *salvinge die my* QUETE VAN DRUCKE
MAECKT.

Men zie over dit woord, en deszels verscheidene
gebruiken, het *woordenboek* van KILIAEN bl. 422.
en de *proeve van Tael en Dichtkunde* van den Heere
HUYDECOPER bladz. 448.

Zie daer, gunstig en bescheiden Lezer; u korte-
lijk vertoond; (want wy hebben in lang niet alles
aengeroerd, dat wy wel konden) op hoe veele plaet-
zen men DATHEEN berispt, om dat men voor-
genomen heeft hem te berispen, en over hoe veele
dingen, die men in andere schryvers van dien, ja van
vry later tijd, ligtelijk over 't hoofd kan zien. De-
ze zeker is de rechte handelwyze niet om verande-
ring van psalm-gezang in onzen openbaren Godsdienst
te

te erlangen ; die wy , (alzo wy DATHEENS feilen , schoon wy die niet met gezochte vermeerderd willen hebben , echter ook zoo wel als iemand zien kunnen) zeer noodig oordeelen . Niemand toch besluite uit deze onze verdedigingen : DATHEEN is vlekkeloos . *Hy mag wel gebouden werden .* Maer begrype hoe *Vader DATHEEN* , schoon hy voor zynen tijd niet kwaed geschreven hebbe , en dus verdedigd dient te werden , echter voor onzen tijd , en de beschaevdheid der tegenwoordige eeuw , gantsch kwalijk passe : Daer onze dichtkunst heden zoo verre gebracht is , en zulke verhevene toonen slaet , zoude het zeker jammer zijn , dat de verhevenste gedachten , die immer zijn uitgedrukt , langer door zulk ene walchlyke beryming mishandeld en verdonkerd wierden ; Een nieuw Psalm-gezag is derhalven zeer te wenschen , en de poging om dat te bevorderen , zeer betaemlyk . Hier om achten we het oogmerk van den Heere ANDRIESEN , zo wel als de wyze waerop hy zulks uitvoert , zeer prijsbaer ; in tegendeel . . . . Doch wy moeten niet herhalen 't geen wy aen 't begin van deze onze verhandeling reeds gezegd hebben .

Zijt ge vermoeit , Lezer , door alle de lamme ryzen en kreupele versjes van DATHEEN en zyne tijdgenooten , hier hebt ge een nagerecht , dat uwe graegte en verlangen , om op zulke vaste spyze altyds onthaeld te werden , zal opwekken ; een proevjen name-lyk van den arbeid , dien zeker zoetvloeiend en kunstrijk dichter , door verscheiden ' stichtelyke dichtstukken reeds lang bekend , thans aenwendt , aen ene geheel nieuwe beryminge van het gantsche Psalm-boek . Wat dunkt u , zou men met zulk een gezang , in onzen openbaren Kerkendienst , niet zeer in zijn schik mogen zijn ? Ge ziet ze zijn zeer vloeiende , zaekrijk , teder . Ze blyven zoo nâ aen den tekst , als immer in ene aen maet en getal van silben gebundene reden mooglyk is ; en eindelyk ze komen in voetmaet en dicht-trant overeen met die van DATHEEN , en kunnen derhalven op dezelve *muzijk-nooten* gezongen werden .

PSALM

P S A L M CIII.

1.

Loof nu, myn ziel! den Heer met all' uw kragten,
 Verhef zyn naam, zoo driemaal heilig t'agten,
 O! dat nu al, wat in u is, Hem prees!
 Loof nu, myn ziel! dien hoorder der gebeden,
 Erken zyn trouw, roem zyn weldadigheeden,
 Vergeet 'er geen van die Hy u beweest.

2.

Loof Hem, die u zoo gunstryk wou vergeeven
 Al wat gy ooit hebt tegen Hem misdreeven:
 Uw krankheên met een zachte hand geneest;
 Uw leven van 't verderven wou verschoonen:
 Met goedheid, en barmhertigheên, u kroonen,
 En in den nood uw redder is geweest.

3.

Loof Hem, die al uw reine zielverlangen
 Vervult, en u het goede doet ontfangen:
 Uw kragt vernieuwt, gelyk eens Arends jeugd:
 Jehovah houdt naar 't heilig recht gerichten,
 Hy wil het juk van onderdrukten ligen,
 En hârt, en mond, vervullen met de vreugd.

4.

Hy heeft voor heen reeds Mozes willen leeren
 Zyn handelwyz', zoo goed, zoo waardig t'eeren
 En gaf daar van de proef aan Isrêls zaad:
 Jehovah is barmhertig, en genadig,
 Hy is een God, langmoedig, en weldadig
 Zoo juist geschikt naar onze elende staat.

5.

Hy zal geen twist voer altoos met ons voeren,
 Of eeuwig door zyn gramschap ons beroeren,
 Maar is een God die ons zyn vriendschap biedt:
 Hy handelt met ons niet naar onze zonden;
 Hoe zeer, hoe lang, wy ooit zyn wetten schonden,
 Hy straft, of plaagt, ons naar verdiensten niet.

6.

Hoe hoog de kruin der hemelen mag wezen,
 Zyn goedheid steigt niet min voor die Hem vreezen;
 Wy zien haar aan geen laager tinnen staan:

Zoo

Zoo wyd, zoo ver, het Westen is van 't Oosten,
 Heeft Hy, om ons met zyn genaë te troosten,
 De zonden van ons eeuwig wech gedaan.

P A U Z E.

7.

Geen vader kan zig tederder ontfermen,
 Als hy zyn krooft hoort van elenden kermen,
 Dan God, als Hy in angst zyn kind'ren ziet:
 Hy wist ons zwak bestaan in onze nooden,
 Zoo door zyn hand geen hulp ons werd gebooden:
 Wy zyn slegts stof, en dat vergeet Hy niet.

8.

Gelyk het gras is ons elendig leeven.
 Of als een bloem, die, boven 't veld verheven,
 Wel cierlyk prônkt, maar kragtloos is en teër
 Zoo ras een storm wordt aan de lucht geboren,
 Dan knakt zyn steel, zyn bladen gaan verloren,
 Men kent, noch vindt, zyn standplaats zelfs niet meer.

9.

Maar eeuwig zal Gods goedheid blyven duuren,
 Zy blyft by die hem vrees't niet weinige uren;
 Zyn trouw rust zelfs op 't laate nageslacht',
 Dat zyn verbond niet trouweloos wil schenden,
 Of van zyn wet afkeerige ooren wenden
 Maar die naar eisch van 't zoenverbond betragt.

10.

Nu staat Gods throon, geschraagd door 't alvermogen,
 Ver boven zon, en maan, en starreboogen,
 Zyn koningryk beheerscht het waereldrond.
 Gy, Englen! die hem wydt uw heldenkragten,
 Looft nu den Heer met uw vereende magten,
 Gy! die zoo trouw steeds afhangt van zyn mond.

11.

Looft nu den HÈER, Godvruchte heïerschaaren;
 En laat uw stem zig met het orgel paaren:
 Looft hemel, aard, en zee, looft berg, en dal;
 Laat al, wat leeft, zyn naam, en deugden, eeren,
 Zoo ver 't heelal zyn vinger voelt regeeren;
 En gy, myn ziel! loof gy uw God voor al.

P S A L M

P S A L M CXIV.

I.

Toen Isrels zaad 't Egyptisch ryksgebied,
 Een volk, zoo vreemd van aart, en taal, verlief,
 Werd Juda God ter woning:
 Hy wyde zig dit volk ten Heiligdom,
 En stichte daar zyn throon, die Hy beklom,
 Als Isrels God, en Koning.

2.

Dat zag de zee met beevende oogen aan,
 En vlood te rug: de stroomende Jordaan
 Werd naar heur bron gedreven:
 Het hoog, en laag, gebergt sprong op in 't rond,
 Als 't wollig vee, dat dartelt op den grond,
 En deeden Paran beeven.

3.

Wat was 't, ô zee! dat u zoo schrikken deed?
 En gy, Jordaan! wat angst, wat nakend leet
 Kon dus uw golven dringen?
 Gy bergen! en gy heuveln! welk gerucht
 Deed u met schrik dus stygren in de lucht,
 Als lammeren die springen?

4.

Beef, aarde! beef voor 't Godlyk aangezigt;
 Voor Jacobs God, die uit het eeuwig licht
 Zyn Isrel hulp wil geven;
 Die in hun nood den dorren rotsteen kon
 Verandren in een milde waterbron,
 Waar by zyn volk kon leven.

Zoo

Zoo de zender van het sierlijk dichtstukjen, genaemd **DICHT-LIEF**, *Herderszang*, ons enen weg gelievde aen te wyzen, zouden wy hem over het een en ander in het zelve, voor deszelvs uitgave, geerne eens schryven willen.

De aanmerkingen ons by enen brief, L. I. G. onderteekend, toegezonden, achten wy van te weenig gewicht, om dezelve in onz blaedjen te plaetzen. De schryver neme zulks niet kwalijk. Hy schijnt ons een zeer goeden smaek van taelkunde te hebben, en wy beloven ons van zyne *correspondentie* in 't vervolg veel goeds.

We willen echter, met opzicht op 't geen wy bl. 80. wegens het woordjen **EL** voor **ANDERS** gezegd hebben, geerne zynen raed volgen, en den Lezer wyzen na de verklaringe, die ons **KILIAEN** geeft van het woord *ellende*: *Ellende* zegt hy (by overdracht *ongeval*, *rampspoed*) is in zyne eerste beteekenis *ballingschap*, en te zoenmgesteld uit **EL**, *een ander*, en **LAND**; en hier van **ELLENDIGH**, *een banneling*, en **ELLENDIGEN** *bannen*, als of men zeide *van land verandert*, d. i. uitlandig. Deze afleiding zeker is niet onaertig. Zoo ze doorgae, volgt dat men altijd *ellende*, nimmer *elende*, schryven moet.

Zoo dra ons, op de aanmerkingen in *ἀπόστολον* opgesteld, en reeds in Louwmaend toegezonden, het beloovde vervolg zal zijn ter hand gekomen, zullen wy niet in gebreke blyven, dezelve naar hunne waerde te behandelen.

Deze **BY DRAGEN** werden te Leyden by *Joh. le Mair* alle maenden uitgegeven, en zyn mede te bekomen te Middelburg by *Taillefert* en *Gilliffen*, Zierikzee *V. d. Thoorn*, Vliissingen *Pajenaer*, Amsterdam *Houttuyn*, Tongerlo, de *Wit* en *Meyer*, Haerlem *Bosch*, Rotterdam *Arrenberg*, *Bosch* en *Maronier*, Dort *Bluffé*, 's Hage *O. en P. van Tol*, Delf *Sterk*, van der *Smout* en *Grauwwenbaen*, Utrecht *Kroon*, de *Paddenburgen*, *Spruyt*, de *Meyeren* en *ten Bosch*, Groningen *Spandauw* en de *Wed. Groenewoud*, Leeuwaarden *Chalmet* en *Comp.*, Franeker *Huytsma*.

MAENDELIJKSCHE BY-DRAGEN

TEN OPBOUW VAN
N E È R L A N D S
T A E L - E N D I C H T - K U N D E .

N°. 7. voor den 1. van Bloei^amaend 1759.

T W E D E D R U K .

D I G T - T A F R E E L .

Van het Goddelijk gerigt ten jongsten dage,

De groote koning aller volken
Verlaat zijn troon; spant in de wolken
Zijn vierschaar, met een' digten drom,
Een talloos heir van lijftrouwanten:
Op 't zeerste omstuwt aan alle kanten,
Omscheenen van een vuurkolom,
En zynen Goddelyken glans
Verspreidende aan den sterrentrans.

H

Hoor

Hoor eens! hoe schaat'ren de bazuinen!
 Hoe stoot van 's Hemels hoge kruinen
 De weërgalm op de vlakke neêr!
 'K hoor roepen! 't is de God der Goden!
 Zijn daagstem klinkt: *Staat op, gy dooden*
Verschijnt ten oordeel. De Opperheer
 Spreekt naauwlijks, of en aarde en zee
 Zijn eensklaps als in barenswée.

Ik zie (wiens hert zou niet beswyken!)
 Ik zie nu duizend, duizend lyken
 Te voorschijn komen uit haar schoot:
 Ik zie nu vel en vleesch, en beenen
 Zig t' zaamen voegen, en vereenen
 En elk verryzen uit den dood,
 Door Gods onwraakbaare oppermagt
 Uit asch en stof hervóort gebragt.

Ik zie nu de egte én regte vroomen
 Uit hunne rustvertrekken koomen,
 Wier ziel en ligchaatn, door een' knoop,
 Een' knoop, een' gouden wonderkeeten,
 Die, noit verbrooken, noit versleeten,
 Altoos in stant blijft, naar hun hoop
 Hereent, ter zalige eeuwigheid
 Nu door Gods hand zijn toebereid.

Hun dierb're Jesus, die, voorheen
 Om honnen wil in 't vleesch verscheenen,
 Gehaat werd, en gesmaad, ja zelf
 Gedoemd ten kuisdood zoo vermetel,
 Nu weer gestegen van zijn' zetel
 Vertoont zig aan het lugt-gewelf
 Op een verheven wolk-tapijt
 Aan al zijn keurvolk wijd en sijd.

Zoo mogen ze eind'lijk hunnen trouwen,
 Hun' liefsten Bruidegom aanschouwen,
 Zoo zien ze eerst regt dien Vrededorst,
 Dien eens Johannes zag op 't eiland
 Van Patmus (*); zoo verschijnt hun heiland,
 Waar na hun ziet zoo heeft gedorst,
 En die hen nu met eeuwig ligt
 Onmid'lijk aanblijkt in 't gezigt.

Ginds willen andren zig verschuilen
 In graven, klippen, holen, kuilen;
 En roepen met een bange stem:
 O berg en rots! wilt op ons vallen;
 O heuvelen! bedekt ons allen
 Voor 't barnend aangezigt van hem,
 Die om zijn lang-geleeden hoon
 De wrake neerstort van zijn troon.

Maar

(*) Apocalyp. cap. I. v. 13. seqq.

Maar de Alleswetende, wiens oogen
 Door hoek, nog schuilplaatze oit bedroogen,
 Het aardrijk doorzien, wonder vlug,
 Grimt elk dier snoden in 't byzonder
 Zeer vreeslijk aan; houdt door den donder
 Van zyne sterkte hen te rug,
 En dwingt hen, tegen wil en dank
 Te komen voor zijn rigterbank.

Fluks schieten de Englen tusfen beiden,
 Om schaaap en bok van een te scheiden.
 Beschouw ik nu Gods regte hand,
 Daar 't heilig volk heeft plaats gekreegen,
 'T is daar en vreugde en heil en zeegen,
 Vervoeg ik my ten linkerkant,
 'T is *Magor missabib*; 't is hier
 En vloek, en wraak, en bliksemvier.

Maar . . . zagt . . . ik hoore . . . ik tril . . . 'k hoor
 't echter.

'K hoor de uitspraak van den Hemelregter:
 Eerst roept hy vriendelijk en zoet:
Koomt ! koomt ! mijn kindren al te gader ,
Gezegenden van mynen Vader ;
Ontfangt dat onwaardeerbaar goed ,
 'T geen u voor 's werelds grondslag is
 Bereid ter eeuwige erfenis.

Voorts

Voorts laat hy hierop zeer verbolgen
 'T vloekvonnis van de zulken volgen,
 Die voor zijn aangezigt verschrikt
 Niet opzien: *Weg gy, Goddeloozen*
Gaat in het eeuwig vuur, den Boozen
En al zijn Englen toegeschikt.
 Dus klinkt het vonnis uit zijn' mond;
 En ziet! de uitvoering volgt terstond.

Wee nu doodslagers! dronkaarts! zweerders!
 Wee roovers! gierigaarts! hoereerders!
 Wee beeldendienaars! kettersch rot!
 Vervolgers van Gods gunstgenooten!
 Wee allen (niemand uitgeslooten)
 Die door den Heilborg noit met God
 Bevreedigd zijn. De doodschrik staat
 Geschilderd op hun bleek gelaat.

Onmooglijk is 't, om nu de straffen
 Te ontvliën: Niets kan hen hulp verschaffen,
 Na dat hun vonnis is geveld;
 Zoo doet de mond der Hel zig open;
 Nu helpt geen kermen, schreeuwen, loopen,
 Geen listen, kragten, of geweld;
 Te laat is bitter naberouw,
 Te laat demoedig handgevouw.

Zie eens! hoe 't Duiveldom met schaaften
 Ten zwarten afgrond uitgevaaren
 Hen onder ysfelijk gedruis
 Met onverbreekelyke banden
 De voeten vastklinke en de handen.
 Zie! zie eens! hoe hêt Helsch gespuis
 Hen neêrploffte in den sulfetpoel
 Ten prooi van 't onderaardsch gewoel.

O Nagtspelonk! van ligt en klaarheid
 Berbofd. O allernaarste naarheid!
 O aklig hol! o Tofets gloed!
 O vuurkuil, (*) daar ontelbre zielen
 Steeds hom'len, dom'len, grim'len, krielen,
 Met een afgrysfelijk gebroet
 Van Duivelen aan allen kant
 Omringeld in den heeten brand.

Daar onder zo veel helsche plaagen,
 Als door een schepsel zijn te draagen,
 Hun ziel en ligchaam eeuwig zwoegt;
 Daar hen Gods wraakfloolen persfen
 Tot handen wringen, tanden knersfen;
 Daar hun geweeten woelt en wrœgt;
 Daar in hun ziel, van God vervreemt,
 Geen straal van zijn gemeenschap zweemt.

Hoe

(*) Niemand neeme uit deeze, en dergelyke spreekwyzen af, als of we gevoelden, dat 'er een eigenlijk Vuur in de Hel zou plaats hebben; we volgen hier de H. S. die onder de benoemingen van vuur en sulfer, 't zy eigenlijk 't zy oneigenlijk, de helsche straffen voorstelt.

Hoe schynen 's afgronds yz'ren deuren
 Te dav'ren door 't geweldig treuren!
 En door 't verschrikkelijk geraas,
 Door al het schreien, schreeuwen, kryten
 Gestadig als van een te splyten!
 Hier klinkt die stem: *helaas! helaas!*
 Hier hoort men 't eindeloos geklag
 Van eeuwig wee! en eeuwig ach!

Hier wedergalmen alle hoeken
 Van allergrouwelijkste vloeken
 En van verwytingen: Hier wordt
 Gods hooge Majesteit geschonden
 Door honderd duizend lästermonden,
 Van pijn, en wanhoop aangepord,
 Dit's 't leeven van 't verdoemde volk;
 Dus woelen ze in de zwavelkolk.

Thans gilt 'er een aldus zijn zugten
 Ten boezem uit: „ O zuure vrugten
 „ Der zonden! o hoe wordt mijn vleesch
 „ Mijn doorgepynigd lijf gebraden!
 „ Helaas! wie zal mijn dorst verzaaden!
 „ Mogt ik mijn keel, zoo schor, zoo heesch,
 „ En zoo van schreeuwen afgemat,
 „ Maar koelen met een droppel nat!

„ Hoe knaagt het rusteloos geweten,
 „ Zoo lang gefilt, met slangenbeeten
 „ Mijn ingewand! en laat niet af,
 „ Van my in 't aangezigt te vliegen,
 „ Ik kan 't niet, als weleer, bedriegen,
 „ O! hoe ondraaglijk is mijn straf!
 „ De kragt des weedom's dringt door heen
 „ Door zenuw, spier, en hertaër heen.

Een ander. „ O wat baat my 't kermen!
 „ Wie zal zig over my ontfermen!
 „ O heilloos noodbesluit! waar door
 „ Ik onder zoo veele ongelukken
 „ Mijn zwakke schoudren nu moet bukken,
 „ En altoos smoore, en noit versmoor,
 „ Ja eeuwig zonder hulpe leg
 „ Mijn ziel zinkt gansch in wanhoop weg.

Een ander. „ Gy, die door uw blikken
 „ Voorheenen my zoo zeer deed schrikken,
 „ Wanneer uw opgespalkte muil
 „ My toen niet langer wou verschoonen;
 „ Wil nu aan my uw kragt betoonen.
 „ Verhoor mijn smeeken en gehuil,
 „ Op dat 'er eens een eind mag zijn
 „ Van deeze duldelooze pijn.

„ Al

„ Ai my! ik kan 't niet langer harden!
 „ Koomt! Duivels! rukt my gausch aan flarden;
 „ Schept gy genoeg in mijn kwaal,
 „ Zoo koomt! verdoemde Hellebenden!
 „ Laat uwe klauwen my de lenden
 „ Verbryzelen. Koomt! al te maal
 „ En scheurt, en sleurt, en rukt, en plukt,
 „ Tot dat de dood my onderdrukt.

„ Hier dus te liggen weggeslooten,
 „ Van Gods gemeenschap uitgeslooten:
 „ Is zwaar en schriklijk. Maar dat zoo
 „ Door een gedugte hand van booven
 „ De Hel-gordijn blijft toegeschooven,
 „ Voor eeuwig, eeuwig, eeuwig, O!
 „ Die smert kent paal nog perk; die smert
 „ Doodwlijmt steeds, en doorpriemt my 't hert.

Een ander . . . . Dog wie moet niet yzen!
 Wiens hair moet niet te berge ryzen!
 Wiens binnenste wordt niet ontróerd! . . . .
 Ik stop voor zulke taal myne ooren,
 En weiger meer die aan te hooren,
 Terwijl mijn geest, van hier gevoerd,
 En opgenoomen, zig gefwind
 In 't Hemelhofpaleis bevindt.

Dan o! mijn sterfelyk oog wordt duifter,
 En zig verliezende in den luifter,
 Die hier alom te zien is, pinkt.
 Geen wonder; want een wufte wereld
 Hoe opgesmukt, hoe rijkbepeereld,
 Hoe fietlijk en bekoorlijk, blinkt,
 Daar by beschouwd, in minder maat,
 Dan ruwe keifteen by Agaat.

Hoe praalt en pronkt die Hemelwoning!
 Het kunststuk van den grootften Koning!
 Wat heerlykheeden zie ik hier!
 Hoe glinfteren aan allen kanten
 Turkoifen, paarlen, diamanten,
 Smaragdus, Jaspis, en Saffier!
 Hoe overkofftlyk is die stad!
 Uit levend zonnegoud gevat.

Haar poorten, muuren, ftraaten fchynen,
 Door 't flick'ren, flonk'ren van robynen,
 Van Huacinth, en Chrusolyt,
 Van Ametuffthen, en Topazen
 Viervopken van zig af te blaazen,
 En als te ontvlammen wijd en fijd;
 Ja alles, wat ik na kan gaan,
 Schijnt door den glans in brand te ftaan.

Maar

Maar zagt . . . wat hoore ik voor gewemelt !
 'T zijn de Englen, die nu in den Hemel
 Met zielverrukkend maatgezag
 De Heiligen verwelkoomen ;
 Die, van het aardrijk opgenoomen,
 Zig zelve midden in den drang
 Vermengen ; en hun stem alom
 Doen klinken door het Heiligdom.

Hoe zal zig hier mijn oog verzaaden !
 'K zie hagelwitte feestgewaaden,
 Voor eeuwig rein en onbemorst,
 Om hunne albasten leden zwieren !
 Palmtakken , murten en laurieren
 Beschaduwen hun blanke borst !
 Hun kruin spreidt glans op glans ten toon,
 Betulband met een gouden kroon !

De stralen van hunne aangezichten !
 Zijn gloënde en scherpgeslepen schigten,
 Geschoten met de grootste kragt.
 Hunne oogen tintlen als Karbonkels,
 Hun hoofthair giert met wondre kronkels,
 Zoo als die ooit in 's werelds pragt
 Gezien zijn , langs hun schouders heen ;
 Ja alles prijkt van top tot teen.

Hun

Hun ziel intusfen, met de schoonheid,
 Die nu hun ligchaam zoo ten toon spreidt,
 Vernooegt, en wonderlijk verheugd,
 Wordt thans met lust en rust, en vreden,
 Met duizend, duizend lieflijkheden
 Van blijdschap, van geneugte en vreugd
 Zoo overstort, zoo mild besproeid,
 Dat ze als van volheid overvloeit.

Gods onuitputb're Heiltrezooren,
 Noit gansch ontfloten van te vooren,
 Staan voor hun open al te zaam,
 En daar uit worden zoo veel schatten,
 Als ieders ziele kan bevatten,
 Als elk te ontfangen is bekwaam,
 Aan hun door hunnen zielenvriend
 Nu steeds onmid'lijk toegediend.

Zie! zie hen eens hun vóeten zetten
 In Esmerouden praalzaletten ;
 Zie eens! hoe daar het eeuwig feest
 Des Lams, gestorven voor hun vryheid,
 In zyne alzalige nabyheid,
 Van hun, zoo vry, zoo bly van geest,
 Gevierd wordt. O hoe treflijk is 't
 Gerigt! wat wordt 'er opgedist!

'T is geest'lijk man; 't zijn lekkernyen,
 Geen ongewyde ziel te wyen;
 'T is vaste, 't is volmaakte spijs,
 'T is drank uit kristallynen vlieten,
 Wier zoete en milde stroomen schieten
 Te midden door het Paradijs.
 Zoo smaaken zy, dat God geheel
 Hun God, hun lot is, en hun deel.

Zoo knielen ze allen voor zija voeten,
 Om hem eerbiedig te begroeten.
 Zoo voelen zy eeuw uit, eeuw in
 Hun merg, en hert, en ingewanden
 Dermaaten gloeien, blaaken, branden
 Van onuitspreekbre Hemelmin;
 Dat steeds hun ligchaam en gemoed
 Vervuld is van den liefdegloed.

Ja maar . . . Ik hoor hen thans met de Englen
 Hun Godgewyde stemmen mengen.
 Ik hoor hen als uit eene keel
 Met onnavolgbre hemelklanken
 De Godheid roemen, pryzen, danken.
 'K hoor hen op luit, sumbaal, en veel
 Verkondigen des Heeren lof,
 Voorzien met eindelooze stof.

Hoe

Hoe rustloos zijnze, omf eerepsalmen
 Hun grooten Heilborg toe te galmen,
 Door zynen dood in eeuwigheid
 Voor Duivel, dood, en zonden veilig!
 Hoe treflijk klinkt het driemaal heilig
 Tot roem van Gods Drieenigheid!
 Hoor eens . . . dus heffen ze aan . . . maar zagt . . .
 Hou op, mijn onbesneden schagt.

Zou zoq een dwaasheid u bevangen,
 Dat gy bestaan zoud, de gezangen,
 Die 't bovenmaansch Jerusaleem
 Gestaaq vervullen, te beschryven?
 'K laat zoq een stoutheid agter blyven;
 Veel beter wende ik hert, en stem
 Naar uwen liefdevollen troon,
 O Davids Heer, en Davids Zoon.

Doe ieder in zijn gausche leeven
 Die dingen zoo voor ooggen sweeven,
 Dat hem geen Delila (*) behaag':
 En dat hy al heur toverlonken,
 Hoe zeer ze pryken mooge en pronken,
 Hoe zeer die booze pry gestaag
 Elk aanknikk' met een' valschen lach,
 Veragten en versnaden mag.

Wat

(*) De Wereld.

Wat is 'erimmers hier beneeden?
 'T is iedeleid der iedeleiden,
 Al wat men hoort en wat men ziet.
 Al 't goet en zoet, waarom men dwerelt,
 En draagt, en slaaft in deeze werelt,
 Wat is het meer, dan enkel niet?
 Met arents wicken vliegt het hen,
 En laat ons troosteloos alleen.

Geen gloriëtiets, eeretrappen,
 Geen weldoorwrogte wetenschappen,
 Geen kroon of troon, van goud gestigt;
 Geen wyze en welbespraakte lessen
 Van Ciceroos, en Sokrateffen
 Zijn in dat laatste tijdgewrigt
 In staat, om iemand nut te doen,
 Die 't nut niet kent van uw rantzoen.

Leert dan, ô menschen, leert God kennen,
 En u geheel aan hem gewennen;
 Zo staat reeds, schoon uw levenskiel.
 Met veele orkanen wordt beloopen,
 De Hemelhaven voor u open;
 Zoo zal eens by den dood uw ziel,
 Daar na uw ziel en ligchaam t'zaam
 Voor eeuwig pryzen 's Heeren naam.

G. D. H.

Dit

Dit niet onsierlijk tafreel schijnt ons voor den jongen dichter, die 'er de maker van is, een aenmoedigend oordeel te verdienen; Hy kan dus voordgaande ver komen, en heeft zeer wel gedaan, met zich door middel van ons blaedjen, voor onpartydige verbeteringen en onderrichtingen open te zetten: We vleien ons dierhalven ook naer reden met zijn' Ed. welnemen; zoo wy kortelijc dit weinige aenmerken.
bl. 106. vf. 17.

Ik zie nu de egte en regte vroomen.

zoude ons die herhaling van klank in *egte* en *regte* niet zeer behagen; een dichter moet die maer zeer zelden bezigen, en nimmer, dan daerzy enige besondere kracht en nadruk heeft. Men leze hier liever een ander *epitheton*, by voorb.

^k*Zie nu de Godgetrouwe vroomen.*

Bl. 109. komt ons de geheele bovenste of 11de afdeeling zeer gedwongen voor, en veel minder dan eenige der anderen. De stijl is daer veel te bezadigd verhalende, om voegzaam of overeenkomstig te zijn, met de verrukkingen en uitroepen der voorgaende en volgende regels. Daerenboven zijn op het slot, om niet te zeggen de geheele twee laatste versen, ten minsten de woorden *uit zijn mond en ziet* loutere stopwoorden; de spreekwyze, *het vonnis klinkt uit den mond des richters*, zeer ongewoon en on-eigen; en in het woord *uitvoering*, tegen de regelen onzer uitspraak-kunde (*prosodie*), de silb *uit* kort en voor te lang gemaakt: gelyk dit ook in den terstond volgenden regel plaetz heeft, *doodslagers voor doodslagers*. Om dit alles dan te myden, zou men onder verbetering kunnen lezen:

*Maer aenstonds hoor ik dondrend volgen
'T vloekvonnis, dat God zeer verbolgen
Uitbaldert in rechtvaerdigheid:
,, Weg gy vervloekten, Goddelozen,
,, Gaet in het eeuwig vuur, den bozen
,, En all' zijn' englen toebereid:
,, Daer ge eeuwig, eeuwig, zonder end,
,, Zult tanden - knarsen van ellend.
Wee wee nu moorders! dronkaerts! zweeders! enz.*

Bl. 118. 'vf. 9. houdt het *adverbium* zoo kwalijk de plaats in van een *adjectivum*; 't moest zijn.

Zou zulk een dwaesheid u bevangen.

dus ook vf. 13. in welk het ook wat on-eigen is, *ene stoutheid te laten achterblyven*: liever dan:

^k*laet zulk een opzet achterblyven.*

Meer verbiedt ons de bekrompene plaats. — We verzoeken verschooning over onze vrymoedige aenmerkingen. Was het gedicht minder fraei geweest, we zouden dezelve niet gemaakt hebben.

MAENDELIJKSCHE BY-DRAGEN

TEN OPBOUW VAN N E E R L A N D S T A E L - E N D I C H T - K U N D E .

N°. 8. voor den 1. van Zomermaend 1759.

T W E E D E D R U K .

De louter lievehberige en nette drukpersfe van den zinlyken, en op den *Amsteldamschen* zangberg reeds lang met roem bekenden dichter, den boekhandelaer P. MEYER, heeft den Nederlandschen tael- en dichtminnaren onlangs geen gering geschenk bezorgd, aen ene *vijsde uitgave* van D. VAN HOOGSTRAATEN'S LYST DER GEBRUIKELYKSTE ZELF-STANDIGE NAEMWOORDEN, BETEEKEND DOOR HUNNE GESLACHTEN, *aangevuld uit de byvoegzelen van G. OUTHOF, doorgaans vermeerderd en opgehelderd door ADRIAAN KLUIT.* (in gr. 8vo, 578. bladzyden behalven 't voorwerk, f 2 : 10).

Dit kostbaer kleinood van den wijdberoemden HOOGSTRAATEN, eerst in 't jaer 1700. en voor de tweedemaal 1711, onder den naem van *aenmerkingen over de geslachten der zelfstandige naemwoorden*, aen 't licht gebracht, en naderhands merkelyk vermeerderd 1723. en 1733. met den tegenwoordigen titul herdrukt, is

I

bekend

bekend genoeg, om geene nadere omschryvinge van ons te behoeven. Dat een boek, alleen in onz Vaderland van dienst, viermalen is uitverkoft, toont genoeg dat het in ieders handen zijn, en altijd veel geuoegen en gebruik gevonden moet hebben.

Minder bekend zijn misschien de *byvoegzelen*, op dezen geslachtlijst, van den eerw. Heere G. OUTHOF, (in leven predikant en rector te Kampen, by de geleerde wereld door verscheiden' werken, by onze Nederlandsche door zyne *slichtelyke gedichten*, 1708. 1711. en 1739. uitgegeven, als ook door zyne taelzucht toonende *voorreden voor de verklaringe van OBADIAS* bekend) in den jare 1733. na zynen dood uitgegeven. Wat men van de waerde dezer byvoegzelen te houden hebbe, heevt de tegenwoordige uitgever, de Heer KLUIT, overeenkomstig onze gedachten over dezelve, behoorlijk en onbevooroordeeld aangewezen.

Wy hebben ons dan alleen maer wat nader op te houden, met het geen nu op nieuw aen dit werk gedaen is: Den arbeid van zynen oudoom HOOGSTRATEN heevt de Heer KLUIT gelaten, zoo als die naer de laetste uitgave ware, zonder eenige vermindering. Alleen de achter gevoegde brieven van de heeren *Moonen* en *Verwer*, rakende de *Idea linguae Belgicae grammatica, poëtica, rhetorica* van den laetstgenoemden, heevt hy 'er af gelaten, met oogmerk om dezelve onder meer anderen te voegen, achter ene vertaling van die schoonë *idea*, by zijn Ed. ondernomen en thands gereed. Dat HOOGSTRATENS spelling van AE op den titul in AA veranderd, doch in het werk zelve behouden is, 't welk op bl. 14. onder anderen, *aenhang*, *aanklacht*, *aenkomst*, *aanloop*, zeer in 't oog loopt, is wel geenë verandering te noemen, doch echter onzes oordeels een misstal, om welk te vermyden, de Heer KLUIT in dit werk liever zyne eigen' spel-keuze verzaekt, en die van zynen voorganger overal moest gevolgd hebben. Van het nâslaen en herstellen der verminkte en kwalijk uitgeschreven plaetzen, 't welk de Heer HUYDECO-

PER

PER elders in zyne proeve, van Hem, die te eniger tijd ene nieuwe uitgave van dit nuttig werk zoude op zich nemen, afvorderde, als iet dat het zelve een' lelyken vlek ontnemen, en merkelyke vermeerdering van sieraed en gebruik geven zoude, heeft de Heer KLUIT zich ontslagen, door ene ontschuldiging, die zekerlijk zijn gewicht heeft, dat namelijk, gemerkt men veele voorbeelden dikwijls enkel by *boeken* of *bedryven* vindt aengeteekend, het ene onoverkomelyke arbeid zoude geweest zijn, zoo men die alle hadde willen opslaen.

— Uit OUTHOF's *byvoegzels* heeft de Heer KLUIT met zeer goed beleid alleen het beste en nuttigste uitgekipt, en de onverschoonlyke mislagen, by zijn Eerw. hier en daer begaen, meest met een bescheiden stilzwygen weggelaten. — Eindelijk heeft hy ons van zich zelve een geschenk gedaen van vermeerderingen, die byna de grootte van het werk zelve evenären. We kunnen die gevoeglijk in drieërlei schiften. Hy heeft namelijk (1) doorgaends den gantschen geslacht-lijst merkelyk aengevuld met voorbeelden, die of de geslacht-bepaling van den Heere HOOGSTRATEN bevestigen, of de keuse tot een ander geslacht overhalen; ja op verscheiden' plaetzen breed uitgewerkte algemeene regels opgegeven, die het onderzoek waerdig, en van veel nuttigheid kunnen zijn. (2) Men vindt 'er ook een aental aenmerkingen, den aert en oorsprong van deze of gene besondere woorden of tael-eigenschappen betreffende, en die over 't geheel genomen vry wel doel treffen, doch (staet het ons vry te zeggen?) geene recht-streeksche betrekking genoeg hebben op dezen geslacht-lijst, en daerom onzes bedunkens by de beloovde vertaelde *idea lingua Belgica* beter zouden gevoegd hebben. Te meer daer de Heer KLUIT dit zijn boek, voor taelwaarnemingen van zoo veel uitzicht, met te veel haest heeft moeten bewerken, zijnde zy alleen het, die ons dit, gav' de voorreden het niet zelve te kennen, zouden verraden hebben. (3) Eindelijk heeft de Heer KLUIT zich ook op meer dan eene plaetz over de spelling, en het gebruik onzer letterteekenen

uitgelaten, op 't welk wy het zelvde aanmerken. Van elke soort dezer drieërlye vermeerdering, zullen wy een staeltjen opgeven, en naer onze gewoonte zulk een staeltjen, by welk wy iet te voegen hebben, om dus niet te schynen alleen uitschryvers te zyn. Echter met voorbehouding van in zekere verhandeling (*dissertatio*) over de geslachten, by ons vervaerdigd en onzen Lezeren in 't vervolg eens medetedeelen, zijn Ed. geslacht-regels, en in onze spel-verandwoording, die de Lezer binnen kort te wachten heeft, zijn Ed. opgegevene over die stoffe, nader te zullen vermelden. Waerom wy ons nu ook meest of alleenlijk met de oorsprongkundige aanmerkingen van dien Heer zullen bezig houden:

I.

Over 't algemeen heeft de Heer KLUIT zeer wel voldaan (en daar door geen gering sieraed aen deze nieuwe uitgave bygezet) aen zeker noodwendig vereischte, 't welk de Heer HUYDECOPER in zyne *Proeve* bl. 233. sterk aendrong, het geven namelijk van ene korte uitlegging by woorden, die niet by elk een bekend, of van buiten ingekomen zyn. Onder zoo groot een getal echter, is het niet zeer te verwonderen, zoo eens hier of daer ene enkele niet met de vereischte naeuwkeurigheid zy ter neêr gesteld. Dus dan bl. 30. verklaert Hy BARMTE (een woord dat by HOOFD en VONDEL voorkomt) door *een opwerpsel van aarde, een aardhoop*. „ MEYER, in „ zijn' woordenschat, (gaet hy voort) spelt dit *barm* „ en *baarm*, en legt het uit door *ophoopsel, hoop*, ook „ wel *een golv, baar*, omdat die zich als op elkan- „ der hoopen ”; Dit mocht onzes bedunkens wel wat nader uitgehaeld, immers, schoon het waer zy, dat eene der grondbeteekenissen des zaeklyken deels van dit BARMTE, *opdragen, ophieven, opwerpen* zy, zoo achten wy 't echter wat te gedwongen, rechtstreeks daer uit onz' *barm* en *barmte* te willen afleiden. We meenen dat het liever langs dezen weg geschieden moet:

moet: — uit het worteldeel in den gezegden zin van *opdragen*, *opheffen*, komt onder anderen onz' en onzer taelverwanten *beer* / *beer* / *bier cerevisia* en *beozma* / *baem* / *baerm* / *fermentum*, *fax*. Men zie TEN KATE'S IIde. *proeve van afleiding* bl. 586. a. Uit dit laetste nu hebben we 't werkwoord gevormd *baermen* / *baermen* / *bruifchen*, *pruifchen*, *gisten*, *opwerken*, en van daer dan, *baerm* voor *golv*, *fluftus*, *unda*, (wegens haer gistende opwerking) en ook voor een opgeworpen aard-hoogte, of *dijk*, *agger*, (zie KILIAEN) wyl die de wateren doet bruifchen en opwerken; eindelijk ook de *baerm hooft* / der Gelderschen, van het broeien, aen 't op een liggend hooft eigen; immers hier mede komt over een, 't geen nog heden die zelvde Gelderschen zeggen, *het bier barmt* / d. i. *het gift*. Hier toe brengen we ook onz' *erbar-men* en *baem*- of *baermhartig* / als innerlijk in den boezem en ingewanden ontroerd zynde, zonder acht te geven op 't geen hier tegen de reeds aengehaelde TEN KATE aenteekent bl. 587. b.

I I.

Van HOOGTIJD, dat HOOGSTRATEN alleen M en O hadt opgeven, levert ons de Heer KLUIT ook een *Vrouwelijk* voorbeeld. Van MAELTIJD erkende HOOGSTRATEN zelv, dat het meest V. voorkomt, doch hy voegt 'er by *niet te vatten hoe het vrouwelijk geslacht hier zy ingeslopen*; en waerom? omdat TIJD mannelijk is. Doch de Heer KLUIT, hem volgende in de voor-onderstelling, dat MAELTIJD uit MAEL en TIJD zy zaemgesteld, teekent hier bl. 236. te recht aen, hoe TIJD volgens TEN KATE'S opgave, by alle onze vermaegschapte talen, V. gevonden werde, ja ook by ons oulings byna altyds V. zelden M. gebezigd zy. (schoon hy de belovten van dit bl. 424. op TIJD te bewyzen, by verhaefing heeft nagelaten te vervullen) Maer . . . zou 'er in de natuur der zake, die by het woord TIJD werdt uitgedrukt, meer reden

liggen voor 't M. dan voor 't V. geslacht van dit woord? men zou dit schier uit de bepalinge van den Heer KLUIT opmaken, die, daer hy weet dat TIJD V. zy, en de spreekwyzen *in der tijd* en *te dezer tijd* goedkeurt en behouden wil, ja daer hy weet dat ook *maeltijd*, en zomwylen *hoogtijd* V. gebruikt werden, by HOOFT en VONDEL zelfs, echter van TIJD *alleen* het M. geslagt wil doen doorgaen niet alleen, maer zelfs daer mede de zaeingezette *hoogtijd* en *maeltijd* op een' gelyken voet wil gebracht, en over al boven het V, schoon dat de oudste brieven heeft, en by *tijd* en *hoog-tijd* nog gelyk met het M, by *maeltyd* byna *alléén* in zwang zy, door gedreven hebben. Hier toe zien wy geene reden. wil men onzen raed volgen, men bezige onverschillig het oude V. en nieuwe M, of zal men zich by een van beide houden, men kieze voor *tijd*, met alle zyne afstammelingen, het oude en echte V, en doe op deze wyze alles met elkander gelyk staen; en dan zal men zich ook ter oorzake van het geslagt niet behoeven te steken in het verschil, of *maeltijd* uit *mael* en *tijd*, of liever uit *mael* en *teite* (*gaudium, hilaritas, blijdschap, vreugde*) zyn' oorsprong hebbe.

Die afleiding zeker van den Heer WACHTERUS heeft veel, dat haer aenbeveelt. MAL, zegt hy, is in zyne *eerste en oorsprongkelyke* beteekenis *een teeken*; (waer van by ons nog overig *malen* en *afmalen*, *pingere*, en waerschyndlyk ook een *mal*, voor een voorbeeld of ruwe schetz om iet nâ te maken, een kunstwoord onzer timmerlieden;) een teeken (1.) van schande d. i. *een vlek*, *een smet* (mischien hebben we hier van een *mael* in de huid; zoo wel als de hoog Duitschers haer *brandmal*, *stigma*) (2.) van hoeveelheid zoo van drooge als natte waren, en hier van al wat dit *bevat*, dus ook onz' *mael*, reiskoffer (3.) van de tyd, hier van *eenmael*, *tweemaal*, *verscheiden' malen* enz. (4.) ook een teeken of beduidenis, van 't geen in onz' gemoed is, door *de spraek*, en daer van de spraek zelve, waer van nog onz' *mellen*, *melden*, *melding* enz. (5.) hier van weder voor ene *vergadering*, *byeenkomst om te spreken*, en (6.) de plaetzen en raedhuizen daer toe ge-

geschiedt, eindelyk (7.) *mal*, *mael*, *convivium*, wyl de openbare byeenkomsten der ouden met *maelteiden* en *vergastingen* verzelt gingen, en daerom ook bezonder aen *plechtige verbonds—en trouw—malen* eigen, (waer van zelfs het Hoogduitsche *malen*, *vermalen*, *trouwen*, *nubere*, en hun en onz' *gemale conjux*, echtgenoot;) en van daer *mael* voor een gemeen *convivium*, van de *zamenfprekinge* over het zelve (immers schryft de Heer WACHTER, zegt men van een' alleen niet, dat hy het *mael* gehouden, *gemiddag-maeld* of *geavend-maeld*, maer alleen dat hy *gege-ten* heeft); laetstelyk *maelteid* uit *mael* en *teite* als of men zeide een *vreugde—mael*, wyl de *gastmalen* der ouden voornamelyk uit een *vrolijk gesprek* hunne aengenaamheid ontleenden, gelijk TACITUS getuigt.

Dit alles, moeten we zeggen, dat ons zeer natuerlyk voorkomt, en ten uitersten behaegd. Verkiest men echter de zamenkoppeling uit TIJD, men zegge *maeltijd* is gekomen uit *mael* en *tijd*, d. i. de tijd van *het mael*, en niet met den Heer HOOGSTRATEN, *de tijd van te malen*; Immers, behalven dat het zeer te twyffelen is, of *malen* wel met *mael* gemeenschap hebbe, zoo kan ook *mael* niet van *malen*, maer wel *malen* (wyl het een gelijkvloeiend werkwoord I. Cl. is, *malen*, *maelde*, *gemaeld*.) van *mael* afkomstig zijn.

De vergelyking die de Heer KLUIT maekt, tus-schen ons HOOG in *hoogtijd* en het Grieksche *ἡσθησις*, is waerdig om nagelezen te werden, en geeft een fraei bewijs van de overeenkomst dier twee talen, die zekerlyk tot elkander betrekking hebben als moeder en kleindochter.

I I L

Onder de nieuws ingevulde woorden door den Heer KLUIT, vinden we ook bl. 191. KLAGE, waer van hy eenige voorbeelden opgeeft; 't welk wy hier alleen aenteekenen, omdat het onz' gezegde staevt, No. V. bl. 76. gelyk ook zyne voorbeelden van ROT *cohors* *Vrouwel.* bl. 362. onze aenteekening bl. 86. zijn'

gezegde over vrucht, vruchten, vurchten, vurcht-saem onz' bl. 72. en 73. en vooral zyne verdediging, van DATHEEN in het gebruik van 't woord VAER, de onze over dat zelve woord bl. 73. en 74.

I V.

LENDEN hebben zommige getwijfeld of het enkel of meerv. zy. De Heer KLUIT verklaert bl. 220. dat hy meest zoude overhellen tot het laetste, bevestigt door een voorbeeld uit het PASSIONAEL Zomerstuk bl. 104. Echter vindt men gemeenlijk by ouden en nieuwen LENDENEN in 't meerv. *Epistel. Euan-gel. & Serm. f. 12. a. Ende die gerechtighede sal wesen een riem synre LEYNDENEN.* — HUBERT. Pf. LXVI. *†. II. dwang deed gy onsen LEND'NEN lijden.* enz. 't wondert ons te meer, waerom de Heer KLUIT die keuze gedaen hebbe, nu wy zien, dat de Heer HUIDECOPER het tegengestelde gebruik, LENDE namelijk of LENDEN in 't Enkelv. LENDENEN in 't meerv., met zoo veele voorbeelden bevestigt in zyne *Proeve* bl. 255.

V.

Wat HOOFD in Baeto *†. 14.*

— *Want zó myn kamerling,
Die van my opghemaackt, had toegestelt den spring
Waar onder 't was gemeent myn' vyandt te be-
knellen,
Gemart had,* —

door dien SPRING gemeend hebbe, zeide de Heer HUIDECOPER bl. 232. moest by HOOGSTRATEN, toen hy deze plaetz aenhaelde, zijn aengewez-zen. De Heer KLUIT zegt alleenlyk, dat het ene soort van oplichtende lage schijnt geweest te zijn. (dit kan ieder uit de woorden afnemen). Vervolgens wil hy 't ophelderen met VONDELS Zungchin. bl. 12.

E2

————— En hadde ik toen Peking
Verlaeten, en Nanking gekoren, om den SPRING
DES OORELOGS t'ontgaen, men zat hier niet
belegen.

Zou dit laetste niet by verkorting kunnen zijn uit K
LIAEN'S, *springel-hael / springael / springel-gael /
springel / Catapulta, balista, machinæ bellicæ genus?*

————— Doch in de plaetz van HOOFT achten we
SPRING zoo veel als *springval, springnet*, 't welk
ons vry natuerlijk en waerschijnlijk voorkomt. Hier-
mede komen ook over een MELIS STROKE f. 27. b.
*Ende dat Here van Holland ende van Zeelant mede
stont gescaert tot eenre stede in den dunen, ghereet
TEN SPRONGE.* (daer ook van hinderlagen gespro-
ken werdt), en SIX V. CHANDELIER Pf. X: 4.

*Hy sit ter laag, in hoeven, op een SPRONG,
Syn schuilhoek doot onnoosten, die hy vong.*

V I.

In onz' eerste stukjen bl. 3. en 4. spraken wy van
de voor omtrent anderhalf jaer uitgekomene *aenmer-
kingen de Nederduitsche tael aengaende* door F. B.
L. C. Tot een proevjen gaven wy zyne aenmer-
king op, over 't woord BRALLEN, dat de Heer
HUYDECOPER bl. 119. oordeelt eerst door iemand,
die om een rijmwoord verlegen was, uit *pralen* ver-
vormd, en dus een onecht woord te zijn. De Heer
F. B. hadt van 't woord BRALLEN ses voorbeel-
den uit H O O F T opgegeven. Wy hadden 'er nog
twee bygevoegd, en we meenden dit genoeg te zijn
om te toonen, *dat dit BRALLEN juist niet altijd om
't rijm geschiede*, gelijk de Heer HUYDECOPER,
schoon toestaende, dat het sint ene eeuw in onze beste
dichters voorkomt, hadt afgegeven. Doch de Heer
KLUIT voert ons hier op bl. 522. te gemoet: *dat
H O O F T zich in 't aannemen van woorden meerma-
len vryheden hebbe aangematigd*, en dat deze voor-

beelden ook niet wegnemen, dat dit woord van later tyd en niet van het beste zoort zy, gelyk men dit tegen den Heer HUYDECOPER hadt moeten beweren. Voorbeelden, ouder dan ene eeuw, bekenen wy niet voor handen te hebben, doch wel voorbeelden uit dichters van naame, en die de Heer HUYDECOPER zelv niet alle zal willen beschuldigen: dat zy meer acht geven, op het gebrom der woorden, dan op het gewicht der zaaken. Zie daer enige: *Levenders, redenfeest oft Amsterd. Helicon 1624. in 't Sonnet van J. S. SOLEVELT.*

*Roemryk Batavia BRALT uit tot lofs vermeren
Door een beruchte galmt.*

De wyze krygsman en dappere raadsheer, Hoffpel, 1658., bl. 63.

Hoe BRALT Homeer in styl en uitgezochte dichten.

— VISSCHER *Zeeuwfche Nachteg.* bl. 17. *De heugchelyke zon die BRALT en klimt om hoog.* — FONTEIN *Fortunat.* bl. 35. *Maer waer hoogmoed in BRALT laet nydigheid in woonen.* — RODENBURG *Rodom. en Isab.* bl. 14. *De welsprekenste man, Uw' lof in lange eeuwen niet UITBRALLEN en kan.* en bl. 34. *De hemel heeft Argier dees glorie gegeven te BRALLEN met zyn naem. KONING begint zyne Jephtha aldus.*

*Ick Ammon, die myn hooft met Ophyr's goudt becrans,
BRAL met myn heerlykheid en gloryrycken glans.*

H O O F T *Granida IVde. deel.*

*Stelt, heldere Godin, uw BRALLEN uyt, tot t'avondt,
En neemt, zoo veel ghy nu te kort komt, van den avondt.*

Maer neen . . . HOOFT mag hier niet gelden. VONDEL dan, in den klinkert voor zyne vertaelde heerlykheyd van Salomon 1620. reg. 5.

*Word niet jetoers wanneer ghy Salomon ziet BRALLEN.
He-*

Hebuka 1626. act. II. scen. 2.

In 't winnen ick bevond hoe 't alderbraefft in 't
 BRALLEN,
Lagh in een oogenblick bestelpt, en neergevallen.

De laafte regel van dezelve uitkomt,

Soo magh de vloot op zee met duysend seylen BRALLEN:

Sofompaneas 1635. in de rey van het 2de bedryf.

En ook den grooten esmerald,
Die aen der sockren vingers BRALT.

Verovering van Grol, in het 1ste deel der Poëzy, bl. 5.

Of zeide u qit myn Faem, of leerde u myn histori,
Dat ick dus heb geleit de grondvest onzer glori,
Die zonder weerga BRALT de gansche werelt door?

Zegezang ter eere van Fred. Henrik, in 't zelve deel,
 bl. 40.

Men zwaeit de wereldsche banier.
De Vuchter toren BRALT met vier.

Henriette Marie te Amst. §. 8. bl. 171.

De nachtegael verheft de klanken uit zyn kracht.
En loopt gevaer dat hy zal bersten door dit BRALLEN,
En uit den hemel in de luit, zyn grafstee, vallen.

Pf. LXXVI. bl. 198.

Alle volcken zien de blycken
Van uw' almacht heerlyk BRALLEN.

Pf. XCI. bl. 230.

Hoe hoog en fors zy BRALLEN.
Zy klimmen om te vallen.

en van paerden, Virgil. in rym 348.

— — *dryhondert staen en BRALLEN,*
Gehavent aen hun kribbe in 's Konings hooge stallen.

eindelyk SIX, de keurige SIX v. CHANDELIER,
 Poëzy bl. 27.

De

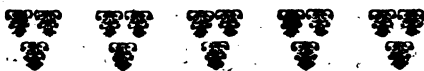
*De Zeeuwſche Ceres kroon haar pruik met goud-
geele aaren*

*Van 't vetſte tarwgewas, ſy BRALLE met die prys,
En doof de Poolſche gloor, en kroonen, die uit ys,
En feller froſt haar oegſt vry magerder vergaaren.*

Wat nu de afleiding van dit BRALLEN betrefte, 't ſchijnt dat de Heer KLUIT alles meent te kunnen vereenigen, *pralen*, *brallen* en *briller* kunnen naer zyne gedachten alle drie gemeenſchap hebben, zelfs indien onze afleiding doorgae; *hier op* (zegt hy) *hebben wy niet gelet*, maer, heeft zyn Ed. 'er wel op gelet, dat zoo BRALLEN verkort zy uit *braggelen*, gelyk wy meenen, en hy ſchijnt goed te keuren, *pralen*; zoo het 'er gemeenſchap mede heevt, van BRALLEN gekomen en dus nog jonger zyn moet? (2) dat men dan reden ziet, waerom BRALLEN niet *zeer oud* in gebruik is, (3) en dat derhalven *briller*, als veel ouder, niet van BRALLEN kan gekomen zijn, en te veel van *bragghelen* verſcheelt, om daer mede overeenkomt te hebben?

In 't geen de Heer KLUIT, tegen ons, over 't woord *dallink*, dat wy meenden dat alleen *dagelijks* beteekende, en nimmer *hodie*, *heden*, gelyk KILIAEN het vertaelt, ter neer ſtelt, kan zyn Ed. gelyk hebben: dat KILIAEN's woordenboek van gezag is ſtaen we toe; dat hy echter niet altijd de rechte kracht der woorden toont te kennea, zouden we overtuigend genoeg kunnen aanwyzen, indien we de plaetz hadden.

Dit, taelminnend lezer, om u een denkbeeld te geven van den loflyken arbeid van Heer KLUIT, en dus van de groote verplichtinge die Hy op u gelegd heevt; 't ware waerlijk te wenschen, dat veele jonge luiden zoo edelmoedig waren, van hunne ledige uren, zich zelve en anderen ten nutte, in zulke fraeie uitſpanningen te willen doorbrengen!

Men

Men hecvt ons onlangs een BEWERP doen ter hand komen *ener gansch nieuwe uitgave van KILIANI DUF-FLÆI Etymologicon linguæ Teutonicæ*, een bekend boek, doch zoo zeldzaam als nuttig. 't Is ons aengenaem dat ene onderneming, van zoo veel uitzicht en noodzakelijkheid, eindelijk enen man gevonden hebbe, die lusts en moeds genoeg hecvt, om dezelve te aenvaerden, en we hopen maer, dat hy onder dien last, die waerlijk zwaer is, niet bezwyken, maer zijn opzet roemruchtig volvoeren moge.

Wy achten het een hoofdedeelte uit te maken van onz bestek, dat wy den voornamen inhoud van het genoemde plan, dat, schoon gedrukt, echter niet in 't openbaar gegeven is, onzen Lezeren mededeelen:

Den KILIAEN zal men onverminderd herdrukken, naer de beste uitgave van 1598; zyne mislagen echter zal men aenwyzen en verbeteren, doch zoo, dat men altijd zal kunnen zien, hoe KILIAEN zelv geschreven hecvt; wanneer b. v. KILIAEN een woord met I of Y schrijft, of met de korte zachte EE en OO in plaetz van den tweeklank EI of EY, en de harde lange E'E' en OO', of omgekeerd, dan zal men 't kwalijk geschreven woord laten daer 't staet, doch den Lezer wyzen naer de plaetz daer het moest staen, en nog eens tusschen twee [ ] ingevoegd zal werden (a). Dus ook (2); wanneer VAN KIEL in het boek zelv nog woorden laet, die in den bastardlijst behoorden, als *arcinnael*, *battaille*, *fishonomie* enz., zal men die uit het werk weglaten, en in dien lijst, doch met enig teeken onderscheiden, invoegen, en (3) daer VAN KIEL alle de woorden op S plaerzt, geene op Z, ene letter in zijn' tijd maer even bekend, zal men alle die 'er beho-

(a) Of dit laetste wel zeer noodig zy, twyffelen wy zeer. Zoo men nietz verbeterde dan 't geen met *onwraeckbare be- wyzen* is goed te maken, wat raekt ons dan, hoe en waer KILIAEN in de oude drukken gedwaeld hebbe? En is 'er een enkeld lievehöbber, die in zulks te weten belang stelt, de oude drukken zullen immers door dezen nieuwen, niet geheel uit de weereld raken? En kan men 't dan in deze niet naälaen?

horen op de Z plaetzen, en zulks naer een *exemplaar* van VAN KIEL, door den Heere TEN KATE's eigen hand met die onderscheiding verrijkt.

Men zal ook met voorbeelden, uit schryveren, om ieder stuk te bewyzen van den meesten kracht, doorgaends bevestigen, (1) alle zoo in KILIAEN's als in onzen leevtijd verouderde woorden, benevens nog een goed getal op nieuw bygevoegde; (2) het geslacht van alle de zelfstandige naemwoorden; (3) de wyze van tydvormen, het scheidbaer of onscheidbaer voorzetsel, en de dadelijkheid, lydelijkheid of onzydigheid der werkwoorden; (waer by wy nog verzoeken te mogen voegen, de perzoonlijkheid of onperzoonlijkheid, dat is, welke *verba impersonaliter* mogen gebezigd werden;) (4) Eindelijk zegt de ondernemer, „naerdien men volgens dit bestek toch by alle „de verouderde woorden, by alle de *substantiva*, en „alle de *verba*, en dus ver het grootste gedeelte der „woorden, voorbeelden zoude moeten plaetzen, zoo „zoude het weinig meer omslags kosten, ook alle „de overige woorden, die van eenig belang zijn, met „het gezag onzer schryveren te staven, 't geen echter „de waerde van dit woordenboek merkelyk zou doen „toenemen.

Men ziet dus dat 'er tot dit werk niet weenig zal werden omgehaeld. Trouwens de ondernemer wil 'er een *woordenboek onzer talen* van maken, *geschikt voor alle de negen Nederduitsch sprekende gewesten, en zoo veel mogelijk van algemeen gebruik.*

Maer . . . (we begrypen dat de Heer uitgever ons zijn plan gezonden heeft, opdat we 'er vryelyk over zouden oordeelen) meent zijn Ed. dat tot zoo wijdlyftig een oogmerk zijn opgegevene genoeg is? wy zouden 'er onder welnemen vry meer toe vereischen, als namelyk, dat:

I.) Niet alleen over onze *frequentativa*, en enige van KILIAEN's afleidingen, maer overal, alle aenmerkingen, gissingen, of afleidingen, immer by eenigen taelminner of kenner te boek geslagen, in zoodanig een *volledig woordenboek* wierde opgegeven, op-

opdat het ware als een algemeen *register*, van alles, wat ooit in of over onze taelkunde geïchreven zy.

2.) Dat ook, op den voet by VAN KIEL begonnen, ieder woord verzeld ginge met zyne *synonyma* uit de *Gothische*, *Angelfaxische* of enige andere onzer taeltakken, wanneer die maer ietwes, hoe gering ook, tot opheldering dienen konden; zijnde de kennisse dier tongvallen, door den uitmuntenden en verwonderlyken arbeid van den onvermoeiden TEN KATE, zekerlijk te ver gebracht, om thands zoo weinig beoeffend te werden, vooral daer zy onbetwiftbaer als het oog onzer taelkunde is.

3.) Dat ook ieder woord, by welk 't mooglyk is; behalven de Latynsche, een of meer neder-Duitsch zelvbeteekening (*synonymum*) wierde bygevoegd, ten gebruike van hen, die het Latijn niet, of niet genoeg machtig zijn; waer onder wy ook betrekken de vertaling van alle de goede afleidingen, die KILIAEN of van zich zelve of van anderen opgeeft.

4.) Eindelijk, dat men zoo veel doenlyk, alle de woorden, die men als wortelwoorden hebbe aentemerkten, op de wyze der Oostersche woord-boeken, met ene *grote capitale*, derzelve eerste beteekenissen (*primigeniæ notiones*) met ene *kleine*, en de volgende en overdrachtelyke met een *gemeene Romeinsche letter* uitdrukte, en dus de woorden naer de natuerlijkste afleidingen hunne rangschikking gav.

Nog meer zouden we misschien hier kunnen byvoegen, doch dit voor tegenwoordig genoeg. Ondertuffchen moeten we waerschouwen, dat we dit alles alleen hebben opgegeven als vereifchtens in een *volledig woordenboek*, doch geenszins in ene nieuwe uitgave van KILIAEN, die door zoo veel omslags wel geheel verdwynen zou; Dat we in tegendeel oordeelen, dat de Heer uitgever van den zelve, meer dan genoeg op zig neemt, om, zoo hy 't gelukkig volvoert, (waertoe hy taei geduld en diepe taelkennis nodig heeft) by den Nederlandschen taelminneren zijn' naem en roem voor 't sterven te bewaren; voor 't laetst, dat wy voor ons liever zien zouden,

den, dat alle de voorbeelden uitgeschreven, en het werk 2 deelen in 4to. dik wierde, (b) dan dat het beknopter in 't licht kwam, ten koste van ene zo wezenlyke nuttigheid, als daer uit zoude voortvloeien. Immers wie bezit alle die oude en rare, en by de meesten veel al geheel onbekende schryveren, die in dit werk tot bewijs zullen moeten bygebracht werden, om, wanneer men eens twijffelt, te kunnen nâzien of enige plaets ook kwalijk zy aengehaeld, iet, dat in een werk van zulk ene grootte niet minder dan onmooglijk is? als de plaetz uitgeschreven staet, kan men daer ten eersten over oordeelen. We dringen hier te meer op, om dat de vrecz voor het uitdeien des werks alleen de hinderpael is, merkende de uitgever zelv ten rechte aen, dat het voor hem *niet lastiger, ja misschien ruim zoo gemakkelijk* zijn zoude, *en voor de taelloeffenaers van oneindig meer gebruik.*

Met het slot van des uitgevers plan, achten we goed ook dit onz blaedjen te sluiten. „ Heeft nu iemand der tael-kenners (zegt hy) nog iet, dat hy „ by dit ons bestek veranderd of bygevoegd begeerde, „ of kan iemand ons iet mededeelen of aenwyzen, dat „ te stade zou kunnen komen, we zullen 'er eer we „ beginnen tijd genoeg toe laten. Ieder recht liefhebber toch, vertiowen we, zal 'er belang by rekenen, dat dit werk tot zoo groote volmaektheid „ gebracht werde, als maer eenigzins mogelijk is. „ De drukkers, aen wien men zijn antwoord en aenmerkingen op dit Bewerp, of toevoer voor onzen „ KILIAEN, gelieve te bezorgen, met een opschrift: „ *voor den bezorger der nieuwe uitgave van C. KILIANI Etymologicon*, zijn P. VAN DER EYK „ *te Leyden*, en F. HOUTTUIN *te Amsterdam*. „

(b) Hier toe zoude men (zegt het bewerp) kunnen overgaen, *indien veele zulks in tijds verklaerden te begeeren, en de drukkers daer door wierden aangemoedigd.* We hopen derhalven dat veele onz' voorbeeld volgen, en de uitgave in 2 *quarten* verzoeken zullen.

MAENDELIJSCHE BY-D R A G E N

T E N O P B O U W V A N
N E E R - L A N D ' S
T A E L - E N D I C H T - K U N D E .

N°. 9. voor den 1. van Hooimaend 1759.

A E N L E I D I N G (*)
T O T D E
N E D E R D U I T S C H E D I C H T K U N S T
O F W A E R N E M I N G E N
Omtrent het maken van
N E D E R D U I T S C H E V A E R Z E N .

T W E D E D R U K .

I^{ste} H O O F D D E E L .

Wie een goed Nederduitsch vaers wil maken, moet de Nederduitsche tael in den grond verstaen, dat is niet alleen volgens den gemeenen spreektrant, maer zelfs volgens de regels, die de beste taelkenners, en spraekkunstschryvers aen de hand geven. Dus

---

(*) Deze nuttige verhandeling vonden we fraei genoeg om die, gelijk men ons verzogt, in enige onzer *By-dragen* den Dichtminnaren mede te deelen: dat we hier en daer ene vrye aenmerking, als 't ons noodig scheen, hebben ondergevoegd, zal, hopen we, de zender ons niet kwalijk afnemen.

K

Dus moet een jong Dichter zich voornamelyk toelleggen om de wezentlyke kragt, en eigenschap van de woorden, en spreekwyzen onzer tale door en door te verstaen, ten einde hy de zaken natuurlyk, klaer, en zoodanig uitdrukke, dat de Lezer daer uit niet anders begrype, dan de meening van den Schryver in der daed is, of behoort te wezen.

Voor eerst, wat de woorden belangt, moet men de kragt, en eigenschap zoo wel van de zelfstandige, als byvoeglyke naem- en werk-woorden kundig zyn. Dus moet men b. v. zoo wel de kragt, en eigenschap van het zelfstandige woord *sterfte*, als van 't byvoeglyke *sterflyk*, en het werkwoord *sterven* kundig zyn.

Den Dichter of Schryver, die niet weet dat het woord *sterfte* nu eens voor de *sterflykheit* algemeen, dan voor eene besmettelyke ziekte, en anderzins weder voor den dood zelven genomen word, loopt zeer groot gevaer van in het gebruiken van dat woord den bal geheel mis te slaen; zoo moet hy de kragt, en eigenschap van 't byvoeglyk woord *sterflyk* wel in acht neemen, en het zelve nooit roepassen, dan op het geen *sterven* moet en den dood onderheven is: geen minder oplettendheit verdient het werkwoord *sterven*, dat is, *uit het leven scheiden*; *den geest geven*; *den dood ondergaen*, *sterven* is een onzydig en geen dadelyk werkwoord, als *dooden*, dus kan men wel zeggen *iemant doodden*, of *by word gedood*; maer geenzins *iemant sterven* of *by word gestorven*; 't gebruik vergunt ons wel te zeggen: *by is gestorven*; maer geenszins, gelyk ik zekeren Predikant eens op stoel hoorde uitbrommen: *eer by gestorven was geweest*: *geweest* beteekent zoo veel, als *geworden*; en *gestorven geworden* is loutere wantaet. — *speler* en *drinker* beteekenen in onze tale niet alleenlyk iemant, die *speelt* en *drinkt*; maer iemant, die aen het *spelen* en *drinken* verlaefd is. — *Beweeglyk* en *beweegbaer* zyn tweeërlei woorden, beteekenede het eerste iets dat bewogen kan worden. — *Levend* is, of beteekent iets, dat *leeft*; *levendig* iets dat *vol beweging* is. — Alle zoons mogen *kinderen* van hunne ouders genoemd worden; nochtans voegt het niet overal *zoon* voor *kind* of *kind* voor *zoon* te gebruiken. Zeker

Poeët,

Poeët, of liever rymelaer, van deze en diergelyke zaken luttel wetende, wist echter zoo veel dat *Boanerges* een *Zoon des donders* beteekende; Hy op zeker Predikant een yaers makende, en meenende den zelyen geen kleinen pluim op te zullen zetten met hem als zoodanig een te zullen tytelen; doch bygeval een rymwoord moetende hebben, dat op *int* of *ind* uitging schreef met alle welmeenendheit: *Eerwaerdig donders kind*. — *Zoogen* en *zuigen* zyn tweeërlei werkwoorden; een moeder *zoogt*, een kind *zuigt*. — Uit deze weinige staeltjens blykt, hoe noodzakelyk het voor een Dichter is de kragt en eigenschap der woorden wel te kennen.

Ten tweeden moet by hem het kundig zyn van de eigenschap, en kragt der spreekwyzen niet ligter wegen.

Been, en *beest* zyn in onze tale woorden van het onzydige geslacht; wat men zegt; *bet been*; *bet beest*: Zeer ongevoeglyk nochtans zoude het zyn, wanneer men schreef; *bet volk kwam op bet been* (*); by speelde *bet beest*, in plaetse van: *bet volk kwam op de been*; by speelde *de beest*; gelyk het gebruik ons leeft. — *Loos* aen een zelfstandig naemwoord gehecht, beteekent by ons zoo veel, als *zonder*, of *ontbloot van*; dus zegt men: *schaemteloos*; *bulpeloos*; wie nu *schaelloos*, te samen getrokken uit *schadeloos* in dien zelfden zin altoos zou willen gebruiken, zoude zich zelve bedriegen, want men zegt *bet schip is schaelloos binnen*; dat is: het schip is door storm of anderen ramp genoodzaekt geworden binnen te loopen om de geleden schade te herstellen (†).

Dus blykt klaer, hoe noodzakelyk het voor eenen Dichter is de kragt, en eigenschap der woorden, en spreekwyzen van onze tale kundig te zyn; om welk oogmerk te bereiken hy de beste Schryvers moet lezen, en voorts met de kunstenaars, en kunstwerklieden, een ieder in zyne byzondere kunst, en ambacht raedplegen.

Zorgvuldig moet men zich wachten van woorden
te-

(*) Zie over deze Spreekwyze, als ook over de meeste hier boven aengehaelde staeltjens, den Heer HUYDECOER in zyne *proeve*.

(†) Zie den *Zeeman* van WINSCHOOTEN bl. 220.

tegen den aart onzer tale te verstellen, of te versmeden, 't zy uit zucht tot nieuwigheit, of om gemakkelijker te kunnen rymen; *Iets verscbryven* zegt men zoo wel als *iets overscbryven*: wie op dezen voet zou willen voortgaen, en dus *verlezen* voor *overlezen* schryven, zoude zich bedriegen, en gantschiet anders, dan 't geen hy meende te kennen geven; want men *verleest* eer *groente*, dan *schriften*; Willende *verlezen* zoo veel te kennen geven, als *schriften*, van een *scheiden*; en *overlezen*, iets voor de tweede mael lezen. (*)

IIde. HOOFDDEEL.

Wanneer een jong dichter nu veorgenomen heeft een vaers toetstellen, moet hy, eer hy zich daer toe zet, een klaer begrip hebben van 't onderwerp, en van de betrekkinge, die het onderwerp tot hem, en hy tot het onderwerp heeft; ten einde hy tegens de regels van eerbied jegens zynen meerderen; van heuschheit omtrent zynen minderen; van tederheit jegens zyne bloedverwanten; van gemeenzaemheit omtrent zyns gelyken, en van het wezentlyke character des onderwerps niet aengae, en zondige.

Niet minder moet hy gadeslaen den tyd, de plaats, en omstandigheden, waer in hy zingt, of voorneemt te zingen, ten einde hy het perk der voeglykheit, en nature

(*) Dit 's niet al te naeuwkeurig. Zekerlijk mag men op den zelven voet zeggen, *iet verlesen* voo *iet overlezen*, als *iet verscbryven* voor *iet overscbryven*; & het laetste goed 't eerste ook. Doch de misflag ligt hier in: *iet overscbryven* zegt men van alles dat men (verschoon dit bastardwoord, Lezer!) copieert, doch *iet verscbryven* alleen en bepaaldelyk van het *berscbryven* van iet dat men reeds eens, doch kwalijk geschreven heeft. — *iet overlezen* nu staet gelijk met *iet overscbryven*, doch als *iet verscbryven* zegt men niet *iet verlesen*, maer *berlesen*. 't Hapert dan alleen maer daer aen, dat *ver* in *verscbryven* niet verkort is uit *over* in *overscbryven*, noch daer mede gemeenschap heeft, gelijk echter onze Schryver schynt bedoeld te hebben.

ture niet te buiten gae. My heugt zeker vaers gezien te hebben, 't geen in het hartjen van den winter gemaekt, al zynen luister verloor door dezen regel.

Pluk Mirrben, Lelien, en Rozen.

Hebbende de Dichter in de hitte zyner zangdrift niet eens gedacht om het saeizoen, waer in hy zong, en de rozen, en lelien ver te zoeken waren.

't Is met den Dichter, als met den schilder gelegen, hoe nader hy aen de natuur koomt, hoe meer roems hy verdient.

Heeft de Dichter dit alles wel overwogen, zoo laet hem, eer hy den zanglust den toom viere, een plan maken, waer in hy kortelyk scherze de perfoonen, en voornaemste zaken, die hy voornemens is in zyn vaers aftemalen, en dus weder den schilder te volgen, die, een portret, of historie willende afbeelden eerst aen het teekenen gaet, en het doodverft om de beelden in een voeglyken stand te brengen, ieder lid deszelvs gematigdheid, en alles zoodanig eene houding, en zwier te geven, als de natuur vereifcht, ten einde kunstmaers niet bevinden, op een valschen grond voortgaende, na het opmaken van het stuk, dat het einde gelyk het begin kwaed, en dus alle de aengewende moeite verloorren is.

IIIde. H O O F D D E E L.

Om een goed vaers, een kunststuk, voor den dag te brengen, worden vrye, lustige, en rustige zinnen vereifcht.

Carmina proveniunt animo deducta serena.

zong Ovidius hierop.

Doch vermits onze geest, gelyk ons lichaem, niet altoos wel gesteld, of even vry rustig en lustig is, zal een Dichter wyslyk doen, indien hy de kunstgunstige luimen van zynen geest wel opvolgt, en waerneemt; want gelyk het druivesap, dat uit een volle pers, eer zy aangezet word, van zelf overvloeit,

veel zoeter en geuriger is, dan het volgende, 't geen met kracht en geweld uit de druiven geperst, bitter en wrang naer kost, en schil smaekt; zoo zullen vaerzen die uit een vollen, en regt zwangeren geest, by een gunstige luim, als van zelf voortvloeyen, veel liefelyker en natuurlyker geuren van aertige vindingen, en lossen zwier van zich geven; dan die met kracht, en geweld uit een vermoeiden en onlustigen geest gewrongen, en geperst worden.

Voorts moet men zorg dragen; dat de inleiding van een vaers in voeglykheit, en gelykmaetigheid naer het volgende wel gelegen zy; gelyk een verstandig bouwmeester den grondslag van een huis min of meer voorziet naer mate van den last, en het gesticht daer op staen moet.

IVde. H O O F D D E E L.

Gelyk nu een gedeelte der houdinge de ziel van alle geregeldheit in een vaets uitlevert, zoo moet men scherp letten, op alles, wat daer toe betrekking heeft.

De voornaemste personen moeten door den Poeët zoo wel als den schilder in zyne tafereelen op den voorgrond in het sterkste licht gestelt, en uitvoerig behandeld worden, in tegenstelling der voorwerpen, die van minder belang zyn, en daerom in 't verschiet gebracht, slechts even aengeroerd moeten worden.

Wie tegen de houding, en welvoeglykheit niet wil zondigen, moet zich altyd wachten van in zyne vaerzen het gewyde door het ongewyde, of het ongewyde door het gewyde te mengen, dat is in vaerzen naer den smaek der ouden op Heidensche leest geschoeit; moet van den waren God, of deszelvs hoogwaardige naemen, en aanbiddelyke eigenschappen niet gerept worden; gelyk ook in Gedichten den waren God toegezongen, of waer in het Kristelyk geloof uitstraelt, geen gewag van vercierde Goden, of wat daer van verdicht zy, gemaekt moet worden.

Doch

Doch gelyk het ware het vercierte oneindig te boven gaet. Ja het laetste onwaardig is by het eerste vergeleken te worden, zoo raden wy alle minnaren der dichtkunste die uitmuntende gaven, ontfangen van den waren God, den eenigften voorbrenger van al wat goed is, zich in dezelve alleenlyk te oeffenen ter eere van den Algoeden, Almachtigen, en Alwyzen, boven alles te pryzen in aller eeuwen eeuwigheit:

In den beginne moet men den toon niet al te hoog stellen, en op het spoor der Mufykkundigen den geest, op het speeltuig in den eersten ophef nooit het uiterste afvergen, maer liever allengskens klimmen om den aendacht meer en meer optewekken; doch vermits het byna ondoenlyk is altyd klimmende te blyven, zal het best zyn den toon naer eifch van zaken te richten; nu eens hoog, dan laeg, dan middelbaer.

Vde. H O O F D D E E L.

De vaerzen moeten zacht en vloeiende zyn, ten ware de eigenschap der stoffe, of het geen men uit wil drukken, eenige hardigheit, of stramheit vereifchte, wanneer het laetste zoo goed is, als het eerste. VONDEL wift zich op eene wonderbare manier hier van te bedienen, en de zaken door zyne woordenverf op het natuurlykste uitdrukken. Men hoore hem eens in *Jesta*, waer hy de Gemalin van *den Veldbeer* op de tyding van deszelfs behaelde zege laet uitgalmen.

*Maer nu, Godt lof, komt myn geluck al teffens
My t' buis; ———*

Een wat verder:

——— *God zegende 's lants boeder.*

*Hoe weelig valt de dochter baere moeder,
De brave Helt zyn blijde Bedtgenoot
In d'armen, als een dau in 's aerdtrijsks fchoot;
Hoe vrolijk zal ickze alle beij bejegenen!*

K 4

't Is

't Is immers al zagtheit, al vloeiendheit wat in deze regelen schuilt, en dus de voeglykste verf om eene byzondere vergenoeging af te schilderen. Maer sla eenige bladzyden om, en zie eens hoe hy de verschriklykheit van den kryg afmaelt.

*Zy stooten toe met scbrikkelyk geschal: (*)
De bodem dreunt, op 't yffeljk ontmoeten
Van zeiffenradt, en boeve, en paerdevoeten.
Gesfbrey, gebriescb, de stofwolk, bet gerucht,
't Geklickklack van bet barnas, aan de lucht
Gestegen, mengt zich naer in duizendt nooden.*

Zoo kan het verwaerlozen der snede van een vaers, gelyk wy hier na hooren zullen om iet strams, of klagende uittedrukken, somtyds ook wonderlyk te stade komen.

Wie goede ooren heeft, zal bevinden, dat tot het hart en stram maken van een regel niet lustel kan dienen onder de letters de r, inzonderheit wanneer zy achter de ksch t en w volgt als in *krak scbrik trad wraek* en onder de woorden, die van eenen lettergreep zyn; by voorbeeld:

*Gods wraek in 't eind trad toe, al d'aerd bevreesd,
benard,
Ryft straks bet baer van scbrik te berg, elk kermt
van smert;*

Daer woorden van 2. en meer lettergreepen doorgaends de vloeiendheit, en zachtheid bevorderen, als nit de volgende regelen blykt uit *VONDELS Lucifer*:

*Ik dekte myn gezicht, en oogen met myn vleugelen,
Om myn gedachten en geneegenbeen te teugelen.*

Wy verschillen hier een weinig met den Heer *HUY-DECO*.

(*) In de verovering van Grol:
Met donderklooten en bars barstende granaten.

DECOPER in deszelve proeve van taal- en dicht- kunde bl. 149. oordeelende dat woorden van meer dan eene lettergreep (want deze verdubbelen eigenlyk de snede, waer van die Heer daer spreekt) wonder te pas komen, waer haest by 't werk is, 't geen wy toestaen; doch een wynig lager haelt hy dezen regel uit VONDELS *Gysbregt van Aemstel* aen,

*z' Ontwaekt in 't ende, en wordt van 't schellem-
stuk bewust.*

En meent, dat uit den vertraegden trant van dit vaers de schrik en verbaestheid der ontwakende Clarisse klaer aftenemen is: Wy stemmen toe, dat 'er in dien regel eenige traegheit te bespeuren is, doch oordeelen, dat die traegheit veel eer het ontwaken, en gewaerwording van het stuk (in geval VONDELS oogmerk geweest ware die uit te drukken, als ofze van liever leede, en allengs geschiedde) uitbeeld, dan den schrik, en verbaestheid der ontwakende Clarisse; welke beiden onzes bedunkens beter zouden uitstralen, indien de regel dus gesteld ware.

*Ze ontwaekt in 't eind en word van 't gruwelstuk
bewust.*

Hardheit, en stramheit gaen by ons wat verder, dan enkele traegheit, en zyn daerom onzes oordeels, bekwaem om den schrik uit te drukken.

Dit heeft VONDEL elders ook op het fraeiste waergenomen, als blykt uit den volgenden regel:

Mynlyf word koud, als ys. Ik wou maer kon niet spreken.

Gelyk woorden van eenen lettergreep de hardheit, en stramheit bevorderen, en dus zeer eigen zyn om iet schrikkelyks, of hards uit te drukken, zoo zyn ze niet min bekwaem om de barsheit ook aftebeelden.

Hoor VONDEL in 't voornoemde treurspel.

Myn Heer, ik heb uw raed voor dees tyd niet van doen.

K 5

Veel

Veel van de barsheit zou dees regel verliezen, indien hy dus luidde.

'k Heb uwen raed, myn Heer, voor dees tyd niet van doen.

Maer nog meer indien hy dus gesteld ware.

'k Heb uwen raed, myn Heer, in dezen niet van doen.

V I d e . H O O F D D E E L .

Schoon wy nu gezien hebben, dat woorden van twee en drie lettergrepen de zagtvloeiendheit in een vaers, bevorderen, moet men zich echter niet verbeelden, dat woorden van 5. 6. of meer lettergrepen van het zelve vermogen zyn; geenszins: zoodanige woorden zyn doorgaens koppelwoorden, die onzes bedunkens meer deftigheits, dan zagtheit van zich geven, men toetze dezen regel.

O Deugdenzangeres, o held, en loftrumpetster!

En vermits de koppelwoorden de diamanten onzer tale zyn, moeten ze, zoo men 'er als iet fraeis mede voor den dag wil komen, als diamanten, dat is zeer dun gezaeid worden, zynde in 100. regels 4. of 5. al genoeg.

Dit moet men omtrent alle fraeie uitdrukkingen tefens in acht nemen, op dat wy met ons eigen mooi niet mooi, dat is in eens anders ooge laetdunkende, en hooggevoelende schynen, dewyl zulks den luister der fraeiste gaven doorgaends bezwalkt.

Men moet zich ook wachten van geene 2. lettergreepen, waer van de een met een *t* eindigt, ende ander begint op malkanderen te laten volgen, als b. v.

Indien by wil dat 't werk ooit zyn beslag erlange.

Want dit veroorzaekt niet alleen eene hardheit, maer teffens eene stooting, die den gantschen regel een' krak geeft, en ons belet dien behoortlyk uit te kunnen spreken: iets, het geen nooit goed kan komen, dan wanneer men een' kakelaer sprekende wilde invoeren. Ook moet men myden, dat 'k u, als zynde luttel beter dan dat 't werk.

V I I d e

VIIde. HOOFDDEEL.

De styl van enen Dichter moet rustig, vol, klaer, en natuurlijk zyn; vaerzen willen geen kentekens dragen, als of zy uit een bedroefd hart en behoefstigen geëst voorkomen.

Klaer en verstaenbaer moeten zy zyn, want de grootste fraeiheit van een vaers, of uitdrukking kan ons geen roem doen behalen, indien zy van een kunstminnaer niet volkomen kan gemerkt, en begrepen worden. Voorts moet de styl ook natuurlijk zyn, dat is overeenkomende met het onderwerp, het geen men verhandelt.

Lage en gemeene zaken op een verheven manier uit te drukken, is zoo belachlyk, als straettael te bezigen om het karakter van een grootmoedig vorst, of dapper oorlogsheld af te malen.

Zorgvuldig moet men zich wachten van eenige stopwoorden, of stopredenen ter opvulling van een rede, of om het rymwoord te vinden te bezigen.

Stopwoorden en stopredenen noemen wy zoodanige woorden, of redenen, die zonder een vaers, of regel enige krachten te benemen, daer uit kunnen gelaten worden; by voorbeeld.

*Ik zie dan weer op nieuws, dees blyden dag geseen;
Weer, en op nieuw is een, en het zelve, en dus een
van beide hier overtollig*

Nu wy u thans zoo bly ontmoeten;

Neem thans weg de zin zal volkomen blyven:

*Maer ik en weet niet wat voor reden hem weerbield,
En, zoo wel als voor is hier overtollig (*); oneindig
beter dan* *Ik*

(* Hoe lelijk zich de man vergift, met dit *en* overtollig te noemen, zie men in onze *By-dragen* N°. V. bl. 69-71. we voegen 'er alleen by, dat men dan ook onze gewoone zeggens-wyzen, 't *en* zy, 't *en* ware zoude moeten veroordeelen, als die niet anders zyn dan dat oude *EN, het en zy, het en ware*, dat is, zoo *het* niet zy enz.

*Ik zie dan weêr dees dag, dees blyden dag geboren,
Nu wy zoo vrolyk u ontmoeten.
Dan my is onbekend wat reden hem weêrbiel.*

VIII^{te}. H O O F D D E E L.

Te regt en niet onaertig merkt de Heer HUYDE-
COPER aen, dat de Dichters een rym magazyn
hebben, waer uit zy altyd lichtelyk een rymwoord
kunnen halen, en dat in het zelve verscheiden ver-
trekken zyn, en onder dezen een, waer voor met
grootte goude letteren geschreven staet WAERDIG of
WAERD, en daer in verscheiden kassen, waer voor
men met kleener letteren leeft; *liefde, baet, lof, ver-
achting* enz. van welke woerden zy zich niet zelden
weten te bedienen om een regel te vullen, of een rym-
woord te vinden, als b. v; *waerd te minnen, waerd-
bemind; waerd te baten; waerd gebaet; waerd te lo-
ven; waerd geloofd; waerd te schuwven; waerd ge-
schuwd*, enz. men moet derhalven alles doen, wat
mooglyk is om deze en diergelyke uitdrukkingen,
in het ooge van een kenner altoos klare kenteekens
van behoefte, en verlegenheit, te myden. —
Daerenboven moet men weten; dat *waerdig* (*dig-
nus*) beteekent iet, dat van eenige *waerdy* is; doch
waerd (*carus*) beteekent eigentlyk iet, dat *ons lief*,
en *aengenaem* is. Dus zoude men schryvende aen
een Predikant, die een boezemvriend van ons is,
hem mogen tytelen; *Eerwaerdig Heer en waerde
Vriend*. Noodzakelyk is derhalven, dat men deze
woorden, immers in onrym, wel onderscheide, en fraei
zou men in vaerzen zulks niet nalaten. — Naeuw-
keurig moet een Dichter ook letten op de woordvoe-
ging, dat is; op het schikken, voegen, en stellen
der woorden op de regte plaets; byvoorb. in den vol-
genden regel:

Ik

Ik zag een Juffer schoon, van verre, tot my nad'ren
 Staet *schoon* achter in plaetse van voor *Juffer*: veel
 beter derhalven:

Ik zag een schoone maegd, van verre tot my naderen.

Zoo zyn ook in dezen regel

De gretige inborst is my van dien vrek bekend.

De woorden *is my verkeerdelyk*, dat is, voor in plaetse van na de woorden *van dien vrek* gesteld; 't geen behalven de misstand in de woordvoeginge een gansch anderen zin zoude kunnen uitleveren, als of de Schryver wilde zeggen, dat die vrek hem den gretigen inborst bekend, of beleden had: dus staen ook in deze regels:

Ik dekte voor dien gloed myne oogen met myn vleugelen,
Als veel te zwak om myn genegenbeen te teugelen.

De woorden, die den laetsten regel uitmaken, te laet, en gansch verkeerdelyk geplaeft; want *te zwak* slaet op *ik*, en niet op *vleugelen*, oneindig beter derhalven:

Ik, veel te zwak om myn genegenbeen te teugelen,
Bedekte voor dien gloed myne oogen met myn vleugelen;

Maer nog beter dus

Ik voelde my te zwak om mynen drift te teugelen,
Endekte voor dien gloed myne oogen met myn vleugelen.

IXde. H O O F D D E E L.

Fraeye *Epitheta* of bywoorden vercierren een vers niet luttel. — Den zelfstandigen naemwoorden, waarop zy betrekking hebben, word niet alleen daer door klaerheit en kracht; maer een hoogfel van verhevenheit bygezet.

Geen

Geen der Nederduitsche Schryveren heeft, onzes oordeels, zich daer van fraeier weten te bedienen dan de Drost HOORT. Hoe natuurlyk, hoe klaer, schildert hy in zyne *Granida* de gedurige ongerustigheid, en bekommering der Vorsten, en Vorstinnen af door het enkel bywoord *dun* voor derzelve slaep te zetten en dien dus een *dunnen slaep* te noemen:

— een morgenlied,
 Dat voor Princeffen deuren
 Haer dunnen slaep komt steuren.

Dus schildert hy ons ergens op het natuurlykst af den Indiaen door het bywoord *gelen*; de wrack, of het ongenoegen door dat van *leet kaeuwende*; de vrees door dat van *omziende*; den arbeid door dat van *bezweeten* enz.

Wie belust is een schat van diergelyke kunstjuweelen te vergaderen, ten einde zyn werk waer het pas geeft daer mede optecieren, moet boven al de werken van den voornoemden Schryver, en voorts die van I. DE DEKKER; B. ANSLO; FRANCISCUS MARTINIUS, en H. K. POOT niet ondoorzogt laten (*):

Wy riepen hier van geene Latynsche Dichteren, als OVIDIUS, VIRGILIUS, BROEKHUIZEN en andere, wier schriften loutere goudmynen zyn, die, zonder zelfs te verarmen, onze vaerzen zeer verryken kunnen.

Xde.

(*) Zoodanig een schat, is een der noodigste boeken die wy thans ontberen. Nu onze tael, (volgens onz' bericht in N°. VIII.) eindelijk aen een *swordenboek* komen zal, behoorde onz' Dichterdóm ook niet langer zonder *gradus ad parnaassum* te zijn. Wierden zy daer mede verzogd, het opklimmen naer den *Helicon* zou 'er merkelyk door verligt worden. 't Is onbegrypelyk dat uit zoo veele menschen, die nog lust en arbeid voor het lezen onzer Dichteren en voorname Schryveren over hebben, nog niemand aen een zoo nuttig en teffens zoo vermakelyk en gemakkellyk werk hebbe de hand geslagen. We wenschen dat 'er spoedig iemand toe besluiten moge. Ziet men 'er tegen op om zoo een werk geheel van nieuws op te zetten, men zou den arbeid van SMYTERS, 1620. gedrukt, kunnen ten grondslage leggen.

X^{de}. HOOFDDEEL.

Wonder groote bevalligheid en voortreffelyke luster worden het hof der Dichtkunst bygezet door de bloemen der rederykkunste, mits dat zy op den kouden grond gewassen, dat is, natuurlyk zyn; want zoo ze onnatuurlyk zyn, zullen ze allen oordeelkun- gen zoo veel te meer mishagen, als zy door haare flon- keringen een ieders oogen naer zig trekken; dus mag men wel zeggen, dat de Godheit iemand, of iemants werk met hare *genade bekroont*; maer geenzins met *olie van genade*, om dat men iemand met *olie* wel *zalft*, maer niet *bekroont* (*§; niet minder belachlyk is 't met zekeren Dichter (die zich verbeelde thans won- ders te doen, gelyk het ook een wonder zyn zou- de, indien men het zien mogt) *een Engel op diamant- te vleugelen te laten vliegen*; vermits 'er byna niets buigzamer is, dan een *vleugel* die uit loutere vederen bestaet; en in tegendeel niets onbuigzamer, dan een *diamant*, voor den hardsten steen bekend, gevonden word.

Dus keuren wy ook niet goed de uitdrukking by root, die anderszins met zoo veel oordeels omtrent de bywoorden te werk gaet, 't gebruik namelyk van *fluweele minnewoorden*, om daer door de lieflyke, en vloeiende tael, of rede van een' verliefden uit te druk- ken. De hoedanigheid der woorden kan alleen door de ooren

(*) De keurige en sierlyke VOLLENROVEN leerde dit den *Nederduitsche Schryveren*, in deze yaerzen:

*De Dichter slaet de voeglykheit niet ga,
By wien Godt kroont met balsam van gena,
Pryst snaren eens, zoo ongelyk van toonen.
Men plag met goud of met laurier te kroonen:
Maar balsam riekt, men zalft en beeft 'er meê.
Nogb is dit kunst by wiltzang, die de zee
En aarde lucht en vier dus kloek en sbrander
In eenen aam durft sling'ren door elkander.*

ooren gekent worden, die nochtans de minste kennis van het *fluweel* niet hebben; doch de handen kunnen zeer wel oordeelen, of iet hard, of zagt, en dus *fluweel* is, of naer *fluweel* zweemt; dus behoorde onzes bedunkens, *fluweel* nooit tot een bywoord van iets gebruikt te worden, dan het geen veel-, en tast-baer is: *fluweele armen*; *fluweele bals* (gesproken van een vrouwspersoon, die zeer poefelig is) kennen wy zeer goed. — Velen gebruiken het bywoord *malsch* ook ten onregt, meenende, dat alles, wat zagt is, ook *malsch* mag heeten; doch vraeg uwe tonge, en tanden eens, wat 'er van de zake zy, zy zullen u antwoorden; dat het *fluweel*; ja zelfs *rozenbladen*, schoon die op het gevoel de zagtheit zelve mogen wezen, gansch niet *malsch* onder het kaeuwen zyn: Wie derhalven zich voor deze, en andere onnatuurlyke; en daerom een gezond oordeel zeer mishagende, ja walchelyke uitdrukkingen, zoekt te myden, moet zich vooral wachten van niet lichtelyk nieuwe bywoorden te smeden, en zelfs geene ouden te gebruiken, zonder die aen den toetssteen van de natuur en van het oordeel te stryken.

('t Vervolg in het toekomende.)

Deze BY-DRAGEN werden te Leyden by *Job. le Mair* alle maenden uitgegeven, en zyn mede te bekomen te Middelburg by *Taillefert* en *Gillissen*; Zierikzee *V. d. Thoorn*, Vlißingen *Pajenaer*, Amsterdam *Houttuyn*, Tongerlo, de *Wit* en *Meyer*, Haerlem *Bosch*, Rotterdam *Arrenberg*, *Bosch* en *Maronier*, Dort *Bluffé*, 's Hage *O. en P. van Tbol*, Delf *Sterk*, van der *Smout* en *Grauwenbaen*, Utrecht *Kroon*, de *Paddenburgen*, *Spruyt*, de *Meyeren* en *ten Bosch*, Groningen *Spandauw* en de *Wed. Groenewoud*, Leeuwarden *Cbalmet* en *Comp.*, Franequer *Huytsma*.

MAENDELYKSCHÉ BY-D R A G E N

T E N O P B O U W V A N
N E E R L A N D S
T A E L - E N D I C H T - K U N D E .

N°. 10. voor den 1. van Oegstmaend 1759.

T W E E D E D R U K .

H O O G M O E T S D W A A S H E I D .

Verdwaasde Mensch, die de ydelheid,
Met al uw praal, niet op kondt weegen,
Door welk een' geest wordt gy geleidt,
Dat gy, op 't geen ge hebt verkregen
't Zy Rykdom, Schoonheid, Gaven, Kracht,
Of de Edelheid van uw geslacht,
Terwyl ge zyt van waan doordronken,
Die u verblint, vervoert, verwart,
Door pogchend spreekén, of door pronken,
Niets toont dan gloryzucht van 't hooggezwellen hart.

L

De

De trotsheid heeft uw ziel gekluifert
 In eene ondraagbre slaverny ,
U van uw waaren glans ontluijtert ,
 Gebragt tot woefte bastaardy.
Geklonken aan dees naare keten
Hebt gy uw plicht en God vergeeten ,
 En spood alleen uw zelv' gezocht ,
 Waar gy uw zelveu nooit kondt vinden ;
 Gy liet , toen ge u aan haar verkocht ,
Rampzaalge Hovaardy ! u willens de oogen blinden ,

Nu wikt gy , dwaas ! dat elk u eer' ;
Maar leiden u de zegeningen
 Dan niet van zelveu tot den Heer ,
Als de opperoorzaak aller dingen ?
 Neen ! daar men uw verwaantheid ziet ,
 Bemerkt ge uw plicht uw zelveu niet ;
Zaagt ge eens hoe naar gy zyt bedrogen ,
 En u in uwen jammerstant ,
 Men zag u met uw zelv' bewogen ,
En schaamroot rukte ge u uit dezen boeie en band ,

Kan Rykdom 't waar genoeg baaren ?
 Wat is de schoonheid dan een bloem ,
Die als de sterkheid , met de jaaren ,
 Of ras vergaat ! ô ydle roem !
Of wilt gy met uw afkomst praalen ,
 Die steilte zal u 't diepst doen daalen :
 Van uw geboorte af zyt ge onrein ,
Van Adam zyn wy voortgesproten ,
 En van Gods beeld berooft , hoe klein
Is dan niet de Edelheid van zyne stamgenooten ?

De

De treflykste Edeldom bestaat ;
 In wys te zyn , en deugd te minnen ,
 Te haaten 't geen de Aartsgoedheid haat ;
 Hem te eeren met de ziel en zinnen.
 Is hier uw Edeldom gelijk ?
 Of geeft gy stadig blyk op blyk
 Dat u het dwaaze kan behaagen ,
 Terwyl gy waare deugd veracht :
 Gy moet het beeld der Godheid draagen
 Zo ge immer roemen wilt op eelheid van geslacht :

't Is loutre dwaasheid trots te wezen
 Daar alles ons tot ootmoet wyft ,
 En leert eerbiedig God te vreezen ,
 Wien 't aartryk om zyn Goedheid pryft ;
 Terwyl de Hemelen Hem looven.
 't Gaat het bedaart vernuft te boven ,
 Hoe 't hart zo ras voor hoogmoed knifelt ;
 En kan tot hem in liefde blaaken ,
 Daar hy den Mensch de ziel ontzielt ;
 En zyne minnaars niet dan bittere smart doet smaaken :

Zie zelf , hoe zot is uw bestaan !
 Dit kan alleen uw geest bekooren ,
 Dat gy , vervult van ydle waan ,
 Van andren uwen lof moogt hooren :
 Dit is 't dat uw genoegens streelt ,
 Daar gy u , maar te dwaas , verbeelt
 Dat elk u pryft in zyn gedachten.
 Dus maakt ge u zelve tot een God ;
 Maar , daar we u billijk zien verachten
 Maakt gy , met al uw praal , uw zelve ook ten spot :

L 2

Gy

Gy moet met vleiſers ſtaag verkeeren ,
 Om dat gy blanke opregtheid haat ;
 Men moet u ſtreelen , pryzen , eeren
 Wanneer 't u naar genoeg gaat :
 Dit zyn uw meeft geachte vrienden ,
 Waar by ge uw zelveu 't beſt kondt vinden ,
 In 't koefſtren van uw trotzen aart :
 Maar , hoe ze ook in uw byzyn ſpreeken ,
 Om dat uw lof hun voordeel baart ,
 Zy zullen achter u den ſpot meeft met u ſtreeken .

Zo trekt ge uw winkbraauw trotslyk op ;
 Wanneer zy u beſpottend vleien ,
 En haalt de hovaardy in top
 Als ze u tot uw bederf misleien ,
 Zo ſpiegelt ge , arme ſterveling !
 Uw zelveu met verwondering ,
 En ſtaat een toon als uit den hoogen
 Voldoet men niet aan uwen wensch ,
 Terwyl ge uw gloryzoekende oogen
 Hoogmoedig nederſtaat op uwen medemenſche .

Zo eert gy vaak die God verſmaaden ,
 En acht hem weinig die God eert ,
 En met zyn gunſt wil overlaaden
 Hoe trots gy hun den nek toekeert ;
 Hy doet hun heilzon vrolyk ryzen ,
 Daar Hy zyn ſmaaders af zal wyzen
 Van 't henglyk licht , en met een' nacht
 Van yslyk nawee als bedekken .
 Zo wordt van God uw waan belacht ,
 Die , ach voor eeuwig , tot uw wis bederf moet ſtrekken .

Gy laage zielen, zonder geest;
 Wier rykdom 't trotze hart deedt zwellen,
 Die wilt en meent dat elk uw vrees,
 En ge ieder ook de wet moogt stellen,
 Gy maakt met brommen groot gerucht,
 Maar zyt den hommels, in hun vlugt,
 Niet ongelyk, die zuisfend zweeven,
 En cellen maaken als de By,
 Maar kunnen nimmer honig geven:
 Wat zyt gy, laffe ziel! wat geeft gy meer dan zyk

Gy acht de ryken hoog gezeten,
 Hoe laag en iedel van gemoed,
 Daar wy u hun den lof zien meeten,
 Zo als gy oordeelt van hun goed.
 Maat die Verstant en Deugd waardeeren;
 En haar als waare minnaars eeren,
 Bemint gy niet, uw moedig hart
 Doet u alleen de Rykdom roemen,
 Maar, mensch, hoe zyt gy zo verwart,
 Wat kondt ge opaarde toch ooit grooter rykdom noemen.

't Zyn giften van Gods regtehand,
 Die meêr dan 't gantsch heel al bevatten;
 En 't hart dat in Gods liefde brant
 Ook zal oneindig hooger schatten:
 Wie haar bemint heeft God ten deef.
 Zal hier de Rykdom dan, hoe veel
 Gy ook verkreegt, by evenâren?
 Wie wordt dan billyk meer geëert,
 Die 't goed dat eeuwig heil zal baaren,
 God zelf, bezit, dan die 't vergangbre 't meest begeeft.

'k Zie, ja, gy eert in uw gedachten
 Verftandigen die deugdzaam zyn,
 Maar zult u ook bestendig wachten
 Hen te eeren, dan in flaauwen fchyn;
 Zo zy niet zyn van uw vermogen:
 Althans men kan dit niet gedoogen
 In 't byzyn van de groote liên,
 Gy zoudt uwe achting wis verliezen,
 En waardt by hen niet meer gezien,
 Zogy Verftant en Deugd woudt vóór den Rykdom kiezen.

Zo toont gy dat Verftant en Deugd
 Wel waardig zyn bemint te wezen;
 En, boven waan en ydele vreugd,
 Van ieder moesten zyn geprezen:
 Maar welk een dwaasheid is 't dan niet;
 Dat gy nooit zo heur fchoon beziet
 Dat zy alleen uw hart bekooren,
 En ge all' uw min haar waardig keurt!
 Hebt gy haar vyandschap gezworen
 Met reden wort uw lot, maar meeft van u betreurt:

Nooit zult gy 't waare goed dan fmaaken;
 Daar ge in een zee van kwelling leeft:
 En nooit tot waare rust geraaken,
 Wyl hoogmoed ftaadige onrust geeft:
 De fmart, dat ge andren, die behaagen,
 Meer achting ziet, meer lof toedraagen;
 Dan u, verwekt uw wreevlen nyd,
 Dit zyn uw felle gefelzweepen;
 Dit is een duldelooze fpyt! (pen.
 Wat wonder hadt ge uw zelv' hier aan voor lang vergree-

Dit

Dit heeft uw hooge hart beroert ;
 Nu moet gy's naastens eer verdooven ,
 De lasterzucht moet aangevoert ,
 Om hem zyn' naam zyne eer te ontrooven ;
 Zyn lof baarde u te wreed een pyn :
 Des blaast ge in 't donker het fenyn
 Waar in ge uw addertong liet weeken ,
 Terwyl ge blaakt van helsche gloed ,
 Om 't ingebeelde leet te wreeken ,
 Waar elk uw hoogheid niet met lof en eer begroet .

Ach , dacht gy vaak hoe kort het leven
 Van u , geringe sterfing is !
 Gy wierdt door hoogmoed niet gedreven
 Tot uw bederf , gy zoudt gewis ,
 Met schaamte , in deeze flaauwe trekken ,
 't Mismaakte , in dit uw beeld ontdekken ,
 En grouwen van uw snood bestaan ;
 Gy zoudt de Godheid hulde bieden ,
 En kiezen Deugd voor al uw waan
 En hoogmoed als een pest en giftig monster vlieden .

Laat trotsaart ! laat de onzekerheid
 Van al het ondermaansche u leeren ,
 U voor de hooge Majesteit
 In diepen ootmoet te verneëren ,
 Wyl in Gods hand ons leven staat .
 Gy ziet , een enkle koortze slaat
 Den fiersten neêr ; wat helpen gaven ,
 Geboorte , schoonheid , eer en kracht ,
 Of het bezit van vee of haven
 In 't ryk der dooden , 't end van al uw praal en pracht .

Daar

Daar krygt ge een huis van weinig planken
 In 't ak'lig duister tot verblyf,
 Niets kan daar dan 't gewormte u danken,
 By 't knaagen van uw zielloos lyf;
 Dit zal u tot gezelschap strekken.
 En als God u weer zal verwekken
 Wat deel verwacht gy dan ten lot?
 Hoe zal uw ongeluk dan blyken:
 Beef vry als gy den hoogen God,
 Die elk naar regt vergelt, zult hooren vonnis stryken.

* * *

Keer nog dien slag, ontvlugt Gods wraak,
 Laat Deugd en Wysheid u behaagen;
 Tracht haar als al uw zielvermaak,
 En waaren rykdom, na te jaagen.
 Bemin hem, die de Deugd bemint:
 God zelf verklaart zich voor zyn vriend,
 En is hem tot een bron van zegen.
 Ban dus de waan uit uw gemoed:
 Eer God in 't geen gy hebt verkregen,
 En zoek zyn Gunst als 't hoogste en eeuwig blyvend goed.

NIHIL SINE DEO.

Amsteldam

3 July 1759.

MAENDELIJKSCHE BY-DRAGEN

TEN OPBOUW VAN
N E E R L A N D S
T A E L - E N D I C H T - K U N D E .

No. 11. voor den 1. van Herfstmaend 1759.

(Vervolg van No. 9.)

T W E E D E D R U K .

A E N L E I D I N G
T O T D E
N E D E R D U I T S C H E D I C H T K U N S T .
O F W A E R N E M I N G E N
Omtrent het maken van
N E D E R D U I T S C H E V A E R Z E N .

XI^{de}. H O O F D D E E L .

Wil een vaers den naem van een kunststuk dra-
gen; de rymklanken moeten niet vergehaeld,
of gezogt zyn: de zaken moeten niet om
het rym, maer het rym om de zaken ge-
vormd schynen, in diervoegen, dat men de zaken
hauwelyks anders dan dus in onrym zoude kunnen
M uit-

(*) *Ontrouw* noemt men deze verhandeling in onze BY-
DRAGEN (een Nederduitsch woord van regelmatig eeu-
we dan den *Philantropie* bekend is) te geven, ons toegezoh-
den van den *Autheur*, of mischien van een hunner, die by
dien *Heer Collegie* over die liefhebberijeh gehouden hebben-
de, ons zyne *Diktata* ter perse geeft; maer 't heet by den
Ingebeelden menschenvriend niet *ontrouw*, dingen van een an-
der, by mangel van eigene stoffe, naer te drukken, met ver-
zaking nog wel van de spellinge des opstellers. (Zie *Philan-
tropie* N. 150. van 15, en N. 151. van 22. Augustus 1759.

uitdrukken, zonder den zin en der verheevenheit des styls te benadeelen, en de rymwoorden, schoon verplaetit, te laten hooren.

Ook moet men zich wagten van de volgende woorden tot rymwoorden te gebruiken, als *vyanden*; *op-trekken*; *aensteecken*; *opklimmen*; *wenkbraeuwen* (*), om dat zy, in wat foort van vaerzen het ook zyn mogte, nooit in diet voege kunnen gebruikt worden als de *hoogrootheid* (*quantitas*) van derzelver lettergrepen vereischt. De eerste lettergreep van de voorschreven woorden is in der daed lang, en als zy voor rymwoorden gebruikt wierden, zouden die kort worden en zulks een wangeluit veroorzaken.

Belangende nu het rym zelfs; men mag geenszins woorden van een en zelven klank, schoon zy in betekenis van malkander verschillen, op malkander rymen; en dus niet:

<i>maend</i> (mensis,)	<i>dood</i> op <i>gedood</i> ;
op <i>vermaend</i> ;	<i>moeten</i> op <i>ontmoeten</i> ;
<i>zy</i> op <i>Poëzy</i> ;	ook niet <i>wieren</i> op <i>manieren</i> ;
<i>zyn</i> op <i>dezyn</i> ;	<i>wede</i> op <i>leden</i> ;
<i>aen</i> op <i>Diaen</i> ,	<i>genade</i> op <i>paden</i> .

Niet wel smaekt ons het rym van *nu* op *schuw*, of *bui*; schoon zulks by voorname Dichters gevonden word. Eer zouden wy kunnen toestemmen *bot* op *zot*, en *vischen* op *misschen*.

Doch waerom men, gelyk de Heer HUYDEC. voor geeft, geen *Godin* op *flavin*; *toneel* op *priemel*; *banket* op *trompet*, *teekening* op *verandering*, of *priesteres* op *princes* enz. zoude mogen rymen, kunnen wy niet zien, om dat de reden, by dien Heer voorgewend, by ons van geen gewicht is, namelyk, dat men de voor-

(*) Deze geeft HUYDEC. in zyne proeve bl. 224. by gelegenheid op, en onze Heer als opgezamelde woorden, voor welke men zich in vaerzen toch vooral wachten moet: dan dewijl 'er nog zeer veele diergelyke zijn, komt het ons beter voor, dezen regel hier ontrent te geven.

Meest alle woorden van twee lettergreepen, met een scheidbaer voorzetzel voor op, werden met enige woorden van drie greepen, wier twee laetste kort zijn, volgens onze uitspraakkunde, nimmer in onze verzen geleden.

noemde woorden *Godin, slavin* enz. willende splitzen, zulks op deeze wyze zoude moeten doen: *God—in slay—in*. In welk een geval de uitgang van beide woorden *in*, en om die reden ongeoorloofd zoude wezen op malkanderen te rymen.

Maer die Heer heeft waerlyk luttel meer kennis van de *splitskunde*, dan van de *spelkunste* gehad; (*) want wie zal die woorden immer uitspreken als *God—in* en *sla—vin*, of zoo als hy 't voorwaer nog misfelyker neerstelt, als *Go—d—in, sla—v—in*? Zullen wy deze woorden niet altyds uitspreken, als *Go—din, sla—vin*? gewisselyk; is het ooit noodzakelyk, dat zy op het einde van een regel gesplitst worden, men moet ze splitzen met de penne, gelyk met de tonge. Hier van was de Heer HUYDEC. zelve in zyn harte overtuigd, gelyk wy toonen zullen: vraeg hem eens hoe *eenige*, en *gaven* gesplitst moeten worden? gy zult verwachten dat hy volgens dezelve stelregels van *God—in* en *sla—vin*, u zal antwoorden: *senige* komt van *een*, en *gaven* van *gaef*, gelyk ook waer is; derhalven moet gy ze dus splitzen: *een—ige, gaev—en* maer wel ver van daen, hy zelf splist ze dus, gelyk wy ze splitzen zouden: *ee—nige, gae—ven*, want zoo splist ze de tong. — Zal men nu zeggen dat de tong of uitspraek, waer het op goed, en kwaed keuren van rymwoorden aenkomt, niet te zeggen heeft, zoo zeg ik, dat men voortaan niet meer *armen* op *beschermen*; *hart* op *smart*, enz. schoon zulks tot nog toe van niemand betwift is, rymen mag. De oogen wraken dit; kan de tong 't by de ooren niet goed plyten, 't geding is volstrekt verloren.

XIIde.

(*) Zoo scherpe uitdrukking zeker mogt de Schryver dezer *waarnemingen* wel hebben nagelaten, jegens enen Heer van die achting, kundigheid en voortreflijkheid als de Heer HUYDECOPER, al was het dat hy ongelijk had, we laten staen in ene zaak van zoo duidelyke baerblykelykheid als deze. Men mag nimmer (1.) het zelve woord bezigen (2.) ook niet al kwam 'er ene kleine verandering van *articul* of iet diergelyks by, niet (3.) in ver-

XIIde. H O O F D D E E L.

Een en dezelve rymklanken moeten in een Vaers zoo spaerzaam als mogelyk is, herhaeld worden, en immers niet voor dat derzelve klanken, door eenige regels, tien, agt, of ses van een anderen uitgang daer op te laten volgen, vervlogen zyn. — Dit zelve omtrent *Eige namen, zelfstandige, byvoeglyke, en werkwoorden* ook in acht genomen, kan niets dan fraeiheid veroorzaken, ten ware de tederheit, en kracht des harttochts, of het gewicht der zaken, eene herhaling vorderde, die in zodanige een gevalle zeer groot een indruk op het hart des Lezers kan maken.

Men hoore VONDEL in *Koning David hersteld*:
de tweede uitkomst van het vyfde bedryf

Och

schillende beteekenissen, ja zelfs niet (4.) al verschilde en beteekenis en voorvoegzel, niet alleen maer ook (5.) al verschilden zy in oorsprong en afleiding. Niets van dit alles zal iemand in twyfel trekken. Nu — de uitgangen zijn die maer ledige staerten, of hebben zy hare beteekenissen zoo wel als de woorden? zijn zy niet zelve ouds tijds als afzonderlyke woorden in gebruik geweest? als men dan dezelve uitgang rijmt, is dit niet even eens als of men 't zelve woord rijmde? en zijn dan alle de volgende trappen van *gelijkluidend* rijm, niet verschoonlyker dan deze? Noemt onze Schryver de spelling van *God—in, slav—in* ene misfelyke spelling, Hy toont daer mede klaerlyk dat men met volle recht van hem mogt zeggen: *die man heeft luttel meer kennisse van de splitskunde dan van de spelkunste gebad.* Doch we schelden hier af, met den nooit hoog genoeg geroemden HUYDECOOPER zeggende: *dit is een bekwame stof tot barrewarren, en baarkloven. Die 'er vermaak in vindt en niets beters te doen heeft, ga zijn gang: onze weg ligt rechtuit.* Alleen voegen we 'er nog by dat de 5de. trap, als namelyk de woorden in beteekenis en (zoo ze of een van beide zaemgesteld zijn) in voorvoegzel niet alleen, maer te gelijk ook in oorsprong verschillen, ons niet ongeoorlofd voorkomt. Het rijm zeker is ons een last, zwaer genoeg, al beperkt men het zoo zwaer niet.

*Och Absolon, myn zoon, hoe vreesde ick voor dien tocht!
 Och Absolon, och of ick voor u sterven moght!
 Och Absolon, myn zoon, de waerdste van myne erven,
 Gaf Godt, och Absolon, dat ick voor u moght sterven!
 Natuur, hoe pijntge ons hart! gewelt, gewelt, gewelt.*

Geen minder zorg moet men ook dragen, dat de regels op de helft, of *rust* niet rymen, als by voorbeeld:

*Om Amsteldam en 't Y te zegenen met kruien,
 En edele drogery, gegroeid in 't riekend Zuien.*

want hier door worden de vaerzen hun kracht benomen, en schynen dus 2 regels van 6 voet verkeerd te worden in 4 regels van 3 voeten.

XIIIde. H O O F D D E E L.

Wie een fraei vaers, een kunststuk voor den dag wil brengen, moet geene moeite schromen; een Diamant is zyn polyften dubbel waerdig, en gelyk een Juwelier alle kunst en oordeel aenwend om een edel gesteente naer deszelvs verdiensten te kassen, zoo moet een dichter ook het zyne doen om een fraeie gedachte op de natuurlykste, en bevalligste wys uit te drukken, en op de regte plaets te plaetsen. Schiet u een regel in, toets hem eer gy hem neer zet; vind gy hem niet voldoende, poog hem te verbeteren, doch wil zulks niet gemaklyk gaen, laet hem voor dat oogenblik zoo als hy is, ten einde, door het hoofdbreken, en 't polyften het vuur des zangdrifts, boven alles nodig om een fraei vaers te maken, niet verflaewe of geheellyk uitdove.

De zielroerendheit is by ons zoo wel de hoogste trap der Poëzye, als van de Muzyk; zoo een dichter dien beklimmen wil, moeten zyne vaerzen zoodanig gesteld zyn, dat zy in 't harte van een' kenner niet alleen eene goedkeuring, maer zelvz eene gesteltenis en drift verwekken; waer door hy, als volkomen overtuigd van de

fraeiheit, van het geen hy leeft, niet na kan laten zich de zake als eigen aen te trekken, en zyn volkomen genoeg deswegens te uiten.

XIVde. HOOFDDEEL.

Om de vaerzen nu in dezer voegen toe te stellen, worden onzes oordeels vereischt de volgende 4 eigenschappen, namelyk de *ongemeenheit*, de *verscheidenheit*, de *eenvoudigheit*, en de *zuiverheit*.

Ongemeen noemen wy zaken, die wy nooit, of zelden, of ten minsten in lang niet gehoord of gezien hebben. Wanneer wy nu iet van zoodanig eene nature zien, of hooren, zullen wy van zelf geneigd zyn onzen aandacht daer op te vestigen; maer wat genoeg zal deze *ongemeenheit* in ons verwekken, indien zy door de *verscheidenheit* niet vergezeld is?

Indien men ons by voorbeeld een Juweelkas opende, en eene lade vertoonde met 8 of 10 fraeie Diamanten; die schoon vry, ja zeer kloek, nochtans allen van eene groote, eene gedaente, en eene waerde waren, zoo zoude, hoe zeer onze oogen door al die schitterende glanssen uitgelokt en gestreeld wierden, ons genoeg en onze verwondering door 8 of 10 mael een en het zelve te zien, luttel vergroot worden, ja 8 of 10 mael minder zyn, dan wanneer men ons tienderlei edele gesteentens, als voor eerst een Amathist; ten 2den een Diamant; ten 3den een Saphier; ten 4den een Robyn; ten 5den een Hyacinth; ten 6den een Onchs; ten 7den een Topaes; ten 8ten een Jaspis; ten 9den een Esmarand; en ten 10den een Chrysoliet, mits ieder in zyne soorte fraei, vertoond hadde, vermits het fraeie in ons oordeel zeer veel van zyn waerde verliest, zoo dra door menigvuldigheit de zeldzaamheit, zonder welke de *ongemeenheit* niet bestaan kan, weggenomen word.

Laet ons nu eens onderstellen, dat eenige der voor-noemde steenen, schoon zeer fraei geslepen, en gekast, door een gebrek in de nature, of ander toeval, andere hoedanigheden hadden, dan zy behoorden te hebben, indien,

indien zy met reden regt fraei mogten genoemd worden; b. v. een Robyn helde iets naer het blaauwe; en een Hyacinth naer het roodachtige; zoo zoude een kenner, die beschouwende, wel ver van zich genoodzaekt te zien om zyn volkomen genoeg daer over te uiten, twyfelen moeten wat hy zag, en na die steenen een en andermael gedraeid te hebben op zyn best genomen, zeggen: dat schynt een Robyn, dat een Hyacinth te willen wezen, doch my behagen zy gantsch niet.

Wat is de reden hier van? Geene andere, dan het gebrek der natuurlyke fraeiheit, die wy *eenvoudigheit* heeten.

Mist een Robyn zyn gloeiend rood, en een Hyacinth zyn helder blaauw, de een en de ander mist zyne natuurlyke fraeiheit, en zal daerom nooit de goedkeuring van een' kenner wegdragen; veel minder hem verplichten zyn volkomen genoeg daer over te uiten.

Doch laten wy verder gaen, en onderstellen dat alle de 10 voornoemde, en verscheidene steenen van een zeldzaame groote waren, en alle de hoedanigheid, die tot de natuurlyke schoonheit behooren, maer door de ruwheit van den slyper eenige krassen ontvangen, en die in de oppervlakte, en dus zichtbaer voor het oog behouden hadden, zoo zouden zy alle te samen gevoegd, de *ongemeenheit*, de *verscheidenheit*, en de *natuurlyke fraeiheit* bezitten; maer nochtans de *zuiverheit* ontbeeren, en dit eenige gebrek zou in het harte van een' kenner zoo veel grooter ongenoegen baren, als de kostelykheit, en natuurlyke schoonheit der steenen in zich zelve hem te meer zouden behoren ter harte te gaen.

Laet ons dit op ons onderwerp overbrengen.

Met iet zeldzaems, of ongemeens voor den dag te komen, is niet alleen moeilyk, maer, zal men zeggen, byna onmogelyk, vermits de spreuk van *dat 'er niets nieuws onder de Zon is*, voornamelyk in dezen gevalle, schynt bevestigd te worden. — Wy staen dit volkomen toe ten opzichte der stoffe, en onderwerpen der vaerzen, ja zelfs van het grootste gedeelte der uitdrukkingen, waer door die afgebeeld worden. —

In dezen opzichte is de bron der ongemeenheit zekerlyk genoegzaam ten bodem toe uitgeput, maer geenszins van de schikking, of *tour* der vaersen.

In deze, dunkt ons, kan altyd nog iet ongemeens gebragt worden, en moet een dichter derhalven alle vlyt aenwenden om zulks in zyne dichtstukken waer te nemen, en dus wel zorg te dragen, dat hy het zelve plan, 't geen hy eenmael gebruikt heeft, nooit ten tweden mael bezige, maer het zelve, is het geheel somtyds onmogelyk, ten minsten voor het grootste gedeelte verandere.

Door een nieuwe schikking, en *tour* de ongemeenheid in zyn vaers gebragt hebbende, moet een dichter vervolgens de *verscheidenheit* zich ten doele stellen.

Om dit wit te beschieten, moet hy zich vooral wachten voor alle langwyligheit, en zaken, of woorden, die eens gezegd zyn, te herhalen, ten ware, gelyk wy elders aengetoond hebben, het gewicht der zaken, of de kracht des harttochts zulks volstrekt vorderde; en in tegendeel moet het aenheffen van een' nieuwen zin iets voor den dag brengen, waer door een lezer, als zulks niet verwachtende, op eene aengename wys verrast word.

Is de *verscheidenheit* dus aen de ongemeenheit gepaerd, zulks moet, en zal eenen lezer noodzaken om zynen aendagt daer op te vestigen, doch daerom het hart nog niet raken. Waerom? Om dat, hoe ongemeen de schikking van een vaers, en hoe groot de *verscheidenheit* der zaken, daer in voorkomende, zyn mogen; de zaken nochtans het hart niet kunnen treffen, indien zy op de wys, waer in zy uitgedrukt worden, eenige duisterheit, of onnatuurlykheit in zich besluiten: want niemand kan overtuigd, of bewoogen worden door een zaek, die hy niet recht begrypt; derhalven moeten dezaken, en de manier, waer op zy voorgedragen worden, niet slechts ongemeen, en *verscheiden*, maer ook natuurlyk en klaer, dat is *eenvouwig* zyn.

Een vaers, dus toegesteld, zal zekerlyk het hart van veele lezeren raken; maer juist nog niet, dat van een' kenner, om dat dees boven de drie bovengemelde eigenschappen, nog een vierde, dat is de *zuiverheit* begeert:

geert: ontbreekt het door eene ruwe behandeling, 't zy uit gebrek van oordeel, of van tael, of van redeneerkunde spruitende, de *zuiverheit*; dit punt zal by een' kenner zoo hoog wegen, dat de schael van deszelvs overtuiging van al het andere fraei, daer door alleen weerhouden zal worden om naer de zyde van een volkomen genoeg over te slaen, en dus zal zoodanig een vaers, ten opzicht van een' kenner, nooit zielroerend genoemd mogen worden.

Wil een Dichter, gelyk het eenen Kunstenare past, een' kenner dan behagen, en noodzaken een volkomen genoeg over het gewrochte kunststuk te toonen, zoo moet de *ongemeenheit*, de *verscheidenheit*, *eenvouwigheit*, en *zuiverheit* in zyne vaerzen doorstralen, en om dat kunstjen, waer OVIDIUS; VIRGILIUS; BROEKHUIZEN; VONDEL, en anderen, zich meesterlyk op verstonden, dien Zanghelden, zoo veel mogelyk af te zien, hen lezen en herlezen met de penn' in de hand; ja gelyk de byen op allerlei bloemen en kruiden azen om het geen haer smaekt, daer uit te halen, en vervolgens als een schat in hare korven te brengen, en daer zorgvuldig te bewaren; geene boeken van eenigen naem, vooral *tael*-, *dicht*-, *geschicht*-, *oudheit*-, *natuur*- en *redeneerkundige* ondoorzocht laten, maer veel eer daer uit kippen, en in een boek by hen daer toe te houden, overbrengen, al wat hen onder 't lezen recht mond, ten einde zich zelve daer van ten bewakemen stonde in diervoegen te bedienen, dat men van hem also min als van de byen zeggen kan, uit welke bloemen hy den honig, dien hy nederstort op het veld zyner bladen, gehaald heeft.

Hebt gy uw dichtwerk naer uw genoeg afgeweven, geef het terstont niet in het licht, maer laet het eenige dagen, ja al waer het eenige weken rusten, zonder het in dien tusschentyd in te zien. Ga dan vervolgens het zelve als met een versch oog, als ware het uw eige werk niet, lezen, en herlezen; alles wikken, en wegen, zoo zult gy gewisselyk hier en daer nog wel iets vinden dat te verbeteren is.

Hebt ge dit verricht, zoo breng het eer gy het uitgeeft by een' kenner, wien gy voor een eerlyk, en onge-

veinsd man houdt, ter toetze, en wees zoo gereed in de wezenlyke feilen, die hy u aenwyft, te veranderen; als vrymoedig in het tegenspreken, wanneer hy naer uwe gedachte den bal mis slaet. Vier oogen zien meer dan twee, welke onzes oordeels waerlyk te kort schieten in alles, wat tot een fraei vaers vereischt word, teffens te overstralen (*).

XVde. H O O F D D E E L.

Nu moeten wy nog een enkeld woord zeggen van den *tytel*, of het opschrift van een vaers, hebbende zulks tot het laesten uitgesteld, om dat wy doorgaends gewoon zyn eerst voor het vaers, en laest voor den *tytel* te zorgen, dewyl onzes oordeels een goed vaers zoodanig moet geschikt zyn, dat het geen verklaring van opschrift, of *tytel* volstrekt nodig heeft. Want wat baet het, of de *tytel* my toeroept *Lykzang*, als de tranthouding, of andere deelen van het vaerszelve naer een lustig *Bruiloflied* meer, dan naer eene statige *Rouwklagt* zwemen; een mismaeke kop is immers nooit te verbeteren door eene welgemaekte kap.

Men stelle derhalven de vaerzen zoodanig toe, dat zy des needs den *tytel* zouden kunnen missen, en wachte zich vooral voor een gebrek, waer van velen nooit vry zyn, die in hunne vaerzen zelfs vergeten de namen te stellen der geenen, wien zy ter eere zingen.

Vaerzen, die dit gebrek hebben, kunnen op allerlei menschen van zoodanige omstandigheden, als de geenen zyn, wien de Dichter ter eere zingt, toegepast worden.

Voorts is de beknoptheit, en klaerheit de fraicste cieraed van eenen *tytel*.

(*) 't Geen onze Schryver in deze laetste plaetze opegeeft, kan men hoofdzakelijk vinden in VONDEL's *aenleidinge ter nederduitsche Dichtkunst*.

V A N D E
 V E R S C H E I D E N S O O R T
 D E R
 N E D E R D U I T S C H E V A E R Z E N ,
En wat tot derzelyver fraeiheit vereischt word.

XVI^{de}. H O O F D D E E L .

Willen wy onze soorten van vaerzen op het beknopt beschouwen, moeten wy eerst opgeven, dat wy in gebruik hebben vierderleije voeten uit twee Lettergrepen bestaende, namelyk:

1. de *Pyrrichius* van 2 poosen ◡ ◡
2. de *Spondeus* van 4 poosen — —
3. de *Fambus* waer in de 1ste kort de 2de lang ◡ —
4. de *Choreus*, of *Trochæus*, zynde de tegen over gestelde van de *Fambus* — ◡

Nog komt zomtyds te stade de *Dactylus*, bestaende uit eene lange en twee korte — ◡ ◡ b. v. — ◡ ◡

huppelen.

Elfderlei soort van vaerzen vinden wy by de Nederduit- schers, als van 1½, 2, 2½, 3, 3½, 4, 4½, 5, 5½, en 6 voet. Die van 1½, en 2 voeten, zyn deze:

<i>Visschen; jagen</i> <i>Moog behagen</i> <i>Aen den geen.</i> <i>Die op aerde</i> <i>'t Hoogst van waerde</i> <i>Slegt besteen.</i>	of	<i>Wie zyn schreden</i> <i>Naer de reden</i> <i>Schikt, en richt;</i> <i>Zal niet dwalen</i> <i>By de stralen</i> <i>Van het licht.</i>
--	----	--

De eigenschap van deze, gelyk van alle andere vaerzen is, dat, om ze wel te doen vloeien, de *hoegrootheit*, dat is de *langheit*, en *kortheit* der lettergrepen, neffens de *snede*, of *snyding*, en *rust* behoorlyk in acht genomen worden.

De *tangheit* van een lettergreep is daer aen te kennen dat men op zoodanig een meerder drukt, of rust in 't uitspreken, dan op eene, die kort is; b. v. de eigenschap van de bovengestelde vaerzen, zullen ze wel vloeien, is, dat de eerste lettergreep lang, de 2de kort, de 3de lang zy, gelyk zy in der daed zyn, en daerom dus van ons geteekend worden

Vischen, jagen
Moog behagen
Aen den geen
Die op aerde
't Hoogst van waerde
Slegt besteen;

Want wie eenigzins een goed gehoor heeft, kan zeer wel bemerken, dat men onder 't uitspreken van het woord *vischen* meer drukt, en rust op de eerste, dan op de tweede lettergreep; en dit is het bewys, dat de eerste lang, en de tweede kort is; stel nu in plaets van het woord *vischen* een woord, mede van twee lettergreepen, doch waer van de eerste kort, en de tweede lang is, als het woord *gestreel*, zoo is het vaers lam, en bedorven; maer neem nu weder *spelen*, waer van gelyk *vischen* de eerste lettergreep lang, en de tweede kort is, dan is de regel of het vaers weer zeer goed.

XVIIde. HOOFDDEEL

Eer wy ter beschouwing der verdere soorten van vaerzen overgaen, moeten wy iets zeggen van de *snede* of *snyding* derzelve.

't Geen wy *snyding*, of *snede* van een vaers noemen, zegt de Heer HUYDEC. is, wanneer de laetste greep van een woord de eerste helft van een voet uitmaekt, als by voorbeeld:

Haer handen wa'ren schoon

Hier

Hier is *den* de laetste greep van het woord *handen*, en maekt de eerste helft des tweeden voets van dezen regel uit, en zoo is ook *ren* de laetste greep van 't woord *waren*, en teffens de eerste des derden, en laesten voets van dit vaers, zynde in het zelve derhalven twee *snydingen*, of *fneden*.

Doch waerom men ook niet zoude mogen zeggen eene *snede*, of *snyding* van een vaers te bespeuren, wanneer de eerste greep van een woord, de laetste helft van een voet uitmaekt als in den volgenden regel

Moog be/hagen

kunnen wy niet begrypen: wy meenen zelve eene *snyding* te vinden in de koppelwoorden, als:

Deugd be/loonster, nyd ver/pletster.

Welke *snyding* ook op eene andere wys in dezelve woorden kan vallen, wanneer men van dit 4 voetig een 4½ voetig vaers maekt, als:

O Deugd/beloonster, nyd/verpletster.

Dus meenen wy *snede* of *snydinge* te mogen noemen, wanneer twee of meer lettergrepen, een woord uitmakende, en daerom aen een geschreven worden, door de voeten der vaerzen gesplitst, of doorgesneden worden.

Wy vinden dan in den laetst genoemden regel 4 *snydingen*, waerlyk een 4de gedeelte te veel om een 4½ voets vaers van de beste, en soet vloeiendste soort uit te maken; want stel tegen dien regel eens uit VONDEL *Adam in Ballingschap*: dezen

O groote schoon/heit der lant/douwen:

Zoo zal ieder die goede ooren heeft, bekennen moeten, dat 'er veel meer verhevenheits, reizendheits, en toonverandering in dezen laetsten regel is. Doch hier van by de 4 en 4½ voets vaerzen nader.

M 7

XVIII^{de},

XVIIIde. HOOFDDEEL.

Nu moeten wy een' leerling ook een denkbeeld geven van de *ruste* of *verpoozing* der vaerzen, zonder welke dezelve, als een briedeloos paerd voortrennen. *Rust*, of *verpoozing* in een vaers noemen wy, 't geen ons belet zoqdanig een vaers te lezen, zonder achter den eenen, of anderen lettergreep 't zy in 't begin, of op de helft, of over de helft van het zelve te rusten dus vinden wy eene *rust* op de helft van den volgenden regel

Visfchen; // jagen

En na den eersten greep van deze regels

Die // op aerde
Schikt; // en richt.

Vermits nu de verscheidenheit, gelyk wy in onze aenmerkingen over 't vaerzen maken in 't algemeen gezegt hebben, geen gering gedeelte in de fraeiheit van een vaers uitmaekt, zoo moet deze *rust* niet altoos op eene, en zelve plaets stand grypen, maer nu eens op de helft, dan weder achter de 2de of 4de lettergreep; wel te verstaen in vaerzen van 4, 5 of 6 voeten, zullende wy onze verdere aenmerkingen over de *rust* der vaerzen besparen, tot dat wy ter beschouwing der vaerzen van 4, 5, of 6 voeten gekomen zyn.

XIXde. HOOFDDEEL.

Wat nu den trant der vaerzen van 1, 1½, en 2 voeten, boven aengehaald, in 't algemen belangt; wy meenen, dat, schoon die nog al eenige zedigheit en deftigheit in zich fluit, echter luttel zwiers, of bevalligheit, daer in te brengen is, om dat het kleene getal der lettergrepen geene groote verandering, of verscheidenheit van toonen toelaet. Dus zouden wy dezen trant voor een stichtelyk vaersje, of liedeken best kennen.

Van

Van de vaerzen van 2 voeten zyn 2 soorten; de eerste is

— — — —
 Viscben en jagen
 Mogen behagen
 Een die den tyd
 't Waerdigst op aerde
 Als van geen waerde,
 Nutteloos slyt;

Deze, gelyk wy aen de merkteekenen zien, bestaen uit een *Choreus*, en *Jambus*, en besluiten om hun triplendheft niets deftigs in zich.

Waerom deze trant onzes bedunkens, alleen goed is in het vrolyke. De tweede soort van deze is

— — — —
 De wandel van
 Een deugtsaem man
 Strekt ons een baken
 Op 'sweerelds zee,
 Om eens te raken
 Aen 's Hemels ree,

Deze bestaet gelyk wy zien, uit twee *Jambi*.

Wy achten dezen trant ruim zoo bekwaam, als dien van $1\frac{1}{2}$ en 2 voeten, voor het stichtelyke.

In deze vaerzen van $2\frac{1}{2}$ voet kan eene *snede* bestaen, schoon 'er 2 in kunnen gebragt worden als in;

O lust/priee/len

Van vaerzen van $2\frac{1}{2}$ voet zyn ook twee soorten; de eerste is

Het

Het vischen en jagen
 Moog velen behagen;
 Maer hy die den tyd,
 Het waerdigst op aerde,
 Waerdeert op zyn waerde,
 Beschouwt het met spyt.

Buiten het vrolyke oordeelen wy dezen trant, bestaende uit een halve *Pirrichius*; 1 *Choreus* en, 1 *Jambus*, om deszelvs tripplendheit van luttel dienst te kunnen wezen: van veel meer gebruik is de volgende 2de soort, waer van *VONDEL* zelv zich in zyne *Festa* bedient heeft.

Wie gerust en stil
 Zich' kan overgeven
 Aen eens anders wil
 Zonder weder streven,
 In gelatenheit
 Tegens' eigen oordeel enz.

Wy achten deze, die uit een halve *spondeus* en 2 *Jambi* bestaen, om iet zedigs en deftigs uit te drukken zeer voldoende: meer dan 2 *snydingen* kunnen in deze vaerzen niet gebragt worden.

XX^{te}. HOOFDDEEL.

Vaerzen van 6 grepen kunnen ook op meer, dan een wys gevormd worden; als B. V.

Laten wy God ten prijs
 Huppelen keere aen keere,

Dat

— *—* *—* *—* *—*
— *—* *—* *—* *—*
 Dat men een blijde wijs
 Zinge zyn naem ter eere.

Deze vaerzen bestaan uit een *Dactylus*, *Chorus* en halve *Spondeus*, doch om de trippelendheit dezer vaerzen oordeelen wy dezelve bekwaemst voor het vrolyke.

Meer deftigheits besluit de 2de soort als blykt:

— *—* *—* *—* *—* *—*
— *—* *—* *—* *—*
 Eer God door 't eeuwich woord
 De strydige krakeelen
 Des baeijers kwam te deelen,
 Lag de aerde in zee gesmoord
 De geest der Godheit weide
 Op 't water zonder licht.

Deze bestaat uit 3 *Fambi*. Schoon de trant, gelyk wy zien, of liever hooren, meer deftigheits, dan die der eerste soorte in zich besluit, rolt hy ons echter te schielyk voort, om buiten het vrolyke, of waer haest by 't werk is, gebezigd te worden; echter kan men 'er meer verscheidenheit van toonen, dan in alle voorgaende tranten inbrengen, vermits 'er 3 *sneden* en 2 *verpoozingen* plaets in kunnen grypen, als B. V.

O schoo/ne lust / pree/len.
 Geploegd / gezweet / geronnen.

XXI^{ste}. H O O F D D E E L.

Die van 3 $\frac{1}{2}$ voet leeveren mede, meer, dan eene soort uit: als B. V.

— *—* *—* *—* *—* *—*
— *—* *—* *—* *—*
 Het vogeltjen, dat ge in 't woud.
 Zoo vrolyk hoort tierelieren,
 Of ziet door de telgens zwieren,
 Terwyl het zyn nesjen bouwt;

Schrymt

*Schynt ieder te willen leerer
Den eed'len kost'ren tyd;
Die stillekens henen glyd,
Steeds hooglyk te waerdeeren.*

Deze bestaet uit een *Fambus*, een *Pyrrichius*, een *Chareus* en een halve *Spondeus*.

Wy oordeelen dezen trant alleen voor het vrolyke, dan wy hebben van deeze vaerzen nog eene andere soort waer in die trippeling niet te bespeuren is, Als dit volgende

*Engelsheit en dierschheit mengen
In den mensch zich onder een:
Om dees over een te brengen,
Wou de Vader hier beneen
Met een handvest hen verryken,
Die den ongelyken trek'
Van de worstelende ongelyken
Vreedsaem houd in hun besteck.*

Deze bestaen uit eene halve *Spondeus* en 3 *Fambi* (*).

In den derden regel heeft *VONDEL* eenen misflag begaen, door de eerste greep van het woord *dezen*, die lang is, kort te maken, door welken misflag het vaers in den beginne hort; want zoo wy voor *dees die*, 't geen zoo wel kort als lang is, stellen, en dan lezen:

Om die over een te brengen,

is het vaers zeer goed.

Dat het woord *die*, gelyk veel meer andere woorden zoo wel kort, als lang gebruikt word, zal de *Agrippiner* zelf in het zelve treurspel, namelyk *Adam in ballingschap* 4. bladz. verder ons zeggen, waer hy zingt

*De grootste hovenier, die dezen lusthof bouwt,
en twee regels verder,*

Hy sloot het Huw'lijk der gelieven, die nu paeren

Dat

(*) Deze zyn wel onze aengenaemste en zachtstvloeiende.

Dat VONDEL anderszins ook zeer wel wist. Dat de eerste greep van het woord *deze* lang is, toont hy zelfs klaer enige regels daer na:

Zoo een van beiden zich aen deze vrucht vertast.

En

*De gansche weereld hangt aen dezen eenen tak.
En noodze haren Heer, het hart zal dezen trek,
Myn lief, wie noodigt u ter seeſte op deze wys;*

En zoo zouden wy 100 diergelyke plaetzen kunnen aentoonen.

Belangende nu de laest genoemde soort van 3de voet; zy vloeien, en rollen ons veel te schielyk voort om ons buiten het vrolyke, of waer haest by 't werk is te bedienen.

Meer dan 2 *snydingen*, en 2 *verpoozingen* moet men 'er niet in zoeken te brengen, als B. V.

*Van de worſ'ten/de onge/lyken.
Godvrucht, / liefde, / kloek beleid.*

XXII^{te}. H O O F D D E E L.

Onder de vaerzen van 8 en 9 greepen; vinden wy ook 3 foorten, waer van deze, die uit 4 *Jambi* bestaet de eerste is, en verre de beste:

*Daer ryst het alverkwikkend licht,
Dat lang gedaeld beneen de kimmen
De schaduwen en bleeke schimmen
Verdryft van 's aerdryks aengezichts.*

In deze vaerzen kan veel verscheidenheit van toonen gebragt worden, als in de volgende 2 regelen blykt.

*De scha/duwry/ke en hoo/ge boo/men.
Geluk / o Bruid / veel heils / o Moeder.*

De zoetvloeienste van deze foorte achten wy de zulke, waer de *suede* tusschen de 2de en 3de; 6de en 7de greep valt,

*De God/heit schonk dien brui/lofts God.
Hun bei/de uit gunst in de aerd/sche hoven.*

Wy

Wy oordeelen den zelven trant niet flegts voor zedige *Bruitlofszangen*; maer zelfs voor deftige *Lofvaerzen*, zeer bekwaem, en meenen 'er zoo veel ftatigheits in te befpeuren, dat wy hem zelfs tot een *Lykdicht* niet gansch onbekwaem keuren.

Doch deze tweede foort is om de dubbele trippeling, die zich daer in opdoet, alleen goed in het vrolyke, als uit de volgende regelen blykt:

Daer huppelt de vrolyke jeugd:
 Die rustig en lustig in 't speelen,
 Den vrede ter eere, haer vreugd
 Doet hooren met fluiten, en keelen:

Deze bestaat uit eene halve *Pyrrichius*, twee *Dactyli*, en eene halve *Fambus*.

De 3de foort, waer van zich *VONDEL* in zynen *Lucifer* bediend heeft, is deze:

Op, trekt op gy *Luciferisten*.

Deze bestaat uit 2 *Pyrrichii*; 1 *Dactylus* en een halve *Spondeus*.

Dees trant trippelt zekerlyk de helft minder, dan de voorgaende, doch behaegd ons niet veel beter, om dat 'er eenige tegenstrydigheit in schynt te wezen, vloeiende de eerste helft van den regel traeglyk, en de tweede helft zeer gewind.

XXIII^{te}. H O O F D D E E L.

Van 9 en 10 greepen vinden wy tweeërlei foort van vaerzen. De eerste is:

Ei zie hoe springt de teedere Jeugd
 Wat maekt haer thans zoo lustig in 't speelen,
 Zy huwt den vree ter eere haer vreugd
 Aen eenen galm van fluiten en keelen.

Deze

Deze bestaet uit drie *Jambi*, een *Pyrrichius*, en een halve *Spondeus*.

De tweede soort is:

Waerom huppelt de vrolyke Feugd.

Thans zoo lustig, en rustig in 't speelen?

Om den vrede ter eere, haer vreugd

Uit te galmen met fluiten, en keelen.

Deze bestaet uit een *Choreus* twee *Dactyli* en een halve *Spondeus*.

In beide deze tranten vinden wy dezelve tegenstrydigeit, als in de 3de soorte der 4 en 4½ voets vaerzen, om welke reden wy deze teffens niet kunnen aenpryzen:

XXIV^{te}. HOOFDDEEL.

Nu gaen wy over ter beschouwing der vaerzen van 10 en 11 greepen, waer van ook 2 soorten zyn. De eerste en ver de beste is deze, welke *VONDEL* ter dichtmate van zynen *Festa* verkozen heeft.

De tijding van uw heer' vooruitgevloogen

Jaegt u voor dagh ten bedde uit, en uwe ooghen

Gaen op, eer 't licht den hemel open sluit.

Al 't hof krioelt, de blyschap moet 'er uit.

Deze dichtmaet, uit 5 *Jambi* bestaende, oordeelt *VONDEL*, en waerlyk met reden de deftigste van alle dichtmaten te zyn. Hoor, dus laet hy zich in de Voorreden voor *Festa* nopende deze stoffe uit:

Dit treurspel treet voort op vaerzen van tien en elf lettergreepen: naerdien de edele heer *Ronsard*, de vorst der Fransche dichteren, deze dichtmaet hoogdravender oordeelt, en beter van zenuwen voorzien, en gesteyer dan de *Alexandrijnsche*, van twalef en dertien lettergreepen, die, zoo veel langer, naer zyn oordeel, flaeuwer vallen, en meêr op ongebondè rede trecken, ten zy deze, uit eenen uitneemenden meesters koker komende, zich verheffen, gelyck uitheffende schilderyen; en rijk gestoffeert

*loffteert en doorwrocht, van gemeenen kout en omme-
gangk verre afgescheiden zyn; een uitsteekentheit bovert
al in treurspelen vereischt, gelyck Ovidius, wiens Me-
dea, helaes, verloren blijft, in dit vaers opzong,*

*Hoe hoogh men drave in stijl en toon,
Het treurspel spant alleen de kroon.*

Ons belangende wy oordeelen, dat, ondersteld dat zy beiden, namelyk zoo wel die van 5, als die van 6 voet uit de koker van een goed meester komen, gelyk altyd vereischt word om een goed vaers te hebben, zy beiden in deftigheid, en hoogdravenheit malkander niet behoeven toe te geven. Doch dat de eerste, te weten die van 5 voet als eenigzins trager dan die van 6 voet voortrollende, veel eigener voor een *Lykklacht* is, waer in het *lamentable* of *klaegachtige* niet te veel kan uitsteeken, 't geen nochtans om iet deftigs uit te drukken, niet altyds noodig is.

Dat nu de vaerzen van 10 en 11 grepen naer evenredigheid der lengte wezenlyk trager, dan die van 12 en 13 voortrollen, zal blyken, wanneer men de voornoemde 4 eerste regels uit *VONDEL's Festa* eens tot vaerzen van 6 voet maekt, als:

*De blyde tyding van uw Heer, vooruit gevloogen,
Jaegt u voor dag, voor daeuw ten bedde uit, en uw oogen
Gaen open, eer het licht den Hemel open sluit:
Al 't Hof krioelt van vreugd: de blydschap moet 'er uit.*

Wie goede ooren heeft zal zekerlyk bemerken, dat 'er in deze 4 laetste regelen geen minder deftigheid, maekt wel minder traegheits, zeker eigen aen het *klaegachtige*, dan in de eerste 4 die van 10 en 11 grepen te bespeuren is.

Maer hoe deftig de vaerzen van 10 en 11 grepen doorgaens ook zyn mogen, noch dunkt ons, schoeien zy op een statiger leeft, wanneer zy malkander te weten het staende het sleepende rym om den anderen regel verwisselen, als:

*De Koningin van Amstels hoofdgebouwen
Is nu helaes! haer' blâeuwen sluier kwyt,
En moet bloot 's hoofds verkleumen, en verkouwen
In 't hertjen van den guren wintertyd.*

Der-

Derhalven zouden wy dezen trant verkiezen voor vaerzen, waer in de deftigheit den boven toon moet zingen; en de eerstgenoemde, die malkander niet verwisselen, dan na den 2^{den} regel, bekwaemst oordeelen voor vaerzen, waer in de droefheit de voornaemste rol moet spelen; de zoetvloeiendste dezer vaerzen van 10 en 11 grepen oordeelen wy die te zyn, waer in de *snede* valt tusschen den 2^{den}, en 3^{den}; 6^{den} en 7^{den}, 8ten en 9^{den} greep als

*Myn ha/ren staen te ber/go; een drup/pel zweet.
Daer blooft/ze, die Monar/chen zou beko/ren..*

Maer nog fraeier vinden wy het (al waer 'er dan een *snede* min of meer in) waer in de *rust* achter den 4^{den} greep valt als in

*De mor/gen Zon, // die met den hel/dren dag.
Vaer eeu/wich' ovel // o va/derlyk' paleis.
Waer ik / geteeld // en op/gevoed, in weel/de.
God ge/ve, dat // uit 's He/mels na/gebu/ren.*

Dan het allerfraeiste in deze, gelyke in alle andere dichtmaten, is, dat men de verandering, of de verscheidenheit omtrent het stellen der *verpoozingen*, en *snydingen* te baet neme, en hier in VONDEL volge, wiens gansche *Jestha*, en *altaergeheimen* de schoonste voorbeelden van 5 en 5½ voet vaerzen uitleveren (*).

En wil men nog daerenboven een klein staeltjen van groote kundigheit in dezen opzichte beschouwen, men leze het Lykdicht van den Prof. FRANCIS op *Antoni-des*, zynde voor de *gedichten* van den laestgenoemden geplaatst.

Doch hoe groot eene fraeiheit door verscheidenheit in het plaetzen der *snede* in deze vaerzen ook veroorzaekt word, moet men echter zorgvuldig wachten, dat de *snede* niet valle tusschen den 4^{den} en 5^{den} greep, als b. v.

Helaes! wat hoo/rèn wy, o dappre Heid,

Waer

(*) Wy willen zyn treurspel *Edipus* niet uitgezonderd hebben.

Waer door het vaers verlamd en bedorven word, ten ware na den 4^{den} greep eene smelting van 2 klinkeren volgde, waer door de lamheit weg genomen word, als blykt in den volgenden regel:

De he/mel spa/re, en ze/gene / Ajons Zoon. (†)

Niet te min kan het vallen der *snede* tusschen den 4^{den} en 5^{den} greep eene besondere fraeiheit verschaffen, wanneer zy valt op een woord, welks eigenschap mee-brengt, dat het zeer traeglyk uitgesproken word, als uit de volgende voorbeelden blykt

*Terwyl ze snik/kend om gena/de had.
Ten waer de traeg/heit van zyn levens jaren.
Al hakkelen/de zynen krop dus uit.*

Dan hier van zullen wy by de vaerzen van 6 voet na-der spreken.

Doch eer wy tot die overgaen, moeten wy de 2de soort van 10 en 11 grepen belchouwen. Deze is

— ◡ — ◡ — ◡ — ◡ —
Huppelen, zingen en springen van vreugd

— ◡ — ◡ — ◡ — ◡ — ◡ —
*Moge somtyds ook aen ouden behagen;
Maer het betaemd aen de vrolyke jeugd
Beter, dan luiden int rypst van hun dagen.*

Deze bestaet uit 3 *Dactyli*, en een halve *Spondeus*.

Dees trant by gebrek van genoegzame *verpoozing*, of *ruste* ons te veel trippelende, om buiten het vrolyke te kunnen dienen, zou door de Musikanten *insigne* genaemd worden.

(†) Wy meenen niet alleen dat het vaers fraeier is als de *rust* tusschen den tweeden en derden voet valt, maer keuren vijfvoetige verzen niet goed die de *rust* op die plaetz niet hebben, goede ooren kunnen horen in het aengehaeld vers

Helaes! wat boo/ren wy, o dappre beld.

Dat het de zelve Eigenschap heevt als 6 voetige vaerzen zonder *rust*, om in buiten gewoone omstandigheden te dienen.

XXVte.

XXV^{te}. H O O F D D E E L.

Van vaerzen van 11 en 12 grepen vindt men ook meest dan eene soort, de eerste is deze:

— — — — —
 Het huppelen, springen en zingen van vreugd
 — — — — —
 Kan luiden van jaren somtyds ook behagen;
 — — — — —
 Maer 't voegt en betaemd aen de bloeiende jeugd
 — — — — —
 Veel beter, dan luiden in 't rypst van hun dagen.

Deze bestaet uit een halve *Pyrrichius*, 3 *Daetyli* en een halve *Spondeus*

Dees trant, dien de *Speelkonstminnaers* mede *insigne* zouden noemen, kunnen wy by geene andere gelegenheit, dan om eene rei, en vreugd te verbeelden, te gebruiken aenpryzen.

Zie hier de tweede soort:

— — — — —
 Een lugte dans, gevormd door dartele jeugd,
 — — — — —
 Kan luiden, schoon bejaerd; somwylen behagen;
 — — — — —
 Maer zulks betaemd, en voegt de vrolyke jeugd
 — — — — —
 Veel beter, dan aen lien in 't rypst van hun dagen.

Deze bestaet uit 4 *Fambi*, 1 *Pyrrichius*, en een halve *Spondeus*.

Schoon deze tweede soort zekerlyk meer deſtigheits in zich besluit, vinden wy echter in den ſtaert dezer vaerzen eenige lammigheid, die ons mishaeft, om welke reden wy dezen trant niet kunnen aenpryzen, doch wie hem gebruiken wilde, zoude, onzes oordeels, dien niet beter, dan tot eenen *Lykzang* kunnen bezigen. By voorbeeld:

O Zanggodinnen, valt aen 't jammerklagen!
 Uw waerde Zanger word naer 't graf gedragen.
 Geleerde Zusters, treurt om uw Letterheld,
 Want och de wreede dood heeft hem neergeveld.

XXVI^{te}.

XXVI^{te}. H O O F D D E E L.

Nu gaen wy eindelyk over ter beschouwing der vaerzen van 12 en 13 grepen, welke ook 2 foorten schynen uit te leveren, waer van de eerste hier op uitkomt:

*Want het huppelen, springen en zingen van vreugd
Kan aen luiden van jaeren somtyds ook behagen;
Maer het voegt, en betaemd aen de bloejende jeugd
Zeer veel beter, dan luiden in 't rypst van hun dagen.*

Deze bestaet uit een *Choreus*, 3 *Dactyli*, en een halve *Spondeus*.

Van dezen trant moeten wy ook zeggen, dat hy te veel trippeld om buiten het vrolyke gebruikt te worden.

De tweede en verre de beste foort is die gewone dichtmaet, welke doorgaens tot het Heldendicht gebruikt word, en waer van *VONDEL* zich tot alle zyne *Treurspelen*, *Festa* uitgezonderd, bediend heeft: dus immers begint zyn *Lucifer*:

*Myn Belial ging heene op lucht en vleugels dryven,
Om uit te zien waer ons Apollion moogh blyven.
Een wakker dienaer past op 't wenken van zyn Heer.*

Deze bestaen uit 6 *Jambi*.

De zoetvloeiende van dezen zyn, wanneer zy neffens de rust 3 of 4 *snydingen* hebben, te weten tuschen de 2de en 3de, de 8ste, de 9de, 10de en 11de greep, als uit de volgende regels blykt:

*Laet hoo/ren, wat gy zaegt, wy luis/tren t'za/men toe;
Heer Bel/zehub, gy Raet van 's he/mels Ste/delhou/der;*

Doch vermids andere *snydingen*, als b. v. deze:

*Geboom/te en beem/den laeft, en le/vert beec/ken uit,
Hier zaei/de vrouw natuur en stee/nen, en gesternt.*

Ook

Ook eene zeer vloeiende bevalligheid hebben, moet men hier, gelyk elders zich van de verscheidenheit ook bedienen, echter wel zorg dragen, dat men de *snede* niet doe vallen op het midden van een regel, dat is tusschen de 6de en 7de greep, als by voorbeeld:

*De Bergleeuw loeg den mees/ter toe, en lei zyn' aert
Voor 's Konings voeten af.* —————

Dit kan nooit goed komen, ten ware zulks geschiede, gelyk wy van de 10 en 11 greepige vaerzen gezegt hebben, om iet lamentabels, of traegs uit te drukken, als by voorbeeld:

*Toen barst hy, of 't gerucht zyn droefheid kon verzachten,
In de open lucht al snik/kende uit in deze klachten.*

En

*Zyn voet is driemaal op den drempel neergezet
En driemaal word hy wederhouden in zyn tred.*

De doorkunfstige BROEKHUIZEN heeft dit zelfs in zyne Latynsche vaerzen ook waergenomen, als blykt uit de volgende regelen, in Lib. I. Elegia 5:

*Invenit, tamen ipse viam dolor, & sua longis
In lacrimis, ac singultibus ora quatit.*

Buiten deze, en diergelyke gelegenheden kan het, zagen wy, nooit goed komen, dat men de *snede* tusschen de 6de en 7de greep laet vallen.

Want belangende het geen de Heer HUYDEC. zegt, dat de voorzetsels *onder, zonder, over* enz. hier eene uitzondering zouden maken, en een voorrecht geven om de volgende regels goed te keuren:

*Zoo buig u willig on/der 't juk van vreemde Heeren
Zy kwamen zellefs zon/der wederstand te bien.
Gy doet ons juichen o/ver 't maeksel uwer handen.*

Wy kunnen dit geenszins toestemmen, en zeggen rond uit, dat die regels in 't midden stooten zonder de minste reden.

Gelyk wy by 't beschouwen der vaerzen van 10 en 11 grepen gezegd hebben, dat, wanneer ze om den anderen regel verwisselen, onzes oordeels daer in meer def-

deftigheits bespeurd word, moeten wy hier ook aantekenen, dat het zelve onzes bedunkens, omtrent de vaerzen van 12 en 13 grepen ook plaets grypt: hoor hoe VONDEL den *Amersfortzen nachtegael* doet op heffen in zyne Poezy bl. 289. I deel.

Schoon Utrecht eertijts praelde op 's Bisschops staf en Myter,

*En stoel, en hoogen Dom; noch wil ick Amisfort,
Van Grooter waert benijt, verheffen op myn cyter,
Als rechthand van 't Sticht in zegen noit verkort.*

Wil men zyne vaerzen om der veranderinge wil nu, of dan eens in *vaersjens* of *coupletten* verdeelen, moet men zorgdragen, dat de laetste regel van ieder *couplet* rustig klinke, en met dien de zin, zoo niet ten heelen, ten minsten ten halven uit zy.

Hier omtrent strekt ons VONDEL tot een lofelyk voorbeeld in zyne reien, en mengedichten. 't Is immers belagchelyk den laetsten regel eens *couplets* van den eersten regel des volgenden *couplets*, indien de zin vordert, dat zy aen een geschakelt zyn, af te scheiden alleenlyk om een *couplet* te willen vormen, wie derhalven in de kunst zoo ver niet gevorderd is, dat hy de lier geheel naer zyne hand kan stellen, moet liever den leerling; dan den meester willen spelen, en den gemeenen trant volgen, zonder naer *coupletten* te talen. 't Is geene schande op dezen, of geenen kunstgreep niet afgerecht te zyn; maer wel een kunstgreep te willen verrichten, en zich daer niet op te verstaen, *in magnis Voluisse sat est* gaet niet altyd door, want zoo dit goed was, waren *Ikarus* en *Faëton* twee groote helden geweest.

't Is iemant zoo ver gekomen dat hy zynen toon op allerlei wyzen kan stellen, en allerhande tranten te baet nemen, wy raden hem zulks geënszins af.

Varietas delectat, verscheidenheit vermaekt; dan hoe zeer die ook vermake, en behage, nimmer moet hy zoo ver gaen, dat het vloeiende, en zangerige in de vaerzen daer door verdoofd, en de Poezy dus in Proza of onrym veranderd werde.

(Het overige in 't toekomende.)

MAENDELIJKSCHE BY-DRAGEN

TEN OPBOUW VAN NEERLANDS TAELEN- EN DICHT-KUNDE.

N°. 12. voor den 1. van Wijnmaend 1759.

Enige BY-LAGEN gehorig tot onz oordeel over de aenmerkingen op de *Psalmberyming van P. DATHEEN*, van den Eerw. Heere A. ANDRIESSEN, en der zoogenaemde *DATHEENIANA*, in deze *By-dragen* bladz. 65-100.

T W E E D E D R U K .

Voor weinig minder dan 200 jaren, toen de sprake van Vlaénderen nog de voprname en hoofddialekt onzer Nedérlandsche tale was, en in alle openbaer geschrijv byna alleen gebezigd wierdt; toen ook, gelijk yder bekend is, de Dichtkunde onzer Vaderlanderén geene of ten minsten gantsch ruew en onbeschaevd was; toen daerenboven ook de gewyde Taelkunde, nóg luttel beoëffend, en van 't Godlyke Bybel-boek, en dus ook van kóning *DAVIDS Psalmen*, in alle dé talén van 't Westén niet dan zeer verminkte, gebrekigé en op veele plaetzen onverstaenbare vertaling voor handen was, bragt de bekende P. DATHEEN, alleen een oude gebrekige Duitsche, en ene diergelyke Fransche *proza*-vertaling, benevens ene in

N

rijm

rijm in die laetste tael, kunnende volgen, en boven alle die bezwaernissen nog in een zeer eng tijdperk bepaeld, de Nederduitsche psalmberyming te zamen, die thans nog in de openbare kerke dezer landen op hoog gezag gezongen wordt. Die alle deze opgegevene moeilykheden, met een behoorlyke kennis van den staet der dingen en wetenschappen in die tyden en met billikheid weegt, en weet hoe veel ene tael wel in vry minder tijd dan 200 Jaren gewoon is te veranderen en te verlopen, zal zich eer over de deugd dan over het gebrekige van DATHEEN's werk verwonderen, — Dit was 't alleen maer, dat wy onlangs tegen zekere prullen, die, nimmer iet der oude Taelkunde gesmaekt hebbende, aen 't hekelen gevallen waren van dingen die zy niet verstonden, en ook gedeeltelijk tegen iemand, wiens goede yver, om onze kerken een psalmgezang, meer naer de beschaevdheid der tegenwoordige eeuwe geschikt, aen te raden, hem in DATHEEN meer deedt berispen dan de man wel verdiende, ondernamen aen te wyzen. Nu onlangs dient ons hier op de laetst bedoelde, de Eerw. Heer A. ANDRIESEN, *Predikant te VERE*, met een *bescheiden antwoord* (beslaende 2: vel in gewoon 4to en gedrukt te *Middelb. by L. Taillefert Davidz.*) zoo dit stukjen niet zoo uitmuntend aen zijn titul voldeedt en waerlijk bescheiden was, waren we niet van meening geweest eene letter by onz vorige te voegen. Dit hadden we voorgenomen, wyl wy veel eer enig wederantwoord van de zoogenaemde DATHEENIANA, dan wel van den Hr. ANDRIESEN verwacht hadden. Nu bedanken we zyn' Eerw. voor de verstandige vriendelykheid met welke hy onze Aenmerkingen heeft opgenomen, voor de beleevde loftuitingen zelfs ons des gegeven, en voor al voor de recht edelmoedige behandeling in het Antwoord gehouden; en hopen we zyn' Eerw. voornemen om *in geen naderen pennestrijd te komen en by 't gezegde te berusten*, te bevestigen, door ons toeteleggen om zyn' Eerw. (behalven het toegestemde omtrent *boosdaders, duist, ongezonden, hopening, sluimen* enz. enz. tot 40 onzer aenmerkingen toe,) ook omtrent de 8 overige, ten minsten

sten de voornaemste derzelve, tot onze gedachten te doen overgaen. — De Heer ANDRIESEN, geeft in zijn boekjen 4 of 5 voorname hier ten geschil dienende punten op, onder zommige van welke zyne zwarigheden tegen ene of andere onzer verklaringen der duistere plaetzen van DATHEEN onderschikt zijn.

I. Zegt zyne Eerw. moeten zyne berispingen op DATHEEN *niet op zich zelve*, maer *met opzicht op den tegenwoordigen tijd beschouwd worden*. Doch is dit zyn' Eerw. bedoeling geweest reeds voor den aenvang des werks, dan neme men 't ons niet kwalijk, zoo wy zeggen dat zyn' Eerw. arbeid dan veilig hadt kunnen achter wege blyven. Niemand zal men, onder alle die in gantsch Neerland DATHEENS rymen zingen, zoo stijfhoofdig vinden, die niet erkennen zal dat ze van *den tegenwoordigen tijd* verre afwyken; ook zou zyn' Eerw. zich dan de moeite van hier en daer een plaetz van DATHEEN uit vergelyking met van VELTHEM te verdedigen, als geheel buiten zyn oogmerk, wel hebben kunnen sparen.

II. Schijnt de Heer ANDRIESEN te meenen, dat wy 't genoeg reekenen, zoo een woord of spreekwyze maer eens in enig boekjen van de vorige eeuwen voorkomt, om het dan ten eersten te wettigen; hier toe immers schijnt zyn' Eerw. anders goede redenkaveling bl. 5 en 6 te strekken. Dient dan (1) dat wy zeer groot onderscheid maken tusschen Schryvers en Schryvers in de 16de eeuw, zoo wel als, om by zyn' Eerw. vergelyking te blyven, tusschen VONDEL en Vos in de 17de. Om dit onderscheid met oordeel te maken, moet men de regelmaet en aert der talc reeds kennen, en, deze weder niet dan uit de lezing der Ouden verkregen wordende, zo volgt, dat men niet, *de oudheid naeuw oppervlakkig kennende*, maer *na derzelve diepe gronden ter degen gepeild te hebben*, in 't openbaer moet durven verschynen, alzo men dikwijls in 't begin zyner oefeningen veele schryvers tot staving van iet aenteekent, die men naderhand ontdekt, van geen genoegzaam gezag te zijn, en die het dus berouwen zou in openbaren druk als *auctores classicos* te hebben aengetogen. Ook

zou (2) de Schryver al van zeer groot gezag moeten zijn, die ons een woord van verdachte *Analogie*, al bezigde Hy 't dikwijls, we laten staan maer *eenmael*, dat wel zomtjids uit nood geschieden kan, zonder deszelvs afkomst te kunnen berekenen * deede voor goed aennemen. Doch (3) de Hr. ANDRIESSEN wete (want zyne Eerw. schijnt onz oogwit niet wel begrepen te hebben) dat we in onze voorspraek van DATHEEN dus geredend hebben: Die in deze dagen een Pfaalberyming moest opmaken voor algemeen Kerkgebruik, zou daer toe de landtael bezigen, zoo als die thans onder de beste Burgers gesproken wordt, en niet zoo zeer, zoo als die naer alle keurigheid van afleiding-spel- en letterkunde zou kunnen gemaekt worden; zoo DATHEEN in zijntijd even eens gedaen heeft, heeft Hy wel gedaen, en niet verdiend, zoo Jaren na zijn arbeid, door ezels die heur eigen' tael zoo min'als de zyne verstaen, met *ezels ooren* geschilderd te worden; maer.... al wat den tegenwoordigen betweters in DATHEEN, voor zoo ver 't Taelkundige, tegenstaet, vindt men meermalen by andere zyne tydgenoten, (of die alle even groote Tael- en Dicht- kenners geweest zijn, doet nu niet ter zake), ja by later; derhalven enz. 't Zou des ene kwade gevolgtrekking zijn, alles, dat we ten opzichte van DATHEEN's gebruik goed pleiten, dien

* Dit strijdt niet, gelijk men ons misschien mogt tegenwerpen, tegen onz gezegde, *ene tael moet uit zijn gebruik, niet uit redenkavelingen worden opgemaakt*. Omtrent 't woord *taelgebruik* houden we ons aen de omschryving van den Hr. HUYDECOPER, die ons aenwijst, dat het zelve niet in het spreken (gelijk ons dus de Hr. ANDRIESSEN kwalijk verstaet) maer in de standvastigste schrijfwyze moet gezogt worden. Uit dit gebruik, mids de *Analogie* en *Formatie* der tael niet tegen, maer in de handwerkende, moet men, zeiden wy, en zeggen we nog, ene tael opmaken; niet uit *redenkavelingen*, waer door wy dan verstaen allerlei scherpzinnige Schoolsche onderscheidingen, bepalingen, zifteryen over de netste uitdrukkingen, enz. enz. geenzins *gevolgtrekkingen uit den algemeenen loop en regelmaat der tale*.

dien volgens voor goede munt aen te nemen, schoon het grootendeels wel zou goed gaen.

III. Verzekert ons de Hr. ANDRIESEN, dat veel plaetzen, naer 't gebruik der woorden in den tijd van DATHEEN zelve, op geene wyze te plooiën of te verschonen zijn; we wenschten dat zyne Eerw. dezelve hadt opgegeven; want het geen we van de woorden *berstranghen / raden / san* en *berben* gezegd vinden, denken we niet dat hier op betrekking hebbe. Of 't echter zoo gemeend ware, zullen wy by ieder van dezelve, doch maer een korte wijl, stilstaen; driemaal vinden we *berstrangen* by DATHEEN. Ook driemaal laekte dit woord de Hr. ANDRIESEN. Ondertusichen zegt zyne Eerw. nu met ons zeer wel te begrypen, dat *strang / streng / arctus* beteekene, *ber* een vermeerderende kracht hebbe, en dus *berstrangen* zoo veel zy als *arctissime constringere*, ja dat deze zin op twee der drie plaetzen van DATHEEN, Ps. LXXVIII. 31. namelijk en LXXXIX. 19., wel te lyden zy, doch, dat de menschen door te veel vets, of dat op een uitkomt door te veel omslags van overvloed en rykdom, zich zelve zeer *berstranghen / benaewwen*, in 't naeuw brengen kunnen, en dus dit woord ook Ps. XVII. 5. in dien zin wel te plooiën zy, kanzyne Eerw. niet begrypen, en wy niet, dat zyne Eerw. hier over, zonder in onze gedachten te komen, twee bladzyden heeft kunnen volschryven. Of de meening van den Oorspronglyken Psalmdichter ene andere geweest zy, is buiten dit geschil. Wy moesten maer aen wyzen, dat DATHEEN hier een *verstaenbaren zin* hadt, schoon de Hr. ANDRIESEN betuigde *hem niet te verstaen*,

Of de *metaphora* van *raden / incitare*, op het aenzetten en opscherpen van een zwaerd, te ver gezocht en ongeoorloofd zijn zoude, zullen we nu, als zulks niet noodig hebbende, niet uitpluizen. *Raden* slaet volgens goede woordschikking, by DATHEEN Ps. LV. 13. niet op de *zwaarden*, maer op de *bitse* en *scherpe woorden*. Die maer met enige oplettendheid leeft, ziet dit van zelve.

*Sijn woorden zijn soet tallen tijden
Als Oly; maer nochtans sy snijden
Als swaerden; scherp zijns gheraden.*

N 3

FIN

FIJN kon de Heer ANDRIESEN, wat Hy ook zegt, by KILIAEN niet vinden, noch den zin, door ons opgegeven, op de plaetzen, daer DATHEEN het bezigt, toepassen. Wie kan zich zulk zoeken verstaen? hoe kon 'er in den geheelen KILIAEN, iet meer in onz' voordeel voorkomen, dan dit bl. 116: *Fijn BECANO dicitur id quod insigniter perfectum, omnibusque venustatis numeris est absolutum?* en is deze eigenschap, aen den Opperheer in deze plaetz Pf. LXXV. 5. toe te eigenen, zoo aenstootelijk? Voords wat de andere plaetsen betrefte, dat dit FIJN by gemaklyke overdracht, *fraei, schoon, aengenaem, bekoorlijk* mag beteekenen, behoeft dunkt ons geen bewijs'.

Onze verklaring eindelijk van Pf. XCIV. 4. maekt den Hr. ANDRIESEN het woord DERVEN daer niet verstaenbaerder. Wel nu dan... zal het minder of meer ter verdediging van DATHEEN dienen, zoo wy' in plaetz der tweede en nu nog gebruklyke beteekenis van dit woord, doch by den Hr. ANDRIESEN in deze plaetz niet verstaenbaer, de eerste en oorspronglyke invoeren, en ontegenzeglyk bewyzen hier de rechte te zijn? welke die zy, nam. van *behoeven*, leert ons TEN KATF. IIe deel bl. 147. 148. en, dat deze althans in den zin van DATHEEN verstaenbaer is, blijkt, wyl men

DATHEEN's woorden *Op dat hy hem niet en DERF schromen*, verbeterd vindt by

REVIUS: *Op dat hy niet BEHOEV' te schromen;*

VAN HEULE: *Op dat hy niet en HOEF te schromen;*

TROMMIUS: *Op dat hy niet BEDERF te schromen.*

en dat zy by alle de Ouden gemeenzaem is, leren ons, behalven KILIAEN, die ons *bederf / behoef, necessitas*, en *nooth - derf* opgeeft, en ook *nooth durst* schrijft, nooit *nooddruft / de* by den Hr. ANDRIESEN bekende L. VAN VELTHEM, *spiegel histor.* bl. 364.

En.

We bedanken den Hr. zender zeer, voor de op dit stuk bygedragene voorraad van voorbeelden, en wenschten ernstig iemand van zoo veel kunde en smaek, by persoon, naem, of *adres* ten minsten, te kennen.

*Ende die met vorfinnicheiden Sterft, —
 Dese en fal die doet niet vresen.
 Dus en DARF die Keyser wtgelesen —
 Hi begarde also sine Sake —
 Dat ic 't wel houde; dat hi niet fceden
 En fal van der blifcap ons Heren.*

ANNA BIJNS, *Refereinen* 1668. Boek. I. Bladz. 5.

*Godts Gheest feyt: Abftineert. Neen, ruert uwen tant,
 Seyt de boofe Gheest, ghy en DERFT niet vaften.*

Boek III. Bladz. 72.

Ghy en DERFT niet vreezen, leeft ghy deughdelyck.

Boek III. Bladz. 153. tot Christus, als Opperften Ge-
 neesmeester:

*Ghy en DERFT geenens pols taften, oft water befien:
 Ghy doorsiet de Nieren, leden en vinnen.*

Zie ook Boek I. 59. II. 28. enz.

De *Rederijck-kunft* van de Kamer IN LIEFDE BLOE-
 JENDE. Bl. 7.

*Dewijlmen Gunst Andacht en Leerlijckheyd BEDERFT:
 So leert dan eerft voor al hoe dat men die verwerft.*

Zie ook 't *Ruygh-bewerp* van de *Redenkaveling*,
 van dezelve Kamer. Bladz. 159.

J. B. HOUWAERT, *Antycke Tafereelen*. Bladz. 65.

*Hy fprak: O Goedertieren Vaders vermaert,
 Om myn doot en DERF Dy niet zyn befwaert:
 Want ick my daer gewillich fal toe begheven.
 Die doot, die niemand ter werelt en Spaert,
 En DERF niemant beweenen, als fy haer baert,
 Maar wel een boos ondeughdlyck leven.*

KAMPHUIZEN. Psalm xcvi. 4.

*Maer 's Hemels rondt heeft Godt gesticht ;
Werck, dat syns heers sich niet DURFF schamen.*

Dezelvde, in 't Lied: *Gelyck de Salamand'r. vs. 6.*

Voor 't lang geslaep en DURF men niet bevreesf zyn.

J. PICARDT. *Antiquiteiten.* Bladz. 117.

SCHALCK is een woord dat bykans van Ouderdom versleeten is, en beduijdt een Knecht. MARE heeft voortijds geheeten een Paerd: en hier komt van daen MARE-SCHALCK, — dat is een Paerde-knecht — Maer nu is dezen naem zo hoogh geklommen — dat Vorstelycke Persoonen zich dese Eeren-tytels niet BEDERVEN te schamen.

DARVEN, DURVEN, DERVEN en BEDERVEN dan in den zin van *behoeven, nodig zijn*, (als een *verbum neutrum*, schoon wy 't nu enkel *active* bezigen iets DERVEN, *ontberen*,) is goed, gebruikelijk, en by DATHEEN gepatter, dan het *bestaen* van CATS.

IV. Verder, of de Heer ANDRIESEN met het telkens aanteekenen van duizend kleine onnaeuwkeurigheden, (*onguerheden* zegt zyne Eerw.) aen de rucwheid dier eeuwen, niet van DATHEEN in 't bezonder, toeteschryven, dienst of ondienst gedaen hebbe, schoon Hy het eerste bedoelde, raekt geene taelkunde, en is dus buiten onz' bestek, te onderzoeken. — ook kunnen we niet in onz' hoofd krygen, hoe onze verdediging van DATHEEN, in *zommige* dingen, na de uitdruklyke verklaringen en waerschouwingen tegen kwade gevolgtrekking, aen 't begin en slot, nog verkeerd opgenomen en tot een geweer tegen de verandering van Psalmgezang in den openbaren Gods-dienst gebezigd zoude kunnen werden, 't welk de Heer ANDRIESEN gantsch ongegrond vreesf, ten minsten veinst te vresen, om zich te wreken dat wy het telkens op nieuw berispen
van

van eenige telkens weerkomende zeer geringe foutjes en het in 't oneindige byeenzoeken van vitteryen, de rechte handelwyze, niet gekeurd hadden om DATHEEN's Psalmen te doen verwerpen, gezeg dat wy voornamelijk op de DATHEENIANA schryvers gemunt hadden, doch de Heer ANDRIESEN nu zich aengetrokken heeft. — dat wy ook geene *gronden gelegd* hebben, om U *Adjectivum*, schoon by veele ouden en nieuwen voorkomende, en diergelyke blykbare mislagen, juist daerom te moeten verdedigen, hebben wy reeds boven wijdlopig betoogd.

V. Ten laetsten verzet de Hr. ANDRIESEN zich tegen twee plaetzen, in welke wy Vader DATHEEN nog enige sierlijkheid hadden willen toekennen, en om welke, wy geen harnas zouden hebben willen aentrekken en des geheel van dezelve gezwegen hebben, zoo omtrent de eerste, Ps. xxxviii. 14, of DATHEEN daer in *gene en geen* een onderscheid van geslacht heevt willen betrachten, de Hr. ANDRIESEN 'er niet hadt bygevoegd, dat DATHEEN daer door in *ene andere onsierlijkheid vervallen zoude*; ten eersten dachten we, zyne Keerw. heevt gelijk. Hy ziet zekerlijk op de wetten der uitspraekkunde, die dan by *gehoor* in de war zijn zouden, doch voor VONDEL, weinig, zelfs by anders vry zuivere Dichters, wierden in acht genomen. Maer neen! 't was *sierbyker gezegd* OF GEEN GEHOOR, om, let wel, om twee *negativen te vermyden*. Al was 't alleen om dit voorname geschilpunt, zouden we tot deze byvoegzels besloten hebben. — EN het oude NE, erkent de Hr. ANDRIESEN, niet te betekenen. Dit is veel gewonnen. Men hevt 'er gehad die ook dit wygerden te erkennen, schoon men geen blad Duitsch lezen kan, of 't springt voor 't hoofd. bl. 70. geven wy 'er eenige voorbeelden van. Nu zullen we, wat wijdlopijger kunnende zijn, enige plaetzen, daer maer enkel aengehaeld, vertaelt uitschryven, en dan die gezegdens sterken met een aental beslissende voorbeelden, die ieder zal moeten erkennen dat ver klinken: Voor eerst dan de bekende taelkundige A. VERWER in zyne *idea* L. B. Cap. 11. pag. 31. „ Al-
N 5 „ leen

„ leen hebbe men waer te nemen, betreffende de ont-
 „ kennende bywerkwoorden (*adverbia*), dat wy Neêr-
 „ landers (buiten den *infinitivus* en 't *participium*) niet,
 „ als de Latynen, ontkennen met één deelwoordjen,
 „ maer, als de Franschen, met twee: schoon de over-
 „ blijzels onzer oude tale ons leren, dat we dit van
 „ de Franschen niet hebben. Wy hebben een vóór-
 „ gaend deelwoordjen *en*, een volgend *niet*. *Ik en kan*
 „ *niet: ik en wete niet/* enz. voor 't welk de oude
 „ Neêrlanders, zelfs nog STOKKE in zijn' *Holland-*
 „ *sche Rhijm-chronijk*, zeiden *ik ne kan niet*. Naeuw-
 „ keurig hebben dit waergenomen HUG DE GROOT,
 „ in al zijn vaderlands geschrijv; de ridder HOOFT in
 „ *Henr. IV. en de Dordsche overzetter*s. Ook bewaren
 „ het nog onze *Staten*: zoo dat we met recht zeggen
 „ mogen, dat dit behoort tot het wezen onzer *geme-*
 „ *ne lands tale*; en het *geen byzonder burger vry staet*
 „ het geheel te verwerpen. en dat de Schryvers deze
 „ volkomenheid zomtjids nalaten, is door *uitlating*
 „ om de *woordschikking (Ellypsi syntactica)*, en om de
 „ zangerige vlocienheid der reden (*numeri oratorii gra-*
 „ *tia.*) Vondel zelv, hoe gehécht ook aen zyne gestal-
 „ tes en afpadigheden, laet echter niet na deze vol-
 „ komenheid te gebruiken; als men op ontallyke plaet-
 „ zen zien kan. Zelv op 't laetst zijns' levens in de
 „ berijmde gedaent wisseling van *Ovidius* bl. 63. *Want*
 „ *ik en wijk geonsins*, en in de *proza-vertaling* van
 „ *Horatius Flaccus* 1ste B. der Gezang: lied XI. zegt
 „ die zelvde groote Man: *Ende en laet uwe geboortestar*
 „ *niet lezen*” — en bl. 67. „ Merk alleen, omtrent
 „ de ontkennende bywerkwoorden (*adverbia negandi*)
 „ aen; dat twee ontkenningen by ons *niet bevestigen*
 „ als by de Latynen, maer, als by de Grieken, * *ster-*
 „ *ker ontkennen*. Met zoo veel woorden wordt dit
 „ ge-

* Dit schijnt my, zegt de Hr. ANDRIESSEN, eer-een
 taelgebrek, (dat immers by de oudheid ook wel zal plaetz heb-
 ben,) dan sieraed, taelrigtig en der navolging waardig. Zou
 de Heer ANDRIESSEN dit zijn schynen dan ook tot de
 Grieksche tael uittrekken?

„ getuigd by de *letterkonst der Amsterdamsche rederijk-*
 „ *kamer*, van 1584., 't welk ook HOOFT volgt in
 „ *Henr. IV. niemand niet* bl. 89. van den druk van
 „ 1626., Ook de *Dordsche overzetters* Pl. CIV: 5. Sy
 „ (de aerde) EN *sal NIMMERMEER, NOCH eeuwiglijk,*
 „ *NIET wankelen.* ” THOM. MARESCALLUS in de
 „ *Observ. de Verf. Gothica* pag. 48e. 3. aengehaeld by G.
 „ O. REYTS, B. G. pag. 419. „, terwijl ik hier de ont-
 „ kennende woordjes, in de ontkenningen, dubbeld
 „ schryve, komt my in den zin, dat 'er zich enige
 „ voetstappen van 't Grieksch opdoen in de *Noordsche*
 „ *talen*, zoo dikwijlstwee ontken-woordjes sterker ont-
 „ kennen. Dus zijn de *Angelsaxische* spreekwyzen
 „ *Næfre we ær thyllio ne gesawon.* Marc. II. 12. *wij*
 „ *hebben 't nooit zoo gezien, en ne geseah næfre non man*
 „ *God*, daer zelfs 't ontken-woordje 3 dubbeld is
 „ Joh. I. 18. *niemand en heeyt nooit God gezien.* De *Vla-*
 „ *mingen*, volgens C. KILIAEN, zeggen *ick ne sal 't niet*
 „ *doen*, voor *non faciam.* Van de oude *Francsche* tael
 „ leert OTFRIDUS Monnik van *Wissenburg* (in de voor-
 „ reden voor de *Euangelien*, door Hem in *Francsche*
 „ versen uitgebreid) het zelvde: *twee ontkenningen ook,*
 „ *daer zy in 't Latijn het gezeg bevestigen, ontkennen in*
 „ *'t gebruik van deze tael byna doorgaends.* De *Fran-*
 „ *schen* mogen onderzoeken of uit deze *Gothische* ont-
 „ ken woordjes NE NI, heur sterkste ontkenning *nenny*
 „ gesproken zy, 't welk men zegt by zommigen te
 „ worden uitgesproken *nenny*, volgens 't schryven van
 „ Hr. MENAGE: *ik verneem dat men in zommige plaetzen*
 „ *van Picardie nog tegenwoordig zegt nenny.* Dat ook
 „ over 't oude *Latynsche nenum* of *nenu*, het Neer-
 „ landsche *neen* enz. andere handelen. — Voor 't
 „ laetst (en 't zal genoeg zijn, denken we,) de beroem-
 „ de Hoogleeraer P. FRANCIUS, in die sierlyke voor-
 „ reden voor zyne vertaelde *reden* van GREGOR. NA-
 „ ZIANZEN. over de *mededeelz.* bl. 69. „, het woordeke
 „ *en* — is somwyle gants overtollig, en wordt al-
 „ leen maer tot çieraadt, en als *een eigenschap onzer*
 „ *taele*, naer 't voorschrift der Grieken en Latynen,
 „ tusschen andere woorden ingevoegt: 't geen evenwel
 „ van

„ van veelen verworpen, van den Heere HOOFT, mijns
oordeels niet zonder rede gevolgt wordt. ”

Nu tot de voorbeelden: WILLERAM. — bl. 6. *wir NE
willon NIET vergezzan* (wy en willen niet vergeten) — bl. 7.
thich NE minnot NIEMAN, her NE sy recht. (die niemant
en mint, hy en zy opregt) — bl. 34. *Thaz ne mohte niet
volle kumen* (dat en mochte niet geschieden) en bl. 52.
Ouch ne is uns thie natha niet versagat (ook en is ons de
genade niet ontzegd) — NOTKERUS, *in catechesi Theo-
tistica*, (edit. J. G. ECCARD) pag. 60. *Ende ni giledi unfil
in costunga* (ende en geleid ons niet in verzoekingén)
— 63. *NI letit Got eomannan in ubilo* — 72. *heil uuesen NI
mag.* — 76. *der dei linnen NE wili* — de *Overyselsche
Chron. in DUMBAR'S analecta*, 2e deel pag. 311. *dat ic
nochtans dat Huis, die stat en dat ampte van Dyepenhem —
NYET rumen, NOCH NYEMANT overleveren sul* — in BA-
LEN'S *Dordrecht* bl. 436. handv. *Voert soe NE sullen wy
NOCH NYEMANT ons NEMMERMEER onderwinden* en bl.
488. *in de belasting aen die van Dordrecht — roerende
den stapel, 1355. dat NIEMANT opwaert en vare voerby
onse stede van Dordrecht met soute, hi EN heeft aldaer
verstapelt. d. i. zoo hy niet aldaer veritapelt heeft.* Zie
ook bl. 524.

MELIS STOKÉ (1620.) bl. 8.

Men EN weet wanen liet quam

Dus ook 14. b. 28. b. 30. a. 35. a.

Want het NE man is er geen

37. a. *ne noyt enz.* —

C. KOLYN vf. 250.

Vinde ik NIET in GEENEN deele.

LOD. V. VELTHAM *spiegel historiael* B. VI. cap. 19.

I'N weet of hi vlo, of niet.

I EGENDE I. D. bl. 100. *ik EN mach, want mynheer enz.*
bl. 101. *doe hi hem daer mede slaen wilde, so EN mohte
hi, ende seide hem enz.* — GOUDSCHE CRONYK bl. 72. *ik
belove u, dat ghy EN sult GEEN wyf hebben, TEN sct
myn hoer wezen.* — NOORDWYKSCHÉ KAMER VOOR KOT-

TERR.

TERD, de blayve Acoleye 1561. ik EN weet wat te be-
ginnen. — de Kamer van GOUWE. Want NIEMANT
EN mocht sulcken werk doen NIET. C. VAN GHİ-
STELE Ter Heaut, IV. 3 NOYT NIEMANT NIET. —
BREDEROD Alphons. nu, klopt mijn handen, klopt.
'k EN durf, ik sচেy uyt. sյmen: nu NOCH NIMMER-
MEER. — JONCTYS roseleijns oogjes, lied 6. 't EN lescht,
maer scherpt den dorst. — ja DEKKER I. B. puntd: 112.

De mensch, van ik EN weet wat dommen droes gedreven.
Rymoefen. I. D. 231.

O gy, diē spottelijck all' 't derdrijck loopt beroeren
Om ick EN weet wat kroon,

S. v. BEAUMONT'S tydsnipperingen 10e gril

Want hy en arbeit noch en ploegt. d. i. niet
VOND. Joannes boetgezant bl. 15. en elders.

Zie daer welke verklinkende bewyzen men heeft,
voor een taeleigen zoo gemeen, en echter thans zoo zeer
de steen des aenstoots, voor hen die *lievhebbers* heten
willen. Is 't dan wel wonder, dat ook DATHEEN niet
verstaen wordt? maer is het te gelijk niet ongehoorde
schande, een openbaer leeraer te horen zeggen, dat men
een Psalmboek met verklaringen aen de kant benoëdigd
was, om by 't afgeven der Psalmen te weten, wat zy
der gemeente in de mond leggen? Een openbaer rede-
naer zal niet in den grond de tael verstaen waer in Hy
spreken moet! en zoo weinig achting hebben voor 't
land dat hem voedt, dat Hy deszelvs tale niet in vol-
komenheid zou aenleren! Doch . . . we stappen hier
van af. De groote redenaer Francius heeft in de aenge-
hælde voorreden dezen moriaen al genoeg gewasschen.
We eindigen met den H. ANDRIESEN van onze besten-
dige hoogachting, voor zyne voortreflyke begeerte om
zich gemelte klachte hoe langer hoe meer te onttrekken,
te verzekeren, en zoo we hier of daer wat te zeer heb-
ben doorgesproken, zijn Eerw. voor onzen taeldrift ont-
schuldiging te verzoeken, vervolgends tot een mensch
van geheel andere beginzels, en met wien wy geens-
zins een zoo vriendelijck geschil hebben, overgaende.

Mis-

Misschien weeten zommige onzer Lezeren, dat 'er te *Amsterdam* by *Tongerlo* en *Houttuin* wekelijks een blaedjen uitkomt; dat eeh Zedeschrievt heten wil, onder den naem van PHILANTROPE. Die het zelve lezen, zullen zich over de 3 laetste stukjes, niet minder dan wy zelve, verwonderd hebben. Of het een blijk van groote armoede van Geest zy, voor eenen, die, onverzocht en zonder noodzake, zich (daer onz' Nederland reeds lang met een werk van dien aert, doch beter. uitgevoerd, gediend wierdt, door Mannen, by wie Hy nimmer zal mogen genoemd worden,) tot een Zedemeester *der wereld* heeft *ingedrongen*, zyne blaedjens, zoo ruim en inhuldig gedrukt dat het schande is, *te stoffeeren* (gelijk zyne diepe Taelkunde 't noemt) met een aental vervolgen over de Wetten der Nederlandsche Dichtkunde, dan niet, zullen zyne eigen' lezers moeten vonnissen. — Voor ons zullen wy maer dit weinige op zijn *vriendelijk en verstandig* afgeven, aen 't begin van No. 151. berichten — — of BYDRAGE een woord zy van *Barbarischer Eeuwe*, dan *de onze*, dan niet, achten wy niet Hem, maer bedreven' en kundige Taelkenners, onder welke Hy genoeg toont geen' plaetzte verdienen, bevoegd te oordeelen, en voor die behoeven wy geene breeder verdediging van dat woord te geven, dan wy reeds gedaen hebben. — Wat nu zyne beschuldiging betreffe, als of de Heer Opsteller dier Verhandeling, die wy met Hooimaenddezes jaers begonnen uitgegeven, dezelve aen een onzer hadt medegedeeld, *onder belofte van het nergens uitgegeven*, enz. en dat die Heer om deze onze stoutheid te stuiten, zijn opstel Hem *Philanthrope* hadt gezonden, om ons vooruit te lopen, enz., dat dit alles in een verkeerd en valsch licht werdt voorgesteld, zal den onpartydigen blyken, als hy uit dit ons berichtje zal vernomen hebben: 1. dat niemand onzer de meergemelte verhandeling immer gezien heeft by, of ontvangen van den Heer, wien wy nu als den maker horen opgeven, 2. dat ook Hy, die ons dezelve met voorslag van uitgeven heeft medegedeeld, by ons geheel onbekend was, en, niet tegenstaende alle door ons aangewende moeite, gebleven

ven is, 3. dat het dus geenszins een *ontrouwe trek* genaemd mag worden, iets uittegeven, dat men ons tot stof voor onz werkjen zendt, zonder juist na te vorschén, hoe die zender 'er, zomtjids door de 3de of 4de hand, zy aengekomen. Voor enigen tijd de *Philanthrope* met een vers in 't zelvde geval zijnde, bleek het, dat Hy hier omtrent ook van 't zelvde gevoelen was. Doch nu 't in zijn kraem niet te pas komt, is Hy van gevoelen veranderd. Welk een' schoonen menschenvriend! 't schijnt dat *schrappen van een Criticq mesjen* Hem niet verbeteren kunnen. 't Kwaed zit te diep, 'er zal *snyden* noodig worden. 4. dat niet wy Hem, maer Hy ons heeft nagedrukt, als zijnde wy by na 6 weeken vroeger met de uitgave begonnen, en in één stukjen weinig minder gegeven hebbende, dan Hy in drie — Was 't nu ten 5. waer, dat Hy dit, niet uit gebrek aen stof, maer om zich over ons voorgewend bedrog te wreken, begonnen hadt, zijn *bedaed, vriendelijk en kundig bericht*, moest by n°. 150 niet by n°. 151. door Hem geplætit zijn. 6. Zelvz zouden wy mogen twijffelen, of *de ingebeeldde menschen vriend* zelv aen het opstel in geschil wel meer recht van eigendom heeft, dan wy, naer dien de weinige woorden, die zijn affchrift meer boven het onze schijnt te behelzen, doorgaends zeer verward en gedrongen, ja zomtjids weinig min dan belachlijk zijn, en dus waerschijnlijk niet van den eersten maker oorsprongklijk, B. V. die *nette rangschikking van de Heeren MONEN, SEWEL, NYLOE, TEN KATE, KILIAEN, HUYDECOPER, en HOOGSTRATEN*, als of KILIAEN na TEN KATE enz., en HOOGSTRATEN de laetste van allen geblœid hadt — 7. Om dit alles dan hebben wy besloten voord te gaen en ons door de onverstendig driftige en ongegronde verwytingen van diergelyken gewaenden *menschenvriend* niet te laten affschrikken; — wil Hy mede voorgaen, en zijn zyne Lezers 'er mede te vreden, wy mogen 't lyden, en zullen alleenlijk zorgen, dat, die deze verhandeling het spoedigst en ten minsten dikte en pryz' gelievt te lezen, daer toe onze, en niet zyne uitgave het best geschikt zal vinden.

Dit

Dit berichtje hadden wy opgesteld om in onz **XIde** stukjen te plaetzen; doch gene verdere verwydering wenschende met een Heer, dien wy om zynen dichtgeest hoog-achten, vergenoegden wy ons met het gestelde op bl. 161. Zedert heeft de *Philanthrope* niet alleen dubbelen haest gemaakt, om schoon 6. weeken later begonnen, ons voor uit te lopen, maer nog daerenboven kunnen goedvinden aen 't hoofd van zijn 5de vervolg een aental beschuldigingen aftegeven, waer van geen eene bewijsbaer, noch in 't minst waerachtig is. Doch . . . daer de *Authour*, zoo verregaende onbeschaemd is, van te durven loogchenen, dat het zelve, vooral de waenwyze en onbeschaevde aenmerkingen tegen den Hr. HUYDEKOPER, uit zijn mond en penne gekomen zijn, achten we hem geene verdere wederlegging waerdig. — wat hy op onze perzoonen betrekkelijk, ook zeggen of denken moge, we zijn verzekerd, dat hy niemand onzer ken, en anders wel eene en andere uitdrukking zoude gespaerd hebben, weshalven wy 't Hem ook te ligter vergeven. Dat we *in onze leerjaren* zijn, zal ieder onzer geerne, zoo lang hy leeft, erkennen. Doet de *Philanthrope*, of *Hy die denzelve wel meestendeels toerust*, dit niet, 't strekt hem meer tot schande dan tot eere.

Deze BY-DRAGEN werden te Leyden by *Joh. le Mair* alle maenden uitgegeven, en zijn mede te bekomen te Middelburg by *Gillissen*, Zierikzee *V. D. Thoorn*, Amsterdam *Houttuyn*, Tongerloen *Meyer*, Haerlem *Bosch*, Rotterdam *Bosch* en *Maronier*, 's Hage *O. en P. van Thol*, Delft *Sterk* en *Grauwenhaen*, Utrecht *Kroon*, *Paddenburg*, *Spruyt*, *ten Bosch*, enz.

MAENDELIJKSCHE BY-DRAGEN

TEN OPBOUW VAN
N E È R L A N D S
T A E L - E N D I C H T - K U N D E .

N°. 13. voor den 1. van Slachtmaend 1759.

T W E E D E D R U K .

VERHANDELING EN ONDERZOEK

OVER DE RECHTE

NEDERLANDSCHE LETTERSPELLINGE.

1ste A F D E E L I N G .

EER WY ter zake komen, moeten wy vooraf waerschouwen.

I. Dat wy alleen door de menigvuldige verscheidenheid, in deze dagen in onze spellinge plaetz hebbende, bewogen zijn op dit stuk eens met ernst onze gedachten te laten gaen, en 'er ene verkiezinge in te maken, doch anderszins van gedachten zijn, gelijk wy reeds by onz voorbericht in het 1ste stukjen meldinge maekten, *dat het byna evenveel is hoe men spelle, zoo*
 O *het*

het maer een algemeen landgebruik is, en dus ieder spreker dier tale wete, wat hy by deze of gene letter-teekenen te verstaen hebbe, liggende in de natuer derzelve geene de minste reden, om meerder den eenen klank aen te duiden dan den anderen.

II. Dat wy, zoodanig een algemeen landgebruik in ene tale plaetz hebbende, dat zelve met den Heere TEN KATE (1ste Deel bl. III.) *ten eenemaal aenzien als een gewoonte recht, 't welk tot de gemeente behoort, en dies ook voor zoo verre baer geheiligd ontzacht verdient.* Men zie dit voornaem hoofdpunt, te weenig helaes! in acht genomen, by dien uitmuntenden schryver zelve aengedrongen. „ *Indien 50 jaren berwaerts, zegt hy, elk onder ons zich op dien voet gehouden had, geen vreemdeling zou reden gevonden hebben om te klagen, over de velerhande spelling by de hedendaegsche Nederduitfche fchryften.* ”

III. Dat men derhalven in het verkiezen en bepalen ener speltrant niets anders te doen hebbe, dan den regelmaat na te geleiden, dien wy daer in by alle onze oude gedenkftukken, ja alle gefchrijf voor de Spaenfche beroerten, eenftemmig vinden waergenomen, en dien, zonder aen eenige redenkavelingen of byzonder goeddunken het oor te leenen, optemaken, *niet anders (om de vergelykinge van A. VERWER te gebruiken) dan een landkaert, welke den reiziger vertoont niet des uitgevers eigen' fchikking, en hoedanig men die, een nieuw land ftichtende, woeglykft verzeelen moest, maer in tegendeel de waerachtige en dadelyke ftrekking, hoedanig die ook lope.*

IV.

IV. Dat het in dit werk ene buitengemeene aengenaemheid medebrengr, te zien; hoe daer in alles met de naeuwste reden en de grootste natuerlijkheid geschikt zy, zoo dat, wat men zich ook van verbeteringen inbeelde, hoe meer men afwijkt, zoo meer men zich in een poel dompelt van verwarringen en zwarigheden.

V. Dat men zich in dit onderzoek nimmer aen de spraekvorme van deze of gene byzondere stad of landschappe en derzelve schryveren te bepalen hebbe, maer ten onderwerpe moet nemen de gemeene-landsche tale; en dus de schryveren lezen en vergelyken van alle de negen Nederduitsch sprekende gewesten.

VI. Vooronderstellen wy als bekend, hoe onze sprake, zedert ene eeuwe herwaerds, veele veranderingen ondergaen, en veel van hare zoetvloeiende zachtheid verloren hebbe, en men dus nimmer verwachten moet ene woordenspellinge, overeenkomstig den rechten klank in derzelve uitsprake; en dit te minder, wijl men nog heden ziet, hoe in 't zelvde woord de klank ter ener plaetze zacht, ter anderer scherp zy, ja wel in dezelve plaetzen over en weer verwandele, en eindelijk, wijl als dan (dit was reeds 't oordeel van vader VONDEL in de Voorrede voor *Palamedes* 1625,) wel van noode ware, *datter een tweede Cadmus verrees, die meer letters vond, en het A. B. verrijkte*, vermids 'er, ter aenduidinge aller byzondere klankvormingen, verscheidene gebreken zouden.

VII. 'Er moet derhalven iet anders zijn, waer de spelling naer te regelen. 't Is een on-
 O 2 ver-

veranderlijk axioma of zekere grondstelling,
 (volgens den Heere B. HUYDECOPER *Pr.*
 bl. 205.) *dien de heer J. G. WACHTERUS* (in
 zijn *Glossar. German.* pag. 64.) *stelt als den laet-*
sten zyner regelen van afleiding: DE SPELLING DER
 WOORDEN HANGT AF VAN HUNNEN OORSPRONG.
 Doch hier van breeder in onze laetste afdee-
 ling. —

TWEE.

TWEEDE AFDEELING.

In welke de regelmatige en algemeen
gebruikelyke speltrant der ouden
wordt opgegeven.

I.

DE LETTEREN, van ouds in onze sprake
gebruikelijk, en aen dezelve eigen, zijn
in getale XXIII.

VII. Klinkers, A, E, E' of EE, I (a) O,
O' of OO, U.

XVI. Medeklinkers, waer van io, die 5
aen 5 tegen elkanderen overstaen, als B tegen
O 3 P,

(a) Deze letter geeft men thans naer hare byzon-
dere gebruiken telkens ene eenigszins veranderde ge-
daente, namelijk: als zy in de schierlijkheid der uit-
sprake naer een medeklinker gelijk, met een onder
uitgehaelden staert j, *jagen*, *jongen*; als zy op zich
zelve volklinkend voorkomt y, *by*, *my*, *zy*; doch als
zy met de e of enige andere vocael verbonden staet,
zoo dat zy ene klinksilb uitmaekt, alleen i, *hai*, *klaai*,
beiden, *leiden*, *drie*, *brief*, *oi*, *oimt*, *buis*, *kluis*, enz.
zijnde echter de twee eerste volstrekt dezelve i en
jagen, niet anders dan schierlijk uitgesproken *iagen*,
ook y in *by*, *my*, *zy*, niet anders dan *bi*, *mi*, *zi*;
(gelijk dus ook de ouden schreven *yemand*, *yedt*, even
goed als onz hedendaegsche *iemand*, *ieder*. Zie bree-
der beneden.

P, D-T, V-F, G-CH, Z-S. de eerste zacht, de laetste scherp. —; en 6, die zoodanig een onderscheid niet kennen: K, L, M, N, R, W.

I I.

Nu tot ieder dezer letteren, over welke enig verschil valt, in 't byzonder; eerstelijk tot de klinkers.

Alle verbeelden zy het geheel en volklinkend geluid, zonder daer toe eenige verlenging of verdubbeling te behoeven. De reden is wijl onze sprake Oul: gantsch weinige, ja we zouden haest zeggen durven volstrekt geene eenzibige woorden hadt, en dus nimmer de vocael, gelijk nu, tegen een eind-consonant stuitte. Dus dan ik *make* (*facio*), *breke* (*frango*), *schriue* (*scribo*), *kome* (*venio*), *hure* (*conduco*); In later tijd heevt men, eerst in dichtmaet, vervolgens in allerlei stijl, deze en byna alle diergelyke woorden, met zulk ene korte *e* (*cheva*) eindigende, beginnen tot *monosyllaba* te vervormen; echter nog lang in gebruik blyvende zulks door een *apostrophe* aentewyzen, schryvende: ik *ma-k'*, *bre-k'*, *schri-v'*, *ko-m'*, *hu-r'*. Doch die omslag van teekentjes te lastig vallende besloot men eindelijk, tot die zachte *e* achter af te nemen en voor den medeklinker in te voegen, *ik ma-ek*, *bre-ek*, *schri-ev*, *ko-em*, *bu-er*. Zie daer iet dat zeer eenvoudig is, en echter (is 't niet wonder van zoo veele schrandere en scherpziende vernuften als onze sprake hebben bearbeid?) nimmer by iemand recht begrepen dan alleen by

A.

A. VERWER. (b). Alle waren zy in den waen dat die *e* de voor-*staende* *vocael* verlengde, en raekten dus aen een netelig en zouteloos haerkloven, *of* en *hoe* toch de *e* daer toe bevoegd ware? De leden der Amsterdamsche rederijk-kamer *in liefde bloeiende*, waer onder de Heer P. C. HOOFT, waren hier op de eersten, die zoo ver kwamen, van de oude spellinge aftekeuren, en ene verdubbeling der klinkers optewerpen, een *pandora* die een gantsche doos vol verwarring medebracht; (c) want (1) zag men wel kans dit in zwang te krygen by *maak*, *breek*, *koom*, *huur*, doch minder gemakkelijk (om de overeenkomst van gedaente misschien tusschen *ii* en *u*) by *schriiv*. (d) Gelijk nu

O 4

ge-

(b) En nu onlangs mede betoogd by den Heer A. KLUIT, in zyne *vermeerderingen en ophelseringen* gevoegd by de nieuwe uitgave van D. v. HOOGSTRATEN'S *geslacht-lijst*, bl. 511 en 512. Schoon die Heer dat jammer is, dit zijn inzicht niet met de rechte toepassing gebezigd heeft, als we beneden zien zullen.

(c) Zie 't geen tegen deze verdubbeling der klinkers, mede niet kwalijk inbrengen SAM. AMPSING *taelbericht* bl. 24—29. en 44. — A. MONEN *Nederd. spraekk.* Hoofdst III. en IV. en V., — A. VERWER *Idea L. B.* cap. xvii. pag. 61., — J. NYLOE *Aenl. tot de Ned. tael* Hoofdst. VI. §. xi. bl. 44—48., en die nog onlangs de zaak der oude en rechte spelling, tegen de AA. niet ongelukkig bepleten heeft, de Heer F. B. L. C., (FRANS BURMAN, *Lieutenant Colonel*) in zyne 1ste *aenmerkinge*, *de Nederduitsche tael aengaende*.

(d) Pas 30. jaren geleden beproevde dit nogmaels de Hr. G. O. REITZ by 't uitgeven van zyne *Belgæ Grecissans*, doch 't heeft geene volgers gehad.

gemeenlijk de eene valsche stelling de andere medesleept, zoo moest men ook hier weder een nieuw verzinzel by het vorige smeden, dat men namelijk de I, die te voren altijd tweederleie gedaente hadt, *i* en met een zy-streepje en langer uitgehaelden staert, *y*, voortaan alleen door *i* uitdrukte en de *y* nam ter plaetse daer hunne nieuwe speltrant regelmatig *ii* eischte. Dit liep minder in 't oog, doch hadt wel ras de nadeelige gevolgen, daer wy beneden, by de uitgemonsterde letterteekenen, over klagen zullen. Maer dit was 't niet al. (2) een tweede groot miskwaem deedt zich wel ras op by de *e* en *o*.; *week, weke* (*hebdomas*) en *kool, kole* (*carbo, pruna*) wisten die nieuwe spellers niet te onderscheiden van *week* (*mollis*) en *kool* (*caulis*) schoon die laetste naer den aert onzer taale en hunne afleiding een geheel anderen klank hadden; al weder dierhalven aen 't zoeken van een nieuw hulpmiddel; ras bedagt men de woorden (*e*) van den laetsten klank met

---

(e) P. LEUPENIUS *aenmerkingen op de Neederd. taal* 1653. bl. 22. „ soo hebben sommige ook van buiten „ ingeboert eenige teekenen / die booven de Letteren „ gestelt woerden / om de verhooginge of verlaeginge „ van deselve te kennen te geeven / en schryppen *vreed* „ *de* en *vréese*: *bóópen* meenigte / en *hoopen*, verwachte „ ten: *kool*, *bier* / en *kóól* moeg. **C** is tegen den aard „ van onse taale / haare beteekenisse is seer onseker / „ alsoo de uitspraak seer twyfelachtig is / en het on- „ derscheid van de woerden en uitspraak kan soo „ haast geleert woerden van het gebzuik / als van die „ teekenen: noch niemand vermag deselve op syn eigen „ hand

met boven-streping te teekenen, en dus *wéek* van *wéék*, *weik*, en *kool* van *kóól*, *caulis*, te onderscheiden; men ziet dit waergenomen in de eerste werken van HOOFT. nog onlangs verzocht het de heer A. PELS. doch of 't hun aen griffe onderscheiding gebrak, dan of hun al dat teekentjes-werk verveelde, beide scheidten zy 'er weder af. Men moest dan de bewaring dier klanken enkel aen 't gehoor, zonder onderscheid van schryven, overlaten, en de ondervinding helaes! leert ons, hoe slecht men een tael-eigenschap van zoo veel waerde betrouwd hebbe. Meer dan eene onzer Nederduitsch sprekende gewesten hebben dezelve reeds geheel verloren; reden dat het hier in *Rhijn*-land veelen vreemd zal dunken, zeven klinkers by ons te zien opgeteld. Van die twee verwaerloosde nu kortelijk nog iet.

By alle onze spraek-kunst-schryvers (f)

Q 5

zult-

„ hand inteboeren / eer sp dooz een gemeene wett syn
 „ vastgesteld / en vooz goed gekeurt.

(f) L. AMRING's taelber. bl. 66—70. „ Wy heb-
 „ ben een tweederleij o van verschepte upt-spraak:
 „ als stock / bock : sot / bot : hol / vol : volk /
 „ wolk : golf / wolf : sorgen / worgen : dat so seker /
 „ en bekend is / dat wy ook sien / dat eenderleij
 „ woord dooz de verschepte o eene verscheide uit-
 „ spraek / en bysondere betepkenissen ontfangt / als
 „ een dol / de scheeps devick, duer de riem tegens geroeyd
 „ word / en dol / uytzinnig : so iszer ook een dubbelen
 „ met taerlingen / en dubbelen : een jok ofte boerte /
 „ en jock ofte juck der beesten : bol een kloot / en bol
 „ vet / en diergelyke. — Hier van daen achte ik

„ ook

ultge vinden aengemerkt, dat de *e* en *o* (en deze ook maer alleen NB.) behalven hunne doffe klanken in *bemel*, *lepel*, *wol*, *wolk*, enz. nog hard klinken in *émmer*, *énkel*, *noord*, *lof*, (*frons*, *folium*,) enz. Deze harde klank der *e* en *o* is het, die wat sleepender uitgehaeld moetende worden, by ons door *ee* en *oo* worden uitgedrukt: *eemer*, *eenkel*, *noord*, *loof*, enz. (*ff*)

„ ook het onderschept in de dobbele *oo* gekomen te
 „ wesen / die sommige / niet sonder reden / verschept
 „ den uytspzeken / hoewel wy dat hier te Haerlem
 „ (mijns wetens) niet en doen: als hoop een *spapel*,
 „ en hoop (ofte *hope*) *verwachtinge*: kool *warmoes*,
 „ en een kool *vuers*: nood *swaricheyd* / en een noot,
 „ een *vrucht*, en diergelyke: — enz. enz. VAN
 HEULEN *Nederd. spraeckonst* bl. 4. van den laetsten druk
 1633. „ Daer valt ooc onderschept / in het uytspzeken
 „ der *O*, welke in het een woort / anders dan in het
 „ ander uytgesproken woort / merc in kool des *velts* /
 „ en kool des *byers* / ooc *Rooc*, welk is *Reut*, en
 „ *Rooc* van *byant* / alzo ooc te *bood* ende boot *scapha*,
 „ een *roc traçus*, ende een *Roc tunica*, dit onderschept
 „ zoude men / niet eenig by teyken onder aen de *O*
 „ konnen aen-wyzen / enz. — *Nederd. spell.* HAERL.
 „ bl. 45. de *oo* héld niet upt den langen of dyprigen
 „ klank van *o*: maer eenen breeiden klank der zelve
 „ gelyk in *ee* van de *e* gezejd is / enz. enz. —
 Voords VERWER *Idea Ling. B.* pag. 62, 63. A.
 MONEN *Nederd. spraekk.* bl. 9, 10. W. SEWEL
Nederd. spraekk. bl. 19, 38. en voor allen den grooten
 TEN KATE in zyn brief aen A, V. bl. 5. en in 't groot
 werk I. D. bl. 118, 119. (welke plaetz wy, viel 't
 niet wat te lang, geerne zouden uitichryven) en wijd-
 lopig *Bylage* 3. bl. 176. enz.

(*ff*) Zoo vinden we, onder anderen, by STEENDAM,

En wijl onze Vaderen, als gezegd is, standvastig schreven *ik make, breke, schriue, kome, hure*, en dus nimmer twee *aa, ee, ii, oo, uu*, by hen te pas kwamen, konden zy geruft, zonder vreeze van verwarring, hunne twee harde klinkers (de *η* en *ω* der Grieken, of de *ai* en *au* der Gothen en Franschen), door *ee* en *oo* uitdrukken, gelijk wy dan ook bevinden dat zy, van onheuchlyke tyden af, standvastig hebben waergenomen, (*g*) moetende men die *ee* en *oo* voor even zoo ondeelbare letterteekenen aenzien als de *a*, en *u*, die, wil men harrwarren, mede wel, naer de leer-wyze van bekwame schrijvmeesteren, uit *o* en *i* en twee *ii* kunnen gezegd worden te zijn zaemgesteld. Maer hebben zy daerom met die letteren eenige gemeenschap?

Eer we van de klinkers scheiden, moeten
we

in zijn *Distelv.* I. D. bl. 19. buiten rijm, 't *Nachtgaalje Na-BOTST mijn sluys*, waer voor men nu meest zegt *nabóóst*. En daertegens wederom FÓÓRTSE voor *fórtse rebur* by V. GHISTELE *Virgil. Æneid.* fol. 8. *Deur de FOORTSE der winden zeer gbebeerlijc: en verso: aenmercbende zalc FÓÓRTSELIJC ghewels, van Æolus winden, en — Die ghy uerturbeirt met FOORTSELYCHE krachten.*

(*g*) 't Is wel waer dat men in zommige, voor al Vlaemsche schryften, het *ai*-geluid der Franschen door ene in eengevlochten *e* vindt aengeduid; Doch dit is nooit algemeen aengenomen, noch van enigen duer geweest. 't Voldeedt ook niet, wijl het tusschen de *e* in *lékken* b. v., en de meer slepende of langere *eo* in *lesken* geen onderscheid stelde.

we nog kortelijk de twee- en drie-klanken vermelden, die door dezelve gevormd worden. *Ae, Ie, Oe*, die men veelal onder dezelve geteld vindt, hebben we boven betoogd geene tweeklanken te zijn, beletende die *e* daer niet, dat het geluid der voorgaende *vocalen a, i, o* geheel en volklinkend gehoord wordt. (*b*) Voor *Oe* schreven onze Vaders, zoo wel als alle onze taelverwanten, hoe hoog men ook opklimme, het Grieksch ingesloten, *ou*. Dus dan *Bouk, zouken, gevouglyk*, enz. Om te toonen dat dit nog zoo geheel oud niet is, hebben we deze voorbeelden genomen uit Mr. A. DE HUBERT's *noodige waarscbouwinge* voor zyne *psalmen* 1624. — Voor den klank, dien wy in onz tegenwoordig brabbelschrift gantsch kwalijk aen die *ou* toekennen, schreef men toen, even als de *Grieken, Moesó-Gothen*, enz. *au: bauwen, trauwen*, enz. (*i*). Van deze *au* is onze

---

(*b*) W. SEWEL in zyne *Nederd. spraakk.* bl. 5. onder en 6 boven aan, verdient hier omtrent te worden nagezien; wanneer men zich zal moeten verwonderen dat de man zoo veel gezien, en 'er zoo slecht gebruik van gemaakt heeft.

(*i*) PONTUS DE HEUTER VAN DELFT, *Nederd. Orthogr.* bl. 75. „ — maer qualic schryven zu (*Bza-*
 „ *bander en Flampne*) boeck / doeck / kloeck / moet /
 „ doet *faiszes*, doen — met duizent ander die met
 „ *ou*, aldus behoren geschreven te worden: bouc /
 „ kouc / douc / mout / dout / donn — alsoo onsg
 „ leert die natuut en die *Frause* woorzen dezen van
 „ geluut gelije / te weten: *d'ou, bont, mont; gontte,*
 „ *vouse.* enz. enz. Vervolgens onderzoek doende naer

onze nog gebruiklyke drie-klank *aeu* maer eenvoudig ene sleepende verlanging; reden dat thans de gemeene man dien twee- en drie-klank veelal onder een menge, *kaeuwen*, *maeuwen*, *laeuw*, enz. uitsprekende of 't *kauwen*, *mauwen*, *lauw* of naer onze tegenwoordige spelling *kouwen*, *mouwen*, *louw* ware. — Van de verdere twee- en drie-klanken *Ai*, *Ei*, *Eu*, *Ui*, *Aei*, *Aeu*, *Eeu*, *Ieu*, *Oei* of *Ooi* hebben we niets te zeg-

---

naer een uitdrukzel voor den klank, dien wy nu *ou* schryven, kiest Hy voor *au* liever *ouu* dat echter nooit 's Lands spellinge geweest is. Ondertusschen ziet men 'er uit, dat onzen DE HEUITER VAN DELFT, het *oo*, *au* of *eo* geluid zeer wel bekend ja gemeenzaem geweest zy, wyl Hy zonder 'er iets over uit te weiden, de zamenstelling uit die *oo* met *u* voorlaet. — en eveneens CHR. V. HEULE bl. 5. Men zoude na onze uitspraak „ Hoout, Stoont, Soont (*lignum, audax, sal*) mogen schryven enz. blyk dat nog toen die *oo* niet vergeten was. „ — of vele (ja byna alle) „ Schypberg nu ter tyd tusschen *au* ende *ou* in vel „ woorden geen onderschepd en betoonen te merken / „ zoo schelet nochtans zoo vel als *A* ende *O* elk ander „ in geluid verschelen / 't welk genoeg kan onderkend „ worden in daud van danwen en doud van douwen, „ graut van grauwen (in 't kypen) en grond van „ grouwen, verschyken enz. „ — Ende al hoewel „ tusschen *au* ende *ou* zoo groot verschil des geklanks „ is / als hier betoond word / zoo worden nochtans „ vrouwen, trauwen, berauwen, flauwen, brauwen, „ benauwen en dergelyke woorden wel van een pge- „ lijk met *au* uytgesproken / maer van meest elk een „ met *ou* geschreven : 't welk wy niet verstaen en „ konnen op reden gegrond te zyn. ” *Nederd. spell.* HAERL, 1612. bl. 46 en 47.

zeggen, dan den Lezer naer **MONEN** en andere letterkunstenaers te wyzen.

I I I.

We gaen over tot de medeklinkers. 10. van dezelve staen, als gezegd is, 5 aen 5 tegen elkander over, nam. B-P, D-T, V-F, G-CH, Z-S. zijnde de eerste zacht, de tweede dezelve letters doch scherper aengezet. (k) Van de 3 eerste paren behoeft dit geen bewijs. Alleen van de 2 laetste moeten we iets breeder spreken, en dan nog een geschil onderzoeken, dat zyne betrekking in 't algemeen op alle de 5 zachte heeft.

Wat de CH betrefte, men heeft denzelven aentezien voor een ondeelbaar letterteken, en CHe of CHi te noemen. Het denkbeeld van ene zamenstelling uit C en H zou hier even kwalijk gepast en kinderlijk zijn, als dat van dubbeld' U by de We (l). — De gedaen-

(k) Dat in alle dezen dezelve betrekking plaetz hebbe, dat is te zeggen, dat v niet meer noch minder verschilt van F, noch G van CH, dan D van T, en z van s enz. Zie men ook by de Hr. **TEN KATE** I. D. bl. 121.

(l) CH „ — is eigenlijk de Grieksche x, en gevolgelijk maer ééne letter, schoon twee merken:
 „ — scherper in klank dan de G. enz. **W. SEWEL**
Nederd. sprakk. bl. 13. — „ *Dat de Klank van onze*
 „ CH — éénvówdig, en derbalven een' éneke Meede-
 „ klinker is, word kénbaar, als men opmérkt, dat by
 „ op dezelfde plaets', en op dezelfde wyze als de G ge-
 „ vórm

daente van meest alle onze letteren is de ééne uit de andere gevormd, doch zulks maekt geen gevolgtrekking ter weereld op de klanken, by die letteren aangeduid wordende. Echter hoe gemakkelijk dit ook te begrypen zy, 't zal niet ligt mogelijk zijn, der gemeente deze verkeerde benaming, en daer uit volgend verkeerd denkbeeld wegens den aert der letter, te benemen, ten zy men invoerde, de CH aen-
 eengetrokken te doen gieten en op onze boekdrukkeryen te bezigen. Waren de onkosten, voor een werkjen van zoo klein beslag als 't onze alléén, niet te hoog geweest, wy hadden 't by dezen werkstellig gemaekt, of 't misschien smaek vondt, en, gelijk te wenschen is, door-
 gong.

We komen tot het laetste paer tweelingen; Onze Vaders bezigden daer voor alleen de S. (m) doch in vervolg van tijd ziende, dat daer

*„ vormt word, verschillende niet dan in schertheid, even
 „ gelijk de T scherper is als D, enz. enz. TEN KATE I.
 D. bl. 122, 23* Zie ook het geen hy zelv nevens een afdrukzel van MOONEN'S *spraakkunst* hierover by het eerste doch ook nader en wel voornamelijk by het tweede Hoofdstuk ter neer stelt; te vinden in M. SCHAGEN'S *Godgeleerde Histor. phil.* en andere *vermakelijkheden* het eerste stukje art. VII.

(m) De rederykers *in liefde bloejende*, getuigen in de *tweespraak van de Nederduitsche Letterkunst* 1584. bl. 45. en 46. dat onze voorouders de 2 overbloedig ghebruykt hebben/ en deze/ een Zoon, ZON enz. met 2 geschreyen/ blykende an de oude dyukken ende byzeten. — Men zie dit ook aengehaeld by den Hr. G. O.

daer toe zoo wel twee onderscheide teekenen, voor den zachten en scherpen klank, van nooden waren als by de 4 andere, namen zy daer toe de Z. Hier op raakte men aen een twist die lang geduerd heevt, of men deze Z, als by de Grieken, scherp, of, als by de Hebreëen, zacht hadde te bezigen. Nu eindelijk schijnt men 't hier omtrent eens te zijn; althaus men ziet nu gemeenlijk de S voor den scherpen, de Z voor den zachten klank bezigen: *Salie, Zalig.* (n)

Het geschil nopende de zachte B, D, V, G, Z, dat wy zoo even zeiden nog te moeten aenroeren, is dit: of die 5 zachte medeklinkers wel ene silb mogen of kunnen sluiten? dan of men daer toe alleen de scherpe P, T, F, CH, S te bezigen hebbe, en dus den regel in te voeren: *quod literæ ejusdem organi facile inter se permulentur?* duidelijker: of men van de

G. O. REITZ *Belg. Graciff.* p. 35. De meer geprezenene *Nederd. spell.* HAERL. 1612. bl. 38. „Dooz de „hijukletteren in 't begin der Silaba / toond de s „haren supdenden / ende de z haren zoeten klank / „alzo in deze volgende woorden wel onderscheyde „lyk kan gemerkt woorden: sammelen, verzamelen, „enz. ”

(n) P. DE HEUTER VAN DELFT, *Nederd. Orthographic* 1581. bl. 60—63. — A. MONEN *Nederd. spraekk.* bl. 11, 15, 16. — VERWER *Idea L. B.* cap. xvii. pag. 63. — J. NYLOE *Aanl. tot de Ned. taal* Hoofdst. VI. §. 1. bl. 43. — W. SEWEL *Nederd. spraakk.* bl. 41. — TEN KATE *Aenleid.* enz. I. D. bl. 121.

de woorden *webbe*, *landen*, *graven*, *zagen*, *huisen* de laetste silbe affmytende, te gelijk verplicht is de eind- en wortel-consonanten in scherpere te doen verwandelen, en *wep*, *lant*, *graf*, *zach*, *huis* te schryven? (o) — Van beide zyden heevt men reeds lang dit geschil met alle hevigheid voordgezet, doch tot nog nietz gewonnen. Ondertusschen is 'er nergens eerder ene bepaling noodig dan omtrent dit stuk. Het oude zoo wel als tegenwoordige gebruik is hier zeer ongestadig, en geeft beiden gelijk; by de 1ste en 4de meest de zachte B en G, by de 3de en 5de de scherpe F en S, en by de 2de de zachte D en scherpe T onverschillig, of ook wel te gelijk, bezigende; immers ziet men gemeenlijk geschreven, *web*, *lant*, *land* of *landt*, *graf*, *zag*, *huis*. Welke onregelmatigheid vol verwarring! Wat men dan ook kieze 'er zal altijd enige nieuwigheid mede gemengd zijn. Wy voor ons daerom hebben verkozen vast te stellen, dat de zachte B, D, V, G, Z, zeer wel daer 't pas geeft

P een

(o) CHR. VAN HEULEN *Nederd. spraek*. 1633. bl. 6. „ de Geleerde onzer eewē / zjn zeer twistich om „ dezer Letter-veranderinghen wille / vele achten dat „ men alle woorden behoorde met de minste veranderingen te schryven / daerom op het eynde der woorden altyt G in plaetse van CH, ooc D, Z K in plaetse van T, S, en C stellende / de aenzienlyxe Caelenders die deze spellinghe voorstaen / zjn Kilia- „ nus, Grocius, de Hubert, Ampsingius, en Jacob van der Schure. ”

een filb mogen fluiten , en over al gebezigd worden , daer de aert der sprake het vereifcht ; (p) en zulks zoo om de eenvoudigheid en gemakkelijckheid van begrip voor den gemeenen man , (wien men in 't stuk van letterspellen

---

(p) By p en g is 'er , als wy reeds gezegd hebben , niemand die hier tegens aengaet ; met opzicht op de α heeft men 'er , reeds van voor 't begin dezer eeuwe met alle kracht over getwift , en W. SEWEL bl. 14. *en volgende* onze meening al zeer krachtig voldongen ; men leze hem na , en paffe zyne bewyzen ook op de v en z toe.

Voords , dat het gebruik van fcherpen of zachten consonant , by ons zoo meenigmael verwandele , als 'er maer een zachtere of hardere letter volgt , en men dit dus nimmer in 't fchryven kan aenwyzen , maer de keuze van v of f , z of s enz. naer de afleiding te maken hebbe , zal men niet langer betwijffelen , na gelezen te hebben 't geen ons de naeuwlettende TEN KATE opgeeft in zijn *onderz. over de letterklanken* §. xvii. in 't I. D. bl. 126. Ook voege men 'er by den Hr. HUYDECOPER *Proeve van Tael en Dicht-kunde* I. B. bl. 31. „ — *de voornaamste tegenwerping* — „ *is de uitspraak , dewyl , zegt men , de T aan het einde* „ *— gehoord wordt : welk ik ontken waar te zyn. En* „ *die GOD (Deus) uitspreeken als GOT (een volknaem)* „ *en NOOD (gevaar) als NOOT (een boomvrucht) kon-* „ *nen met het zelfde recht beweeeren dat men moet fchry-* „ *ven ik HEP voor ik HEB. Want DAAR IS (NB. want* „ *dit wanen thans verfcheiden' zoogenaemde taelbou-* „ *wers) GEEN MINDER ONDERSCHIED TUSSCHEN GOD* „ *EN GOT , DAN 'ER IS TUSSCHEN HEB EN HEP.* „ *Doch al sprak men zo , wat gevolg , dat een bedorven* „ *uitspraak , ook de fchryfwys bedorven moet ? ENZ. ENZ.* bl. 32—36.

len voor al niet mag uit 't oog verliezen) als ook wegens het licht en de nuttigheid die zulk ene schrijfwyze in 't stuk van afleiden zal medebrengen.

I V.

Nu nog een enkel woord over de 5 letters, die men gewoonlijk op onze gemeene letterlijsten vindt, boven de xxiii by ons opgeteld.

De c, ene Latijnsche letter, dienende in die tael voor κ, (qq) is by ons waarschijnlijk het eerst opgebracht in die tyden, toen de pennevoering bykans eeniglijk was in handen der Kloosterlingen. Vervolgens twijffelde men, of men de c der Latynen, of de κ der Grieken, behouden zoude, en is hier van het gebruik gesproken, dat men in alle de oude schriften van later tyden, tot pas 100 jaren herwaerts toe, zoo standvastig ontmoet, van beide gelijk te schryven *ick*, *dick*, *stick*, *kloeck*, enz. Eindelijk echter is men overgegaen tot een van beiden te verwerpen, en toen dat lot naer verdiensten de c te beurt gevallen, bezigende men nu weder, als van ouds, voor dezelve, daer zy de κ verbeeldde, de κ, daer ene s, de s, *sieraed*, *versieren*, enz. (q). Och of alle wan-

P 2

ge-

(qq) Voor alle Vocalen, zonder onderscheid. Zie AD MEKERCH. *Comm. de Vet pronunc L. Gr. Cap. xvii.* p. 79. edit. SIG. HAVERCAMPPI & A. KLUIT over *Hoogstr.* bl. 75.

(q) PONTUS DE HEUITER VAN DELEF, *Canonic van*

gebruiken eens zoo eenstemmig hersteld werden!

De

van *Gorinchem Nederduitsche Orthographia* 1581. bl. 42.
 „ Somen *c*. nu ter tijt ober al nomt / heeft zy geen
 „ gebzuc med allen in d'begin der *Neerlandische* wooz-
 „ den en lettelt onderscheitg met *s*. ja om dat zij nae
 „ maschap is met *k* zoudemen een van beiden mogen
 „ verwarpen — (en bl. 50.) gelijc die wy met *c*
 „ schryben / nochtang met *k*. spzeken en geschzeven
 „ behoren te zyn — in tbeginne schryft altoog *k*.
 „ nimmermeer *c* ALZO men spzeect / te weten: *krame*;
 „ *kleeft*, *klijft* enz. De Kamer in *liesd*' bloeiende in de
 „ *zweespraek van de Nederduitsche Letterkonst* 1584. bl. 43.
 „ de / *c* / is int *Duits* weinig nut / want wat die
 „ wooz / *a* / *o* / ende / *u* / klinkt / daer in dient ong
 „ de / *k* / die 't selve gheklanck wooz / *e* / ende / *i* /
 „ heeft ende wat de / *c* / wooz / *e* / ende / *i* / doet /
 „ daer toe mag ong de (*s*) dienen die 't selve ghe-
 „ luyd wooz alle klinkers heeft: dies woortse van zoin-
 „ mighe als een onnodighe letter uytghemonstert:
 „ R. DAFFORNE *Grammat.* 1627. fol. 88. „ Om
 „ hoort te maken *c* en behoort in de *Neer-landsche*
 „ *Taale* nergheus te koomen / dan daar 't altpd aan
 „ h ghekeetend wert: als in macht, kracht —
 „ schacht, schicht — end' veel zult. ” P. LEUPENIUS
 „ *aenmerkingen op de Nederd. taale* 1653. bl. 15.
 „ de *c* heeft by ong geen ander gebzuc / dan om de
 „ h een sterker uitblaafinge te geuen / dan sp van de
 „ g of h bekomen kan / als in *lichaam*, *mensch*,
 „ *schaap*, dat men quaalijc soude schryben *libhaam*,
 „ *mensgen*, *sqaapen*. Ong dunkt dat men de *c* geheel
 „ soude koomen ontbreuen / wanneer men een *ch* in de
 „ plaats hadde / gelyc de *Hebzeusche* en *Griekische* /
 „ die men dan in de rijc van de dobbelc letteren mog-
 „ te stellen: maar soo lange men niet goedvindt nieu-
 „ we letteren in te voeren / soo moet men sik met de
 „ oude

De *h.*, in zich zelve niet anders zijnde dan ene schierlyke en sterkaenbonzende ophef en begin van een vocael, is daerom reeds by de Grieken voor geene medeklinker aangemerkt, en kan 'er by ons te minder voor sloop komen, als wy aanmerken, dat zy nergens ene wortelletter zy, maer by ieder onzer gewesten by 't zelvde woord naer welgevallen wordt bygevoegd of afgelaten; *and*, *arp*, ooren zeggen de *Vlamingen*, *Zeeuwen*, ja zelfs in onz gewest die van *Gouda*, wy *hand*, *harp*, *hooren*. Schoon wy zelve van dat laetste woord die *h* weder afwerpen by het *substant.* *Oore* (*r*).

P 3

In-

„ oude behelpen: doch niet buiten de kracht van haare eerste instelling. Het is dan buiten alle grond dat men se tweederleij kracht wilt toeschrijven / eerst van een *k* daar sy vooz *a*, *o*, *u*, of vooz een medeklinker gestelt woordt / als *cafs*, *cost*, *cunst*; maer wederom vooz een *e* en *i* de kracht van een *z* / als *cyseren*, *cidderen*, *cieren* enz. Breed ziet men dit vonnis over de *c* in de Nederduitsche spellinge / *By een gebrachs duer liefhebbers derzelve* HAERL. 1612., een boekjen dat onder de besten der oude letterkonstigen te tellen is. Wijl 't in zoo veele opzichten in onze gedachten valt, en zeer wel verdient geheel gelezen te worden, zullen wy nalaten 'er staeltjes uit optegeven. — Zie van de *c*, en deszelve misbruik, ook nog SAM. AMPING's *taelbericht* 1649. bl. 39-43. — WINSCHOTEN's *Letterkonst* bl. 3-8, — A. MONEN bl. 4. en 5. van den laetsten druk zyner *Nederd. spraekk.* — J. NYLOE *Aanl. tot de Nederd. taal Hoofdst.* VI. bl. 37, 38.

(*r*) „ De *h* is klinker, nogte medeklinker maer „ bestaet alleen in een' schielijken ophef en scherpe „ upr.

Indien de *q* op zich zelven de *kw* uitdrukte, gelijk dus de geleerde GATAKER alle zyne *opera critica* heeft doen drukken *god*, *ge*, *gia* enz. zonder dat 'er ene *u* wierde bygevoegd, zoude men dezelye als ene verkorting aanzien en met voordeel bezigen mogen; doch nu 'er toch niets meê werdt uitgehaald, zijn 'er verscheidene redenen om altijd *kw*, nooit *qu*, te schryven, immers vòldoen beide de letters de *q* noch de *u* aen den vereischten klank; niet de *q*, of die zou, hadt zy eene en dezelfde kracht met de *k*, geheel overtollig zijn, niet de *u*, wyl die nimmer met de *w* in een-loopt; ook kan 't niet zijn dat zy zaemgevoegd hunnen post zouden kunnen inhouden, want hoe zouden twee letterteekens, van *k* en *w* ieder op zich zelv' zeer verschillende, enen klank kunnen uitmaken met *kw* overeenkomstig? en, al konden zy dit, *k* en *w* reeds ieder afzonderlijk bekend en volstrekt noodzakelijk zijnde, en gekoppeld tot *kw* ten minsten even goed als *qu*, verdienen die dan niet zonder eenig tegenspreken den voorrang, boven de afzonderlijk onbruikbare, en niets uitwinnende, *qu*? (s)

De

„ uytblaazing van aadem vooz 't begin van een'
 „ klinker ” TEN KATE I. D. bl 122.

(s) P. LEUPENIUS *Aanmerkingen op de Nederd. taale*,
 1653. bl. 10. „ Daar hier oover komt ons vooz drie-
 „ se bedenkinge/ dat wy de *q* wel souden konnen
 „ missen / die sulke taalen alleen van nooden hebben /
 „ die geen *k* gebuyken : Daar onse Nederduitsche
 „ taal

De x niet zoo zeer een letter als wel een verkort-teenen, beandwoordende de ks, hebben we daerom mede van den letterlijst afgelaten, (t) wijl ons ene zoo geringe, en weinig uitwinnende, en daerby de éénigste verkorting, de verwarring niet waardig scheen, die die dezelve by onkundigen en leerlingen altijd

P 4 en

„ taal kan die seer wel ontbeeren / want sp heeft geen
 „ andere kracht / dan die met de kw gevougluk en
 „ volkomelk kan uitgedrukt worden. Daarom
 „ soude de k niet soo wel een w by sik mogen nee-
 „ men / als andere Letters van denselven aard?
 „ Daarom soude men soo wel niet mogen schryven
 „ kwaader, als swaager? kwaalen, als dwaalen? kwet-
 „ sen, als swetsen? kwee peeren, als twee peeren?

TEN KATE Aenl. I. D. Bl. 124. „ dus staet het ook
 „ met de QU, by welke Q voor K en U voor W ver-
 „ strekt: Want by samenvoeging' en uitspraak van KW,
 „ worden de klanken, door QU verbeeld, volmaaktelyk
 „ uitgedrukt. ” Wijdlopiger hadt de Hr. TEN KATE
 dit betoogd in aenteekeningen op MONENS spraekunst,
 die in handen geraekt van den Uitgever der Godgel.
 histor. enz. vermakelykbeden, en door dien in zijn 11te
 en 8ste stukjen 1732 en 1734. begonnen uit te geven.
 nu, door 't afbreken van dat maendstukjen, nog half
 onuitgegeven liggen Rechte stof, zoo wy oordeel-
 den, voor onze BYDRAGEN; doch zijn onze verzoeken
 om dezelve tot nog, door de onvriendelykheid
 van gemelten uitgever, met geen andwoord gewaerdigd.

(t) „ De x, die den klank en naem voert van IKS,
 „ laet, by de minste opmerking, hoóren, dat ze bestaet
 „ uit eene K van eene S agtervolgt; zó dat ook dit teeken
 „ by ons overtollig is. ” TEN KATE over de Nederd.
 letterklanken, redew. 7. I. D. bl. 123. 4.

en noodzakelijk medebrengen. Leest men b. v. *de rust des rijks*, men zal ras begrypen dat die laetste *s* in *rijks* toevallig is, en aenwijft dat het de *genitivus* zy van *rijk* daer in tegendeel de zamenkoppeling der wortelletter de *k* met de toevallige *s* dit veel moeilyker te beseffen maakt. (v)

Eindelijk komen we tot de *y*. Dat dezelve uit onzen letterlijst behoorde te werden uitgewischt, gevoelden reeds lang verscheiden' groote taelkundigen. *i j* en *y* zijn alleen maer 3 onderscheidene merken, schoon uit elkanderen gevormd, en voordvloeiende, van dezelfde letter. (*) enkel sieraeds-halve heeft men

(v) Waerom ook de Hr. A. MONEN *Nederd. spraekk.* bl. 14. dit ene *onnodige en ondienstige nieuwigheid* noemt, enz. en W. SEWEL bl. 48. dit *met recht by de meeste en beste spellers verworpen verklaert*.

(*) CHR. VAN HEULEN, *Nederd. spraekk.* 1633. bl. 11. „ *Wt alle de booz gaande opmerkingen zien*
 „ *wy dat ober al mach een enkele i in plaetse van*
 „ *eene y gesteld worden / het welk Huyterns en Amp-*
 „ *singius, ooc van der Mijle in zijn spraek-beschry-*
 „ *vinghe zeer wel waerneemt / desgelycx ooc Grotius*
 „ *in het Rechtbouc / want als men in plaetse van*
 „ *zaey, maey, reym, mooy, leuy, beyl zoude schryben*
 „ *zaei, maei, rein, roei, moi, leui, heil, hieren*
 „ *zoude niets van de volkoment heyt / dan ge-*
 „ *woonte van zien ontbreken. ” Ken klaer bewijs*
 dan, dat nog in VAN HEULEN'S tyd pas 120 jaren geleden, de *y* algemeen voor de enkele *i* gangbaer was. —

De

men eerst aen de *i* een onder uitgehaelde staert, en vervolgens een zystreepjen, dat het naer de Latijnsche *y* heevt doen gelyken, bygevoegd. Dat men naderhand ieder zijn' afzonderlyken post, *i* voor den enkelen klinker, *j* als zy door de schierlyke voordrolling der tonge naer een medeklinker begint te zweemen, en *y* voor ene verdubbelde *ii*, hebbe doen waarnemen, gelijk thans op onze drukkeryen de gewoonte is, is geheel buiten alle reden (*z*). Om dit te stuiten was 't dus zeer goed,

P 5

zoo

De Hr. HUYDECOPER in zijn *bericht*, wegens deze letter: — „ dat *i*, *j* en *y* maar eene letter zijn, is „ zo klaar als den dag, indien men wat bladeren wil „ in Oud-duytsche boeken, 't zy geschreven, het zy gedrukt — zyne en zine is by de Ouden voor zijne, „ eveneens als hare voor haare —

(*z*) Geheel buiten alle reden niet alleen, maer daerenboven ook ten aller uitersten nadeelig. Verschillende teekenen heevt in verscheiden' oorden van onz Nederland, vooral in Amstel- en Rhijn-land, de gemeene Man voor verschillende klanken aengezien en daer door tot de mislyke en der taelbouw zoo nadeelige gewoonte geraekt, van de *y* met den tweeklank *ei* of *ey* te vermengen, en ten naesten by als zoodanig uit te spreken. 't Is niet te verwonderen dat het onkundige gemeen aen 't dwalen raekt, als zy die de pennevoeringe in handen hebben, en voor al hunne sprake, en alle deszelve's eigenschappen, kennen moesten, hen het eerst aen 't warren helpen, doch onbegrypelijk is 't, dat luiden van letteren en belezeneheid, (de Hr. G. O. REYtz b. v. *Belga Græcis*: p. 34.) 'er nog toe komen kunnen, van ene zoo wanhopige zaak te omhelzen en te verdedigen.

W.

zoo men en *j* en *y* liet varen, en alleen de eenvoudigste en gemakkelijkste gedaente, *i* yamelijk, overbeheld. Doch waer om in de plaetz der *y* over al *ij* (of, dat het zelvde is *ii*,) zoude moeten komen, kunnen wy niet begrypen, noch heeft de heer KLUIT, in zyne aenteekeningen op HOOGSTRATEN'S *Geflacht-Lijst*, zoo overtuigend en onwederfprekelijk, als zijn' Ed. schijnt te meenen, aangewezen. *Heerlyk*, *Godelyk*, *prijzlyk*, of dat het zelvde in klank is, *heerlik*, *godelik*, *prijzlik*, maken in 't meerv. *heerlike*, *godelike*, *prijzlike* met ééne *i* die daer even als wy boven ook van de andere klinkers betoogden, het geheel en volklinkend geluid verbeeldt, zonder eenige verdubbeling of verlenging te behoeven (*a*); Stuit de klank tegen een eind-*consonant*, (als b. v. wanneer van *blive*, *schrive*, *zine*, de laetste *e* zal worden afgekapt) de achter afvallende *e* springt even als by de anderen klinkers, voor den *consonant* in, en maekt dus *bli-ev*, *schri-ev*, *zi-en*. Wil de Hr. KLUIT, en andere met hem, dit een twee-klank (*diphthong*) noemen, we mogen 't geerne lyden, en willen hem wel toefstem.

W. SEWEL bl. 34. hier op na te lezen is der moeite waardig.

(*a*) CHR. VAN HEULEN *Nederd spraek*. bl. II.
 „ Doc moghen vele plaetsen / enkele Letteren
 „ lijden / in plaetse datter altht dobbele geschreben
 „ woerden / als *zi*, *bi*, *wi*, *liden*, *zide*, *tiden*, deze
 „ verhojtinge der letteren is ghelik in vorige tyden
 „ gebryukt / ” —

stemmen, dat *bli-ev*, *schri-ev*, *zi-en* eenigszins ene tweesilbige uitspraak eischen; zoo Hy dan ook ons maer toestaet, gelijk Hy niet af kan, dat *ae*, *ee*, *oe*, *ue*, in *ma-ek*, *bre-ek*, *ko-em*, *bu-gr* mede op dezelvde wyze *diphthongi* zijn, en noch Hy, noch iemand, in staet is, ons een grooter verschil van klank te doen horen tusschen *ij* en *ie*, als tusschen *aa* en *ae*, of *uu*, en *ue* (*b*). Alle de *vocalen* lyden ene verlenging (zoo men 't ene verlenging noemen wil) door de *e*, in een-silbige woorden, doch zijn zonder die *e* lang genoeg in meer-silbige: *ik ma-ck*, *bre-ek*, *schri-ev*, *ko-em*, *bu-er*, *wy maken*, *breken*, *schri-ven*, *komen*, *buren*.

Drie dingen staen den heere KLUIJ, gedeeltelijk naer zyn' eigen' erkentenis, nog nader goed te maken: I. nam: zegt Hy wel dat men *in later tijd* ene nieuwe wyze van verlenging heeft *uitgedacht* door de verdubbeling der vocael zelve, *ik maak*, *breck*, *schrijv*, *koom*, *huur*. Doch geeft geene de minste reden van zyne voorkeur, omtrent die *nieuw uit-*
ge-

(*b*) Wes ook de Hr. A. MONEN bl. 29. met ons zegt: *AE en IE hebben wy voor bene-gezezt eene verlengde A en J te zyn*. En de zoo naeuwkeurige TEN KATE I. D. 7 redew. VIIde afd. bl. 116. van ene *zachte lang-klinker* spreekt, *die men door IE uitbeeld, gelyk by 't woord DIE*, — Ja de groote taelkundige, de Hr. B. HUYDECOPER Pr. bl. 271. „merk aan, „dat de klank van IE, ten aanzien van I en IJ (als „zien, zin en zijn) even is als die van OE, ten aanzien van O en OO.”

gedachte (c) en veel verwarring barende spelwyze. II. geeft zijn' Ed. geene de minste noch kenmerken, nog bewyzen van zijn voorgewend onderscheid tusschen ene verlangde *i*, en den tweeklank, gelijk Hy 't noemt, *ie*; of van zyne *volmondige* ontkenning dat de ouden *blive scrive* in een getrokken *bliev schriev* schreven. III. eindelijk heeft de heer KLUIT zelf gezien, doch de oploffing uitgesteld, waer de opgeworpen' nieuwigheid van voor *y* overal *ij* te schryven, voornamelijk mank gaet, dat namelijk, zelfs by hen die de verdubbeling voortaen, dezelve alleen vereischt wordt in één-silbige woorden: ik *maak, breek, schrijv, koom, buur*, doch in meer-silbige overal de enkele *vocalen* volstaen kunnen, wy *maken, breken, komen, buren*; en dus de vraag valt: van waer de *i* alleen zoo veel zwakker komt, dat die altijd verdubbeld moet blyven, wy *schrijven*, niet, wy *schriuen* of *schryuen*?

(c) — „Verhalven wy onze boozouders (dinkt ons) ober deze spellinge niet te berispen en hebben / „alzo wy van gevoelen zyn / dattet beter is / dat „men het oude in zyn welcke laet / dan dat men yet „ongezond nteus in zyn plaetse bspuge.” *Nederd. spell.* HAERL. bl. 40.

D E R-

 DERDE AFDEELING.

In hoe verre men de opgegevene spelwyze der ouden kan navolgen, bepalende.

E*st modus in rebus* is een bekende spreuk, ook vooral in het onderwerp van deze verhandeling waertenemen. Die eensklaps zyne spelling, naer 't geen Hy boven gelezen heeft, schoeien wilde, zou by niemant verstaen, en by geleerden zoo wel als onkundigen niet te onrecht bespot worden. 't Is echter zeker, dat Hy, schoon niet de gebruikelijkste, echter verre de fraeiste, regelmatigste, en op vaste gronden steunende, ja te gelijk ook de eenvoudigste en meest gemaklyke spellinge bezigen zoude, en het ten hoogsten te wenschen ware, dat wy dezelve nog als van ouds *de gemeene en eenige lands spellinge* noemen mochten. Om dan als een recht lievhebber zijn's Vaderlands, en aller deszelvs eigendommen, die niets, dat tot derzelve nut of sieraed strekken kan, onverzocht laet, ook in dit stuk (geenzins van zoo weinig belang als zich de meeste [uit welke eigenlievende beginzels, zullenwe nu niet onderzoeken] wel schynen intebeelden) te werk te gaen, moest men voor eerst maer zyne spelwyze, in allen zoo byzonder als openbaer geschrijv', naer den voorrang der ouden regelen, in alle zulke dingen, die nog zonder veel opzichtigheids geschieden kunnen. B. V.

1. De *a*, *e*, *i*, en *u* in de lettergrepen die op een medeklinker stuiten, ene *e* byvoegen, (want

(want dit is nog niet geheel ongewoon) doch by de *o* ene tweede van zijn eigen soort *oo* ; zoo lang tot *oe* zijn verkeerd gebruik voor *ou*, *u*, en die *ou* weder zijn verkeerd gebruik voor *au*, *av*, weder zal verloren hebben.

2. De 5 zachte *consonanten* B, D, V, G, Z. geruſt tot ſlotletters aan 't eind van een woord of ſilb bezigen ; immers zelfs de letter, by welke dit het meeft is tegengeſproken, de *v*, moet wel deze plaets bekleeden in *wriv-velen* en *vergrov-ven*, (*d*) (voorbeelden die wy aen den grooten TEN KATE I D. *redew.* 7. ſchuldig zijn) welke niemand zal kunnen ontkennen, dat, *wrif-velen* en *vergrof-ven* geſchreven, van haren waren uitspraek verre zouden aflopen.
3. De *z* als een zachte *s*, en de *s* als een ſcherpe *z* bezigen, gelijk nu reeds zedert enige jaren vry algemeen doorgaet.
4. De *c* (wy ſpreken alleen van echte Nederduitſche woorden) geheel verbannen, en alles met *k* en *s* afdoen ; gelijk dus *fieraed*, *verſieren* enz., reeds weder vry gemeenzaem wordt.
5. De *q* en *x* altyd door *kw* en *ks* uitdrukken, iet dat thans géén oog vreemd zal toeblinken.

6.

(*d*) Dat ook de Hr. A. MONEN, dezelve daer toe niet geheel buiten ſtaet keurde, blijkt uit zyne 31ſte bladzyde der *Nederd ſpraekk.*, ſchoon onze daer uit getrokkenene ſpelling afkeurende.

6. Eindelijk, de *i* (schoon die *figuer* alleen genoeg ware) echter om de opzichtigheid van *wi schriuen* (*e*) ook door hare tweede en nieuwere gedaente *y* uitdrukken, in alle *silben* zonder onderscheid, die op geen *consonant* stuiten, *wy schryuen*, doch in de zulke (in plaetze der natuurlyke *c*, *ik schriev een brief*) om Hollandfche oogent te voldoen, ene tweede *i*, *ik schrijf*.

Al dit kan men waarnemen (en zullen wy, voor zoo ver wy 't niet reeds van den beginne af gedaen hebben, na dezen in onze BYDRAGEN waarnemen) zonder veel nieuwigheids, ten minsten zonder zijn geschrijv'. voor ééinig soort van menschen, onleesbaer te maken; heevt men dit eens, zóó in doorgaenden gebruike, dat ieder, die boeken leeft, 'er aengewend is, dan kan men weder verder gaen met de thans heerschende bastaerdy in de spelling te onderkruipen, door namelyk eens te verzoeken, of de *au* en *ou* niet weder in heur recht te herstellen ware, *bauwen*, *trauwen*, *vougen*, enz. enz.

(*e*) — „ De zulke die zo gezét zyn tegen het — „ gebruyk van het verdubbelen der Klinkletteren, konnen evenwel niet goedvinden dat men schryft Bri- „ ven, diven, rimen, wilen enz. daer nogtans de „ vereischte klank dier woorden, door de *i* genoegzaam „ uitgedrukt wordt. ” zegt W. SEWEL b. 10. Was 't in trein gebracht of te brengen, wy voor ons zouden 't zeer wel kunnen goedvinden.

VIER-

VIERDE AFDEELING.

De spelling van enige byzondere woorden wettigende.

DEZE AFDEELING, schoon meer *Etymologie* dan wel *Orthographie* behelzende, hebben we echter geoordeeld tot slot by deze onze spelverhandeling te moeten voegen, voor de zulken, die, (gelijk ons de ondervinding geleerd heeft, dat 'er veele zijn) schoon onze algemeene stellingen wel toestemmende, echter aen onze spelwyze van 't een of ander byzonder woord blyven hangen, zonder zich omtrent dezelve met onz' gevoelen te kunnen vereenigen. — Doch . . . de plaetz ons gebrekende, zal dit bekwaemlyk de stoffe van een volgend stukjen kunnen uitmaken. —

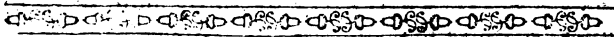
---

[235]

MAENDELIJSCHE BY-DRAGEN

TER OPBOUW VAN
N E E R L A N D S
T A E L - E N D I C H T - K U N D E .

N°. 14. voor den 1. van Wintermaend 1759.

H E T
VERHEERLYKTE EN VERNEDERDE
P O R T U G A L,
BEGREPEN IN DRIE BOEKEN;

Waer achter gevoegd is eene verzameling
van verscheide Gedichten;

D O O R
FRANS DE HAES.

(Te *Amsteldam* by *F. Houffmayn* 1750. in 40. a f 2-16.
en met het *portrait* f 3-10. en op groot pap. f 4-12.)

De edele Dichtkunst zeker stygt van trap tot trap, en werdt hoe langer hoe nader aen de volkomenheid gebracht. Die de kenmerken wil zien van iemand die zich des bevytigd en wonder wel gekweten heeft, behoefte slechts het oog te slaen op dit onz blaedjen.

Het eerste en voornaemste deel van dit boek,
P dat

dat wy thans den Dichtminneren als iet uitstekends opgeven, behelst een klaer en waer verhael der rampen en verwoeftingen, voor drie jaren het rampzalig Lisbon overgekomen, ten spiegel onzer Landgenoten, om door boetvaardigheid en afstaen hunner zonden, Gods scherp gewette wraekzwaert, ons voor lang over den nek gewankt, by tyds te ontvlieden. — Wy achten noodig onzen lezer ene korte schetse van den loop van dit Dichtstuk, doch voor al ook, zoo veel ons bestek toelaet, enige fracie plaetzen, en die t'er optimmeringe ener wenteltrappe naer den Zangberg kunnen dienen, op te geven.

In den Aenvange streeft de Dichter met zyn geest naer Portugal wiens gelegenheid hy in deze woorden aanduid bl. 4

*Niet ver van waer Euroop zyn Grenzen ziet bepaeld,
En 't flaauwend Zonnelicht 't Hesperieesch strand bestract
Met eenen purpren gloed, (a) by 't ryzen van de schimmen,
En koelen Avond daerw aen d' oost-en zuiderkimmen (b),
Slaet*

(a) HESPERIEN of Spanjen ligt in het Westen, hierom van de Dichters ook genomen om het westen uit te drukken:
In Hesperye weis het Avontpaert zyn straelen. VOND.

(b) De oordeelkundige HUYDEC. beweert in zyne proeve bl. 222 en 23 klaer, dat niet de Avond, (hoe dikwils ook de Dichters dit zeggen), in het Westen opkomt, maer in het Oosten en *successif* op den dag volgt, want zouden zy anders elkanderen gemoeten, ja op eene plaetze beiden en op een andere geen van die wezen;
HOOGVL. dit wetende zong keurig in zyn' ABR. den Aartsv. B. IV. bl. 79.

*De bruine NACHT was reeds, schoon trager dan voor dezen,
Uit d' OOSTERKIMMEN aan den bemel opgerezen,
En had het zwarte floers op 't aardryk uitgespreidt.*
trouwens, VONDEL toonde dit reeds te hebben opgemerkt, in het Klinkdicht voor *Palamedes*, daer hy zegt
Tot dat het SCHEMERLICHT in 't OOSTEN opgeloocken.

*Slaet zhaas een kwynend Ryk 's bedrukt gezigt om hoog,
 Schoon 't, ezurwen lang, voorbeen den Nabuur, stak in 't oog
 Door rykdom en gezag: 't word Portugal gebeten,
 Ruym tachtig mylen lang en vyftig breed, by 't meten,
 Bevonden, (c) 't Spaensche Zousihuurt (d) zynen westerkant;
 Terwyl 't in 't Oosten, grenst aen 't Kastiljaensche strand;
 't Ziet Andaloufien, ter zuiderzyde pralen,
 En door 't Gallicisch Ryk, ten noorden, zich bepalen.*

Ondertuffchen nadert onze Dichter Portugal, daer hy aengeland, beschouwt en beschryvt, deszelfs rivieren, en hoor hoe fraei de milde vruchtbaerheit! bl. 8-9

De

(c) Hoe fierlyk vliet uit HOOGVLIEP'S ryke Dichtader de beschryving van Egiptenland's gelegenheid! in het eerste boek van zynen *Abraham* bl. 4.

*Het wascht zyn voeten in het Middellandsche zout,
 En steekt zyn hoest om hoog in 't Etiopisch wout,
 En 't Abisynsch gebergte, en strekt zich uit, ten westen,
 In Libie, gevreesst door wreede plonderneften:*

daer men min rederykkunstig voor zou zeggen in 't Noorden strekt het zich uit tot in het Etiopisch wout, en grenst ten Zuiden aen de Middellandsche Zee.

(d) SCHUREN vindt men in dezen zin by de Dichters vry gemeenzaem,

VONDEL *Hippolytus* in de rei van het eerste bedryf

Waar 't pekelschwin de stranden SCHUREN.

HOOFD *Raeto* rei van het tweede bedryf

*En de tróste Ryn van moede swelt,
 Door het peklen der sneeuw op de bergen vergaard,*

*De vruchtbaerheit, die hier baer' zetel heeft geweest,
 En, door Natuur, gesterkt, niet ophoud voort te telen
 Wat 's menschen zinnen ooit verkwikken kan en streeien,
 Ontsloot haer' zuangren schoot hier in een' overvloed
 Van al wat aerde, lucht en vuur en water voed.
 Men zag baer' t' hoog geberge' met keur' van kruid, sofferen,
 En*

*Door het smelten van 't ys, dat hem scharste zyn' vaardt:
 Der by stort ongetoómt,
 En SCHUURT de stranden UIT waar heen by stróómt.*

ANTONIDES *Istroom* B. I. bl. 31

———— als een vloet

Die afschiet met gedruis en SCHUURT door steile rotzen,

K. EN J. DE WITH *mengeldichten*

*Daar de oude Ryn de groene boorden SCHUURT
 Der Bisschops stadt, ———*

hier voor ook somwylen SCHAVERN

VONDEL *Hippolytus*. Act. I. scen. 1.

*En daer Ilissus zacht en loom
 De knikens; daer de traege stroom
 Meander vlacke stranden laeft,
 En schaers het zant des oevers SCHAEFT;*

LAURENS BAKE *uitbr. over Salam. Hoogl. 5de gezang bl. 106*

*Hier word myn ziel met melk en verschen room gelaft:
 De wynstok laat een bron van vreugdetraanen vloeien,
 Om 's minnars bart, als 't quynt, met blydschap te besproeien
 Gelyk een beek ververscht de beemden, die ze SCHAAFT*

P. VAN DER SCHELLING *lof der Bybelpoezye aen Natura
 & Arte*

*Zoo lang hem bengerd daer de bee ke Kritb hem laavd,
 En zyne wooning SCHAAVD.*

En 't Rund- en Wollig Vee de groene toppen scheren (e),
 En weiden naar zyn' lust, eer hier de vlam geweid, (f)
 En veld en beemd met stof en asch had overspreid.
 Ze ontsloot een Parady's, vol'schoon in alle deelen,
 Wanneer men de oogen sloeg op al de Bloemprieelen

En

(e) Het Pascha, dat wy VONDELS niet meer durven
 noemen, begint aldus

Weyd hier myn Bœstiael, weyt hier myn tier'ge Vee,
 Golfst hier om dit Gebergt myn wit- gewoelde Zee,
 SCHEERT hier 't groen- huir'ghe- loof, spaart kruyt, noch
 Bloemkens geurich,
 't Lacht hier doch altemaal, zoet- rokig en couleurigb,
 Nu wauwelt zoo veel gras, zoo vet en graegb bedyt,
 Tot ghy van Madian de schoonste kudde zydt;

ARN. MOONEN's Poëzy bl. 97

Terwyl myn geiten met haer jongen urolyk weiden
 En 't gras AFSCHEREN —

L. SCHERMERS Poëzy bl. 210

De Lente dageraat ontsloot zyn purp're deuren,
 En Aasemde over 't lant de liefelykste geuren
 Van bloem en bloesem, die, ons gloeiende in bet oog,
 De verwen tartten van den schoonen Regenboog;
 Terwyl ik, rustende aan dit heekje 't quinkelieren
 Des wiltzangs yu'rig hoor, terwyl myn geitjes SCHEREN
 Den lekk'ren morgenkost, die uit den milden gront,
 Hen onder 't dert'len groeit al eetende in den mont,

NATURA ET ARTE Bybelsche Keurstoffen I D. bl. 46.

Daer heeft u Godt, terwyl gy vast
 Het vee den vetten grond liet SCHEREN,

K. EN J. DE WITH Gedichten bl. 34. en elders. Dan eens
 macien — dan weer sneeien enz.

(f) VOND. opdr. voor Joann. den boetgez. bl. II.

— en Hongarye cbreit

Om noothulp in den brant, die 't koorenlant AFWEIT.

*En Lustwaranden, hier voorbeên, aen allen kant',
 Met oost- en lommerryk geboomte dicht beplant,
 Hier schonk de vette Olyf zachtvloeiende oliebeken;
 De gearge Muskadel, tot troost van een bezwaken
 En kwywend hart, haer' geest vervuolykenden wynn.
 De Oranje- en Sinavrucht, door hoegen zonnescbyn,
 Met eenen dubbten gloed', beschilderd om de wangen,
 Deên 's Landvolk, tweemaels' jaers, een' ryken oogst erlangen
 Van hartversterkend' oost en bloesem, el van geur.
 De puntige Citroen, (g) wier liefelyke kleur
 Jonquille en Amber tatz, liet, by het uchtend kriecken,
 Ust zyn gebloemte een lucht van speceryen riecken,
 En lokte plukkers wit, door heilzame eigenschap
 Van galbetenglend zuur en vochtverdunnend sap.
 De bonigzoete Vyg, die, door haer wondre krachten,
 Gezwellen, hard als steen, kan murwen en verzachten,*

De

HOORTS Baets in den rei van het eerste bedryf

*Zo bruiſt het vuur 'er door, en ſtróómt
 Ten laatſten over 't bóógh gebóómt;
 En WEIDT, met eenen veegh, te maal
 't Geweſt van dórp en daken kaal.*

ANTONIDES. Tſtroom B. I.

*Maer leer niet al te trots op uwe grootheit pronken:
 Een gloet kan al 't gevaerte in eene Zee van vóóken
 AFWEIEN, dat het ſtuive in a'oogen van de Zon.*

L. BAKE in Mozes groote Loſzang bl. 49

*En met myn gramſchaps gloed des afgronds diepſte kolkem
 Aanſteeken, dat de vlam ga WEIDEN door het land
 Van al de bergen met de vruchten zette in brand.*

(g) Hoe veel heevt een Dichter, die zich op het
 kunſtjen verſtaet van eigenaertige Epitheta te bezigen,
 voor uit om aller levendſt voor het oor te ſchilderen!
 mits hy zich ook van natuerlyke, zuivere en krachtige
 woordenverw meeſter make.

*De Lunge streelt, en 's Slym van de Ingewanden voegt ;
 De spitse Amandel, die niet flesbes den smaak' behoeft ,
 Maer, door zyne Olie, zelfs het zschbed, onder 's lyden
 Van Darm- en Nierenwee, kan zalven en verblyden ;
 En wat hier de oogen meer bekaort door zynen groot,
 Of 't hemelschblaauw gewelf bewierookt, door zyn bloet ;
 Vercierden dezen Oord met Lanen, Tuisen, Hagen
 En Bossen zonder tall', besaemd door 't vruchten drogen. (b)*

Wyders de kostbaerheden, oert, handel, staet en wat verder noodig is om zynen Lezer een bekwaem denkbeeld en levend begrip te geven van het ryk, zoo als het was op den hoogen middag van zyn bloei, geluk en heerlykheid: vervolgens doet hy de Gryze taeg kortelyk verhalen de *Grondlegging, wysdom, Koningen, voornaemste Oorlogs- en lotgevallen*; zyne reden met de Jongste afbrekende, en het hoofd onderhalende, besluit de Dichter het 1ste boek.

Het 2de begint met het beschouwen van de verwoestingen en puinhoopen van 't omgeschokte Lisfabon, alwaer hy een rechtvaerdige gryzaert aentref, wiens wieg Nederland, en woonplaets deze ongelukkige Stad was, daer hy zich enige jaren herwaerts om de Koopmanschap had opgehouden: deze levend uit die verwoesting gekomen, en dus ooggetuigen van alle die rampen, wandelt op 's Dichters bede met hem door de puinhoopen:

P 4

eerst

(b) Diergelyke beschryving van vruchtbaerheid en overvloed ontmoeten we by VONDEL, daer hy in zyne *Gebroeders* van het aenlachende Kanaän zingt

*De rooze geur der bonigb korven
 De versche room der dertele geit,
 Die in de beste kruiden weit,
 De Muscadel, die d'ouders zaegen
 Twee mans op eenen handboom draegen,
 De bart verquickende granaet,
 De boom, die puik van dadels laed,
 De vygb als vuisten utgedegen,
 De vette Olyf al 't veld vol zegen, enz. enz.*

niet min fraei H. SCHIM's gezang van *Adam in den staet der volmaektheit.*

eerst omftandig verflag doende, van de oorsprong en reden waerom God hen zoo zwaer gestraft had Let! dus schriklyk waren ze bl. 37.

*Het zondig' Wanbedryf, aen 't hollen allerwegen,
Was hier, zoo elders ooit, tot 's Hemels troon gestegen.
De Zegenryke Kunst, die 't Ryk zoo lang genoot,
De Rykdom, dien 't ontving uit Gods genadeschoon',
Maer dwaeslyk heeft misbruikt, tot boom des Gevers, teelde
Verkwistende overdaed, de Trotschheit Pracht en Weelde (i)
De Weelde Wellust, die de schandlykste Ontucht broed;
De dwaze Afgodery, die Waen en Vaischheit voed;
De bolle Gierigheid, die, door vervloekte treken,
Den Naesten van zyn recht of erfdeel bond versleken;* De

(i) Dit zyn de redenrykers gewoon opklimming (climax) te noemen, die zich hier genoeg opdoet in den Rykdom die overdaed; de overdaed, die weelde; de weelde, die wellust die ontucht broed.

Alzoo klaer vinden wy die in zyne verscheiden Ged. bl. 139

*Ik zag O wonder van Gods band!
Den steen tot gruis, het gruis tot zand,
En 't zand geheel tot stof vermalen,*

ARN. MOONEN de waerzeggende berder.

*Eer zal 't de Bergen ten weërzyde aen 't donker dal
Het dal aen schaduw, eer een rots aen waterval.
Den waterval aen schuim en sterkgedruisich ontbreken
Eer uw godnente uit myn gedachten wordt gestreken.*

En wat verder

— want gelyk de groente een boom,
De boomen het gebergt, bronaders milt van stroom,
Grasryke beemden, en de lommer bronnen sieren.

VOLLENHOVE beerykheit der Reebvaardigen bl. 3.

Geen menschen vint men zo hoog verbeven, als Koningen;
geen koningen zo uitstekende als die van Israëli; geen konin-
gen van Israëli zo uitmuntende als Salomon.

De Heiligshennis, tuk (k) op wreede dwinglandy;
 Het averechtsch Bedrog; de snoode Huicblary,
 Die 't krom te rechten, en het rechte poogt te krommen
 En 't newelichtig oog der menschen weet te mommen
 Door haer vermiste gryns van stemmig Koorgewaod,
 Deugdredikende veen en diepgefronst gelaet;
 Terwyl heur schaem'loos hart verzaekt, ten allen stonde,
 Wat zy, voor God' en Mensch', durft zweren met den monde.

Hier na maelt hy de langgetergde Hemelwraeck
 haer woonplaats, gedacnte, kracht, wapenrusting, diemers
 P 5 enz,

(k) W. VAN HAREN'S *Frijs* B. II.

— 't Gediert', dat door de dumme lugt

De klauwen van een Gier, TUK op verderf, ontvlugt.
 ARNOLD HOOGVLIET *Abraham de Aartsvader* B. I. bl. 10
 Geen vyant, TUK op roof, kwam in uw ryk opdonderen,
 ANTONIDES *Tjilroom* B. I. bl. 25

De waterschenders, TUK op roof, —

VONDEL's *Hippolytus* Act. II. scen. 3:

De vrouw, bestuur des quaeds, en TUCK op raserny.

Hekuba Act. III. scen. 3.

Toesteller van bedrog, en TUCK op scbelsmeryen.

in zyn berecht voor *Palamedes*,

— maer seder *Tyleus* zaet,

En snoode *Ulysses*, TUCK op alle scbelsmeryen.

Poezy maer . . . al voorbeelden genoeg.

Wy hebben van de Grieken te gelyk met de Kimbren
 een tuk dat bedrog een ander tuk dat een sware slag be-
 teekend, doch met die thands niet te schaffen hebbende,
 komen wy tot een derde tuk dat imborst, aert, geneigd-
 heid beteekend. b. v.

VONDEL *Elektra* bl. 7.

— gelyck een edelmoedig paerd,

Hoe oud het zy, nochtans in onspoed niet veraerd

Van zynen TUCK —

Van dit subst. is het byvoeglyk tuk / genegen, bedra-
 ven, afgeregt enz. herkomstig.

enz, die, door Gods rechtvaerdigheid opom-
den, naer het tranendal, bezonder naer Portugal,
en allerbezogderst naer Lis'bon werdt afgezonden:
heure verschrikkelyke uitwerksels aldaer van *Aerd-
beeving, brand, Zeeberoering* en andere deftig affchil-
derende, vervolgens toont hy den Dichter de
verwoefte *Kerken, Kloofers en Paleizen*, vervalt in een
uitweiding over de *Inquifitie*: dat afgryfelyk moort-
gedrocht, en na enige bezonderheidjes eindigt de fta-
tige en geloofwaerdige oudeman zyn verhael, ver-
zoekt den Dichter by hem onder 't dak, dat hy in-
willigt; zoo als deze den rechter voet op den drem-
pel had roept hy in verbaesdheid uit bl. 58.

*Maer, hoe? wat's dit? beweegt de grond zich waer ik ftae? (1)
Help God! ik beef. Zou't weer een Aerfcbok zyn? oeb! Ja.
Vaerwel, o Denguifiof. Dat de Hemel u will' fparen.
Verfchoon me . . . Ik kies de vlucht, by't dreigen dergereven.*

Hier mede eindigt het tweede boek.

In het IIIde boek onze Dichter, nieuwe geva-
ren, die hy meende over 't hoofd van dit ryk te
zien hangen, in zynen hulk ontvlooden, wend
al

---

(1) Fraei is dit Vaers zonder fmede om zyne ontroc-
ring in half gebroken tael uit te drukken, van zulke
hebben wy verfcheide voorbeelden-by de hand, zelfs van
die, waer in noch haeft, noch ontroering, noch be-
zondere omftandigheden ftand grypen; dan, te veel voor
onz bestek en plaetze, willen we ons vergenoegen met
deze kunstryke uit Poort 1 D. bl. 21.

— *Godts wraek begint t'ontwaken:*

*Zy ftapt, zy ftapt, alreë met reuzenfchreden aen.
Te rug, te rug; eer rug, en barffenbekken kraken,
En ftad en laut in bloet en vier en ftof vergaen.*

waer zeer naturelyk in de twee middenfte Verzen, de
eerfte drie voeten langzaam, de drie laetste zeer ge-
zwind voortrollen. Dergelyke kunstgrecpjes hangen af-
leen van 't fmedig oordeel des Dichters af.

al treurende om Portugals rampen en verwœstingen de boeg naer Nederland, bid de volmaakte goedheid dat volk niet meerder te kastyden, maer hun heilzon te doen dagen, en den Koning op den troon van zyn hoogst geluk te herstellen; al verder voortzeilende beschouwt hy met een bespieg'lend oog eenige Zeegedrochten, wat verder in het blacuw verschiet een Fransch Oostindiesch en Engelsch Oorlogschip, welker heetste vuer hy dus beschryvt. bl. 70.

*Zv bliksemen (m) om stryd. Hoe snort het huilend' (n) lood,
Uit roer' en grof Geschut, als kaken van den dood!*

Hier

(m) BLIKSEMEN werd onberispelyk gebruikt voor het vuer geven in een hevig gevegt, waer by men donderen gemeenlyk voegt, dat is, als de doodbrakende moortkartouwen hun gevreesde kogelvracht lossen.

VOND. opdracht voor Joannes voetgez. bl. 8.

*Hoe stont die Groote stad, als Etnaes barren oven,
In roock en smoock en vier en vlam van over al,
Daer 't blixemde op den muur, en donderde op de wal.
Poezy II. D. bl. 23*

ANTONIDES opdracht des Ystrooms

— en 'tYperk uitgestoven.

*De roovers temmen en brantschatters van de Zee,
En koopen met het bloed der vyanden hun vreed,
Of blixemen in 't oog der Afrikaense Moaren,
De waterbonden, tot onced'len roof geboren.
Zie ook B. I. bl. 8. en elders*

PLUIMERS aen de Nederl. Zeebelden in zyne Gedichten bl. 35

*De golven kookten door uw bliksem en uw donder.
't Vuarbrakende kanon, bezwangerd van de dood
Jaegt regentolagen, van gesmolten tin, en lood
Van Bouten, staat, en steen, van kettings en granaaten,
Door Zeekastelen heen: —*

Zie wyders bl. 23 en 27 bl. 38 — 40

en laestelyk JOACHIMS OUDAAN Poezy I. D. bl. 156.

(n) Het geluid der groote en zwaere kanonkogels, word door-

Hier worden (o) Touw en Zeil, daer Mast en Steng getroffen. Men ziet, naest beider boord, de Splinters nederpluffen. Men hoort gebons, gedreun, gedonder krak op krak. (p) Een yselyke kreet slygt naer het Starrendak. Nog schynt van beiden geen te sjaeuwen in het sryden.

Onderentuffchen snelt hy met ronde zeilen verscheiden *Eilanden, Hoofden en Steden* voorby, tot hy eindelyk *Goeree* in 't oog krygt, daer hy behouden aenlant, en door een vriend, dien hy daer by geval gemoet, naer de welstand van zyn Vaderland verneemt, wekt wyders *Neerland*, wiens zonden hy voor oogen stelt, allerernstigt op tot dankbaerheid, dat zy ook niet door rechtvaardige straffen, van den Hemel neergezonken, vernield zyn: en maent hun gerechtigheid aen, eer Gods uitgestelde wraek onze ontydige boete voorgae, waer voor hy sneekt, en dit zyn drieleedig Dichtstuk besluit.

Hier

---

doorgaens van de krygslieden huilen genaemt. F. B. L. C. aenm. aengaende de Nederd. taal bl. 73. hierom ten rechte HUILEND LOOD.

(o) Alzoo keurig zouden wy meenen.

Hier worden Zeil en treil daer mast en steng getroffen. immers meermalen vinden wy het op deze wys B. V. G. BRAND het leven van de Ruiters B. IX. bl. 495 om dat veele van zyne schepen, door 't gewecht van vier dagen, aan MASTEN en STENGEN, ZEIL en TREIL, zeer beschaadigt waaren.

VONDEL belden Gods bl. 25

———— al eermen toezaght voort.

Lagb ZEYL, en TREYL, en MAST, en BOEGHSPRIET over board.

(p) Dit *krak, krak*, by *kraken* gevoegt, drukt zo krachtig als eigenaertig het wezen der zake uit In het bovenaengehaelde *Pischa* bl. 20. B. V. *Waerdoor sy uit 't gespan van hun gareelen raecten EN KRACK, KRACK tot tweemaal den grooten wagen KRAECKTE.*

Hier achter zyn gevoegd enige Historische aenteekeningen, hier op betrekkelyk, die wy als tot onz bestek niet gehoorig, ongerept laten: Vervolgens komen we tot een bundel verscheiden' Gedichten, waer uit wy meer dan een fraei toonfel zouden kunnen opgeven, hadden we ons niet te lang in Portugal opgehouden. Om evenwel onze Lezren te genoegen wien het boek gebreekt. Zullen wy de moeite nemen eenen zekeren brief uitteschryven, die van des Dichters vinding sprekende getuigen draegt, een brief namelyk aen den Hooglee-
raer B. S. Albinus bl. 150.

*Het nydige Euvel, (r) dat myne eertyds vlugge voeten
Nog even winnig boeit, met zoo veel smert' en ween,
Als toen ik de eer genoot u mondeling te groeten,
o Parel aen de kroon' van 't stonkrend' Leidsch Atbeen;
Dat Euvel, dat my toen zoo ver een reis deed wagen,
(Een' Kreupelen valt toch het kortste wegje lang)
Om u, ALBINUS, u, myn hoogen nood te klagen,
Dat binkende Euvel gaet nog al den zelfden gang;
En perst my thans by u, door niekwe jammerklagten,
In mynen ouden nood', naer nieuwe hulp te zien,
By u, het meest gewoon, op zuchten, te verzachten,
En, in den oudsten nood', de jongste hulp te bién.
Ik heb, op wren raed en hooggeachte reden,
Die wreede Vyandin, op 't zagst', te keer gegaen,
Met streelen en gestrook, gevele en minzaamheden
Gelieskoosd en, by dag en nacht, ten dienst' gestaen.*
'k Ont-

(r) EUVEL of liever *Evel*, thans minder bekend en ge-
bruiklyk dan goed, had oulings ene ruime betekenis.
Zie van KIEL als

I. *evel kwaed, perversus, malus, nocens.*

Cl. Colyn vs. 122. *een eivel ofse*

HOORT baeto act. I. *euvel, euveler en euvelft.*

VOND. *Peter en Pauwels* act. III. scen. 3. en op veel
andere plaetsen.

Hier toe is betrekkelyk het zaemgestelde

ewoldaed scelus VOND. *Hippolyt.* rey van het 8de bedryf.

'k Onzag, om haer, geen moeite, of koste, of arsfenien.
Ik stichtes, haer ter eer', myn eerste reukaltaar,
En zwaiede van het puik der eêlste speceryen

Haer vack den wierook toe, met zweetand seestgebaer.
Maer och! geen wierookgeur, geen dierbre reukaltaren,
Of arsfeny, of koste, of moeite, of minzaamheên,
Geen straken nog gestreel doen bare drift bedaren,

Zy zou, voor my, geen flap, nog mit het voetspoor treên
Maer, dat is't nog niet al. 'k Moet u nog meer verbalen;

Zy heeft in't plagen zelfs haer luimen en gety;
Ze is ook een groot Vorstin in't sebertsen en in't smalen,

En voegt, wanneer 't haer lust, by wreedeis spotterny.
Zy duwde, toen ze my nog kortz, op tweepaer beenen,

Met loden schoenen, door myn slaepvertrek zag gaen,
My toe: zoo, dat gaet braef. 'k Zag nooit een' Haes voor-
beenen,

In walcken koelen moe, zyn achterloopers slaen.

Houd zy van sebertsen op, zy bond niet op van plagen.

In 't midden myner rust' roept zy my dikwyls toe:

Hooft gy dat stormen wel en 't woên der noordervlagen?

Wat leit my, roep ik dan verstoord en gram te moe,

T. t

2. veel ziekte, kwael zoo als hier

VOND. Palamedes act. III. scen. 3.

't Is beter dat men eers verdelge hier op aerde,
Als 't EUVEL uitsmasch' met den schitterenden zwaerde.

VOND. batavische gebroeders act. III. scen. I.

Een arts zal reuckeloos het lichaem niet vermincken
Van een gedienslig lidt, maer wachten zyn gety,
Die t EVEL openbaert, eer by besluite en sny
En afzette, om uit noot inkankrend quaes te keeren.

VOND. Peter en Pauwels act. II. scen. 3.

— geen EUVEL staet te weezen

Zoo zeer, als 't geen men slof verwaetloost te genezen.

nog eens in zyne Aenleid. ter Noord. Doodtkunste
een EVEL daer doerluchtige Italianen, Spanjaerden
en Franschen ook van sieck zyn.

Tot antwoord wederom, wat leit my aen de winden;
 Of zieb een storm verheffe, en fluks of traeg bedaer?
 Wat leit my aen Eool, dien baldereus gezinden?

Ik ben geen Zeepiloot, 'k ben geen Verzekeraer.

Dus weet die Onrust steeds my, in de rust, te floren,
 Met lichaemdrukkend leed, of zinnenkwellery.

Wat ik haer doe, of zeg, 't is vrugtelos en verloren;

Zy blyfs my, dag en nachts, gelyk een schildwagt, by.

In dees verlegenheit en radeloze stonden,

Neemt myne hoop tot u, ó hooggeleerde Heer,
 Haer toevlucht, of uw brein, bewucht met schrandre
 vonden,

Door nieuwen raed of daed, een zachter tegenweer,
 Of forsker wapentuig my aen de hand kost geven.

Om, kon ik van die plaeg' my niet geheel ontslaen,
 Die Onmeedoogende ten minst' te wederstrevon,

En, in 't gedurig woën, met vrucht' te keer te gaen.

Wat dunkt u, zou my dit te daen, of dat te laten,

Die drank of deze spys, of in een vreemd gewest
 Een hooger zonneshyn te wandlen, kunnen baten?

Of veel of luttel gaen? wat, dunkt u, waer my best?

Laat, ó ALBINUS, my toch niet verstoken blyven,

In dees verlegenheid, van uwen wyzen raed.

My's Zangeres beklaegt zich nimmer van dit schryven,
 Zou gy myn vragen slechts niet onbeantwoord laet.

3. evel mishandeling enz. VOND. Hippolyt. act. II. scen. 3.
 Na stad vry draeght het merck en teecken van dit EVEL.

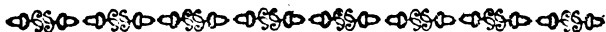
4. Eindelyk voorvallende ziekte enz. enz.

G. O. REIZ Belg. græc. l. I. cap. VIII. p. 256. en
 TUINMAN leiden het af van 't Grieksche εὐέλ, εὐέλ
 dat af zou stammen van het Hebreuwfche עֵוֶל
 evel, boosheid.

Deze laetste wil van ons evel duivel d. i. de eu-
 vels, deuvets, de hoze gemaakt hebben, Zie hem in
 zyn Fakkelt bl. 77. en 89.

Lang hebben wy in twyffel geweest, zonder het te kunnen eens werden, of men ons door onze beloften bl. 1. gedaen, ook zoude mogen verbonden rekenen om van *alle* kleene dichtstukjes, zelfs die zoogenaemde versen, welke op allerlei voorkomende gelegenheden, dagelyks door enen geheelen zwerm rymelaers werden aen een gelymt, meldinge te maken? en, zoo het al in de letter van onze belovte liggen mochte, of men 'er zich aen houden zoude? Wy vonden voor en tegen redenen die ons de keuse moeilyk maekten, en hadden buiten twyffel *ja* besloten, had men ons kunnen doen geloven, dat het omtrend de prullen zoude dienen kunnen om den loop te stuiten van zoo veele armhartige nagelbyters, als met welke de Godlyke dichtkunst in deze tyden zoo jammerlyk overlaet werdt; dan deze, zoo wy anders door ervaringe hunnen aert kennen, zullen zich hier aen niet bekreunen, en dus onze moeite en onkosten vruchteloos maken, waerom wy eindelyk besloten hebben ons hier aen niet te verbinden, evenwel ons niet te onttrekken van het goede gelyk in onz N. 2. gebleken is, behooryke meldinge te maken.

Tot bericht voor den Lezer dient, dat men het inbinden nog een Jaer zal uitstellen, gelyk men vervolgens altyds om de twee Jaer, zullende onze blaedjens dan op ene bekwame dikte zyn, een boekdeeltjen zal maken, door den titul, en twee volleedige bladwyzers, een van woorden en zaken, en een van aengetoogen schryveren af te leveren.

Deze BY-DRAGEN werden te Leyden by *Job. Le Mair* alle maenden uitgegeven, en zyn mede te bekomen te Middelburg by *Gillissen*, Zierikzee *V. d. Thoorn*, Amsterdam *Houttuyn*, Tongerlo en *Meyer*, Haerlem *Bosch*, Rotterdam *Arrenberg*, 's Hage *O. en P. van Tol*, Delft *Sterk* en *Grauwenaen*, Utrecht *Kroon*, Paddenburg, *Spruyt*, ten *Bosch*, enz.

MAENDELIJSCHE BY-DRAGEN

TER OPBOUW VAN
N E E R L A N D S
T A E L - E N D I C H T - K U N D E .

No. 15. voor den 1. van Louwmaend 1760.

TWEEDE DRUK.

LOF DER OOTMOET,

*By eenige trekken in het beeld van een
Christen.*

Volschoone Ootmoedigheid! hoe blinkt ge in 't nedrig kleet,
Uit kennis van zich zelv' geweeven.

Gy leert den Mensch rechtaartig leeven,

Dat hy zyn krachten in den dienst van God besteed':

Dat by niet wys zy in zyne oogen:

Door zelfsbedrog niet word' bedrogen:

Dat de Yd'le waan hem niet verblind':

Noch Vleizucht ooit met vrucht belange:

Noch Eerzucht immer hem behaage:

Dat by in God alleen zyn waar genoegen vind'.

Dus leeft een Christen, die van de ootmoet is beziel'd,

Daar hy, met zyn bespiegelingen,

Door Lucht en wolken tracht te dringen

By God, voor wien hy steeds eerbiedig nederknielt:

Dien hy, voor zyne gunstbewyzen,

Wil, als zyn milde springbron, pryzen

En, roemende, in een' stillen geest,

Zyn Wysheid, Goedheid en Vermogen,

Hem in 't zachtmoedig hart verhoogen.

Past elk de Nedrigheid, zy past den Christen meest.

Q

Wie

Wie 't Beeld van Christus draagt zal op zyn *febranderheid*,
 Tot welk een trap ze ook zy gerezen,
 Nooit *trots*, nooit *hooggevoelend* wezen:
 Hy roemt in anderen hun doórzicht en beleit,
 Maar *laat hun zyn verstand niet blyken*,
 Met hen verachtlyk door te stryken;
 Gods Eer blyft zyn bestendig wit;
 Nooit zal hy op zyn *bart* vertrouwen.
 Noch in 't voordeeligst licht beschouwen
 De goote gaven die hy boven hun bezit.

Hy schikt zich naar hun Raad, hy let op hunne Reën,
 Als hy ze mag van zulken hooren
 Die door verstand zyn' geest bekooren,
 Om hen, op 't rechte spoor, vol yver na te treën.
 Meent hy met reden dat zy dwaalen,
 Hy zal met zyn vernuft niet praalen,
 „ *'k Ben hier in méér dan gy verliébt:*”
 Laat and'ren zich daar op verheffen,
 Hy tracht de Wysheid aan te treffen;
 't Is hem genoeg als hy zich zelv' en and'ren stigt.

De waare Wysheid, die hy zoekt in Christus school,
 Is God en zynen weg te kennen,
 Om zich zo na aan hem te wennen
 Dat hy, door *zelfsbedrog*, nooit van het *beilpad* doof.
 Geen trotsheid kan by hem vernachten,
 Hy weet de zwakheid van zyn krachten,
 Hoe min hy aan Gods Wet voldoet;
 Hy zal zyn misdaån niet verbloemen,
 Niet dan in 't kruis van Christus roemen,
 Wyl hy in diep ontzach God dient met zyn gemoed.

Hy, van de *Waan* ontbest, blyft by zich zelven klein;
 En daar hy zyn demoedige oogén
 Slaat op Gods Liefde en Mededoogen
 Erkent hy zich voor God straffschuldíg, gansch onrein.
 Leert hem de Wet de valsche trekken,
 't Mismaakte van zyn beeld ontdekken,
 Hy eert dien Spiegel die niet vleit:
 Berouw wascht, met zyn traanebeeken,
 Uit Gods gedenkboek zyn gebreeken,
 Terwyl hy door 't geloof op Christus offer pleit.

Geen

*Geen Vleizucht, die het hart voor hoogmoed strikken spand,
Vangt hem in haar verborgen netten:*

Hoe ze ook haar reden moog' blanketten,

Hy 's doof voor haar gezang, en houdt grootmoedig stand.

Die blanke Oprechtheid blijft beminnen

Laat snoode Vleizucht nimmer binnen,

Noch zoekt zo zeer der menschen lof:

Hy heeft by God reeds roem verkregen,

Die zal oneindig zwaarder wegen,

Hy wordt hier na gekroont in 't blinkend Starrenhof.

Hylacht om 's waerelds praal, Gods Liefde heerscht in 't hart:

En wyl hy de Ondermaansche dingen

Betracht in haar veranderingen

Wordt by daar Eerzucht nooit in Eigenmin verwacht.

Laat die het trotsche hart beroeren,

Den Mensch byna den Mensch ontvoeren,

Als hy in heete gramschap blaakt,

Dan als hy meent te zyn beledigd:

Blyft hy met zynen Godt bevredigd,

Hy spot met de Ydle Eer, daar hy Gods Liefde smaakt.

't Is zyn uitmuntenste Eer, dat hy Gods Evenbeeld

In zyn vernieuwt gemoed mag draagen;

Naar 't doel van 's Hemels Roeping jaagen;

Waar meê de blyde Hoop hem in voortzicht streelt.

Kan de Ydle Eer hem niet bekooren,

Die Eerzucht geeft hem scherpe spoorren;

Zyn Eer zyn Rykdom is in God;

Die hem zal als zyn gunstling eeren:

Kan hy niets nevens God begeeren,

Wat wonder dat hy dan met de aardsche grootheên spot.

In God is al zyn beil, in God zyn hoogste Lust:

Gods nooit genoeg geprezen Liefde,

Die zyne dankbre ziel doorgriefde,

Ontstak in hem een vuur dat nooit wordt uitbluscht.

Een vuur uit wedermin gebooren,

Waar door hy zal, met de Englenchooren,

Het heerlyke in Gods Majesteit,

De Wondren zyner goedheid looven.

En, dit gaat hier 't vernuft te boven;

Met hen, God eeuwig zien in al zyn Heerlykheid.

Volschoone Ootmoedigheid! hoe blinkt ge in 't nedrig kleed,
 Uit kennis van zich zelv' geweeven.
 Gy leert den Mensch rechtaartig leeven,
 Dat hy zyn krachten in den dienst van God besteed'.
 Dat hy niet wys zy in zyne oogen: -
 Door zelfbedrog niet word' bedrogen:
 Dat de ydle waan hem niet verblind':
 Noch Vleizucht ooit met vrucht belaaige:
 Noch Eerzucht immer hem behaaige:
 Dat hy in God alleen zyn waar genoeg en vind'.

Amore virtutis.

MYN HEREN,

Op aenraden van enigen uwer begunstigers is het, dat ik de vryheid neme uwe Edelheden dit vers van DAVID VAN HOOGSTRATEN toe te zenden ('t welk, voor zoo ver my bewust is, noit het licht gezien heeft en langen tyd onder myne papieren berustende geweest is) met oogmerk om het zelve in een uwer maandeliksche blaedjens te zien. En zoo dit uwer Edelheden behaegt, zal ik niet nalaten van tyd tot tyd 't een of ander te zenden; enz. enz. enz.

*

FIDE, SED CUI, VIDE.

Feret hac aliquam tibi fama salutem.

Begunstigt van de FAAM. die zyne Schutsvrouw strekt vaart VAN DER HOEVEN heen door glorie opgewekt. en voelt zig aangespoort om schenders van de Rechten der WESTER MAATSCHAPPY kloekmoedig te bevechten. de Zeege lacht hem toe. hy sleept de kielen meê als in Triomf, die hy veroverd heeft op zee. des kroond de FAAM zyn werk en dapper heldendaden. de MAATSCHAPPY heeft hem met lauren, overladen. met dit geschenck vereert, tot een gedachtenis, die zyne dapperheid en diensten waardig is. terwijl dezelve FAAM om hem in top te setten, in weerwil van de Nyt, zyn glorie blyft Trompetten.

D. V. HOOGSTRATEN.

* de Spelling is naeuwkeurig bewaerd.

DICHT.

D I C H T L I E F,

Herders - Zang.

Het vuurig Span-gareel was half verſnoeit van 't rennen,
 En voerman Phaëbus van zyn zonnekar te mennien;
 Die van het middagpunt den aerdkloot dryven zag,
 En vormde door zyn' gloet het heerſte van den dag:
 Wanneer een Herd'ren rei zich zette in 't veld te ruſten,
 Ea 't vee, in 't groene gras, voldeë aen zyne luſten.
 Men voegde zich by een, en ſloot een kring in 't rond
 Op 't zomer-veldtraeit; terwy de wakkre hond
 Hun vee bewaekte, en een der friſche jongelingen,
 Knaep Landvriend, voor den rei dees herders-zang gong zingen.

Juicht Herdersknaepen! juicht! want Dichtlief geeft u ſtof,
 Uw ruiſpyp, doe het boſch weergalmen van zyn' lof.
 Gy bitze nyd, ſper' vry uwe ingevallen kaeken
 Op trouwe Vriendſchap, wil uw bittere gal vry braeken,
 De band blyft onbeſmet van Dichtliefs zuvere trouw;
 Toon vry uw krachten, maer gy haert uw zelfs berouw,
 Als ge afgelooft, van ſpyt uw ingewand zult knaegen,
 En 't krachteloos venyn, dat gy verkwift, beſlaegen.
 Op Dichtliefs vriendſchap hecht geen vuile vlek of ſmet,
 Niets doet 't volbrengen van 't gegeyen woord belet,
 Nooit bied hy met den mond, zyn hart en trouw, aen vrienden
 Die hy niet acht en mind, maer hen die zalks verdienden
 Ontzegt hy nooit zyn trouw en vriendſchap, zonder reën.

Houd ſtant myn ſchaepjes, want gy zoud de druif vertreën,
 De jonge druif, die ik voor hem heb uitgelezen,
 Zy zal alleen voor hem, alleen voor Dichtlief wæzen:
 Maer plukt noch plettert ook het friſſche wintergroen,
 Ik moet 'er deeze keer zyn hoofd met hulde doen.
 Vergunt my Herders; dat ik 't maer alleen moog' ſcheeren,
 Neemt gy het Lauwer lof, dat kan ik thands ontbeeren,

Als maer voor my de druif en 't wintergroen blyft staen.

Ja Dichtlief, gy verdient een krans van deeze bla n,

Uw trouwe vriendschap, moet een loverkroon ontfangen ;

Vergun dat ik die zelf u om het hoofd moog' hangen.

Juicht Herdersknaepen ! Juicht ! want Dichtlief geeft u stof,

Uw' ruispyp , doe het bosch weergalmen van zyn' lof.

Ja juicht , om dat ik niet vergeefs , een reeks van klachten

Heb om myn vriend ge- uit , niet vruchteloos , veel nachten

Het bosch doorwandelt en gezocht : och of myn vriend ,

My weer verzelde en van myn vriendschap wiesd gedlend !

't Is waer ik scheidde wel getrooft , van deezen herder ,

Getrooft door dwang , maar ach ! myn droefheid ging veel verder

Dan 't oog weerhouden , kan vertoonen , Ja myn hart

Gevoelde , door de tong beloogen , grooter smart

Dan 't Spraekeit meldde en kon zich zelf ter nood bedwingen.

Maer drygde menigmael het enge perk te ontfpringen.

Het, teder gras vong 't vocht dat uit myne oogen liep ,

Toen 't wout weergalnde en niet dan Dichtlief ! Dichtlief ! riep ,

Veroorzaekt door myn' klacht die ik in 't eenzaam' storte :

En 't schein dat ider dag zich wel de helft verkorte ,

Om my te tergen en te spoeden na den stond ,

Bestemt tot myn vertrek , dat ik vol smart bezond.

En gy , onnozel vee , getuig , hoe bang ik zachte ,

Getuig , wat onheil gy daer uit voor u niet duchte !

Om dat gy , ongewoon van my zuik droef geklag

Te hooren , als ik met meedoogen op u zag .

Verbaest stond , om dat ik u vrolyc plag te weyen ;

Maer gy elk oogenblik my nu zaegt zinten schreyen ;

Kunt gy niet melden hoe myn klacht , schoon gansch verward ,

Te kennen gaf wat smart en leet my drukte op 't hart ?

Maer neen , zwyg liever stil , gy zoud door 't op te haelen ,

De smart vernieuwen van die eens geleden kwaelen ;

Wees nu met my verbeugt , nu al dit ongeval .

Verzacht door nieuwe vreugd , een einde nemen zal :

Heb deel in dit geluk , zyt bly , gy zukt niet langer

Uw Herder droevig zien , maer eenen blyden zanger ,

Ne

Nu hy zyn trouwen Vriend eerlang na by zal zyn,
 Dat dan ook uw verdriet, als dat van hem, verdwyn',
 Maer laet de belgzucht u o Herders! niet verwinnen,
 Om dat ik Dichtlief achte en meer hem schyn te minnen
 Dan U, erinnert ge U, hoe wy een langen tyd
 De vriendschap kweekten, gy scheld my die stoutheid kwyt,
 En zult belyden, dat hy waerdig is die achting
 Die ik hem draege; ook hebbe ik nimmer de verwachting
 Van U, dat gy den lof, dien Dichtlief uit myn' mond
 Ontfangt, verdenken zult, als waere dit een vond
 Om U te hoonen, neen! neen waerde Herdersknaepen!
 Dat waer my valsch beticht, ja konden U myn schaepen
 Verhaelen, hoe ik U met achting, menigmael
 Voor hun geroemt heb, om uw vriendelyk onthael,
 Zy melden hoe ik U myn achting dikwerf toonde,
 Maer 'k moet nu van U gaan by wien ik eertyds woonde,
 En zal in uwe plaets een trouwen boezemvriend
 Verzellen, die niet min dan gy myn hart verdiend;
 Dien achte ik en met recht, ik ben een reeks van jaeren
 Zyn vriend geweest, ik heb ook dikwerf op myn' snaeren
 Den goeden aert en deugd geroemt, die in hem is.
 Maer 'k weet gy stemt met my, in dat getuigenis
 Van zyne deugden, die myn naeuwste vriendschap vergen;
 En eere ik deezen vriend, 't is niet om U te tergen.

Juicht Herdersknaepen! juicht! myn Dichtlief geeft u stof,
 Uw' ruispyp, doe het bosch weergalmen van zyn' lof.
 Ik zinge U voor, my raekt het allermceest die vreugde.
 Speel dan myn ruispyp, hoe zyn' vriendschap my verheugde;
 Hoe hy, die dikwerf my aen eenen lotterdijch
 Onthaelt heeft, noch: (zo 'k hoop) dezelve voor my is.

o! Hoe vermaekelyk zal ik myn schaepjes wyden!
 Als ik in 't groene veld met Dichtlief zal, ter zyden
 De groene haeg, bedekt door eenen beuceboom,
 Al koutend' 't tierig vee verfrischen aen den stroom.
 Nu zullen wy ons vee in eene weide graesen,
 Hoe zal het niet op 't groen en klaverblaedjes aesen!

En onderwyl 't zyn dorst in frische beekjes boet,
 Ik met myn' Dichtlief, op de raispyp zingen, 't zoet
 Der vriendschap en 't vermaak daer van op halmen speelen;
 Nu zal hy myn gehoor, dan ik weer 't zyne streelen;
 Nu kiest hy tot een' stof myn jongsten jaerdag uit,
 Dan zal ik die van hem weer speelen op myn' fluit.

Hier eindigde 't gezang der Herders, door het galmen
 Der Herders'knaepen, die op dunne herdershalmen,
 Tot lof van zynen vriend opzongen; dat het land
 Weergalmdde van 't gezang en 't klappen in de hand.

M O R G E N S T O N D.

Pas had de blonde Auroor, heur hemelblauwe rossen
 Ten Uchtend-draeiboom' door gemend,
 Pas was zy 't dag-spoor opgerend:
 Pas had de wakk're boer zyn welgevoederde ossen
 Gekoppeld voor den scharpfen ploeg:
 Pas had een duizendtal van bloempjers versch ontloken,
 De zuiv're lucht vervuld met duizend duizend roken:
 Myn pen is niet bekwaem genoeg
 Om 't zoet te malen, der bekoorlyke orgelkeelen
 Van 't vrolykkwelend pluimgediert:
 Dat door de takken zwiert, en tiert,
 Terwyl het ziel en zin betoov'ren kan en streelen:
 Pas was het kristallynen nat
 Aen 't schitt'ren door den glans der gouden Zonnestralen;
 Als Thysbuurs zwarte Poes, die in het veld liep dwalen,
 Een Rot gevangen had.

Dit stukje hebben wy wel willen opvullen met deze
 Versjes, om niet in 't ooge dier zenderen zoo verwaend te
 schynen als of wy onz blaedjen te goed keurden voor hunne
 kunststukjes, en ons hier door uitgebreider en nutbaerder
Correspondentie onwaardig te maken: — Intusschen mo-
 gen zich niet belgen andere Heeren wier hersenvruchten
 noch onder ons liggen, by' naeste gelegenheid zullen wy
 hunner gedachtig wezen.

MAENDELIJKSCHE BY-DRAGEN

TEN OPBOUW VAN
N E E R L A N D S
T A E L - E N D I C H T - K U N D E .

No. 16. voor den 1. van Sprokkelmaend 1760.

T W E E D E D R U K .

H E T
B O E K
D E R
P S A L M E N ;
nevens de
G E Z A N G E N ,

*By de HERVORMDE KERK in gebruik: allen, volgens de
gewoone zangwyzen, op nieuw in dichtmaat gebragt
door een kunstgenootschap, onder de zinspreuk*

LAUS DEO, SALUS POPULO.

(Te *Amsteld.* by *Pieter Meyer*, 1760. 511. bladzijden
in groot 8vo. a f 2: 10.)

De algemeenheid van dit onderwerp, het welk
zich ieder, en ten rechten, aantrekt, maekt
dat de aankondiging van dit boek voor de
meeste onzer Lezeren geen nieuws is. Wy
rekenen ons verplicht te toonen dat het algemeene
nut ook ons ter harte gaet; en gaerne zouden wy al
het onze toebrengen tot wezenlyke voordzetting
R van

van het nuttig en noodzakelijk oogmerk, de Verandering van het Psalmgezag.
Maer . . . treden wy ter zake,

Zekere voorname Dichters, waer van 'er enige, op den Amsterdamschen Zangberg, met roem bekend zijn, ziende de hooge noodzakelijkheid ener nieuwe Psalmberyminge, wierden gaende gemaekt, de Godlyke Dichters in hunne verrukkingen van Geest, en overtuigende kracht van tael, zoo naby hun mogelijk ware, in zuivere nederduitsche verzen te volgen; en, daer het geen werk van éenen is, hier toe een Dichtkundig genootschap op te rechten*, waerin zy dus wel geslaegd zijn, dat dit Psalmboek met vollen recht een kunststuk mach genoemd, en ten allen tyde als een dierbaer kleinnood by rechte liefhebbers zal gehouden werden: — enz: enz: — dan, daer het oogmerk van deszels Uitgevers niet slechts bedoelt aanzienlyke kunstkenners te voldoen, maer ook of het eniger tyd in aenmerking komen mochte, om als een algemeen gezang in Gods Kerke gebruikt te werden, dienen wy het met een ander oog te beschouwen; en, ter handleiding voor minkundigen, die gaerne evenwel, omtrent de verkiezing ener nieuwe beryming, ook hun oordeel zouden vellen, schijnt het ons niet onvoegzaam, enige vereifchtens, die noodzakelijk, in ene nieuwe beryming, moeten in acht genomen werden, voor af te laten gaen, om alle nieuw-uitkomende te toetzen of zy deze vereifchtens hebben, als

- I. Een krachtigen en bondigen stijl, — ene zuivere en voor ieder verstaenbare tael, — ene vloeiende en onberispelyke dichtkunde, alles zoo eenvoudig als natuerlijk.

Om de Godvruchtige gemoedsbewegingen van menschen van allerleie verstanden gaende te maken, en naer den aert der zake te stichten, door de sterke

* Volgens hun Voorbericht.

stralen der Godvruchtige en gelovige uitdrukkingen van den H. Geest in de Psalmen.

II. Zich stipt te houden aen de woorden van den text naer onze Dortsche Bybelvertaling, zonder breedsprakige omschryving (*Paraphrasis*) ofte by wyze van uitbreidinge.

Op dat niende Dichter het vuer zyner zangdrift, nu meer, dan min aen 't blaken, volgende, te verre afdwale, en 'er een menschlijk werk van make,

III. Dat de berymers zeer goede *theologen* (Godgeleerden) zijn, om den rechten zin en de ware meening der ingegeefte dichters uitte drukken, en om niet anders te zeggen dan deze, in zoo verre, dat die nieuwe beryming van *alle* gezinten zoo wel kan gelezen werden, en hun, in géénige uitdrukking, zoo min aanstootelijk zy als de Godlyke Psalmen zelv.

Deze vereifchte werdt zoo ras goedgekeurd als gehoord zoo men zich erinnere, dat ene nieuwe beryming, wil zy algemeen zijn, ter kerke moet ingevoerd werden onder *agreatie* en door *Last* van de *Hoogm. Heeren STATEN GENERAEL*.

IV. Onze gewoone zangwyzen moeten behouden werden.

Is 'er reden genoeg geweest, om *DATHEENS Psalmen hierom* boven die van *UITENHOVEN en NIEUWVELT* te kiezen, in lang geen minder reden is 'er thands die nu noch te bewaren, te meer, naerdien zy volgens Musijkkeners zeer fraei en pryze waardig zijn.

V. Zich te binden aen de verdeling die *Datheen* in zyne Psalmen gemaakt heeft,

Zal dienen, om menschen, die, aen de gewoonte verflaevd, na de heilzame verandering, niet tot de nieuwe overgaen kunnen, maer de ouden in ge-

bruik willen houden, met de gemeente aenheffende, een en dezelve zaak te doen zingen, doch, om alle de rijmklanken van *Datheen* te behouden, en zoo veel men kon met hem te beginnen, is zoo onmogelijk als noodeloos.

Zie daer hoofdzakelijk waer op men dient te letten, welk alles door nader betoog gestaevd kan werden. — treden wy nu ten onderzoek van 't boven opgegeven *Psalboek*, om te zien of het aen alle deze vereifchtens voldoe.

Wat onze eerste belange, — de stijl vinden wy veel al krachtig en fraei, of schoon in enige Psalmen verschillende: — de tael zeer beschaevd, schoon de woorden *braveeren* (a), *fier* (b), *trotseeren* (c), den toetz van 't zuiver nederduitsch niet doorstaen kunnen, (*leggen voor liggen* Pf 119. vs. 35. zien wy voor een drukfeil aen) en de woorden *neb* (d), *ontstaen* (e), *overmoed* (f), *slaken* (g), *sponden* (h), *staaren* (i), *trots* voor *hoogmoed* (k), *verguizen* (l), *verwaaten* (m), *verzwinden* (n), *waaren* (o), *zwadder* (p), enz.: algemeen niet verstaen kunnen werden — de Dichtkunst zeer vloeiend en fraei, onaengezien men van *fieraed*, *pylaer*, *altaer*, *vyanden* enz.: gemaakt heeft *fieraad* (q), *altaar*

(a) Pf. 68. vs. 11. 71. vs. 3. (b) Pf. 127. vs. 4. — (c) Pf. 69. vs. 2. en 102. vs. 4. enz. enz..

(d) Pf. 129. vs. 2.

*Men heeft mijn' rug beploegd gelijk een land,
Dat door den neb des yzers word doorsneden.*

(e) Pf. 84. vs. 5. *doe my, o God! geen hulp ontstaen!* en Pf. 119. vs. 57. dat is *missen, ontbeeren*, het geen onkundigen in enen tegenstrydigen zin van *oriri* zullen opvatten.

(f) Pf. 144. vs. 3. (g) 141. vs. 3. (h) 90. vs. 3. (i) Pf. 103. vs. 11. (k) 2 vs. 1, en 5. 104. vs. 9. 109. vs. 17. 110. vs. 2. 119. vs. 26. en 39. Pf. 141 en elders — en ten *trots* d. i. ten *spijt*. Pf. 118. vs. 4. en 119. vs. 30. (l) 119. vs. 26. (m) Pf. 53. vs. 5. en 66. vs. 2. (n) 90. vs. 5. en 144. vs. 2. (o) 91. vs. 3. *De wreede pest met welk een' spoed zy mooge in 't duister waaren*, en Pf. 55. vs. 6. (p) Pf. 58. vs. 3. (q) Pf. 93. 4. 128. vs. 2. en elders.

altaar, (s), *pilaar* (t), en *vyanden* (u). en *bestaen* op *weerstaen* (v) te rymen, tegen de regelen onzer dichtkunst aenloopt. doch — genoeg hier van.

Aen onze tweede hadden wy gaerne gezien dat zy wat meer voldeden, niet om fraei te heten, en by kunstkenneren geprezen te worden, maer om aen het grootte doelwit te voldoen, gelijk wy boven aenmerkten.

Omtrent onze derde bepaling kunnen zy de streek van zuivere echtheid niet dragen, ook bericht men ons dat de berymers onderling in Religie-zaken verschillen; onz bestek laet niet toe hier over uit te wyden, alleen dit moesten wy zeggen, om oordeelkundige Theologanten hier op te doen letten in de lezing.

IV. Aen de gewoone zangwyzen, heevt men zich naeuwkeurig gebonden, doch meest al niet aen de verdeelingen, trouwens dit gebrek is wel verre het voornaemste niet.

Men make uit deze onze *stricte* be-oordeelinge niet op, dat, ingeval een genootschap van voorname Dichteren niet volkomen wel slaegt, in het maken ener nieuwe beryming, het voortaan niemand gelukken zal: in tegendeel, wy gelooven dat de voornaemste feilen, welke wy hebben aangewezen, zeer wel te verhelpen zouden zijn; Ook is 'er noch een uitzicht op een andere beryming, waer aen de Dichter J. E. VOET, bekend en beroemd door zyne *stichtelyke Gedichten*, langen tijd bezig geweest is en nog werkelijk is: Men heeft ons bericht dat zyne ontworpen *Psalmen* door een genootschap van meer dan *vijftig* der kundigste
lui.

(s) 99. vs. 5, enz. (t) 90. vs. I. (u) 89. vs. I. en II.—
(v) Pf. 92. vs. 5.

luiden in *Tael- en Dicht-kunde*, doch ook voor al in de *Godgeleerdheid (Theologie)* zoo burgerlyke (*Politiken*) als kerkelyke (*Eclefiastiken*) naeuwkeurig werden getoetst, eerst ieder by zich afzonderlijk, en daer na in hunne by-eenkomsten uit alle de gemaekte aenmerkingen verbeterd en beschaevd: de tijd zal leeren wat hier van worden zal. — Ondertuschen was het hartelyk te wenschen dat de Nederlandsche Kerk eens eindelijk het gebreklyke en verouderde rijmwerk van *DATHEEN* verwisfelde voor eene goede beryming. Wat 'er van deze Amsteldamsche beryming te houden zy, hebben wy doen zien, tot slot zullen wy, om kunstkenners genoeg te doen een hunner Psalmen opgeven, waer van de volgende gansch niet van de minsten is.

P S A L M C I V.

I.

Waak op, mijn ziel! loof de Oppermajesteit!
 Wat zigt gy groot! wat spreid uw heerlijkheid,
 Geduchte God! al luisterryke glansfen!
 Zy baart ontzag door all' de hemeltransfen.
 Het blinkend licht omringt u als een kleed:
 De Hemel, dien ge als een gordijn verbreed,
 En uitspant voor uw goddelyke wooning,
 Bedekt voor de aarde uw prachtigste vertooning.

* vs. 1. Lovet den HEERE myne ziele: o HEERE mijn Godt, gy zijt seer groot, gy zijt bekleet met majesteit ende heerlickheyd.
 2. Hy bedeckt sich met het licht, als met een kleet: hy trekt den hemel uyt als een gordyne.

2.

---

* *Wy hebben, om de vergelyking gemaklyk te maken, onder elk vers de proza vertaling gevoegd.*

2.

Gy zoldert in de watren uwen troon:
 De wolken zelfs erkennen uw geboon.
 Op 't hoogst verëerd dat zy haar' Koning draagen;
 Verstrekken ze u als tot een' zegewagen.
 Gy wandelt op de vleuglen van den wind.
 Dien ge, als 't heelät, aan uwen dienst verbind.
 De stormen zijn uw vreeslyke afgezanten:
 De blikfemen uw dienaars en trawanten.

3. Die syne opperzalen foldert in de wateren: die van de wolken synen wagen maekt: die op de vleugelen des wints wandelt.

4. Hy maekt syne Engelen geesten: syne Dienaers tot een vlammeade vyer.

3.

Uw wonderkracht heeft in den morgenstond
 Des vluggen tijds deeze aarde vast gegrond:
 Wat in haar' kreits (w) ooit wanklen mooge of wyken,
 Door u gevest, zal nooit haar stand bezwyken.
 Zy, die ten blijk van uwe magt verstrekt,
 Was eertijds met den afgrond overdekt,
 Als met een kleed: de hoogte van de golven
 Hield al 't bebergte in 't grondloos diep bedolven.

5. Hy heeft de aerde gegrondet op hare grondvesten: sy en sal nimmermeer noch eeuwcliek niet wanckelen.

6. Gy hadse met den afgrond als een kleed overdeekt: de wateren stonden boven de bergen.

R 4

4.

(w) KREITS of liever *kyjt*: is ommetrek.

VOND. Palam. aft. 1. Der steden kreits *vergroot*, *geferkt* met *vijsen muuren*, - - Sweeveldsrijt *Consth. jww. van Haerlem* bl. 58., VONDEL *Hymns over de nederv. scheepv.* bl. 77. en 84. en elders meermalen, werd door *Kiliaen* bl. 262. ten rechte vertaald door *orbis terrarum* enz. Zie hier over ook *HUYDEC.* bl. 470. en 71.

4.

De Godheid sprak en donderde in de lucht :
 De woeste zee, verschrikt door 't sterk gerucht,
 Vlood haastig heen naar 't perk, haar aangewezen.
 Het log gevaart' der bergen, opgerezen,
 Vertoonde 't eerst' zijn' korts onzichtbren top,
 En hief alöm de fiere kruinen op.
 't Ontelbaar tal van vruchtbre dalen daalde
 Ter juiste plaats die Gods bevel bepaalde.

7. Van uw schelden vloten sy, sy haesteden haer wech voor
 de stemme uwes donders :

8. De bergen rezen op, de dalen daelden ert plaetsen die gy
 voor hen gegrondet had.

R U S T I.

5.

De ontombre zee houd stand waar 't God gebied :
 Zy overschrijd de vaste stranden niet :
 Zy ziet haar magt door hooger magt betoomen,
 En zal deeze aard' nooit weder overstroomen,
 Gods goedheid zend de koele bronnen uit :
 Zy wandelen met ruischend stroomgeluid
 De bergen om, en dwaalen en verspreyen
 Zich wijd en zijd door beemden en valeyen.

9. Gy hebt een pale gestelt, die sy niet overgaen en fullen :
 sy en fullen' de aerde niet wedet bedecken.

10. Die de fonteynen uitsend door de dalen, datse ruischen de
 gebergten heen wandelen.

6.

6.

Het nuttig vee en 't roofziek boschgediert',
 Zelfs de ezel, die door woefte wouden zwiert,
 Die, ongetemd, zich kreunt aan juk noch koorden,
 Vind laafenis aan haare frische boorden.
 't Gevogelte, dat met een snelle vlugt
 De vlerken klapt, en opstijgt naar de lucht,
 Heeft aan haar' zoom zijn wooningen verkoren,
 En laat zijn stem uit dichte lommer hooren.

11. Sy drencken al het gedierte des velts: de wout-ezels
 brekender haren dorst [mede.]

12. By deselve woont het gevogelte des hemels, een stemme
 gevende van tusschen de tacken.

7.

't Is God, wiens hand de bergen water schenkt;
 Den droogen grond uit zynen hemel drinkt;
 Die regen geeft uit zyne azuuren zaalen,
 En vruchtbaarheid doet zweeven in de dalen.
 Dan schiet voor 't vee de teedre grascheut uit:
 Tot 's menschen dienst ontluikt dan 't geurig kruid.
 Dan spruit het brood, nog in den halm besloten,
 Uit de aarde voort, door milden dauw begoten.

13. Hy drinkt de bergen uyt syne opper-zalen: de aerde wort
 verzadigt van de vrucht uwer werken.

14. Hy doet het gras uyt sprayten voor de beesten, ende het
 kruyt tot dienst des menschen, doende het brood uyt de aerde
 voortkomen.

8.

God schenkt den wijn, die 't hart tot vreugd bereid;
 't Olijffap, dat een' glans op 't aanschijn spreid,
 En 't lieflijk brood, dat onze kracht moet voeden:
 Hy wil ons dus verkwikken en behoeden.
 't is God alléén, die door zijn sterke hand
 Den Libanon met cederen beplant;
 't Geboomte voed, en kracht schenkt onder 't kweeken
 Aan 't lomf'rig woud, aan schaduwryke streeken.

15. Ende den wijn, die 't herte des menschen verheugt, doen
 de het aengesichte blincken van olie; ende het brood, dat het
 herte des menschen sterckt.

16. De boomen des HEEREN worden verzadicht, de ceder-
 boomen van Libanon, die hy geplant heeft.

9.

Het vogeltje vind schuilplaats in hun loof,
 En vormt zijn nestje uit zijn' vergaerden roof.
 De dennen zijn, daar ze opgaan als pilaaren,
 Het steil verblijf der kleppende ooijsvaaren.
 De steenbok springt en kloutert van den top
 Des heuvels tot de kruin der bergen op.
 De hooge rots houd in verborgen holen,
 Het schuw konijn voor ons gezicht verscholen.

17. Alwaer de vogelkens nestelen: Des oyevaers huys zijn de
 denneboomen.

18. De hooge bergen zijn voor de steenbocken: De steenrot-
 zen zijn een vertrek voor de konynen.

R U S T I. I.

10.

De gouden zon weet waar zy schuif moet gaan.
 De wisseling der wisselende maan,
 Aan tijd en uur op 't wonderbaarst' verbonden,
 Verschijnt ons oog op haar bepaalde stonden.
 De Godheid roept door haar geduchte magt
 De duisternis, en 't word op aarde nacht;
 Nacht, die 't gedierte in 't eenzaam woud ziet dwaalen,
 Om voedzel voor het hongrig nest te haalen.

19. Hy heeft de mane gemaect tot de gesette tyden: de sonne weet haren ondergange.

20. Gy beschickt de duisternisse, ende het wort nacht, in den welcken al het gedierte des wouds uyttreet.

11.

Het donker bosch weêrgalmt op 't heesch geschreeuw
 Van leeuwenwelp, en fieren jongen leeuw,
 Die, heet op roof, in afgelegene hoeken,
 Al brullend' spijs van God, den geever, zoeken.
 Maar op de komst van licht en dageraad,
 Op 't zien der zonne in 't glansrijk feestgewaad,
 Keert elk van hen naar zijn verborgen kuilen,
 Daar zy, verzaad, zich voor ons oog verschuilen.

21. De jonge leeuwen, brieschende om eenen roof, ende om hare spise van Godt te soecken.

22. De sonne opgaende, maken sy sich weg, ende liggen neder in hare hollen.

12.

Dan groet de mensch het ryzend morgenlicht,
 Gewekt, gewenkt tot arbeid, tot zijn' pligt.
 Hy plant; hy bouwt; hy laat niet af van slaaven, (x)
 Tot dat de dag word in den nacht begraven.
 Hoe schoon, hoe groot, ô Oppermajesteit!
 Is al uw werk, gevormd met wijs beleid!
 Uw wysheid streelt oplettende gemoedren:
 Al 't aardrijk is vervuld door uwe goedren.

23. De mensche gaat [dan] uit tot zija werck, ende na synen
 arbeyd tot den avond toe.

24. Hoe groot zijn uwe wercken, o HEERE? Gy hebtse alle
 met wijsheyd gemaect, het aardrijk is vol van uwe goederen.

De onpeilbre zee bergt in haar' ruimen schoot
 Een talloos tal van schepfen, klein en groot,
 Die in haar' kreits al weemlend' speelenvaaren.
 Het golvend ruim der rustelooze baaren
 Word steeds doorkruist van schepen, wijd en zijd:
 Daar zweemt en duikt het schubbig heir om strijd:
 Daar zien wy zelfs, om in die vreugd te deelen,
 Den Vorst der zee, den Leviathan speelen.

25. Dese zee, die groot ende wijd van ruynte is; daer in is het
 wriemelende gedierte, ende dat sonder getal, kleyue gedierten
 met groote.

26. Daer wandelen de schepen, [ende] de Leviathan, dien
 gy geformeert hebt, om daer inne te speelen.

RUST

(x) SLAAVEN is een geduurigen, zwaaren, en als een slaaf-
 schen arbeid doen, zegt ergens de Hr. HURDAC. buiten de dag
 aengetoogene heeft men van dit woord noch een overvloed van
 bewyzen — men erinnere zich slechts dat bekende eerste
 versje van *Palamedes*.

Die zorgt, en waecht, en slaeft, en ploeght, en zwoeght, en zweet,
 en vs. 116. *Dit is mijn loon, die, met my zelven te bezwaggen,*

Tot heil der Grieken heb gelaest zoo veel jaeren,

Zie wyders VOND. *heerl. van Salom.* bl. 9. *parnasloef* voor zijn be-
 rijnnden *Virgilius* — *Hippolit.* act. V. scen. 2. — *basav. gebr.*
 act. I. scen. 4. — *Pfalm* 103. enz. enz.

R U S T III.

14.

Wat in de lucht, op de aarde, in 't water leeft,
 't Wacht all' op God, die elk zijn spyzen geeft.
 't Wacht all' op God, die alles kan behoeden.
 Als zyne gunst al 't schepslenheir wil voeden,
 En liefderijk aan hunnen nooddrift denkt,
 Vergadren zy den voorraad dien hy schenkt,
 En worden, door Gods goedheid mild bejegend,
 Elk op zijn' tijd, in overvloed gezegend.

27. Sy alle wachten op u, dat gy [hen] hare spyse geeft te syner tijt.

28. Geeft gyse hen, sy vergaderense: doet gy uwe hand open, sy worden met goetd verzadicht.

15.

Verbergt Gods gunst haar glansrijk aangezicht,
 Dan siddren zy, op 't missen van dat licht,
 Dat troostrijk licht, waardoor zy 't licht verwerven.
 Neemt uwe hand hunn' adem weg, zy sterven:
 Zy worden stof, gelijk zy zijn geweest.
 Bezielt gy hen door 't zenden van uw' geest,
 Dan word op nieuw het leven hen beschoren;
 Dan word all' de aard met nieuwen glans herboren.

29. Verbergt gy uw aengesichte, sy worden verschriekt: neemts gy haren adem wegh: sy sterven, sy keeren weder tot haren stof.

30. Send gy uwen Geest uyt, soo wordense geschapen, ende gy vernieuwt het gelaet des aerdrijcks.

16.

De heerlijkheid der hoogste Majesteit
 Zy hoog geroemd, en duure in eeuwigheid!
 Zy blinke alomt, en kenn' noch paal noch perken!
 Dat zich de Heer verblyde in all' zijn werken!
 Het aardrijk schud, als God in gramschap blaakt.
 Wanneer zijn hand de hooge bergen raakt,
 Slaan zy terstond aan 't sidderen, aan 't rooken,
 Inwendig door Gods almagt aangestoken.

31. De heerlickheyd des HEEREN zy tot in der eeuwigheid:
 de HEERE verblyde sich in syne wercken.

32. Als hy d'aerde aenschouwt, soo beeft sy: als hy de ber-
 gen aenroert, soo roocken sy.

Ik zal, terwijl ik 't levenslicht geniet,
 Gods mogendheid verheffen in mijn lied:
 Ik zal mijn' God met lofgezangen eeren,
 Terwijl ik nog op aarde moog verkeerren.
 Myne aandacht zal verheugd ten reije gaan;
 Gods wondren weg naauwkeurig gade slaan.
 Ik zal my in den God mijns heils verblyden;
 En, dag op dag, hem feestgezangen wyden.

33. Ick sal den HEERE singen in mijn leven: ick sal mynen
 Godt Psalm-singen, terwyle ick noch ben.

34. Myne overdenckinge van hem, sal soete zijn: ick sal my
 in den HEERE verblyden.

De zondaar zal verdeldg zijn, op Gods wenk.
 De boosheid zal vergaan eer 't iemand denk'.
 Waak op, mijn Ziel! wil uwen Schepper eeren!
 Geloofd zy God! men loov' den Heer der Heeren!

35. De fondaers sullen van de aerde verdaen worden, ende de godloosen en sullen niet meer zijn. Looft den HEERE myne ziele: Hallelujah.

We verzoeken den kundigen Heer, welken wy mid-
 lerwijl zeer bedanken voor de laetstgezondene
 Psalmen 103. en 114, ons een middel aen
 de hand te geven, om zijn Ed. te
 kunnen schryven.

[Illegible]

[Illegible]

[Illegible]

[Illegible]

[Illegible]

MAENDELIJSCHE BY-DRAGEN

TEN OPBOUW VAN
N E E R L A N D S
T A E L - E N D I C H T - K U N D E .

N°. 17. voor den 1. van Lentemaend 1760.

T W E E D E D R U K .

Onlangs heeft de zinnelyke drukpars van den bekenden *P. v. d. Eyk*, aen het licht gebracht, 'T BATAAFSCH *ATHENE*; in drie *HERDERSKOUTEN*, door *JN. LE FRANCO VAN BERCKMEY*, 4 vel in gr. 8°. à 8 ft. Een stukjen van voortreffelyken inhoud, lopende op deze wijz: de gryze *Melibee* vindt den jongen *Titir* weder op het veld, vraegt hem af de reden van zijn lang vertoeven te *Atbeenen*, welke *Titir* in 't breede ontvouwt, hem verslag doende van al wat hy gehoord en gezien hadt, het geen de Dichter gelegenheid schaft, om dit puikstukjen met de vermakelyke natuerkunde optesieren, onder anderen aenroerende den loop der zon, den toestand van onzen aerdbol, de geregeldheid der starren, fraei beschryvende de gesteltenis binnen in 't ligchaem, gewagmakende van onderaerdsche vruchtbaerheid, heil-

S

zaem

zaem nut en proevnemingen van ertfen, meta-
len enz. — Insecten, door het *microscop*' be-
schouwd, levendig affchilderende op gelyke wyze
als HERVEY in den brief van *Manilia* aen
Theron, — eindelijk het huwelijk der bloemen
en veldgewassen (uit de op éénna laetste reden-
voering van den *Hoogleer. A. v. ROOYEN, de Con-
nubiis plantarum*) waer meê de dag ten avend
loopt, en de twee veldelingen scheiden, doch
om weer aen den andere nuchteren morgen-
stond by één te komen, eindigende hier de
eerste kout.

De tweede begint, na ene sierlyke beschryving
van den uchtend, en bede om bystand aen enige
Godheden, met ene afteekening van de feest
te *Atheenen*, invallende den 8ten van Sprokkel-
maend, gevierd door ene redenvoering van een
der Hoogleeraers die het bestuer der hooge
school aflegt; hier uit vloeit dat *Tyter* den GUL-
DEMOND (*Profr. van ROOYEN, de justo mo-
tuum corporis animique moderamine*,) voor *Meli-
deus* naerzingt — dit maekt de tweede kout uit.

De laetste bestaet in enige beurtzangen, tus-
schen deze twee herders, tot lof van *Atheenen*.

Wat dit werkjen aenbelange, 't komt ons
(onder verbetering) voor, dat de keuze der stof-
fe niet te wel met een' herderskout vleie; —
men begrijpt licht, dat het ene moeielyke za-
ke zy, en echter is dit het voornaemste dat
men in herderszangen hebbe waertehemen, te
weten, de Herders te doen spreken, alleen dat,
waer van zy kennis hebben; — elke *Personaedje*
moet niet buiten zyne rol gaen; een oud man
moet niet als een jongeling, een jongeling als
een

een gryzaert werden ingevoerd, een herder moet in al zyne redening herder blyven, en met aengenaemheid, doch op den eenvoudigen trant, van herderlyke zaken spreken. — Hier uit ziet men lichtelyk dat de *eenvoudigheid* en *aengenaemheid* twee hoofddelen van enen herderzang zijn, en dit byna een der moeielykste onderwerpen in de dichtkunde zy.

Wy vinden in dit stukjen die eenvoudigheid in vele gevallen, doch in *Titir* is niet alleen geleerdheid, maer, gelijk men onderstellen moet, ook tevens beschaevdheid, aengezien hy zich zoo lang in een der beschaevdste steden hadt opgehouden.

't Is waer *VIRGILIUS*, geeft ons ook voorbeelden, van herderen, meer in zaken bedreven, maer hoe eenvoudig, ja onnozelen zijn niet telkens die vertellingen! in zoo verre de sprekers zelven te kennen geven vergeten te zijn de namen van zulke, van wie zy spreken, terwijl zy ook meer alles van *boren zeggen* hebben, 't geen *Titir* alhier zelv' zegt geleerd te hebben: die daerom hier niet wel voor enen eenvoudigen herder meer kan aengezien werden. Zoo min als *Melibeus* bl. 56. die uit zich zelv' van 't *Meesterschap* komt te spreken, en bl. 59. toont te weten dat de maen haer licht ontleent van de zon.

Voor 't overige kunnen wy, niet tegenstaende dit werkjen niet kwalijk zy opgesteld, en voor al de derde kout ons door den tijd van die hand iets goeds beloovt; niet verzwegen gemerkt te hebben, dat, zoo de Dichter zich wat meer op de zuiverheid van tael en

Dichtkunde hadde toegelegd, hy ongelijk grooter lof behaeld hadt, — nimmer kan het schaden zijn werk genoegzamen tijd ter beschaving, lezing en herlezing waardig te keuren; hier door mijdt men stootende mislagen, ongelijkheid van uitdrukkingen enz. enz. — Nimmer ook zal het iemand berouwen, zijn werk ten toetse te geven aen genegen Aristarchen, kundige keurmeesters, maer zal 'er in tegendeel wezenlijk nut uit trekken en bespeuren altyds te léeren.

Wat in 't bezonder de tael aengae, wy willen niet spreken van enig verzuim in de geslachten der *zeloft. naemw.* By voorb. bl. 9. *bet zwavel* en bl. 47. *bet lommer*, beide voor *de*, en bl. 13. *drift* manl. voor vrouwl. waer uit ook bl. 22. *ten koorzaal* voor *ter* bl. 55. *der kabbelenden Ryn* enz. gesproten is; — omtrent andere onnaeuwkeurigheden, door ongenoegezame beschaving ingesloopen, die wel een werk ontsieren, maer niet de inwendige gedaente weg nemen, en slechts in een, anders goed werk, moeten werden aengemerkt als zoo veel vlekken in een schoon aanzicht, bepalen wy ons tot volgende aenmerkingen, in welke wy zullen trachten te vermyden met den *Lettercourantier*, gelijk hy zich uitdrukt, *bezyden doel te schieten.*

I.

In de afdrucksels van de opdracht, door ons gezien, vinden wy

Ik durfde, HET belg' Uw' heusheid niet,

het welk aldaer zeer kwalijk tegen de dichtmaet of het rijm met de pen veranderd is uit; *ik durfde, v' t belg' —* Wy lezen ook aldaer *durfde* waer voor even te voren gezegt was *dorst*, de Dichter naer 't schijnt, niet wetende welk van beide goed ware: **DURVDE**, nu meest in gebruik, vindt men by geen der ouden, maer wel **DORST**, dus ook by onze taelverwanten, als *Mæso-Gotb. Badaursta; Frank duitsch Gidorststa; Angel-fax: dorst; Hoog-duitsch gethurst; Engelsch durst*; en daerom alleen echt tē keuren: zie **TEN RATE II. D. bl. 148.** en **HUYDE Ç. proeve bl. 140. en 141.**

I I.

VOOR ATHENEN schrijft men beter *Atheonen*, uit het Grieksch *Aθηνας* de *η* by ons *ee* (**A. VERWER Idea L. B. pag. 2. en 62.**) waer op dan **HENEN**, gelijk men met de zachte *e* zeggen en schryven moet, niet kan rymen.

Gelyke feil begaet de Dichter tegen het rijm met bl. 6. *bosschen* op *karoffen*, ene doffe *o* op ene harde tē rymen; doch niet bl. 7. vs. 11.

Men denkt aan TITIR niet; men zegt, en 't is met reden

Dat ge al uw tijd veel eer te ATHENE wilt besteeden.

uit de spelling schijnt het, maer beide de woorden, leert ons de afleiding, moeten met ene enkele *e* gespeld werden.

I I I.

bl. 6. vs. 1. Werdt gewaegt van een lang ver-
toeven te Atheenen, hier mee strookt niet dat
de Dichter zegt. bl. 8. vs. 17.

*Wanneer ik u in 't breede de oorzaak zal ontvouwen,
Die my zoo langen tijd van u heeft afgehouden;
Athene was 't, dat ik tot mijn verblijfplaats koos,
Terwijl ik deeze stulp verliet een korte poos;*

I V.

Nu iet over de Dichtkunde. — bl. 10. vs. 4.

*Met wat verbaaftheid ik goud, zilver en metaalen,
Waer voor we liever zetten zouden*

*Hoe zeer verbaest ik goud en zilver en metalen,
en bl. 27. vs. 15.*

*Neen 't is onmogelijk, want als d'een is in lyden
bl. 31. vs. 21.*

*Voorbeelden hoe de toorn tot woeden overlaet
Beter was het*

*Let! hoe de gramschap vaek tot woeden overlaet
bl. 33. vs. 2.*

En onuitblusschelijk tot in 't gemoet zelfs slijpt.

*Van diergelyke stappen wy af, dan alleen nog
bl. 37. vs. 7.*

*Want is / haar keu/ken op/gevuld / met lek/kerny/en
aen welk de rust gebreekt, die het stooten doet,
waer over lees HUYDEC. bl. 142. 177. 523. enz.
Stootende verzen maekt men ook, let men
niet*

niet op de *synalæpha*, dat is, als men de *e final* niet smelten laet in het volgend woord, beginnende met een klinker. b. v. bl. 9. vs. 7. en bl. 12. vs. 1.

*De wrange Elz', de Beuk, de Wilg', die aan den zoom
Van frissche wat'ren groeit, —*

V.

De oppervlakkige taelkunde, zonder welke men volstrekt geen goed vers kan maken, mis-
senwe zelfs in den Dichter b. v.

bl. 12. vs. 3.

*De ZILVRE Populier viert in de Lentedagen,
Zyn statig Huwelyk, —*

en vs. 22. GOUDE zonnebloem; bl. 21. vs. 4. PUR-
PRE vederbos; bl. 30. vs. 1. KOP'RE muuren; en
elders — daer ieder Neêrduitsch taellievheb-
ber behoort te weten dat de stoffelyke *adjectiva*,
als deze, nimmer eenige verandering in 't *genus*,
numerus of *casus* ondergaen, maer altijd blyven
Gouden, Zilveren, Koperen, Purperen enz. zie TEN
KATE I. D. bl. 392. en 93. en HUYDEC. bl.
341. & *seq.* en hadde de Dichter slechts deze
doorbladerd, hy hadt zich wel gewagt te zetten
bl. 28. en 47. *Waer van DAEN, hier van DAAN* enz.
hy hadt ook overal onderscheid gemaekt, tusschen
NA *post* en *prope*, en NAER *ad* & *secundum* zie
HUYDEC. bl. 619. tusschen LEGGEN *collo-*
care en LIGGEN *jacere*; TEN KATE I D. bl. 92,
en het woord BANKETTEEREN bl. 6. als *bas-*
terd vermijd.

VI.

bl. 12. vs. 8.

*De dert'le Roos, om aan de wellust te voldoen,
Hervormt haar Minnaars in Festoenen onder 'T KOO-*
ZEN,

KOOZEN geeft hier weinig pas, want is eigenlijk niet anders dan *vriendlijk samenspreken, Jermocinari.* en komt over een, met het Grieksch *χῶσαι*; Frankduitsch *koson* zie JUNIUS *observ. in willeram.* p. 116. *Gloss Bozh. kichose sermocinatio; Gloss Pez. thosont loquentur; NOTKERUS Ps. XI. vs. 3. loter thosont si alle ze ein anderen. d. i. ydelheid spreken sy alle van enen anderen. en Ps. XVII. vs. 31. sinu gechosé sint in fiure it: suochet; des Heren samensprekingen zijn in het vuer doorzocht of gelouterd. Fransch causer, en ons kouten; Engelsch to. quoth; F-th quethan, waer van het N.-holl. queesten, kweesten enz. — by ons in gelyken zin gebruikelijk het *compositum* *liefkoozen blandiri, blande loqui.* — en van het *simpl.* *koozen* het *fræquent.* *koozelen, keuzelen* *κατίλλειν.**

VII.

bl. 22. vs. 19. **KLINGEN** en elders *stylgetopte*
KLINGEN.

KLING een berg, een heuvel, *clivus.* een verouderd woord, waer van enige Dorp, en Stadsnamen in Duitschland hunnen staert (*terminatie*) ontleenen. Zie **KILIAEN** bl. 241. en **TFM KATE** iste *proeve* bl. 238. b. welke laetste 'er byvoegt „ gisse om den wedergalm der Rots- „ hoogtens: gelijk mede op den klank ziet en „ van dezen stam ontleent is het Fransche *clin-* „ *quant*, by ons klatergoud, en *cliquet du* „ *moulin* de klapper van een molen; en *cliquet-* „ *te*

„ te handklappers van been of ivoif gemaekt ,
 „ by den Moorendans in gebruik ; voerende
 „ ook de Lazarus klappen dien naem . ”

V I I I .

bl. 30. vs. 19.

*De GRAMSCHAP, uit den schoot van vuilen haat ge-
 baard,*

*En door verwantschap met de TROTSHEID naauw
 gepaard,*

Verdient ook om altoos (a) by helsche vloekgenooten

In 't aaklig kerkerhol der hel te zijn geslooten ;

Zy is 't die als zy woedt, en raazent tiert en bromt,

De ziel ontrufft en onze reden gantsch verstomt ;

Zy doet een vreedzaam man, hoe vol zagtzinnigbeeden,

*Als 't vinnig wraek-vuur gloeit, verandren in een
 wreeden ;*

Het goelijk voorhoofd knypt dan in 't verwoed gelaat

*De norffe (b) wijnbraauw 't zaam ; en d' oogen in
 dien staat.*

*Staan midden in hun' kring als blikfems fel te vonken ;
 enz. enz.*

Om de voorige regels, die anders niet te verhe-
 ven, noch zonder stoplappen zijn, voorby te
 gaen, — wat mag in dezen zin 't woord GOE-
 LIJK toch beteekenen? — De uitlegging al-
 thans

(a) De keurigheid onzer kiesche lievehabbers onder-
 scheidt altoos (saltem) van *altijds* (semper).

(b) Dat men niet WYNBRAAUW, maar WENKBRAEUW,
 winkbraeuw schryven moet, zal in een onzer volgende
 stukjens blyken, daer de lezer iet over de afstamming van
braeuw, bruid enz. zal vinden bygedragen.

thans van een onzer grootste taelbouweren, die door GOELIJKHEID die *aentreklijkheid* verstaet, welke niet zoo zeer in de *welgemaektheid en besnedenheid*, als wel in *zekere vriendelyke gemeenzaemheid der juffers bestaet*, (in welken zin mischien HOOFT, *Warn. I. I. vf. 162.*

Maer 't meysjen is GOELICK, en de vaer is oprecht:)
 zou hier niet vleien — Doch al wilde men deze naeuwe bepaling niet alleszins toelaten, de afleiding kan aen 't woord geene beteekenis aenbrengen die by *een verwoed gelaet en norffe wenkbraeuw* te passe komt. — GAEDEN OF GAEIEN beteekent het t'zamenvoegen van gelyke en behaegelyke dingen, en wordt zeer voeglijk van 't houwlijk gebruikt, H. DE GROOT *inleid. tot de Holl. Rechtsgel.* bl. 3. door GAIING *van man en wijf.* — hier van GADE, EGA, en van de vogelen GAEIKEN, vervolgens GADELIJK, verkort, GALIJK, d. is *behaeglijk*, en ook *gemaklijk toegevende.* COSTER *Teeuw. de boer I. I. bl. 19.* — dat is *seecker* GALIJK. en bl. 8.

Hy wort soo gequelt van zijn eyghen boose sinnen.

Och 't is alsulcken — ONGALYKEN man.

spel van *Thysken van der Schilden*

Wel, wel, Huysman, hoe nou, hoe benje dus
 ONGALIJK?

HAVIUS *Sariadr. p 58. maakt dit uw geest* ONGALIJK?
 UITENBOG. *br. in Brand. Hist. III. 238. dat men hem wat* ONGALYKERS *te voren leggen zoude.* —
 Van dit GALIJK nu, is GOELIJK de verbaftering; wes ook KILIAEN alleen het eerste kent. —
 Wil men 't dan, als nu zoo algemeen in zwang, gebruiken, 't staet vry, doch niet dan in den zin der opgegeven voorbeelden.

Voords

Voords komt ons van deezen stamme nog **EX-DELOOS** en **WEERGALOES** dat zonder **WEERGA**, of **WEDERGADE** is, niet *zijns gelyken* heeft; — **GADING** 't geen iemand *gelykt* of behaegt, en eindelijk **VERGADEREN**, *vereenigen*, *byeenkomen*, en overdrachtelyk, voor *trouwen* en *bystapen* (waer van voorbeelden zie by den Hr. HUYDEC. Pr. bl. 285.) — Men vergelyke op al het gezegde bl. 59, 534, en 621. van de onschatbare *proeve van tael- en dichtkunde*.

I X.

bl. 34 vs. 3.

Dan neemt zy het GAREEL der reeden op de tanden

Wat is het **GAREEL** mogen we den Dichter wel vragen:

VOND. *Hippolit.* Act. IV. Scen. I.

Hy hooghe kleppers fluxx heeft in 't GARREEL geslagen.

't is eigenlijk **GORREEL**, *Helcium*, de touwen daer de paerden in gespannen zijn, hoe komt dat nu op de tanden? doch de Dichter meende zekerlyk het *gebit*.

X.

bl. 40. vf. 17.

Toen was men niet VERMAST aen pragt, of aen banketten.

Wy hebben zeer veele voorbeelden by de hand van **VERMAST**, doch geen een in dien zin als hier, voor *verstaevt aen*, maer altyds in den zin van
over-

overladen, verdrukt, vermoest. zie hier eenige uit
VONDEL Poëzy I. D. bl. 22. verovering van Grel

Met zoo veel wagenen van kruut en loot VERMAST.

bl. 26. — VERMAST met vet uwe offen
In 't vette Mastebroek of Betuw zonder schroom

bl. 60. In 't bestant tusschen Polen en Zweden

— Dat men smoor verbolgen
Root van moort, VERMAST van roof.
't Zaet van 't Kristelijk geloof.

Joannes den Boetgezant B. III. bl. 55.

— En uw volck, VERMAST van Moses wetten,
En vloecken, uit gena te zuiveren van smetten

Inwydinge van 't stadhuis

Geene overwigtigheid in 't groeien hem VERMAST
en wat verder — VERMAST
Van dit zwaermoedigh Pak —

Palamedes act. III. scen. 2.

Wier lang gebaerde kin van hairen hangt VERMAST.

en in 't zelve bedr. scen. 3. zegt Palam.

Vergeeft het my, indien mijn ouderdom VERMAST.
Na zoo getrouw een dienst u raecht en zich ontlast.

Hekuba act. II. scen. 2.

— Gy van de urees VERMAST.

Maegb-

Maeghden act. I. scen. 3.

De Weereld overlaên, en van uw juck VERMAST
Adam in ball.

Een boom VERMAST *van ooft.*

Peter en Pauwels in de opdracht.

Het lijf VERMAST *van snoode pracht.*

J. A. v. D. GOES, in het II. D. van zijn *Tstroom*
Waer in het blanke rif, van nuchtren slaep VERMAST
POOT 's *Gedichten* I. D. bl. 16.

Om Jakobs erf t' ontlasten
Van Cefars dwangjuk, dat te fel
Godts eigendom in droeven schijn
Durft drukken en VERMASTEN?

en bl. 362.

Ons Koning Cyrus zit met lauren overladen
Op zyne staetsfkar, van Krezusfchat VERMAST.

X I.

bl. 52. vs. 3.

Aakadifch Jagtoee, en gy borst'lig EVERZWIJN

't Is waer, VONDEL heeft dit woord dikwils
gebruikt *Hippolit. act. I. scen. 1.*

't *Wild* EVERSWIJN *sich hier onthoud*

Ado.

Adonias act. I. scen. 2.

Noch met den zwijns-priet het schuimbekkende EVER-
ZWIJN

Te vliegen in den mont — en elders. *Maer*
is het om die reden goed?

De Hr. HUYDEC. toont klaer bl. 467. Dat
EVER en ZWIJN één en het zelvde zijn, en
EVERZWIJN derhalven een (*Pleonasmus*) over-
tolligheid bevat.

Wy zouden hier ten toegivte ene uitweidinge
kunnen maken, over de wyze, hoe verre wel
of kwalijk, onze Dichter in het nazingen van
zijn' voorganger geslaegt hebbe, dan dit slaen
we voorby, niet wetende of wel de Dichter zulk
een volstrekt nazingen bedoeld hebbe, dewijl
anders hier in meer naeuwkeurigheid kon waer-
genomen zijn b. v.

De *Hoogler.* prijft de middenmaet aen, door
het onheil van *Icarus* en *Narcissus*: (pag. 13.) hier
van slechts by *le Francq* twee versen (bl. 34.)
en pag. 14. toont de Latijnsche Dichter hoe hy,
die zyne drivten toomt, te werk gaet, als on-
der anderen dat hy 't zy in eigene, 't zy in ge-
meene zaken *altijds 't recht laet overweegen*, *zijn*
oogen leert geen wonden te zoeken; beide deze vin-
dingen zoekt men te vergeeffch by den onzen
bl. 35.

In het beschryven van 't gebied der ziele
over 't ligchaem is de Hr. van ROOYEN vry
fierlyker en zoetervloeiende (pag. 15.) dan de
Hr. LE FRANCO (bl. 35.) die 'er naeuw de
helvt van heevt.

Ein-

Eindelijk bewijst de Hr. van R. (pag. 20. en 21.) dat de beweeging goed zy ter vermyding van waterzugt en andere ziekten, hier van niets by de Hr. LE FR. (bl. 40. en 41.) schoon noodzakelijk, eer men gong leeren, welke beweeging er genomen moest werden.

Echter kunnen wy niet ongemerkt voorby gaen, dat onze Dichter zich niet weinig verzonnen hebbe, wanneer hy de woorden pag. 4.

Æquora SUBSIDUNT, tolluntque ad sidera fluctus.

in deze vertolkt bl. 25.

*Daar zy de baaren met een vreesfelijk gedruis
Ten boogen bemel stuwt, of met een zagt geruis
Haar wendt door ebbe en vloed; —*

dit was de zin niet van den Poeët, die alleen beschrijft de zee in haer woede — fraei vindt men die

OVIDIUS I trift. Eleg. 2. vs. 19.

*Me miserum quanti montes voluntur aquarum
Jam jam tacturos sidera summa putes
Quantæ deducto subsidunt æquore valles
Jam jam tacturas tartara nigra putes.*

Gelukkiger slaegt hy in het beschryven van den *Nijd*,* (bl. 31.) gelijk met het Latijn (pag. 9.) te schatten, — gelukkig ook in 't naerschetzen der *gramschap* kort daer op; doch niet min ongelukkig in het vertoonen van *Liefdes* heil en onheil; de Hr. van R. heeft pag. 10. en 11. tien regels (Ovidius tael!) die *Liefdes* lof beschryven, de Hr. LE FR. bl. 32. achten, waer in het *krooft vermeereren, het doen bloeien van 't late*

late nageslacht, het in stand brengen, het bestendig doen blyven; den disch met kinderen enz. te sieren, overdaed is, kunnende een van alle gemakke-lijk volstaen, en op gelyke wyze in heel de beschryving der Liefde.

Dit eene noch, en daer meê stappen wy 'er af de zin der woorden van den Hr. v. ROOYEN, op het windig werkstuk van *Geneté*.

*Hinc labat, & raucis tristes butonibus umbras
Præbet iners, avidis esca futura rogis.*

heeft onze Dichter niet wel getroffen, die dus vertalende bl. 38.

*Daar hy, die deeze wet wil door 't vernuft besliffen,
Een schuwe Nagt-uil blijft, in naere duisterniffen,
Of wel een Roerdomp, die enz.*

daer toch *Geneté* niet vergeleken werdt by een *uil*, in het Latijn, (anders hebben wy 'er niets tegen) maer getoond werdt *dat zijn werk* (om boven opgegeven redenen) *faelt, en zonder beweeging, ter naere schaduw strekt, voor schorre nachtuilen, en wel ras een vette roov voor verteerende brandstapels zijn zal; —* schildert dit niet krachtiger?

Meer te zeggen laet ons de plaets niet toe, we mogen echter hier van niet stappen, voor den Dichter, die met de konst toont geboren te zijn, ernstig geraden te hebben, dezelve door oefening aentekweeken en op te voeden, voor al zich toeteleggen om zyne Moedertael in den grond te verstaen, om zuiver te schryven volgens de beste regels enz. enz. enz.

MAENDELIJKSCHE BY-DRAGEN

TEN OPBOUW VAN
N E E R L A N D S
T A E L - E N D I C H T - K U N D E .

No. 18. voor den 1. van Grazmaend. 1760.

TWEEDE DRUK.

PHILIP ZWERTS, lang met roem bekend onder de Amsteldamfché Kunst-genooten, schenkt ons een bundel *Gedichten*, (Amst. by Tielenburg 1759. 4°. 284. bladz.) die wy niet weten of wy meer kunst- dan zaek-ryk noemen moeten. De uitgave is zeer zinnelyk, en net, en met het afbeeldsel des Dichters versierd. Men vind 'er SCHEIBEEK, *Hofdicht, aen den Wel-Ed. Gestr. Nicolaes Geelyinck, den jongen en Gemaelinne*, zoo wel als 't gantsche boekdeel opgedragen, waer in, al vooraen, deze aenspraek aen **Vader VONDEL**,

*Hier heeft uw schoon vernuft het fraai tapyt geweeven,
Dat reeds een eeuw beugt, en nog eeuwen lang zal leven,
Waar in gy al 't vermaak van 't land zo kunstig maakt,
Dat niets by uw sieraad en edle kleuren baalt;
De landman, dien gy roemt, „als een gezegend Koning”
Was SCHEIBEEK's bosbeer, Bake, uw vriend, en zyne
woning*

*Die by bevestigde „in dees lieffelyke streek,
„Het landhuis dat hy sticht by 't ruijschen van een beek.”*

Of dit gezegde in allen opzichte met de waarheid en nauwkeurigheid overeenkome, laten we voor rekening van den Dichter; ten minsten moet zyn Ed. dan, door **VONDEL**s arbeid

T

waer

waer mee *Hij de onschuld hadt verdedigt in zyn zang,*
den *Palamedes* niet verstaen, alzo de regels

*Die in een lieffelyke streek
By 't ruiſſchen van een klaare beek.
Zyn lantkuis ſicht en ackerwoning
Wat is dat een gezegent Koning?*

reeds in den eerſten druk te vinden, en dus voor de
moeilykheden, *VONDEL* om dat onſterfelyk *Treurspel*
wedervaren, gemaakt zijn.

Indien voords de *Hr. ZWEERTS*, deze regelen lie-
ver vraegs- of onderſteller wyze hadde ingericht,

Heeft hier uw ſchoon vernuft enz.

twyffelen we niet of 't zou grootſcher draven.

Verder vloeit dit *Hof-dicht* heerlyk, en ſchildert
verſcheiden fraeie en zeer natuerlyke tooneelen —
Onder de bygevoegde *ſtichtelyke Gedichten*, beveelt
zich voor allen, een rymeloos dicht *op de geboorte van*
den Heiland J. C., waer aen zy, die nog verſlaevd aen
den grootſten en minſt wezenlyken laſt, waer mede
men in onze dichtkunde heeft te worſtelen, twyffe-
len, of 't maken en lezen van verſen zonder rijm wel
mogelyk zy, een meeſterſtuk tot hunne overtuiging
vinden zullen. — Onder de *brieven* heeft men *Sa-*
ra aen Tobias, *Tobias aen Sara*, *Anna Boulein aen Hen-*
drik VIII., enz., doch zal onzes oordeels wel 't beſt
voldoen, de vertaelde vide brief van *N. Boileau De-*
ſpreaux — Onder de *Lof- en Mengel-dichten* heeft
men eene ter eere der betryders van de hedendaeg-
ſche *Dweperye*.

Onnozelen, die, als ontzinden,

De ruſt, zo openlyk verſtoort,

Met uw getier, ei, vaart niet voort,

Gy dwaalt van 't ſpoor, en waant het rechte pad te vinden.

Indien gy Jezus zoekt, waar toe dit ſpel verdicht?

Zyn jok is geenszins zwaar, zyn laſt valt immers licht.

Moet dan uw heil, door yslyk beeven,

Door ſtuipen, gillen, naar gegeew,

Door voeten ſtampen, en geſchreeuw,

U, uit den hemel, op een tydſtip zyn gegeeven?

Gy zoudt betoonen, als gy God in ſtilheid eert,

Zyn wegen kent, en volgt, dat ge eindlyk zyt bekeerd. enz.

Ver-

Verfcheiden even fraeie of nog fraeier stukken kunnen we maer enkel aenwyzen: *Op de Poëzy van Mejufvr. M. G. v. D. WERKEN — aen den Wel Ed. Heere P. BURMAN, Hoogleeraar, op de geboorte van zynen Zoon — op de Poëzy van ROELOF ARENDZ den jongen — op de geschilderde Bloemen en Fruiten van Jufvr. N. RUISCH, (waer op wy ook den Hr. B. DE BOSCH hoorden zingen No. II. bl. 23.) enz.*

Onder de *Bruiloft-dichten* begint dat aen den Wel-Ed. Gestr. Hr. Mr. N. GEELVINCK, dus groots:

*Het bloozend morgenrood, 't krooft van Hyperion
Verdagvaarde eenen dag uit de Ooster pekelbron,
Zoo schoon als immer blonk. De nieuwe zonneshynen
Deén langzaam 't minder heir des hemels flauw ver-
dwynen,*

*En daar het blaauw gewelf, aan 't eind van ons gezigt (a)
Zich uit de zee beurt, kwam een allerschittrenst licht,
Dat blyde geesten in een' stervling weet te ontfleeken.
De donkre schaduw deinsde of was alreé geweeken.
De lucht trok al den dampen nevels naer omhoog. enz. enz.*

— Van dat aen den Wel-Ed. Gestr. Hr. Mr. A. CALKOEN, en één aen den Hr. BRUNO DE PUTTER, wilden wy geerne ook een staeltjen opgeven, verboodt het ons de plaetz niet.

Achter de *Bruilofts-Dichten* komen nog eenige *afbeeldingen*, alle de afgebeelde groote en beroemde mannen waerdig, als op SPIEGEL, HOOFT, VONDEL, DEKKER, ANTONIDES enz. Zie hierten slot dat op den Ed. Achtb. Vorst onzer Nederlandsche Taelbouweren B. HUYDECOPER:

*Hoe luiften met vermaak, de fijnste en keurigste ooren,
& Edele Baljuw! naar 't slaan van uwe luit!
Al wien een zuivren klank in 't Neerduitsch kan hekooren
Bekent dat gy voor al 't verbaftren hebt gestuit.*

Wie

(a) Zigt, voor zicht, gelyk 't zijn moest, te meer daer licht het tweede rijmwoord zy, en *schittrenst* voor *schittrendst*, (van 't particip. *schittrende*) zullen zetfeilen zijn; doch de *kakophonie* van een woord zoo *monstreus*, als dit ALLER SCHITTRENST, is min verschoonbaar.

Wie petst ooit meer, dan gy, de traanen uit onze oogen,
 Wanneer uw Zangheldin, op't boog stellaadje schreit,
 Met recht wordt dan uw beeld het nazaat (b) niet ontleogen,
 Maar blijft, gelijk uw naam, tot in de onsterflijkheid.

Uw edle moed, door uw geleerdheid aangedreeven,
 Weet aan 't verbergen schoon een' nieuwen glans te geeven.
 Oordeel, Lezer, uit alle deze staeltjes, of ge den Hr. ZWERTS
 voor 't uitgeven zijner Gedichten niet zeer verplicht zijt.

LOFZANG voor den uitmuntende Lier- en Harpdichter P. DATHENUS, benevens DATHENIANASCHE bedenkingen over de Maandelyksche BY-DRAGEN van Lente- en Grasmaand No. 5. en 6. des Jaars 1759. is de titul van een werkjen 10 $\frac{1}{2}$ velin gewoon 4to, dat toe- vervolg zal dienen op de bekende DATHENIANA, door ons voor een jaer aangekondigd en beoordeeld, en uit de penne van denzelyden Schryver, niet van den uitgever, schijnt te komen. Op den titul staet alleen MDCCLIX. (zonder naem van Stad of Drukker); Om welke reden kunnen wy niet raden. Doch is by ons dit geestig stukjen, geheel niet noch gezien, noch vernomen, noch ergens aangekondigd gevonden, voor de helfte der laetst verlopen Lentemaend 1760. — De Schryver onderricht ons bl. 34. van enige omstandigheden, zyne DATHENIANA betreffende, en ons naer zyne gising geheel onbewust. Dat namelyk dezelve reeds voorlang in 't Jaar 1753. op 't papier waren, doch onder titul van P. DATHENI CL. PSALMI ad fidem veterum membranarum curis Philomusi sedulo Castigati; dat dit werkjen, aen eenige vrienden vertoond, zommigen den Schryver raedden het der pers, anderen der vlam, onzydigen der vergetelheid over te geven; en deze laetste keuze by zyn' Ed. besloten wierdt te volgen; dat zedert de LOFZANG uitgebreid, vermeerderd, en in dien staet geraekt was, als dezelve by dezen wierdt aen 't licht gegeven; dat in tusschen buiten zyn' Ed. weten of kennisse afschriften, en afschriften van die afschriften genomen waren, en wel telkens met veranderingen, byvoegingen, achterlatinge enz. dat eindelyk het boekjen door

(b) Mogelyk zal deze byzonderheid zommigen vreemd danken. Ook zouden wy liever by 't gewoon gebruik blyvende, de voorbeelden door HOOGSTRATEN en KLUIT in hunn' geslachtlijst opgegeven, volgen, en hier DEN NAZAET schryven.

door een *nog onbekenden* uitgever, die zich J. G. tekende, afgedrukt, uit *Holland* wierdt overgezonden, met bygevoegde letteren van verschooning enz. enz.

Dit, schoon ons ten meerderen deele reeds bekend, lang eer onze By-dragen in de weereld kwamen, moesten wy onzen Lezer voor af doen weten, om Hem oogmerk, bestek en aenleg van dit *vervolg* te beter open te leggen. Het dient om 't gedrag en vetnuft van den oorsprongkelyken DATHENIANA-Schryver, tegen ons afgegevene in Bydr. 5. en 6. te verdedigen; daer toe:

1. Het voorschreven verhaal; *was ons dat bewust geweest, 'er waren mogelyk veele uitdrukkingen en beschuldigingen in de pen gebleven.* — Wat of men hier mede meenen mag? — *de bui uit onze By-dragen beeft de Hr. ANDRIESSEN op zyn Eerwaerden mantel, die by by geluk in zyn werkjen had aangetrokken, afgeschut; maer de DATHENIANA hebben 'er schielyk door moeten loopen, enz.* — *De Schryver is in zyne stad zoo bekend geweest, dat men de Datheniana in de Boekwinkel onder zyn naan kwam vragen.* — Hoe hangt dit te zamen? Wy hebben, 't is waer, omtrent den Hr. ANDRIESSEN meer *menagement* gebruikt. — Waent de Schryver, dat wy zijn naem wetende hem ook zachter zouden behandeld hebben? maer dit was immers bekend genoeg? — Hy wete dat, dat wy in aenmerking namen des Hr. ANDRIESSEN's ambt, jaren, zedigen schryfstijl, en den dienst die zyn' Eerw. werkjen zekerlyk gedaan heeft, en 'er tegen stelden, den ondienst en afbreuk door de DATHENIANA onbetwistbaer te wêeg gebracht, wyl veele minkundigen uit den burgerstand 'er *den ernst* van 't geding tegen DATHEN geheel door uit 't gezicht verloren hebben, en ook genoeg *mannen van oordeel, begrip, kennis, smaak en Godsvrucht* 'er toen al, en nog, niet beter over oordeelden.

(2) Maer misschien doelt men, op die onze aenteekeningen, in welke wy de DATHENIANA wyzen op den arbeid van den Hr. ANDRIESSEN, *van wien zy in verscheiden gevallen beter badden kunnen leren.* — 't Is waer dit past niet op den eersten Schryver, want toen was 't werkjen van den D. nog niet in 't licht. — maer moest dit, uit zijnde, den uitgever van zyn voornemen niet te rug gehouden hebben? — Van den eersten Schryver kunnen wy 't oogmerk pryzen: 'er was toen nog niets, om de gemeente omtrent de onwaerde van DATHEN de oogen te openen; In de tael van DATHEN's tijd was hy niet zeer bedreven, doch, gelijk veele, zelfs zulke die zich nog om hunne taelliefhebberye wil-

len doen achten; alleen geleerd-alles te belachgen en uitstampen, dat niet met den zyn' oor en mond gewoonen spreektrant overeenkwam. Den *Burlesquen* stijl koos hy, als misschien zich daer in het sterkst kennende, gelyk die ook, met oordeel gebruikt, en behoorlyk gezouten, in veele geschillen zekerlyk 't meeste vermogen heeft, en die 't kortst afdoet. — Dit alles was in te schikken, te meer daer zyn' Ed. de zedigheid en 't verstand hadt, van zyn werkjen der perse te onthouden, — maer — hoe is 't den uitgever te vergeven: een anders vondeling zoo te troetelen? na den arbeid van den Hr. ANDRIESSEN niet te begrypen, dat de DATHENIANA nu geheel haer dienst verloren hadden, ja maer ondienst doen moesten? uit dien Eerw. Heer, ja uit die hellichtende fakkel, de *proeve van taal- en Dichtkunde* des Hr. HUYDECOPER, dien hy kende (en wie trouwens niet kennen zou?) derzelver grove mislagen niet te zien, en ten minsten, wilde hy 't gantsche stukjen niet te huis houden, 'er uit te ligten, of over denzelven den oorspronklyken Schryver, by hem mede bekend, te onderhouden? 't Was dus voor geen klein gedeelte, dat wy meer den uitgever dan wel den Schryver beschuldigden, ja moeide 't ons om dien 's wille, dat wy de DATHENIANA *recenseeren* moesten, doch konden wy hier van geene andere melding maken dan bl. 76. geschied is, om dat wy den arbeid van Schryver en Uitgever onmooglyk schiften konden, doch van elkander wisten te onderscheiden; en 'er ook, om de waarheid te zeggen, zich in 't werkjen al te weinig opdeedt, dat toets kon velen, om den eersten Schryver geheel van onkunde, en te veel vertrouwen op zyn *geest*, vry te kennen.

(3) Geheel van der zyde ontmoeten wy nog ene nadere reden voor 't geven van een zoo uitgebreid verhael; men zou durven wedden dat het onweer, op de *loffelyke pogingen des Schryvers geborsten*, uit de dampen en uitwaseminge van de Voorreden ontstaan en gerezen is; een voorreden waer de Schryver noch kennis aen- noch deel in-heeft. — Wedders zijn krakeelers leerde ons eens de H. ANDRIESSEN. Zoo men ons op onz woord geen geloov wil gunnen, wie zal ons scheiden? doch wil men dit, gelyk wy zekerlyk recht hebben te eischen, dan kunnen wy oprecht en heilig verkeren, *opdracht en voorreden* nimmer, meer dan eenmaal, gelezen, noch ons immer aengetrokken te hebben, als begrypende zulks het bestek onzer *By-dragen* in 't minst niet te raken, zoo min als onze personen; ja dat wy zelfs in onz eerste Schryven deze of diergelyke woorden hadden ter nedergesteld: *de opdracht van JUVENALIS GLAUCOMAST* of

af den uitgever, laten wy in zijn gebeel, der tijd bevelende, met welk geschenk bet den Schryveren der geestryke KRALINGIANA, aen welke die houdt, behagen zal bunne dankbaerheid te betoonen. Om kort te gaen, 't was alleen onz bestek, in No. 1. der *By-dragen* voorgesteld, dat ons bewoog de DATHEENIANA, nevens 't werkjen van Do. ANDR. als belde *Nederd. taelkunde* belovende, byeengevoegd te recensereen.

L. Dus dan, zoo veel mogelyk, op de schuld van den Uitgever hebbende doen afftuiten, gespt de Schryver ook zelf 't harnas tegen ons aen. Zyne pylen in orde by een te zoeken, kost meer moeite, dan waerdig is; zoo natuerlyk vloeien uit elkander, de *bedenkingen* van onze *smackryke denkers*.

Wy zullen beginnen met bl. 23. en 24. wyl men ons daer, zoo 't hiet, *den staet des geschils* openlegt. 't Is een aertig voorgestelde vergelyking van iemand die de grilligheid hadde, zich met *bragoenen, teilen, barnastippen* en verderen dracht van vorige eeuwen opgesmukt, in 't openbaer te vertoonen.

— Men vraegt, of men met dit alles niet zoude mogen spotten? alleen om dat men bewyzen kon dat onze oude Vaders en vermaerde Mannen, even eens gedoft gingen.

— Wie zal dat tegenspreken? Maer ziet men niet waer de vergelyking mank ga? Men onderstelt een man van onzen leevtijd, die zig uit grilligheid zoo opschikte, maer dit kan op DATHEEN niet slaen, die in zijn tijd niet ouderwets, maer de taele dier eeuwe sprak. — Zou een Poëet van onzen tijd in 't hoofd kreeg, Psalmen of openbare Kerkgezangen te willen berymen, gepropt met de verouderde en thans onverstaenbare bewoordingen van DATHEEN, de vergelyking zou heerlyk zijn, en volkomen doel schieten, Dat wy, al wat niet algemeen verstaenbaer is, in enę nieuwe Psalmberyming, zoo zeer dan iemand zouden veroordeelen, deden wy blyken, in *By-dr. XVI. bl. 263. reg. 17.*

Onze man kan zich (bl. 20.) niet genoeg verwonderen, hoe wy DATHEEN zoo kunnen verdedigen, en teffens een proev van twee nieuwe zeer fraeje Harpzangen zoo sterk aenpryzen. — Maer kan dit uit de pen komen van iemand, die ons geschryv over deze stoffe maer eenmael met enige oplettendheid doorlezen heeft? Hebben wy niet twintigmael meer recht om te klagen *dat men ons oogmerk voorby loopt?* Hoe komt dat *illa mutari vetat religio & consecratis utendum est* tegen ons te pas? — Heeft men niet gelezen al in 't begin van ons eerste Stukjen bl. 66. „ Wy „ zeggen dit niet om te veroordeelen dat men DATHEEN's „ mislagen ten toon stelle. Genzins. Wy achten in te

„ gendeel zeer noodig dat dezelve der Gemeentè (*die toch*
 „ *altijds omtrent het van ouds ingewortelde bygeloovig is.*)
 „ werden onder 't oog gebracht, *ten einde 'er eens met ernst*
 „ *aen een nieuw Psalmgezag mocht gedacht werden. Doch*
 „ *... enz.*” — hebben wy ons ook bl. 68. niet duidelyk genoeg uitgelaten? — beginnen wy onze aenteekening op *Pf. XL. vs. 5. bl. 87.* niet „ in plaets van zich;
 „ gelijk de ANDRIESSEN met *billyke verontwaerdiging* uittelaten, over *de lage uitdrukkinge by welke GODE een oude*
 „ *schoen* werdt toegeschreven, zijn de Schryvers der *DATHEENIANA* hier bezig, om aen het woord *KOEN* hunne
 „ onkunde eens ten toon te spreiden. *enz.*” — Gaven wy geene opzettelyke waerschouwing, tegen 't verkeerde opvatten onzer meeninge bl. 100., te lang om hier uitteschryven. Herhaelden wy niet nogmaels alles in onze *Bylagen* bl. 192. en 198.?

In 't eerste en voornamelyk dan, dat *DATHEEN* als *vol lamme rymery, laffe uitdrukkingen en grove afwykinge van den Text*, voor onzen tijd en de beschaefdheid der tegenwoordige eeuw gantsch kwalyk passe, en een vernieuwd *Psalmgezag* hoognoodig en zeer te wenschen zy, stemmen wy alle. — Om dat der Gemeente onder 't oog te brengen, kwamen de Hr. ANDRIESSEN en wat later de *DATHEENIANA* te voorschijn. — Beiden maekten zy melding van *Nederd. taelkunde*, en behoorden dus beide tot het onderzoek onzer *By-dragen*. — Wy prezen beider oogmerk, doch niet beider uitvoering. Tegen den Hr. ANDR. hadden wy alleen dat hy te dikwijls dezelve kleinigheden uitschreef, daer eens opgegeven, met een *en zoo overal*, genoeg ware; doch voornamelyk, dat *zijn' Eerw.* zyn recht in zien, dat men *DATHEEN* niet moest bezwaren, daer hy, gemerkt stijl, en tael zynere eeuwen, niet te beschuldigen was, op te weinig plaetzen hadde toegepast, en daer toe meer dan een *VAN VELTHEM* en *HOUWAERT* moeste gelezen hebben. — In veel opzichten, nam ons dit de Hr. ANDR. niet kwalyk, ja stemde het toe, alleen op eenige weinige *articuls* zwarigheid makende in een *befcheiden antwoord*, by ons met *Wijn-maand 1759.* voldoende, en zoo wy meenen mede niet *onbescbeiden* opgeloscht, en door *zijn' Eerw.* in een *nader* bericht nogmaels *beantwoord*, tegen welk wy weder voor 't laetst iets op 't papier gebracht hadden, doch dat waerschijnlijk nooit op de Drukkerye zou gekomen zijn, wij wy onzen Lezer niet langer met geschillen vermoeien wilden, zoo zich nu deze bekwame gelegenheid niet hadde opgedaen, om 't hier achter te voegen.

Tegen

Tegen de DATHENIANA hadden wy meer, ja vonden, om de waarheid te zeggen, in dezelve niet prijslyks dan het oogmerk. Dat wy hier mede betoonden *dat men op zyn zeer geraakt is* (zie bl. 47.) kunnen wy niet begrypen wat zeggen wil, en zouden durven wedden, dat de Schryver der DATHENIANA een gantsch verkeerd mensch tot zijn *antagonist* in de *By-dragen* verdenkt. Wy kunnen heilig verklaren, dat geen de minste voor ingenomenheid hadden, voor of tegen de DATHENIANA, derzelve Schryver noch uitgever; maer onz oordeel onpartydig, en zoo als 'er, buiten ons, veele verstandige onzydige van dachten, hebben opgegeven.

Aen alles wat wy 'er van zeiden, zou de Schryver gaarne voorbeen (voor de uitgave zijner DATHENIANA) de banden hebben gegeven: 't waren zyne eigen gedachten: 't is buiten zyn weeten gedrukt, en in 't licht gekomen. (bl. 17.) *Doch* (Let eens lezer waer toe men in den tempel der *smaek* bekwacm is) nu het gemeen gemaakt is, begint by te twiiffelen; of de DATHENIANA wel zoo laf, zoo mal, zoo onstichtelyk, zoo aenstotelyk en zoo buiten oogmerk zyn gescreven, als de BY-DRAGER meent bewezen te hebben.

Onstichtelyk, aenstotelyk, weten we niet ooit gezegd of gedacht, we laten staen bewezen te hebben; — maer wel, en deze zijn nog onze gedachten van de DATHENIANA, dat zy niet voldoen aen 't oogmerk, dat zy veele dingen berispen op welke niets te zeggen valt, dan dat het gebruik der tael zedert veranderd is; dat zy andere hooggaende aenstotelykheden in DATHEN's *psalmen* zwygende voorby gaen; Dat zy ook in veel opzichte stryden tegen den aert van een *werkjen van geest*, als bevattende op veele plaetzen niet dan zeer koude spotterien en vooronderstellingen, die al te veel, zelfs van 't *waerscbijnlyke*, afwyken. — Kort om het zelvde gevoelen van de BIBLIOTHEQUE DES SCIENCES, *il faut avouer pourtant* enz. alleen wat algemeener op 't geheele boekjen, toegepast.

Aen dit gevoelen over de DATHENIANA mag de Schryves twiiffelen, wy niet, en weinige buiten hem en zyne mede reizigers naer den tempel der *smaek*. maer — laeten wy eens zien hoe die klesche *denkers* hunn' smaek verdedigen.

(1) De namen van een' *Gronovius*, *Burman*, *Lipfius* enz. als giffers en uitleggers over DATHEN's meening heeft men gekozen, om een *belachelykheid* aen d'*uitdrukkingen* van *Dathenus* by te zetten. Dat men ten dien einde besloot, *giffers* en *uitleggers* te versieren, laet zich horen, maer dat daer toe juist die geleerde namen noodig waren, nog zoo

ligt niet. Vraegt men: *wat Schryveren in onze taal zou men hebben kunnen aenbalen? de oudste? neen! — in de reden, waerom niet, heevt men gelijk! latere en onze beste Schryveren? ja! waerom niet? zijn daer alle die duistere en onverstaenbare uitdrukkingen, afgekeurd, voorby gegaen, of niet te vinden; goed, zoo veel te krachtiger en baerblykelyker was de ten toon stelling van DATHEEN. De nu ingeslagen middel weg, gelijk men 't noemt, heevt niets aenlachgend's, en is walglyk bezet met een meenigte stinkkroozen, en andere bloemen van zeer onaengename uitwaesseming.*

(2) *Men wil gerne bekennen, dat alle de vreemden woorden en spreekwyzen, die de Hr. ANDRIESEN in ryken, en de DATHENIANA in minderen getalle, bybrachten, mogelyk in buntijd Duitsch hebben geweest; mogelyk verstaenbaer (bl. 25.) maer 't geen men in de DATHENIANA zal vinden, is niet zoo zeer tegen DATHEEN's verouderde en beschimmelde, daer het niet op aen komt, als tegen zyn verkeerde en aenstotelyke uitdrukkingen enz. (bl. 29.) is dit zoo, waer in verschelen wy dan? immers hebben wy de laetste soort van mislagen in DATHEEN nimmer op ons genomen te verdedigen; en waren de DATHENIANA alleen of voornamelyk daer tegen gericht, wy hadden niets te zeggen. Maer... hoe komen zy dan op 't negatium EN, op Daer/ byers/ alleyn/ stik/ byuchten/ vernaemt/ el/ sluiten enz. alle woorden, aen welke niets dan de veroudering hapert, zoo lang te blyven staen? hoe komen zy in 't bekende Pf. LX: 5.*

Edom acht ick met zyn volck koen

Niet beter dan myn oude schoen.

Zoo langwylig te spotten met het in nog lang na DATHEEN zeer goede *Koen*, en de aenstotelyke uitdrukking, van GOD's *oude schoen* omengetast voorby te gaen? wordt van Pf. LXXVIII: 33.

Maer gbelyck een dronck mensch enz.

waer tegen de Hr. ANDRIESEN zoo billyk als scherp uitvaert, by hen ook wel een woord gerept?

(3) *Men zou mogelyk den By-drager kunnen overtuigen, van bier en daer den bal te hebben misgeslagen. Nu valt men eerst in ons oogmerk, en begint ons van de rechte kant aen te taffen. Maer welk een vuer van stroo! — 't is alleen op dat ongelukkige EN negatium, en ENDE copulativum, geladen. EN is ne in 't Fransch, en moet niet vervangen: zou het dan niet fraei staen, die niet niet gaet, die niet niet zit te schryven? Zie daer den aenval! maer geldt die tegen 't Fr. ne pas ook niet? ne is een ontkennend Koppelwoord en vervangt pas. Men mag dan ook je pas scas pas schryven.*

ven. Laten de Fransch en om dit *argument* wel na te zeggen *je me fais pas?* en hebben 't 'er onze Schryvers ook wel om gelaten? heeft men onze voorbeelden niet gelezen Bydr. XII. bl. 200? ja maer die voldoen niet. Zal men 't, wordt ons gevraagd, *ergens in een goed Schryver, van Vondel af te rekenen, vinden?* Zeker ja; — schoon zoo algemeen niet, men zal weinige vinden, die 'er zich niet nu of dan van bedienden; de plaetzen aen te teekenen, droomden wy nooit dat ons immer te pas zou komen. Maer hoe! waerom eifont men hier enkel Schryvers van VONDEL af? Heeft DATHEEN dan na VONDEL geleefd? of wil men hier mede alleen, dat EN *negativum* in het *tegenwoordig gebruik* zy aftekeuren? Hoe komt men dan HOOFD en VONDEL. bl. 29. op te tellen, als voornamen *Schryver en, uit welke wy onze taal zoeken moeten?* By die immers zijn van EN ENDE, voor onze zaak voorbeelden genoeg. 't Is evenwel *teemaekel*. Hoe zullen wy dan weten wanneer deze leidsluiden wel, wanneer kwalyk, leren? maer ... VOLKENDOVEN moet hier de zaak besliffen; een man, dien wy wel voor een gelukkig dichter, fierlyk redenaer, en naeuwkeurig waernerer van veele, (schoon daer onder ook veele *willekeurige*) tael net-beden hebben leren achten, doch nimmer voor een grondig en onderleid taelkenner. 's Mans eigen briefwisseling met BRAND, door den Hr. de HAAS achter 't leven van den laetsten gevoegd, moet dit onz' oordeel billyken. Althans we mogen tegen Hem veilig een VERWER en FRANCIUS (b), beiden en van later tijd en vry meer beklonken, over stellen, verzekerd dat geen billyk oordeellaer anders zal vonniffen, of de schael slaet ver aen onze zyde over.

Zie daer Lezer, den geheelen voornamen inhoud dezer *Datbeniansche bedenkingen*. Meer ten minsten is 'er niet in, op 't welk men van ons enig antwoord verwachten kan. Een goed getal schelden (gewoone blyken van een zwakere zaak) en niet minder spot-streeken, gaen wy voorby. Hoewel misfchien op verscheiden' der zelye wel wat tegen zou te zetten zijn, wy willen noch mogen onzen Lezer langer ophouden. Schoon 't tegen ons zelve zy aengelegd, wy moeten bekennen dat 'er verscheiden' aertigheden in 't Bockjen zijn, (boven 't eerste, daer wy 't ongeluk hadden van ze niet te kunnen vinden) die ons kittelden, en dat 'er klaer in doorstraelt, dat de Schryver in de laatste 7. Jaeren merkelyk gevoorderd zy.

Ach-

(b) Zie Bydr. XII. bl. 189. en 199.

Achter 't Boekjen ziet men nog enige zoogenaemde *testimonia* gevoegd, waer van de eersten 3 à 4 Brieven, baerblykelyk uit de pen van den Schryver zelven kómen, en, voor zoo ver zy geene herhalingen bevatten, reeds in 't boven gestelde zijn ingevlochten; — De achterhoede hebben een vertoog uit den HOLLANDSCHEN *Spektator*, (No. 158. x Mey 1733.) treflyk geschreven, doch niets aendringende, dan 't geen we allen toestemmen, de *noodzakelykheid van nieuw Kerkgezang*, ter oorzake van zoo veele *aanslotelyke en te ver van den tekst wykende* plaetzen in DATHEEN: eindelyk het oordeel der BIBLIOTHEQUE DES SCIENCES van *Avril, May en Juin* pag. 221. over de DATHENIANA, 't welk wy niet zien kunnen voor dezelve zoo buitengemeen gunstig te zijn, en waer tegen wy hier, om mede te doen zien, *dat de Geleerden zomtjds van smaak verschillen*, dat van de geleerde GÖTTINGERS stellen zullen, *Anzeige* 104, 31 Aug. 1758. en hier mede dit onz blaedjen, en den gantschen DATHENIENSCHEN oorlog, besluiten; thans vast en onwrikbaer besloten hebbende, ons geen verder tegenschryven, noch van dezen, noch van den Hr. ANDRIESSEN, aen te trekken.

De vermeerderde LOFZANG voor den uitmuntenden *Lier- en Harp dichter* P. DATHENUS, benevens nog een luchtig Dichtstukjen aen den Heere JUVENALIS GLAUCOMASTIX, het lot, de DATHENIANA wedervaren, zeer vermakelyk schetzende, moesten wy niet vergeten onzen Lezer aentekondigen; wilden wy onze smaak voor een *algemeene en echte* doen gelden, we zouden Hem dezelve, als 't best van 't Boekjen, aenbevelen. — het ONTWERF van een GENOOTSCHAP, om met nadruk tegen te gaen de pogingen, die men in 't werk sield, om de *Psalmen van DATHEEN uit de Kerk, uit het gebeugen, en uit het hart te bannen*, is een koude en levenlooze navolging van dat overgeestige plan ener *KRALINGER Societeit*, in het laetste Stnkje der *KRALINGIANA* opgegeven.

Göttinsche Anzeigen von gelehrten Sachen

No. 104. 31 Aug. 1758.

Amsterdam

By K. v. Tongerlo en verscheiden andere Hollandsche Boekverkopers vindt men *Datheeniana* — enz. — dat is, gelijk het Hollandsch opschryft verder luidt, *Opbelderingen* — enz. zonder naem van de plaetz waer 't gedrukt is; men zal uit dit opschryft terstond merken, dat het oogmerk van dit werk niet ernstig is.

Uit DATHEEN's berijmde overzetting der *Psalmen*, die
VOOR

voor omtrent 200 jaren gefchied, en zedert, tot nu, in de Nederlandfche Gereformeerde Kerken gebruikt werdt, vindt men hier eene menigte plaetzen, in fchijn van verdediging, belagchelyk gemaakt.

Zy lopen aen tegen de zuiverheid der tale, en het gebruik der woorden enz. — anderen zijn zeer laeg, en sommige zoo, dat 'er geen verftaenbaren zin aen kan gegeven werden. De verhevenfte gedachten welke wy kennen, behoorden buiten twiffel door zulk ene ellendige beryming niet mishandeld en gefchend te werden; zulks vereifcht niet alleen de behoorlyke aendacht, maek ook de goede fmaek, en onzes bedunkens hadde dit kunnen gelegenheid geven, om deze be-oordeeling van DATHEEN's *Pfalmen*, welke ten opzicht van haren inhoud zeer billyk is, meer ernstig te maken; wy kunnen echter de redenen niet weten welke den Hr. . . . . beweegd hebben, den fchertzenden ftijl voortrekken, die zoo verre gaet, dat op de *titelplaet*, boven een *Dauids barpe* gezien werden een borftbeeld met twee ezels ooren, en de letters P. D. met het byfchrift *non bene conveniunt*. De verfcheiden lezingen en aanmerkingen der Geleerden op den *titel* gemeld, zijn fchertzende naervolgingen van 't geen by d'uitgave van oude Schryveren plag te gefchieden; vergelykingen met den grondtext, of ernstige geleerde aanmerkingen voegden niet by den ftijl, welke den Hr. .... verkozen hadde. enz. enz.

Voor Schryver en Lezers van het onlangs uitgekomen Boekjen, genaemd *nader antwoord van*
A. ANDRIESEN ENZ.

Dient te weten I. dat de druk van KILIAEN *Amst.* 1642. niets is, noch ooit door iemand anders gehouden, of van den beginne af aengelegd, dan voor een Kinderen Schoolboek, om 'er 't *Latyn* intevinden, dat daer ook 't eerft met de *quantitates Syllabarum* boven ieder woord komt, mifchien hierom *Kilianus auctus* betituld, doch ten opzichte van KILIAEN's waer gebruik *omni parte mutilatus* te noemen. — Dat het des zeer vreemd staet zoo een *fjordig Boek* een *Taelkenner*, door een gantsch Werk heen te zien bezigen, wat meer is 'er zich met moed op te vertrouwen, en, als of die de enigfte uitgave was, een ander, over aenhalen van iet dat 'er niet is, te befchuldigen, en dan eindelyk zich te ontfchuldigen met „ is 'er een andere druk, en die van UE.
„ ge-

„gebruikt, daer 't in dien zin staet, dat is buiten myn „schuld.“ — Dat 'er verscheiden' (nog wel 8. of 9.) vroeger en beter drukken zijn. Dat die van 1598. *Antw.* by PLANTYN voor de *origineelste*, en die van 1605. *Acm.* voor de *netste* en *finlykste* by de *lievhebbers* gehouden, de drukken zijn, welker gezag wy overal in onze aenhalingen bezigen. — Dat de Hr. A. A. den eersten van deze twee drukken reeds hadt kunnen leeren kennen uit TEN KATE (II. D. bl. 101 b. v.) en nog kort voor onze *Bylage op zijn' Eerw. bescheiden Antwoord*, uit onz' bericht, aen 't eind van N°. 8. ja uit onze *recensie* van zijn' Eerw. *aenmerkingen* zelve, bl. 84, 91, 97. — Dat wy, en gezamelyk en ieder by zich, in beide die drukken meer dan 10 malen gelezen hebben, en nog vinden in verscheiden volgende uitgaven daer op nageslagen, tot 1620. toe, en misschien nog in latere (naest voor de plaets in onze *Bylag.* bl. 194. opgegeven: *Spn* BECANO *dicitur id quod insigniter perfectum, omnibusque venustatis numeris est absolutum*) *Spn* / *perfectus, absolutus, exactus*, 't welk dus al dat gerucht maken, over onz' uitlaten der woorden in dien zin, in rook doet verdwynen; ten zy men zich nu weder onkundig toonde, dat by ons veeltijds dezelve woorden zich als *adjektiva* en *adverbia*, dat is, zoo wel voor helpers van 't *verbum* als van 't *substantivum* gebruiken laten, en men 'er dus op stondt, dat hier wel *perfectus, exactus*, doch niet *perfecte, exacte* door ons wordt opgegeven.

II. Of wy TEN KATE op de worteldeelen DER en DERF of DERV niet reeds lang, voor wy om By-dragen dachten, gelezen hadden, is een zaak die wy thans met generlei soort van reden kunnen bewyzen; doch ieder verplicht is op onz' woord aentenemen, zoo lang wy onz' openbaer vertrouwen nog niet verbeurd hebben, — en Hy die gelooft dat wy 't bekende Boekjen van DEGNERUS *de TURFIS*, wel eens doorbladert hebben, zal 't wel van ons kunnen denken. — Dat wy dus TEN KATE bl. 137. voor 437., gelyk wy in den tweeden druk verbeterden, hebben aengehaeld, strekt ons hier tot geene *præjudicie*. — Ook niet dat wy by onze eerste verklaring van DATHEEN's Pl. XCIV: 7. 'er geen gebruik van gemaakt hebben. *Wy badden ons dan in so vele bogten niet beboeven te wringen, om een zin te geven die nog onverstaaenbaer blyft.* Voor wien? — 't gebruik van *derven* voor *beboeven* vleit hier zeker beter, maer wy wilden blyven by *derven* voor *durven* daer de Hr. ANDR. 't zoo op geladen hadt, en alleen aentoonen, dat dat by DATHEEN een zeer goeden verstaenbaren zin, waer voor onze uitbreiding aldaer nog aenzien, kon opleveren. — En — bedenkt men

men niet dat het aen ons stondt deze gantsche plaetz achtertelaten? Immers schreven wy geene doorgaende *commentaria* over DATHEN, zelfs niet over alles dat nog wel te verdedigen is, en keuren wy zelven veele van zyne plaetzen Pf. LXXVIII: 33. alleen niet) als gantsch kwaed, gelyk wy dikwijls genoeg betuigd hebben.

Dat de opgegeven voorbeelden van DERVEN, *beboeven*, *de onze* niet waren, stonden wy zelven in't ondergevoegd *bedanknootjen* bekend, en dat wy dezelve nergens anders om liever dan de onz' gebruikten, dan om daer mede dien Heer tot nadere *correspondentie* uittelokken, zal uit dit aenzienlyk aental, dat wy uit onzen eigenen voorraad opbrengen, genoeg blyken.

COORNH. *ghebruik en misbruik van tydl. have 1585. x.*

Wat ter nood BEDERF is, wordt by nooddruft gemeynt.

Zie ook XI, XIII en XXIII.

J. B. HOUWAERT *de vier Wierste* bl. 53.

Niemant en DERE bem seer beroemen.

Al staen in synen bos veel schoone bloemen

Want sonen nevel die heeft se jaen geraekt.

Zie ook bl. 52. enz. *Luß. der Maegbden* B. I. bl. 8.

Daer ghy moeght leven in melodyen gbeemeene,

En triumpheren by nachten, by daghen?

Couwe; noch bitte, en DERFER niemaus verdraghen,

Elck beester, naer wensch, al dat by begheirt.

B. XII. bl. 518.

Soo sal ick aen die ick heb dus lief,

(Daer by niet seer en DERE naar verlanghen)

Schryven eenen injurieußen clachtigen brief.

D. A. VALCOOCHS *Cbron. van der Sype* b. 84. n. dr.

Een goet aenbeven werck DERE bem niet schamen.

Bl. 94. 95.

Ik hoor anel die wat verdient zal niet lang be borgen?

— — — — — *by en DERE niet sorgen.*

Een factie of spel van de *Violieren* door P. DE HERPENER naer 't einde

Bruer Claes.

Bruer Jacob wy en DERVEN zoo veel broots niet baken,

Als wy vooktyds plaghen te deelen,

Sy lyen haer nu met die lecker morceelen,

En die witte kanten is al beter aes

Bruer Jacob.

Ghy en liecht dat niet, al kondyt wel bruer Claes.

Die eens welvaert en DERE ultyts niet klaghen.

En

En in 't gezang van de Violieren.

Gemeenen Coopman // en Ambachts lieden
 Met de Schippers hoop dan // zal deucht geschieden,
 Den Lantsman en DERF niet vlieden,
 Voor Vyanden kleyn of groot
 't Bestant kan zulcx verbieden,
 Elc mog nu winnen zyn broot.
 Arbeiders alle // buyten en binnen
 By zulcken gbevalen // zullen gbeldeken winnen,
 U wyfs en DERREN niet spinnen,
 't Vlas is oock veel te dier,
 Wilt u daar op versinnen,
 En zoekt altyts goet bier.

PH. DE MARNIX VAN ALDEG. wederlegg. der Geestdryvische leere 1595. bl. 6. Daerom de gene die kinderen Gods syn en DERVEN niet geleert werden wat sy doen ofte laten sullen, dewyle se bare meester, namelyk den Geest Gods, wel leeren zal bl. 15. ja die slechts in hem selven ingekeert worde, en in hem zelven desen schat sochte, die en soude hem waerlicx niet over zee vinden, noch in den Hemel DERVEN soecken, — D. VAN COORNH. 1585. bl. 63. zo zal, 't gbene du boven NOODTURFT innepropste, dy onlustig of quettelyk werden, en bl. III. NOODTURFTIGE dingen.

Dus verre van het nader Antwoord enz. Over de talen, waer over alleen wy in deze By-dragen handelen mogen, behelst al het overige niets; en over harrewarreryen libellen, naaere, nadere en nog eens nadere, te schryven, is onz werk niet, en wy zwygen van den verderen inhoud van 't nader Antwoord nog te liever, wijl de Heer A. A., naer zijn Eerw. zeggen, een Predikant van LXI. jaren zijnde, wy uit dien hoofde verscheiden' dingen, die ons by breeder antwoord natuerlyk uit de penne zouden vallen, vriendelykheids halve lievst achter gebleven zien en laten zouden.

MAENDELIJKSCHE BY-DRAGEN

TEN OPBOUW VAN
N E E R L A N D S
T A E L - E N D I C H T - K U N D E .

No. 19. voor den 1. van Bloeiemaend. 1760.

TWEEDE DRUK.

---

* HEILIGE BESPIEGELING ENER
GELOOVIGE ZIELE

B I J

'S HEILANTS HEMELVAART.

o **G**odtgezinde ziel, wel aan,
Wil, boven alle zichtbre kringen,
Wil, boven starren, zon en maan,
Uw' dierbren Jezus gadeslaan
In heilgeloofbespiegelingen.

5
Triumf!

* Dit vers, ons toegekomen, gaet verzelt van enige aentéekeningen, die (dus luiden de woorden van derzelve schryver (*rekenſchap van vele misſtallen, daarin voorkomende, zullen geven, en verdere taalkundige bedenkingen opleveren*: doch die aanmerkingen, niet min uitgebreid dan het vers, dachten wy raedzaamſt tot onz volgend ſtukjen te bewaren; de lezer dierhalven velle geen ontydig oordeel.

V

Triumf! triumf! uw Heilant vaart,
 Uw lieve Heilant vaart naar boven!
 Wat kleeft gij langer aan deze aart?
 Vliech met uw' Bruigom hemelwaart
 Naar Salems stat en tempelhoven. 10

Dan neen! ei blijf! gedraach u stil;
 Toon liever u in Godt gelaten.
 Hier u te laten, was zijn wil;
 O! dat men nooit dien wil bedil;
 Wat mach het tegenstribblen baten? 15

Het was zijn wil, u hier benêen
 Zijn tegenwoordigheid te onttrekken.
 Hoe waren anders zijne lêen
 Tot dieper aandacht, op het geen
 Zijn heilwoort vorderde, op te wekken! 20

't Was om hun zielöoch meer en meer
 Te dringen in verborgenheden
 Der zaligende hemelleer,
 Die hen naar 't voetspoor van hun' Heer,
 De rechte heirbaan op leert treden. 25

Vertoef dies vrij, o ziele: uw Godt
 Spreekt immers zalich, die betrouwen,
 En wachten op dat heuchlijk lot,
 Schoon zij hem in zijn heilgenot
 Hier op deze aarde niet aanschouwen. 30

Zoo

Zoo CHristus toch uw rijkdom zij,
 En huize in 't eeuwichzalich Eden.
 Hoe nu! is niet het hart nabij,
 Waar onze schat is? minnen wij
 Dien met alle ons genegenheden? 35

o Ziel, verlaat dien schat dan niet,
 Blijf eeuwich aan het hemelsch kleven.
 Bedenk geen dingen, diemen ziet,
 Maar die hier boven, in 't verschiet,
 U lokken, om daarheen te streven: 40

Waar de onuitdenkbre zaligheid,
 Bij 't heilgejuich der engelscharen,
 Der vrome ziel is toebereid,
 Die slechts den lieven dach verbeidt
 Om zegevierent op te varen; 45

Om aan de bruiloft van het Lam,
 Gedoft in witte feestgewaden,
 Ontstoken door Godts liefdevlam,
 Die uit genâ heur' oorsprong nam,
 Haar zielbegeerten te verzaden. 50

Zij is gelijk een bruit geraakt,
 Die vol van innich zielverlangen,
 Die vol van liefde brandt en blaakt,
 En steent, en weent, en zucht; en haakt,
 Om 's Bruigoms welkomkus te ontvangen. 55

Hier blijft hare aandacht stille staan.

- „ Ik lich (dus vangt zij aan te spreken)
- „ Ik lich eens met mijn' Bruigom aan.
- „ Mijn hart! gij moocht er vast op gaan;
- „ Godts woort heeft nimmer u bezweken. 60

- „ Vertrou den Geest, die u omstraalt,
- „ En door zijne inspraak wil verkwikken,
- „ Wien Godt, op de aarde nêergedaalt,
- „ Ten onderpande heeft bepaalt
- „ Zijn' lievelingen toeteschikken. 65

- „ Vertrou. Al 't geen u Jezus biedt,
- „ Wen gij zijn' bontdich wordt deelachtich:
- „ Zijn lichaam, dat gij breken ziet,
- „ Zijn bloet, dat Hij voor u vergiet,
- „ Make u dier hemelfeest indachtich. 70

- „ Maar kan op aart geen sterflijk ooch
- „ In die geheimenissen dringen,
- „ Gedooch dan slechts, o heer, gedooch,
- „ De bruiloftfeest des Lams om hooch
- „ Te aanschouwen in bespiegelingen. 75

- „ Wanneer ik dan aldus bemerk',
- „ Dat in mijn hart uw geest krachtadich
- „ Met machtige genade werk',
- „ Aan ziel en lichaam mij versterk',
- „ En met het levens Man verzadich'; 80

„ Dan

„ Dan staat mijn hêilgeloove pal.
 „ Schoon ik , met deze dierbre spijzen
 „ Verzadicht, eenmaal sferve; ik zal
 „ Op uwe stem wêer uit het dal
 „ Der schaduwe des doots verrijzen. 85

„ Ik zal u zien , doch niet in schijn.
 „ De **SCHIJN** verwandelt dan in **WEZEN**.
 „ Dan zal de **HOOP GENIETEN** zijn.
 „ Dan drink ik van den nieuwen wijn,
 „ Waarvan ik hier de druif mocht lezen.” 90

o Zalich woort! paste ooit die taal
 Den zoeten mont van die hem zagen,
 Toen hij, in volle zegepraal,
 Wert, naar de hemelgloriezaal,
 Op zijne wolk-karos gedragen. 95

Zij paste u ook: gij zult hem zien,
 In zijne grootste pracht en luister;
 Niet, daarwe, als vreemdelingen, wien
 Hij zich, bedekt, hier aan wil biên,
 Omwandelen in schemerduister: 100

Gij zult in 't hemelsch vaderlant
 Hem kennen, lieven, hem aanschouwen;
 Hem, die, aan 's Vaders rechtehant
 Met eeuwige eer betullebandt,
 Uwe eer wilde aan de zijne trouwen. 105

Is 't wonder, datge uw vrolijkheit
 Bij de opvaart woudt den teugel slaken;
 De olijf, die koele lommer breidt,
 En hier en gints de takken spreidt,
 Kon u der vreucht indachtich maken. 110

Sla de oogen op: van alle kant
 Zietge u van vrêolijf belonken!
 De olijf toch is een vredepan, t,
 Wier standerts, op den berch geplant,
 Met VREDE in hun blazoenen pronken. 115

Deeze is het, die uw' heilant heeft
 Beweecht, d'olijfberch op te treden,
 Vanwaar hij naar den Vader streeft,
 Vanwaar hij al zijn volk begeeft.
Hij liet u zijnen vrê beneden. 120

U koos hij dus, blijvengaart!
 U koos hij dus, o vrede teeken!
 Als, die ons, zijner liefde onwaardt,
 Heeft d'aangebrachten zoen, verklaart,
 En tot ons wou van vrede spreken. 125

Hij toch, om ons dien zielevrê,
 Die stille kalmtete verwerven,
 Wilde ondergaan in onze stê,
 Het bitterst lijden, 't innigst wee,
 En voor onze eveldaden sterven: 130

Die

Die nu op orglent koormuzijk
 En heilgelooftriumfgezangen,
 Met eeuwich liefdeblijk op blijk,
 In 't zegevierent glorierijk
 Van zijnen vader wordt ontvangen. 135

Rijft thans, bespiegelingen, rijft,
 Ik rijst met u, en dien te klimmen,
 Nu 't aartsch mij naar het hemelsch wijft,
 Waar koor aan koor de Godtheit prijft.
 'kStreef boven aarde en aartsche schimmen! 140

Daar vare ik op! .... dan hoe? o neen!
 Mijn logge voeten zijn gebonden.
 De wil is goet, de macht te klein;
 Het lichaam kleeft aan 't stof benêen,
 Gekluistert aan den bant der zonden. 145

Kom, strevenwè echter opwaart met
 Geheiligt zuchten, wenschen, hopen,
 Op vlugge wieken van 't gebet,
 Dat mij den hemel openzet';
 Waarmede ik anders storm zal loopen. 150

En waarom niet? wat make ik hier?
 De vlakte moge Loth bekoren.
 Mijn Abraham hadt beter tier,
 Wen hij den bergen d'edlen zwier
 Van zijne rieten-fluit deet hooren. 155

't Was Mozes, die op Horeb tot
Den vorst van Israël mocht treden:
Alle onze vaders hebben Godt,
Naar zijn aanbiddelijk gebot,
Op hooge bergen aangebeden. 160

o Ziele, kies dan 't beste deel.
Laat Loth in 't vlakke tenten spannen:
Wil gij de werrelt, hoe zij streel',
Dat schoone en vlakke velt geheel
Uit uwe reine zinnen bannen. 165

Wil in bespiegeling 't gebou,
Het hooch, het hemelsch Sion kiezen,
En in die edele landou
Van 't hemelkanāan, door trou
En hope en liefde, u zelf verliezen. 170

Maar zat den neef van Abraham
De brant van Sodom op de hielen,
Ontdook hij 's hemels wraak, die gram
Met ene ontstoken zwavelvlam
De inwoners dreichde te vernielen. 175

Gij zult dan ook (o heilrijk goet!)
Het vuur, dat eeuwich, buiten hopen,
Den zondaar knarsetanden doet,
Wen de elementen staan in gloet,
En barnen tegen een, ontloopen. 180

Was

Was 't Mozes, die ten berch opging;
 Voor Jacobs krooft, de rechten, zeden,
 En wetten uit Godts mont ontving;
 Mocht hij in onderhandeling
 Met Israëls Verbontgodt treden: 185

Gij treëdt met hem ook onbevreesft
 In onderlinge zamenfpraken;
 Die nooden uwe ziel te feesft,
 Om de innige infpraak van den Geest,
 En 't allerzoetfte zoet, te fmaken. 190

Dan zult gij ook, gelijk weleer
 Alle onze vaders mochten naderen
 In den gebede tot hun' heer,
 Alsze in geloof, van heinde en veer,
 Slechts wilden op den berch vergaderen; 195

Dan zultge, aan den genadetroon
 Alle uwe zielbegeerten dragen,
 En; aartsche vlakten ongewoon,
 In geeft en waarheit aan den Zoon,
 Den heilant, uwe nooden klagen. 200

Maar! kon de Olijfberch van nabij
 Naar 't hemelfch Sion de aandacht trekken;
 Ei, fla uwe oogen dan ter zij;
 Befchou het neêrich vlek, dat mij
 Van nieus de geeften op kan wekken. 205

Bethanië, een zoo laach gehucht
 Toont u ontelbre schilderijen
 Van de aarde, waar alle ongenucht,
 En haat, en smaat, en zucht op zucht,
 En kruis, en armoede ons bestrijen. 210

Heeft Jezus daar alle aardfche elent
 En smert en jammer doorgestreden;
 Triumf! nu dringt hij door in 't ent
 Ter vreugdevolle glorientent,
 In 't eeuwich rijk der zaligheden. 215

Strijt ook dus eens dien goeden strijt:
 Het leere u mê, de rampen, smarten,
 En bitterheden, die gij lijdt,
 Hoezeer de werrelt tegenwrijt,
 Met werrelt en met al te tarten. 220

Dan kan de zege u niet ontstaan.
 Dan stoot gij alle rampen buiten,
 Door welken gij, langs deze baan
 Ten hemel pogende integaan,
 U de enge slotpoort ziet ontsluiten. 225

Uw zonde zeker, ziele, schein
 U noch den ingang te beletten;
 Hem, die met zuchten en gebêen
 Stâach reikhalsde, om eens in te trêen,
 Wou zich de poort niet openzetten. 230

De

De hof, die eeuwich heilooft baart,
 Het hemelfch paradijs wert tevens
 Door 't lemmer van een vlamlich zwaart
 Eens Cherubijs bewaakt, bewaart;
 Dat weerde u van den boom des levens: 235

Maar Christus is 't, die door zijn kracht
 Zijn' heilgezinden kruisgenoten,
 Verplettrende alle helsche macht,
 Het heil heeft aan den dach gebracht,
 En d'ingang wederom ontfloten. 240

Hij is 't, die voor ons henen trat;
 Hij wenkt ons nu, tot hem te komen.
 Hij baande ons ook 't gewenschte pat,
 Naar Salems oppervredestat,
 Het ware vaderlant der vromen: 245

Het vaderlant, voor ons weleer
 In de uur der zaligheid ontfloten;
 Doch waar wij van den hemelheer,
 Om onzer zonden wille, wêre
 Om eigen schult zijn uitgestooten. 250

Dan zacht, bespiegeling, gedooch,
 Dat wij noch op den heilant staren,
 En met zijn mégezellen 't ooch
 Ten hemel beuren, en om hooch
 Hem glorierijk zien henen varen. 255

Moet niet eên ieder, die zich roemt,
 Het kruis den heilant na te dragen,
 En die in waarheit, onverbloemt,
 Zich metgezel van Christus noemt,
 En in zijn wetten scheidt behagen; 260

Moet die niet in verwondering
 Het zielooch naar den hemel heffen,
 En in geloof bespiegeling
 De wondren, aan d'azuren' kring
 En op deze aart gewrocht, beseffen? 265

Beseffen? ja! hy moet, o ja!
 Door de onverdiende gunstbewijzen,
 En Jezus machtige genâ,
 Zyn opgewekt, om vroech en spâ
 Hem lof te zingen en te prijzen. 270

Mij dunkt, zo een den mont ontfluit,
 En zich zijn tongebanden slaken.
 Dan berst hy in-gebeden uit,
 Om hem, die zijne ziel vrijbuit,
 Voor al die goetheit groot te maken. 275

„ o Middelaar van 't nieu verbont
 (Dus vangt hy aan) „ gij, die door lijden,
 „ Door bitter lijden, wont aan wont,
 „ Van d'eersten tot den lesten stont
 „ Uws levens, voor uw volk woudt strijden! 280

„ O

„ O Zonne der gerechtigheit ;
 „ Hoe zie ik u , weleer ter kinnen
 „ Van helangst , in 't zwaarmoedichst pleit ,
 „ Gezonken ; thans met majesteit
 „ En heerlijker luister klimmen ! 285

„ o Heilrijk slot , door uwe kracht
 „ Zoo heuchlijk uwen lievelingen
 „ Op 't onvoorzienst te weeg gebracht !
 „ o Zalige uitkomst ! wie , wie dacht
 „ Op zulke staat veranderingen . 290

„ Hoe zach ik u , door 't bits geweld
 „ Van helle en duivel overrompelt ;
 „ Van joon en onjdon u gekwelt ;
 „ In zielewee , op 't dootshooftevelt ,
 „ Het aklich Golgotha , gedompelt . 295

„ Woudt gij , aan 'svaders eisch daar gansch
 „ Voldoende , om onze zonden sneuvelen ?
 „ Met welk een' luister , welk een' glans ,
 „ En zegestatie , zie ik thans
 „ U blinken op de olijvenheuvelen . 300

„ Hoe zach ik aan het kruishout u ,
 „ Van vrienden , magen en bekenden
 „ Verlaten , van uw opzicht schu .
 „ U dienen en verzellen nu
 „ Tien duizenden van hemelbenden . 305

„ De kruisberch zach , door snoot gebroet
 „ U aan 't verwaten hout verhoogen.
 „ De olijfberch ziet u welgemoet
 „ Op 't gloriewel , in alle spoet
 „ Gevoert naar de opperhemelbogen. 310

„ Zach u de dootshoofberch aan 't kruis,
 „ Bij 't kermen van twee moordenaren,
 „ Verzelt van een verwoet gespuis?
 „ Thans zingt en klingtge bij 't gedruis
 „ Van duizent zwindlende engelscharen. 315

„ Gints wertge , wreet en straf en stout,
 „ Door 't doller rot, met ijsren vuisten,
 „ Aan hant en voet, met pin en bout,
 „ Geklonken aan 't vervloekte hout,
 „ Waar op ze u naar en grouzaam kruisten: 320

„ Hier wandeltge onbeschroomt en blij.
 „ Gints zach ik u ter doot veroordeelt;
 „ Hier zie 'k door u van 't vonnis mij
 „ Met andere doemwaarden vrij —
 „ Gemaakt , en met uw gunst bevoordeelt. 325

„ Het moorthout kon uw' zielestrijt,
 „ Ja uwen laatsten snik getuigen,
 „ Wanneerge op den bepaalden tijt
 „ Den vader hebt uw' geest gewijt,
 „ En ik u 't hoeft zach nederbuigen. 330

„ Maar

„ Maar beter tuigt, o Michaël,
 „ De olijberch, hoe de helgedrochten,
 „ En al wat hetscher dan de hel
 „ Zich kantte tegen u, zo fel
 „ Door uwe kracht zijn afgevochten. 335

„ Hoe gy aldaar, o strijtbre helt,
 „ Ten heugelijken statieteecken,
 „ Dat al het driest en woest geweld
 „ Van hel en duivel is gevelt,
 „ De zegetrompen hebt gesteken. 340

„ Hoeghe al den smaet, dien gij voorheen
 „ Op 't gruzzaam Golgotha moest dragen,
 „ Ter smaetbevrijding uwer leen,
 „ Verwandelt ziet in heerlijkheên,
 „ Die nimmer sterflijke oogen zagen. 345

„ Hoe gij, daar u al de aarde looft,
 „ Gekranst met paradijslaurieren,
 „ En glans, die alle glansen dooft,
 „ In 't eeuwigh rijk, wilde, als het hoeft
 „ Van uwe leden zegevierén. ” 350

Is CHristus 't hoeft? o zalich woort
 Voor alle godtgezinde harten!

Dat, uit een CHristens mont gehoord,
 Mijn heilbegerich hart bekoort!

Nu leere ik alle rampspoet tarten. 355

Is

Is CHristus 't hoofd? welzalich volk,
 Die leden van dit hoofd zich noemen!
 Voer uit de diepste jammerkolk
 Uw hoofd naar boven in een wolk?
 Hoe kuntge u in uw heil beroemen. 360

Beroemt, verheucht u vrij in hem.
 Heft zegeliedren; gij zijn leden!
 Huwt uwe stem aan de englestem,
 Nu 't onbevlekt Jeruzalem
 Uw opperhoofd ziet binnen treden. 365

Want waarom zoudtge op dezen gront
 U niet in 't nadrent heil verblijden?
 Staan hoofd en leden, te alle stont,
 Niet in een onderling verbont,
 Zoodat zy geen vervremding lijden. 370

Is CHristus dan met eeuwige eer
 Omhangen van den grooten vader;
 Wie, wie, dan gij, zoo heusch en tээр
 Gelief koost van uw' Godt en Heer,
 Is aan die heerlijkheit toch nader. 375

Hij he eft den stoel dier heerlijkheit
 Met recht thans in bezit genomen.
 Hij heeft u daar een plaats bereidt,
 Uw ziel daarhenen opgeleidt,
 En noopt u vaak tot hem te komen. 380

Hij

Hij is uw vleesch, hij is uw bloet;
 Als zulks op zijnen troon gezeteh.

Waar dan uw vleesch en bloet, zijn goet,
 Zijn eer, zijn grootheid kennen doet,
 Zou dat zich uwer daar vergeten. 385

Waar 't hoeft ook immer huizen mooch?
 Daar huizen de overige leden:

Immanuël ontduikt ons ooch,
 Om in 't onnaakbaar licht om hooch
 De starren met de voet te treden. 390

Het schip van hun geloove rij,
 (Geen zondenevel doe het missen)

Op t anker hunner hoop. Dat vrij
 In Jezus liefdezee dan zij
 Gemaart aan Godts beloftenissen. 395

En niet, datze op dit heerlijk wit
 Met simple hope blijven hangen.

o Neen! zij hebben, lit voor lit,
 Alreede hier benêen 't bezit
 In 't zalich enlenrijk ontvangen. 400

Hoe nu dan deeze twijfeling?
 Hoe nu dan dit onzeker hopen?

Godt daalde uit den azuren' kring
 Ten troon af, om u, met beding
 Van zijnen bloede, vrij te koopen; 405

En

En steech ook weder op den troon,
 Om u een^t zetel te bereiden,
 En in het onvergankelijk schoon,
 Bekranst met ene gloriekroon,
 De heerlijkheit u in te leiden. 410

Hij is het, die om u, bekleedt
 Met vleesch en âren, is verschenen.
 Hij is 't, die om en voor u streeft,
 Voor u de zwaarste straffe leet;
 Triumf! hij voer voor u weer henen. 415

Let ik op Jezus zuivre min,
 Die hem voor mij den boezem griefde,
 Mijn ziel tot eeuwich heilgewin:
 o Godt; dan zink, verzink in in
 Uw grondelooze menschenliefde. 420

Beschouwe ik, hoe mijn heilant prijkt,
 Gevoert uit 'sdoots verwonnen' kerker,
 En van den doot de zege strijkt.
 Gewis! alle ongelooft bezwijkt,
 Mijn heilgeloof wordt sterk en sterker. 425

Maar zie 'k door hem den slangekop
 En hel en doot en al verbrijzelt,
 En vaart hij nu in glorie op;
 Zoo wordt mijn zwakke hope in top,
 Op dit gezicht, wel vast gevijzelt. 430

Doch

Doch zouden wij nu slechts, alleen
 Door innich blakent zielverlangen,
 En hartvervoerende gebêen
 Den heilant trachten na te trêen,
 En hem van zijne hielen hangen? 435

o Neen: een CHristen zorg en let,
 Door dadelijke werkzaamheden
 Naar 't effen richtsnoer van de wet,
 Ons door Gods vrijmacht ingezet,
 Het spoor zijns heilants op te treden. 440

Hij waakt en weert toch te gelijk,
 Dat immer 't onreine of besmette,
 Of iet, bemorft met zondeflik
 In 't onbezoedelt englenrijk
 De voeten op den drempel zette. 445

Ten blijke strekken de englen thans,
 Die, niet dan met ontzich te aanschouwen,
 Nêertuimelen van trans in trans,
 Gekleedt met enkel zonneglans,
 Die afstraalt van den statiebouwen. 450

Hoe schittrenze in dat feestgewaat,
 Waarbij de reinheit van hun wezen,
 En van hun vlekkeloos gelaat,
 In 't blinkent gout van lijst en naat,
 En in 't borduurfel, is te lezen. 455

o Za-

o Zalig oort! o rein vertrek,
 Daar de englen op de Godtheit turen!
 Wijk onvolmaaktheit, wijk gebrek:
 Waar kan er smet, waar kan er vlek
 Bij onbezwakte glansen duren? 460

Zou immer Hoochmoet, ijde Waan,
 En stoute Trots daar binnen komen?
 Hij, die ons d'ootmoet aan wou raan,
 En ons daarin is voorgegaan,
 Heeft immers hen niet mēgenomen? 465

Zou hij, die ons ten goede maant,
 Zijn rijk door boosheit zien bekruipen?
 Zou hij, die 't vredepat ons baant,
 De Tweespalt, welker ooge traant
 Van twist, met zich zien binnen slaipen? 470

Zou met de zoon der reinste maagt,
 Van die haar eerbaarheid bewaren,
 De Dartelheit, die 't ooch behaacht,
 De Wellust, die den boezem knaacht,
 Ten hemel ook zijn ingevaren? 475

Geene ondeucht, die de ziel verveelt,
 Wanneer haar de erfgebreken kwellen,
 Kan hem, die naar zijn evenbeelt
 De ware deugden heeft geteelt,
 In zijne zegekoets verzellen. 480

Gene

Geen zonden volgen op de hiel
 Den vader der rechtmatigheden.
 Geen zwakheit, schoonze 't lijf verniel',
 Kan den geneesheer van de ziel
 Nawaggen met onvaste schreden. 485

Maar godtverloofde ziel, wilt gij,
 Tot 's Konings wet en dienst genegen,
 Hem eens aanschouwen van nabij,
 Daar hij ter opperheerschappij
 Ten' gouden zetel is gestegen? 490

Gedraach u dan zijne opzicht waart.
 Wil altoos in geboden waken.
 Die op het hemelsch hoopt en staart,
 Moet al het aartsch, en wat aan de aart
 Noch kleve, om zijnen wil, verzaken. 495

En Gij, wien ik langs deeze baan,
 Ver boven alle zichtbre kringen,
 Ver boven starren, zon en maan,
 Mocht in uwe opvaart gadeslaan
 In heilgeloofbespiegelingen: 500

Gij, die, na uwe hemelvaart,
 Als overwinnaar heerscht daar boven;
 Wat doe ik buiten u op de aart?
 o Heilant, voer mij hemelwaart,
 Waarwe eeuwich uwe Godtheit loven! 505

MAENDELIJKSCHE BY-DRAGEN

TEN OPBOUW VAN
N E E R L A N D S
T A E L - E N D I C H T - K U N D E .

N°. 20. voor den 1. van Zomermaend 1760.

AANTEEKENINGEN

Van den Maker, op de bespiegelingen bij

'S HEILANTS HEMELVAART.

(in onze vorige XIXe. BIJDRAGE)

De zaak heeft bedenking, of een vers, als dit, wanneer het zich boven de gewoone lengte uitstrekt, door ene meer dan *eens gedane verbaling der Slotklanken*, den lezer geen grooter vermoeiing dan aangenaamheit bijzet, vooral wanneer hetzelfde in korte Koppelverzen verrat is.

Wij noemen hier Koppelverzen, dezulken, die gewoonlijk gaan onder den naam van *Coupletten*. De Schrijver der waarnemingen omtrent het maken van *Nederduitse vaerzen*, te vinden in deze BYDRAGEN, bl. 188. noemtze *VAERSTJENS of COUPLETTEN*. Men neem dit in 't goede. Mij is bekend, dat het Latijnsche woort *copula*, waarvan het Fransche *couplet*, en het Duitsche *koppel* ontleent zijn, eigenlijk aanduide ene vereniging van twee zaken door enen onderlingen bant: in welken zin het Lat. woort zeer gemeenzaam van Jachthonden, die aan een leizeel loopen, en insgelijks van de zamenbinding des huwelijks gebruikt wordt; van, waar het bekende bij Horatius, *Felices ter et amplius, Quos inrupta tenet COPULA*, d. i. drie vierwerf gelukkig zijn-

X

ze,

ze, die onontbintbaar ZAAMGEKOPFELT zijn. In den eersten zin schijnt ook het woort *Couplet* bij den Franschen lantaart zeergemeen te zijn geweest; volgens het gene ons MENAGE, Orig. de la Langue Françoise, opgeeft, die dit *couple* door *par*, een paar, verklaart, en noch verder omschrijft door *une corde, qui sert a mener les chiens deux a deux*, d. i. een zeel om de bonden paar aan paar te leiden. Ook is onze taal gewoon dus te spreken, die dit niet alleen tot de jacht maar ook tot veel andere zaken uitstrekt. Zoo worden uitnemender wijze de jachthonden bij Vondel *koppels* genoemd, in de Waerande, voorb. 49.

• Des jagers KOPPELS 't Hart gezamenlijk besprongen.

Ja wij geven Latijn noch Fransch hierin toe, en gebruiken 't mede van de huwelijksverbintnis, van waar *koppelen*, *koppelaarster*, welke laatsten thans een kwade beduiding hebben. Dit alles dient, om te toonen, dat *koppel* eigenlijk van twee gezeit wordt, en dat dus, wel is waar, het woort *koppelvers*, in den zin, waarin wij het thans zouden bezigen, om enige dichtregels, meer dan twee, in zeker bestek zaamgevoecht en besloten, aan te duiden, geen gangbare munt zijn zoude. Maar, gelijk het niemant onbewust is, dat uit even dezelve aanmerking moete volgen, dat het Fransche woort *couplet*, 't welk wij thans, uit gebrek van eigen, noch genootzaakt zijn, in gezeide beteekenis van zeker bestek van verzen te gebruiken, in zijnen eersten oorsprong hebbe aangeduidt, even het zelve, als het Grieksch verlatijnscht woort *distichon*, voor een tweeregelijk vers genomen; en echter het gebruik wil, dat zulks zich verder uitsprekke tot verscheiden soort van verzen, bij RICHELET in zijn *Diction*. opgenoemt; ja zelfs, gelijk MENAGE op het woort *couplet* uit oude *Glossen* toont, in het gemeen genomen wordt voor een gezang (*copula*, *μίλος*): zo denk ik trouwen niet, dat daarin de minste zwaarigheid steke, om ook dit woort, in navolging van den Frankgaller, dezelfde uitgestrekte beteekenisse te geven; en daarmede aan te duiden een zulk vers, dat uit enige te zaam *gekoppelde* regelen of versen bestaat; van wier soort enigen bij den anderen gebracht, gezeit kunnen worden een gedicht uitemaken: te meer, daar mij uit het Latijn-duitsch woordenboek van GHERARDUS DE SCHUEREN, bekend onder den naam van *Teuthonista*, of, *der Duytschblender*, 1477. Keulen, op *Copulare* blijkt, dat dit woort reets toen ter tijt zich verder uitgestrekt heeft. Immers, na dat hij *Copula*, *le*, verklaart hadde door *eyn samen, Knuppyng* of *eyn COPPEL an eyns bondes balff*, enz. laat hij volgen *copulare*, TO HOÏP VOLGEN;

ver.

versellen; to samen in eyn tuck stellen: discopular; ontgaden; waar te hoop voegen ene meerderheit beteekent; zoo dat hiermede die zwaarigheid ten eenemaal verdwijnt. En waarom ook in dit geval den Franschen de verdere uitstrekking der beteekenis in *Couplet* vrij gegeven, en mij zelve die in *Koppelvers* onthouden?

Tot dezen uitstap bracht ons de genegenheit; om dit Fransche *couplet* uit het gebruik te zien verbannen. Wij gaan ter zake over.

De ene aanmerking brengt de andere voort. Men vraacht mij, of in deze twee dichtregelen,

vf. 2 en 3. *Wil boven alle zichtbre kringen,*

Wil boven STARREN, ZON, en MAAN.

de natuurlijke en eenvoudige leiding der gedachten wase id acht genomen, en of de schikking niet eigenaardiger wase boven *zon, maan en starren?* gelijk ook zoo gewoonlijk der zelve rangschikking bij de Schrijvers voorkomt? Mijns bedunkens kwalijk. Voor Verzenmakers, die zich vergapen aan den schijn, en *de zon* als het sterkte het oog aandoende, in vergelijking der *mane* en der *starren*, de eerste plaats toewijzen, kan dit zeerwel aangaan: maar niet voor zulken, die den drempel der Zanggodinnen, zelfs van verre slechts, gegroet hebben. Deze weten, dat ene opklimming hier anders behoorde te wezen; en dat aan alle soorten van opklimming dit eigen is, dat zij van het minder tot het meerder, van het meer nabij gelegen tot het verder afstaande, of, vereischt zulks de zaak, recht het tegengestelde, overgaan. Hierin wordt door onze Dichteren zeer gezondicht; en zelfs is de groote Vondel van vergripping in dezen niet vrij te pleiten. Dan echs leeft men bij Hem

— — — — — *Het Jaer,*

De Dagen, Maenden, Uur en Eeuwen, eene schaer

Alle even wijt van een;

daar de natuurlijke schikking dezer woorden hadt behoort te zijn, *de uren, dagen, maanden, jaten, eeuwen*. Dan zal hij wederom ene optellinge doen van leden, door ene boomschors trapswijze overkleedt en hervormt, en noemen de zelve in deze orde: *navel borst en leden, En armen en schouders;* waar de opklimminge vereischte, dat de *schouders* den *armen* voorgetrokken, en het woort *leden*, dat op het algemeene ziet, achtergelaten wierde: beide dit vindtmen fraai be-toocht van den Heere HUYDEC. in zijne *Proeve van Taalen Dichtkunde*, het eerste bl. 100, het andere bl. 119. gelijk hij ook in 't evengenoemde werk bl. 455. in de woorden van VONDEL, *van boom noch bosch bedekt* ene ongeschikte orde

aantoot, die vermijdt werdt, hadt **VOND.** gefchreven *van beſch noch boom bedekt*, dewijl het zeker is, dat het meerdere uitgeſloten zijnde, het mindere van zelfs vervalle en geen plaats vinde. En even dit is het, 't welk mij alhier ene wangefalte doet gewaar worden, die menich een over 't hoofd zoude zien, maar niettemin ene wangefalte blijft. Tot het ontdekken van dezelve gaf mij de bovengemelde aanmerking toeleiding. Zoodra alhier tot het uitdrukken ener beſpiegeling, die zich boven het ondermaansche verheffen zoude, de woorden *boven de ſtarren* gebezicht worden, is het klaar, dat ene kleener laachte, dan waar in zich *zon* en *maan* bevinden, reets in die ſpreekwijze begrepen zij; zo dat in deze woorden de verheffing mach genomen worden van de maan, als de laachſte en naaſte aan dezen aartbol, vervolgens, van de zon, en eindelijk van de ſtarren, enen onmetelijken aſtant in dezen ontzachtlijken Al van ons afgelegen; en van welken wij achten *de zichtbre kringen* slechts een gering ſtaaltjen uittemaken: maar dat het geenszins, gelijk hier gefchreven wordt, vrij ſta, van *de ſtarren* tot *zon* en *maan* te dalen. Maar ook zijn die *zichtbre kringen* (waar voor mogelijk beter *dingen*) hier buiten hunne orde geplaatſt, die geſchikter ware, zoo de volgende regel ene goede opklimming behelſde; gemerkt dan voorafginge iets algemeens, dat vervolgens bijzonderer werdt opgenoemt, hoewel wij, van *de ſtarren* ſprekende in 't gemeen, dezelve onder die benaming niet kunnen betrekken. De verwarring van *maan*, *zon* en *ſterren*, in zulker voege, is niet min menichvuldich dan van enich ander dezes aarts. Wij hebben op dezelve in het lezen van verſcheiden Schrijvers zoozeer geen acht geſlagen, om hier veel uit dezelve bij te halen: zij verdient echter het een of ander voorbeeld, dat daar henen ſtrekken moge, om mij te trooſten, dat ik de eenichſte mij aan diergelijken miſtal niet hebbe ſchuldich gemaakt. Dus lezen wij bij **HOOFD** in *Granid.* II. bedr.

Maan, ſterren, 's nachts ſieraadt,
D'eerwaarde zonne-ſtraalen,
T'aartrijk met vloedt, enz.

in dezelve orde, maar andere betrekking noemtze ook **ANTONID.** in zijnen *ijſtbroom*, II. bl. 54. Amſt. 1714. ſprekende van Atlas:

Of giert de bemelſpil en wolken, lucht en maen,
Geſtarnte en zon, zoo lang op 's gryzaerts nek gelaen,

Met zulk een barſt rondom op zijn metaele pannen?
waar de opklimming van wolken, lucht, maan, enz. zeer fraai zou

zou komen, zoo hij hier gefchreven hadde, *en zon en starren.*
De kamer van SCHIEDAM voor de *blauwe Acoleye* van
Rotterdam van den jare 1561.

*De Planeten der firmamenten die baer moverende zin,
Son, Sterren, Maen, daer wy 't licht af ontfaen.*
Welke voortrekking der *Zon*, boven andere lichten en alle
gesternte, wij bij de ouden meermale vinden: zoodat ook
C. V. MANDER, *Schilder-consten grondt*, capitt. XIV. fol.
21. c. dezelve boven alles voortrekt, als hij zecht:

*Om dat de Sonne julcke cracht doet blijcken,
Dat Mane, Sterren, en all' aertsche lichten
Moeten baer wytnemende claerbeyt wijcken.*

Deze zijn noch eer in te schikken, dewijl zij zich geene
opklimming voorgesteld hebben. Met het hier gebruikte, en
door mij thans veroordeelde komt nader over een Jo. o u-
DAAN, op een Redevoering van den Hoogerw. Hr. K.
V. D. KEMP. te Rott.

*Een geest verrukt myn' geest, om ylings, zonder marren
Te snellen in bespiegeling'*

*Naer 't blinkend paviljoen der diamanten' STARREN,
Den zikoren kreits der MAAN en gouden ZONNEkring.*

J. BADON, Mengeld. 4°. 1746. bl. 255, achter de Ged. zij-
ner overleden Huisvr. KLARA GHYBEN,

En van een' boogen berg voer boven ZON en MAAN.
En bl. 146.

*Ja doe 't oud Vlaerdinge by uwe gunsten leven,
Tot STARREN, ZON, en MAEN geen schynfel zullen geven.*
waar wij ene soortgelijke afdaling aantreffen in het afdalen
van schijnen der *zon*, en der *maan*; maar waar reets in het
woort *zon* de *maan* opgesloten licht, alzo de *zon* schijnfel
weigerende, de *maan* van zelfs zoude moeten volgen. A.
HOOGVL. *Aartsvader*, II. B. bl. 27. 1754. Rott.

*Daar is een wondre stat, bewoont van Hemellingen,
Ver boven zon en maan en all' de starrekingen.*
ook N. VERSTEEG, lofd. op denzelven Aartsvad.
*Zyn Dichtgeest, dus ontvonkt, stygt, boven zon en maan,
't Paleis des bemels in.*

VI. 5. IN HEILGELOOFBESPIEGELING.] 't Is ene eigenschap
der koppelverzen, dat elk derzelven, een soort van puntlicht
uitlevere, of ten minsten op het slot wel zoo stevich, als in den
aanhef of in het midden, op zijne beenen ruste: waarom de
gene, die dat niet kan, vrij thuis blijve, en zich niet wage.
zyne gedichten onder het ooch en oor van kenners te brengen.
Een Dichter, die een goet koppelvers, of een gedicht, uit

koppelverzen bestaande, zal opstellen, hebbe zich vooral te benaarstigen, dat de kracht van zijn gansch gezech valle in het slot van elk vers, of, duidelijker, dat hij meestendeele met deze of geene spreuke of krachtige uitdrukking besluite. Uit deze aanmerkinge zietmen licht, dat ik noch hier, noch in 't vervolch altoos, aan mijn eigen voorschrift beantwoorde, gemerkt in dezen regel de woorden *in beilge-loof bespiegelingen* (om van de lange rekking dezès woorts nu stil te zwijgen) meer voor een staart dan bekwaam slot te achten, en dus ongeschikt zijn, om een vers te eindigen. Die des wil dichten, wachte zich daar zorchvuldich van.

Maar vraachtmen hier reden, waarom ik deze, en vorige aanmerkingen anderen voorstel, en zelf verzuim? *Dies diem docet*, de een dach leert den ander, en, gelijk niemant eensklaps het toppunt ener ladder bereikt, zoo gaat het met de kennisse van zaken.

't Is vier of vijf jaren, dat mijne genegenheit tot de oefening ener zoo edele kunst, als de Dichtkunst is, in mij aanving: ten welken einde ik mij ten grooten deele bezich hielt met dichtkundige vertalingen en uitbreidingen, van wier laatste soort dit tegenwoordige er toen ter tijt een was, gevormt naar de korte, afgebroken, doch niet min zakelijke *Heilige overdenking* van JOH. GERARDI, *over Christus Hemelvaart* (XXI.) welke mij thans in gedachten schoot alhier mede te deelen. Doch gemerkt er boven de reetsgenoemde misstallen, die bezwaarlijk zonder het ganschlijk vernietigen van het geheel opstel te verhelpen zijn, niet weinigen daarenboven voor mijne rekening bleven, ten einde dezelve te beteren; en ik echter daartoe kleene ja geene genegenheit hadde: dacht ik best, dit Versjen, onverbetert, onverandert, den Lezer over te geven, en zoo veel mij die zijn voorgekomen, mijne eigen gebreken aan te wijzen; om dezen te doen dienen tot een baken voor anderen om dezelve klippen te mijden; *die zich toch aen een ander spieghelt*, plachten de ouden te zeggen, *spieghelt hem zachte*. Wat de uitbreiding zelve belangt, deze blijve ten onderzoeke voor den lezer; alleen wete hij, dat zoo ik elders wat afgebroken mochte schijnen, dit mijnen voorganger dank te weten zij.

vl. 13, 14. ——— in *Godt gelaten*,
Hier u te te laten, was zijn wil;
O! dat men nooit dien wil bedil.

Wanneer ik dit Koppelvers opstelde, en vooral den 3. en 4. regel deszelfs, behoorde ik onder de zulken, van welken de
 Hr.

Hr. HUYDEC. in zijne *Proeve*, bl. 39. na alvorens gezegt te hebben, dat Letterspelingen, bij goede en slechte dichters te vinden, door de goeden voor spel gehouden, en somtijts aangeraakt worden, als zijze in hunnen wech vinden, dus getuicht: bl. 40. „ De slechten maaken 'er grooten ophef van, en verbeelden zich dat het wonderlijke fraaiheden zijn; en pleegen van ouds, het gelouterde goud der Welspreekendheid niet konnende magtig worden, onder het schijnschoon van dit blinkende klatergoud, hunne inwendige armoede te verbergen. ” zeker beken ik, dat dit kopp. mij in dien tijd zelfs boven anderen aanloech, maar thans verre het tegendeel. Somtijts vallen herhalingen van gelijke klanken niet kwaat; doch dewijl alhier *stil-wil-bedil* reets drie rijmklanken uitmaken, daarenboven in het tweede kopp. vers r. 1. en 2. diergelijke Letterspeling gevonden wordt, en het vierde kopp. mede met *wil* aanvangt, moet het verdere Letterspelen achterblijven, en er hervorming gemaakt worden. Moochlijk dus een weinich beter,

Dan neen! ei blijf! gedraach u stil;

Toon liever u in Godt gelaten.

Was, uw vertoef alhier, zijn wil;

Dat nimmer sterfing dien bedil.

Wat maach het tegenstribblen baten?

Wij vinden onder de menichvuldige voorbeelden, die ons oude en nieuwe schrijveren van Letterspelingen en Klankherhalingen opleveren, zeker fraaijen, maar ook wel gansch onaangenaamen. Van beiden zal er ons de Heer HUYDECOR. in zijne *Proeve* laten smaken. Lees hem bl. 39, 40. en *Bijv.* 626. waar wij voorbeelden vinden van Dichteren, die zich vermaakt hebben met *het gevaar te ontvaren*, 't welk nagevolcht is van D. SMIDS, in *Baälsegord*. Voorzang.

En leert, opdat zyn kiel een goede rel genaek',

Hem 't NAER GEVAER ONTVAREN.

Die in diergelijke kieschheden na te volgen zeer kiesch was. Lees ook aldaar I. B. 4. bl.

Maer och! hoe vol gevaers en kwelling is DE RUST!

De WELLUST, overdaet en weelde en booze LUST

Belagen RUSTELOOS 't GERUST en zorgloos leven.

Dezelve, Lofd. op B. DE BOSCH, *Dichtliev. Verlust.* !

De BOSCH, door 't zelve vuur gevoed,

Dat eertyds met zy wondergloed',

Gods braambosch branden deed, en brandend' niet verteeren,

Leid ons in 't lustbosch van zyn' geest,

Waar in de rust en lust gerust en bly verkeeren,

't Vermaak de zorg geneest.

Wij zullen hier enige voorbeelden van klank-en woortspelingen door elkander opgeven, en den lezer van derzelve waarde of onwaarde zelf laten oordeelen.

Bartas, naar de vertaling van Z. HEINS III. dach, II. week, bl. 350.

————— *De Coning groot van macht*

Die dood, verrijsen sal, die d' Helle sal bederven,

Ja zelfs van SPIJT en NIJT de NYDICHEYT doen steroven.

C. VAN MANDER, *Schilderconsten-gront* cap. I. fol. I. c.

Geest TIJDT u TIJT, wilt TIJDTs TIJDT niet verspelen,

Weygbert TIJDT u TIJT, wilt TIJDTs TIJDT ontfelen.

D. V. KOORNH. *Medec. der zielen*, fol. 563. d.

En onboetvaerdigheyt des HERTEN HERT VERHERT d. i. de onboetvaerdigheit des barten, dat zeer verbart is,

D. HEINS, *Lofzang. van J. Ch.* bl. 59.

Dat God van Israël, de gever van de WETTEN,

Hem selven oock een WET om onse wil sou setten.

en bl. 86.

Van daer ghy sont den Geest: die komend' uyt u BEYDEN,

Is dat ghy BEYDE zijt: is BEYDE, dat ghy zijt,

En die ghy niet en zijt: met BEYDE voor den tijt.

Wij spreken hier enkel van woort-en letterspelingen, die zoo menichvuldich zijn, dat er bij ons gansche bladzijden met voorbeelden kunnen gevult worden, en wel voornamelijk van zulken, in welken geene de minste kracht (*irregyria*) bij het herhalen van soortgelijk woort gevonden wordt. Wij rekenen onder de zodanigen de dezen van VONDEL, En B. IX. bl. 421.

————— *De vrees en nadacht stuit,*

Verbystert hem op 't SPOOR, in 't SPOOREN naer de wegen.

B. XI. bl. 495.

Latijnen, 'k wenschte wel, en 't zoude ons mogen baeten,

Dat gy te vore STAET gemaect had van den STAET.

bl. 513. B. XI.

————— *En [hij] steekt in d'ommestandoren*

Met bals en booft OM HOOGH heel HOOGH uit boven anderen.

Ook dezen van ZEEUS, *Wolf in 't Schaapsv.* bl. 3.

En heeft bet RYKEN, RYK van valkren overbeert,

A. HOOGVL. *Abram*, B. XII. bl. 269.

Hy kan de Vruchtbaarheid niet TROONEN van Gods TROON, van welk troonen van den troon wij er meer hadden, maar onnoodich achten aan te voeren,

D. SMITS, *Baalfeg.* bl. 48.

Waerop de Priesteres hem 't wlerookvat doet VATTEN.

S. SIL-

8. SILVIUS, *gedichten*, bl. 400.

Nu gij, o BIJL, den BIJL der tijd ontlipt.

Dit zijn woortspelingen, bij onze beste Dichters somtijts te vinden, maar geheel van de ware en zuivere hoochdraventheit ener reden afwijkende, en niet meer dan opgesmuktheit en blanketsel. Met deze woortspelingen staan gelijk, (en er zijn van elk noch bijzondere soorten te maken) de klankspelingen, zoo bij mij genoemd, om dat zij niet het zelfde woort, maar slechts den zelfden klank behouden en beminnen.

VOND. B. XII. bl. 561.

Met addren eveneens GEHULT GEKRULT als zy.

HOOGVL. *Aartsvad.* B. VI. bl. 135. van beids.

*Maar 't volk, dat uw geslacht door DRUK GEBUKT doet gaan,
Zal ik ook richten, en met harde SLAGEN SLAAN.*

Waarin onze Bijbeltoelating 1637. noch verder ging in Micha, II. 4. *Te dien dage salmen een spreekwoord over u lieden opneemen; ende men sal eene KLAGELICKE KLAGE KLAGEN*, 't welk, om dat het vertaling is, hier al; in 't vorige niet verschoonbaar schijnt. Sommigen onder deze zijn echter zoo gemeen, dat zij schier voor spreekwijzen doorgaan; ja het schijnt ook, of onze taal aan dergelijken meer toegeventheit vergunde dan andere talen doen; *rukt en plukt, recht en slecht, geur en kleur, krielt en wieft, groeit en gloeit*, en honderden van die soort zijn bij ons zeer gemeen en alte gemeen. Wij hebben over dezen op vf. 314. iets aangereekent.

Ene letterspeling, klank-en woortheraling kan echter somtijts, zeer fraai en welgepast gevonden worden, te meer, wanneer hierdoor een grooter kracht der zake bijgezet, of ene verhaasting, of anderszins daarmede aangeduidt wordt. Van dezen aart komen er voor, die hunne fraaiheit medebrengen, mits niet te dikwils herhaalt, vooral bestaande in het verdubbelen des woorts: VOND. VIRG. *En. X.* bl. 460.

Het is HOOGHTIJT, HOOGHTIJT den oerelg te staechen.

Mijn lust is voor de vuist zelf PALLAS te genaecken.

Ick eigen PALLAS my alleen toe.

Dezelve B. XI. bl. 519.

Ras heen: zegb Turnus, voor het leste dat ik leve,

Dat hy TERSTONT TERSTONT zich in den slagb begeve.

Niet krachtiger dan dit, om eenige schielijke en ogenblikkige verhaasting te beschrijven! Vergelijk den zelve, *En. VII.* bl. 456.

Hy raest om WAPENS, zoekt naer WAPENS op zijn bodt

In al de kamer, haekt naer WAPENS, wordt antzet

Van dollen oorlogb-lust.

Niet min krachtich en hartstochtich zijn ook de Verzen van A. HOOGVL. in den *Aartsvad.* B. x. bl. 227.

*Myn bairen ryzen my te berge; ik yze, ik scbrik,
En voel den dootsteek zelf in 't bart, elk oogeblik,
En d' altaarkolen in myn' eigen boezem branden!*

RUK LOS, RUK LOS, *o Godt, die tedre liefdebanden:*
Voeg bij dezen, doch in andere betrekking, B. VI.
bl. 131.

Want SARA SARA moet alleen onvruchtbaar leven.

J. BADON, Gedichten, bl. 246.

Pas op! ROEI UIT! ROEI UIT! eer 't ryze en wortel scbiet
Mij behagen ook zonderling dezen uit VOND. VIRG. EN X.
bl. 444.

Eneas, ONBEWUST VAN 'T STUK, is wijt vertogen.

Hy blijve oock ONBEWUST VAN 'T STUK en van der bart.
en bl. 476.

[Hij] *boudtze al te gader staen,*

Begracet 'er LAWSUS, dreight 'er LAWSUS en boudt aen.

B. XI. bl. 520. zecht gramstorige OPIS in arren moede tot
den stoffenden Aruns,

*Waar looptge van my wech? koom HERWAERT, HERWAERT
aen.*

*Koom HERWAERT, veege mensch, om loon naer werck t' ont-
faen,*

Voort 't scbielen van Kamil.

Maer lezer, wilt gij onderscheit zien en teffens eens lachen;
zoo neem 't gedult, en lees dit ten sloete uit B. HOUWAERTS
Maechden, B. I. bl. 22.

Daer moghen wy d'OOGHEN, in de OOGHEN doen stralen,

En liefs OOGHEN, in d' OOGHEN doen weerlichten,

Als d' OOGHEN, wyt d' OOGHEN, baren beunich balen,

Zullen wy d'OOGHEN, door d'OOGHEN, vresgt doen stichten:
enz.

Dan zullen wy LIEFDE, door LIEFDE, kracht gheven,

En van kouswe LIEFDE vierighe LIEFDE maken,

Ons LIEFDE kan de LIEFDE zulcken macht gheven,

Dat d' een LIEFDE, d' ander LIEFDE doet blaken, enz.

met het geen er van *oogen* en *liefde*, en *jonste* en *natuere*
meer mach volgen: want op dien trant draaft hij enige kop-
pelverzen door.

vf. 23. Der ZALIGENDE *bemelleer.*] Deze regel stuit in 't lezen
enigzins. De reden daarvan is, dat de klemtoon, die in
het woort *zaligende*, zoowel als in *zaligen*, op de eerste let-
tergreep valt, van gelijken ook op de derde *gen* geplaatst
wordt,

wordt, wier nochtans zodanige ene verlenging, als *za-*; niet toekomt; maar die, even als *and* in *vijanden*, enen middeltoon tusschen lang en kort bezit. De verlenging van zulk enen middeltoon, ter bekwamer plaatze gebezicht, is echter noch wel zoo verschoonlijk, als die van *VOND.* in *VIRGIL.* B. ENEAD. bl. 398.

De kleppende yfre hoef van VIERVOETIGE draveren.

Maar het is beter dezelve te mijden, hoe ook verschoonlijk anderszins uit onze beste Dichteren. A. HOOGVL. *Abr.* B. X. bl. 226.

En [is] dan uw min verkeert in DONDERENDEN toren!
en bl. 242.

*Hy ziet de zonden, die den DONDERENDEN toren
Verwekken zullen.*

CONCORD. ET LABORE, bl. 244. 1755. Dordr.

*En dondren, met de vloekbazuin,
Van Ebals STEIGERENDE kruin.*

bl. 40. aldaar,

De BULDERENDE wind en sterke regenvlaagen,

VOND. heeft er zich ook niet van gewacht, Lantg. B. I. bl. 46.

Verjaegt met molen, pop, en RATELENDEN molijck.

Dit gebeurt vooral in de Deelwoorden (gelijkze ziet) van geduurzaam makende Werkwoorden (*frequentativa*), en, dewijl het woort *zaligen* bij de Dichters meer voorkomt, zoo heeft men ook hiervan bij *HOOFD*, (die er min vleesch van valt) in *Granid.* II. Bedr. bl. 23.

Deez' ZAALIGENDE deught

Op aarde kan doen smaaken, enz.

A. HOOGVL. *ABR.* B. X. bl. 243.

De liefde, 't eenig doel der ZALIGENDE leer.

Wij vinden dit ook in driegrepige woorden, wier uitgang (*terminatio*) *ich, lik*, en diergelijken is, als *glibberich, stantvastelijke, bongerich*, enz.

CONCORD. ET LABORE bl. 64.

Ja is 't een steile en GLIBBERIGE baan. enz.

vf. 35. DIEN met ALLE ONS *gensgenbeden.*] Wij wenschten gaarne dit gansche koppelvers een weinich beter, maar vooral dezen laatsten regel, die niet alleen der taal, maar ook der Dichtkunst, geweld aandoet. De Dichtkunde, of liever *rijm*, (waardoor wij hier verstaan de vloeiendheit van een vers, *Rhythmus*, Fr. *Cadance*, van welk wij in gebruik hebben het *rijmverlof*, dat zooveel beteekent, als ene gewoone vrijheit, om naar mate het de vloeiendheit ener rede vereischt, de woorden te verlangen, te verkorten, of *iet anders;*) dit *rijm*, zegge ik, lijdt hier last in de woorden

den *dien met*, gevoecht bij het slot van den voorg. regel, *minnen wij*. *Dien* is hier veel te hart, en *met* klinkt zachter, dan behoorde, om het volgende *alle ons*. Ook is deze laatste regel veel te zacht, om een koppellers te befluiten, en maakt het gansche zeggen laach. Daarenboven vereifcht alhier de taal, vlak het tegendeel van het ter nedergeftelde, ten minften, wil men geene ongeoorloofde uitlating (*Ellipsis*) gebruiken, het invoegen van het woord *niet*. Want daar in den vorigen regel gezeyt was, *is NIET het hart nabij, waar onze fchat is?* en dit dus ene vraachswijze voorgestelde bevestiging inluit; schijnt het volgende *minnen wij dien met alle ons* — ook dus vraachswijze opgevat wordende, meer ene twijfeling dan verzekering te behelzen, ten ware men hier *niet* herhaalde. Wat betreft, dat ik *ons* voor *onze* bij een Meervoud. Zelfftandich Naamwoord geplaatst hebbe! Bericht ons, L. TEN KATE, D. I. bl. 485. dat dit Bezittent Voornaamwoordt *onze*, zich in het Mann. en Vrouw. Geslacht, volledich, zonder afstating der E late schrijven, en men dus nimmer zegge *ons vorst*, *ons dienstmeit*: wij voegen er bij, dat dit met gelijk recht op het meerv. getal, waarvan hij zwijcht, mach worden toegepast; alzoo daardoor meesttijts ene stramheit verwekt wordt. De Heer HUYDEC. in zijne *Proev.* bl. 513. heeft ons van deze hardigheid uit VONDEL en anderen enige voorbeelden opgegeven. De Ouden hebben dit menigvuldich, bij wien het, op de noch gebruikelijke manler der Franschen, evenveel was hoe de verzen rolden, zooze slechts hunne voetmaat hadden, wanneerze zich al aan het getal der voeten wilden binden.

DE WITTE LAVEND. van *Amsterd.* voor *Haarl.* in de *Presentatie*, 1607.

Wiens bloet ONS sonden wast.

Porphyre en Cyprine, treurspel, bij gelegenheit der PROENZ van *Mectelen*, 1621. Prolog. bl. 20.

Aensiet ONS jonst, wilt samen vrolijk sijn.

HEINS. *Lofz. van J. C.* bl. 72. 8°. 1650.

De werrelt blijft zijn buyt: ONS' berten zijne kerck.

VOND. *Virg. Ecl.* I. bl. 2.

————— even

Als Mantua, waerbeen wy dick ONS lammers dreeven.

Ecl. V. bl. 18.

o Goddelijk Poeët uw dicht verzacht ONS smarten.

Zie ook bl. 41. *ONS kerckbeloften*, 65. *ONS tacken*, 157. voorts 340. 483. 484. 552.

Verder komt ook bij deze woorden in aanmerking; dat wij

wij hier ALLE, tegen het thans indringent gebruik aan, zonder afkapping of ook verlenging, niet ALL' of ALLEN maar ALLE geschreeven hebben. Het zelfde zie ik dat ook gedaan is, reg. 158. 192. Zie mede reg. 111. 309. 355. 368. enz.

Die mij dit echter ten kwade opname, zou mijns bedunkens in deze kleinigheid mij onverhoort oordeelen. Wij behoeven ons niet optehouden met te zeggen dat ALLE, voor een enkelvoudich Naamwoord, door alle de Geslachten heen, geplaatst, en dus *collective* gebruikt zijnde, nimmer behoeft of behoort gebogen te worden; gelijk dit in de *aanteek. op Hoogst. Geslachtbl.* bl. 36—38. genoegzaam getoont schijnt. Ik zie ook, dat het aldaar geschrevene volkomen overeenstemt met L. t. KATE, in zijne *aanmerk. op HOOFTS Waarnem.* §. LI. I. D. bl. 730. De zaak is alhier noch van een andere natuur, en komt nader, bij het geen in gem. Hoogstr. bl. 39, 40. ten toets gebracht wordt, en door TEN KATE op genoemde plaatze ook is aangemerkt: te weten, of men te zeggen hebbe ALLE of AL DE burgers; en of dus *al* voor den artikel, gelijk het de Heer Hooft §. IX. en bij nadere uitpluizing §. LI. begreep, onbuichbaar te stellen zij dan niet. De Schrijver der *aanmerk. op Hoogstr.* zoekt bl. 39, 40. te toonen, dat de Ouden niet alleen *alle*, wanneer het voor een *collectivum singulare* gebruikt wordt (in welken gevalle alleen, de Hr. ten KATE, bl. 730. het voor onbuichbaar aanzach.) maar ook vervolgens dan, wanneer het, voor een Zelfst. of Bijv. Naamwoord, of voor een Bezittent Voornaamwoord, als *mijn zijn, uw*, wert geplaatst, ongebogen *alle* hebben gebruikt: dezelve schijnt ook aldaar de IX. §. van HOOFT, die medebrengt, dat *al*, komende voor het Artikel, niet *alle*, maar *al*, moest blijven, te willen plooiën en goet pleiten; waartoe hem ook T. KATE, bl. 730. kon gediënt hebben. Maar daar is reden om ook dit gestelde van HOOFT, aldaar beweert, niet alleen in twijfel te trekken, maar zelfs glat te ontkennen. Want niettegenstaande er groot verschil zij in *alle volk*, en *alle het volk*; *alle raat*, en *alle den raat*: 't verschil nochtans is niet grooter dan van *alle volk* en *alle mijn volk*, en de Regelmaat vordert dus ook in dit geval de onbuichlijkheit van *alle*, en niet van *al*, dat HOOFT aldaar wil uitgezondert hebben.

Dit konnen zelfs enige, en onder die ook uit HOOFT aldaar opgegeven voorbeelden leeren. Dit schijnt ook HOOFT, mogelijk zijner voriger aanmerkingen ongedachtich, mede te bedoelen §. cxii. waarmede leeft, *alle den dagb*, enz. Vergeleken met zijne Brieven, xl. bl. 30. Amst. 1671.

Mits-

Mitsgaders ALLE 'T velt ende laage weegen onder water Zetten. Br. L. bl. 48. *Die ALLE 'T dierbaarft der baafijke goederen op 't fлот gedreeven zoude hebben.* Bricv. LVI. bl. 54. ook dien;

Over ALLE DIEN oordt beveftigt.

En daarhenen wenden het ook grootendeels de Ouden. MS. B. *Want* (d. i. omdat) *ic gefwegene heb, fo fijn ALLE MINE GEBEENTE veroudeft, als ic riep ALLE DEN dach.* fol. 71. a. *ende ALLE DEN dach ghinc ic bedroeft.* SINTE FRANCISCUS *wijngaert,* in den Souter, fol. 162. b. *Want ghy fijt een licht van ALLE DAT wair is, een dype zee van ALLE DAT goet is, een rechte regel van ALLE DAT recht is,* enz. welk alle even het zelve met alles is. Maar klarer noch dan in die plaats, wier vervolch zich zelve ongelijk is, bl. 163. c. *Ende alle dat* (d. i. het) *gefachte van bouerdien.* zie ook 163. d. Goutfche Chr. bl. 3. 1663.

Die ALLE de Werelt van metten fwaerde.

Chron. van den Klerk uit de laage Landen, 1740. door F. V. MIERIS uitgegeven, bl. 3. *gelyck als die sonne ende mane verlichtten ALLE dat firmament.*

DIRK VOLK. KOORNHERT, Medec. der zielen, fol. 563. d. III. D. Amft. 1630.

Na der ftadt Infernum, daer fich ALLE HET fpoor, Onnafpoorlijck eynde, verdwijnende, ende verloor, Gemerkt ALLE 'T fpoor in, maer geen uytwaert en gaet.

die echter kort daaraan al den incomers heeft.

VELDEN. Chron. Leyd. 1650. bl. 7.

Dat Foreeft mit ALLE SIJN toebeboren.

SCRIVER. Goutfche Chron. bl. 14.

Ende verwoeftten ALLE dit lant.

HOOFD in de zangen, bl. 176.

ALLE mijn ingewandt doet ghy my blaaken.

VOND. VIRG. En x. bl. 463

De tijt wil komen, als prins Turnus, bloot van raet

Om ALLE zijnen fchat zal wenschen en begeeren.

Dat by, enz.

Dat nu, gelijk wij zeiden, en de aantek. hier en op HOOGST. VOORN. genoeg doet zien, dit alle ook onbuichlijk blijve voor Bezitvoornaamwoorden, daartoe dienē ter verdere beveftiging deze voorbeelden. s. FRANCISC. *in den Souter,* fol. 163. d. *in ALLE HAER werken.* fol. 165. a. *Ende gaet boven ALLE ZIJN werken, boven ALLE ZIJN crachten.* Ook in de Prologh. van den WIJNGAART zelf. fol. 1. d. *Stellende alleen op hem ALLE SIJN verlaten.* fol. 2. d. *ALLE HAER voetsel.* DE WITTE LAVENDER van *Amfterd.* VOOT de kamer *Haarlem,* Voorred. In

In ALLE HAER gewaet.

IV. hand. I. uitk.

Want veel te kleyne doch is ALLE MIJN ghebucht.

IV. 4. vangt. aan met:

*Dits al mijns hertfen lust, dits ALLE MIJN bebagen,
Dits ALLE MIJN gbenucht, dits ALLE MYNEN wensch.*

V. 4.

Want ALLE MYNEN sin tot goet te doene strect.

En 't geen ten naasten met *alle ons genegenbeden* overeenstemt, en waarmede wij deze aanmerking besluiten, s. FRANC. in den *Souter*, fol. 362. c. *nae wven oprechten wille*; *want in haer staet ALLE ONS goetbeyt*. In welk voorbeeldmen noch opmerke, dat de Schrijver *baar* gebruikt en elders zecht, *Si* (d. i. *de wil*) *is een regule*, sprekende *van den wille* in 't mann. gelijk het niet slechts op die bladz. tienmaal; maar ook wel duizentmaal in dat werk M. voorkomt. (van hoedanigen aart men meermalen voorbeelden bij HOOFD en anderen zal aantreffen. Zie er van in HOOGSTR. GESLACHTLIJST, vijfde druk: op DIENST bl. 84, 85. Van welke soort ook dit is in HOOFD XXX. Br. 31. bl. *Ik heb* — voor *UE. broeder gebeden*, *die ik meene dat men maar wat op DEN duim zal kloppen*, om ZE zo plat te maaken, dat ZE —. Zie ook op BIJL. DIJK. 't welk beter niet nagevolgt is.) Dat dus *alle* onveranderlijk gebezigt wordt, sluit niet uit, dat het woort niet afgekapt zoude mogen worden, wanneer in rijm de vloeibaarheit, of de maat het vereifche.

vf. 40, 41. Om DAARHEEN te streven: WAAR]

Men ziet licht, dat dit Koppelvers met het volgende, door middel van *daarbeen*, *waar*, te zamen hangt, gelijk ook het volgende door *om* en *om*. Hoezeer ook de aart van Koppelversen het vereifche, met ene volledige zinsluiting te eindigen, konden wij dit onmogelijk alhier in het werk stellen. Het komt mij echter niet voor, dat zulks te dezer plaatze stuiten zal; meer stuit het in het voorgegane Koppelvers. Doch hoewel wij niet van die genen zijn, die een' Dichter aan zulke nauwe wetten willen binden, dat hij niet zoude vermogen een Koppelvers, zonder volzin (*periodus*) te hebben, op te stellen: is het echter nootzakelijk, dat jonge Dichters gewaarschuuwt worden te mijden alle noodeloze ineenfmeting van twee diergelijke verzen; voor mij, ik strekke de vrijheit in dezen gevalle uit tot het rontstaan eens volzins (*periodus*) wier eerste en tweede lit, (gelijk in dit en 't volg. is waargenomen) twee bijzondere verzen mogen uitmaken; zoo nochtans, dat een der leden

eene

teens volzins met het Koppelv. eindige, en niet anders. Vooral wachte men zich twee, bijzondere Koppelverzen, met verzuim en zonder eenige zinsnijding in elkander te doen loopen. Die hier nooit op gelet heeft, valle aan 't lezen van goede Dichters, zonder welker behulp *men thans vergeeft van de deur der Musen klopt.*

vf. 43. DER *vrome ziel*] Een mingeoefende in de kennis en sterlijkheit onzer tale, vooral onzer Dichttale, stote zich hier aan deze buiging *der* niet. *Der* is hier geen tweede, maar derde naamval, in plaatze van *aan* of *voor de*; en is bij de Dichters thans in vrouw. Naamwoorden van den derden naamval even zoo gebruikelijk als in den tweeden. Hier voor *zeiden* men eertijts ook in 't meerv. *den*.

vf. 44. Den lieven *dach* VERBEIDT] *verbeiden* is *vertoeven*, maar ook *ergens op wachten*, *iets verwachten*. *Beiden*, *ontbeiden*, *verbeiden* erkent KILIAAN niet dan *actieve*, 't en ware men *manere*, *morari* bij hem voor *neutra* opname; hoewel mij dan zijn woortschikking verwart schijnt. *Beiden* beteekent dus *toeven*, en ook *iemant wachten*.

Het eerste is uit FOOT bekend,

Hier heeft my Rozemont bescheiden;

Hier aen dees'boom die welig waft.

Waar magh de Schoone zoo lang BRIDEN,

Dat zy niet op haer uurtje past.

bijna woortlijk het zelfde met BAPT. HOUWAERT, in de *Maachden* I. B. bl. 18.

Waer mach de Liefste zoo langhe BEYDEN;

Hoewel ik het uit den zelve niet ontleent geloof.

VONDEL, Virg. Lantg. I. bl. 54.

Wat weerwijze ackerliën vermaent niet lang te BEIDEN.

RIJNSBURCH voor de kamer, de *blauwe Acoleye* van ROTTERD. 1561. *Refereyn* in 't zotte,

En middeler tijt zal d'ander hier wat BEYEN.

Witte Lavend. v. AMST. voor Haarlem 1607. II. 3.

Soo ghy doch hier noch langher wilt staen. BEYDEN,

Wy gaen nae buys.

In een *werkenden* zin treffen wij het aan bij DIRCK VOLK. KOORNHERT, *Medec. der zielen*, bl. 570. c. III. D. zijner wercken,

Waert niet rajerye noch na trecken te BEYDEN.

Verbeiden belangende, dit is bij de Ouden in genoemde be- teekenissen mede bekend. MS. B. fol. 86. a. *Want bidt genadicheyt ende om dine ewe* (d. i. *wet*: zie op HOOGST. *Geslacht.* bl. 101. en MATTH. in ANAL. T. x. ad *Chron. Equit. ordin. Teuton.* p. 26.) *VERBEIDE ic di bere.* Hou-

HOUWAART, Maagd. I. bl. 54.

D'een en wou d'ander doen niet VERBEYEN;

Men zach elck om 't raste van daer loopen.

HDOFT, in GER. V. VELZEN, Treursp. III. Bedr. bl. 61. *Amst.* 1674.

Om weten wat geluk wy hebben te VERBEIDEN.

en in *Granid.* V. Bedr. bl. 37.

Beslooten wy, dat zy mijn' weêrkomst zouw VERBEIDEN.

Zie ook bl. 323. a. en in de Brieven, LXXVIII. bl. 72.

s. FRANCISC. Souter, in den *Wijngaart*, fol. 162. a. *Ende met groter verduldicheyt VERBEYT gbi bair penitencye.*

DE WITTE LAVENDER van *Amsteld.* 1607. in 't Liedeken;

En soo met smert den troost VERBEYEN.

in een onzijdigen zin zijn er mii voorgekomen, De *kamef van Gouwe* voor *Rotterd.* 1561.

Ia gby een weynich VERBEYT.

RIJNSBURCH VOOR *Rotterd.*

Wy en dienen hier niet langber te VERBEYEN.

De *Goutfche Chron.* bl. 53.

Ende by VERBEYDE tot by vernam.

VOND. En. I. bl. 155.

Of wiltge hier VERBEIDEN,

U neerslaen op ons erf.

IX. bl. 420.

Terwijl het otrigh deel der keurebende in 't velt

Lag uitgerust, en voor de sterckte hier VERBEIDE;

Gingh d'andre ruitery.

Voech hier bij het zaamgezette *Ontbeyden*, 't welk meest gebruikt wert, zoo als wij thans ons wacht wat, zachts eens bezigen. Zoo zecht WANGELOOF in de kamer van *Schiedam* voor de blauwe Acol. van *Rotterd.* 1561.

ONTBEYT, wat vinden wy hier.

En de kamer van *Amst.* in *lieft bloeyende* ook aldaar:

ONTBEYT Neef, wat zal wyt dese klussten broen?

En dit wel driemaal.

c. v. GHISTEL. Ter. *Andr.* III. 2.

ONTBEYDT, ick sie *Chremes.*

De *active* beteekens hiervan is reets te vinden in *Vetkoms Spieg.* *Histor.* II. B. 18. Kap. bl. 103.

Daer vint bi den Coninc onoveruurd

Van Irlant, met siner lieden op 't land,

'ONTBEIDENE 'tgeens die ne ontbart.

r. 50.

Zielbegeerten] Wij hebben alhier ons zoeken te wachten voor ene zeergemene schrijfwijze, op welkemen *begerent*,

tens, geboortens, vereischens, voorredens, gewoñ is te schrijven, even of het enkelvoud met de N eindichde, in welk geval de s of en achter aankomt: doch deze woorden eindigen alle in e, *begeerte, geboorte*, en behoeven dus in 't meerv. die s niet, die echter, tot mijne groote verwondering L. ten KATE I. bl. 385. aan deze woorden toewijst: doch mijns bedunkens kwalijk, bedrogen door de valsche munt van 't gebruik; welks regels hij wel meer volcht.

I. 51.

Zij is gelijk een bruit geraakt, enz.

Deze gelijkenis konnen zeggen, is wat laach voor den Schrijver: maar wie kent het *Hoopbriet* van den Heiligen Dichter niet? DAN. HEINSIUS; in zijnen *Loffanck* van Jesus Christus bedient er zich van op gelijke wijze, en haalt dit noch breeder uit, om af te schetzen de verregaande liefde, die *Emamuël* zijn volk van Israël heeft toegedragen. Dus zingt hij bl. 57, 8. *Amst.* 1650.

*Gelijck een jongelinc met soete min onsbeken,
Volgt over al zijn lief: het berte moet hem breken,
Indien by niet en fiet, indien by niet en vint,
De gene die by soekt, en grondelijck bemint:*

Gaet over al haer na: telt altemaet haer gangen,

Bewaert haer, fiet haer aen met innerlijck verlangen: enz.

En teekent er zelf dit bij aan „ Dese gelijkenis wordt „ ghebruyckt van de H. Schifture, om te kennen te geven, „ de onuytsprekelijcke liefde die de Heere de sijne altijd „ heeft toegedragen. Maer insonderheydt in het *Hoogbriet* „ *Salomonis*. Ende dat is de oorfaeck, dat de oude Vaders, „ sprekende van de liefde des Heeren tot sijne Ghemeynte, „ over al dese gelijkenis gebruyckten.” Wie oit de Frank- „ duitche uitbreiding van den Abt *Willeramus*, die in de XI. „ eeu gebloeit heeft, inzach, zal aldaar meer van dezen „ aart vinden. Doch dit in 't voorbijgaan.

I. 60.

HEERT *nibonier* U BEZWEKEN]

Wat bezwijken zij, weet ieder een; maar min bekend is *iemant bezwijken*. Men duide het mij daarom niet ten kwade. Ik wil geene valsche munt slaan, en zal dies moeten aanwijzen, van waar herkomstich. Onder een groot getal van onzijdige Werkwoorden (*verba neutra* zoo genoemd) die onze taal in gebruik heeft, en dikwerf in dadelijke (*actieve*) of tot een persoon en zaak overgaande beteeknisse verwifelt, behoort ook dit Werkwoord *bezwijken*. Voorbeelden daarvan zijn genoeg voorhanden. D. V.

D. V. KOORNHERT, Abrahams uytganek, V. D. 4. uitkoomst, fol. 530. c.

*d'Ontrouwe mensch sietmen diek van Gode wijcken,
Maer de lieve God mach (d. i. kan) GHEEN MENSCH
BESWIJCKEN.*

Amstredam voor de blauwe Acoteye van Rotterd. 1561.

Ick en wil, noch ick en zal MYN LIEF niet BESWIJCKEN.

En Rijsburch;

Eylacen daer gaet by van ons weer strijcken

• *En ONS BESWIJCKEN.*

De jonge kam. van Haarlem:

*Hy (d. i. Job) en ghinck GODT neys BESWIJCKEN, als ik
wel doe,*

Maer was slecht ende recht, vroom van gemoe.

Rijsburch, ook aldaar, Refereyn III. in 't zotte:

Nu is 't tijdt dat ick van u moet wijcken,

Vergevet my al moet ick u BESWIJCKEN.

VOND. ENEAS, IX. B. bl. 417.

Toen antwoorde Euryael: het zij de kans wil basten,

Of tegenloopen, 'k zal in zulcke dapperheit

HEM niet BEZWIJCKEN.

en bl. 431.

De moedt BEZWIJKT ONS niet in d'oude en traage jaeren.

CONCORDIA ET LABORE, bl. 40.

BEZWIJKT uw vleesch en bart, Hy zal u nooit bezwijken.

Doch terwijl ik dit schrijve, komt mij voor 't verstant, dat deze aanmerking reets door den Heer HUYDEC. bl. 482. van zijne Proeve gemaakt, en met voorbeelden gesterkt zij; waarhenen wij den Lezer verzenden. 't Komt allern in aanmerking ofmen in den Volmaakten verleden tijt. behoore te zeggen ik BEN of HEB hem bezwiken. 't Is bekend, dat de *Activa* of Dadelijke werkwoorden den verleden tijt vormen met het hulpwoord *hebben*, en men dus zegge ik *heb gelezen*, ik *heb bemind*; het gebruik echter van het zelfstandige *zijn*, de plaats, die het in heeft, en de reden daarvan, is zoo bekend niet als wel behoorde. Men kon hetzelfde met korte woorden leeren uit onzen Taalkundigen L. ten KATE XIV. Redew. §. 6. bl. 513. die daar simpel, maar niet min volledig, nederstelt, dat het Werkwoord of hulpwoord HEBBEN gevoecht wordt bij een *verbum actiuum*, als, hij HEEFT GESLAGEN, maar dat bij onze (*Verba Neutra*) onzijdige, en (*Substantiua*) zelfstandige Werkwoorden ZIJN komt in de plaats van HEBBEN, HIJ IS GEBLEVEN, HIJ IS BEZWEREN, HIJ IS GEWEEST. De waarheit of valchheit van dezen regel behoeft zoozeer door

voorbeelden niet bevestigd te worden, maar kan blijken, wanneer men uit de voorbeelden, waarin hij verzuimt is, genoeg leert zien, wat misselijke taalmen spreekt, zoo dramen hem ter zijde treedt. Wat doch is er misselijker dan 't geen men bij de kam. Noortw. voor *Rotterd.* 1561. leeft.

Neve, hoe HEBBEN de Apostelen ghevaren. voor zijn gevaren.

Schiedam, voor dezelfde kamer, MET MINNEN VERSAEMT.

Wie vande doot weder GHEKOMEN HEEFT.

De O. Kam. van *Haarlem*, ook aldaar, Refereyn in 't zotte:

Die daer in zestien jaren niet en HEBBEN gheweest

s. FRANCISC. *Wijngaert*, 1518. Prol. fol. 2. a.

Welcke boecken van menighe tijden in groter weerden des waerheits altijt bewaert HEBBEN geweest. En in 't werk fol. III. 2.

C. V. Ghist. in *ENEAS Virg. IX. B. fol. 183. b.*

Al offer eenen donder in de lucht HADDE gebleken.

Waar ook hadde gebleken als een Persoonlijk Werkwoord gebruikt wordt, of schoon het gebruik zulks onpersoonlijk maakt, en men niet zegge, *ik, gij, blijkt*, maar *het blijkt, het bleek, het is, het was gebleken*, waarin hem voorgegaan zijn, opdat wij dit in 't voorbijgaan zeggen, die van *Rijnsb.* voor *Rott.* 1561. in 't *Amour. Meer 's minnaers meesten troost* WORT hier deur GHEBLEKEN, 't welk niet veel verscheelt van *dit BLIJKT 's minnaers troost*, voor *dit vertoont: Velden Chron. v. Holl. bl. 120.*

Veel master broot bidden, dat grote rijke lude geweest hadden, voor waren.

De KLERK van de lage landen, bl. 3.

Die in der tyt geweest HEBBEN.

Is dit nu zoo, dat de NEUTRA het hulpwoord, zijn, de Daatlijke (*Activa*) hebben ontvangen; en moet men op die voet dan ook zeggen, *ik ben gezonken, ik ben verscbrokken, ik ben verdwenen, ik ben bezweken*: zoo is het niet dan natuurlijk, dat in geval men in den tegenw. tijt wilde zeggen *ik zink hem, ik verscbrik, verdwijn, bezwijk hem*; men ook dien zelfden wech moet inslaan, om den verleden tijt uit te drukken door het bedrijvent hulpw. *bebben*: als, *ik heb hem gezonken, ik heb hem verscbrokken, verdwenen*, (d. i. ik heb hem doen zinken, doen verscbrikken, doen verdwijnen) en dus naar schijn dan ook *ik heb hem bezweken*, niet, *ik ben hem bezweken*. Van deze aanmerking heb ik nimmer noch bij enigen Taalmeeester voetstap opgespeurd, dan alleen in een eenich voorbeeld bij Huyd. en dat juist in ons woort BEZWIJKEN. Men vindt het in de *Leliken vanden Dale, van Sout-Leeuwen 1561.*

DEN danckbarighen en HEB ick noyt besweken.

Op dezen voet lees ik ook, in de Kamer *Delft*, voor *Rotterd.* 1561.

In liefden en HEEFT sy HEM niet besweken.

Ook bij C. van Mander, in zijn Schilderconsten-grondt, cap. I. bl. 2. d.

Doch zelf en HEB ickse noyt veel besweken.

C. V. Ghistel. Virg. in rijm, IX. fol. 183. b.

Maer den toren (turris) HEEFT baer int leste BEZWEKEN.

En van gelijken ook in anderen; zoo leestmen van *verzinken (aquis obrui)* bij Bonavent. in Francisc. Souter bl. 163. c. Sy (de rechtveerdigheid van Godt) HEEFT *Dathan ende Abyrom leuende Versoncken int diepe der aerde*; welk *VERZINKEN* wij ook *actieve* hebben bij *VOND. EN. I.* bl. 134.

Doch ene andere vraach is hier bij mij, of dit woort *bezwijken*, op die zelfde wijze kan verklaart worden door *DOEN bezwijken*, welke omschrijving, zooveel ik heb konnen opmaken, bij den genen, die van deze verwandeling iets geschreven hebben; voor het kenmerk dier daadlijke beteekenis gehouden wordt? en zoo niet, wat daarvan de reden mach zijn? Dat het niet wezen kan, blijkt daaruit, omdat tusschen *iemant doen bezwijken*, voor, *veroorzaken of te weech brengen dat iemant bezwijkte*, en tusschen *iemant bezwijken*, voor *iemant verlaten, laten varen*, een merklijk verschil van beteekenis is, hetwelk heel anders is met *iemand zinken, iemant rijzen*, (waarvan c. v. MANDER, *Wtbeeld. der figueren*, fol. 117. d. achter zijn Herscheppingswerk, *Amst.* 1616. van den *PAAU* sprekende, zecht: *Den Pousw wijst aen den hoogbmoet: want als bem veel staen en besien, RIJST by den steert) verdwijnen, schrikken*, die allen kunnen verklaart worden door *doen zinken, doen rijzen*, enz.

Maar wat er de reden van zijn moge, is zoo klaar niet, ten minsten mij niet. Ook vinde ik hieromtrent niets bij enigen onzer Taalkundigen aangemerkt; trouwens ik weet niet, dat dit stuk der zinverwandeling van sommige *Verba*, bij iemant ooit is aangeroert, dan alleen bij den Heere HUYDEC. en nu korteling bij deze Schriftstellers. Wat er van zij, valt duister te ramen, maar moochlijk dat onze Taal oefeners dit in 't vervolg in overwèging zullen nemen; want dit hebben wij niet slechts in het enige woort *bezwijken*, maar in een menichte, die zulks met dit gemeen hebben. Dus, b. v. wanneer men het woort *vluchten* met een' vierden naamval gevoecht (gelijk wij vinden in D. V. Koornherts *Bedrogh des Werelts*, of, Luy en lecker leven, fol. 511. d.

Want waer by eenigfins inne is te dachten,

Dat ftaet fluxx vander handt, dat wilt terftont VLUCHTEN.

En bij C. V. Mander, Schilderconften-grondt, in 't begin, fol. 1. d.

Dus de dronckfchap met haer quade vruchten,

• • • • •
o Leerzaam finnen wils wijfelijck vluchten,
 wannecr, zegge ik, men dus vluchten, ook, wijken,
 waarvan bij D. HEINS, Lofz. van J. C. bl. 85.

De doot heeft u geweken,

en bij V. MANDER, Schilderconften-grondt, fol. 21. c.

(Maan en sterren) spreekende van de zon:

Moeten HAER uytnemende claerheyt wijcken,

zoude willen omfchrijven door DOEN vluchten, DOEN wijcken, DOEN bezwijken; men zou zeker de meening dier fchrijven niet treffen, en gevaar loopen van belachlijk te worden. Het hapert niet in deze Werkwoorden, aan het omkeeren der beteekeniſſe, hoe zij ook zijn moge, in ene *Active*; maar alleen hieraan, datmen nimmer heeft opgemerkt, dat deze verba dus gevoecht meer eene fimpelc verwiſſeling van beteekenis zonder verandering van geflacht (*genus verborum*) ondergaan. in tegenftelling der anderen, die alleen in Geflacht, en om zoo te ſpreken van *neutra* enz. in *actiua* of andersfins verwandelen; in 't laaſte geval zijn de werkwoorden, *ik zink bem, ik rijſ bem, ik jcbrik bem*, niet anders dan *Actiua*, uit een ander geflacht of *genus* overgenomen, voor, *ik doe bem zinken*, enz. daar integendeel in de Werkwoorden, *ik bezwijk bem, ik vlucht bem, ik wijk bem*, geene de minſte verandering van dat geflacht, van *Neutra* enz. in *Actiua* of anders, maar alleen een geringe verbuiging van beteekenis, plaats grijpt, welke dan of door een ander werkwoord, daar naaſt aangrenzende, of door eene kleene buiging van 't Werkwoord, kan verholpen worden; dus is *ik bezwijk bem*, zoo veel als *ik verlaas bem, ik laat bem varen*, welke beteekenis KILIAAN ook dit woort toekent. En even zoo verſchilt *ik vlucht, ik wijk bem*, in het minſte niets van *ik ontvlucht, ik ontwijk bem*. Waaruitmen teffens leeren mach, dat zelfs in dezen laaſten gevalle het bijgevoechde *Zelfſtandige Naamwoort*, of *Pronomen*, niet eens een *Accuſativus* zij, maar een *Cafus*, die zich naar de nieuwer beteekenis, het woort gegeven, ſchikt; wie zal dus zeggen willen dat *bij bezwijk mij, deficit mihi*, geen *Dativus* zij, ten minſten dat *bij ontvlucht mij* anders dan voor een *Dativ.* kan genomen worden; van *bezwijken* laat ik de zaak in

in 't onzeker, om dat ik reden hebbe te gelooven, dat dit *bezwijken* voor *verlaten*, (*deserere, linguere*) uit hoofde van zijne tweede beteekenis, die *verlaten* is, den accusativus vereische, en teffens uit die reden, volgens de te voren opgegeven voorbeelden, als een *Actiuum* aantemerkten zijnde, ook het hulpwoord *bebben* voor zich neme.

Men kon ook dit laatste noch door een voorbeeld ophelderen, van welker soort het werkw. *Drijven* is. Men zecht, *ik drijf, ik ben gedreven, de schuit drijft op 't water*; men zegt ook *ik drijf bem, ik drijf de kudde*, 't welk niet verklaart kan worden door *doen drijven*, maar zijne oplossing vindt in het veranderen van beteekenis: *ik drijf, iswehor, agor, ik drijf de kudde is gregem ago*; zoo ook *ik bezwijk, fatisco, animo vacillor, ik bezwijk bem, desero eum*. En evenzo dan ook ik *ben gedreven, de schuit is daar heen gedreven, en ik heb de kudde gedreven*.

Waarbij ik het voor tegenwoordich kon laten berusten, zoo mij bij deze gelegenheit niet te passe kwame te vernemen, dat daar onze Nederduitschen zoo geweldig in de weer zijn met ene benaming van *Neutra* te geven aan alle werkwoorden, die bij hun geen *Passiva* achter op lijden, zij in dit geval den bal gansch mis slaan; en onze taal hierin noch ene groote hervorming van nooden heeft, alzoop dit stuk noch van geene onzer Taalkenners schijnt behandeld te zijn. De oorsprong dezer dwaling is der Latijnsche tale dank te weten, die *Neutra* heeft, maar *Neutra*, die, volgens de gewoone beschrijving, van 't gemeene gros der Taalkundigen daar aangegeven, van eigenlijke *Neutra*, zoo die er zijn konden, heimbreedde verschillen. Wij weten wat de Latijnen verstaan door *Neutra*, wat door *deponentia*, wat door *communis*, doch onder wat van deze drie zalmen *bezwijken* brengen? onder de *Neutra*, zal men zeggen! maar gansch kwalijk. Wij zullen de zaak thans kortelijk voordragen. Elk weet, wat in het Latijn *Deponentia*, zoo genoemd, zijn. Deze, vooreerst, mist onze taal. Zij heeft geene Werkwoorden met *worden of zijn*, en dus met een Lijdende vorming versiert, die iets *Actiue* beteekenen kunnen, gelijk de Latijnen in vervolg van tijd gekregen hebben. *Communis*, die en *Actiue* en *Passiue* te gelijk beteekenen, zijn er nimmer van Letterkundigen onzer taal toegeschreven, en echter zouden wij als *Communis*, *Gemeen*, of weêrzijs beteekene, thans kunnen aanzien, de zulke waarvan boven gewaacht is, als *zinken, zakken, verdwijnen*, die *Actiue* kunnen omschreven worden door, *ik doe zinken, doe zakken*. Hoewel deze gevoelijker den naam

van *Neutroactiva* zouden verdienen, dewijl zij dat eene *Neutraliter*, dan weer *actius* gebezicht worden. of ook de zodanigen, die *actiue* en *passiue* beide gebruikt worden, als *veranderen*, *scheiden*, *drijven*, enz. doch het is bekend, op wat wijze ik *verander*, ik *scheide*, voor ik *worde verandert*, ik *worde gescheiden*, zich bezigen laten. De *Neutra* dus genoemd, weetmen, dat gemeenlijk door de lager soort van spraakkundigen onder de Latijnen omschreven worden, als hebbende de vorming van een *daadlijk* Werkwoord, zonder nochtans die van het Lijdende aan te nemen. Van deze steltmen twee soorten, welker eene ene volstreckte *werking* zoude beteekenen, de andere een *lijding*. Doch dit strijdt gladt tegen den anderen: *Neutrum*, d. i. geen van beiden te zijn, en teffens alle beiden te zijn. Daarenboven de vorming van een *daadlijk* werkwoord, en (nochtans de beteekenis van een *lijdent* te hebben (dat gladt het tegengestelde is van der Latijnen *Deponensia*) kan mijns bedunkens niet vallen in *Onzijdige*, of dus genoemde *Verba Neutra*. Noch verder! de Werkwoorden *staan*, ik *HEB gestaan*, ik *wandel*, ik *HEB gewandelt*, ik *spring*, ik *HEB gesprongen*; ik *zink*, ik *BEN gezonken*, ik *verdwiijn*, ik *BEN verdwenen*, alle, zoogenoemde *Neutra*, begrijpt, men sichtlich dat deze omschrijving niet dulden, en toonen vervolgens ook, dat het onderscheit van dusdanige Werkwoorden niet klaar door den HR. ten KATE zij begrepen geweest, wanneer hij de *Neutra*, ter onderscheiding van het *Actiue*, het hulpwoord *zijn* toekent, en teffens dat mijne bij die gelegenheit straks opgegeven Voorbeelden, hoewel zij op zich zelve goet zijn, beter hier gepast hadden. Wij zien klaar dat deze genoemde voorbeelden, tot een van beide de soorten van Werkwoorden, en dat *staan*, *wandelen* onder de *Daadlijke*; *zinken*, *verdwiijnen* tot de *Lijdelijke* kunnen, ja moeten gebracht worden, naar uitwijs van hun verleden tijt, *hebben* en *zijn*, en echter is het zeker, dat zij noch *Actiua*, noch *Passiua* zijn. Wat dan? Hier zit het hem, en mij dunkt een oplettent lezer nu rechs gewaar wordt, wat van de zaak zij. Door vele omvoringen hebben wij het kluwen gevonden, en op die zelfde wijze gelijk het bij de Latijnen gedaan wordt, aangegrepen. Wij hebben zoo min als de Latijnen iets te schaffen met het *geslacht*, (*genus*) of thans liever de *vorm* (*forma*) der Werkwoorden, maar met hunne beteekenis. Deze is bij ons, zoo wel als bij hen, drieërlei, ene *daadlijke*, ene *lijdelijke*, en ten derden, ene *volstreckte*; (*absoluta*) Deze laatste nu, altoos *onzijdich* genoemd, is niets min-

minder dan onzijdich. Deze *Absoluta*, of, op zichzelf staande Werkw. moeten weder onderscheiden worden in *absoluta Actiue* beteekenende, als *staan*, *wandelen*, *springen*, en *absoluta, passiue*, als *verschrikken*, *zinken*, *inkomen*, welke laatste soort zelf in 't Latijn veeltijts voor een *Passuum* wordt uitgedrukt, als *terreri*, *exanimari*: *mergi* (de aquis); *perimi*, *caedi*. En bij ons in sommigen der **zelve** tijden aanneemen het hulpwoord *zijn*, als, *ik BEN gekomen*, *ik ben gezonken*, even als de *Passiua*, *ik BEN bemint*, *ik BEN geslagen*: 't Is klaar dat deze *Passiua* het hulpwoord **ZIJN** bij zich ontvangen; in tegendeel de *Actiua* **HEBBEN**. Welk laatste zooveel te zekerer wordt, wanneer men in aanmerking neemt, dat in deze *Absoluta actiue usurpata* ten meestendeele plaats kan grijpen ene *Accusatiuus siue originis* of *cognatae significationis*, gelijk de Latijnen spreken, b. v. met te zeggen, *ik spring een sprong*; *ik wandel een wandeling*; *ik lach een lach*: en zoo ook, door ene verwantschappe betekenis er bij te voegen, *ik zing een deun*; *ik drink wijn*. Hier nu zoude voorbeelden kunnen bijgebracht worden van het verzuimen van dit onderscheit, doch alzoo de zaak te klaar is, willen wij dit hierbij laten. Wie derhalve niet wil missen, in het gebruiken van **HEBBEN** en **ZIJN** in de Verleden-tijden der Werkwoorden, toetse aan dezen regel, of hij een *actiuo* of *passiuo-absolutum* voorhebbe of niet.

r. 64.

Ten onderpande enz] Deze en de volgende regel bevat ene woordenschikking, die onze taal niet duldt; echter bij velen in Rijn gevonden wordt. Zie HUYDEC. bl. 81-83. Van dezen gart is, het Vers van VOND.

— — — — — men zegt, dat by het bosch schoffeerde
Van Ceres met de byl:

voor het bosch van Ceres. Ook dit van Joan DE HAES in dat Werk van wonderlijke verkiezing (gelijk het de HR. HUYDEC. noemt, bl. 397.) den *Judas*,

De gretige inborst is van *Judas* my bekend,
beiden aldaar aangeliaalt, vergel. met bl. 118. van zijn werk. Bijna van hetzelfde soort is dit van VONDEL, En. II. B. inh.

Hoe by zich redde op straat, door levenden en doon,

HET HOF ontzeten woude, en D'AFGESTORMDE DAKEN,
Wie zou niet meenen, dat *d'afgestormde daken* eene nadere zinvoltooiing eischten; maar neen; zij hooren bij *het bosch*, door eene ongeoorloofde *Hyperbaton*, (*Synecbysis* bij ande-

ren genoemd) van welke ook dit ten voorbeelde strekken kan, CONC. ET LABORE, bl. 28.

Ja van het sydyk ben beroofde en 't eeuwig leven.

A. HOOGVL. AARTSV. I. B. inh.

*Daar Faraos vogsten, door het schoon gelaat verrukt,
Van kuische Sara, 't oor van bunnen Koning vleien.*

d. i. verrukt door, h. s. gelaat van k. Sara.

B. III. bl. 62. zecht Abr. aangaande de onvruchtbaarheid van Sara, tot Faraö,

*My beugt hoe dikwyls dit myn Vaders hart doorsneed,
En zulk een huisverdriet was ons niet minder leet.*

Wie dan de thans noch levende stemme kan ons zeggen, hoe deze laatste zin genomen wordt. De zin schijnt wel het verbaal op zich zelf te stellen, maar de kleene zinsnijing eischt dat het *Subiunctive* opgevat worde.

Voorbeelden van andere kwade woortschikking zijn er genoeg uit ouden voorhanden; en VONDEL vooral in zijne jonger schriften heeft die ook veel. HOOFT in dat beelde, uit GER. v. VELSEN, bl. 49.

Mijn sluyer en het kap noch wat verschikt zijn moeten.

Zie ANON. BATAV. Id. Ling. Belg. c. XVIII. p. 67. & c. XXI. vergelijk D. v. HOOGSTRAT. in zijne *Voorr.* op de Gedichten van J. v. BROUKH.

r. 80.

Het levens Man'] Kwelijk. Ik heb dit voor een zaamgezet woort ten dien tijde genomen, en moest dus geschreven hebben, *het levensman*. Voor iemand, die in 't schrijven enige naukeurigheid gebruikt, moet dit stuiten, zoo wel als de regel van S. Feitama.

*Dus moet uw Serafynen Veër,
voor, dus moet uw Serafynenveër.*

r. 87.

De SCHIJN verwandelt dan in WEZEN]

Wij kunnen het woort *wezen*, in tegenoverstelling van *Schijn*, genoeg verweren met de beteekenis; die het heeft van *aanwezig*, gesteld tegen niet *aanwezig*, waarvan het *opperwezen*, in *wezen zijn* voor *aanwezen hebben*, Waarvan VOND. *Herschepp.* X. B. in de Fabel der Propoetides, zecht,

*te lochenen, dat Venus een Godin
in WEZEN zij.*

bij OVID. *Aufus esse negare deam.* enz. doch dewijl ook *wezen* genomen wordt voor de gedaante, de natuur ener zaak, waarvan bij VOND. *Herschepp.* XV. B.

Wat Godt in WEZEN is, voor wat eigenlijk de natuur van God

Godt zij: en dus dit woort niet altoos tegen over *Schijn* gestelt wordt, gebruikte ik hier beter *zijn*, te meer, dewijl *zijn* en *schijn* in tegenstelling vrij rustiger klinkt dan *wezen* en *schijn*. Fraai dunkt mij daarom dit van J. BURCHOORN, in zijne *nieuwe Werelt vol Schijn-wijzen*, in 't slot, bl. 87.

Laet de Narren moedigh rasen,

Laet haer loopen dat men 't siet,

Laet vry jawieren al de Dwazen;

Deugt en Wijsbeyt acht men niet:

SCHYN die heeft bet ZYN verdreven,

SCHYN wil ZYN, en ZYN wil SCHYN,

Dies is 't wel een arrem leven,

Daer de Gecken Meester zijn.

Echter is *wezen* en *zijn* niet zonder voorbeeld.

D. v. KOORNH. *Medec. der Zielen*, fol. 571. b.

Idel van ware rust, vol verdriet ende pijn

Sonder alie WESEN, een snood niet in den SCHIJN.

En, fol. 566. a.

Dus heeft hier u Doctör 't beste niet vercoren,

Hy pooght u meer ghesont te doen SCHIJNEN dan WESEN.

vf. 92.

Den ZOETEN mont.] Hier hebbe ik in 't eerst veel tegengehad; maar nadat ik opmerkte, dat vele der Dichteren hierin noch verder gaan, en lippen, mont, tong, taal, zelf *bonichzoet* noemen, veranderde ik van opzet: zie HUYDEC. bl. 281.

vf. 99.

Hij zich, BEDERT, hier aan wil biën] Dit Deelwoort, hier onverwacht invallende, maakt den zin duister, niet voor mij, maar voor den Lezer. Men kent altoos best zijne eigen gedachten; daar dit in een Lezer, ten opzichte dierzelve zaak, niet altoos kan of mach onderstelt worden. VOND. *Virg. Lantged.* III. B. 96. bl.

De minne laetze LOS, daer Idaes toppen staen,

Ter neder plompen in den bruizenden Askaen.

Wanneer de lezer hier met VONDEL denken konde, zoude hij dit in het eerste lezen verstaan hebben, maar nu zal hij het voor de tweede male dienen te lezen, wil hij begripen, dat hier van geen *loslaten*, als in den eersten opslach schijnt, maar van een *los* (d. i. ras, schielijk, ijlings,) *lateu nederplompen in zee* gewaacht wordt. Het zelfde zij van 't mijne gezeyt, en strekke ter bake.

vf. 104.

v. 104.

*Met eeuwige eer betullebands.]**My dunkt ik zie de Liefde op baren troon,**Gezette, in 't onnaakbaar schoon,**BETULLEBANT met heldre zonnestralen.*

zegt J. TARGIER, in zijn *gedichten* 8°. 1737. Van welken ik dit meen ontleent te hebben: hoe eigenaardich oordeele de lezer. Voor mij, iemant een *tulbant van zonnestralen*, een *tulbant van eer* op 't hoofd te zetten, is een te harde verbeelding.

v. 105.

Uwe eer wilde aan de zijne TROUWEN]

Trouwen wordt gezegt van iemandt die aan ene vrou door den echt verbonden wordt *Trouwen* beteekent eigenlijk, door trou verbinden of door een verbont zamenvoegen. Hiertoe brengemen, 't geen FR. JUNIUS heeft in zijn *Glossar. Goth.* op *trawaida* en *triggwa* bl. 344. Dit is de eerste beteekenis. Maar gelijk *trou*, *fidus*, (zie JUN. l. l.) bij uitnemetheit onder ons heeft begonnen te beteekenen *bet echtverbont*, van waar *ter trouwe gaan*, *trougenooten* enz.: 't zelfde heeft ook plaats gekregen in 't werkwoord *trouwen*, d. i. door trou of den echt verbinden. Hiervan wordt bij ons een daartoe gewettichde gezegt een *paar getrouwt*, dat is, door den echt verbonden te hebben; dit noemt KILIAAN *coniugio iungere*. Hiervan worden ook de gelieven gezegt, dat zij *getrouwt* d. i. door den echt verbonden worden. Hiervan eindelijk ik *ben getrouwt*. Een bewijs, dat dit Werkwoord in het laatste geval volgens onzen geleiden gront bl. 351. behoort onder de *absoluta passivae usurpata*; en daarvoor erkent het ook KILIAAN, wanneer hij het omschrijft door *coniugio iungi, coniugii fidem dare*. Wij hebben hierin de Grieken niets toe te geven; want hebben die, om hun *Verbum Medium*, gelijk men 't noemt, aan te duiden, daartoe de vorming van het Lijdent Werkwoord uitgekozen; wij hebben niet min fraai tot dat zelfde einde de vorming van het Dadelijk Werkwoord in gebruik. Dit dan is onze derde beteekenis, dlt woort eigen, die mij daarhenen leidt, om te doen zien, dat het geen ik bij mij zelven reets lange veroordeelt hadde, van zeer goeden tuk zij, en de proef zeerwel kan doorstaan: te weten, dat men zegge *trouwen aan iemant*; want hoemen 't neme, of voor een ander *trouwen (verbinden) aan een vrouw*, of voor *trouwen*, dat is, *getrouwt, verbonden worden aan een vrou*, beiden is het goet gezegt, en kan ook met voorbeelden gesterkt worden.

Hiervan

Hiervan zecht c. v. MANDER in zijne *Herschepping van*
 OVID. fol. 3. a.

Hy — heeft deze Pandora aengenomen van Mercurio,
 diese als Bruydester aen hem troude.

VOND. *Virg. Herdersk.* VIII. bl. 28.

De lompe Mopsus trout AEN Nijse.

ANTON. *ijstr.* bl. 70. *Amst.* 1714.

Besnede Zoetemonde, nu vierig jaer op jaer

Ombelst, maer noit getrouwt AEN trotsen Zoutenaer.

Zoo gebruikt ook VOND. *buwen* (waarvoor onlings *bouwen*,
 en *bouden*, zijnde afgeleid uit het Bijvoechl. *boude*, *bolde*,
bulde, waarvan noch overgebleven is *boude* en *trou*) OVID.
Heldinmebr. bl. 7. 4°. 1715. Zy is *gehuwt aen beter man*.
Eneid. Virg. XII. bl. 560.

————— De Troiscbe geef zijn stem

En huwe AEN zijnen stem, en schuil slechts onder hem.

Ja eeuwen voor hem L. V. VELTHEM, *Spieg. Hist.* III. 43.
 bl. 201.

Die GEHUWET werd in Ingelant

ANE Conincs Dochter Ederward.

Zoo er een Werkwoord is, dat een groot aantal van sier-
 lijke Overdrachten kon opleveren, het is dit. De over-
 drachten zijn het echter alleen niet, maar het wordt zelfs
 in zijne gemeene beteekenissen dikwils keurich gebruikt.
 Met het woort *bant* gekoppelt, en dus *iemants banden trou-*
wen, wordt het niet onaardich van de dichters gebezicht voor
 het verbinden der rechtehanden aan den ander: doch dit
 heeft de Heer HUYDEC. reets gezet, en dien uit te schrij-
 ven doe ik niet. Zie hem bl. 227, 228. Hiervan *bant-*
trou, voor *trou* en *troubelofte*, zie hem bl. 337. Hiervan
 ook menichvuldige overdrachten, bij Voorb. van de Mu-
 zijk, tusschen *stem* en *snaren* en ander speeltuich, waarvan
 men denzelven schrijver nazte bl. 474, 475. voech er bij
Voorr. van v. MANDER, *Herscb.* 4°. 1694. bl. 2.

Daartoe t'Gedicht met de verbeugende Sangb—const ghehouwt
 en vereenigt.

en vervolgens in 't gemeen van alle vereniging en verbind-
 ding, waarvan zeer keurich bij ANTONID. *ijstroom*, II. B.
 45. sprekende van *Paerlen*, die gesnoert zijn,

Om zich te spieglen in den doezem der Mevrouwen

En met het levend sneeu van 's Joffers HANT te trouwen.

Hiervan ook al bij DIRCK VOLK. KOORNHART, in *Abrams*
uitgang III. D. 523. d.

V Heer, en niet mijn Magen ging ick TROUWEN.

Van gelijken wordt *buwen* en *buwelijken* ook overdrachtich
 ge-

gebezicht, bij denzelven in zijne vertaalde III. *Epode van Horat.* bl. 505. c.

*En HOUWELIJCKT den wijnstock rijck volwasssen
Aen boomen booch, wiens rancken daer om passsen.*

VOND. *Virg. Lantg.* I. bl. 39.

*En best den wijnstok aan den almboom HUWT op 't lant.
HOOFD Ned. Hist. bl. 10. Den Engelschen, naadien zy zich
aan dit oorlogb hadden laaten HOUWELIJCKEN. J. BADON, Ge-
dichten, bl. 277.*

*En [daar] ryp Verstant thans HUWT aan schoone ze-
digheit.*

En hiermede denk ik dat mijne overdrachtige spreekwijze *wwe eer dan de zijne trouwen* voorheen bij mij zelf verworpen, voldongen zij. Maar noch een woort. Bij deze gelegenheit het aangeteckende van den Heere HUYD. met aandacht lezende, vinde ik, dat dezelve op bl. 475. *trouwen* verklaart, en niet anders zecht te zijn dan *zijn trouw geveen of zich verbinden*. Waarop mij vrij sta te vragen: hoe komt dan deze beteekenis, met de ander bijgebrachte plaats uit VOND. *Alcaarg.* B. III. bl. 114. overeen? immers niet! maar ook antwoorde ik hier op: in zoo verre de Latijnen *praecipitare se, mergere se* gebruikt hebben voor *mergi, praecipitari*, en dit met TROUWEN of ZICH VERBINDEN voor *verbonden worden*, dat echter van een' derden geschiedt, overeenkomt: gaat deze beteekenis dus ter naauwernoot aan; maar zulks ook niet verder dan in dien zin waarin *trouwen*, *absolute* voor *getrouwt worden, verbonden worden, zich verbinden door middel van een' derden* (want deze drie zijn *Synonyma*, die het zelfde zeggen) gebruikt staat: maar in tegendeel, 't gaat in 't minste niet aan, in de *Albive* of dadelijke beteekenis, volgens welke een derde twee gelieven *trouwt*. Men ziet hier uit licht dat niet *zich verbinden*, maar *verbinden*, of *door een verbont verenigen*, de ware kracht is, die beide te voren door mij opgegeven beteekenissen bij een kan houden. Men ziet er ook verder uit, datmen dus niet zeggen kan *Pieter trouwt Sara*, (*trouwen* als *Activum* met een bygevoechde *Accus. Sara* aangemerkt) dat is, *verbindt*, noch ook in den zin, dien er de Heer HUYDEC. aangeeft, *verbindt zich*, dewijl *zich* hier reets de *accusativus* uitmaakt: maar datmen alleen goet zeggen kan en mach *Pieter trouwt Sara* (met een *Dativus*) of *aan Sara*, d. i. *wordt getrouwt, wordt verbonden*; en voorts ook wel de *Leeraar trouwt Pieter en Sara*, of *Pieter aan Sara*, of, *trouwt bun rechtverbanden*, in welk alles de beteekenis van *verbinden* ten klaarsten doorstraalt. Hieruit zalmen ook

ook verder kunnen opmaken de waarde van het vers van
VONDEL, *altaergeb.* B. III. bl. 114.

— — — — — *het volck,*

Dat by verkoos om ZYNEN NAEM TE TROUWEN.

Ook van die bekenden uit POOT, *Geboorted.* bl. 114.

Wat ryker beil is bem bereit

DIE dan uw HANT zal trouwen.

en bl. 124.

Had uw MOEDER, d'eer der vrouwen,

Noit was vaders HANT gaen TROUWEN,

Zoo blank, o begaefde spruit enz.

Sierelijk zeker gezelt, maar juist geheel iet anders dan de Dichter bedoelde. Daar lach zoe veel heil niet in, of *bij haar hant trouwde, verbondt*, want daar ging een ander mede strijken, aan wien hijze verbondt: maar ik zegge, de Dichter meende het anders en dacht, *wiens hant dan aan uw hant zal trouwen*, dat is, *verbonden worden*, in welken zinmen het eerst genoemde voorbeeld van POOT; ook dat van VONDEL enigermate kon opvatten, het tweede minder. Krachtiger echter, natuurlijker, en zeerwel aan den zin, zijn meening, en de kracht van 't woort voldoende, laat dezelve POOT, zich hooren, in zijne *Bristloftd.*

JUNO TROUT hun rechterbanden,

VENUS hun genegentbeên,

't Schutterlyke kint hun barten.

en ook zelfs VOND. *Adonias* act. I. Scen. I.

De bemel zette u haest te prijck aenstaende bruis,

En trouwe uw rechthant aen mijne o overschoone.

Dit nu is zoo klaar en eenvoudig dat mij wondert zulks van anderen niet reets te zijn aangemerkt; wat verzuim en onnakeurichheit hierin bij nieuwer dichteren gevonden wordt, ga ik lieft stilzwijgent voorbij: ik kan hunne uitdrukkingen *de man trouwt de vrou* als *Activo* aangemerkt, niet goetkeuren, zoo lang mij uit echte Schrijveren dit gebruik niet getoont zij. Wat doch! de ouden, zooveel mij bewust is, kennen 't niet; KILIAAN heeft er schaduwe noch zweme van; en eindelijk de Regelmatigheit (*Analogia*) in 't afleiden strijdt er tegen en weerspreekt het. Het enichste, dat ik in dien zin gevonden hebbe, is in FRANCISC. *Wing.* 1518. fol. CCLXXV. d.

Die goede continginne Elyzabeth, die den tweeden coninc Phillips GHETROUT hadde. Mogelijk dat er bij de ouden zich aan aandachtigen meer zullen opdoen, maar in dezelve zal dan de groote vraach wezen, *quæ iure, qua analogia?*

VI. 110.

vl. 110.

Kon u DER VREUCHT indachtigh maken.]
 Niemand vergiffte zich met *der vreucht*, en 't geen vl. 70. gelezen wordt,

Make u DIER bemelfeest indachtich,
 aanteziën voor enen derden Naamval of *dativus*; 't geen aantezien hier in den tweeden N. of *genitiuus* gebruikt is: maar verwere het bij zichzelfen met de gewoone spreekwijzen van *zijns gedachtich, mijner gedenken*, en vele andere plaatsen zelfs in onze laatste bijbelvertalinge 1637. te vinden; zie Luc. XXIII. 42. Psalm. XXV. 7. *Gbedenckt niet DER sonders mijner jonckbeyt*. Bij ouden en nieuwen ook genoeg bij den wech te vinden;

MS. B. fol. 2. b. Van *onzer Vrouwen tiden*,

Wat is die mensce dattu sijns gedachtich biste.

vergel. fol. 9. a. 45. b. 54. b.

P. C. HOOFT, Brieven XVII. bl. 20. zoo waard — dat ik eerder wenschte meer te lijden, dan HAARDEK niet gedachtigh te zijn.

FRANC. in zijne vertaalde rede over de Mededeelzaamheit, bl. 23. der smerten gedachtig.

Zie ook de onlangs uitgekomen Berijmde Psalmen des Konstgenootschaps onder de zinspreuk, LAUS DEO SALVS POPVLO bl. 127. 130.

Nagaande en opsporende den aart van dit *gedenken* en de wijze, op welke deze *genitiuus* in dit en hondert andere woorden, bij welken men in gemeenzamen spreektrant, aan, over of diergelijken zetten zou, heeft plaats gegrepen; heb ik mij niet genoeg kunnen verwonderen over de oude eenvoudichheit onzer tale, die, daar wij thans schier alles met behulp van Voorzetsels uitbrengen, voorhenen weinig van dezelfden wist; maar vont ook, dat onze eerste en outste Schrijvers, zonder uitzondering van eigen of aanverwanten, zich in het gebruiken van den tweeden naamval, uitsporich zelfs, aan de toenmalich alomme en bijna alleen in gebruik zijnde Latijnsche tale hebben gebonden, en dezelve nagebootst. Overal waar de gewoonte van spreken in het Latijn den *genitiuus* gebruikte, wisten zij dien ook aan het Duitsch te geven: zoodat, gelijk wij zelden, door een enklen *genitiuus*, en buiging van het zelfst. Naamwoort, eertijts wert uitgedrukt dat gene, waartoe wij thans hulpwoorden behoeven. Zoomen voorbeelden begeert, de Frankteutische WILLERAMVS, beroemt Schrijver en uitlegger van *Salomons Hoebliet*, geeft er ons ge-

noech

noech aan de hant, en verdient hier plaats, als zijnde van de aanverwanten de naaste aan onze Schrijveren.

bl. 52. ed. Merul. 8°. 1598.

Tbaz wir swertb sij tbes dische SITHÉLES, d. i. dat wij waart (waardich) zijn ener plaats aan den *dísch*.

aldaar ook,

Tbie tber bimo seluo fint consciae HIRO BROTHE, d. i. die er zich zelven bewust zijn *hgrer broosheit*.

en eindelijk bl. 92.

In *tben dagen tbo ich* MINES *desiderii compos esse non potui*, d. i. in de dagen, toen ik MIJNER begeerte niet kon maechich worden. In welk laatste voorbeeld zich niemand verwonderd Duitsch en Latijn door een gemengt te vinden. De Latijnsche taal was ten zijnen tijde bij de genen, die de pen voerden, noch in gemeenen gebruike, heerschte over alle anderen, en onderdrukte dus ook de onze ten hoogsten. Was er niettemin de een of ander, (gellijk er geweest zijn) dieten opbou der Lanttale ondernamen in het Nederduitsch, of zeggen wij lieft in 't gemeen, in het Teutonisch en Frankisch, (welk niet anders dan de ware bronwel van Hooch-en Nederduitsch is) iets op te stellen: zij vonden niet alleen, volgens eigen bekennis, door de woeste ruuwheit en onbeschaaftheit hunner eeu, gevoecht bij de grootste schaarsheit van taalbou en spraakkundige regels, zich in het schrijven grootelijks belemmert, maar werden ook telkens door de weinige beoefening derzelve in de nootzakelijkheid gebracht, om hunne gedachten door tusschenge-mengde Latijnsche woorden verstaanbaar te maken. Over het eerste beklaacht zich zwaarlijk de monnik OTRID, Schrijver in 't begin der X. eeuw, in de voorrede voor zijne bertijmde Euangelien. WILLERAMVS, wiens werk van diergelijke Latijnsche stopwoorden vol is, kan het tweede betoogen. Dan wij keeren weder tot het gebruik van den tweeden naamval, in navolging der Latijnen; op hoedanige wijze wij denzelven in de schriften van OTRIDVS, TATAANS vertaler, WILBERAMVS, den Schrijver in *Laudem S. Annonis*, en vele anderen, zoo overvloedich gebezicht vinden, dat de genoemden voor een gedeelte uit te schrijven, het eerste middel zij, om zulks klaar te toonen. Maar niet alleen dat zulks in den *Genitiuus* te bespeuren zij, maar wij vinden dat de oude Schriften van Latijnsche uitdrukkingen en nabootzingen (*latinismi*.) zoo aan een hangen, dat zelfs onder anderen de vertaler van TATAAN heeft smaak gevonden, om ziju Latijn met Duit-

ſche woorden in de orde, den Latijnen gebruikelijk uit te drukken, hoe ſtrijdiſch en wanſchiklijk daardoor het Duitsch gemaakt wierde. Zoo lezen wij, *Harmon. cap. II. vl. 3.*

Et omnis multitudo erat populi fovis,

Inti al tbiu menigi uuas thes folkes uzzi, d. i. ende al de menichte uas des wolks buiten; en vl. 4.

Oſtendit ſe illi Angalus Domini,

Araugta ſib imo Gotes engil.

d. i. vertoonde zich bem Godts engel.

en wilt gij 't klaarder noch, zie in *Præfat. vl. 4.*

Vt cognoſcas eorum verborum, de quibus eruditus es, veritatem.

Thas thu forſtautes thero uuerto, ſen thene thu gilarit biſt, uuar, d. i. dat gij verſtaet diar woorden, van welken gij onderricht wordt, waarheit, in plaats van de waarheit diar woorden. Doch genoeg hiervan. De Latinismi, betreffende den *genitiuus*, zija, naar mate de zuivering omzer tale in andere gevallen, bij ons noch zeer menichvuldich, en niet alleen niet uit te bannen, maar zelfs niet wel te miſſen, daar zij one kortheit en kracht bijzetten. 't is aanmerkelijk ook, dat, gelijk bij de Latijnen een der gemeenste naainvallen de zesde, bij de Grieken te tweede is, wij echter in het menichvuldich gebruik des tweeden meer na de Grieken, met welke onze taal zekerlijk meer gemeenschap dan met de Latijnsche heeft, overhellen. Van het verſcheiden gebruik dezelve heeft zoo veel ik weet TEN KATE niet, en geeft mij dus gelegenheit, om aan te roeren, dat voorheen, en ook tegenwoordich dezen tweeden naamval, (*genitiuus*) den poſt van de overigen dikwijls waarnaam. Hiervan bij de ouden: in het *Epitaphium Regis Ludouici* op de overwinning tegen de Normannen in de negende eeuw, vl. 108. So *uuechin bio thes libes, d. i. zoo weken zij des levens, d. i. uit het leuen; uit welke ſpreekwijze en gezeide kan verklaart worden de bij de ouden gewoone uitdrukking, iemant 's lants verdriuen, d. i. 's lants, voor uit het lant, waarvan men voorbeelden zie bij d. v. MOGSTR. aanspr. aan den Ned. Lex. bl. LK. voor de *Geflachtl.* en waarvoor ook *dallings 's lants gaen zuerven*, bij VOND. den jub. van Virg. oerſten bewerskoue, en bij d. v. KOORNE. in *Abraams uitgang III.* deel zijner Werken fol. 1630. bl. 525. e.*

Om als een BALLINGK buyen 's LANTS te hedervou.

Hiervan ook bij TATIAN. *Harm. cap. III. v. 7. p. 10. ed. Palth.*

Rach. hungerige gifulte guoso, d. i. *hongerige (gevuide)* *vervulde* bij der *goeden* of *goederen*, voor *met goederen*: gelijk dit zoo bloot in den *Genitij. plur.* gestelt is, gemerkt ten dezen tijde de daarna meer in gebruik gebrachte *Articuli* of Litwoorden, *de, den, der,* enz. noch weinig bekent waren, en de Naamvallen zich deden onderkennen door de verscheidenheit des (*terminatio*) uitgangs, die in onze Woorden in *Genit. Plur.* O was: lees L. TEN KATE I. D. 393, 394. Dezelve C. III. vl. 14. p. II.

Unti Zacharias sin fater ward gifullet beilagtes geistes, d. i. *ende Zacharias zijn Vader was vervult des heil. geests.*

Hiervan ook, om niet alles over den vloer te halen, WILLER. bl. 155.

Ande machot bin giregon thes ewigan ribduomes, d. i. *ende maekt hen (gierigh) begerich des ewigen rijkdoms.*

Dit zoo zijnde, verwondert zich dan wel iemand over de spreekwijzen bij ons in gebruik; wanneer bij voorb. gezeyt wordt (waarvan L. T. KATE I. 470.) *zich der moeite ontslaan, des misnoegens zet zijn, zich der ellende ontfemen, zich ener zaak schamen* (waarvan HUYDEC. Pr. bl. 260.) *Zich ener zaak onderwinden*, en dat dus ook D. VOLK. KOORNH. in *Abraams uitg.* fol. 524. c. schreef,

My duwcks dees wijsse man is zijns verstants berooft?
Moetmen zich niet eer verwonderen, dat de Heer NYLOE Hoofd. XI. §. I. bl. 80. voor wantaal heeft opgevat, het zeggen, *zich des niet verstaan*, enz. daar het zeer goede munt is, waarvan hem de lezing van oude Schrijvers ook hadde kunnen onderrichten. Maar dit laatste went verzuimt. Immers zoo sprak reets voor vijftienhondert jaar onze Broeder TUCOAS, MS. *Natuurkunde over 't Heedel*, fol. I. b. 4°.

Ende bouen desen drian soe hoghe es,
Dat daer cirkel gbeloest mi des
XII. c. avarf. albe. graet si.
M. STOK. Opdr. aan Flor. V. bl. 1. 1699.

Ende si des hebben vergbeten,
Wanen si selve sijn gheboran.

d. i. VAN WAER zij zelven gesproken zijn, kweljik door *afkomade* vertaalt door *waar sine*.

Zoo sprak ook de *Spiegel der Welcomenheit*, MS. 2°. fol. 89. van 't MS. maar bl. 1. van den Spiegel zelf,

Ende gaf allen den genen dair af teten dies begheerden, d. i. *te sijn, die des begeerden.* HOORN Ned. Hist. 1677. bl. 2. *Philips de koning van Spanje heeft ontyk genvaant, des*
Z 2 *meester*

meester te worden. en bl. 9. *Groote menighte van adel, des Frankryk vol is.* En hondert anderen meer. En moeten ook uit dezen zelfden gront niet afleiden de reden, datwe zoo vele (*aduerbia*) Bijwoorden hebben, die duidelijk het teeken des tweeden naamvals dragen? immers even gelijk de Latijnen vele zelfstandige, bijvoechl. en ook Voornaamwoorden in *Ablatiuo*, op de wijze van Bijwoorden bezigen, als *iure, merito, bodie, tempore, mane, iusto, bic*, enz. wij vinden hetzelfde bij ons in *Genitiuo* gedaan, met 's avonds, 's morgens, rechts, links, onverboeds, des, dies, zulks, en meer anderen, door TEN KATE genoemd l. 487. Zoo zecht ook TATIAN. *Harm. c. VIII. 3. p. 26. Her tho arstantansi nam ther knebt inti sine muoter NAHTES, d. i. Hij toen opstaande nam het kint ende zijne moeder 's nachts.* Hiermede staan ook thans gelijk de woorden *telkens, allengkens, trouwens*, waarvoor bij de ouden meest *telken, allengken, trouwen*, welk laatste VOND. in *Virg. rijm*, en elders meermaalen dus gebruikt.

Doch dit is alles echt en wel, zooveel het gebruik aangaat: maar eischt dit de taal? wie zecht dit, wie heeft zulks ook immer van 't Latijn gezeit? die dat wil, heeft nooit gelezen wat voss. in zijne *Ars Grammatica* omtrent den aart en oorsprong van zulk enen *Genitiuus* ons leert. De *natiua sermonis indoles*, het eigenaardige der taal verwerpt het voegen van den *Genitiuus* achter Werkwoorden, zoo wel bij ons als bij Latijnen, en eischt in dit geval, dat zulk een naamval worde aangevuld met woorden, van welken hij kan afhangen. Wat is bij de Latijnen *accusari furti*, anders dan een *genit.* die zijnen oorsprong krijcht uit het verzwegene *de crimine*? wat is bij ons 's lants *verdrijven* anders, dan door ene verzwijging van het voorzetsl. *uit* of *buiten*, gevoecht met het zelfst. *palen, grenzen* of diergel., volledich voor te stellen onder de woorden *buiten de grenzen des lants*, en dus met al het overige. Maar wij stappen hierover.

VI. 115.

Met vrede in hun BLAZOENEN pronken.

De ridder P. C. HOORT, *Ned. Hist. B. II. bl. 78. 1677.* sprekende van het onthaal der Edelen bij de Lantvoochdesse 1566. in het slaan eens koperen pennings bij die gelegenheit, wiens andere zijde pronkte met de *waapenen des buis van Borgonje*, onder de woorden: *par flammes et par feu*, maakt ene gissing, of de Heer van Brederode in deze woorden wel gespeelt mochte hebben op het ZINSTAAL van den *vuislag*. Dus noemt hij 't Borgondisch wapen, dat ten blazoene of zinstale voerde een

een keifteen met een vuurflach. Wat een *blazoen* zij, weet elk, en vooral die zich in de *Heraldica* geoeffent hebben. Anderen wijzen wij alleen naar KILIAAN; die hun zoowel voldoen zal, als in 't breede MENAGE; SPELMAN, MENTRIER, en vele anderen, zoo in Woorden-als in meer met dat inzicht geschrevene boeken. Wier gelederen men geschikt zie in de *Metode pour Etud. l'Histoire* van den abt L. du FRESNOY, T. III. p. 331-334. 4°. Paris 1735. Dat het geep Nederduitsch zij, hoewel uit Nederduitschen gront gesproten, weten weder anderen. Zoozeer wenschelijk, zoo onmogelijk is bij ons de uitmontering van alle woorden, die tot onzen taalak niet behooren, maar meest de zulken, die, echtduitsch, door bastertuitgang ons zijn afhandich gemaakt. Gelijk *Blazoen* (*blason* Gall.) in 't klemtoonige echt duitsch is, heeft niettemin de daaraan door de Franschen gegeven uitgang dit woort verbastert; en veroorzaakt, dat de klemtoon van 't zakelijke (*blaas*) op het onzakelijke deel zij overgegaan; waarvan onze taal de walge steekt. Wij hebben, wel is waar, vele woorden, wier uitgang bij ons thans OEN is, in *pa-veljoen*, *galioen*, *feestoen*, *fatzoen*, *plansoen*, *saisoen*, *latoen*, *katoen*, maar allen aan onzen echten en rechten toetssteen aangestrekten, worden ongangbare munt gehouden. Een toetssteen, die teffens kenmerk, en uitmuntende eigenschap onzer tale is, waarin dezelve alle anderen, die niet uit een en denzelven taaltak met ons, de *Hoogduitsche*, en verdere noch levende *Noortsche talen*, zijn afgekomen, voorbij streeft. Een eigenschap, daar in bestaande, dat zij niet een enkel woort bezit, op haren eigen gront gewassen, waarin niet de klemtoon op het zakelijke deel des woorts valt. Een toetssteen dus, om 't valsch van 't echt te schiften, van welken indien onze vorige taaldelvers in 't stuk van afleiding, (ik bedoele enen GOROPIVS BECANVS, eden SCHRIEK VAN RODORNE; ik wil er TUINMAN niet eens bij genoemd hebben;) zich bedient hadden, wat haddenwe schoone vruchten van hunnen arbeit, die nu doornen geteelt heeft, kunnen plukken. Wij hebben de ontdekking van zulken dierbaren schat den onvolprezen, te weinig gedankten L. T. KATE dank te weten, eerst vertoon in zijnen Brief, rakende de *Gemeenschap tusschen de Gottische spraek en de Nederduytsche*, Amst. 4°. 1710. die, zoo ik uit den inhoud meene te konnen besluiten (zie vooral bl. 7. gevoecht met het opschrift, luidende aan *Myn Heer A. V.*) geschreven is aan den Heer ADRIAAN VERWER; vervolgens breeder uitgeleidt in zijnen *Grontslag van Geregelde afleiding*, II. D. I. verhand. bl. 4-8.

Wij achten onzen Nederlander, in wiens handen het voorgeselde boekdeeltje, waarin die brief vervat wordt, schaars te vinden is, geens ondiensft zullen doen, hieruit het een en ander overtenemen, vooral uit het *Naschrift*, waarin hij bl. 14. van 't werk, deze onze eigenschap hierin recht te bestaan; „*Dat de Klemtoon (Emphasis) altoos valt op het radicale en zaekelyke gedeelte van 't woord; nimmer op de andere deelen, 't zy wat veranderinge in declinatie ofte conjugatie dezelve mogen aennemem.*” Waarin hij bl. 15. dus vervolcht; „*Toen ik uytvond dat deze voornoemde deugd, van altoos op 't zaekelyke deel der woorden den klemtoon den te zetten, eygen was aen onze spraake; is de liefde tot dezelve grootelyks in my opgewakkert; Elke taele bezit wel iets, waer in zy boven anderen uytligt; maer voortreffelyker eygenfchap dan deze kan 'et niet vereyft worden.*”

„*Deze deugd nogtans is ganselyk niet te vinden by 't Frans, Spaens, ofte Italiaens, nogtē óók zelfs by 't Latyn en hoögberoemde Grieks: aldaer zegtmen*

FR. nous avons.

SP. nos habemos.

IT. noi habbiamo.

LA. nos habemus.

GR. *τίναρα* (verberwt)

„*By allen dinge daer het accent op het onzaekelyke deel; dat óók in die taeten gans algemeen is: en waerlyk is dit óen der grootfte gebreken, diemen by de uytpraake eener beschaefde taele kan vinden: want het zaekelyke in den lag te zetten, is de voornaemste grondvest van alle welsprekentheyd.*” Voorts: „*Deze kennis van de plaats des klemtoons kan ons óók tot verdere beschouwinge opleyden: 't is bekend, dat sedert eenige jaeren de Geleerden een groot getal van woorden in onze Noordsche spraaken ontdekt hebben, welke met de Griekse en Latynse in 't in en gedaente zeer overeen komen: hierom willen vele dat dezulke of van 't Latyn, of wel voornamelyk van het Grieks ontleent zyn:” hierbij geeft hij een voorbeeld van ons en in alle onze Noordsche spraaken bekend woort *dochter*, vergelijkt het met der Grieken *θυγάτηρ*; vindt dat de klemtoon of *accent* in 't grieksch op de middelste sylb valt, besluit daaruit tot de overigen, en acht dat uit dien hoofde ons *dochter* niet uit der Grieken *θυγάτηρ* (alzóó dat de klemtoon op de eerste greep moest vallen) kan gesproken zijn, maar dat zij beiden énen hooger en vroeger grontstam bereekenen moeten. Tegen welk laatste ik niet hebbe, uitgezondert dat dit*

dit een gewoelt uit het vorige zijn zou; voorts ook, dat hier-
toe het woort *duyaring* niet alleen ten onpasse gebruikt zij,
maar dat ook in 't gemeen TEN KATE, niet tegenstaande hij
zelf bl. 17. aan de uitspraak der *accenten* bij de Grieken toont
te twijfelen, hier der Grieksche taal iet aansincert, waar-
van zij vrij is. 't Is zeker dat Grieken en Latijnen ene ze-
kere soort van *accentering* of toonhouding (en wat taal heeft
die niet?) gehad heeft, waarnaar zij hunne uitspraak, voor-
al in 't onderscheiden van *εμύρματα*, schikten, waarvan op
vele plaatsen GELLIVS, FESTVS de V. S. v. *adeo*, en menichte
anderen gewagen; maar dat dezelve zich van onderscheiden
toonstippen, en wel op de wijze, als wij die thans in 't Grieksch
gebruiken, als van later uitvinding, bedient hebben, hadt
hij beter kunnen weten. Die H. CHR. HENNINII, *dissertatio
paradoxa de antiq. Ling. Graec. pronunc.* niet het geen CL. TROT-
ZIVS ad HVGONEM, *de prima scribendi origine*, p. 262-269.
bij een gezamelt heeft, ooit inzach, kan hiervan bordeelen.
De verhandeling in Engelant uitgekomen, en ons door *de
Geleerde Fama* van den Heer Prof. VAN HOVEN, 1759. n^o. vi.
bl. 275. aangekondicht onder den titel van *A dissertatio
against pronouncing the Greek Language according to accents*, be-
ik noch niet machtich.

Bij dit alles nu voegemen zijnen *Grontslach van afleiding*,
daar strak genoemt, en brenge het aangemerkte over tot ons
onderwerp, om daaruit te leeren, dat, offchoon *blazoen* geen
bastertwoort zij, als komende uit ons Duitsch, het echter
onder de bastertstaartige thuis hoore (van welken er zeer
vele bij ons hun burgerrecht gekregen hebben) het welk den
schrijver der *Aenmerkingen, de Nederduitse tael aengaende*,
die zich teekent onder de letteren F. B. L. C. *Utr.* 1757. 8°.
schijnt bedrogen te hebben, die *blazgen* (zie bl. 103.) met
meer andesen, als *balkon*, *banier*, *banket*, *beron*, *bazuin*,
(zie bl. 101. enz.) voor Nederduitse woorden aanzach.
(zie bl. 96.). Hoe verre het Burgerrecht dit woort *blazoen*
thans toekome, weet ik niet: dit weet ik, dat het woort
zinstaal door HOORT gesmeedt, vrij wat natuurlijker en krach-
tiger van beduiding is dan het bastertstaartige *blazoen*. Van
den uitgang DEN zelf, lezenem in de aantëekeningen op NOO-
STR. *Geslachtl.* in SAIZOEN, bl. 365. maar vooral bij L. T. KATE,
D. H. Z. verband. bl. 94.

F. 130.

EVELDADEN]

Een Dialektverschil, van weinich belang, maar echter nood-
sch om gekent te worden, maakt dat men *evel* en *ewel*

Z 4

bei-

beiden zecht. *Evel* is het oude woort. Maar gelijk bij ons de verwisseling van *snevelen*, *sneuelen*; *stenen*, *steunen*; *lenen*, *leunen*; *spelen*, *speulen*, (welk laatste men niet schrijft, maar spreekt, met meer anderen, die daarom evenwel niet buiten den regel van goet gebruik gesloten kunnen worden, maar volgens die Dialekt even regelmatig gelden) alleen in tongval verschillende gebruikt wordt; het zelfde zij ook van *evel* gezeit. Zoo weinich echter als men thans *snevelen*, *lenen*, enz. ontmoet, zoo schaars komt ook thans *evel* voor, waarvoor bijna altijd *euvel*. Dit alleen zij genoeg, om van ons de kladder van nieuwigheit af te schutten. *Evel* is een woort, dat zijn gebruik vrij wijdt over Europe heeft uitgestrekt en nog uitstrekt. Lees er van bij RVN. in *Gloss. Gotb. V. ubils* bl. 357. Zijne beteekenis was al van vroege tijden *boos*, *kwaat*, hiervan werd het Zelfstandich genomen voor *boosheit*, *alle kwaat*, *ongeval*, *smert*. Waarvan in de vorige eeuwen dit woort bijna altoos in het gebet des Heeren voorkomt, waar gebeden wordt *verlos ons fon ubile*. d. i. van het kwade, *δὸν τῷ πονηρῷ*. Zie de *Catech. Theotisc.* door den geleerden ECCARD uitgegeven. In *euvaldaat*, *euvel iets opnemen*, in *euvelen moede* en diergelijken hebben wij het noch in zwang. Bij KILIAAN is er meer van. Dezelve noemt *vallende evel*, dat bij ons *vallende ziekte* klinkt, *evelen* voor, *beschadigen* en meer anderen. Maar wat kan het gebruik niet doch? wanneer wij van *evel*, (voor *kwaat*) lezen, ontmoetmen bijna anders niet, dan *euvel*; maar wanneer onze herderszangers van *evel* aan vee repen, (wat zij er door verstaan eigenlijk, weet ik niet, en mogelijk velen zelfs niet.) onderscheidt het gebruik de beteekenis door *evel*. Zoo wonder springt in vele gevallen het Gebruik met ons om. Zie dit in VOND. *Virg. Lantged.* B. III. inh. bl. 85.

Hy voekt ook bonden op, en, om zijn vee beladen.

Zoekt raet voor slange, en smette, eer 't EVEL zich verspreide.

B. I. bl. 51.

—— [die] *bet blatend vee de plagen*

En 't EVEL affpoelt, in een' verschen waterstrom.

B. IV. bl. 120.

—— *naerdien zijn byen overal*

Van bonger, kammer, en van zieckte, en EVEL stroom.

NOOGVL. in den *Aartsvad. en Aartsberder Abram*, III. bl. 83.

Geen EVEL treft het sebaap of schendts de blanke wol.

J. BADON, *Herd.* bl. 217.

Ja, 't zy bet raggigheit, of pest, of EVEL kwelde.

bl. 247.

bl. 247. in dien fraaijen ZEGEMONT.

Mislukt het, s'cbroom dan niet de vlijm daar in te steken.

Bedenk voor EVEL, pest en s'cburft het beilzaamste uit.

echter vinden wij ook in den anderen zin *evel*; plaatsen te noemen, waar dwaasheit: meest althijt P. C. HOOFT, die het ook voor *kwaataardigheid* opneemt in *Menelaus Brief*, in de *Gedicht*. bl. 198.

— — *Acht niet wat by daer af revel'.*

Hy vergbt het ieder, niet uit oordeel, maar uit EVEL.

vl. 131, 132.

Die nu op orglent koormuzijk

En beilgelooftriumfgezangen.]

Proh! sesquipedalia verba!

Woorden van een' balleve el te zwetsen, zecht A. PELS, in Horat. Dichtk. bl. 9. 4°. 1681. voecht niet, en te recht. Hoe zich jonge dichters dikwils hierin vergapen, kanmen uit dit voorbeeld leeren.

Nochtans wil ik dit niet al te zeer verworpen hebben: de zaamvoeging van hetzelfde is ten minsten goet. Maar wat dunkt den lezer van dit gerecht? AHAZ. V. D. BERG, *Lijkgedicht eens kints;*

In een Paleis van diamanten;

Waar 't Godlyk Hemelbeilzonlicht,

Met beldren gloet, van alle kanten,

Hem s'cbittert in het aangezicht,

Waar de Engelen zyn lokjes fieren,

Met een' voortreffelyken krans

Van groene Paradyslaurieren,

En HEMELSTARROBYNENGLANS.

De Dichter houde mij dit ten goeden: nu het eerste jeuchdige vuur bij ham gematicht is, geeft hij overvloedige blijken, dat hij ware kunstfieraden van windich woordenzwetten te onderscheiden weet. Vrij wat verder gaat de anders zin- en geestrijke Dichter J. TARGIER, die in zeker *Brusloftwers*, bij gelegenheit der echtvereeniging van *Hendrik Braats* en *Marg. Eelbo*, zich dus laat hooren.

Nu dreunen onze tempelkooren

Van MINTRIOMFFLESTORGELSPJELGELUIT,

doch wij vinden dit en het gansche vers in zijne uitgegeven gedichten, vrij wat verzacht, geleenicht, en het vers zelf van al het overtollige besnoeit. zie J. TARG, *ged. bl. 116-120. ANTONIDES*, (met wien de Heer D. V. HOOG-

STRATEN, zoo ik meens, in 't leven van dien Dichter te kennen geeft veel op gehadt te hebben, eer hij noch tot die jaren gekomen was om het windige van de natuurlijke en eenvoudige hoochdravetheit te schiften en te siften), kan in allen deele niet vrij gesproken worden van hier somwijlen te vergegaan te zijn. 't Is waer, hij was gelukkig in zijne zamenvoegingen en koppelwoorden, waarin onze taal boven anderen uitmunt; maar hij heeft er zijnen schrijffstijl niet mede verzacht; daarin echter uitmuntende, dat hij in zijnen dravenden dichttrant zichzelf altoos gelijk zij, en nooit bezwijkte: hoewel wij den zelve aan Nieuelingen in de Dichtkunde niet ten eersten kunnen aanprijzen.

Wat betreft het woort *orgelen*. Gelijk er vele zelfst. Naamwoorden tot Werkwoorden gemaakt worden, aanduidende die werkzaamheit, welke uit het zelfst. Naamwoort voortvloeit: zoo ook is het met dit woort gelegen. Dus leze ik bij D. V. KOORNH. fol. 500. c. D. III. ydelen d. i. tjael, ledich maken. VONDEL, warande der dieren, akketen voor den akker bebouwen. G. V. MAND. Wibeeld. der fig. fol. 113: d. wakkeren; vtaesende de Jaffer te wakkeren, d. i. wakker te maken. HOUW. Maagden. I. bl. 58. reien, d. i. den rei, den dans voeren: van gelijken dus ook *orgelen*, voor het orgel doen gaen, op 't orgel spelen: Zoo bezicht zulks het konstgenootsch. CONCORD. ET LABORE, bl. 47.

Hoe ORGELT het vruiusfgelute

Van bom en trom en luit en fluit.

Zoo gebruikt het D. VOLK. KOORNH. in zijhe *Epod. Horat.* bl. 505. c. in 't gemeen van spelen, zingen. Want gelijk VOND. den vogelen een *orgel* in de keel toeigent, wanneer hij zingt,

Den schellen nachtegaal, die, voor uw lustprieel

Zich uit den adem zingt op 't ORGEL van zijn keel,

Opdr. van Virgil. of Parnasloef,

zoo zingt ook KOORNHART,

Het phymgediert zijn vteugd met clanc doet blijken,

Dat ORGEL soet natuerlike Musijcken.

Even zoo zingt ook J. BARON, bl. 153.

Gistren, onder 't spelen waren,

Zag ik dat de Aboude Maas

Bleef als opgetogen hangen,

Aan het ORGEL van uw keel.

Waarvan Anton. WATERORGELKEELEN maakt. Zie den iijstr. B. IH. bl. 97. *Het fcestruocer verdoeft de waterorgelkeelen,*
waar-

waardoor ik aldaar versta, de orgelende, d. i. zettingen der keelen der Watergodheden, of Nijmphën. Hiernede verschoon ik het mijne.

vl. 163.

Wil gij de WERRELT, boe zij streel'.]

Dus schreven wij voornoemd *werrelt* (zie ook r. 219. 220.) in navolging van een onzer voornaamste Letterkundigen, buiten wien wij dit ook aantreffen bij ANTONIDES, *tijlroom*, bl. 35.

In 't aengezicht der doot, door al de WERRELT trakkën.
DIRCK VOLK. ROORNH. fol. 500. b. III. D. fol.

Al wat de WERRELT straft, de wotten quaet verklaren.
HEINS, *Loft. van J. C.* bl. 67. 8°.

De WERRELT ligt verstaft. zie ook bl. 72, enz.
RABUS, *Gedichten* 4°. 1741.

De wyde WERRELD, door die maer als opgetogen.
Hetwelk allerklarst is, dat dus zijne afleiding te zoeken heeft uit het werkwoord *werrën, warren, verwarren*. Natuurlijk zeker en kraechtich! te weten, om daarmede ons wereltgebou, toen het noch in zijnen woelten baiert lach, en gelijk OVIDIVS zecht,

RVDIS INDIGESTAQVE MOLES

was, te omschrijven en wis te drukken: maar zeker niet te fraai, om daarmede te beteekenen, datzelfde, wat bij den Griek *κόρυμος*, bij de Latijnen *mundus*, heet, d. i. ene *verstering, optooijng, of versiert, opgetooit, welgeordent samenstel*. Zoover leidt gebrek van taalkennis, en vergelijking van onzer aanverwanten taal den mensch van 't spoor; zoo wordt men door den stroom ook medegesleept. Dit woort, dat thans met een gemengt geluit, het blaeten eens schaaps niet ongelijk, bij de meesten onzer Taalvormen uitgesproken wordt, zalmen bij KILIAAN, zooveel ik weet, op geene andere wijze gespelt vinden dan *worëld*, thans op verhoëiden wijze, *wërëlt, wërëkt*, dan weer *warëldt, wanërlt, werërlt*. enz. Rakende de herkomst, dezelve mach in den eersten opslag moeielijk te ramen schijnen. Maar wannermen bedenkt, dat er outtijts in onzen Duitschen Taaltak heeft plaats gehad een zelfst. Werkwoord *wëren*, waarvoor thans *wëzen, gewëest*, en het *practer. imperf. ik warë, zij warën* (waarvanmen TEN KATE naleze H. D. 514. a. b. vooral bl. 515. b.) zalmen licht bevroeden, dat hiervan kan en moet worden afgeleid het Naamwoort *wërëlt*; te meer, wannermen aanmerkt, dat outtijts dit woort dus is gespelt geworden, en dat ook de eerste be-

tec-

teekenisse deszelven geweest is *een zijn, een langdurich zijn van eeu tot eeu*, of lieft het zelfde, dat bij de Latijnen verstaan wordt door *aeuum, seculum*. De echte schrijfwijze is de gezeide: op velerlei wijzen nochtans wêrt oulings dit woort geschreven. Bij de *Gotben* (die voor het zelfde, in den zin van *Mundus*, gebruikten *midjun gard*; als 't ware 't middeldeel der aarde dat de mensch bewoonde; zie *IVN. Gloss. Gotb.* in voc. p. 254. en p. 246. vergel. *WACHTER. Glossar. v. WELT*; komt dit niet voor. Bij de *Angelsaxen*, die, zooveel mij bekend is, het nooit bezichden dan in den eersten zin van *leestijt, eeuwwe*, terwijl zij voor *Mundus* (werelt) zeiden *middan eard* (zie *Joh. I. 9, 10.* in *IVN. Euang.*) vindtmen *weorold, werold, weruld, woruld, world, wyrlid*, enz. zie *WACHTER.* in *Gloss. L. TEN KATE D. II.* bl. 519. b. Bij de Frankduitschen of Frankische Schrijvers vindtmen ook wel eens *worolt*. zie *OTFRID.* en de *aanteekeningen van GOLDASTVS, et SCHERZIVS* in *Tyrolis Schatorum Regis Paraenesin ad filium Fridebrandum*, pag. 13. a. in *SCHILTER, Thesaur. Antiq. Teuton.* T. II. maar anders meest altijd *werolt, of weralt*. Hiervan bij *TATIAN. interpr. III.* 8. p. 10. *ed. Paltben.*

So her sprab zi unsen fateren

Abrahame intz sinemo samen zi uuerolzi,

d. i. *Zoo bij sprak tot onze vaderen,*

Abraham ende sinen zede in der eeuwighheit.

De beteekenis van *eeu, leestijt* is vervolgens in dit woort verwisselt met die, waar in wij het thans in gemeen gebruik hebben. Zoo schijnt het ook de *Anonymus van 't Rhytbn. de S. Annone* §. 2. p. 367. *ed. Opit.* reets te nemen, *In der werilde aneginne*, d. i. in den aanvang der werelt: maar klarer *WILLERAM.* bl. 92. *ed. Merul. thaz ber sich mir in thirro WERELDE erougade*: welke woorden kwalijk vertolkt zijn door *dat bi mi inde wereld verhoogde*. De Overzetter daarvan (opdat ik er dit bijvoege) wordt door *FR. IVNIVS*, in *not. ad Will. et praef. I.* VAN HOUTEN genoemd; maar denzelven beweert *SCHERZ.* in zyne *Voorred. op WILLER.* in *SCHILT. Thes. teuton.* T. I. geweest te zijn *PANCRAIVS CASTRICOMIVS*, weleer *Penfionaris (Syndicus)* van *Enigermn*. Wij vinden dat de Overzetter ook zich zelve enigermate ontdekt in zijne latijnsche aanteekening bl. 134. in de woorden, *ut etiam alias annotavimus in notis ad Epitomen historiae Friforum*, welke mij echter onbekent zijn. De oorsprong dezer dwaling in den naam schijnt ontstaan uit den brief aan *Merula*, met de onderteekening van *Tuus quem nosti*, waarbij de schrijver te kennen geeft, dat de *WILLERAM.* dien hij zij-

Zijnen vriend (MERYLA) aanbodt, afkomstich was van PÉTRVS
 VEKEMANNVS MEERHOUTANUS: het andere stuksken der
 Frankische taal van *Fanus Houtenus*, Geheim-schrijver van
Leide, enz. Welke woorden door IVNIVS niet wel begre-
 pen hem in den waan gebracht hebben, dat *J. v. Houten* de
 schrijver der Vertaling en aantekeningen ware, die hier
 echter van den briefschrijver die *Pancras Castricom* is, wel
 duidelijk moet onderscheiden worden. De achting, genegen-
 heit en oefening van dezen *Pancr. Castricomius* in onze Oude
 schrijvers blijkt uit genoemden brief groot te zijn geweest:
 de kennis echter der tale niet te voortreflijk, waarom hij
 ook menigvuldiglijk door FR. IVNIVS, echter onder den ver-
 keerden naam van *J. Houtenus*, is doorgehaalt. Het hant-
 schrift ook, door hem gebruikt, is allergebreklichst geweest:
 hierover beklaacht zich SCHERZIVS ter genoemder plaatze:
 hierover FRICKIVS in *praefat. ad Schilter. Thes.* fol. XIII. Hier-
 van gewaacht reets voor hun MORH. in *Polybist. litterar.* L. IIII.
 c. 4. §. 3. p. m. 746. ed. 1714. die dit uitgegeven noemt *e*
codice mendosissimo, misereque interpolato, en eindelijk EC-
 CARD. in zijne *Historia stud. Erymol. apud Germ.* enz. p. 125,
 126, waar hij ons een groot aantal van verscheiden lezingen
 opgeeft, en zook mij niet bedriege, ook aanroert een hant-
 schrift bezeten van G. I. VOSS. van 't welke VOSSIVS zelve ge-
 waacht, *lib. de Visitiis Sermon.* II. c. VI. f. et XXVI. Dat de-
 zelve zeer gebrekkijk ja bijna in een' anderen spraakvorm,
 dan behoorde, gegoten, zij uitgegeven, is bekend. Wij
 konden 't ook uit verscheiden staaltjes toonen, maar een
 voor allen, bl. 6. lezen wij. *Ther Cunig leydede mer in*
sine genatbema. De zin moet zijn, *de koning leidde mij in*
zijne kamer: de woorden zijn 't niet; wat doch is bij
 die schrijvers *genatbema*? het zelfde wordt bl. 42. ge-
 noemt *gegatbema*. Beide kwalijk. Lees hier *geminada* vel
kaminada, zoo als ik dit woort, afkomstich van het La-
 tijntich *Caminus*, geschreven vinde in de *Glossae Cassellanae*
Romano-theodiscae, in ECCARD. *Hist. Franc. Orient.* T. I.
 p. 859. a. vergeleken met het geen MATTHARVS heeft
 „ *Caminata, coenaculum, conclave*, in quo *Caminus; Chro-*
 „ *nic. Fontanell.* c. 15. *Caminatam fratrum a fundamentis*
 „ *aedificavit. Ignem in situ cominare i. e. accendere*, in
 „ L. L. Longob. L. I. tit. 16. (19) §. ult. Sic legit *Reines.*
 „ *Epist. ad Daum.* 98. VOSSIVM reprehendens legentem *com-*
 „ *minare*” zie MATTH. *not. ad Emonis Chronic. in Anal.*
 T. III. p. 34. 8°. Van de Vertaling op vele plaatzen niet
 wel getroffen, is IVN. in *not.* vol; vergelijk met mij de ver-
 taling der woorden *Sons machtu oucb min drus sin* bl. 14.

Wanda

Warda ich miner wivens mirro fiachen bl. 24. en mid tussen goदान bijstaan, ib. en eindelijk ook de zoo straks aangehaalde woorden, *thaz her zich mir in thirro werelde stougede*. Beter, dan deze woorden te vertolken, door, dat hi wi in de wereld verhoogde, hadt hem konnen leeren TATLAAN, die c. n. A. *Ostendit se illi Angelus domini*, verklaart door *Araugta sib imo Gotes engil*, en R. S. *Annonis* §. XLIII. p. 416. op welke plaats ook de vertaler door OPITIVS geteskent staat. Dewijl wij hier in den WILLERAMVS verwailt zijn geraakt, moet ik noch aanmerken, dat de uitgave van *Mirula* ontbloot is van de voorrede van den abt, die mij bericht is. gevonden te worden in *Collect. Ampl. EDMVND. MARTEN. T. I. p. 507.* welk ik echter niet heb konnen naslaan. Dezelve vindt men ook voor de uitgegeven aantekenen van IYN. op WILLER. 1655. en voor het *Rhythm. S. Annon.* in Opitz. werken. Voorts is achter den WILLERAM. gevoccht ene *Expositio Alamanica Fest. Francorum Vocabulorum*, welke volgens RECARD. *Hist. Stud. Esyn.* c. VIII. p. 89. een *Glossarium Otfridinum GASSARI* is, quod „*suppressa auctoris nomine WILLER. edit. fuit ab* „*invenit P. MERYLA.*” VAN WILLERAMVS en zijne Latijnsche Omschrijving (*paraphrasia*) lezamen LESSEB. *Hist. Poët. Med. aeu.* p. 354. uit wien dezelve konnen verbeterd worden. Wij wenschten van herten om ene handige en gezuiverde uitgave van dezen kostliken Schrijver, wiens uitlegging van het hooghliet yels fraaie zaken oplevert, en ons vooral doet verlieven op het gehe wij bl. 104. hij hem in dezer voege lezen. *Thar tuo sagon ick iuh, thaz ich ze sinero frundschepe niet ne quam vilis praecedentibus meritis, sunder akteret gratuita gratia illius*, d. i. „Daarbij zegge ik u, dat ik „zijne (te weten, des zaligmakers) vrientschap niet bekwame door enige voorgaande verdiensten, maar alleen „door zijne loutere genade”. Dit zijn woorden eens Schrijvers, wiens doot volgens de getuene Tijtrekening geweest is het jaar 1070.

Maar waarheen brengt ons de wereld niet! de zachte uitgang dezes woort is oorzaak, dat het zelye thans aangegreepich bij de Engelschen in *world*, somwijlen ook *werlt* bij ons gescheven wordt; zie SPIEGEL in zijnen *hertspieg.* II. 53. *De ELERK van de lage landen*, *Chron.* bl. 2. enz. De R. in dit woort mede het zakelijke deel uitmakende is oorzaak dat ik met TEN KATE D. II. bl. 519. b. twijfel, of der Hoochduitschen *Welt* niet tot een' anderen stam, dan die van *Waren* bij hem opgegeven, behoere. Wij laten t

ondersoek aan anderen over. Wat er schilteke in zijn *Glossarium* van zeggs, weten wij bij gebrek van gelegenheit om het zelve in te zien, niet. Maar weten dit, dat wij alle willekeurigheid, uit ene bedorven uitspraak gesproten, verachten.

I. 201.

Van de aarde, WAAR alle ongerucht.]

De aarde, waar, voor waarop. vergel. HUYDEC. bl. 469. Ten minsten het behoorde zoo te wezen, wanneer men waarop, voor opwolken neemt; maar bij nadere overweging vinde ik hier geen kwaat. Hebben de Latijnen de vrijheit, om in plaats van het *Pronomen relatiuum*, 't welk, dewelke, een *adverbium* of *coniunctio* te bezigen, en te zeggen, *terra, ubi*, en hondert diergelyken, ik achte, dat ons die zelve vrijheit niet ontzeit zal worden.

VI. 211.

Heeft focus daar alle aartsche ELENTE.]

Hier schrijven we *elent*, waarvoor thans alijt *ellent*. Dat de tweede L. hierin vereischt wordt, zal blijken en uit den oorsprong des woorts, en uit de algemeene Voorbeelden. Het klinkt vreemd, dit woort afteleiden uit *el* en *lant*, maar zoo vreemd niet, zoomen op dit volgende let. De beteekenis, die dit woort thans heeft, verdient in de afleiding geen plaats. De eerste beteekenis, en gewoone schrijfwijze was weleer, *ellent*, of *elent*. *Eli, ole* (waarvan bij ons *el, eller, ellers, elders*, ook bij M. STORKE *els, Broed. THOM. MS. elre en el*) beteekende *allo*, in alle onze *Dialecten*. *Ellent* in zijne eerste aanduiding is *terra externa, uitbeemsch lant*. Hiervan het Bijvoecl. *ellendich, ellenter* (*uitbeemsch, uitlandich, uitlander*). Van 't laatste vindtmen ook de *Genit. Plural.* bij den *Vertaler* van *TAFIAAN*, c. *CXIII*. 5. sprekende van *Akeldama, Couftun*, zecht hij, *fon then ac-car leimowurbton, in grabaftebi KALENTERO*, d. i. zij kochten van die (penningen) een' akker eens leemwerkers, tot een grafplaats van vreemdelingen. Naauwer is dit woort vervolgens bepaalt tot zulk een uelandich zijn, dat *ballingschap* genoemd wordt. Hiervan ook bij *KILIAAN ellende, exilium; et miseria, calamitas*, hiervan ook *ballingschap* bij de *H-D.* noch *ellent* genoemd: en bij *KIL. ellendig, exul; ellendigen, bannen, in exilium relegare. enz.* Deze beteekenis, gelijk zij bij de *H-D.* noch stant grijpt, is bij hen en bij ons overgegaan om een droevige gesteltheit, armoede, jammer, enz. uitgedrukken, genomen van den naren staat van een' balling

king, die in alle kommer en ellent, berooft van have en goet, moet omzwerfen. Wat is er klarer dan dit, en echter noch klarer te maken uit de aantek. van *Paltben.* op TAT. p. 391. en het *Glossar.* van WACHTERVS; welke laatste bij deze gelegenheit aanhaalt, dat bij de *Kambrobritannii*, (nu die van Wallis, bij welken, samt de inwooners van Bas Bretagne, eertijts *Aremorica*, de oude Brittonsche taal hare voetstappen gelateh heeft) *ellmyn*, *peregrinus* beteekent, en hieruit de oude naam van *Alemannen* gesproken zij. Dat *lant* in *ellent*, A in E verwandelt zij, is van geen belang, voor die weten dat dit voor de n, en andere letters, hondertmaal gebeurt. Zie van deze letterwisseling HUYDER. *Pr.* bl. 622, en 643. in de Bijv. *bant*, *bebendich*, *want*, *wenden*, *drank*, *drenken*, *kam*, *kemmen*, *lant*, *belenden*. enz. Dat nu dit woort zoo bij de ouden geschreven is, kunnen, buiten de voorbeelden, die elders in de vermeerderd. van D. V. HOECHSTR. *Geslachtl.* ELENDE, bl. 103. gevonden worden, deze leeren.

Oorsprong van 't convent van S. Nicolaes, te Utrecht (in welks plaatze de S. Nikolaas kerk gekomen is) MS. 8°. fol. ix.

Dat sy buten waren ELLEndelike tot dier tijt, dat, enz.
C. V. MAND. *Herscb.* v. OVID. 1616. 4°. fol. 3. a.

Quellende d'ELLEndighe sterfsijcke met oneyndijcke plagen.
Dezelve in de *Iliade* 8°. bl. 360.

Och wat verdries en ongeval ELLEndig.

VELDEN. *Cbron.* v. *Holl.* bl. 59. D. V. KOORNEL. HEINS. *Lofz.* v. *J. Cb.* bl. 71. HOOFT, op alle plaatzen. J. DE DEKKER, I. D. 323. 4°. LE CLERCQ *Mintafr.* bl. 54. enz.

Het misbruik, dat mij voorheen hadt van den wech gebracht, eischte dus klare betooging. In een taal moet van elke letter rekenfchap kunnen gegeven worden. Wij gaan over tot ene oneigene manier van spreken

vf. 230.

Wou zich de poort niet openzetten.]

Zet de poort zich open, ofwordtze door een' derden opengezet? Wij hadden een ruim velt van schrijven en verweren, en gelegenheit om te toonen, dat en in onze en in andere talen, zulk ene wijze van uitdrukking meermalen gebruikt zij. Wij zouden daarbij vinden, dat in vele gevallen dezelve een minstootenden, in vele ook een zeerstootenden zijn opleveren. Een paar, dat door een' derden man getrouwt wordt, kanmen zeggen, dat *trouwt*, d. i. *verbonden wordt*, min eigenlijk *zich verbindt*, zie dit op vf. 105. *De poort gaat open*

open is goet gezeit; maarmen zecht ook van iemant, *bij* HEEFT *voorbeen* zonder *kruk* *gegaan*. Om hieruit te besluiten; men moet dan ook zeggen, *de poort* HEEFT *opengegaan*, zou van den wech gedwaalt zijn. In 't laatste geval wordt *gaan* als een *absolutum* (*Neurium* hadde ik schier gezeit, maar dit woort hebben wij voor ons zelve afgekeurt) *actiue usurpatum* opgenomen. In 't eerste, dewijl het openen der poort eens derden behulp vereischt, als een *absolutum passiue*. Oneigen derhalve zou het zijn te zeggen, *de poort* HEEFT *open* *gegaan*. Oneigen dus ook *de poort* *zet* *zich* *open*. Wij zouden ook tegenwoordich diergelijke uitdrukkingen zoo min mogelijk gebruiken, echter niet ten eenemaal willen uitgesloten hebben. Onze taal hoeft aan geen' bant te gaan. Onder 't lezen zijn mij laatst dezê voorbeelden voorgekomen. VOND. *Lantsged.* B. IV. bl. 122.

Met een' gebietze dat de stroom ZICH OPENZETT',

Op dat de jongeling vrij intrede in dit wêdt.

Nader bij 't onze D. V. KOORNH. *Medec. der zielen*, fol. 553. d. III. D.

Want elck POORTE is sulcks, dat zy ongesloten staet

Voor al den incomers, dien OPENT ZY HAER wijdt,

Maer den wytwillenden SLUYT ZY HAER sel altijd.

Echter zijn er van dien aart vele spreekwijzen, door het gebruik gewetticht: of deze volgende wel zoo gewetticht zij, daaraan twijfel ik;

dezelve KOORNH. *Medec.* bl. 565. c.

Gheen vrou so snoods, die HEN (d. i. zich) by een man sou leggen.

FR. DE HAAS achter 't *Verned. Portug.* in 't begin,

Wat reets bejaerde en droeve' vrouw zien wy

ZICH barvevoets bier op de kniën LEGGEN.

Welke, om het slotwoord te vinden, voor *liggen* zijn. En des niettegenstaande zouden dezen noch eer kunnen aangaan dan *de poort* *zet* *zich* *open*.

Ene andere soort van *Reciproca* of liever in zich wederkeerende Werkwoorden, waardoormen zecht *zich* *verschrikken*, *zich* *rusten*, *zich* *wederkeeren*, gaan wij met stilzwijgen voorbij.

r. 247. 250.

— — — *onsloten*, — — — *uitgestooten*.

Vergelijk dit met r. 237, 240. daar wordtge dezelfde slotklanken — *kruisgenoten* — *onsloten*, gewaar. 't Is een misfal in een vers van goeden smaak, dat de Slotklanken zoo op een komen dat zij moeten stuiten, gelijk

A a

hier.

hier. Wij wenschten 't verbeterd. Men leze hierover
A. PELS, *Horat. Dichtk.* 4°. 1681. bl. 6.

Tot drymaal, en somtijds tot viermaal toe de slagen,
Eens rijms te hooren, enz. Vergeleken met JOACH. OUDAANS
aanmerkingen, over dat stukken, 8°. 1713. door D. V. HOOG-
STRATEN in 't licht gegeven, bl. 19. en bl. 24-26. Brec-
der en naaukeuriger den Heer HUYDEC. Pr. bl. 551. Wij mo-
gen 'er van zeggen, 't geen de Heer HUYD. bl. 212. noch
in een ander geval zecht, dat het een klaar bewijs is van
's Dichters armoede of onachtzaamheit. Van onachtzaamheit
is het zeker, dat VONDEL, in zijnen *Virgil.* (om de voorbeel-
den in de *Proeve* bl. 551. aangehaalt voorbij te slaan) *Herd.*
III. bl. II. zich in zes aaneengefchakelde regels dus laat hooren.

Dat is 't al wat ick beh te sturen aen MIJN MIN.

Meer appels stuur ik hem op morgen naer MIJN ZIN.

Da. *Hoe dik sprack Galatè, mijn liefste, MIJN BEMINDE,*
My zoet en minzaam toe, als die my wel BEZINDE!
O winden, luistert hier de Goden iet van IN.

Me. *Amynt, wat baet dat gyme uit bartelijcke MIN enz.*

I. 249. 250.

Maer waer wij van den beneibeer,

OM ONZER ZONDEN WILLE, *weer*

OM EIGEN SCHULT *zijn uitgesooten.]*

Die dit leest, kan zich niet anders verbeelden, of hij vindt
ene groote overtolligheit van zeggen. En daarvoor er-
ken ik deze woorden ook. Het is mij onder 't naaukeu-
rich nalezen voorgekomen, en ik kan er niet voor pleiten.
Maar wilt gij er van die soort bij anderen ook hebben,
zoo lees hunne Schriften, maar vergeet dan onzen groot-
ten VONDEL niet, uit wiens berijmden *Virgilius* alleen, wij
et voortheen enigen door ons opgeteekent vinden.

Lantged. B. III. bl. 107.

En niemand van de luiden

Kan 't ingewant met BRON en STROOM en WATER hier
AFWASSCHEN, ZUIVEREN, noch LOUTEREN door 't vier.
En. VIII. bl. 379.

naerdienze geen VERTRECK noch UITSTEL lijdén.

Altaeren

Van zulck 'ein' grooten Godt en Godtheit,

En. IX. bl. 405.

Toumas SPRUIT en DOCHTER komt hem nader.

XII. bl. 563.

En even als wy 's nachts, beelSLAEPRIGH, en VERVAECKT,
ALS VAECK onse oogenluikt, DIE MOEDE zijn van waecken.

Op

Op deze wijze voecht hij bl. 552. *bloende en bloedigh*. bl. 550. *luidruchtigh met gerucht*. bl. 419. *bloetdorftigh en bloetgierigh*, te zamen; en bl. 420. spreekt hij *van paerden aan den teugel en den toom gebonden*.

Welke mistallen de Dichter zeket, in werken van meer naaukeurigheid en beschaving dan zijn *Virgilius*, meer gemijdt heeft, maar echter niet zo volkomen, of de Heer HUYDEC. is er ook opgevallen, in den keur en toets op de Herschepping; zie bl. 234. Men zou er ook toe brengen kunnen de aldaar op bl. 234. aangehaalde plaatze.

OMHELSDENZE naer zijn gewoont', gelijk voorbeenen,

En VATTEZE om den HALS,

want wat is *ombelzen* anders dan *ombalzen*, d. i. om den bals vatten, bij KILIAAN wel bekend?

Men zie ook ten besluite, of het volgende verhaal van VONDEL niet vrij korter, en zonder onnut herhaal kon zijn: gij leeft het B. VII. bl. 339.

zoo schijnt zich zorgblijck voorts
('t Luidt schrickelijck) de vlam in 't bangend baer te menghen.
Al 't hoofdcieraet in 's vier te blaecken, en te zengen,
Te branden, dat het kraeckte, de koningblijcke vlecht
Te barmen; en de kroon, gesteente in gout gebecht,
Te scbitren, en, in gloet gestelt, met roock te smetten.

vf. 274.

Om hem, die zijne ziel VRIJBUIT.]

Zoo dit Werkwoord zich in zamenstelling schikte met een *praepositio separabilis*, d. i. een scheikbaar Voorzetsel (waarvan L. TEN KATE D. I. bl. 406-410. maar meest D. I. Redew. 14. bl. 533-538.) even als *vrijmaaken*, *vrijhouden*, *volmaken*, (*impleo*) enz.: zoos moest de klemtoon op *vrij* vallen, niet op *buiten*; en men moest ook kunnen zeggen *vrijgehuit*, gelyk *vrijgemaakt*, enz. Maar noch het eerste noch het tweede grijpt hier stede. Men zecht *gevrijbuit*, den klank op *buit* vallende; zoodat al aanstonts blijken zoude, volgens ene niet kwalijkgegronde aanmerking van den Heer HUYDEC. *Proev.* bl. 188. dat het van geen' echtduitschen tuk zij. Ook zechtmen niet, *bij buit vrij*, gelijk *bij maakt vrij*. Wat dan? Het maech een Werkwoord met een onscheikbaar Voorzetsel zijn? maar neen! dit is het mede niet: want zoos behooredemēt te kunnen zeggen, *bij heeft vrijbuit*, gelijk, *bij heeft bekend*, *volmaakt (perfect) ontbaelt*, *verstaan*, waarvoor kwalijk passen zoude *bij heeft begekent*, *volgemaakt* of *gebekent*, *gevolmaakt*, hoewelmen zegt *gekent*, *gemaakt*, zoowel als *gebuit*. Zie hier hoe dit woort

A 3 2

bij

bij latere Schrijvers (want bij Ouden hebbe ik het nook ontdekt) gebezicht is.

HOOFD, in zijne *Gedichten*, achter *Henr. de Gr.* fol. 1671. *Granid.* bl. 12.

*Dat donder, blixem, winds, en bagels groot geweldt,
Mogt komen met der ijl VRYBUITEN over 't veldt.*

ANTONID. beminde zeer dit woort, *ijstr.* B. II. bl. 36.

De Britten asgericht op rooven en VRYBUITEN.

III. B. 82. bl.

Den schalken Krokodil, die ——— ———

Den onvoorzichtigen op 't lyf valt en VRYBUIT.

Zie ook *Bellone aan bant* bl. 20.

Hiervan in zyn *Treursp. Trazil.* bl. 36.

En vindt, wanneerge keert, uw ryken GEVRYBUIT.

En noch bij denzelven *ijstr.* B. IV. bl. 118.

*Het staet hem levend voor, hoe een VRYBUITENAER,
Gewoon langs zijne kust te plonderen en roven.*

J. BADON, achter de *Gedichten* zijner echtgen. *Klara Ghyben* 4°. 1756. bl. 154.

Konstmuzyk, die 't hart VRYBUIT,

Van twee brave Zangheldinnen.

J. TARGIER, *Bruil. van Hendr. Braats*, in de eerste uitg.

— Al wat het oor kan streelen,

Wat oog bekoort, wat hart en ziel VRIJSUIT,

Munt op het allerfierlykste uit.

't Komt mij voor, dat er reden genoeg zij, om de afkomst van dit woort voor onecht te verklaren. Wij achten het zelfde gesproken uit een goet en gebruikelijk werkwoord *buiten*. Dit kent KILIAAN: ook VONDEL, *Virg. En.* B. bl. 516.

De rosverfde adelaer, om eenen draeck te BUITEN,

Slaet klaeu en krawwel —.

Ook HOOFD, in *Meneias brief*, bl. 197.

Dat Paris reedde toe op schuimen, rooven, ruiten,

En breek' zijn ydel hoofdt om Troje rijk te BUITEN.

Van dit is bij KILIAAN bekend *buiten*, (*praso*) en eindelijk staat ook bij denzelven reets *vrijbuiten*, meer niet. Dit *vrijbuiten* heeft ANTONID. (doch met een' staart) *vrybuitenaar*; en voor hem de geestige *AREDERODE*, in 't *Moortje*,

Na wat verloops van tijd so quam hier doen een ruyter;

Een ballif mallen bloet een Roover een VRYBUYTER,

Die bad de muts op mijn.

Tot zoover kon het ook aangaan, maar wilmen tot het werkwoord *vrijbuiten* af klimmen, dan zalmen verlegen ziten, gelijk wij zagen. Noch meer, wanneer men hiermede

de

de weder in gebruik sleept het zelfstandich woort *vrijbuit*. Waarentrent men niet alleen verlegen is met den *accent* of klemtoon, als blijkt uit deze twee voorbeelden.

VONDEL, in *Maria Stuart*, Treursp. Keul. 1646. II. bedr. bl. 12.

Zoo vlucht de nachtegael het vogelvangens garen,

En valt in 's arents klaeuw, op VRYBUIT lang ervaren.

MOONEN, *Verw. van Poëzy*, bl. 36.

— — — — — *zyn lichaem tot VRYBUIT*

De doot ontweldigt, en verloft van smart en pynen.

Maar ook kanmen 't eerste niet kiezen, om den klemtoon, die in 't Verbum op *buiten* valt; het tweede verzwakt het voorzetzel *vrij* te veel, hoewel dit noch eer kon aangaan; zoomen slechts bedenke, dat *buit* hier het zakelijke deel zij, en dus niet vermengt moet worden met woorden, die bij ons bastertstaartich in-uit besluiten, als daar is *afuit*, *conduit*, *tribuit*, *lafuit*, welk laatste teffens met *lavuiten*, *lavuiter*, van *beuzelingen*, *wijfswasjes* gezegt, bij KILIAAN gevonden wordt, en ook te lezen is bij J. B. HOUW. *Muecbd.* B. I. bl. 72. Wat mij betreft, ik zoude voor *vrijbuiten* thans het eenvoudich *buiten* verkiezen, en dit nu en dan willen verwisselen met onze gemeenzame en den Ouden zeer gebruikelijke spreekwijze van *ruiten* en *rooven*. Voech bij dit alles, dat uit de opgegeven voorbeelden klaar zij, dat *vrijbuiten* niet dan ten kwade gebruikt, en dus hier ten onpasse van Christus gezegt worde, dat hij *de ziel der geloovigen* VRYBURT, en wechrooft. Veel zou er dus over de verkeerde overdrachtige beziging van *vrijbuiten* te zeggen vallen, doch wij laten het hierbij, alleen noch aanmerken de, dat hetzelfde nooit in enen goeden zin gebruikt kan worden, en dat het anders gebezicht, niet verre afflaat van dat bekende *stranden op de maachdenlippen* van JAN VOŞ.

vf. 303.

Verlaten van uw opzicht SCHU!]

Vreemde spelling voor tegenwoordich! en echter, indien men weigerachtich zou willen zijn, om het gebruik, voocht en heer van alle levende talen, iet in te willigen, alleen de echte en rechte spelling. Uit den aart en natuur der *w* zelf, willen wij niets betoogen. Wij zouden anders moeten doen zien, dat de *w*, een dubbele *u* ziinde, gelijk z j bij velen noch genoemd, en bij de oude Schrijvers geschreven wordt, zeeroneigen gevoecht staat achter noch ene andere *u* in eengreepige woorden. Want gelijk de *j* niet dan laat is bekend geworden, om onderscheit te heb-

A a 3

ben

ben tusschen klinker en medeklinker, die beide van oude dagen af zoowel in Duitsch als Latijn met *i* geschreven is: even laat hebben onze Nederd. Schriften en Schrijvers begonnen gebruik te maken van de *v*, om door dit teeken den medeklinker van den klinker te kunnen onderscheiden, die ook beiden altoos *u* geschreven zijn; gelijk de zulken weten, die ooft zoo Neêrduitsche als andere hantschriften met aandacht doorbladert hebben. Hiervan *ulek*, *ualsch*, *uaren*, *leuen*. Naderhant heeftmen de *v* gestelt, aan 't begin des woort alleen, zelfs, al hadt er de vokaal hare plaats. Dus dan *veruen*, *verdreuen*, *uder* (voor *uder*, *uider*, *uier*.) in 't Latijn *ut*, *unio*. Eindelijk is zij meer ingedrongen, en heeft zich gezet, om (gelijk wij zeiden) den medeklinker te verbeelden, het gebruik der *u* voor den klinker overlatende. De *w* nu, die de Latijnen niet hadden, en waarvan zij zich echter bedienden, gemerkt hunne *u* in *uinum*, *uannus*, *uallis*, *uerus*, *uandali*, onze *w* in *wijn*, *wan*, *wal*, *waar*, *wandalen*, in uitspraak nabootste, was oulings en is noch niet anders dan een dubbele *uu*, waarmede zij in allen opzichte in klank overeenstemt. Hiervan is, dat in het out Alemannisch, en de talen van die tijden, onze *w* door *uu* werdt uitgedrukt. Dit weten zij ook, die oude schriften lezen, en oplettentheit aanwendden in het lezen van anderen, door naaukeurige handen uitgegeven. Hiervan ook bij TATIAAN alleen op bl. 76, 77. *betbuungen uueg*, *uuollet*, *uuirdet*, *giuuelib*, *uuanta*, *euaa*, *uuio*, *uiizzut*, *giuuaatin*, *inuuertes*, *uuolua*, dat bij ons door *bedwongen weg*, *willen*, *werden* enz. wordt uitgedrukt. Hiervan, dat wij vooraan de woorden *zwaar*, *zwaam*, *zavanger* de zachte *z* plaatzen, dewijl anders de *w*, geen *u*, maar medeklinker zijnde, de harde *f* nootzaaklijk de plaats van *z* zoude moeten vervangen. Hiervan ook eintlijk, dat MR. ANTHONIS TzESTIH, *Advocaet inden bogen raet tot Mechelen* (die volgens PONTUS DE HEUITER, zie bl. 29, 30. van zijne *Nederd. Orthogr.* 1581. 8°. in den jare 1573. in 't Latijn over de spelling, zoo als zij in Brabant doorging, geschreven heeft,) wilde de „consonant *wa*. [dat is, *w*.] geheel uit Nederd. „lant bannen, stellende *va*. in haer plaetse, daer tou hem „porrende dat die Latinen *wa*. niet kennen, maer uitdrucken genouh haer nature door *va*." enz. zie PONTUS bl. 56. Waaruitmen zoude mogen besluiten, dat in dien tijd de *v* in *vragen*, *vangen*, *ver* noch op der ouden trant in klank meer naar de *w* of *uu* getrokken hebbe. 't Zou thans ook onnoodige moeite wezen, te leeren, waarwe de *v*, waarwe de *u*, en waarwe de *w* dienden te plaatzen, daar

daar echter dezelfde de HEUTER meende die moeiten nootzakelijk te zijn, omdat men hiervan ten zijnen tijde niet en wist, alleen de *u* gewent zijnde te gebruiken; zie bl. 54-56. vergel. met zijn *Voorbejprec*, bl. 16. waar hij van den gemeenen man van zijnen tijt reppende, zecht; zij „niet „geleert of ten minsten gemerct hebbende op d'onderscheit van de conson. en vocalen, ende meest wanneer „*j*. [lees *i*] ende *u*. van vocalen consonanten warden, is „geen wonder dat zij geen onderscheit zagen tusschen *uit*, „en *vit*, ic laet staen, dat ———. ” en voorts bl. 17. „Wat — mouiten heeft ingebracht d'onwetenheit van „te scheiden korte en lainge vocalen, ende onder dees „aldermeest die korte vocale, *u*, vande conson., *va*, [dus noemt hij de *v*] „voorts die lainge vocale, *uu*, vande consonant *wa*, [dus de *w*]?” enz. Doch wij stappen hierover, behoevende zoover niet te komen, om de zaak haar besläch te geven. Wij hebben alleen maar te toonen, dat de natuur van onze spelling in ons geval geene *w* tot scheitsvrou behoeve. Slaan wij met de ouden raat, wij vinden daar *vrou*, *trou*, *ecu*, *leeu*; daarin nu vangt de *u* de *w*; dit blijkt ten klaarsten, wanneer we noch lager afklimmen, en de spelwijze van *vrouue*, *trouue*, *euue*, *leuuue* gadeslaan: deze aangemerkt, met de afgekaptē *ē*, leveren ons *vrouu*, *trouu*, *euu*, *leuu*; deze weder zijn, (ten minsten konden 't zijn) *vrow*, *trow*, *eeuw*, *leew*; maar het liefdes onzen voorvaderen deze lange *u* (volgens welke de hieruit gemaakte tweeklank *ouu*, *euu* ene korte *o* en ene lange *u* inhielt) in ene korte *u* te verwijselen, en dus te schrijven niet *vrow* of *vrouu*, *eeuw* of *eeuu*, maar eenvoudig *vrou*, *ecu*. Hoe nu wordt het meerv. getal gevormt? is het niet door bijvoeging der eintsylbe *en*? Voechze er dan voor, zoo hebtge daatlijk *vrouen*, *leuen*, of *leuuen*, *vrouuen*; verre is het echter noch van daan, dat er dus, hoeveelmē ook toegeve mocht, *vrouwen*, *eeuwen* uit te maken is, dat zooveel dan zijn zoude als *vrouuuen*, *leuuuuen* (ik voech in *leuu*, *eeu* een tweede *ē*, om die uitspraak nu niet te vermengen met de tegenwoordige *eu* in *deun*, *keuken*.) Nu, bidde ik! is dit gezonde spelling? ik voor mij zou neen denken: maar al verder. Gezont of niet, wij vindenze echter zoo gebezicht, nadat de *w*. bij ons van zijnen eigen aart is begonnen af te wijken, en voor *consonant* is schein gecomē. Wij vindenze, zecht ik, doch slechts in 't meervout. In 't enkelvoudich achttemen zelfs onnoodich om *vrow* (d. i. *vrouu*) met een verdubbeling te schrijven, men deet het met de enkele *u*: ik laat

staan, dat men die enkele noch ene dubbelde zoude hifzetten. Hieruit beoordeelen alle die willekeurige en van den anderen hemelbreedde verschillende vonnissen van vroege en late Spraakkunstschrifvers. Die daarbij ter markte gaan, zoolang zij de taal voor zich hebben, acht ik voor mij de paarden achter den wagen te spannen, dat is, de taal uit de regels, en niet de regels uit de taal te halen, en dus verkeerdelijk te arbeiden, gelijk dit MOONEN met anderen voor en na hem gedaan hebben. En wat is er ook noch tegenwoordich gemeener dan dit? Hieruit vervolgens sproot, datmen zich te vreden hielt te schrijven *vrou, trou, eau, leeu, naau, nieu*. Ja maar, wanneer nu deze woorden tweesylbich gemaakt werden, ging dit zoo toe, dat de uitspraak, om van die *w* op en te vallen, een *vehiculum*, ene brugge, eifchte; deze brugge was de *w*. b. v. *vrou, trou, vrou-en, trou-en*, was in zich zelve wel goet, (want om hier te zeggen: wij zouden dit thans anders uitbrengen; is niets gezeit. Ene tegenwoordige uitspraak geldt in 't stuk van taal geen duidt) maar de leghheit eifchte, dat vervolgens een *w* tot brugge zou verftrekken. Van gelijken aart, doch iets verfcheiden, is, datmen *bun, stem*, in buiging of meervout fchrijvende, deze woorden nootzakelijk ene tweede *n* of *m* moet bijzetten, om over zulk enen overtoom van *bun stem* te kunnen rollen op *bunnen, stemmen*, zoodat deze woorden afgekort worden, vooral de tweede *n* ontbeeren kunnen en moeten, en kwalijk gefchreven worden *bunn', stemm'*. De aart dezer *w* doet ons zien, hoe weinich staat op een bedorven uitspraak zij te maken. Alle woorden, die tegenwoordich de *w* achterophebben, waren outtijts *trou, vrou, naau, blaau, fcbu, lu, nu*, enz. Ja 't geen thans als een hellich onderfcheit tuffchen *u*, (*te*) en *uw* (*tuus*) wordt aangemerkt, was voorhenen onbekent. Toen wiften in 't Eengrepige van geen *uw*, zoomin in (*tuus*) als thans in *u* (*te*). Wij verachten niet, in tegendeel wij keuren voor goet, 't geen 't gebruik algemeen heeft ingevoert. Maar bij gebruik moet het blijven; taalregelmaat (*Analogia*) kan 't niet leeren. Hiervan leest gij bij

M, STOKER, *Rijmkron.* bl. 42. b.

Seyden: beere wy fullen varen

Met v, daer v WILLE ff.

bl. 60. a.

Ende feiden daer bouen: fidi dronken?

v spife is noch niet besonken.

L. V. VELTHEM, *Spieg. bistor.* inleid. bl. 1.
Ende hebbet hi v wel v gedochte.

Want v troest nemt mi den vaer.

Die *Chroniken uanden Stichte uan Utrecht*; MS. fol. (zijnde ene vertaling van J. DE BEKA, *Hist. Episc. Trai.* verscheiden echter van 't MS. door den Hr. MATTH., ZOO wij op de uitgave konnen vastgaan, in zijne *Analekt. med. aeuvi T. III.* ingevoecht:) fol. 1. b.

Ende behoet v urienschap ende wederstaet vwe uianden.
 waar wij ook aanstonts die brugge w. gebezicht zien, zoodra zij benoodigt was.

WIJNGAERT VAN S. FRANCISCUS, in den *Souter.* fol. 163. b.

*Ik hebbe dicwil waerdich gbeweest v giften te verliezen,
 Mer v duecht heeft mijnder ontfermt.*
Prologhe van Porphyre, treursp. achter de *Peoene van Mechelen*, (reets van later tijt) bl. XIX.

*Staect v verwijt, en blijft ghy euen grof,
 Ia v voorstel is hier van cleynder weerden.*
 En wie schreef anders. Begeertmen van meer woorden voorbeelden? wat zeggen deze?

De kamer van Schiedam voor de *blauwe acoleye van Rott.* na 't begin.

*Syn leeringhe fris, maet, laet vry versweghen NU,
 Dan warender Nazarci.*

rw. *En daer na de Opbiten opgbesteghen RU.*
 Ook verder op,

*De weert is ons quant, ick moet nomen U,
 Aldus wilt aenkloppen zonder schromen NU,
 't Zal ons vromen nu, tot baet komen LU,
 Ten zijn gheen dromen RU, die ick vertreckende ben.*

Noch in 't zotte,

*Van Hectorum meughdy wonder lesen NU,
 Die om Andromida bad veel vresen GRU,
 Ende Agamemnon om Clitemnestra die schoonen
 Leeft van Paridem, en Helenam midts desen LU,
 Sy hebben volstandigb gbebleven in 't wesen RU.*

Zoumen ook denken dat dezen kwalijk schreven, en hunne toebn ter tijt gangbare uitspraak verloochent of niet gekent hebben? zou ook de Schrijver der *Aenleiding tot de Ned. Dichtk.* door deze BIJDAGEN N°. II. bl. 161. volgg. in het licht gegeven, diergelijke voorbeelden wel ooit voor oogen gehad hebben? Dit geloof ik niet; ten minsten zijne woorden bl. 162. „ Niet wel smaect ons het rym van NU op „ SCHUW, of *bui*; schoon zulks by voornamen Dichters ge-

„vonden word. Eer zouden wy kunnen toestemmen *bot* „op *zot*, en *viſſchen* op *miſſchen* [lees *miſſen*].” geven geen gunſtich getuigenis. Zachtzinnige en zedige berisping of verbetering is de baer moeder van taalbou. Die een ander berispt, dient zelve eerst te beproeven, of op zich niet paſſe, *tuſſe eſt doctori*, enz. De ſchrijver (die mij ganſch onbekent is) dunkt mij een weinich ſchielijk in het bekeuren van den Heer HUYDEC. met de woorden bl. 163. *Die Heer heeft waerlijk luttel meer kennis van de ſpeltkunde, dan van de ſpelkunſte gebad*, in beiden zeer ongegront. Ook verraad't hij in 't voorgen. zijne eigen ſpelkunde gevoelich, zich in vele opzichten te zeer vergapende, maar 't mij toefſchijnt, aan ene hendaachsche uitſpraak, die thans, dat waarlijk te bejammeren is, bij onze meeste Nederduitſchetaalopbouwers hunne grootſte taalkunde uitmaakt; daar die in tegendeel het laaſte in aanmerking behoorde te komen, en dan alleen, wanneer een algemeen gebruik vereiſcht, dat wij iets aan haar inwilligen, gelijk alhier; dewijl niemant lichtelijk thans zoude overgaan, om *ſchuw*, *luw*, *ruw*, hoe barbaariſch door de bijvoeging de uitſpraak ook worde, zonder w te ſchrijven: zoodra voor 't overige in *trou*, *vrou*, *leu*, het gebruik in het bijvoegen der w algemeen is, zal ik mij bedenken om het te volgen, maar eer niet. Hierin is het gebruik onzeker, maar is aan den anderen kant gewetticht in *nu* (*nunc*) en *u* (*te*), daar het zelfde recht van *nuw* en *uw* te ſchrijven plaats heeft.

F. 314.

Thans ZINGT en KLINGT bij 't gedruis,]

De lezer vindt licht, dat hier ene woordenspelning, van hoedanigen der Dichteren werken thans vol zijn, in acht genomen zij. Hoe fraai dezelve ſtaat, weten zij, die de inwendige heilichdommen ener zuivere dichtkonſt, zaken en geen woordenklanken eiſchende, gegroet hebben. Hoe zeer de ſchriften onzer Dichteren hiermede pronken, en weeldich zijn, kunnen anderen leeren. Wij hebben op bl. 337. reets iets aangeroert.

HUYDEC. *Pr.* merkt bl. 417. aan, dat onze taal zich zeer vermaakt in twee woorden van den zelfden klank bij een te voegen. Dit ſchijnt ook zoo. Hiervan bij den zelven *bolle golven*, bl. 41. met voorbeelden bekrachticht, en vrij hol uitgedrukt door het *Konſtgenootſchap* CONCORD. ET LABORE.

Al moeft ik nu het ſpoorloos waterſpoor

Bij 't dol gerol der bolle golven door.

Hiervan het *ſtenen van ſteenen*, zie de *Pr.* bl. 418. Het donde-

deren, en ander geluit met gelijkklinkende woorden uitgedrukt; zie bl. 228, 254, 504. Vergelijk er mede FRANS de HAES, in 't *Verned. Portugal*, bl. 42.

*Men hoort gekraek, gedreun als van een grooven donder,
Die brommend' stommelende en vreeslijk romm'lende onder
Den grond, zoo ver bet oor kan reiken, benen rolt.*

ANTONID. *Ijstr.* I. bl. 6.

————— Gelijk by zomerdagen
*Een biezwarm op de bei wort heen en weêr gedraegen,
En mort en dommelt met een mommelend gedruis.*

Voorheen beviel mij meer dan thans, het geen ik in ene vertaaling van Sannazarius inbracht,

*Het zeenat tiert als dol, daar 't toomeloos aan 't bollen,
Zijn bolle golven doet als bergen opwaart rollen,
En woedt en wroet en zoekt en broest en schokt en wrokt,
En ganjche steden, in zijne open kolken slokt. Wint!*

Het is nochtans niet om 't even, alles met dezelve maat te meten. Wij zeiden reets, dat onze taal in het zamenvoegen van twee gebuurwoorden zich zeer vermaakte. Hiervan hondertmalen geur en kleur bij de Dichters zamengevoecht; zie BADON bl. 218. *gunst en kunst*, elders. Zoo zecht ook VOND. *Maria Stuart*, bl. 3. 1646. Keul.

Men RUKT EN PLUCKT, en bijt,
in *En.* XII. bl. 563.

Met al hun MAGHT en KRACHT aenbeffen zonder kans.
ZEEUS, *Wolf in 't Schacpvel*, bl. II.

De ruime tempel KRIELT en WIELT van wicbelpaapen.
J. BADON, *Herders- en Veltzangen*, bl. 245. zijner *Ged.*

Maar, schoon ik SLECHT EN REGT mijn Priester zing ten prijze.
bl. 290.

Die uw' LUST EN RUST bestreên.

HOOGVII. *Aartsvad.* I. bl. III.

*Gelyk een vuur, dat in een' boogen tempel staat,
Staag GROEIT, en GLOEIT alwaar bet raakt. — —*

II. B. bl. 44.

Elk ZINGT en SPRINGT en roept: gezegent is de dagb.

Dit uit een groot aantal een enkel. Maar in zulk geval moet niet alleen alle schijn van gemaaktheit uitgezondert, maar daar moet ook zorch gedragen worden, dat de menichvuldigheid geen walge wekt. Want ook, dat dit ene enkele reize, in gevalle van klanknabootzing, geschiede, kan gaan, maar dit in vele andere gelegenheden te doen, ja met opzet te zoeken, is bij mij geen werk van smaak meer. Ik veroordeel ook hier mijn eigen zelfs. Wat doet hier *klingt en zingt*. Wat kracht? wat fraaiheit? ellendige

dige rijkklanken, die ons ons zelve zooverre doet verloop-
pen, datwe klatergout van goud niet meer te schiften we-
ten! *klingen*, gelijk regelmatig goet is voor *klinken*, dacht mij
voorhenen aardich, ik hadde er ook bij anderen voorbeelden
van gevonden; zie een voor allen, VOND. *Gijsbr. v. Aemst.* 1. 2.

Ons klooster zingt en klingt, en is niet meer verbeugt.
Zie HOOGSTR. *Gesl.* bl. 192. Dat niettemin *klingen* voor *klinken*
zeer goedemunt zij, bewijzen, buiten KILIAAN. ook deze vol-
gende plaatzen. J. BURCHOORN, *NieuweWerelt volgecken*, bl. 44.

Als de tong voor d'oiren KLINGT,

Hoort men hoe de Vogel singt.

BARTAS *Vertal.* door S. Heins, III. D. II. Week, bl. 348.

Snoo werck-getuig des doods: 't is niet, het soet GEKLANGH
Van myne boersche fluyt, noch houd den bovensang b.

D. V. KOORNH. *Medec.* fol. 564. a.

Geroepen bebbende metten CLANGH van Trompet.

vf. 324, 325.

Met andere doemwaarden VRIJ-

GEMAAKT, en met uw gunst bevoordeelt.]

Wij moeten hier met een woort aanmerken, dat deze
woortsplitzing ten einde eens regels van dien aart zij, dat
eens geens is, maar niet te veelvuldich weerom moet ko-
men. Ik kan mij met genoegzame voorbeelden verdedi-
gen. Lees er van HUYDEC. *Pr.* bl. 415. volg. Vergelijkt
A. PELS, *Gebruik en Misbr. des tooneels* bl. 7.

Dewyl geen Schouwspel ooit vertaond wierd, of 't was in-
Gesteld ter eere van een' darstele Godin.

Dezelve in Q. Horat. *Dichtk.* bl. 11.

In 't Heldendicht wordt ook begékt, die als een Wind-
Verkoper, Markgek of Kwakzalver, dus begint.

VOND. *Virg.* En. B. VII. bl. 362.

Saturnus dochter, straf

Van aert, en Koningin der Goden, komt voort af-
Gestegen uit de lucht.

dezelve *Batav. gebr.* 1. 4. bl. 19.

Onze afkomst vangt en spant, en zonder iemand aen-
tezien, te water sleept naer vreemde wingewesten.

ANTONID. *Ystr.* 1. bl. 1.

Een drift van zeilende bosschaedjen af en aen-
Gedreven, als een enz.

Kn bl. 14.

— — *Eer zy de vryery kan hooren,*
Is die op vleugels van den westewind voer uit-
Gedragen.

MOONENS *Vervolg der Pœz.* 4°. 1720. bl. 19.

*Neem de vlugge dichtſchenkaedje,
Die ik zelf u gaerne toe-
Neuride in uw luſtboſſchaedje,
Mynen vrient ter eere, in 't god.*

v. 340.

De zegetrompen hebt GESTEKEN.]

De taal heeft breek, brak, gebroken; ſpreek, ſprak, geſproken. Dus ſchijnt ook de regelmaat te vorderen, ſteek, ſtak, geſtoken. De Heer TEN KATE D. I. bl. 565. ſtelt dit van de iv. i. claſſ. en ſchrijft: „*Steken, pungere, ſtak, geſto-
ken, ook geſteken bij HOOFD EN KIL.*” zie ook D. II. bl. 430. a. De Hoogduiſchen *ſtechen, ſtach, geſtochen.* MOONEN *Spraekk.* 1740. bl. 213. *Ik ſtecke, ik ſtak, geſtooken.* Doch dewijl de laaſte meer op willekeur dan op de taal zijnen arbeit bouwde, willen wij hem niet ſterk ten bewijze aandringen.

Wij willen zien, wat er de Ouden van zeggen.

Broeder THOMAS *Phyſica*, ofte Natuerkunde over 't Heelal. MS. fol. XIII.

*Voert v duncket dat ſterren ſcieten
Ende ſterren ſcotte vallen lieten
En ſijn en gheen recht ſterren niet
Diemen alſoe ſcieten ſiet
Tis die lucht ende ONTSTEKEN es
Ic ſal v vroet maken des.*

MELIS STOK, bl. 15. b.

Ende hebben ONTSTEKEN die poert.

L. V. VELTH. *Spieg. Hiſt.* B. IV. cap. 3. bl. 217.

*Niet lange en hebbense dus GESTEKEN [gegraven]
Sine [d. i. of zij.] quamen op een groot gat.*

en bl. 129. B. II. cap. 38.

*Geuennynt was die cnyf,
Daer die Coninc met was GESTEKEN.*

S. Franciſcus *Legende* fol. clvi. d. in den Souter, *Hi was dikwyl ſo ſeer ONTSTEKEN met vuerygher vlammen van caritaten.*
KILIAEN *vertaling van Guicc.* fol. 53. *met meſſen GESTEKEN.*

Rijnsburc in 't amour. v. Rott. de blauwe acoleye.

Een amoureux berte, ONTSTEKEN van binnen.

Amſteldam. aldaar,

Dat deur Cupidos ſtrael vyerig is ONTSTEKEN.

c. v. MANDER, *Schilderconſtengrondt* fol. 9. a.

Op eenen Eſel, die daer quam gbeſtreker

Op den watercant, en badde GESTEKEN

De wuyf in de Rivier.

B. HOUW.

- B. HOUW. *Maobbien*, I. B. 21. bl.
Al hebby veel volcx verblent de zinnen,
En met uwen strael der liefden DOORSTEEKEN,
 C. V. GHISTELE, *Virg. En.* bl. 70. b.
En sprack tot haer selven vlamnich ONTSTEEKEN.
 D. HEINS, *Lofz. van J. C.* bl. 57; en 65.
 — — — *Met beylig vyer* ONTSTEEKEN.
 ANTONID. *Jhr. B. II.* bl. 39.
 — — — *Daer Danaë gekerkert zich ontboud,*

Zijn alle wachters stom en d'oogen UITGESTEEKEN.

B. I. bl. 18.

Gansch Amsterdam is in eilanden AFGESTEEKEN.

EN VOOR hem HOOFT, *Ned. Hist.* 1677. bl. 5. *Vrankryk,*
om die beknopte mooghentheit, GESTEEKEN *van den ouden baat.*
 en bl. 6. *den gemeenen baat teghen den Bisschop* ONTSTEEKEN.
 zie ook zijne *Brieven I.* bl. 3. 1671.

VOND. alleen in *Virg. En.* vijfentwintich malen.

En I. bl. 131.

Nu eens vervaerelijck de krijgstrompet GESTEEKEN.

zie ook bl. 167. 346. 428. 529. maar zeer weinich *gestoken.*
 HOOGVL. *Aartsvat. IV.* bl. 84.

En Abels offer werd met bemelouur ONTSTEEKEN.

Ik moet bekennen, dat mij deze voorbeelden overtuigende leeren, dat zowel *gesteken* als *gestoken* van gangbare munt door alle tijden heen geweest zij. Uit aanmerking der Onregelmatigheit, die ik in dit *gesteken* meende te bespeuren, en van welks tegendeel ik bij mij zelfs noch geen volledig vonnis gestreken hebbe, is dit Deelwoort door mij tot heden een onverzoenlijke haat gedragen. Hij is nu vrij wat gestilt, en noch zoo veel te meer, nadat ik, 'tgeen u wonder! een weinich meer in 't lezen op dit Werkwoort gelet hebbende, most opmaken, dat bij de outste Schrijvers, zoo niet meer, ten minsten wel zoo veel *gesteken* als *gestoken* gevonden worde. Ik heb het altoos zorchvuldich gemijdt, in anderen afgekeurt, en ook hier verwezen. Ware 't de slotklank niet geweest, men hadt er ook *gestoken* gevonden, gelijk op r. 48. 174. maar nu behoude ik *gesteken* onbeschroomt. Of het echter niet aan een zeevroech en overout verloop moet toegeschreven worden, zal ik onbeoordeelt laten.

vf. 353.

Dat, uit EEN Christens mont geboort.]

't Verschilt vrij veel van-goede taal te zeggen *een Christens mont.* Hiervan kon mij TEN KATE beter onderricht hebben.

Lees

Lees hem D. I. redewiff. II. bl. 349, 350. waar hij zeer-eenvoudich en klaar aantoot het onderscheiden gebruik van een *Bischops kleet*, en eens *bischops kleet*. Het zelfde heeft ook hier plaats.

vf. 416.

Let ik op Jezus zuivre MIN.

Meermaal heb ik bij mijzelven gedacht, of er geen onderscheit ware tusschen *min* en *liefde*. *Liefde* begreep ik werdt voor ene geoorloofde hartstocht, *minne* ook wel voor ene ongeoorloofde in een' kwaden zin genomen; en zoo bevondt ik het bij KILIAAN, die van *minnen* zecht, van de Hoochduitschen meestijts in een' kwaden en vuilen zin te zijn gebruikt; en verder op *min* en zijne zaamgezetten vele verklaringen geeft, die dit ook bij ons aanduiden, als *minnespel*, *minnedrank*, enz. meest ten kwade, 't welk wij van *liefde* niet weten. Wiltge meer, lees D. V. KOORNHERT I. B. 6. H. fol. 274. b. f°. of fol. 14. b. 12°. 1630. van de Zedekunst, welke plaats wij niet kunnen voorbijgaan uit te schrijven. Dus zecht hij: „De Minne wert by velen oock uyt gesproken mette naem van Liefde, maar dat oneygentlijk. Want de ouden oock verstaan hebben by de Liefde, een reyne, maar by de Minne een onkuyfche tochte des herten. Dit vindtmen in de oude Neerlantsche boeckē doorgaans ende wel uytdruckelijc in 't oude liedeken vant Klercxken ter scholen, te weten,

„ *Dat HEETE MIN wel magh verkouwen,*
 „ *Maar REYNE LIEFDE magh nyet vergaan.*

„ Hier mede stemt oock over een d'Overlantsche sprake: „ want daar het woort *minnen*, 't welk van *minne*, geen minder schande en iste noemen, dan hier oneerlijk luyden, d'alderdorperlijkste woorden, diemen op 't alderonschamelste magh verhalen inden openbaren bordeelen”. Hij teekent dit Hoofdstuk met den naam *Vande minne of byslapenslust*. Zijne tijden, die hij beleeft heeft, zijn onze tijden niet.

r. 501–503.

*Gij, die, na uwe bemelvaart,
 Als overwinnaar beerscht daar boven,
 Wat doe ik buiten u op de aart.*

Wij twijfelen, of deze woortschikking wel bij iemand zal aangenomen, en niet eer aangezien worden voor een *Λακόλουθον*, zoo als men in de Scholen spreekt, in welke, voor dat de mening en zin van den Schrijver uitgedrukt is, men een nieuwe aanvangt, die van de eerste niet afhangt; of anders, waarin iet ontbreekt, dat ter nootzakelijke zinvulling vereischt wordt. Echter is de aart hier enich-

enichzins verſcheiden, gemerkt de aanspraak in den vijfden naamval ingericht, teffens andere naamvallen met zich voeren kan. D. V. HOOGSTR. in zijne aanspraak voor de *Geflachtlijst* bl. LXIX. berispt over zulk een *Anacoluthon*, als ongeoorlooft, ANTONIDES. Bijzonder in het stuk van Vergelijkingen doet HUYDEC. het zelfde omtrent VONDEL, in zijne keurproeve, bl. 58, 168, 237. Voech er uit den zelven noch bij, *En. B. X.* bl. 447.

*Bloos hoefst, en zonder beem, en blonck, zoo bel en ſchoon,
Gelijck gesteente in goud, dat aen den bals gebangen,
Of tbaer, tot ciersel dient, of als yvoor, omvangen
In boſchboombout, OF ALS YVOOR, in terehyntb
Van 't rijke Oricie gezet, den kunstprijs wint
Door zijnen ſchoonen glans, VOOR, ALS YVOOR, DAT in tere-
hyntb, enz.*

Een voorbeeld dat enigzins nabij het onze komt. geeft de HR. HUYDEC. uit BRANTS *vredegedicht*, op bl. 338. gy, o *Heiland zal ik noemen*, voor U. Een ander *Anacoluthon* leze ik ook bij REINS, in den *Lofz. van J. C.* bl. 59.

Dat God

*Hem ſelven ook een wet om onſe wil ſou ſetten,
TE worden, dat wy zijn, voor, zou worden.*

Van gelijken VOND. in *Virg. B. IX.* bl. 426.

*De Troiſchen, lang gewoon de muren voor te ſtaen,
AEN 't worpen met getuigh en ſchichten ſtadigh aen,
EN STOOTEN ſtijf van zich met kloeten, en met ſtocken.*

Zy rollen ſteenen, voor, zij ſtooten, of alleen ſtooten zonder en, ten ware de Dichter hier gemeent hadde en aan 't ſtooten, dat zeerduister zijn zoude.

Noch anders is het gelegen met het geen wij vinden bij VOND. *Een god, als gy, zijt waardich*, voor is, en wat er meer van die foorte bij te brengen ware.

Maar wij ſtappen hieraf, vermoeit van aanwijzen van miſſlagen, op eene wijze, die ik vertrouwe dat mij niet evel zal worden opgenomen, gemerkt ik met mijne miſſlagen te gispen en te berispen, enige dingen heb trachten aan te wijzen, waarvoor de oefenaar van Taal- en Dichtkunde zich onder anderen te wachten hebbe. Wij hadden meer te zeggen, maar vonden hiermede aan ons oochmerk genoeg gedaan.

A. K.

Op bl. 332. reg. H. leeft men
„ dat ene kleiner laachte dan waar in ”
in plaetze van
„ dat ene kleiner laachte waar in ”

MAENDELIJKSCHE BY-DRAGEN

TEN OPBOUW VAN NEERLANDS TAELEN-DICHT-KUNDE.

N°. 21. voor den 1. van Hooimaend 1760.

MYN HEEREN,

De liefde, die ik tot de fraeie Dichtkunde heb, heeft my getrokken, by myne ledige uren. tot het doorbladeren der Poëten; by welke gelegenheit ik vaekmael aenmerkingen over deze en gene Vaerzen, die ik aentrof heb gemaakt, en fraeie spreekwyzen aengeteekend, zoo tot vermaak, als om 'er my zelve, zoo ik immer besloot zelf eenige uren aen de Dichtkunde te besteden, nuttig door te wezen. Dus heb ik gene kleene verzameling by een gebracht, die mogelyk in Uwer Edelheden *Bydragen* van eenig nut zou kunnen zyn, tot welk een einde ik die, hoe zy ook moge weze, toezend aen Uwe Edelheden.

Ik heb vaek in het maken myner aenmerkingen myne jeugd over stoutheit beschuldigd, dat zy dorst onderstaen zülke doorlugtige mannen te beknibbelen; maer als ik de vermaning van den voortreffelyken Heer HUIDECOPER zag, die elk aenspoort, niet uit haet, maer tot voortzetting van de kunst, elkanders werken te toetsen, en het gebrek met bescheidenheit aentetonen, zoo men iets meent te zien, dat tegen de reden stryd, besloot ik voort te gaen, en die les naertekomen.

Ik heb een' eerbied voor alle de dichters, die ik aenhael, en deze aenmerkingen niet gemaakt om iemants werken te benadeelen, maer slegts tot nuttige waerschouwing voor my zelve en voor anderen, zoo 'er eenige nuttheit

Bb

uit

uit kan ghaeld worden; naerdemael ik niet zoo verwaten * ben, dat ik alles voor een fout zou willen doen doorgaen, wat ik niet goedkeur; geenszins; elk denkt byzonder, en ik heb geen reden om te geloven, dat ik beter denk dan een ander, daerom ben ik steeds gereed om ~~straks~~ myn gevoelens te veranderen, zoo my iemand, met reden en bescheidenheit beter onderrigt, het geen ik ook wensch, dat men zal doen, naerdien ik ondervonden heb, dat men nergens meer door vordert, dan wanneer men zyne feilen door kunstenaers word aengetoond, wanneer men die, naer het voorbeeld van Apelles, naderhand kan verbeteren, en 'er zich voor wagten.

Zoo ik merk, dat deze myne Aenmerkingen aen Uwe Edelheden, wier kundigheit in deze soort van zaken ik met vermaek gedurig beschouw, behagen, zal ik meer en meer myn vermogen aenwenden om iets tot den nuttigen arbeid, dien Uwe Edelheden hebben ondernomen, medetewerken. Ik neem onderwyl de eer Uwe Edelheden van myne hoogachte te verzekeren.

MYNE HEEREN

UW.E.D.W. Dienaer.

Nec timide nec temere.

DICHTKUNDIGE AENMERKINGEN.

Iste Aenmerking.

De Heeren Schryvers der *Maendelysche* BYDRAGEN merken in de aenteekeningen op het fraeie dichtwerk van den Heer DE HAES, in hun 14. No. zeer wel aen, dat men den *Nacht* nooit uit de *Westerkinnen* moet laten komen, gelyk vele Dichters dit gedaen hebben, maer altoos uit het *Oosten*. De Heer HUYDECOPER heeft dit zoo klaer aengetoond, en de fraeie

---

* Zou, met dorlof, zou ~~verwaten~~ ook ~~verwast~~ konnen beteekenen? KILIAEN en HUYDEC. leeren het ons voor ~~verlaten~~, en in den *baan* ~~gevoelen~~, verstaen.

fraeie Natuurkunde leert het zoo zeker, dat 'er niet aen te twyfelen is. De verstandige HOOGVLIET heeft het op de aengehaelde plaets, in de *Bydragen*, zeer wel waergenomen. Wy trekken hier een gevolg uit, dat een Dichter, wil hy een kunststuk aen den dag brengen, in de Natuurkunde, zoo wel als in de Aerdrykskunde en andere fraeie wetenschappen moet geoefend wezen. Die dit verwarelozen, het zy onbedagt, of door onkunde, zeggen niet zeldzaam dingen, die valsch, zoo niet belachlyk zyn, ten minsten tegen alle reden aenlopen. De zoetvloeiende HOOGVLIET, die zoo natuurlyk, zoo wel den nacht uit het Oosten deed aenkomen, vergreep zich echter op eene andere plaets tegen deze aenmerking in *Abr. den Aertsv. 6 B.* waer de gelovige Sara dus spreekt:

Hoe! zoude ik twyfelen aan Gods beloftenissen?

6 Neen! de Zon zal eer baar jaarlyks loopspoor missen,

De MAAN des morgens in het OOSTEN ondergaan; enz. De Maen loopt altoos van het Westen naer het Oosten, en gaet dus altoos in het Oosten onder, naer onze wys van spreekken. Men kan dit zien in het doorwrogte werk van den doorlugtigen Hoogleeraer LULOPS. *Als men*, zegt die Heer, *des avonds acht geeft op de plaatsing der Maan ten opzigt van een vaste sterre, en men des anderen daags des avonds op het zelfde uur wederom de plaats der Maan gadeslaat; bevindt men dat zy van die Sterre omtrent 13 graden ten Oosten is afgeweken, zoodat zy omtrent 47 minuten later onder onzen Middagcirkel komt, dan de Sterre, daar zy 's avonds te gelyk met dezelve onder den Middagcirkel gevonden wierdt, waar uit men op kan maken, dat de Maan van het Westen naar het Oosten, en dus volgens den rang der Hemelteekenen bewogen wordt.* Inl. tot de Besch. des Aardkl. bladz. 125. lid 90.

Gods beloftenissen zouden des zeker missen, omdat de Maen in het Oosten altoos ondergaet, het geent vlak stryd tegen Sara's kragtige betuiging, en de meening van den Dichter.

Wy merken hier, ten opzichte van de Aerdrykskunde, die ook voor een' Dichter zeer noodzakelyk is, aen, dat wy nauwlyks dezen regel van den Heer

DE HAES verstaen *Portugal* I. B. bl. 5.

't *Spaensche* zout *schuurt* zynen *westerkant* ;
Terwyl 't, in 't *Oosten*, *grenst* aen 't *Kastiljaensche*
strand ;

Portugal *grenst* eigenlyk in het *Oosten* aen de *Spaensche* Provincien *Andaluzie*, *Estremadura* en *Leon* : *Kastilie*, het voornaemste *Landſchap* van *Spanje*, word voor het geheele ryk genomen. Dit 's zeer wel ; maer hoe komt het woord *strand* hier ? *Portugal* *grenst* aen deze zyde aen geen *strand* van *Kastilie*, maer aen het vaste land van *Kastilie*. Zoo men *strand* in de betekenis van allen *boord*, *scheiding* enz. van een gewest kan gebruiken, is het goed ; dan tot nog toe heb ik dit niet gevonden, en zie nog de reden niet, waarom die keurige en zoetvloeiende *Dichter*, dit hier gebruikt heeft.

II.

Niets is fraeier in een *Vaers*, dan dat, het geen de *Redenrykers* opklimming noemen. Men zie daer proeven van in het 14 stukje der *Bydragen*. * Dan een *Dichter* moet zorgvuldig opletten, dat hy hier geene mindere zaken op meerdere laet volgen, en het min gewigtigste voor het meergewigtigste plaetst. Hier misgrypen zig velen. Voor allen zullen wy het uit den Heer HOOGVLIET aenwyzen, in *Abr. den Aertsv.* III. Boek.

— De boom draagt dorre blaân,

Men ziet geen *smaaklyk* ooft aan *groene takken* bängen.
Dit 's zeker geen wonder, als men geen blaren aen bomen ziet, zal men 'er ook geen *smaaklyk* ooft aen vinden, en als men het eerste gezegd heeft, spreekt het laetste van zelf.

1ste Boek.

Deze *aartkloot* zal veel eer *veranderen* van *stef* :

Eer zal 't *gebergte* zich *neerzitten* in de *Zee* : enz.
en vyf regels lager,

't *Gebergte* mag *wyken* en de *steile beuvels* *beven* ;

Maar *nimmer* 't woord, dat by aan *Abram* heeft *gegeven*.
Als

---

* Ook onz voorg. Stukje No. 20. bl. 331. en volg. gedrukt, lang na we dit ontvangen hebben.

Als de Aerdkloot van zyn plaetse veranderde, zou er iet meer geschieden, dan wann'er het gebergte, deel van den Aardkloot, in de zee werd gezet. De onderste regel zegt niets. Als Gods heilbeloften zo vast zyn, dat de Zon en Maen eer haer glanssen zouden verliezen, en de aërde van plaetse veranderen, behoeft men geenszins te twyfelen, dat zy zouden wankelen, als de steile heuvels beven, dat vry wat minder in zich besluit, dan de voorgaende zaken.

Nog eens zegt dezelve Dichter in dat zelfde voortreffelyk werk:

*Die met my vaderlant, en huis en maegschappy
Verliet. —*

Als men het vaderland heeft verlaten, volgt het van zelf, dat men zyn huis en Maegschap ook vaerwel heeft gezegd.

VONDEL *Altaergeb.* I. Boek.

Een appelbeet kost lyf en ziel bederven:

Een doll' lust bekoomt den mensch zoo zuur.

Kon de lust naer den appel iet meer doen dan ziel en lyf bederven, dat de appelbeet zelf reeds gedaen had?

VIDIUS zondigt vaekmael door de weeldrigheit van zyn geest hier tegen: *Metam.* I. 292.

Omnia pontus erant, deerant quoque littora ponto.

De zee en 't lant was een, men zag het al gedolven.

In eene bare zee, een vlakke zonder stromt. VONDEL.

en vaers 315. zegt hy:

Separat Aoniös Aëtaëis Phocis ab arvis,

Terra ferax, dum terra fuit, sed tempore in illa

Pars maris & latus subitarum campus aquarum.

— 't vruchtbaer lant, zoo lang 't in zyn bestek

Noch lant gebleuen was, biel Attika gescheiden

Van 't vette Aoniën, en Focis vruchtbre weiden,

En was nu bare zee en slechts een watertuin. VOND.

En zeker geen wonder, daer alles niets dan een bare zee was, 't geen VIDIUS reeds vergeten had, dat te voren door hem was gezegd.

Zoo ook in het derde Boek der *Hersch.*, na dat hy

In schone vaerzen gezongen had, hoe de Nyl en alle andere stromen door den heeten zonnegloed waren uitgedroogd en zelfs:

*Mare contrahitur: ficcaeque est campus arenae.
Quod modo pontus erat, quosque altum texerat aequor,
Existunt montes.* ———

De zee word enger en een zandvoelt, wat met golven
Noch flus bedekt lag, wort gebergte, eerst diep gedroeven.

En zoo straks laet hy 'er op volgen:

*Ima petunt pisces: nec se super aequora curvat
Tollere consuetas audent delphines in auras.*

De visschen duiken, en geen Dolfyn durft bestaen,
Naer zyn gewoonte, 't hoofft te water uit te steken.

De groote kenner der Dichtkunde ADDISON merkt hier zelfs aen, dat dit uitdrogen van de zee hier te digt volgt op het uitdrogen der rivieren, en dat NAZO die vaerzen wel had mogen sparen. Zie ADDISONS Werks, Ovids Metam. boek II. 296.

I I I.

De voorgaende aenmerking heeft ons gelegenheit tot dit volgende gegeven: te weten, dat een Dichter, als hy van iets gezongen heeft, dat voorname Personaedjen of Zaken niet konden uitvoeren, zich zorgvuldig behoort te wagten, van nimmer te zeggen, dat het mindere niet konden doen. Schoon dit geen bewys nodig heeft, en klaer is, heeft VONDEL dit echter verwaerloosd. In het vaers, dat het opschrift van den getemden Mars voert, leest men deze regels:

*Neptuin verloor den drietant, die de stranden
En rotzen schudt. De Krygsgodt wrong Vulkaen
Den moker uit zyn vuisten, onder 't slaen,
En klonck den staf van stael uit Plutoos banden.*

En Tritons schulp was by trompet en trom
Te beesch te schor om vyanden te ontzeggen.

Triton word by de oude Dichters als een heraut van Neptuin, die hem last geeft om de zee te bedaren,

of

of een het woedeti te helpen; afgebeeld. Nadat VONDEL verhaald heeft, hoe de Kryggod Mars de voornaemste Goden hün geweer ontrukkt, en den Zee-god Neptuin zelven weerloos gemaskt had, voegt hy er by, dat Tritons schulp by trompet en trom te heesch was, en de woede van Mars niet kost beletten. Dit is waerlyk luttel wonders. Neptuin was wapenloos, en vermogt niets, hoe veel te minder zyn kneegt, die boven dit geen gezag op oorelogen immer is toegeschreven. De Dichter heeft hier segen alle reden, en waerfchynlykheit gezondigd.

I V.

OPDRIESCHEN vind men in de beteekenisse, uit den grond doen opkomen, oploeken: ANTONIDES Ystr. I.

— Waeruit d' Ykoning wort geloofst.

Zyn watergodendom om hunne wrack te wetten,
Te hebben opgedriescht met klinkende trompetten,
En Zeekinkborrens. —

Ik teeken dit hier zoo zeer niet aan om over dit woord opdrieschen iets te zeggen, schoon het my op ver na zoo Poëtisch en kragtig niet toefchynt, als oploeken, gelyk ANTONIDES dit kon gebruikt hebben, ten ware men in verouderde woorden meer smaek vond dan in bekender, of om geen tweemalen het zelfde woord te gebruiken, zich hier van bediende, gelyk dezelve Dichter doet in het IIde B.

— Toen de opgedrieschte vloeken

Bistonden, heet op wrack, Itaelje te bezoeken.

Maer ik maek hier deze aenmerking. ANTONIDES voert den Ysbroom in blakenden van gramfchap op den Amstel, wien hy wil bestryden, omdat dees hem over zynen brakken vloed beschimpt had. Elk trekt met zyne bondgenooten ten ftryde; doch de Yvorft, die zoo veel beweging maekte, komt zeer flegt van de reis. Neptuin werpt hem den mond vol flym en flyk, dat hy, volgens Proteus raed, uitbraekt op het Pampus, waer hy deerlyk kwynde. Deze verciering was hier niet onaertig, indien de Ykoning de voornaemste Personaedje niet was, die reeds in het begin word ten toon gesteld, en geftraft, als een onbezonnen Vorft, en dit bedryf boezemt den lezer reeds eens

minachting in voor iets, dat de Dichter ten hoogsten top van eere wil voeren. In een Lofgedicht op iemand, of iets, of in een Heldendicht moet niets den lof en den naam der hoofdpersonaedje kwetzen, maer alles moet samenspannen om den lezer liefde en achting voor den Held in te boezemen. Geene Helden-dichters hebben dit zoo treffelyk waergenomen, als VIRGILIUS en HOOGVLIET. Schoon de *Ilias* van HOMERUS verwonderlyk kunstig is, brengt echter de dolle drift van *Achilles* een afkeer voor die hoofdpersonaedje in den lezer aen. Een edelmoedig hart kan geene achting krygen voor een' onbarmhartigen, die den overwonnen agter zyn wagen sleept. De reden zelve van den Oorlog, dien HOMEER beschryft, moet van eene hoere afgeleid worden, dat ook minachting baert. MARO zelf, hoe naeuwkeurig hy zynen *Eneas* voor alle smet tragt te bewaren, heeft werk genoeg gehad om den lezer in hoogachting voor dien held te houden. Het bedrieglyk verlaten van *Dido*, door *Eneas* onteerd en trouw beloofd, brengt den lezer in kwade gedagten van dien vromen held, waervan de yver om den last der Goden te volgen hem naeuwlyks kan verschonen. HOOGVLIETS *Abram* is hier altoos groot, en een waer Held. Ik geloof, dat men in den heelen Bybel geen beter Personaedje zou vinden, de Zaligmaker der wereld; en mogelyk Elias uitgezonderd, voor een heldendicht; naerdemael alle Personaedjen, hoe heerlyke daden zy hebben uitgevoerd, geen onderwerp voor een gelukkig heldendicht kunnen zyn. GIDEONS ongeloof geeft straks een smet in het karakter van dien Held. MOZES ongehoorzaamheit aen de fontein, en zyn dood in de woestenye zoude eene onvolmaekte uitkomst van een Heldendicht geven; of men moest die feilen verzwigen, en eene andere uitkomst maken. Ik oordeel, dat ANTONIDES beter zou gedaen hebben, zoo hy dezen stryd van den Ysroom niet, of op eene andre wys had opgehaeld.

V.

BRON. water, dat uit den grond ontspringt, en te samen stromende een' Rivier maekt, houd men voor het

het begin van dien stroom, en de wel, daer dit water uitkoomt, hiet men de Bron van eene Riviere. Zoo hebben de *Ryn, Maes, Schelde*, eene bron, geenszins het *Y*, een tak der Zuiderzee, die tegen de Hollandsche duinen doodloopt, en evenwel wenscht

ANTONIDES, *Ystr.* I. Boek:

*Gy groote Stroomgod, laet uw bron myn Hippokreen,
De boge Muiderberg een' Helikon verstreken.*

Dat iets, hetwelk in de natuur der dingen niet te vinden is, de daed van een' ander zou uitvoeren, is nauwlyks te begrypen. Zoo ik van het *Y* kan zeggen, *laet uw bron myn Hippokreen verstreken*, zou ik ook, met het zelfde recht, als ik iets van het Zeeuwfche eiland *Schouwen*, in 't welk men nauwlyks eenen boom vind, zong, kunnen zeggen: *laet uw bosch my een Tempe verstreken*. Maer dan eischte ik iets dat onmogelyk is, en my nooit kan geworden, en derhalven iets dat buitensporig is. Een Dichter leere hier uit, hoe noodzakelyk het is op alles acht te geven. De minste kleinigheden zetten niet zeldzaam een Dichtstuk fraeiheden by, daer de minste kleinigheden het ook veel van zyn' luister ontroven, zoo zy kwalyk te pas komen. Ik heb lang getwyfeld, of 'er in de Historie van *Narcissus*, die *QVIDIUS* met zoo veel zwier beschryft, niet iets schulde, dat door zyne onwaerschyndlykheit in het oog liep, schoon ik lang in beraed stond, of ik 'er iets van zou aenteekenen, omdat ik my zelve hier mistrouwde. *Narcissus*, Zoon van de Nymf *Liriops* en den stroom *Cefizus*, was voorspeld, dat hy gelukkig zou wezen, zoo hy geen kennis van zyne schoonheit zou krygen. *Narcis* door het bosch dwalende, koomt aen eene beek,

—— *Zoo klaer als Zilversteen*

Zoo klaer gelyk Kristal ——

Hier viel de Jagtknaep neer, vermoeit van bitte en jagbt,

Om zich van koelte en bron te dienen, ondertusschen

Genegen zynen dorst met versche bron te blusschen,

Verneemt by drinkende al een' andren dorst en trek,

En door zyn eigen scbyn in 's water, zonder vlek

Be-

Bekóort, bemint terstont een ongelicbaemt wezen,
 En ziet den schyn aen voor een lichaem —
 Is het wel waerschyntlyk, dat *Narcissus*, Zoon van
 een stroom-god, gedurig in het veld en aen beken
 verkerende, in den ouderdom van zestien jaren,
 zich zelve nimmer in het water zou gezien heb-
 ben, nimmer ontdekt, dat de beeldtenis van een li-
 chaem in het water zich vertopnde? Dit hielt my
 een lange poos onzeker, en ik merkte *Narcissus* in
 een staet van zwaarmoedigheid aen, die vaekmael,
 gelyk de Geneesheeren ons leeren, den mensch doet
 vrezen voor iets, dat waerlyk alleenig in de inbeel-
 ding bestaet. Dan sints ik de keurelyke werken van
 den Heer ADDISON, een Engelsch Dichter, in han-
 den heb gekregen, heeft de aanmerking van dien
 Heer op dit zelfde geval, my versterkt en overtuigd,
 dat hier iets tegen de waerschyntlykheit aenliep. Dit
 geval van *Narcissus*, teekent die Heer op deze plaets
 aen, gaf waerschyntlyk *Milton* gelegenheit om die ge-
 dagten aen *Eva* toetepassen; doch, myns oordeels, was
 haer verwondering, toen zy haer eigen beeld en gedaen-
 te in het wáter zag, veel redelyker, en naturelyker,
 dan die van *Narcissus*. Zy was een ongeoesend, pas-
 geschapen Wezen, en des ligter te bedriegen; maer *Nar-
 cissus* had reeds zestien jaren in de waereld geweest,
 was broeder en zoon van de *Waternymfen*, en men
 móet daerom onderstellen, dat by lang te voren voor zyn
 ongeluk, by bronnen en water verkeerde. ADDISON'S
Works pag. 287.

V I.

BEGRAVEN. kragtig en deftig zyn deze vaerzen van
 ANTON DES, *Ystr.* I. B.

Daer Heemskerk, onder 't ys in eindelooze nachten
 BEGRAVEN, even fier de golven durf verachten.
 Maer ruim zoo schoon deze regels van den doorlug-
 tigen *Dressaert*, in *Welzen*:

Die vele maenden van de waereld afgescheiden,
 BEGRAVEN onder sneeuw bus leven zullen leiden
 By 't hongrig builen van 't ruig ongedierte fel
 In 't koningryk der nacht.

Ik wenschte wel, dat my ismant eens schoner regels
 aen-

aentoonde dan deze zyn, om de stoutheit der menschen aentetonen, en wat een fiere ziel durft ondernemen. Die geheele voorspelling van den Stroomgod van de Vecht is overfraei, en toont een blyk van het edel vernuft des Amsterdamschen Tacitus.

Wy merken hier aen op ons woord *Fier*, dat het zelve zoo wel voor *grootmoedig*, als voor *trotsch* en *hoogmoedig* in onze taal gebruikt word, als uit dit vaers van ANTONIDES blykt. De Franschen gebruiken dit woord ook in den zelfden dubbelen zin, gelyk men zien kan: *Dictionnaire Encyclopedique* le mot *fier*.

In deze regelen heeft men ook eene van de plaetzen, waer HOOFT het woord *Nacht* vrouwelyk maakt. De Heer HOOGSTRATEN merkt met recht aen, dat het mannelyk geslacht moet gelden. Men zie hem in de *lyst der Zelfst. Naemw.* in *Nacht*.

V I I.

MORDWIL. beteekent *dartelheit*, *brooddronkenheit* enz. Zeer kragtig en fraei drukt HOOFT de rampen, die de stoutheit, en den moedwil volgen, uit in deze regelen. *Velzen*.

*Wat is het sterfelyk geslaecht ook zwak en broos?
6 God, hoe licht vergrypt een uur, door 't radeloos
Bestaan van MOEDWIL slinks, 't gheen eeuwigbeits
verlengben*

Met alle wysbeits raeds niet weér te recht kan brengen!

V I I I.

PEIL is een merk, dat voor zaken gesteld word, om derzelver maet, hogte, te bepalen enz. ANTONIDES *Bell. aen hand*, van Amsterdam:

*En ziet uw waterstad Europas oog en pracht,
Gebeven boven PEIL der waereltlyke magt.*

Ik wenschte wel te weten, als Amsterdam boven het *peil* der waereldlyke magt was verheven, wat Amsterdam dan zyn zou? Zekerlyk van eene goddelyke magt. Zoo 'er ooit een grootspraak of *Hyperbole* gemaakt is, is het deze. ANTONIDES, wien men een gezwollen styl toeschryft, is het echter niet alleen die zulke grootspraken gebruikt, en de Dichter geeft dien lof aen zyn begunstigde Stad. Het zou iemant misschien vreemder schynen, zoo wy zeiden, dat Helden zelve, by de Dichters, van zich zelve zulke groot-

grootspraken doen. *Eneas* zegt by MARO *Aeneid.* I.
Sum pius Eneas — fama super aethera notus.

I X.

PRONKEN beteekent pralen, bovaerdig getooid zyn; of een streng gelaet aennemen, als onbeweegbaer ziten, wanneer men ergens over misnoegd is. Ik vind dit woord in een misselyken zin gebruikt in VONDELS *Gysbr. van Amstel*, 4de bedryf:

*En zag, toen ik een poos verbaesd bad zitten PRONKEN,
 Een dikken rook en smook, en na den rook de vonken.*

Gysbregt verhaelt hier aen zyne Vrouwe, wat 'er al omging in de Stad, hoe veel gevaers hy had doorgestaen; hoe hy naer het Klarissen Klooster zich had begeven, om te zien hoe het met de heilige Maegden zoude aflopen; hoe hy het Klooster zag ingenomen, en op een boom klom om het noodlot der Nonnen te zien. Dit geheel verhael is deftig; maer hoe VONDEL een Held, als *Gysbregt van Aemstel* was, kan doen zeggen, *ik zat te pronken*, betuig ik niet te verstaen. Ik denk, dat VONDEL het slegts in den haest heeft neergezet om een Rymwoord te vinden, en zyn vuur niet uittebluffchen. Dit gebeurd niet zeldzaam den Dichteren. Wy zouden echter oordeelen, dat men beter deed, als men in het vuur van zyn vaerzen te maken is, en geen bekwaem rymwoord kan vinden; VIRGILIUS naertevolgen, die waerschynelyk om zyn vuur niet te doven, halve regels, die hy niet behooryk kost vullen, openliet, dan lamme vaerzen, door het inbrengen van woorden zonder zin te maken.

Vriendelyk bedanken wy den ervaren Schryver voor dit gezonden stuk, recht in den smaek voor onze *Bydragen*. Wy hoopen dat ieder tael-en dichtliet hier door zal werden uitgenoodigd, en dat deze kundige oordeelaer ons by vervolg meer zyners herfen vruchten voor onz blaedjen zal gelieven toeteschikken; mocht het ons gebeuren, zyn Ed. by name, of ten minsten by *adres* te kennen om minzaam te briefwisselen, wy zouden niet nalaten door onz gewoon lettergeschenk zyn Ed. onze verplichtinge te betuigen.

Deze BY-DRAGEN werden te Leyden by *Job. Le Mair* alle maanden uitgegeven, en zyn mede te bekomen te Middelburg by *Tailifert* en *Gilliffen*, Zierikzee v. d. *Thoorn*, Flissinge *Pajenaar*, Amsterdam *Houttuyn*, *Tongerlo*, *Meyer* en *de Wit*, Haarlem *Bosch*, Rotierdam *Arrenberg*, 's Hage *O. en P. van Tbol*, Delft *Stork* en *vander Smout*, Utrecht *Kroon*, de *Paddeningen*, *Sruyt*, de *Meyeren* en *ten Bosch*, Groningen *Spandauw* en de *Wed. Groenewoud*, Leeuwaarden *Chalmet* en *Comp.*, Franquer *Huytsma*.

MAENDELIJSCHE BY-DRAGEN

TEN OPBOUW VAN

N E E R L A N D S

T A E L - E N D I C H T - K U N D E .

N°. 22. voor den 1. van Oegstmaend 1760.

*Ik zal myn tekst en preek tans in drie deelen deelen,
En de onderdeelen doen vervolgen zoo 't behoort.*

Ik zal — ik zal . . . . .

*Elk wagt met aandacht na 't vervolg van dat ik zal,
Maar let men op den zin, dan zegt by niemendal.*

LANGENDYK.

M Y N H E E R E N !

Ik gebruike deeze woorden van den blijgeestigen Haarlemfchen Historiefchrijver en Dichter tot een opfchrift boven deezen mijn' brief, niet zoo zeer om dat dit aan wekelijksche en maandelijksche blaadjes eigen is; indien ik aan den *Spektator* of *Philantropie* schreef, zoude ik zekerlijk een Latijnsche of Grieksche Phrases of Dichtregel ter materie dienende, opzoeken, maar aan de Uitgevers der *Maandelijksche Bijdragen* schrijvende, kan ik volstaan met eenige regels uit een goed Neerduisch Dichter, of wel met niemendal, want ook in deezen heb ik gemerkt, dat Gylieden U het slaafachtig gebruik deezer eeuwe onttrekt. Ik doe het voornamentlijk met oogmerk, om dat ik deezen mijnen brief, gevoeglijk in zoo veele deelen zal kunnen verdeelen; en zoo het niet schijnen zou, dat ik bij voorraad eene al te laage gedachten van mijne eigen harsenvruchten wilde ver-

C c

too-

toonen, om daar door Ulieder gunst voorinteneemen, een loopje te dikwerf by openbaare Redenaars en Schrijvers gebruikt, om niet ras ontdekt te worden; ik zoude tot een tweede reden opgeeven, dat het bij flot van rekening, met mijn Brief wel gaan kon, even als met den *Prediker* die LANGENDYK naar zijn gewoonte zoo geestig affchetst, namentlijk dat ik *niemendal zeggen zal.* — Doch ter zaake.

Ik ben een beminnaar, en bij voorkomende gelegenheden, ook wel eens een oeffenaar der Nederduitsche Dichtkunde, dus ik nu en dan, zoo veel mijn nauwbeperkten tijd zulks wil gedoogen, dan eens met mnder, dan eens met meerder geluk, de handen aan de Lier slaa. De Nederduitsche Taalkunde is al te naauw aan de eerstgenoemde en bij mij op hoogen prijs geschatte liefhebberije verknogt, dan dat ik ten opzichte van dezelve geheel onverschillig zoude zijn; doch of het mijne geartheid mede brengt, dan of het al mede aan tijdsgebrek is toeteschrijven, ik bepaal mij alleen tot dezelve-taalkennis in haar zuiverheid, zoo alsze in, en vooral na de tijden van *Hoof* en *Vondel* tot een trap van volkomenheid geklommen is, waar van men, zoo lang 'er geen algemeenen Regel is vastgesteld (en wie is *Canonijk* genoeg om die gezag te geven) geen beteren hoeft te verlangen; Hier mede vernog ik mij en zoo lang mijn smaak niet verandert, zal ik mij bij die keuze houden. Dit gaat echter zoo ver niet dat ik mij zoude onttrekken om ook van zulke nieuwe hedendaagsche Schrijvers gebruik te maaken, die lust hebben om uit de zee der outhed de paerelen der woordafleidingen op te visschen, om van hun te leeren, hoe men een redelijk verstaanbaar woord, immers daar men de betekenis van weet, geheel onverstaanbaar kan maaker, voor iemand die niet gewoon is gemeenzaam met *Melis Stoke, Claas Colijn, Veltbem, Sebriek van Roudorne*, eneen geheele bende *Retborijkers*, te verkeerren: — Voor hun, die dezelve dagelijks gebruiken, is het van meer nut, wijl dezelve daar door bevestigt worden in het weder invoeren van woorden, die veele, schoon anders van een redelijk goed oordeel, niet kunnen verstaan, zonder behulp van een aantekening aan den voet der bladzijde; iets dat ik nog onlangs tot mijn gemak *gepractiseert* heb gezien in een Gedicht, 't geen zonder deeze voorzorge voor mij al zoo onverstaanbaar als een Turkschen Almanak zoude geweest zijn; Of, om in den kring van ons Nederduitschland te blijven, ik zoude zonder dusdanige *noten*, zoo veel slichting uit dat Gedicht en uit alzulk zoortgelijken gehaalt heb-

hebben; als een mijner Vrienden niet lang geleden haalde uit de sierlijke Redenvoering van een Dorppastoor, welke een aanvang maakende met de verklaring van de eerste Vraag van den H. C. bij die gelegenheid het woord *Troost*, met al zijn wortels en takken afleide uit de rijke bron der Oosterfche en Westersche taalen, minder om den aandacht der boeren, die doch al (dat onder zoo een reden niet te verwonderen is) meerendeels knikkebollen, gaande te houden; als wel om zijne geleertheid te toonen aan een hoop, die uit de naast bij gelegene Stad, als zoo veele bedevaartgangers waren toegevloeid en onder welke mijn Vriend om zijne nieuwsgierigheid te voldoen, zich mede bevond; besluitende eindelijk deeze Aterling van Cicero, met de verstaanbaare uitlegging: dat het woord *Troost* in onze moederspraake eigenlijk beteekende, iemand te *troosten* of *getroost* te worden. — Zie daar een klare uitlegging van een niet duister woord; doch ik keere na deezen uitftap, die ULieden mogelijk klugtig zal voorkomen en mij zelfs ook zoo toefchijnt weder tot mijn oogmerk.

Uit het hier vooren ter nedergestelde, zullen UEds. gemakkelijk kunnen begrijpen, dat ik meede een der Leezers van uw maandelijksch Geschrift ben. — Al aantonds bij de eerste uitgaave, behaagde mij, schoon ik moeite had om het tweede woord, BYDRAGEN namentlijk, voor echt nederduitsch te houden, het oogmerk als trekkende *Ter* (want *Ten* boven n° 17. denk ik niet, dat om eenige wichtige reden verandert is) *opbouw van Neerlands Taalen Dicht-kunde*; Twee zaaken, die helaas! al te weinig naar verdienften behandelt worden; doch ik schroomde niet, ongeveinst te werk gaande, te betuigen, dat de uitvoering mij niet altoos even zeer behaagt heeft. — houdt mij op het eerste leezen van dit geschrevene niet aanstonds voor verwaant of onkundig: zoo min als ik dit schrijve om ULieden afgeschrikken, of een meesterlijk oordeel over eens anders werk te vellen, iets dat anders in onze dagen niet nieuw is, zoo min wil ik het aan een volstreckte onwetenschap aan mijn kant toegeschreven hebben; doch de smaak is 'er alleen oorzaak van en daar is niet over te oordeelen †, 't geen

---

† Aan deeze mijne, mogelijk bedurven smaak, is welligt ook alleen toeteschrjven mijne verkiezing, om in het openbaar Kerk-Pfalmgezang de berijming van *Gargon* of *Halma*, en zoo dra ze, met Zangnooten verrijkt te voorschijn komen, die van 's *Kunfgenootfchap onder*

't geen den eenen walgt, zal den ander om dat het niet zeer gemeen is, voor een *delicateffe* houden. F. GUICCIARDIN zeide al in zijn tijd, volgens de vertaalinge van den Ridder P. C. HOORT * „De naturen der menschen zijn veel, „ derleij, zoo dat men niet licht verwerpen moet voor „ onwaar, 't geen dat men van iemandt verstaat gezeidt „ oft gedaan te wezen, al dunkt het eenen onnatuurlijk. ”

Dus moet het ook gaan met de uitgeevers en Leezers van alle bijzonder van *Critique* schriften; en het is geenszints mijn oogmerk om de bij ULieden geliefde oude Schrijvers in de haat te brengen. — Is het mijn gewoonte, wanneer ik lust hebbe mij eens opteschikken, liever bijeen Lakenkoper, die niet verdagt is, dat zijn stof door de mot verteert, bedorven, uit de moden, of van een verkeerde smaek is, als bij een oude kleêrkoper ter markt te gaan, zulks geeft geen zetregel voor anderen, in tegendeel ik stemme gaerne toe, die Lieden moeten ook haar prullen kwijt zijn: Ik volge in deezen slechts 't gemeene doch waarachtige spreekwoord: door de ondervinding bewaerheid: dat *het beste, 't beste koop is.* Mijn oogmerk is alleen, om in dit *tweede gedeelte* van mijnen brief UEds. te berichten, dat ik met anderen, het meeste genoegen, en waarlijk ook het meeste nut, uit uw werk haelen kan,
wan-

de Zinspreuk LAUS DEO, SALUS POPULO te Amsteldam bij den Dichterlijken Boekhandelaar P. Meyer onlangs van de Pers gekomen; of eindelijk die van den stichtelijken Dichter J. E. VOET, van wiens keurige berijminge ik meede onder *secretesse* reeds cenige bladen gesien hebbe, doch die, om de gezochte en zoo naa mogelijk te bereikene volmaaktheid te vinden, niet zoo spoedig voortgaan, als de verlangste der Liefhebbers van een noodzakelijke verbetering, wel schijnt te vorderen; 't geen ik daar uit moet besluiten vermits nog niet meer dan 36 Proefpsalmen heb ontfangen. Ik zegge, dat het mijne verklesinge is, alle deeze genoemde, den voorrang te geeven boven die, naar onse verbeterde tijden wel te recht te noemen *allendigen* DATHEEN. Kan men naar Ulieder rechte verbeelding, niet waanen, zonder belagchelijk te zijn, den evengenoemden te verstaan. Zonder behulp der Oude Schrijvers, gelijk UEds. zoo meesterlijk hebr betoogt, tegen de zulke die hem op een Lachverwekkende wijze zochten of scheenen te verdedigen? Ik verbeelde mij op mijn beurt, dat het meede geen onbelagchelijke vertooning zoude maaken in een onzer hoofdkerken op een min of meer verheven plaats te zitten beschanst achter een borstweering van zulke Dichters, als zoo even (bl. 2.) genoemd zijn, en die heeft men echter nodig om met hem, niet slechts in het wild, maar zoo als vereischt word, met den verstande te zingen.

* Zie zijne Vertaalingen: bl. 139. No. 79.

wanneer het ingericht is, om bij het voorstellen van een goed, immers redelijk Dichtstukje, het zelve te verzellen met zulke aanmerkingen die een jong Dichter kunnen leeren. Wat eigenlijk *Taal*, wat *dichtkundige Sieraaden* zijn; en zulks door voorbeelden uit zulke goede Dichters, die, zooze al niet ten hoogsten top van kennis zijn geklommen, echter onder de laagste Classis niet behooren; gelijk UEds. dit keurig hebt gedaan in N. 2 en 14. Of tot aanwijzing van Leemten en gebreken, daar een goed Dichter zelfs somtijds niet vrij van is, en die derhalven, aangewezen zijnde, ook tot baaken voor een jong Oeffenaar kunnen strekken en om die reden ook nimmer ten kwaede moeten genomen worden, gelijk Gijlieden dit, als schrandere Aristarchen, die alles uitmonsteren wat een werk wanstallig maakt, niet min naar den eisch hebt waargenomen, onder anderen, in N. 7. bij het wel getroffen *Digt-tafreel van het Goddelijk gerigt ten jongsten dage*. van den Hr. G. DE HAES, een Dichter die aanspooring, geen laffe bedilzucht waardig is. Als meede in N. 16. bij de beschouwing der nieuwstberijmde Psalmen; en eindelijk vooral ook in UEds. (terwijl ik dit Schrijve) laatst uitgegeevene N. 17. daar in Gijl. *'t Bataaffch Athene* van den Heere J. LE FRANCO. VAN BERKHEIJ, ter toetze brengt. — Zulke aanmerkingen, gestaafd met voorbeelden uit HOOFT, VONDEL, ANTONIDES, VOLLENHOVE, POOT, HUIDEKOPER, HOOGVLIET, DE MARRE, STEENWIJK, en andere, die geen vreemdelingen op Parnas geweest zijn of nog zijn, komen alle, vooral een jong Dichter te stade; en de aanwijzing der fouten op een bescheiden wijze, kunnen hem dienen, is hij anders niet te verwaant om te leeren, zich in 't vervolg daar voor te hoeden. — Men klimt allengskens en als bij trappen na den steilen Zangberg, wier top doch voor weinigen genaakbaer is. *Tempore & Studio* word 'er vereischt om wel te slaagen; en deswegens verdienen ze Lof bij mij, die de hand leenen tot dit laatste.

Bij gelegenheid dat ik de fraaije *Herderskouten* van J. LE FRANCO VAN BERKHEIJ, hier boven aanhaale, moet Gijlieden mij ten goede houden, dat ik het, door UEds. op bl. 278. in de aantek. aangehaalde verzuim tegen het geslacht van 't zelfsstandig naamwoord *Zwavel*, in het werkje zelfs niet ontdekken kan: ik vinde dit woord, na mijn geringe kunde wel en te recht gebezigt, bl. 9.

_____ en 't moeras 't geen 't veld bedekt,

Kweekt op zijn bodem 't veen vol zwavel, dat wij branden.

Cc 3

't Voor-

't Voorzetzel *het* in 't verkort behoort hier natuurlijk tot het onzijdig *VEEN*, *dat wij branden*, en niet tot de *Zwavel* die daar mede vermengt is en in gevonden word. — Indien het mij geoorloft waare eene aanmerking te maaken en noch den Dichter noch UEds. neeme ze mij kwalijk, het zoude zijn op de eerste der hier boven aangehaalde dichtregels, alwaar de driemaal zoo kort op elkander volgende verkorting van *het* in 't mijns oordeels, weinig luister aan de welluidenheid van 't vers bijzet, maar een hardigheid veroorzaakt die gemijd dient te worden.

Tot dus verre, vrees ik, dat ik bij zulke die met mij in smaak verschillen, of door haar kundigheid verre boven mij verheven, de zaaken met een ander oog beschouwen, geen andere toepassing zal krijgen als de laatste regels der bij mij aan het hoofd geplaatste verzen van P. LANGENDYK, wyl ik mogelijk naar zulker oordeel, nog *niemendal*, immers dat waardig is geleezen te worden, zal geschreven hebben; doch van ULieder bescheidenheid staat mij dit niet te vreezen. Vind mijn gezegde bij UEds. al geen volkomen goedkeuring, 't kan dienen om die snaar verder te roeren en mij door nieuwe redenen van mijn dwaaling te geneezen; dit strekt mij eenigfints tot geruststelling, dat men mij niet zal toeroepen:

————— *Word wijs, gij dwaalt alleen!*

'er zijn meer van uw Leezers die 't met mij eens zijn; 't is ook min of meer noodzakelijk dat de verkiezing onderscheiden is; *de al te eensgezinde Vrienden* in de Fabel van LA MOTTE, moesten op het laatste stilzwijgen, wyl 'er niet anders dan *ja, ja*, gehoord wierd. — het bescheiden tegen spreken is als het staal, 't geen door slaagen het vuur uit de steenen doet voortkomen.

Om echter UEds. gedult niet te tergen, kome ik tot het mij voorgestelde *derde deel* van mijn brief, 't geen weder bestaan zal in twee *onderdeelen*, die ik *bijdrags* om te dienen tot voltooiing van het bij ULieden onderhanden zijnde gebouw. — Ik koom hier meede te voorschijn, niet als een bouwkonstenaar, maar (om mij van een meermaal gebruikte Leenspreuk te bedienen) als een opperman of handlanger; kunnen deeze schielijk, bij tijds gelegenheid ontworpen stukjes, al niet dienen tot versiering van de gevel, plaatste in een achtervertrekje daar ze van weinigen gezien worden: of liever, om de leenspreuk daar te laten,
laat

laat deeze Dichtstukjes dienen om Ulieders geeft werkzaam te doen zijn in het bijvoegen van zulke aanmerkingen die mij tot leering en is 'er iets goeds in, tot aanspooring konnen strekken om zoo door tijd en vlijt te geraaken tot die kundigheid die 'er in een goed Dichter vereischt word, en geen gevaar te loopen die zuivere maagd, (ach waar ze nog ongeschonden!) in haaren luister te bezwaiken.

Ik behoeve geen verschooning te vraagen over mijne verkiezing in de stoffe deezer mijne eerste *bijdragten*; kon een *wiegzang* Ulieden met reden behaagen bij de geboorte van Uw Papiere kint? ik waag het UEds. thans op te diffchen een

Geboorte-Zang voor mijn Dochtertje.

Zijt welkôm! jongebooren spruit,
 Zijt driemaal welkôm! telg, die uit
 Onze Echverbintnis, als een nieuwe vrucht gesprooten,
 Een loon verstrekt voor waare min:
 'k Wensch dat Uw oorsprong en begin
 Met 's hemels zegen als een stroom worde overgooten.
 Doch teder voorwerp van mijn dicht,
 Koomt gij al schreijend in het Licht?
 Is dan Uw zwakke Ziel alreë beknelt door vreezen,
 Dat op dit Werelds Schouwtooneel,
 Uw rol en toegelegde deel,
 Wel ligt niets anders dan ellend en ramp zal wezen?
 Of is uw hart met druk vervult,
 Dat gij, schoon buiten uwe schult
 In d'algemeene vloek van 't menschedom zijt beslooten?
 Dien vloek die onzer aller hoofd
 Door 't eeten van 't verboden ooft
 Verkreeg als hem Gods wraak uit Edens hof deed stooten:

Daar hij met zijn verkregen gaê ,
 Zoo mild bedeeft van Gods genaê ,
 Zich in het vol bezit van 't aardrijk kon vermaaken ,
 Zoo niet de Vrouw , door Satans list
 Verleid , die gaaven had verkwist ,
 En door 't begerlijk oog haar hart in lust deed blaaken.
 ó Al te doodelijke beet !
 Wat brengt ge niet al ramp en leet
 Op 't Menschdom ? eerst zoo rijk van 's hemels heil gezegent ,
 Doch nu door 't Godlijk raadsbesluit ,
 Waar in 't Aanbidlijk recht blinkt uit ,
 Verftooten van al 't goed en door den vloek bejegent ,
 Zijt gij met dit uw lot begaan ?
 Is dit de bron van uw getraan ?
 ó Eerfontlooken Zon ! die pas begint te dagen.
 Maar neen ! uw Ziel is nog te teêr
 Voor dit begrip , ik denk veel eer
 Dat gy dus bitter schreid door pijnen die U plaagen.
 Ja teder wichtje , gij deelt mee
 Naar uwe kracht in 's Moeders wee ,
 Die doch haar druk en smert op eenmaal ziet verzoeten.
 Nu ze U , daar 't eigen beeld in leeft ,
 Als haare vrucht in de armen heeft ,
 Nu zal zij kuffende haar lang verlangen boeten.
 Zij dankt met mij den Opperheer ,
 En geeft zijn godheid eenig de Eer
 Dat hij ons Huwlijksgrond deez frifche telg won geeven.
 Ach ! (dit is onze bede t' zaam)
 Maak Heer , haar door uw' Geest bekwaam ,
 Om als een kind van U , ook t' uwer Eer te leeven ,

Gaaf

Gaaft gij ons uit Uw volheids bron
 Dit groot geschenk, dat dan de Zon
 Van Uw genade ook mogt in 't teder hartje schijnen:
 Schenk haar Uw gunst en hemels goed,
 Dat 's Werelds ramp en tegenspoed,
 Door Uw bescherming mag voor haar gezicht verdwijnen.
 Laat zij een spruit zijn door Uw hand
 Aan 's Levenswaterstroom geplant,
 Bewaar haar in Uw gunst voor hartverteerend lijden.
 ó Gij die onze zuchten kent!
 Onze oogen zijn op U gewent
 Gun ons in deeze vrucht veel stofse tot verblijden!
 Doch mogt het Uw' alwizen raad,
 Die eeuwig vast en zeker staat,
 Die nimmer wankelen kan ó Oppervorst! behaagen,
 Haar afesnijden door de Dood,
 Gun haar dan plaats in Abrams schoot,
 Ach mogt der Englen reij, haar voor Uw voetbank dragen!
 't Is waar, zij is in zonde ontsaen,
 Zij kan niet voor 't Gericht bestaan;
 De smet die op ons ligt, verkrijgt zij met het leven:
 Maar wil door uw barmhertigheid,
 Die altoos tegen 't oordeel pleit,
 Haar 't aangebooren kwaad, genadig God! vergeeven.
 Wasch haar in 't algenoezzaam bloed
 Van hem die eens den strotzen moed
 Van 't Pharisees gespuis, zoo krachtig kon vernaeeren,
 Als hij dus sprak: „ weg boozen, wijk!
 „ Voor kindren is Gods koningrijk,
 „ Dies laatste vredig toe, wilt haar niet van mij weeren.”
 C c 5 Schenk

Schenk haar dan, 't zij ze kerst of leeft,
 Dat zij altoos uw' invloed heeft,
 Het schild van uwe hulp dekk' haar voor ramp en smarten,
 Toon dat gij steeds haar Vader zijt,
 Zoo zijn wij in uw gunst verblijd,
 Zoo loven we uwen naam met altoos dankbre harten.

Het volgende Klinkdicht, zoo het anders dien naam kan dragen, strekke ten toegift; het is mij uit de Pen gevallen

Ter gelegenheid

Dat aan haar den H. Doop wierd toegedient.

Zoo word gij door den Doop uw Schepper opgedragen,
 En krijgt een teken van het eeuwig zout verbond:
 Mijn waarde huwlijks vrucht! terwijl des Leeraars mond,
 U inlijft in Gods kerk, zoo ras gij 't Licht ziet dagen.

'k Wensch dat dit offer mag aan d' Opperheer behaagen,
 Dat U het Zegel van dit teken werd vergaen?
 Geen water wafcht de Ziel van 't vuil der snoode zond,
 't Is Jezus bloed alleen, dat vrijd van straf en plaagen.

Volg dan o tedre spruk! mijn telg CORNELIA!
 Dien grooten Heilvörf in zijn Leer en Leeven na,
 Toon dat ge een ANNA zijt, een gaav van God verkregen.

Groei op in 's hemelfch gunst, zoo worde uw vroege jeugd
 Uw Maaker toegewijd door onbesprooken Deugd;
 Zoo deekt gij, 't is mijn beë, in d'allerbesten Zegen.

Ziet.

Ziet daar, mijn Heeren ! 't geen ik voor ditmaal UEds. toegeschikt had ; Gijlieden zult wel zien , al voeg ik het 'er niet bij , dat de raad van *Horatius* , om het gemaakte een geruimen tijd ter beschaaving onder zig te houden in deeven verzuimt is , de gelegenheid is ook daar toe niet altijd even gunstig ; vind UEds. dierhalven goed , om 'er tot het einde als gezegt heb , gebruik van te maaken , heb ik niets anders te verzoeken , dan dat UEds. de fouten , die 'er tegen de geslachten der Zelfstandige naamwoorden mogten ingefloopen zijn gelieft te verbeteren.

Ik ben , na toewenschinge van een onafgebroken welstand ,

IGNOTUS.

Mariendal bij 't Stichts Atheen,
den 31ste van Lentemaand
1760.

M Y N H E R E N !

Schoon ik weinig kennis hebbe van de poëzie , zoo kan ik egter niet van my zelfs verkreigen , om UE. dit veersje van myn Kleinzoön niet toetezenden. Hy is 15 dehalf jaar oud , en nu van de Schoolen gekomen , Hy zou nu de Academien gaan frequenteren , en heeft by die gelegenheit dit veersje gemaakt. Zoo 't my voorkomt is hy van een redelyke goede gousty in de poëzie. Doch om hem wat aan te zetten , zoo dogt my was dit best , om UE. dit veersje toetezenden , in hoope , zoo 't by UE. enige goedkeuring wegdraagt , van 't in uwe Bydragen te zien , welke ik zeer hoor pryzen , schoon men klaagt , datze niet te net gecorrigeert worden. Neemt dit niet kwalyk. 't veersje luidt aldus. NB. Spelling en alles is net behouden.

Ik zal my eind'lyk dan op 't glibbrig ys begeeven

Van 't Akademieleven.

Nu komt 't eerst op aan,

O Hemel ! stier myn gang en leer my pal te staan !

Tot

Tot hier toe kon ik dicht aan wal myn sloopje stierem.

Nu moet ik beene zwieren,

En kiezen volle zee.

O Hemel, geef my kalmte en dan een goede reet!

Het vleesch is kittelig, en hoort niet ligt naar reden,

Maar mint de dertelheeden,

De ziel is meest vermaakt,

Wanneer zy tot haar slegt en onvroom wit geraakt.

Hier tegen voel ik in myn hart een kloppende ader,

Een' droeven zielsverrader,

Die my het quaad ontvouwt:

Die my ook menigmaal van 't booze noch weerhoudt.

Maar gy, o God der goón! o Koning aller koningen!

Zie uit uw hooge wooningen

Op my barmhertig neêr,

En geef my, my tot nut te leeuen, U tot eer!

Zo zal een staadig vier op 't outerplat ontfoken,

Ter uwer eere roken.

Zo zal ik met gezang

Verheffen boven 't zwerk uw daên myn leven lang.

Symb.

B. a. d. b. b. g.

Dus verre. UE. zult my een singulier plaasier doen van 't 'er in te zetten, en veel verpligten hem die de eer heeft zig te noemen

MYN HEREN

UED. Onderd. Dienaar

22. Febr. 1760.

P. V. A.

MYNE

MYNE HEEREN!

De verstandige en welgeoeffende schryver van de *Digt-kundige Aanmerkingen* heeft pag. 395. niet wel den Heer HOOGVLIET berispt, dat hy Sara doet zeggen.

o Neen! de Zon zal eer baar jaarlyks loopspoor missen,

De MAAN des morgens in het oosten ondergaan; enz.

Ik zoude niet onderneemen om den Heer HOOGVLIET in dit opzigt te verdedigen, indien niet een plaats was bygebragt, om een verkeerd denkbeeld goed te maaken, uit de Beschryvinge des Aardkloots van den hoogl. *Lulofs*, op wien ik zekere betrekking hebbe.

De Maan gaat nooit in het oosten onder, zo weinig als de Zon; schoon zy van het westen naa het oosten loopt; dit heeft zy met de zon gemeen, en echter zal niemand zeggen, dat de zon in het oosten onder gaat. Alleen gaat de maan schielyker voort in haaren maandelykschen weg dan de zon in haaren jaarlykschen: beide duiken zy niet *in het oosten*, maar *in het westen* onder de kimmen, of eigentlyk wordt de Aardkloot zodaanig om zynen as gewenteld van het westen naa het oosten, dat en Zon en Maan en alle hemelsche lighaamen van het oosten naa het westen schynen voort te gaan, ryzende uit de kimmen op in het oosten, en zig onder dezelve verbergende, dat is, ondergaande in het westen.

De Maan gaat ieder dag *laater* in het westen onder dan daags te vooren, wegens den voortgang in haaren weg van het westen naa het oosten, maar zy gaat evenwel onder in het westen.

Misschien zoude het dienstig zyn dat dit den schryver of den Leezer onder het oog gebragt wierde; het geschiede maar zonder mynen naam te noemen —.

enz. enz.

Leiden 2. July

1760.

TAEL-KUNDIGE HEEREN!

Met groot vermaek lazen wy UEds. laetste Maend-Stukken N. 21. de Schryver schynt ons een Man van smaak en oordeel. Zyn gezegde echter over HOMER EN VIRGYL meenen wy, is niet te richtig;

Bl.

Bl. 406. vinde ik. In een Lofgedicht op iemand, of iets, of in een Heldendicht moet niets den lof en den naam der hoofdpersonaedje kwetzen, maer alles moet samenspannen om den lezer liefde en achting voor den Held in te boezemen. Geene Heldendichters hebben dit zoo treffelyk waargenomen, als VIRGILIUS en HOOGVLIET. Schoon de ILIAS van HOMERUS verwonderlyk kunstig is, brengt echter de dulle drift van ACHILLES een afkeer voor die hoofdpersonaedje in den lezer aen. Een edelmoedig hart kan geene achting krygen voor een' onbarmhartigen, die den overwonnen agter zyn wagen sleept. De reden zelve van den Oorlog, dien HOMEER beschryft, moet van eene boere afgeleid worden, dat ook minachting baert. MARO zelf, boe naeuwkeurig by zynen ENEAS voor alle smet tragt te bewaren, heeft werk genoeg gehad om den lezer in hoogachting voor dien beld te houden. Het bedrieglyk verlaten van Dido door Eneas onseerd en vrouw beloofd, brengt den lezer in kwade gedagten van dien vromen beld, waervan de yver om den last der Goden te volgen hem naeuwlyks kan verschonen. Wat HOMEER betreft; De Schryver ondersteelt dat zyne Ilias gedicht zy tot lof ener Hoofd-personaedje ACHILLES, iets dat lang niet zeekeer, en niets minder dan waerschyntlyk is; In tegendeel meenen wy, op goede gronden, dat het oogmerk van den onschatbaer grooten Dichter in dit overheerlyk keur-stuk geweest zy, 1, de verscheiden daden, van verscheiden belden, Achilles, Ajax, Hector enz. te beschryven, dus, 2, den gantschen Trojaenschen Oorlog t'zaem te vlechten, en, dat meer is, 3, de onheilen die op het ongelukkig volk vloeiden, uit de vuile bron van der Vorsten ondaden in een spiegel te vertoonen. Het stont hem immers vry, tzoowel in de Ilias de ongelukkige vruchten van onbetaemlyk wangedrag, als in de Odysssea de gelukkige uitkomst van dwalende wysheid, tot het einde zynere dichtkundige verbeeldingen te nemen, gelyk naderhand zeer wel is aangemerkt door ARIST. P. c. 6. HORATIUS pleit hier in ook voor ons, daer hy zingt, van de Ilias

I. B. Brev. 2. vf. 6.

Fabula, quæ Paridis propter narratur Amorem

Græcia Barbariæ lento collisa duello,

Stultorum regum & populorum continet æstus.

volgens HUYDECOPERS vertaeling —.

De fabel, waarin ons verhaald wordt, dat de Grieken in eenen langduurigen oorlog, ontstaan uit de liefde van Paris, hunne krachten tegen de Barbaaren verspilden; is niets anders dan een aaneenschakeling van Spooreloosbeden, zo van de KONINGEN als van de Onderdaanen, dit bevestigt onze eerste en 2de itelling

vf. 14.

vl. 14.

Quidquid delirant reges, plebsuntur Achivi,
volgends den zelfden keurigen vertaaler.

De buitenspoorigbeden der KONINGEN werden door de onderdaanen geboet, dit staevt onze 3de opgegevene reden.

Ja! de zelfde HORATIUS geeft den Dichteren deze les.

Arte Poet. vl. 120.

— *Honoratum si forte reponis Achillem:*

Impiger, IRACUNDUS inexorabilis acer,) sc. esto)

Fura reget sibi nata; nihil non arroget armis.

— dus vertolkt A. PELS deze regels.

Warneer ge op uw tooneel den Vorst Achilles stéit,

Verbeeld bem dapper, onvoorbidlyk, straf, verbolgen:

Hy weig're wetten, récht, en redenen te volgen

En laate, al 't geen bem raakt, afstuiten op zyn' kling.

Wy hebben de aangehaelde plaetzen genomen uit de Voorreden van den grooten BERGLER voor de ODYSSEA, door hem uitgegeven Amst. 1707. by wien en den Uitgeleerden FABRIC. in zyn *Grieksche Boek - Zael.* voornaemenlyk 1. D. bl. 253. volgg. meer over deze stof te vinden is, dan ons hier lust of past uit te schyden. Alleen merken wy aen dat de daed van *Achilles* zoo wreed niet zy, als een onkundige uit des Schryvers woorden zou opmaeken. *Achilles* sleepte den overwonnien agter zyn wagen, te weten, na dat hy reeds gefneuveld was, Hy doorboorde gevvellooze peezen, en sleepte het doode lyk van der Grieken grootsten vyand, die *Achilles* eigen halsvriend *Patroclus*, booven een aanzienlyke meenigte andere Helden, ter dood gezonden had, om Trojen heen, zie HOMER. *Il.* Σ tot X. Hier door nam hy zelv wraek, beurde den zinkenden moed der Grieken op, en brak het trotsche hart der moedige Trojanen, even dezelvde redenen waerom *David* het ontzachlyk hoofd van den vreezelyken *Goliath* afkapte en in *triumph* omvoerde. Wreeder was de daed van *Alexander*, die met dezen zelfden hoon den leevenden *Betis* pynigde, roemende, dat hy daerin zynen Stam-Vader *Achilles* mogt naervolgen, zie CURT. 4: 6.

Wat aenbelangt, de reden van den Oorlog, een *Hoer*, dit maekt het stuk van HOMERUS lang geen *min-acbting* waerdig, Hy wilde naer HORAT. tael de sporeloosheden der DWAEZE koningen en onderdaanen beschryven; wat was 'er dwaezer, dan, om een vuile overspeelfter, zoo groot een oorlog te ondernemen? Maar wy komin tot VIRGILIUS —

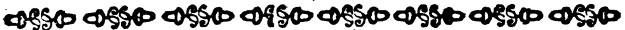
Geen Helden vindt ge licht, die onder hunne Helden-daden den roem niet hebben, van het een of ander lichtgeloovig meisjen misleidt te hebben; ik hoef geen voorbeel-

beelden van *Jason*, *Thefeus* en anderen aen te voeren —. *Aeneas* deedt het *Dido* ook, voortwaer een groote roem naer de zeden van *Aeneas* tyd, zich, hoe dapper anders, niet tegen den Min in het harnas te gespen, maer gewillig onder zyn gebied te bukken, en een schrandere weuw, niet onkundig in 't liefde-school, tot zyn wil te krygen, zonder vast gebonden te blyven. Doch! waer toe al dit dartelen? Wy gelooven dat *VIRGILIUS* dit met ryp beraed en overleg ter neer gestelt hebbe. — Om namenlyk ook hier door *AUGUSTUS* geslacht nog meer luister by te zetten; als wiens stam-hoofd *Aeneas*, uit de hand van de zich onderwerpende *Dido*, reeds het gebied hadt kunnen ontfangen over die machtige Carthagers, die het Romeinsche gebied naderhand 200 veel werks gaven, en eindelyk overwonnen, den overwinnenden *Scipio* eenen roemenden bynaam van *Africaner* verschaft hadden, Wy kunnen geen andere voldoende redenen vinden, waarom de Dichter dit anders in zyn *Aeneis* ingevoegt hebbe, zonder zich zelfs te ontzien van Carthago 300. Jaren vroeger gebouwt te stellen dan de synste tydrekenaers *cyferen* kunnen. Zie *SERV.* op 't 4de Boek der *Aeneis* vl. 459 —.

Ik heb myne verplichting aen de twee beste Dichters der Oudheid, myne grootste leer-meesters, en leerzame tyd-korters, ten deele voldaan, beter of langer kan ik niet, om dat my een op handen zynde reiz gebied iets anders aan te vatten, en *UEds.* van myn achting verzeekerende, te eindigen, onder de zinspreuk.

T E N T A N D O.

Zenders en Lezers hebben wy wel willen vergenoegen door de uitgave dezer brieven. Plaetz verbiedt ons over ieder in het bezonder onze aanmerkingen te geven; alleen betuigen wy de ervaren Schryvers onze verplichting voor hun blyk van genegen aendenken, en noodigen ieder kenner tot beantwoording aen onz opschrift, *den opbouw van sael- en dicht-kunde.*

MAENDELIJKSCHE BY-DRAGEN

TEN OPBOUW VAN

N E E R L A N D S

T A E L - E N D I C H T - K U N D E .

N°. 23. voor den 1. van Herfstmaend 1760.

T A E L K U N D I G E H E E R E N !

In leedige Snipper-uertjens, die my van gewigtiger bezigheden schaers overschieten, lust het mij nu en dan mijn vermaek te nemen in den verbaezend schoonen en net geregelden lust-hov onzer Moedertale, waarvan ik zelden een einde make, dan met verwonderde vergenoeving en opgewekte tael-lievde; Dan, meest gaet mijn wandeling door den zelve zoo toe, dat wij niet altyds onze oneindig kundiger Vorigangers volgen, maer dikwijls eens de vrijheid nemen, van het een of ander zijpaedjen, dat ons meer aenlacht, in te slaen, daer zy den regten weg kiezen, of zelv regt toe door te stappen, daer zij, naer onze gedachten, te ver ter zijde afweiden; Deez is de oorsprong van de volgende aenmerkingen, waer in wij, van de Heeren TEN KATE en HUYDECOPER, die twee lichtende vuer-baken voor hun, die zonder ge-

Dd

vaer

vaer van bank of klip, de ruime zee onzer tael-oeffeningen veilig bevaeren willen, waerin wij zeg ik van die Heeren hier en daer zeedig verschillen, door geen verkeerden wind van bedil- of roem-zucht, maer door de scherpe prikkels van heeten ijver gedreven, om der tael eenig licht of haere beoeffenaers eenig nut toe te brengen. Doch, ter zake!

Op het getuigen van den grooten TEN KATE en op de ondervinding van andere, die in 't beijveren der oorsprong-kunde scherp gezigt hebben, staet het vast, dat alle onze wortelwoorden *verba* zijn, en die nog wel *ongelijkvloeiend*, zoo dat men altijds de *substantiva* als afstammelingen van *verba* houden moet, en de *gelijkvloeiende verba* als wettige looten, van die *substantiva* B. V. *Drinken Dronk Gedronken*. is 't *ongelijkv. wortel-werk-woord*. *Drenk* 't afstammend *substantivum*. en *Drenken* 't daer van herkomstig *gelijkvloeiend verbum*; 't Geen, wij hieromtrent al tijds aenmerkten en bevonden, was, dat 't *gelijkvloeiend verbum* nooit 't zelvde met het *ongelijkvloeiende* beteekende, maer altijds ene naeuwere en aen zijn Moeder 't *substantivum* meer gehegte beduiding hadt, B. V. (om van *drenken* niet te spreken) *Binden Bond Gebonden*. is de wortel van *Band*, wiens vrugt *Banden Bande gebandt* heel iet anders dan *Binden* is. (zie TEN KATE I Pr. in BIND) *Zuigen zoog gezogen teelt zog*, welkers afstammeling *zoogen zoogde gezoogt* lang niet 't zelvde is met *zuigen*. en dus in alle andere.

Hier uit leerden wij I^o alle die *gelijkvloeiende verba*. die met haer in wezen zijnde *ongelijkvloeiende stam-woorden* 't zelvde beteekenden; gerust verwerpen. als *werken, werkte, gewerkt*, wiens stam

is 't oude *werken*, *wrocht*, *gewrocht*, of ook wel *wracht*, *gewracht*, dat HOOFT naer zijn overal uitblinkende taelkunde te regt beide behouden heeft; II^{de} Bleek ons hier uit klaer, dat van die *substantiva*, die alleen bestonden in den afgeknotten *infinitivus* van 't *ongelijkvloeiend verbum*, geen *gelijkvloeiend* gebooren kon werden, B. V. Wie zal van *Loop*, spruit van *Lopen*, *liep*, *gelopen*, ons opdringen *Loopen*, *Loopte*, *geloopt*? waer vindt men ooit van *Koop*, afgeknotten *infinitivus* van *kopen*, *kogt*, *gekogt*, *koopen*, *koopte*, *gekoopt*? Die deze twee tael-regels, tot mijne groote verwondering van de grootste Mannen over 't hooft gezien of ten minsten niet geboekt, met mij begrijpt en vast-stelt, trede dan ook voort, en zie het nut dat 'er uit spruite ter toetzing van *Beweegde Jaegde* en *lachte* door den zoo schranderen als arbeidzamen HUYDECOPER, met een *Wereld* van voorbeelden gestaevt, en daerop voor verbuigingen van beter tuk en echter stempel gehouden, dan *Bewoog*, *Loeg* en *Joeg*.

Wat *Beweegen* betreft, daer aen schrijft TEN KATE II D. bl. 503. beide de verbuiging wijzen toe, schoon hij I D. bl. 553. alleen *Bewoog* *Bewoogen* en II D. bl. 39. alleen *Beweegde Beweegd* erkent. MOGGEN schijnt mij ook voor 't laetste geweest te zijn, omdat hij, op zijn 205de bl. onder de voorbeelden van onregelmatige werkwoorden geen *Bewoog* *Bewogen* stelt, te meer daer de Hr. HUYD. op zijn 264. bl. om dezelve rede meent dat hij *vraegen*, *vraegde* boven *vroeg* verkooz. Om de gelijkvloeiendheid van dit *Beweegen* staende te houden, gaet TEN KATE bl. 39. II. D. en na hem HUYD. bl. 123. zijner onschatbaere *Proeve*, dus voort, *Wegen*, *woog*,
D d 2 ge-

gewogen. beteekende eertijds *movere*. ('t zelvde dat wij nu *bewegen* noemen) (1) van daer kwam *weg* *subst.* en dit baerde *beweegen*, *beweegd*; Werpt nu het voorzetzel *Be* eens *weg!* en wat zal dan *weegen*, *weegde*, *geweegd*, anders dan *woog*, *gewoogen* beduiden? 't is immers een en 't zelvde; maer dat toonden wij zoo, dat tegen den aert onzer aflei-kunde strijdig was —. Daer boven onz voorzetzel *Be* vindtge nooit aen 't *substant.* gehegt, en dus in een *gelijkvloeiend verbum* verandert, maer altijds voor 't *ongelijkvloeiend*, even eens verbogen blijvende, gestelt, dus zegt men nooit *bekijven*, *bekijvde*, *bekijvt*, om dat *be* voor *kijven*, *keev*, *gekeven*, en niet voor 't *subst.* *kijv*, gevoegt werd; 't zelvde vindt ge in *Belijden*, *Beled*, *Beleden*, *Belopen*, *Beliep*, *Belopen*, *Bekopen*, *Bekogt*, en meer andere; waerom dan ook niet *wegen*, *woog*, *gewogen*; *Bewegen*, *Bewoog*, *Bewogen*?

Lachte en *Jaegde* (2) vervallen uit het betoogde

---

(1) Van hier vind ik in een oud *getyden-boekken te Delft* 1484. geprint bl. 22. *Benediet den heer gi wakwiffchen en al dat waghert in den wateren*: Uit deze beteekenis van *zich bewegen* d. i. *gaen* laet zich zeer gemakkelijk *weg* afleiden, even als van 't Grieksche *ωω* ik *gac* met voorzetting van het *digamma Æolicum* F Fw via waerop *gegaen* werd; voor 't overige is dit *wegen*, om het dikwijls heen en weder slaen en *bewegen* van *juk* en *evenaer*, naderhand alleen der *wegschale* eigen geworden.

(2) De Hr. HUYD. bl. 166. keurt *lachte* en *loeg* beide goed, maer bl. 625. keurt hij 't eerste zachter, en 't laatste ouder en echter, bl. 257. enz. noemt hij *jaegde* oud en wettig, *joeg* verbaftert, en blijft bl. 630. nog van 't zelvde gevoelen —. Wij noemen hem alleen, om dat bij hem alle verschillende gevoelens onzer andere spraek- en spelkunst-schrijvers, opgegeven zijn.

de van zelfs, zoo dra men toonen kan dat *Loeg* en *Joeg*, goed zij, en niet te verwerpen; daer toe hebben wij de volgende redenen. I Dat onze naeste taelverwanten *het ongelijkvloeiend* opgeven, want volgens TEN KATE is *hlahjan* bij de M—G. van de eerste soort des derden rangs. Tot welken rang 't F—T. H. en *Allam*. *Lahjan* te brengen zij bekennt hij zelv niet te weten; *hlahan* der A—S. is van de tweede soort des derden rangs; het *Yslandsch hloria* is ook van de tweede soort des derden rangs; alleen der Hoogduitschen *Lahchen* is van den eersten rang d. i. *gelijkvloeiend*. Met *Faegen* is het even eens gelegen, alleen dat dit ook bij de H—D. *ongelijkvloeiend* is —. Van waer nu dat deze *verba* bij ons juist *gelijkvloeiend* zijn zouden? Doch, II stel eens dat ze van ouds van dien rang geweest waren, hoe kwam men dan aen 't ongelijkvloeiend *Loeg*, *Joeg*? — Wij meenen hierom datze al van den eersten beginne onzer tale ongelijk vloeiden, maer door misbruik gelijkvloeiend verbogen zijn, en dus niet dragen kunnen den toets van zuivre echtheid, om dat het gelijkvloeiend juist het zelvde met het ongelijkvloeiend, tegen onzen opgegeven zet-regel, beteekenen zou. III. Wij ontkennen niet dat de Hr. HUYD. een meenigte voorbeelden van (3) *Beweegde*

---

(3) Wij vonden dit bij de de rechte Ouden schaers —. Tot nog toe hebben wij in den BIJBEL van 1477. geen een bewijz voor *Beweegde*, *Beweegd*; ook geen een voor *jaegde*, *gejaegd* ontmoet. 't Opgegeven *getijden-boekjen* heevt bl. 22. *beweghet* —. *Bewegen* is ons echter voor *bewegen* wel voorgekómen, *alle die Epistolen en Euangelien enz.*, te Delft bij Eckert van Homberch, fol. XIV. *dat ghi niet haestelic BEWEGHEN en wert.* en op meer plaetzen.

weegde van *Lachte* en *Jaegde* heevt, die vanden oudsten tijd zijn, en hier 't jongste gezach hebben zouden, zoo de volgende kracht mijner verbeelding, dezelve niet een weinig van onkunde verdacht maakte.

Ik verbeele mij een' berooiden Kloosterling, bezig met het schrijven zijner getijden-boekjens enz. meer om de sinkende beurs met geld, dan om de Wereld met geleertheid, of de Kerk met Gods-vrucht te vervullen. Deez in 't midden van zijn ijver om 't papier vol, en de schijven in de zak te krijgen, laet alles uit de haestende pen vallen, wat hem slegts in 't onkundig brein schiet, waer door hij, bet in brabbel-latijn dan goed Neer-duitsch bedreven, telken reize deerlijk mis-slaet, en de tael jammerlijk vilt en kervt —. Deez verbeelding bevestigen zoo groote reeks van werkwoorden, die, bij ons, volgens hunnen echten aert nog gelukkig ongelijkvloeiend gebleven, by deez deftige oudheid echter op den gemakkelijken leest van gelijkvloeiendheid geschoeit zijn —. Van dit soort zyn (4) wijzen, gewijst. Bewijzen, Bewijst. (5) Buigen, gebuigt. (6) Ber-

---

(4) Van *weiz sapiens* kwam oud-tijds *weizen*, *weisde*, *geweist*, *sapientem facio*, even als van *blaeuw*, *blauwen*, *blauwde*, *geblauwt* enz. dit gav gelegenheid om ook *wijzen*, *ostendere*, en *bewijzen*, *probare argumentis* op dezelve wijze gelijkvloeiend te maken; BIJBEL: 1477. *Gen.* 3. *Die Here seide, wie heeft di GHEWYST dattu naecte waers. Deut.* 9. *ende dat ghi haestelic badt gelaten sinen wech die by u GHEWYST had.* dus ook *Deut.* 1. enz. *Alle die Epistolen en Evangelien* enz. fol. II. B *In dit Evangelio van buden waren Christo vier diensten en eren BEWEZEN, die eerste ere en dienste was hem BEWYST* enz. fol. III. B *dat wort hem BEWYST by de tacken van oliven.* fol. IV. A *dat wort ons BEWYST.* dus ook fol. IX. A en S. *Francisc. Wijngaert* fol. 1. col. 4. *BEWYST hadde.* enz. enz.

(5) BIJBEL 1477. *Gen.* 27. *en woer die moeten worden GHEBUYCHT.* Zie ook *Deut.* 25. *Epist.* en *Evangelien* enz. fol. XXI. B *GHEBUGEDE knyen.* fol. XXII. A *gbebuget.*

(6) De meergenoemde BIJBEL-VERTAELING *Gen.* 3. *ende ic ontjact mi om dat ic naect was ende BERCHDE mi.* *Exod.* 2. *so sloech*

Bergen, *gebergt*. (zie HUYD. bl. 334.) (7) *Senden*, *gesent*. (8) *Verderven*, *verderft*. (9) *Verslinden*, *verslint* —. En, gelijk uit onze onderstaende bewijzen blijkt, is daer mede niet alleen het een of ander *getijden-boekje-passionael* enz., maer zelfs de BIJBEL van 't jaer 1477. 't richtigste stuk dies tijds bezwalkt: wie zal ooit zulk wangebruik aen-nemen? en is het echter voor ons, niet op dezelve wyze, als *jaegde* en *lachte* en *beweegde* voor den Heer HUYDECOPER, goed te pleiten?

Vraegen, *vraegde*, daer HUYD. bl. 264. zoo sterk voor in de bresse springt, durven wij op dezen regel nog niet verwerpen, om dat het bij alle onze taelverwanten gelijkvloeit —.

Schendde, *geschend*, is ook al door den meergenoemden Heere HUYD. bl. 71, 71, en 622. met grooten ijver verheven boven *schond*, *geschonden*, maer wij meenen dat 't beide zy goed te keuren, mits men 't

on-

soech bi den man van Egipten doot ende BERCH hem in den zande. VOND. Gebr. bl. 11.

En haelt dit slechte volk, dat nodigh dient GEBERGT,
Meer plagen op den bals enz.

(7) De *Delfsche* BIJBEL Gen. 2. daer om SEINDE die Here God vaec in Adam. cap. 4. God beecot mi GHESENT een ander Saet over Abel (d. i. voor Abel zie id. Ling. Belg. cap. 10.) cap. 19. die ons GHESEINT heeft. cap. 20. daer om SEINDE *Ahimelech*. dus ook cap. 32. Numer. 21. B en *Israhel* SENDE boden enz. Paral. 1. c. 12. want die *princen der Philisteen* gingen te rade en SEYNDE hem weder. 't Moeit mij meer voorbeelden aen te haelen; Heel dit werk is 'er vol van, gelijk ook de meer genoemde *Epistolen* en *Euangelien*.

(8) Gen. 37. So dattet lant niet en worde VERDERFT van ghebreke. Numer. 26. ende bet (d. i. daer, zie HUYD. bl. 15, 16, 345, 471-473.) *geschiede groot wonder: dat chore* VERDERFT wort en dat enz. Deut. 7. tot dat bij se al op gbedaen sal hebben en VERDERFT. Nuiner. 14. vergave God dat wij VERDERFDEN.

(9) Gen. 37. een heeft heeft *Joseph* VERSLINT.

Ik geve van ieder slegts een staeltjen, en teekene alleen aen 't geen mij voor de hand valt.

ongelijkvloelend voor een lichamelijk breken, *bavennen*, houdt, en 't gelijkvloeiend voor een ander beledigen in eer, *goeden naamenz.* althands zoo schijnt het ons toe dat *steken*, *stak*, *gestoken*, is *pungere acu*, *acie cultri* enz. *Steeken*, *gesteeken*, *pungere verbis aculeatis*; zoo men 't echter een van beiden af wil keuren, zoude ik lieftv. onderschrijven 't gevoelen van den kundigen Schrijver der aenmerkingen op zijn eigen Dicht-stuk, (bl. 390. in U Eds. blaedjens) die niet beoordeelen wil, of dit *gesteeken aen geen zeer vroech en overbuit verloop moet toegeschreven worden.* Waer uit ge zien kunt, dat deez kundige Heer, uit spelling en onderteekening licht te kennen, der oudheid in dat stuk ook het grootste geloof niet geeft, en mogelijk van onze opgegevene regels iets gezien heeft, daer *steeken*, *gesteeken*, zo 't een en 't zelve met *steken*, *gestoken*, genoemd moet werden, vlak tegen aanloopt —.

Zie daer, Taelkundige Heeren! zoo deze bouwstoffen in U Eds. naeuwziende ogen niet te gering zy om aen 't keurig paleiz onzer Moedersprake gebruikt te worden, mogen wij wel lijden dat ze door U Eds. in uwe Maendelijksche blaedjens werde bijgedragen; wy zouden U Eds met onzen eigen naem van onze hoog-schting verzeekeren, zoo wij thands niet liever scholen onder de Zinspreuk

TENTANDO.

Van groot verlang zyn de waarnemingen van dezen snedigen Zender, wien we wel zeer bedankt willen hebben voor zijn blijk van genegenheid, bevelende ons by vervolg zyner gunst en gedachten. Te wenschen ware het, dat ieder redelijk mensch op zulk een wijze zijn oordeel te koste leide, en de *sapperarijnen* besteedde ten algemeenen oorbaer. —. Ondertuschen kunnen deze kundige Aenmerkingen een goed verstand verdere aenleiding tot denken, en misschien ook middel geven, om in dat deel onzer taelkunde, dat het minst bebouwd is, groote dingen te doen, en op voorbeeld van den dapperen HUYDECORER zijn werk te maken om de tijdvoegingen der werkwoorden, van verwardheid en misbruik te herstellen, en op vaste regelen te brengen.

---

vervolg hebben UWEd. moeds genoeg getoond, om schryvers, die van taelkenis veel opgeven, doch weinig en *alleen 't oppervlakkige* kennen, naar waarde te behandelen. alleen wenschte ik dat UWEdl. zich aen 't tegenblaffen van dien kans minder bekreund, en ons daer door niet van byna tweemaef 16 bladz., die meer rechtstreeks ten taelbouws hadden kunnen dienen, beroofd haddet. — van UWEdl. beloovde *eigen verbandelingen*, kan ik nog niets zeggen, dan dat het eenigste stukjen, dat UEd. ons nog hebt gelieven te schenken, (N° 13.) schoon geene zeer behaeglyke stofse (de drooge en twiflige spelling) ten onderwerp hebbende, den meesten kennen zeer voldaan en 't verlangen naar meer diergelyke opgewekt heeft; en meen ik vernomen te hebben dat UEd. tegen 't zelve misschiën eertlang enige tegenbedenkingen van ene kundige hand te wachten hebt. — Betreffende UWEdl. *correspondentie* (gelijk men 't noemt) onder de taelbouwers, voormaemlyk in N°. 20, 21 en 23. te vinden, is dezelve niet vroeg begonnen op te nemen, zy komt des te luiferrijker; hangende ik ten vollen mijn zegel aen UEd. *na-schryften* op bl. 404 en 428. Doch . . . van deze stukjes, die eigenlyk aanleiding tot dit mijn schryven gegeven hebben, spreek ik straks in enige aenmerkingen nader. —

'K moet nog eerst laten voor af gaen, wat ik van de *Bydragen ten opbouw onzer diebekunde* gevoele. — de *recensies* der uitgekomen dichtstukken, schoon meer voor jonge en eerst beginnende dan wel voor oude en ervaren dichters, zijn echter bescheiden, en leerzaam genoeg. Ik melde voormaemlyk N°. 2, 14, en 17; Op 't laetste aften zy 't my geoorlooft 't byna algemeene gevoelen mede te be-aemen, dat de jonge en lov verdienende dichter van 't *Bataafsche Athene* meer geleerd en verbeterd, dan wel bemoedigd wordt, welke twee inzichten in dat stukjen wel wat meer te zamen mochten vereenigd gaen. — Rechtstreekse *verbandelingen over de diebkunst* hebben UWEd. ons tot nog niet gegeven. Ook is 't eigener waernemingen van dien aert by wijze van korte aantekeningen op enig werk, op 't papier te brengen. de *aanleiding tot de Nederd. diebkunst* echter, die UWEdl. in N°. 9 en 11. hebben begonnen uittgegeven, vonden men in 't algemeen fraei genoeg, om te wenschen, dat UWEdl. ook het laetste gedeelte te lezen gaemt. Wie ook zich met die uitgave mag verongelykt vinden, 't is zeker dat dezelve in uwe bydragen veel beter passe, dan in enig ander schryft, daer de uitgever 'er zoo weinig eer mede

de kon inleggen, als met een vijfde rad aen den wagen.

Uwe *Poëtische correspondenten*, eindelyk, voldoen tot nog het allerminste aen UWEdl. bestek. Nog geen één dichtstuk hebben de Bydragen ons opgeleverd, (ik heb gezegd zonder achterhoudinge vry uit te zullen schryven) dat men *fraet*, 'k laet staen *uitnemend*, kan heten; en echter behoorden ook de Bydragen te dienen om deze of gene losse stukjes, die anders misfchten nimmer 't daglicht zouden zien, der vergetelheid te bewaren. 't is wel waer, de jonge dichter heeft kunst - stukken genoeg voor zich, om op den zelvden leeft na te schoeien, en kan uit kreupèle rijnen, door 't zien der fouten van een' ander, 't meest voor zich zelve leren en verbeteren; maer dan moest een jongeling, die met oogmerk van verbeterd te worden iets aen de Bydragen wilde zenden, daer toe korte stukjes op zijn langst van 3 à 4 bladz. uitkippen, op dat 'er ten minsten driemaal zoo veel plaats voor Ul. naeuwkeurige *critiques* konde overschieten. — is 'er wel één vers in Uwe bijdragen, over 't welk UWEdl. in den smaek van bladz. 120. niet ten minsten een half N°. kondet volschryven? en zou, indien UEdl. tot zulk by ieder stuk gelegenheid gelaten wierde, 't nut der Bydragen, voor een eersten aankomeling in 't dichten, niet oneindig aengroeiën? — Ik zoude vast stellen, dat het waerfchijnlijk deze zelve bedenking was, die den Heer A. K. hebbe aengezet tot het schryven van aenmerkingen op zijn eigen dichtstuk, (Bydr. 20 en 21) zoo niet de meeste dier aenmerkingen eer ter ophelderinge van tael dan ter onderwijzing van den jongen dichter strekten, en dus, schoon in 't eerstgenoemde fraeie dingen behelzende, in dit laetste bezijden doel schoten. — Zie daer, myne Heeren, zoo kort als vrijmoedig opgegeven, wat ik van Uwe bijdragen gewoon ben te oordeelen. Ondertusschen acht ik, dat UWEdl. met de uitvoeringe, zoo als die tot nog is, allen lov verdiend hébt. werkjes van dezen aert kunnen onmogelyk van den eersten af eenparig zijn. doch nu hoop ik en twijftele niet, of 't verloop van twee jaren zal Ul. uit alle de verschillende gevoelens gelegenheid genoeg gegeven hebben, om een zoo eenparigen voet te beramen, dat het tweede deel algemeene toejuichinge zal wegdragen.

Of 't UEdl. behaegde dezen te plaetzen, zal ik nu besluiten met het gene my eerst gelegenheid heeft gegeven, om aen UWEdl. te schryven, namelyk enige onder 't lezen gemaekte

TEGENBEDENKINGEN op 't laetst voorgaende stukken, onder de Zinspreuk TENTANDO, bygedragen.

De schrandere Schryver, die zich onder de zinspreuk *tentando* verbergt, en ons zoo wel een man van *smaek* en *oordeel* schijnt, als die zich door hem omtrent HOMER en VIRGIJL heevt zien verbeteren, heevt het echter in zijne laetst bygedragen' aenmerkingen, naer onz begrip, niet alleszins volkomen wel. Het belge Hem niet, dat wy de vryheid zullen nemen om dit aen de Schrijvers der Bijdragen en derzelver Lezers te betogen.

Zoo zeker en onwrikbaer als de taelgrond is, dien de schrijver tot een eerste beginsel zijner redeninge ter neer stelt, betreffende de *verba* I cl. of regelmatige, afkomstig van de *substantiva*, die weder de onregelmatige of ongelijkvloeiende *verba* als hunnen en der gantscher tale eersten stam erkennen, dat namel. dezelve ene meer bepaelde betekenis erlangen, dan het eerste of onregelmatige werkwoord, gelijk men dit by een' VERWER, TEN KATE en HUIJDECOOPER breed kan betoogd zien, — zoo onzeker of min waerdig keuren wy de twee gevolgen, door onzen schryver daer uitgetrokken. 't strekt ons geenszins, als Z. Ed., tot groote verwondering, dat dezelve by de grootste mannen zijn over 't hoofd gezien of ten minsten niet geboekt. Dat de laetste dier twee gezegde regels van zeer luttel belang is, zal denken wy Z. Ed. zelf toestemmen; 't is immers bekend genoeg, dat van LOOP, KOOP en diergelijke zoogenaemde *substantiva*, eigenlijk maer afgekorte *infinitivi*, geene nieuwe *verba* kunnen *geformeerd* worden.

Wy bepalen ons dan maer tot des schrijvers eersten taelregel, by welke Z. Ed. ons leert „ alle die gelijkvloeiende „ *verba*, die met haer in wezen zijnde ongelijkvloeiende „ stam-woorden 't zelvde beteekenen, gerust te verwerpen. ” — de regel kon doorgaen zoo zy voorbeelden hadt. Maer van waer zal men ons één *verbum* I Cl. brengen, dat met zijn onregelmatig stam-*verbum*, naeuw-beschouwd, het zelvde zal beteekenen? en al vindt men ze; die uiterlijk alleszins dien schijn hadden, wie geeft ons recht op het tegenwoordig gebruik in onze stad, of den kennis onzer ooren, zoo stoutmoedig te beslissen, dat de Ouden of de eerste bruikers van 't woord 'er geen onderscheid in gekend hebben? WERKEN, WERKTE, GEWERKT is wel degeijk goed, en van zijn onregelmatig stam-woord onderscheiden. WERKEN, WRACHT, GEWRACHT, is eigenlijk

lijk iets door zijn arbeid *maken, gedaente geven, en daerstellen*; hier van WERK beteekenende niet alleen *opus*, 't *gewrochte stuk*, maer ook *labor den arbeid en moeite*, met welke men 't stuk *gewrocht* heeft, en van hier WERKEN WERKTE, GEWERKT I Cl. *met veel moeite en arbeid zich op iets toeleggen* —; zou men in de spreekwijzen *Hy heeft in de verkiezing van dien of dien ambtenaer sterk voor zijn vriend* GEWERKT — *Hy heeft op dat of dat boek, deze of gene wetenschap, nieuwe uitvinding, langdurig en sterk* GEWERKT, — *Het gevangen dier* WERKTE *sterk om zyne netten te ontworstelen*, — en honderd diergelijken, WRACHT EN GEWRACHT in de plaetz kunnen stellen en verstaenbaer blyven? — de schryver zal zelf bekennen moeten hier op niet gedacht te hebben, en geen een koppel *verba*, 't eene ongelijk-, 't ander gelijk-vloeiend, of men zal 't er by naeuwe uitpluizing dus mede gelegen vinden.

Dus den grondslag hebbende weggenomen, zouden wy 't gebouw als neêrgeveld kunnen aenmerken; doch 't lust ons ook in 't bezonder ieder voorbeeld, op 't welk de schrijver zijnen regel wil toegepast hebben, te beschouwen. „ WEGEN, WOOG, GEWOGEN beteekenende eertijds *movere*, maekte „ het *subst.* WEGE, hier van BEWEGEN, BEWEEGDE, BEWEEGD, „ maer dit beteekent mede niet meer dan *movere*, derhalven door den regul te verwerpen”. dus verre de schrijver — maer heeft Z. Ed. niet zelf gezien, dat Hy hier stil zwijgende tweederleie zeer onderscheiden *verba* met één kwast overstrijkt? blijkt dit niet, wijl Hy schijnt te willen inboezemen, als of 't voorzetfel BE, alleen voor de ongelijkvloeiende en nimmer voor een *verbum* van een *subst.* gevormd, of regelmatig I cl. gehegt wierde, ene stelling waer van de valscheid blijkt, zoo dra men maer een woordenboek opslaet? BEKOOREN, BEKOORDE, BEKOORD, BEMANNEN, BEMANDE, BEMAND, BETROUWEN, BETROUWDE, BETROUWD, ENZ. ENZ. — WEGEN, WOOG, GEWOGEN, *movere*, is 't eerste en oudste ongelijkvloeiend stamwoord. BEWEGEN, BEWOOG, BEWOGEN, voor 't welk onze schrijver zoo pleit, en dat ook zeer goed en thans ver boven 't *simplex* in gebruik is, is zuiver 't zelve *verbum*, alleen vermeerderd met eene der oudstijds zoo gemeenzame *praepositiones*, en die zoo weinig der beteekenis by of afdeden, dat men 't naeuwlijks een *compositum* noemen mag. WEGE, WEG 't *subst.* maekt vervolgens een tweede *verbum*, met *verdubbeling der vocael*, (dit, om 't welk de schrijver al mede niet gedacht heeft, zie Hy voor al in HUIJDECOPERS regul na, onder aên op bladz. 62.) dat regelmatig vloeiend BEWEGEN, BEWEEGDE, BEWEEGD en daer

in van 't ongelijkvloeiend **BEWEEGEN**, **WOOG**, **WOGEN**, van beteekenis verscheelt, dat dit enkel *neutraliser mouere*, van plaats veranderen, maer **BEWEEGEN** een *actuum*, en zoo veel is als *iemand doen bewegen*.

LACHTE en **JAEGDE** (waer toe onze schrijver vervolgens overgaet) vervallen zegt Hy „ uit het betoogde [versta „ den door ons ontleden taelregul] van zelfs, zoo dra men „ toonen kan, dat **LOEG** en **JOEG** goed zij en niet te verwerpen ”.

Wy zullen van ieder afzonderlijk handelen. dat men toonen kan dat **LOEG** goed en echt zy erkennen wy. de Schryver gebruikt daer toe **TEN KATE** 's en **HUIJDECOPER** 's arbeid zeer wel ter snede. maer kan daerom **LACHTE** niet mede goed zijn? neen — of 't moet van **LOECH** in beteekenis verschelen . . . en dit is 't juist ook, dat wy tegen den Schryver staende houden. — In de worteldeelen **LACH** en **LOECH** en 't ongelijkvloeiend *stam-verbum* **LACHGEN**, **LOECH**, **GELACHGEN** ligt, gelijk **TEN KATE** 't zeer wel uitdrukt, ene *klanknaboorzende beteekenis*, enkel die uiterlyke vertoning en uitgalming van vreugde, die men gewoon is by verheugende aendoeninge te maken, aenduidende, hier van **LACH** *subst.* in dezelve eenvoudige beteekenis, *rijus*, maer ook zedert men den mensch bedorven genoeg van smaek zag, om in een ander's spijt en vernedering zich met een *smadelyken lach* te verblijden, ten kwaeden, en hiervan **LACHGEN**, **LACHTE**, **GELACHT**, **BELACHGEN**, **BELACHTE**, **BELACHT**, **UITLACHGEN**, **UITLACHTE**, **UITGELACHT** enz. (loopt by dit laatste *praeterit.* 't tegenwoordige gebruik van den gemeenen man hier tegen, de *Analogie* der tale doet my stoutmoedig zeggen, dat het gebruik hier, gelijk wel meer in de *formaties* der *verba*, dwaelt en warrelt) vervolgens ook 't *frequentat.* **LACHTEREN** iemand door herhaelde smadelijke bequichingen benadeelen, en deszelfs *subst.* **LACHTER** *vituperium*, en, met verandering van **CH** in **K**, **LAK**, waervan eindelijk **LAEKEN**, **LAEKTE**, **GELAEKT**. (men zie op dit laatste **HUIJDEC.** bl. 66.) — dat de bedorven zeden 't al zedert lang zoo moeilijk gemaekt hebben een *onberispelijk* van een *kwaedaertig* **LACHGEN** te onderscheiden, is waerschijnlijk ook de oorzaak, dat men thans deze tweederleie werkwoorden zoo algemeen vermengt.

Wat **JAGEN** betreft — deszelfs *grondbeteekenis* ziet op de *snelle drift en beweging*. dat het in dezen zin **JOEG**, **GEJAGEN** maekte, kunnen wy den **Hr. TEN KATE** en onzen Schryver toestaen, alleen op de *analogie* van ons en onze taelver-

WAT

wanten, hoe zeldzaam men 't ook by de Schrijveren mag aentreffen; maer kan iemand, die op den algemeenen regel, hier voren zoo breed voorgesteld, enig inzicht heeft, onbillijk genoeg zijn om te willen ontkennen, dat de *substantiva* BEJAG, GEJAG, enz. weder een *verbum* I. Cl. *formee- ren*, dat in alle zyne verschillende beteekenissen echter ene meerdere nadruklijkheid en toepaslijkheid op verscheiden voorwerpen bezit, dan 't oorspronglyke JOEG, GEJAGEN? en betoogt het zoo aenmerkelyk aental van plaetzen, door den Hr. HUYDEC. bygebracht, niet allerwettigst, dat het regelmatige JAEGEN, JAEGDE, GEJAEGD, niet alleen behoorlyk gevormd, maer ook in zoo ouden en algemeenen gebruik is, dat het zijn oorspronklyke ongelijkvloelende, byna geheel verbannen heeft?

Wil men de kracht der bewijzen, uit voorbeelden getrokken, ontzenuwen door op de domheid en verregaende onkunde der kloosterlingen en geestelijken, by wie oudstijds veel al eeniglyk de pennehandeling was, aentedringen, zulks moge vat hebben op alle *getijdeboekskens*, *passionalen*, *levens der Heiligen*, ja op den *Delftschen Bibel* zelve, die zekerlyk alle, of doer de Monniken om geld, of door *particulieren*, enkel ter stichting kunnen geschreven zijn; maer geenszins geldt dit op enige *historische stukken*, *oude chronijken*, en *rijmwerken*. derzelver schryvers waren meer of min naer den trant dier eeuwe geletterd; Zy schreven niets dan waer van zy de verhalen en bewijzen in vroegere schriften voor zich hadden, en is 't dus, hebben zy zelve al niet veel inzicht hunner tale gehad, allergeepest te vermoeden, dat zy de tael die zy vonden, zonder onderzoek, alleenlyk hebben gevolgd. Te schryven zoo als zy meermaalen gelezen en horen spreken hadden, was hen veel gemaklyker, dan zich eerst een leest van regelmaat voor te stellen, en in den ijver hunner zaeklyke denkbeelden zich op te houden, met naer denzelven ieder *verbum* dat zy gebruiken wilden te *conjugeren*. — en zijn 't nu niet de laetste soort van schryveren, welke de Heer HUYDECOPER byna eeniglyk, onze schryver in 't geheel niet, omtrent de in verskil zijnde *verba*, aenhaekt? (a)

Dus

(a) Dat men ondertusschen aen gezegde lompeid van domme Monniken en broodschryvers veel taelbederv, en
Ee 4 ook

Dus verkeert dan de wortel-woorden, BEWEGEN, WOOE, WOGEN, LACHGEN, LOEG, GELACHGEN, JAGEN, JOEG, GEJAGEN van hunne afstamlingen, BEWEEGEN, BEWEEGDE, BEWEEGD, LACHGEN, LACHTE, GELACHT, JAEGEN, JAEGDE, GE-

ook veele te onrecht I. Cl. gemaekte *præterita*, te wijten hebbe, stemmen wy onzen schryver geerne toe; doch voegen wy 'er weder by, dat men ook hier in 't vermeerderen dier lijste niet te voordvarend zijn moet; b. v. BERGDE, GEBERGD, thans min dan 't *ongelykvol*. GEBORGEN in gebruik, en daerom door Z. Ed. in VONDEL voor wantael geteekend, is echter daer ter plaetse ten vollen goed: In 't eerste en *ongelykvol*. BERGEN, ligt de beteekenis van een *heimelijk verschuilen*, zijn *veiligheid* zoeken, *abscondere*, doch by vervolg is het tweede *verbum* BERGEN, BERGDE, GEBERGD in algemeener beduidinge gekomen voor alle *bewaren*, *plaetsen*, *opsluiten*, schoon 'er geene *verschuilung*, *achter-houding* of *heimelyke onttrekking aen iemands oog* of *navorsching*, mede gemengd zy; van hier HERBERGEN, HERBERGDE, GEHERBERGD, d. i. plaetz' gegeven ter ontwijking van de ongemakken der lucht, enz. enz. Klaer leert ons dit onderscheid LINSCHOTEN in de vertaling van *Acosta's Westind.* fol. 36. daer hy even te voren nog VERBORGEN, bezigende, schrijft, **ende hebben 't lijf GHEBERGT in een boot.** Dus ook COORNHART *Senec.* III. c. 35. **die eenen schipbrokigen mensch GHEBERGT heeft** IV. 88. **daer hy schipbreukig zijnde GEBERGT was** VI. 29. al is 't soo dat **ik GHEBERGT werde.** de heer HUIJDECOOPER zelf heeft verscheiden plaetzen voor onz gezegde, zoo dat het wonderen moet dat zijn Ed. Achtb. die twee beteekenissen niet meer geschift heeft.

SENDEN, GESEND zien wy onzen schryver op den zelvden voet in den DELFSCHEN BYBEL 1477. en anderen al mede veroordeelen, daer Hem ondertusschen, uit den gantschen stamboom van dit woord by TEN KATE, niets klaerblykelyker zou zijn voorgekomen, dan dat het *ongelykvol*. ZENDEN, ZAND OF ZOND, GEZONDEN, in zijne grondbeteekenis, *neutraliter* alle *afscheiding* en *afzondering* aenduidde, doch de bepaelde *actieve* beteekenis van *mittere* byzonderlijk aen het *gelijkvol*. ZENDEN, ZENDDDE, GEZEND, al van ouds by ons en alle onze taelverwanten te ontmoeten, gehegt zy.

GEJAEGD willende beroven, bewondert het ons niet weinig dat onze Schryver thans in eens niet alleen te *schrupteleus* wordt om VRAEGEN, VRAEGDE, GEVRAEGD (b) met denzelven kwaft te overtrijken, maer zelfs omtrent een tweederlei SCHENDEN, ('t eerste ongelijkvloeiend SCHENDEN, SCHINDEN of SCHANDEN, SCHOND GESCHONDEN, voor een lichaemlyk (c) *breken bavenen*, waer van SCHANDE *subst. dedecus* en

(b) 't Is met VRAEGEN even eens als met JAEGEN zegt de heer HUIJDEC: en 't is zoo, voor zoo ver van beide 't *ongelijkv.* minst, 't *gelijkv.* meest in gebruik is. Van 't oorspronklyk. VRAGEN, VROEG, GEVRAGEN is de grondbeteeke- nis *petere, postulare*, en zijn daarom de voorbeelden zeldzaam, om dat het in dezen zin een zeer gemeenzaem *synonymum* heeft aen *eischen*, doch van het, door tusschenkomst van 't *subst.* VRAGE gemaekte, *verbum* ICI. VRAEGEN, VRAEGDE, GEVRAEGD, kan de Heer HUYDEC. en al wie de ouden maer inziet, daarom zoo groot een aental van voorbeelden bybrengen, om dat dit in ene zachtere en algemeener beteeke- nis verwandelt, *rogare, percontari, interrogare*, en vervolgens *ergens na braegen of niet na braegen / rem curare vel floeci pendere*, aenduidt.

(c) Liever echter had ik hier gezegd: SCHENDEN, SCHOND, GESCHONDEN, *ongelijkv.* is *breken, bavenen*, hier van SCHANDE *subst.* en uit dat, SCHENDDE, GESCHEND *gelijkv.* voor allerlei *mishandelen, benadeelen, verkorten, ontfieren* enz. om dat het zóó ver van daen is, dat alléén van iet *corporeels* GESCHONDEN, doch by alle overdrachtelyke enkel GESCHEND zou mogen gezegd worden, dat integendeel verre de meeste voorbeelden van GESCHEND van iet lichaemlyks spreken: OUDE GOUTSCHE CHRONIJSK. bl. 69. Ende aldus soo wort dat *buys of ghenomen* ONGESCHENT — JUNIUS *schilderk.* bl. 142. Zoo heeft het *nochtans meerder verwondering verwekt dat het* ONGESCHENT *overkwam.* — HOFFER *Neder. P.* bl. 18. *welke* SCHILDERYEN *behoorden* ONGESCHEND *hetwaerd te worden.* — bl. 143. *die den scepter hadt* GESCHEND. — bl. 377. *diens leven is* GESCHEND *door een verraders hand.* — J. V. D. VEEN *Adams appel* p. 2. *of anders waer 't gezin des adelaers GE-*
E e 5 SCHEND

en uit het zelve 't tweede *verbum* I Cl. SCHENDEN, SCHENDEDE) GESCHEND, *misbandelen iemands eer, of goeden naam* enz., in de rechte gedachten komt, ja nu weder aen dezen kant de maet over schrijdt, en van 't eene uiterste tot het ander overflaet, als hy één en 't zelve ongelijkvloeiend *verbum*, STEKEN, STAK, om een tweederlei klinker in 't *praeterit.* GESTEKEN of GESTOKEN, onderscheid van beteekenis toe wil kennen, daer 't immers ieder bekend is, hoe zulk verschil van *vocael* eeniglijk een uitwerkfel is van oudstijds onderscheiden landschaps- of Stads-*dialect*, en 't goene verandering van beteekenis zou medebrengen, al wierden in één en 't zelve *praeterit.* alle de 5 korte *vocalen* verwisseld.

Deze zijn myne aenmerkingen op de laetste Bijdrage. Schoon ik klaer meene betoogd te hebben, dat de Schryver over 't geheel gedwaelt heeft, is 'er echter kunde en oordeel genoeg in zijn Schryven te ontdekken, om te kunnen verwachten, dat Hy dit van my in 't goede nemen, met zyne *pagingen* ten taelbouw lustig voorgaen, en met de tijd wezenlijken dienft met zyne *snipperwerkjens* doen zal,

Blyve, MYNE HEEREN,

UWEd, Hoogschatter en Dienr.

ANONYMUS BATAVUS.

Ik

SCHEND — VONDEL *gebr.* bl. 2. *De stam van Jesse groet in dabit.* ONGESCHEND. — FR. V. HOOGST, *voor.* 36. bl. 29. *Het byer te Babel in den oben aangesteken / liet zelfs de kleeders van dat drielal* ONGESCHEND. — STATEN BYREL *Gen.* XLIX. 4. b. *want gy hebt woers vaders leger beklommen: doe hebt gy het* GESCHEND. — *Richter.* IX: 5. *Ende mijn bywiff hebben sy* GESCHENT, *dat sy gestorven is* — en V: 27. *Op viel alwaer hy sich kromde / daer lag hy heel* GESCHEND. enz. die den reeks van Voorbeelden by HUIJDEC. naaet zal in de meeste 't zelve bevinden.

Ik heb met vermaak gezien, hoe de liefhebbers der Dichtkunde de moeite hebben gelieven te nemen, eenige aanmerkingen tegen myne aanmerkingen te maken. Ik bekken, dat ik HOOGVLIET, in myne eerste aanmerking, wat te voorbarig berispt heb, en vind' de keurige onderrigting, die de nette Schryver van een werkje maekt, dat onder den naam van *Nederlandsche Lettercourant*, waerdoor die Heer Nederland zeer aen hem verplicht, en dien ik den zelfden geloof te zijn, die in de Bydragen HOOGVLIET verdedigt; voldoende.

De aanmerking van dien geleerden Heer, die myne gedachten over HOMERUS en VIRGILIUS tragt te wederleggen, voldoen my nog niet, en ik verzoek mijn Lezers, dat zy de goedheit gelieven te hebben om deze volgende zaken te overwegen.

Ik wil niet twisten over de *Hoofdpersonaedjen* van den ILIAS, en onderschryf gaeg alles, wat die Heer aenteekent tot deze woorden toe, door welken hy vooral tragt aentoonen *dat de daad van Achilles zoo wreed niet zy, als een onkundige uit myn woorden zou opmaken.* Waerom is ACHILLES, volgens dien Heer, zoo wreed niet? Om dat Achilles, zegt hy, *den overwonnen agter zijn' wagen sleepte, nadat by reeds gestorven was.* Ik laet elk, die eenige begrippen van de menschelijkheid en het karakter van een' waren Held heeft, oordeelen, of dit tot eer van een' Veldheer immer kan verstreken, dat hy den Vorst, Veldheer of eenig ander doorluchtig personaedje, die by hun leven zijn vyanden zijn geweest; hun vaderland moedig verdedigt; en hun' vyand veel afbreuk gedaen hebben, na hun dood barbarisch behandelt. Schoon ACHILLES *gevoellooze pezen* doorboorde; schoon HEKTOR de *grootste* vyand der Grieken was; schoon hy PATROKLUS, ACHILLES *waerdfsten* vrind, *ter dood gezonden bad*; mogt ACHILLES echter, zoo hy een grootmoedig Held wilde wezen, nooit tot zulk eene laffe wraek komen; nooit op zulk eene eerelooze wys het doode lichaam van den doorluchtigsten zyner Vyanden behandelen. Wat bedoelt de Dichtkunde anders, dan om ons gebeurde Zaken voortestellen, in spreekende schilderyen; om ons aen die te doen herdenken, en te doen deel nemen? Stel eens, dat gy die daed van ADHILLES waerlijk zaegt, zou't ge niet een' innigen afkeer hebben van een', wien ge een dood lichaam agter zijnen wagen zaegt slepen?

Zoude

Zoude U wel eenige reden, hoe zy ook ware, kunnen doen geloven, dat dees overwinnaer een redelijk werk deed? Zoudt gy het eene edelmoedigheid noemen? Ik geloof, dat elk zulk een' overwinnaer liever een' geduchten Tiran, dan een' edelmoedigen Held zou noemen. SÜETONIUS teekent onder de grootste wreedheden van den wreeden CALIGULA aen: dat by niet eer verzadigd was voordat by de van een gereten leden van een vermoorden raedsbeer door de wijken zag slijpen, en voor zijne voeten vergaderen, (in CALIGULA Cap. 28.) en hoe heldaftig het is op zyn' overwonnen en dooden Vyand aen te vallen, zal NAZO ons genoeg leeren;

*Quo quis enim major est, magis est placabilis irae,
Et facilis motus mens generosa Capit.
Corpora magnanimo satis est prostrasse Leoni;
Pugna suum finem, Cum jacet hostis, habet.
Ast lupus & turpes instant morientibus ursae,
Et quaecunque minor nobilitate fera est.
Majus apud Trojam forti quid habemus Achille?
Dardanii lachrymas non tulit ille Senis.
Quae ducis Aemathii fuerit Clementia, Poros,
Praeclarique docent funeris exequiae.*

*Want hoe een grooter is, hoe eer zijn Grimmigheden
Bedaren, en ligt word eene edle Ziel geraekt,
Het is den Leeuw genoeg, als 's Vyands lyf verwonnen,
Geweld ligt in het Zand; maer wolf en logge beer,
En rekels, die zich zelv' op leeuwenmoed niet kunnen
Beroemen, scheurt en sleurt het lijk berg op berg neer.
Wat overtrof Achil voor de Ilionsche wallen?
Hy echter leent het oor aen Priamus geweest.
Prins Poros, en het lijk des Perziaens gevallen
Door 't Macedonisch stael, toont de edelmoedigheden
Van Alexander aen.*

Trist. lib. 3. ELEG. 5.

DAVID, die de gehoonde slagordens van den waren God wreekte, wil ik hier niet by een' vercierden ACHILLES gelijken. Wy hebben een groote achting voor HOMERUS werken, dan geloven niet, dat een Poet, die een Heldendicht wilde maken, HOMERUS hier zou willen naervolgen; maer liever zijnen Held een vriendelyk mededogen jegens zijn overwonnen doen betoonen, ten minsten hem nimmer een' gooden Vyand doen beschimpen. Men vergelyke den ENDAS

VAN

VAN VIRGILIUS met den ACHILLES VAN HOMERUS. TURNUS, de HEKTOR der Italianen; die ENEAS en zijnen Trojanen geen mindere rampen had aangebragt dan HEKTOR ACHILLES en den Grieken: TURNUS, die met ENEAS naer eene kuifcher en waerdiger schoonheit dong, dan de geile Spartane was; TURNUS, die PALLAS, ENEAS zorg, had ontzield, word echter, overwonnen, door ENEAS niet beschimpt. VIRGILIUS besluit, met deze groote overwinninge van zijnen Held, zijn gedicht. Ik kan nooit de laetste vaerzen van den ENEAS lezen dan met eene diepe verwonderinge en aendoeninge. Zy toonen het grootmoedig karakter van een' waren Held:

*Tunc binc spoliis indute meorum
Eripiare mihi? Pallas te, hoc volnere, Pallas
Immolat. Et poenam scelerato ex sanguine sumit.
Hoc dicens, ferrum aduerso sub pectore Condit
Fervidus; ast illi solvantur frigore membra;
Vitaque cum gemitu fugit indignata sub umbras*

*Meent gy ons nog door smeeken
Te ontglippen met den roof der mijnen aen uw lyf?
Prins Pallas, Pallas wijdt U, om dit snood bedrijf;
En offert U hier op met deze wonde, eischt wraecke
Van uw al te eerloos bloedt, een' ander tot een baecke.
Zoo spreekt by, boet van doorne, en stoot en durwt, bemorst
Van bloedt, het lemmer recht van vore in zijne borst.
Dies Turnus leden, slap van koude, voert bezweken;
De geest voer zuchtende en gestoort naer Plutoos streken.*
VOND.

Hoe veel zou dees groote Overwinnaer van zijne glorie verliezen, en het hart des lezers van hem aftrekken, zoo de Dichter hem TURNUS, na deszelfs dood had doen beschimpen.

Wy hebben niets tegen de les, welke HORATIUS den dichteren geeft, die een' ACHILLES willen afbeelden, dat zy hem dapper, onverbiddelijk, straf, verholgen, weigerend recht, wetten en redenen te volgen, op het Toneel moeten brengen. HORATIUS schildert ACHILLES dus af naer de beeldtenis, die HOMERUS van hem heeft nagelaten; Dan ik vrag alleert, wien zal zulk een Held behagen? zulk een zou, op het Toneel vertoond, alleen Oorlogzugtige, en woelzieke geesten bevallen. ALEXANDER DE GROOT, ATTILAES, TAMERLANEN, KAREL DE 12 VAN ZWEDEN, en dergelijke plagen, en Verstoorders der ruste van het menschelijk geslacht, zouden

den in dien **ACILLES** behagen vinden, deel en hém niet menen; maer alle andere menschen van een bedaerder en vreedzamer ziel zouden hem altijd haten, en nooit achting voor hem krygen.

Schoon **HOMERUS**, en deze is mijn tweede aanmerking, de sporetoosheden der dwaze koningen, en onderdanen wilde beschrijven, heeft hy echter den oorlog der Grieken en Trojanen gezongen. Waerom is nu dees oorlog gevoerd? Om geen andere reden, dan om **MENELAUS** eer, door zijn overspelig wyf beledigd, te wreken. Eene boer was het derhalven die al de bron van dezen oorlog was. Hoor hoe **MARCOUS ENEAS** haar afbeelt:

*Illa sibi infestus everfa ob Pergama Teuctros,
Et poenas Danūm, & deserti Conjugis iram
Permetuens, Trojae & patriae Communis Erinny,
Abdiderat sese —*

*Dit Wijf (ten ondergang
Van Troje, en 't Vaderlant geschapen, bijster bang
Voor Troje, en ieder een, zoo sel op haer gebeten,
Om Pergamums bederf, en voor den Griek, bezeten
Van wraeke, en voor den haet van baren heer beducht)
Verstak zich —*

VOND. 2de Boek van den *Eneas*.

Indien dit nog niet voldoet, dan hoore men, welk een oordeel een der grootste Meesteren in de kunst over **HOMERUS** werken gestreken heeft. Wy hebben de volgende vaerzen van **NAZO** onder 't oog:

*Ilias ipsa quid est, nisi turpis adultera, de qua
Inter amaterem pugna virumque fuit?
Quid prius est illi flammæ Chrysidas? atque
Fecerit iratos capta puella Duces?
Aut quid Odifsea est nisi foemina, propter amorem,
Dum Vir abest multis una perita precis etc.*

*Wat is zelfs de Ilias, dan hoe een Hoer de zinnen
Kan men en minnaer dreef tot snooden kryg en wraek?
Wat anders dan de vlam van Chryzes, en hoe 't sebak
Van eene Schoone 't hart der Vorsten zette aen brand?
Of wat zijn de Odifseen, dan hoe veel Vryers blaken
Om eene, daer beurt man dwaalde uit zijn vaderland?*

Ho-

Homer zingt, hoe Vulkaen de netten heeft geulogten,

En Mavors en Dioon verstrikt op 't zagte bed,

En hoe een dwalend held, op zijn beroemde togten,

In twee Godeffen zelfs het hart aen vlam gezet

Trist. lib. 2.

Ik zie niet, dat 'er iets beslissender voor my kan zijn, dan deze regels, die nog vry slegter denkbeelden van HOMERUS ons inboezemen, dan wy hebben voortgebracht. Kan een werk, waer toe eene HOER aenleiding gaf, den schryver wel geheel voor minachting bewaren?

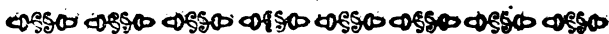
Welke reden VIRGILIUS gehad hebbe om zijn Held by Dido te brengen, is hier het geschil niet; maer de vraeg is, of het bezwangeren, en daerop verlaten van DIDO geen vlek in het karakter van ENEAS is? Tegenwerpen, dat het kwaed zoo groot niet is, omdat de grootste roem van die tijden was een meisje te bedriegen, en omdat DIDO eene schrandere Weduw was, en in de minnekunst niet onbedreven, is niet anders dan *dartelen*, waer men ernstig moet wezen. VIRGILIUS toont alom, dat hy niets vlytiger zoekt, dan om ENEAS altyd verheven en godvruchtig aftebeelden, en dit moet een Heldendichter, wat men ook tegenwerpe, altijd doen. Zal iemand, die dit leest, niet straks iets vinden, dat hem aenstootelyk voorkomt, dat hem een kwaed denkbeeld van dien Held inboezemt. Ik geloof zelfs, dat MARO dit zeer wel gemerkt heeft, en daerom genoodzaekt is geweest een God in het spel te brengen, die ENEAS kragtig aenspoort DIDO te verlaten. Ik denk, dat VIRGILIUS geen ander middel wist om het karakter van zijn Held te bewaren, dan dit, om te weten hem getrouwer aen den wil der Goden te maken, het noodlot te doen volgen, dan aen zijn eigen plicht en trouw zich te verbinden.

Nec timide, nec temere.

Wel

Wel mochten wy in onze vorige zeggen, dat ons de toenmalige aenmerkingen toefchenden, een goed verftand *verder* aenleiding tot denken, en miffchien ook middel te kunnen geven om in eën der minftbebouwde deelen onzer taalkunde, iet wezenlyks uit te richten; de heer ANONYMUS BATAVUS voldeedt al ras onze verwachtinge. Wy zien hem aen als den rechten man om dezen hof te bebouwen. — Ondertuffchen hecvt overschietend papier ook het wederandwoord *nec timide nec temere* doen plaetz krygen; deszelvs fchryver kan veelzins gelijk hebben; zoo dra hy echter toegeeft, dat ACHILLES de *hoofdperfoenaedje* van HOMER niet zy, vervalt zyne redening bl. 400. *boven aen* geheel en al. — Hoe 't zy, dat diergelyke lettertwiften niet rechtstreeks tot onz beftek behoren, gelieven beide de fchryvers in overweginge te nemen; terwijl wy den laeftgemelden verzoeken, by zyne aenmerkingen N°. 10-16, nog enige van meer uitgebreidheid en meer gewicht te voegen, om ons in ftact te ftellen, dezelve in eene onzer volgende den oordeelkundigen dichtminnaer voorteftellen.

Deze BY-DRAGEN werden te Leyden by *Job. Le Mair* alle maenden uitgegeven, en zyn mede te bekomen te Middelburg by *Tailifert* en *Gilliffen*, Zierikzee *V. d. Thoorn*, Vliffingen *Pajenaer*, Amsterdam *Houttuyn*, *Tongeris*, *Meyer* en *de Wit*, Haerlem *Bofch*, Rotterdam *Arrenberg*, Dort *Bluffé*, 's Hage *O. en P. van Tbol*, Delft *Sterk*, *Gratwenbaen* en *van der Smout*, Utrecht *Kroon*, de *Paddenburgen*; *Spruyt*, de *Meyeren* en *ten Bofch*, Groningen *Span-dauw* en *de Wed. Groenewoud*, Leeuwaarden *Chalmet & Comp.* Franquer *Huytsma*, enz.

MAENDELIJKSCHE BY-DRAGEN

TEN OPBOUW VAN
N E E R - L A N D ' S
T A E L - E N D I C H T - K U N D E .

N°. 25. voor den 1. van Slachtmaend 1760.

(vervolg van onz 9de en 11de stukjen.)

A E N L E I D I N G

T O T D E

N E D E R D U I T S C H E D I C H T K U N S T .

O F W A E R N E M I N G E N

Omtrent het maken van

N E D E R D U I T S C H E V A E R Z E N .

XXVII^{te}. H O O F D D E E L .

Nu moeten wy nog spreken van eenige byzondere foorten van vaerzen, als *Klinkdichten*, *Herders- en Visscherszangen*, *Lierdichten*, en zoo genaemde *Sapphische vaerzen*, *Puntdichten*, *Tyddichten* en eindelyk van het *Heldendicht*.

Den *Klinkdichten* betreffende, wy vinden daer van by **VONDEL**, en elders meer dan eene foort, en zullen daerom van yder hier een staeltjen mededeelen. — Zie hier dan de eerste, en gemeenste uit

F f

VON

VONDEL, op *Erasmus* in zyne Poëzy I D. bl. 296.

*Wat wijsheit Latium en Griecken biel bestoten
Begreep gansch Kristenrijk, zoo ras Erasmus quam,
En schonck met zynen naem aen 't nedrigb Rotterdam
Een' naem, naerdien by was uit baren schoot gesproeten.*

*De Stadt, verbeugt om d'eer van zulck een' zoon genoten,
Zyn rottende gebeent noch stuivende affche nam;
Maer rechte een steenenbeelt. De Nijt spoogb vier, en vlam,
Om baren zuigeling van 't hoogb altaer te stooten:*

*Dan ocb, die Grootte keert zich niet aan nijt noch spijt.
Geen graf bestulpt zijn faem. Hy beldert met den tijdt.
Zijn krans groent onverwelckt, en bloeit, voor afgunst veilig.
Die onlangs was van steen, nu glinftert van metael:
En zoo de nijt zich steurt aen 's Helts verdiende prael:
Wy gieten licht van gout dien Rotterdamschen Heiligb.*

Gelyk deze eerste soort van klinkdichten met eenen stappenden regel begint, zoo vinden wy ten bewyze, dat men daer altoos niet aengebonden zy, eene andere soort by dien Dichter welke met een' staenden regel begint. Als

Op het overlijden van K. P. HOOFT. I D. bl. 299.

*Treck om 't Raetbeerlick lijk geen droeve torenklock:
Het burgerlijck beklagh zal deze baer geleien.
De balling, wreu, en wees beluien hier met schreien
Hun' waert, laer' man, baer' voogt, daer 't leven uit vertrock.*

*Hang aen den wand van 't Koor dien Burgemeesters rok,
Dien tabbert, wijd van baet-en staetzucht afgeschreien.
Dien Deeglijckheit bem ging zoo onbesproken breien:
Hier aen heeft Eigebaet niet d'alderminste vlock.*

*Dat nu Amstelredam in 't roukleet valle aen 't builen:
Haer zegenrijcke beurs ontbeert een barer zuilen,
Haer raethuis een pilaer. Hoe drukt ons dit verlies!
Doch troost u rijcke Stadt, men zal u zaligh noemen;
Als Room Fabricius, en Katoos detugt wil roemen,
Zegb: Hooft dat was-de man waer door mijn glori wies.*

Uit beide deze soorten van *Klinkdichten* blykt, dat derzelve eigenschap voornamenlyk hier in bestaet; voor eerst, dat

dat zy niet meer dan 14 regels moeten hebben, of uitleveren.

II. Dat in de 8 eerste regels niet meer, dan tweeërlei rymwoorden zyn moeten, d. i. dat de klank van het sleepende, zoo wel als van het staende rym 4 mael gehoort moet worden. Dus hooren wy in 't eerstgenoemde *Klinkdicht* de rymklanken *-oten*, en *-am*, en in het 2de die van *-ok* en *-eien* in de eerste 8 regelen 4 mael herhaeld, en dat wel ieder reize op eene byzondere manier, als blykt uit de uitgangen, *sloten*, *sproten*; *noten*, *stoten*, *kwam*, *dam*, *nam*, *lam*, en *klok*, *trok*, *rok*, *vlok*; *leien*, *schreien*, *schreien*, *breien*. —

III. Dat, vermits de 8 eerste regels als in *coupletten* kunende verdeeld worden, het zelve, 't geen wy van de *Coupletten* sprekende, boven gezegd hebben, hier ook in acht moet genomen worden, d. i. dat met het einde van yder *Couplet* de zin zoo niet ten heelen ten minsten ten halven uit zy :

IV. Dat de laeste, dat is de 14de regel van klink zy, en in wicht, en waerde eerder de vorigen overtreffe, dan daer by te kort schiete.

Om aen welke 4. Eigenschappen behooryk te voldoen, onzes oordeels al vry wat moeite vereischt wordt, en wel zoo veel, dat wy het maken van *klinkdichten* niemand sterk kunnen aenpryzen, achtende wy de Dichtkunst in haer zelve moeilyk genoeg, al maekt men dezelve niet moeilyker door eene noodelooze verdubbeling van rymklanken; om welke te vinden men niet zelden zyn toevlucht moet nemen, tot de ongevoeglykheden en uitdrukkingen, die de vaerzen verlammen en verstrammen.

Des niet teegenstaende zyn er liefhebbers, die, als waren de twee voornoemde soorten nog niet moeilyk genoeg, eene derde soort zoeken in te voeren, wier eigenschap hier in bestaet, dat niet alleenlyk in de 8. eerste, maer zelfs ook in de 6. laetste regelen niet meer dan tweeërlei rymklanken gehoord mogen worden, als blykt uit het volgende staeltjen

Op het GEZICHT (1).

*Gezicht, o wonder gaef, door de Almacht ons gegeven,
Wachtboudster die een gids voor ziel en lichaem strekt,
Die al de wonders van Gods band aen 't barte ontdekt,
Wie u ontbeeren moet, ontbeert het halve leven.*

Door

---

(1) Te vinden in de Bybelsche keurstoffen van *Natura & Arte*.

*Door u word 's menschen geest ter kennisse gedreven
Van al, wat wetenschap, verstand en deugd verwekt;
Wie uit uw nut gebruik het rechte voordeel trekt,
Word uit dit woelend stof in 't bos der rust verbeven.*

*Maer och wie zyn gezicht te dartel weiden laet,
En al te welig op verboden vruchten slaet,
Stort zich in eenen poel van eeuwich naberouwen.
Dat elk dan zyn gezicht afwende van het kwaed,
Om namaels eeuwig in de Hemelhofgebouwen
Met een verlicht gezicht de bron des lichts te aenschouwen. (2)
Van*

(2) In zoo verre heeft onze schryver wel gelijk, dat het de eigenschap zy der klinkdichten vijfderlye rijmklanken te mogen hebben, en het derhalven's dichters moeilykheid te boven gaet, ene andere soort in te voeren, waar in voor't geheel niet meer dan tweërlei rijmklanken gehoord werdt, dunkt het ons echter fraei en prijslyk, wil een meester in de konst zich eens verleedigen dus een kunststukjen voor den dag te brengen, ten blyke dat hy voor de rymende slotklanken niet behoefte te staen. Maer, wy zeggen een meester, om dat het 't werk enes meesters moet zijn, dat de slotwoorden niet gezocht zijn of schijnen, en even min stooten als ware er ene meerderheid van rijmklanken.

Een keurig proevjen hier van, achten wy der moeite wel waardig hier in te vlijen, van den zynlyken Dichter J. DE KRUYFF, daer in veertien vloeiende regels niet meer dan 2 rijmklanken gevonden worden,

A A N D E N

GELEERDEN HEERE
P Y B O S T E E N S T R A,

By de uitgave zyner Intreërede:

Ó STEENSTRA! hebt gy lof, door uwe tong, behaald;
Nu zien wy, dat geen klank onze aandacht heeft bedroogen;
Uw werk houdt dubble proef; 't voldoet aan oor en oogen;
Ja, ryst eer in waardy, dan 't, door de drukpers, daalt.

De Wiskonst, door het licht der Meetkunde eerst bestraald,
Kan noch onzekerheid, noch twyfeling gedooogen;
Maar roept, dus stoutlyk, uit: 't is waar, ik zal 't betooogen!
Men wyz' my valsheid aan, of zwyg'! 'k heb nooit gedwaald!

Wat wonder, dat die Schoone, afkomstig uit den hoogen,
Al vroeg werd aangebeën, van Minnaars, wier vermogen
Gy, tevens met hunn' roem, zo gróotsch hebt afgemaald:

Zulk een bestendige eer, in eeuwen niet vervloogen,
Voorspelle ik U, ten loon van al uw edel poogen:
Heeft, in vergelding zelfs, wel ooit uw Konst gefaald t

Van een gantsch ander gevoelen sehynt **VONDEL** geweest te zyn, die de eerste soort zelfs te moeilyk oordeelende, naer een gemaklyker soort heeft omgezien, als blykt uit het volgende

Aen de Edelmogende Zeeraeden te Enckbuizen.

I. D. bl. 307.

*Wat heeft de stoffery der ouden ons vervaert
Met Perfeus en Pegaes, die, over zee gevlogen,
De weerelt sloegb voor 't hooft met een gedichte logen,
Een logen, in 't gestarnt gesteigert bemelwaert!*

*Het brave Enckbuizen draeft, vol moedts, op 't roode Paert,
Met zynen kopren mont, dat gloënde blixems braekte,
En donderkloten, daer Noortzee, en lucht af kraekte,
Een Paert, op 't Princenbof in eeuwigheit bewaert,*

*Het quam, toen Volkaert dien Duinkercker bad gedrongen
Uit 's meesters Zeekasteel, in 't Hollants slot gesprongen.*

De Zeebelt greep het by den zeetoom zonder last.

Het opent met zijn hoef een Bronaër voor den zanger.

Wy drincken op Parnas noch Helikon niet langer.

Dit is ons paerdebron. Hier is geen droom aen vast. (3)

Wy zien hoe in de eerste 8 regelen van dit *Klinkdicht* drierlei rymklanken gevonden worden, daer die van de eerste en tweede soort maer twederlei bevatten; een klaer bewys dat deze laetste soort de gemaklykste van allen is. (4)

Lich-

(3) Dezergelyke vindt men meer by **VONDEL** onder zyne klinkdichten in de *Paëzy* 4to 1682 bl. 293, 295, 296 enz.

(4) Redent men dus voort, is die soort de allergemaklykste, waer in men zich aen geen rymklanken bindt.

Wyders staet ons hier noch by te voegen, enige andere soorten van klinkdichten; Als

I. waer in de 9 en 10 en de 12 en 13de versen loopende zijn, daer ze in het eerst aengehaelde voorbeeld staende zijn. b. v.

Op bet twalefjarigb Bestant der Nederlanden.

De hemel, krijgens zat, erbarmt zich onzer qualen.

Kastilje wort beweeght den Vrede ons aen te biën.

De Staet geeft hem gehoor, dies wy vol hope zien

De Middelaers van pais genaken onze palen.

F f 3

No

Lichtelyk zal iemand vragen, waerom deze foort van dichten, *Klinkdichten* genaemd worde: wy weten daer op niet anders te antwoorden, dan dat de Francoisen die oudtyds *Sonnets* noemden, welk woord, in onze tael overgezét eigenlyk beteekent, *klinkers*, *klinkdichten*, *klinkvaersen*, sommigen, [en wel de meesten,] verdeelen deze *Klinkdichten* in

Na onderlingh gespreck en reênstrijt, en lang dralen,
Besluit men het Bestant voor een paer jaer en tien,
Op hoop of met der tijd de Vredeson misschien
Den Nederlanden moght gedurigh overstralen.

Nassau ontwapent zich om ruste te verwerven,
Steeckt op zijn dreigend zwaert, geschaert van al het kerven,
En 't vrye lant geniet de vruchten van zijn zweet.

Van blijfchap golven viers ten hemel opwaert varen.
Men offert eer en prijs den Heere der heirscharen,
Die in volkome vreught voleindight al ons leed.

Deze kan men vinden by VONDEL in zyne Gedichten I. D. bl. 292, 303, 304, 306.

II. Een ander soort ontmoet men bl. 292. waer in zich de ses laatste versen op ene ongebondene wyze verwisselen.

*Op den Burgerkrijgh der Romeren,
Door den Heer Fiskael STORM uit Lukaen vertaelt.*

Wat vordert Brutus deught, dat zy de dwingelanden
Uit hunnen zetel ruckt, en breeckt de troonen af,
En sicht een' vryen Staet; na datze nu den staf
Tarquijn geweldigh heeft gewrongen uit zijn handen;
Als 't Roomsche volck zoo dol zijn eigene ingewanden
Gaet rijten met zijn zwaert, dat eertijts wonden gaf
Uitheemsche vyanden; en draecht naer 't duister graf
Verkregen vrydom, met gemengde en bloende handen.
De staetzucht eens Soldaets was veler helden doot,
En Rome een hart gelagh; als 't aenzagh en most lyen,
Dat Cezar, met laurier omvlochten, op zijn koets
Keerde uit de slagting van zoo brave burgeryen
Als oit Italie gequeeckt hadde in zijn schoot,
Hy won 't gebiet, maer met verlies van zoo veel bloets.

Waer uit men kan afnemen hoe weinig VONDEL zich hebbe laten binden aen de wetten van verkiczingtjes. Ondertusschen merken wy noch aen, dat het thands gemeen zy de rijmklank van het laatste vers te hechten aen het voorgaende, en die van het voorgaende aen het laatste, gelijk byna alle de klinkdichten zijn van P. LA RUE uit het franfch van DRELINCOURT, vertaelt; onder welk meenigte wy ook een groot vierde deel aantreffen, waer in de staende en loopende regels zich by beurten verwisselen in de 2 eerste coupletten

in 4 afdeelingen, of *Coupletten*, namelyk de eerste 8 regels in 2 *Coupl.*, ieder van 4 reg., en de 6 laetste regels in 2 *Coupl.*, ieder van 3 regelen.

Ons belangende, wy verdeelenze, gelyk hier boven te zien is in 3 afdeelingen vermits wy oordeelen, dat de 8 eerste regels wel in 2 *Coupl.* kunnen verdeeld worden, dewyl yder dezer *Coupletten*, schoon op zich zelfs slaende, een volkomen rym, dat is 2 sleepende en 2 slaende regels uitlevert, 't geen van de 6 laetste regelen, indien zy in 2
Coupl.

Op de Godheid.

Verhef u, o myn ziel, en streef als d'adelaar
Ten hoogsten hemel in. Zie daar d'Onzienelyken,
Den Eeuwigen Monarch, den Opperwezenaar,
De beste schoonheid, meer dan al de hemelryken,

Hy is 't, die altoos is, verouderd door geen jaar.
Hy is 't die alles schiep, die alle magt laat blyken,
Die zonder plaats verzet, is overal, en klaar
Zyn beeld in 't schepfel doet, voor 't oog der menschen, pryken.

Driewerf goed, driewerf groot, en driewerf heilig Heer,
Voor wien de Hemel knielt en d'Aarde zich werpt neer,
Laat ik, naar maect' dat ik u lieflyk ken, hoog agten.

Laat ik, na dat 'k u hier beschouwd heb door 't Geloof,
Eens, als myn lichaam word ontbloot van ziel en krachten,
In u geheel zyn; wen ik koom by u te hoef.

Welk slach men ook vindt in de *Godichten* van JACOB ZEEUS 1737. bl. 253. alwaer men noch twee onderscheiden soorten zal aantreffen, welke wy verzoeken dat de lezer zelve bl. 248, 250 en 256. wille na slaen, naerdien ons meerder plaetz gebreekt.

Voor 't overige merke men, dat de naem van *Klinkdicht* van ene meerderheid van rymende slotklanken ontleent schijnt: en dat in zoo groote verscheidenheid als wy te berde gebracht hebben, de gemeensten zijn zulke, wier 1ste 4, 5, en 8 regel met elkanderen gelyk staen, zoo dat de negende regel staende zy, in geval de achtste sleept, en in een omgekeerde reden sleepende, ingeval de achtste staet: *De Proeve van Zedepoëzij* door CONCORD. ET LABORE hee't dit in de twintig klinkdichten, bevattende Jezus Lofnamen, naauwkeurig waargenomen. Zie bl. 25--44.

Wy hebben van zoo veele soorten meldinge willen maken, eensdeels om ieder dichtoeffnaer gelegenheid te geven, zich zulk een voorbeeld uit te kiezen, waer in hy 't meeste behagen schiept; de verscheidenheid toch is aengenaem; en anderdeels om de verzuimde beloven van den opsteller aen 't begin van dit hoofddeel gegeven, om namelyk van yder soort een staeltjen aen te voeren, genoeg te doen.

Coupl. verdeeld worden, niet kan gezegd worden, dewyl in zoodanig een gevalle de laetste regel van het eene *Coupl.* alleen, en op zich zelve staet, en geen volkomen rym kan uitmaken, zoo lang hy door den laetsten regul van het ander *Coupl.* niet beantwoord word. — en 'schoon zulks geschied, oordeelen wy dat eene ongeschiktheid, dewyl ieder *Couplet* op zich zelve, een volkomen rym moet uitleveren. By den Hr. DE LA RUE, onder deszelvs vertaelde *klinkdichten*, vinden wy 'er wier regels slegts 7, 8 en 9 grepen uitleveren, en dus om de kortheit niet onaertig rollen, doch onzes oordeels, de statige deftigheid ontbeeren, die aen een *Klinkdicht* eigen, en in regelen van 12 en 13 grepen best te bewerken is, weshalven wy den jongen dichtminnaeren aenraden, het spoor van VONDEL liever te volgen.

XXVIII^{te} HOOFDDEEL.

Den *Herders- en Visscherszangen* betreffende, wy hebben den jongen kunstlievenden deswegens luttel anders aen te beveelen, dan het geen wy hen, in den aenvang onzer ~~verhandeling~~, over het vaerzen maken in 't algemeen, nopens het waernemen der *Caracteren*, reets aenbevolen hebben; *Herders en Visschers* zyn doorgaends, [immers in onze tyden,] eenvoudige, en gemeene luiden, derhalven moet alles, wat gy hen doet zeggen, of zingen geenszins verheven zyn, maer eenvoudig en natuerlyk.

De Schoenmaker moet zich hier steeds by zyne leeft, dat is, de *Herder* zich by zyn *vee*, *zuivel*, *land* en *ploeg*; de *Visscher* zich by zyn *visch*, *strand*, *zee*, *pink* en *netten* houden. Beide kunnen, en mogenze, mits op eene eenvoudige wys, en natuerlyke trant van de lucht en het weêr praten; maer de *Herder* mag alleen van *bomen*, *bloemen* en *beyen*: de *Visscher* alleen van *boornen*, *schulpen*, en *korallen* spreken. [Wat meer vryheit, dunkt my, zoude in een *Jagerszang* te dulden zyn; vermits een *jager*, schoon ondersteld zoodanig een die met de *jagt* de *kost* moet winnen, echter veel meer gelegenheit heeft, dan een *Herder* of *Visscher*, om verscheide zaken te zien en te hooren, vermits hy langs veld en strand, door *Boschen* en *Wildernissen*, over *Duinen* en *Bergen* het *Wild* dient naer te zetten, en niet zelden verkeerung heeft met aanzienlyke luiden, welken hy ten dienste staet; en die hem somtyds zelfs, op de *jagt* ver-

vergezellen. (5) Dat een Jager dus, behalven van zyn Jagtgereedschap, van zyne Brakken, Haes en Patrijshonden, en allerlei Wild, ook van het gene hy hier en daer verneemt, gewag maekt keuren wy geenszins af, mits het gefchlede op eene wyze, die ons doet merken, dat hy fomtyds meer spreekt van hooren zeggen, dan van eigen ondervinding.] Belangende nu den Rymtranten, tot zoodanige gezangen uit te kiezen; we vinden niet noodig hier omtrent eenige bepaling te maken, indien men slechts in acht neme, 't geen wy omtrent de korte en lange regels aangemerkt hebben, namelyk dat de eersten best voor het vrolyke, ende de laetsten bekwaemst zyn voor het deftige, stichtelyke, en klaegachtige. Hierom keuren wy zeer goed, dat de Hr. MOONEN ter behandeling van heilige stoffen in herderszangen regels van 12, en 13. grepen verkooren heeft.

Eene opmerking moeten wy hier nog byvoegen, namelyk, dat, gelyk een schilder door 't hoogen der voornaemste beelden de minderen die daer omtrent, of achter staen, meer schaduwt, en als wyken doet, zoo ook een Dichter, wanneer hy voor een *Herders* of *Visschers* of *Jagerszang* een korte voorrede wil stellen, om den lezer te kennen te geven, waer, op wie, en by welke gelegenheit de *Herders*, of *Visscherszangen* gemaekt zyn, zoodanig eene voorrede door eenen grootschen toon, en zwierigen styl zoodanig moet toefstellen, dat die zich boven het volgende verheffe, als de tael der Poëten boven die der *eenvouwige* harderen, en visscheren. Wie zich in deze zangen zoekt te oefenen, moet MOONEN, SCHERMER, WILLEKENS en VLAMING onder de Nederduitschen; *Virgilius* onder de Latynen, en *Moschus* en *Theocritus* onder de Grieken voorname lyk lezen. (6)

XXIXste

(5) Dit schijnt zoo, doch de zaek nader ingezien, blyvt het dan geen zuivere Jagerszang meer. De vraeg is niet wat een Jager weten kan, maer wat hy natuerlyk weer, even zoo, kan een Visscher, die dagelijks naer steê gaet en daer verkeerd, ook iet meer weten, maer zy moeten beide spreken zoo als zy zijn, een jager als een jager, een visscher als een visscher, en zoo dra d'een iets buiten zyn jagt, de andere buiten zyn vischtuyg praet, zoo word het een gemengelde Zang.

(6) Vry wat meer, en iet, dat van andere soorten van gedichten verschilt, vinden wy over de *Herders - Visschers -* en *Boorvodeunen* te zeggen, dan hier werdt gedaen.

Het geen in dit soort van dichten een *Latynen* en *Grieken* voegde, schikt en voegt zich ook wonder wel by ons. — Dit stuk naauwkeurig te behandelen, zou dit blaedjen te breed doen uitloopen, en zal daerom ene opzenelyke stoffe voor het vervolg verschaffen.

XXIXste HOOFDDEEL.

Nu stappen wy over ter beschouwing van het *Lierdicht*, welken naem wy van de Grieken; als de eerste uitvinderen daer van, ontleend hebben; wordende een *Lierdichter* by hen genaamd *Αοιητής*, by de Latynen *Lyricus*, welke laetste de *Lierdichten* ook wel den naem geven van *odes*, in het Franfch *odes*; beteekenende eigenlyk gezangen; en niet zonder reden; vermits de Lierdichten by de ouden niet flegts fraei opgezegd, maer voornamelyk gezongen wierden.

Sommigen hebben zich verbeeld, dat de *Lierdichten* by de ouden gediend hebben om den Lof der Goden, en Helden te zingen. Doch wy meenen, dat dit gevoelen alleenlyk hier uit gesproten is, dat PINDARUS, een der voornaemste Griekfche lierdichteren, den Lof der Goden, en Helden tot het voornaemste onderwerp zyner Lierzangen verkoren heeft. (7) Maer wat stof kon PINDARUS in zynen tyd, wan-

(7) Onze fchrijver fchijnt hier ter plaetze geen genoegzame onderscheid te maken tusschen de *oedeken*, die by de ouden *Lyrica* en die *Hymni* genoemd wierden. De *Hymni*, van welken er HOMERUS, CALLIMACHUS, PSEUDORPHEUS en andere verscheiden hebben nagelaten, waren eigenlyk de *Lofzangen*, die de Goden ter eere wierden opgezongen; deze verschilden, in de wyze van dichten, dikwerf van *Lierzangen*. Die van HOMERUS, CALLIMACHUS, PSEUDORPHEUS enz., zija op ene maet gesteld, die genoegzaam met de onze kan vergeleken werden. De maet van't *Liergedicht*, wilde zy voldoen aetnaem en oogmerk, behoorde zoo gesteld te wezen, dat zij beide gelezen en gezongen kon werden: doch hier in verschillen wy enigszints van *Grieken* en *Latynen*. De zoetvloeiendheid heeft by ons ten nutte der Zangkunde verscheidene soorten van wyzen en zangmaten bedacht, die zich zoo wel niet lezen laten. Van dezen handelen wy thans niet.

De verschillende geslachten der *Lierzangen* kunnen we, zoo ten opzicht der stof, als dichtmaet, niet wel bepalen. Beide komen ze in aanmerking en trouwen zich onderling. Bezondere stoffe neemt allerlei dichtmaet aen, en bezondere Dichtmaet schikt zich in dezen weer naer allerlei stof. Oudtijds bedlende men zich veelal van *Lierdichten* tot het opstellen van *Minnedichten*, in welke zeker de Dichteresse SAPHO uilmuntend was. Deze gebruiken wy insgelijks tot dat oogmerk.

Het tweede onderwerp, waer over zy liepen, was het ophalen van den Lof der helden, hier in spande PINDARUS de kroon.

Belangende de woorden van onzen schryver, dat hy den lof der Goden en Helden tot het voornaemste onderwerp zyner *Lierzangen* verkoren heeft, zalks bepale men alleen tot den lof der Helden, en wel voornamelyk

wanneer de olympifche fpeelen in hunnen bloei, en ieders oog op die daer in den prys wegdroegen, gevestigd waren, toch beter verkiezen.

Voor eerst was het onderwerp zelf voor de Poëzy zeer uitfteekend, en ten tweeden kon PINDARUS zyn eigen naem, en faem niet beter verbreiden, dan door zich bekend, en geeerd te maken by die van groot en klein geroemd wierden.

ANAKRËON, die zich aan de laek, of lof van anderen weinig ftoorde, en slechts voor zich zelve leefde, floeg een heel anderen weg in, en deed zyne zanggodinnen met zich alleenlyk azen op de welluftigheden dezès levens.

Ook heeft HORATIUS, die grootfte der Latynfche Lierdichteren, noch na hem de Francoifen, noch eenige voornaeme dichters in onze of andere talen tot die, of deze byzondere ftof hunne *Lierzangen* bepaeld, wy kunnen ook niet zien, dat hier eenige bepalinge nodig is, mits men flegts in acht neeme, 'tgeen wy voren hebben aangemerkt, namelyk, dat vaerzen van 10, 11, 12 en 13. grepen veel bekwaamer zyn om iets deftigs en droevigs uitte-drukken, dan regels van 6, 7 en 8. grepen: men ga in dezen opzichte te rade met VONDEL, die ons keur van tranen in zyne *Lierzangen* voorfpeelt, en kieze daer uit wat hem het gevoeglykfte toefchynt. De Francoifen en naderhand onze befte dichters hebben zich voornamelyk toegelegd om hunne *Lierzangen* in *Coupletten* te verdeelen, ten einde na by het flot van het eene *Coupl.* wat geruft hebbende, het ander als met eenen nieuwen luft aen te vangen, en

lyk der zbdanige, die met de zege praelden in de Hoofdfpelen der Grieken, en verheven wierden met groote eer en *flaie*, zoo zelve, dat by hunne inhaltng in de ftad hunner woning, de ftadspoorte voor hún te gering geacht, en zy door den omgeworpen muer wierden ingeleid. Deze foorte van *Lierdichten* noemde men ook *Epinicia*, zoo veel als *Zegezangen*.

Wyders, de verheffing en lof van voornaeme plaetzen, de uitvoering van manhafte daden, en dezer gelyke meer, gav ftofse voor een derde foort van *Liergedichten*, gelyk voor een vierde foort verftrekten de *Drinkzamen*, by gelegenheid van galftryen enz. enz.

By deze voege men eindelyk de *Hymni*, of *Lierzangen* ter eere der Goden ingefeld, voor zoo verre men het *Lierdicht* daer toe bezigde. — Belangende de verfcheidene Dichtmaten, men leze slechts de *Lierdichten* van *Vondel*, en men zal zich in deze genoegzaam voldaan vinden.

Van de *Hymni* der ouden in 't gemeen zie men SPANHEIM T. II. *praef.* in *Callimach.*

en daer door de aendacht des hoorders en lezers op te wekken.

Wy keuren deze manier zeer goed, mits dat men wel in acht neme, 't geen door de beste dichters altoos op- en door ons hier voren, nopens de vaerzen in *Coupletten* verdeeld aengemerkt is; namelyk, dat, met het eindigen van ieder *Couplet*, de zin uit zy, en de laeste regel, als een slotvaers, lustig klinke.

Naer het oordeel der beste Fransche Poëten word tot een lierdicht voornamelyk vereischt.

I. Eene stoutheit en rustigheid van tael, die het *Lierdicht* met het *Heldendicht* gemeen heeft, Een Poeët moet daerin spreken als Poeët d. i. verheven, en cierlyk; echter zonder enige gemaektheid.

II. Niet minder moet in een' *Lierzang* de verrukking, rechtchappen dichteren zoo eigen, mits door het oordeel behoorlyk geleid, doorstralen.

III. Wil een *Lierdicht* rykelyk gestoffeert zyn door een sloop van fraeie gedachten, die schoon op verscheiden onderwerpen spelende, echter door eene gemeene betrekking tot dezelve stof aen, en onder elkaër verbonden zyn, en dus in een punt uitloopen. Dit noemen de Francoisen *un beau desordre*, eene fraeie ongebondenheit, of losheit, in tegenstellinge van eene spraekkunfstige geregeldheit, of beschroomde styfheit, die huns oordeels een *Lierzang* ontzenuwt en al het bevallige daerin uitdooft.

IV. Oordelen zy de verhevenheit in een *Lierzang* zeer noodzakelyk. De verhevenheit bestaet, zeggen zy, in het ware en nieuwe verenigd; in een groot sch denkbild op eene cierlyke en naeuwkeurige wyze uit te drukken. Wy twyfelden zeer, of zy door deze verhevenheit, schoon op een andere wys verklaerd, wel iet anders verstaen hebben, dan, het geen door ons in het slot onzer verhandeling van het *vaersen maken in 't algemeen* genoemd is *eenvouwigheit*, of *natuerlykheit*, en *ongemeenheit*, twee der voornaemste eigenschappen, die, onzes oordeels, die zielroerendheit uitmaken.

V. Eindelyk willen de fransche Meesters, dat het begin van een' *Lierzang* groots zy, gelyk het voorhof van een aenzienlyk gebouw of paleis.

Zoo dit immer goed kan komen zal het zeker best slagen in versen van geen langen adem, hoedanig wy de *Lierzangen* mogen noemen: doch vermits, gelyk de Francoizen ons moeten toestaen, het vry wat in heeft een groots begin wel te ondersteunen, en het in zodanig eenen gevalle

le eenen Dichter niet wel doenlyk is klimmende te blyven, 't geen ten uiterften noodzakelyk is, zoo hy de aandacht van zynen lezer niet slegts levend houden, maer als by trappen, hem op den top der verrukking wil voeren, befluiten wy, dat het veiligft is, den toon in den aenvang zoodanig te ftellen, dat die niet genoodzaekt zy zich zelve te bezwyken.

XXXte HOOFDDEEL.

De *Sapphifche vaerzen*, hunnen naem ontleend hebbende van de Lesbifche Poëteffe SAFFO, die, zoo men wil, deeze foort van vaerzen eerst uitgevonden heeft, en doorgaends ook onder de *Lierzangen* getelt worden, (8) beftaen gemeenlyk uit 3, ['t zy 10 of 12 grepige (9)] fttaande regelen, en eenen korten fleependen; dus immers zong VONDEL HORATIUS 2de Gezang van het 4de boek naer

*Wie tolegt, o Julus, met zijn toon,
Zelfs Pindarus te fteken naer de kroon,
Betrout zich als een reukelooze zoon
op waffche vlogels;*

*Daer 't bemelfch vuur het wafch verfmelte, en praemt,
Om 't kryftallyn der wat'ren met zyn naem
Te helpen aen de fpiegelnutte faem
van ftoute vogels.*

Ene

(8) dit is niet te naeuwkeurig, want boven en behalven dat de Latynen de rymende floetklanken (rijmklanken hadden we haest gezegd, maer errinnerden ons, dat zulks in onze *Bydragen* op bl. 339. fchijnt afgekeurd) miften, ja die fchuwden als de peft, zoo waren hunne voetmaten ook van een' verfchillenden aert. Dezelve natevolgen zoude by ons iet vreedms wezen, en miffchien zoo gemakke-lyk niet vloten als thands by de Hoogduifchers. Onderentuffchen heeft CONR. GODDAEUS voor omtrent een eeuw proefjes opgedifcht van all' de voetmaten der Latynen. Dan, hierover noch wel eens nader.

Nochtans dunkt het ons niet onwaerfchijnlijk dat wy deze opgegeven foorten van verzen gekregen hebben in navolging van de *Sapphica* der ouden.

(9) Eigen is het de Sapphifche verzen van 5 voeten te zijn, willen zy niet te zeer ontzenuwt zijn.

Ene andere foort vind men ook by denzelven Dichter waer van de lange regels 12 grepen uitleveren. Nog vind men eene derde foort by den zelve Poët in zyne *Lykzangen*, waer hy *Zwelings* uitvaert vierende, dus aenheft (10)

*Gy Zanggodinnen, valt aen 't fchreien,
Aen 't jammeren met beele reien;
De Zoon van Orfeus is verscheien.*

welke laetste foort ons veel beter behagen zou, dan de eerfte, voornaemlyk voor een *Lykdicht*, vermits er, onzes oordeels, iet klaegachtigs in deze regelen fchuilt, het geen wy in de eerfte foort zoo zeer niet befpeuten, waer in, onzes oordeels, die korte fleepende regels zich opdoen als lamme staerten; die de lange ftaande regels na fleepen zonder eenige bevalligheid. doch dewyl deze vaerzen om het driefvouwige rym waerlyk zeer moeilyk zyn (de eenige oorzaak waerfchynlyk, waerom VONDEL zelfs zich van de eerfte foorte niet boven 4 of 5 malen, en van de laetste foort zich maer eene enkele reis bediend heeft) kunnen wy denzelven den Jongen dichtminnaren luttel aenpryzen, vermits gelyk wy reeds gezegd hebben, de Dichtkunft uit zich zelve moeilyk genoeg is, al maekt men ze niet moeilyker door eene onnutte verdubbeling van rymwoorden, voor welken dubbelen arbeid geen dichter ooit ten halven betaeld word.

Hebt gy een fraei *Lierdicht* op gewonen trant toegesteld, de Liefhebbers zullen het pryzen, maer nimmer u vragen, waerom hebt ge niet een *Saffo*, of *klinkdicht* daervan gevormd.

XXXIste - H O O F D D E E L.

Belangende nu den *Puntdichten* en *Byschriften*, [dus door DE DEKKER en onze meeste hedendaegfche liefhebbers, door HUGENS *Sneldichten*, en weder door anderen *Nyp- en Steekdichten* genaemd; welke verfcheiden Benamingen waerfchynlyk voortgekomen zyn uit eene foort van verlegenheit onzer Poëten van vorige tyden, die eene foort van korte en zakelyke vaerzen, waer van de Grieken en Romeinen

(10) In zyne *Poëzy* II D. bl. 39.

neinen zich dikwils bedienden, in het Nederduitsch wil-
 lende naerzingen, niet zelden bevonden, dat de Naem van
Epigramma, dat is, *Op- of Byschrift*, door de ouden aen
 dié korte en zakelyke vaerzen gegeven, aen den Inhoud
 van hunne Nederduitsche weinig of niet voldeed. DEKKER
 vond den naem van *Opjschriften* voor de zynen te laf, en
 noemde ze daërom *Punt-dichten*, als zynde, gelyk alles dat
 gepunt is, aen het einde scherpst. De Heer van ZUYLI-
 CHEM weder oordeelde, dat de benaming van *Sneldicht*
 verscheide algemeene Eigenschappen, waer in, zyns be-
 dunkens, het wezen van een *Epigramma* bestond, best uit-
 drukte, zonder echter te zeggen, welke die *verscheide algemeene*
Eigenschappen eigenlyk waren. Dit 's te beklagelyker, ver-
 mits noch Griek, noch Romein ons immer gezegd heeft,
 welke hoedanigheden een *Epigramma* behoorde te hebben.
 Uit het eene en andere blykt klaer genoeg, dat onze oude
 Nederduitsche Dichters, in het benoemen hunner korte
 vaerzen, op geenen zekeren grondslag gebouwd hebben;
 waerschyntlyk veroorzaekt door eene verbeelding, dat de
 Grieken en Romeinen maer ééne soort van *Epigrammata*
 gehad, en daërom alle hunne korte en zakelyke vaerzen
Epigrammata genoemd hebben. 't Is om te verwonderen,
 dat DEKKER zelf dit gevoelen is toegedaen, daer hy, in
 de voorreden zyner *Punt-dichten*, ons verhaelt, dat de Grie-
 ken en Latynen hunne korte vaerzen *Epigrammata* noem-
 den, om dies wille, dat hunne *Beelden*, *Gaaffteden*, *Gebou-*
wen, enz. zoo iet wat in 't korte, 't zy in *Vaerzen of Proose*,
plagten in 't voorboofd te dragen, meerendeels NB. tot lof strek-
kende van hunne Goden, Helden en doorluchtige Mannen.
 Waer uit klaer is af te nemen, of dat de ouden meer dan
 ééne soort van *Epigrammata* gehad hebben, of dat hunne
Epigrammata zaken van vry wat meer belang behelsden, dan
 onze meeste hedendaegsche *Punt- of Sneldichten*. Waerom
 wy best zouden oordeelen, dat men, wel verre van de
Punt-dichten met de *Op- of Byschriften* te vermengen en te
 verwarren, dezelveu behoórlyk onderscheidde. Zy ver-
 schillen, onzes bedunkens, inderdaed ook veel van elkan-
 der. Een *Punt-dicht* is by ons eigenlyk een kort, boertend,
 Schimp- of Schertschrift in rym, en kan daërom op honder-
 derlei voorwerpen gebezigd worden, die voor een *Byschrift*
 oneigen zouden zyn. DEKKER zelf, schoon alle zyne korte
 vaerzen *Punt-dichten* noemende, bepaelt zich, in het be-
 schryven der Eigenschap van een *Punt-dicht*, tot de be-
 naming van *Schimpdicht in 't kort*, op deze wyze:

Een

*Een Schimp-dicht word te recht met Punt-dicht vergeleken;
Dit word in dat verbreyd, dat kort in dit vervat.
Dat dient gepunt als dit, zoo 't snel en wel wil steken,
Dit dient, zoo 't byten wil, getand te zyn als dat.*

Een *Punt*dicht kan met Snakeryen, ja fomtyds met zaken, die aen de wetten eener strenge zedigheid niet ganfch voldoen, of van luttel belang zyn, gestoffeerd wezen, en echter om den Kwinkslag, die zich op 't einde laet hooren, behagen. Een *Byschrift* wil geene Beuzelingen, veel min zaken die met de zedigheid eenigzins ftryden, dulden. Een *Punt*dicht kent geene andere wetten, dan die van kort te zyn, den angel in den ftaert te dragen en daer mede te fteken. In een *Byschrift* moeten, behalven de *Kortheit* en den *Slag* op 't lef, een *Hoofdzaak* of voornaem *Punt*, nevens de *Eenvouwigheit* en *verfcheidenheit* betracht en gevonden worden.

Dat een goed *Byschrift* of *Epigramma* deze vyf Hoednigheden in zich besluiten moet, is, onzes bedunkens, klaer genoeg af te nemen uit het voornaemfte oogmerk, 't geen de Ouden in het toefstellen hunner *Epigrammata*, hadden. Waer in bestond dat hun oogmerk toch anders, dan in eene begeerte om den lof hunner Goden, Helden en doorluchtige Mannen aen de onfterfykheit te wyden, door de *Nakomelingschap*, by het befchouwen van derzelver Beeldteniffen, te verhalen hoe uitftekend derzelver Karakter weleer bevonden was, en welke voorname daden zy bedreven hadden; ten einde deze duurzame Eerteekens den Nakomelingen mogten aenfporen om zoo treflyke voetftappen naer te volgen.

I. Hier uit blykt dan, voor eerft, dat het onderwerp van een *Byschrift* iet ongemeens, iet meldenswaardigs, behelzen moet, het welke by ons eerte *Hoofdzaak* of voornaem *Punt* genoemd word: en betrekkelijk is tot den Perzoon, wiens gedachtenis ('t zy goede of kwade) men, door een *Byschrift*, poogt te vereeuwigen, door den Nazaet van deszelfs daden en bedryf een verhael te doen.

II. Om dit verhael behoorlyk toe te richten, kan men ligtelyk begrypen, dat men daer in niet dan loutere waerheden plaetfen, en, zonder opfmuk van woorden, de zaken ontvouwen moet in dier voege, als ze zyn, ten einde wy door onze Tydgenooten niet met reden berifpt, en door de Nakomelingen voor geene misleiders gehouden worden. En dit is het, waerom wy de *Eenvouwigheit* zoo
noed-

noodzakelyk een vereifchte van een *Byschrift* oordeelen.

III. Vermits een *Byschrift* inderdaed een Kunstluk is, wanneer het in vaersen gesteld word, spreekt de zaak van zelve, dat, schoon het gene men daer in vermeld naer waarheid en eenvoudiglyk verhaeld moet worden, zulks echter op geenen lagen trant, maer op eene kunstige wyze behoort te geschieden, waer toe de *verscheidenheit* van woorden en zelfs zaken, mits tot de *Hoofdzaak* of het *Punt* betrekkelijk, volstrektelyk vereifcht worden.

IV. Schoon de beknoptheit in uitdrukkingen altyd fraei is, nimmer echter is zy noodzakelyker, dan in een *Byschrift*, uit aenmerkinge der engte van de plaetse, het zy den voet eener Beeldtenisse, Grafnaelde of Erezuil, waer men iet diergelyks gewoon is te stellen. Niet zonder reden meenen wy derhalven, dat de *kortbeit* in een *Byschrift*, zoo veel mooglyk, ook betragt moet worden.

V. Belangende nu den *Slag*, dien wy op het einde van een *Byschrift* noodig achten, en waer van de meesten der Ouden zich in hunne *Byschriften* ook bediend hebben, daer door verstaen wy zoodanige Uitdrukkingen, die, al het voorgaende niet slechts bevestigende, maer zelfs in kracht te boven gaende, den knoop op den band leggen, en, als een klap op den vuurpyl, den Lezer verrassen, en teffens doen begrypen, dat hy niets meer te wachten, dat hy het eind' der zake heeft.

Word 'er tot het toestellen van een goed *Byschrift*, zal men zeggen, zoo veel vereifcht, dan is 'er een huis vol werks aen vast. Wy stemmen dit volkomenlyk toe, ja meenen, dat een goed *Byschrift* te maken iets van het aller-moeylykste in de Kunst is. Doch gemaekt zynde, mag en moet het ook een Kunstluk genoemd worden. Wie zich in deze soort van korte vaersen poogt te oeffenen, moet de Poëzy van G. BRAND en R. ANSLO, maer boven al die van VONDEL, niet ondoorzogt laten, als eene meenigte van fraaie *Byschriften* uitleverende, schoon juist allen aen de door ons bovengemelde vyf *Vereifchten* niet geheel voldoënde. Van die, onzes oordeels, 'er echter naest by zouden komen, zullen wy onzen Lezer, korthaits halven, eenige weinige staeltjes, uit den laestgemelden Dichter, toonen.

Op een Marmeren Beelt van
K O N I N G D A V I D .

Zoo klom de Kunstenaar den dappersten beschermmer,
En Koning der Hebreën, gelukkig uit in marmer.
Hy hef zijn oog en bart om boog, en luistert scharp
Naer 't geen de Geest zijn' mont leert zingen op de Harp,
En danffen voor den Zoon, wiens beelt by beeft gedragen.
Nu triomfeert zijn Harp voor Christus zegenwagen.

In dit Byschrift is, onzes oordeels, eenig mangel van ge-
noegzame Eenvouwigheit, vermits 'er de naam van DAVID
ontbreekt, en de laetste regel op één na ons eenigzins dui-
ster toeschynt.

Op de Afbeelding van
M A S A N J E L L O .

Zie MAS ANJELLO hier in print voor elk ten toon,
Die van de vischbank klom op 's Konings boogen troon;
Het kitteloorig Paert van Napels holp aan 't bollen,
En, op zyn Faëtons, geraekt aen 't zuizebollen,
In eenen oogenblik, ging plotseling te gront,
Geboorzaemt als een Vorst, doorschoten als een hont.

Was de derde Regel van dit Byschrift zoo eenvoudigh,
als hy fraei is, 't gansche vaers was onverbeterlyk.

Op
G E E R A A R T V O S S I U S ,
Professor in de Historien, enz.

Laet sestig Winters vry dat Vossenbooft besneeuwen,
Nog gryzer is het brein, dan 't gryze bair op 't booft.
Dat brein heeft heughenis van meer dan vijftig eeuwen,
En al haer wetenschap in boeken afgeslooft.
Sandrart beschans hem niet met boeken en met bladen;
Al wat in boeken steekt, is in dat booft gevaren.

Sommigen zouden, en, onzes bedunkens, niet zonder
reden, die uitdrukking van *Vossenbooft*, als zinspelende op
een Dier, en dus te laeg voor een Mensch, niet fraei vin-
den, en daerom den eersten regel liever dus lezen

Laet sestig Winters 't booft van VOSSIUS besneeuwen.

Dit uitgezonderd, is het Byschrift, onzes oordeels, zeer
aantekende. Niet

Niet minder schoon achten wy het volgende *Byschrift*, 't geen wy zoo volledig vinden, dat het geen Tytel noodig heeft, en wy alleenlyk behoeven te zeggen, dat het gedicht en gesteld is ter eeren van den Heere

J O A N H U I D E K O O P E R .

*Zoo vat de beitel van Quellijn in louter marmer
Naer 't leven wat ons oog in HUIDEKOOPER ziet,
Den Burgervader en trouwhartigen beschermmer
Der Koopstadt, daer de Nijd haer pylen op verschieft.
Christine heeft dien Held het Ridderzwaert gegeven.
De Keurvorst welkomt hem, als Stadts Gezant in 't hof.
Zyn raet stut Indiën, zoo wijt ons' zeilen zweven,
En Maerseeven draeft hoogh en groeit op 's Ridders lof.
Het lust den burger hem in marmersteen te aenschouwen:
Maer schooner staet de Man in 't bart des volcx gebouwen.*

Wy zouden nog verscheide diergelyke Kunststaeltjes te berde kunnen brengen, dan ons bestek laet zulks niet toe.] alleen nog zeggen wy dat deze dichten aen geene lange of korte regelen gebonden zyn.

De fraeiste zyn de kortste en vindingrykste (11) en voorts zoo toegesteld, dat de slag of ontknoping van den zin zich in den laetsten regel laet hooren.

(11) Ja wel mag men zeggen, de voorname eigenschap der puntdichten is de korthed, maer de scherpzinnigheid maekt hier de ziele van de zaak uit. Op stoffe en maet valt geene bepaling, wanneer dezelve gaen over den lof van overledenen, noemt men die gevoegelyk *Graefsbrieten*. toespelingen op eigen namen zyn somwylen niet onaertig, maer die tot lof van iemand te doen dienen, is wel onaerdig. Op het einde der regelen zich somtijds van enen tegen- of wedergalm (*echo*) te bedienen, werdt by de Latynen met veel geest verricht; wy hebben er ook de slag van. belangende de korthed, wy zeggen hier met DE DEKKER

*Een ander scheppe vry in lang gedicht bevalen,
Kort is 't dat wat lust mijn tyd- verdriet verkort:
Want, Lezer, niet alleen in puntdicht, maer in allen,
Al wat of schoon, of soet, of goed is dat is kort.*
In zyn I. B. der puntd. bl. 42.

XXXII^{ste} HOOFDDEEL.

Om een *Tyddicht*, [welks talletters uit moeten maken het getal des jaers, waer in het gemaakt is,] toe te stellen, moet men weten, welke letters in onze tael voor tel of getalletters gehouden worden, en hoe veel ieder getalletter op zich zelve beteekent. Zie hier dan, welke wy meenen, als talletters in onze tale te moeten aangemerkt worden:

C D I J L M U V W X en Y; beteekende de C, 100: de D 500. de I en J ieder 1: de L 50: de M. 1000 de U en V 5, de W en X yder 10; en de Y 2. hoe kragtiger en beknopter een *tyddicht* zy, hoe fraeier; boven 4 of 6 regels uiterlyk moet het niet wezen.

(12) XXXIII^{ste} HOOFDDEEL.

Nu moeten wy nog eenige aenmerkingen omtrent het [voornaemste, het aenzienlykste, en allermoeilykste in de Poezye, te weten het] *Heldendicht* mededeelen.

Tot het vormen van een *Heldendicht* word vereischt *bet verkiezen van eenen held, en verbalen van deszelfs bedryf in vaerfen*; waer omtrent [volgens het oordeel der beste, zoo oude als hedendaegsche meesteren,] een dichter voorname-lyk waer te nemen heeft.

I. Dat de *Held*, die het voornaemste onderwerp van een gedicht uitmaakt, *wezenlyk, voornaem, bekend*, en deszelfs *Charakter* goed zy; ten einde de Lezer in het geen hem, dien held betreffende, verhaeld word, belang neme, en zich dezelve als eigen aantrekke.

II. Het bedryf des Helds moet eene *eenbeit van daed behelzen*, om dat het verstand des lezers een gevoeliger vermaek geniet, wanneer het zich vestigd op een enkel voorwerp, geregeld naer deszelfs bespiegelingen, en de zaek te ligter begrypt, dan wanneer het zich in eene verwarringe van voorwerpen verlieft.

III. De

(12) Dewyl onze schryver hier een einde maekt zyner gedachten, moet de jonge liefhebber niet meenen dat hier mede alles zy afgedaen. de stof en maer, hier onder en door één verhandeld, verdienen beide eens naeuwkeuriger te werden uitgeploozen.

Ook valt er noch vry wat te zeggen over veele andere soorten van Poëzij b. v. *Bly- en Traurspelen, Satyren of Hokaldichten, Parodien* enz. maer all' dit verdient beter dan ter loops verhandeld, waerom thands handen van 't palet.

III. De *daed* of het *bedryf* des Helden, moet *groot*, *wistee-kende*, *volkomen*, en een *voornaem' Held* betamende zyn.

IV. Dit alles moet door den Dichter *op eene Manier*, overeenkomstig met het onderwerp, behandeld worden. Om dit een jong Dichtminnaer te doen begrypen, zullen we de voornoemde vier Hoofdpunten zoo kort en klaer ons doenlyk is in den dag stellen.

I. Het eerste hoofdpunt vervat vier vereischte noodzakelykheden, namelyk dat de Held, die het onderwerp of de hoofdpersonagie van het *Heldendicht* zal uitmaken, *wezenlyk*, *voornaem*, *bekend*, en deszelfs *Charakter* goed zy.

I. Wezenlykheid is by ons het tegengestelde van het vercierte, en in het *beldendicht* veel hoger te achten, dan een fabel; dus gaen, onzes oordeels, de wezenlyke *belden* van LUCANUS, CÆSAR, en POMPEJUS; HOOGVLIETS *Abraham*, en STEENWYKS *Gideon* de *Helden* van HOMERUS, en VIRGILIUS ver te boven. 't is waer, dat sommigen der ouden, als ARISTOTELES, en HORATIUS, Ja zelfs eenigen onder de voornaemste Fransche dichtkundigen van een ganseh ander gevoelen waren, en dreven, dat de Persoonen, en daden in een *Heldendicht* verciert, verbloemd, en algemeen; en niet Historisch, of byzonder zyn moesten; doch wy meenen, dat dit hun gevoelen veel meer gegrond is geweest op de verkiezing, en 't gezag van HOMERUS, en VIRGILIUS, die twee grootste hunner dichthelden, dan op een redelyk onderzoek en gezond oordeel. Wat hier ook van zy, wy stellen de wezenlykheid oneindig boven de Fabelen, en zullen daer in volharden, zoo lang iemand ons klaer kan aentoonen, dat een verdichte logen hoger te achten is, dan eene zuivere waarheid. (13)

2. Door een *voornaem* held verstaen wy juist geen Koning, Prins, of Graef, of iemand uit edelen bloeden geboren, maer een held, die door zyne deugd, en dapperheit

---

(13) Onze schryver werdt hier door al te sterken yver voor het *wezenlyke* al te verre weg gedreven; zoo dat hy thands *verdichte logen* noemt, het geen hy in andere gevallen enkel *verfiersing*, die toch de ziel en 't wezen is der Dichtkonst, zou noemen. Zoo dra echter deze eerste vereischte onzen schryver ontworpen wierde, konden de andere schyoen met de eerste te verdwynen, doch niet alzoo, het komt 'er by ons weinig op aen, of zoodanig een Held *wezenlyk* zy of wel als wezenlyk verbeeld of verfiersd werde. Het laetste zal zelfs eer voldoen aen de dichtkunde, die heur grond in 't versteren heeft.

Wat het stuk van *bekend te zyn* aengae, dat is van geene waarde. *Dauchd*, *eer* en *dapperheid* moeten en kunnen in het Dichtstuk zelv' den Held 'erover bekend maken.

heit, welke den besten adeldom voortbrengen, eenë vóórname, groote, en roemenswaardige daed bedreven, en zich zelve daer door berucht gemaakt heeft, gelyk van *Abraham* en *Gideon* kan gezegd worden.

c. *Bekend* dient de Held te zyn, om dat, hoe bekender hy is, hoe meer achtung, en eerbied de lezer hem zal toedragen.

d. Mits deszelfs *Charakter* ook goed zy, dat is, dat zyne daden niet slegts met kloek beleid, kloekmoedigheid, en wysheit, maer teffens met voorzigtigheid en vroomheit gepaerd moeten gaen, ten einde de Lezer in deszelfs bedryf, en lof te meer deel neme, 't geen anderszins onmogelyk zoude zyn. wilt ge dit door voorbeelden bevestigd zien, zoo vergelyk het *Charakter* der helden van *VIRGILIUS*, en *HOOGVLIET* eens met die van *HOMERUS* en *STEENWYK*.

In *Æneas* gaet de godvruchtigheid gepaerd met eene gematigde dapperheit; in den *Aertsvader Abraham* de eerbiedigste gehoorzaamheit voor God, en het standvastigste geloof met eene bezadigde kloekmoedigheid.

HOMERUS Achilles betoont zich wel dapper, maer handelt veel te geweldig om ons een teder belang voor hem in te boezemen. (14) de Hoogmoed van *Agamemnon* belet ons een groot denkbeeld van deszelfs gedrag te hebben; men vind zelfs iets smakeloos in den wyzen *Ulyffes*. *Helena's* schoonheid verliest veel luisters, om dat zy ons beschreven word als een bron van ontelbare rampen. In *STEENWYKS Gideon* blinkt beleid en standvastige dapperheit uit, maer hoe ligt wegen zyne gehoorzaamheit, en geloof aen 't Goddelyk bevel by die van *Abraham*. *Gideon* eer hy den vyand durft tegentrekken, bid om een wonderwerk, 't geen God verricht, maer hier mede is *Gideon* nog niet te vrede, en bid derhalven om een tweede wonderwerk; 't geen, onzcs oordeels, als geen geringe vlek in 't geloof en in de

---

(14) Het geen hier en in 't vervolg onze schryver, aengaende het Heldenstuk van *Homerus* en deszelfs Held oppert, wete den lezer dat geschreven zy in de vooronderstelling (echte of valsche laten wy oordeelkundigen over) dat het Heldendicht van *Homerus* ten voornaemsten onderwerpe hebbe de gramfchap van *Achilles*, wegens *Brizeis*, hem door *Agamemnon* ontnomen, *HORAT*, zegt elders in *art. poët*:

*Res gestas vagumque ducumque & tristia bella,
Quo scribi possent numero, monstravit Homerus.*

Dat is, dat *Homerus* ons gewezen heeft op wat trant men de daden van koningen en oversten en droevige oorlogen te zingen hebbe; als begreep hy, dat zoo wel het uitvoeren van een' zwaren oorlog stoffe tot een *Heldendicht* in het gemeen verschaffen kon, als het bedrijven van een eenig held; doch dit laten wy aen zijn plaetzel.

de gehoorzaamheit van *Gideon* kan gerekent worden , en den lezer daerom zeer mishagen.

II. Ons tweede hoofdpunt wil , dat het bedryf des Helds eene eenheit van daed behelze.

Door eenheit van daed verstaen wy , dat het voornaemste oogmerk des Helds bestaen moet in eene voornaame daed te bedryven , welk oogmerk in alles , wat hy uitvoert , moet doorstralen , en eindelyk wat hinderpalen hy ook ontmoeten moge , gelukkig door hem uitgevoerd worden , dus mag men , by voorb. eenheit van daed (15) in *HOMERUS Iliade* noemen de wraekoefening van *Achilles* ; in deszelfs *Odissea* de wederkeering van *Uliesses* : in *Virgilius Aeneides* het nederzetten van *Aeneas* in *Italië* : in *HOOGVLIETS Abraham* het gehoorzamen aen de goddelyke bevelen hoe ver die ook gaen mogten ; in *STEENWYKS Gideon* Israëls verlossing van zynen vyand.

Deeze eenheit moet men echter zoo bepaeldelyk niet opvatten , dat dezelve de minste verdeeling niet lyden zoude ; wel ver van daer ; hoe meer deze eenheit zich in verscheide deelen verdeeld , hoe fraeier , mits dat elk gedeelte zoo noodzakelyk is om de eenheit volkomen te helpen maken , als een *hand* , of *voet* , of andere onderscheiden leden om een volmaekt lichaem te helpen uitleveren.

III. De Daed of het bedryf des Helds moet *groot* , *uitsteekende* , *volkomen* en een *voornaem Held* betamende zyn.

a. *Groot* en *uitsteekend* moed de *daed* wezen , ten einde in den lezer daer door te grooter eerbied omtrent dezelve te verwekken , en hem daer in te meer belang te doen nemen ; vermits de menschelyke natuer vermaak scheidt in bewegen , en beroert te worden , waer toe gemeene zaken , en geringe daden geenszins in staet zyn.

b. *Volkomenheit* moet in de *daed* ook plaets grypen , ten einde er aen de voldoeninge van den Geest des lezers niets ontbreke. Door *volkomenheit* verstaen wy dat de zaak [of daed] een behoorlyk begin , midden en einde hebbe ; dat is een begin waer niets voorgaet ; een midden dat natuerlyk uit een begin voortspruit , en een einde , na het welk met reden niets verwagt kan worden. (16) Laten wy dat
door

(15) Dit rust weër op de vaststelling dat *Achilles* de Hoofdperfo-
nagie , of laten wy liever zeggen , zyne gramscap het gansche
Heldenstuk van *Homerus* uitmake.

(16) Dit is waerlyk recht het tegengestelde van een Heldendicht ,
waeromtrent deze twee regels gelden. 1. Dat men niet (*ab ovo* *gemi-*
no , gelyk *Horat.* zegt) de zaak van de allereerste oorzaak en be-
gin.

door een voorbeeld ophelderen. Het oogmerk van HOMERUS in zyne *Ilias* is een verhael te doen van *Achilles* gramschappe, en wraek; het begin dezer daed is *Achilles*, die, om reden daer teffens vermeld in gramschappe ontsteekt, het midden behelst de uitwerking dier Gramschap; het einde bestaet in de wederkeering van *Achilles* tot bedaertheit, zoo dra zyn wraekdorft gelescht is. Zie daer het begin, midden en einde van een daed, het geen naer de kunst geschikt, en waerlyk regelmatig is. Doch willen wy teffens dit bevestigd zien, dat HOMERUS niet altyd even waekzaam is, laet ons zyne *Odissea* beschouwen.

Hier is deffels doelwit om de wederkeering van *Uliyses* na de verwoesting van Troje op deszelvs aenkomst in Ithaka te beschryven, echter word het verhael der daed hier aengevangen met de klacht van Minerve over Neptunus, die de wederkeering van dien Held dwarsboomde en tegens Kalipso, die *Uliyses* op een eiland, ver van Ithaka ophield. dit verscheelt veel van een goed en oordeelkundig begin: waerom? om dat de Lezer begerig is om te weten wat reden Neptunus had om zich tegen *Uliyses* aen te kanten

ginfelen moete aenvangen en ophalen. Een goed dichter zegt deszelvde HORATIUS

*Semper ad eventum sistitur, & in medias res
Non secus ac nasas, auditorem rapit.*

Waer mede hy schijnt aen te duiden dat een goed Dichter in zija verhael aenstonds invalt in het midden der zaken, even als ware het vorige bekend genoeg; zoo vinden we het by *Homerus*, die in zynen Trojaenschen oorlog, zonder let van de gevangene *Brizis* gerept te hebben, den Priester *Chryses* op het tooneel voert, smekende om zyne Dochter, even zoo vinden we dat *Virgilius* niet aenvangt met den brand van Trojen, maer met het onweer dat *Aeneas* beliep na dat hy van Sicilie was afgetrokken naer Itallen. Beide, wegens de gevolgen, voornaeme zaken! ten rechte heevt dit TAUBM. opgemerkt in *prolegom. ad Aen. virg.* p. 303. en voor hem J. C. SCALIG. *de arte Poet.* III. c. 96. p. 365.

De 2de regel hier omtrent uit SCALIGER ontleend, is, dat de Dichter zija verhael niet van vooren tot achteren, als ene aeneen geschakelde geschiedenis, moet opgeven, maer den lezer door tusschen uitweiding, door verhalen van toekomende of verleden dingen, uit zyn ware plaetz genomen, of anderszins, als in verlangen moet ophouden, waer op het zeggen van HORATIUS *Art. Poet.* vs. 41-45 te passen is.

*ORDINIS haec virtus eris, & venust, aus ego faller,
Ut iam nunc dicas, iam nunc debentia dici
Pleraque diffirat, & praesens in tempus omittat.*

Dit zal men ook by aendachtige beschouwinge in de genoemde dinge vinden.

ten, en wat die Held by Kalipso mogt te verrichten hebben. dit wil de Lezer voor al het andere weten. het begin dier daed behóorde derhalven beftaen te hebben in 't geen *Uliſſes* wedervoer, toen hy uit Troje trok, en zyne reis naer Ithaka aennam, waer op zeer natuurlyk het midden, behelzende alle rampen die hy geleden, ende beroerte, die zyn ſtaet ondergaen heeft, gevolgd zouden hebben, voorts tot het einde, of ſlot zou geweest zyn de nederzetting, of beveftiging van dien Held in de geruſte bezitting van zyn ryk, waer hy, door alle zyne magen, vrienden, en anderen, erkend word. [Zoo vind men ook eene *volkomenheit* van *daed* of geſchiedeniſſe in den *Abram*. Het begin mag men noemen dezelfs roeping of vertrek uit Chaldea; het midden dezelfs overig leven en gehoorzaamheit aen de goddelyke bevelen, en het einde de Goddelyke bekrooning van dezelfs ſtandvaſtig geloof, door die heerlyke, aen den Aertsvader gedane beloften, en dezelfs daer op gevolgden allerzaligſten overgang uit deze waereld in het eeuwig bloeiende Paradys.

Min voldoende vinden wy de *volkomenheit* van geſchiedeniſſe in den *Friſo* des Hren VAN HAREN; eene lettervrucht, die met vele liefelykheden van verſcheide heldendichtcieren, merkwaerdige gevallen, fraeie karakters enz. beziel, waerſchynlyk nog veel aengenamer geuren van zich geven zoude, indien zy zoo wel in den allesrypmakenden zomer, als in de tedere lente der kunſtoeffeninge des Dichters gevormt en geplukt waren.

Het ſtuk begint met een verhael der vlugt van *Friſo* voor *Agrammes* woede. Maer wie was *Agrammes*? en waerom woedde hy dus tegen *Friſo*? dit word in het tweede boek wel verhaeld; doch de lezer wenſcht dit voor al het andere te weten. 't einde is, onzes bedunkens mede niet volledig; want in plaetſe dat men *Friſo* op zyns vaders troon zoude zien herſteld worden, gelyk de lezer verwacht, word hy koning van een by hem onbekend volk; 't geen ook ſtrydig is met de Eenheid der daed of des oogmerks van *Friſo*. — Doch laet ons voortgaen.]

c. Is de daed dan groot en uitſteekend, en heeft zy tefſens hare *volkomenheit*, zoo moet zy tefſens goed, pryswaerdig, en kortom gezegd, zoodanig zyn, dat zy een held van een goed *Charakter* is betamende. dus kan en mag men zeggen, dat al, wat de Aertsvader *Abram* bedreven heeft, een' voornamen held van een goed *Charakter* is paſſende; 't geen nochtans van den wyd en zyd beruchten *Koulikan*, hoe groot een Vorſt hy ook geweest zy, geenszins kan gezegd worden; om dat het moorden, en rooven, waer door die

Avanturier zich op den Persiaenschen troon gevoerd heeft, geen' mensch, ik laet staen een' Held van een goed *Charaäter* is betamende; doch laet ons voortgaen tot de verklaring van ons

IV. Vierde Hoofdpunt, zeggende, dat al het voorgaende door den Dichter behandeld moet worden op eene *manner*, *overeenkomstig met het onderwerp*, om dit klaerder te verstaen, moet men vooral wel begrypen, wat het eigenlyke oogmerk van een *Heldendicht* is.

Het bestaet hierin, namelyk, *om, door het verhalen van eene groote, en uitsteekende daed eens voornamen Helds van een goed Charaäter, op eene kunstige wyze, in vaersfen, den lezer te vermaken, te leeren, en te stichten.*

Deze vereischten leveren dan twee hoofdzaken uit, te weten

1. Voor eerst eene groote, en uitsteekende daed eens voornamen Helds van een goed Charaäter te verhalen op eene kunstige wyze in vaersfen.

2. Ten einde daer door den lezer te vermaken, te leeren, en te stichten.

Het eerste belangende, hebben wy reeds verklaerd, wat wy door eene groote, en uitsteekende daed eens voornamen Helds van een goed *Charaäter* verstaen, en dus nu alleen te ontvouwen, wat men door het verhalen van zoodanig eene daed op eene kunstige wys in vaersfen begrypen moet.

a. Hier moet by *uitsteekendheit*, en als in het groote, in acht genomen worden, al wat in onze verhandeling over 't vaersfen maken in 't algemeen, door ons, als in het kleene aangewezen is, tot het vormen van een fraei vaers, een kunststuk, te behooren.

b. Hier moet men naeuwkeurig in acht nemen, niet alleen het *Charaäter* van den Held; maer teffens van alle personen, die wy of spreekende invoeren, of van wien wy iets verhalen,

Is iemand beluist in onze tale een heerlyk voorbeeld te erlangen; hy leze, en herleze het voortreffelyke *beldendicht*, den *Aertsvader Abraham*: hier zal hy niet slegts het *Charaäter* van dien vromen Godsheld, maer teffens dat van deszelfs kuissche *Sara*, den gehoorzamen *Isak*, den Godvruchtigen *Lot*; maer zelfs van het opperste wezen met al deszelfs volmaekte eigenschappen op het fraeiste zien afschilderen, een enkele misflag, [in de eerste drukken alleenlyk te vinden, en in den laetsten, door den Dichter zelf veranderd] uitgezonderd, en hier in bestaende, dat de Dichter de Godheid, by wien duizend jaren niet meer, dan een dag zyn, en het voorleden zoo wel, als toekomstende altyd tegenswoordig is; ja die volgens het zeggen van den Dichter zelve de

eeuwen in zyn vuist tot oogeblikken kneed , tot zyne eigenschappen doet zeggen ;

Het beugt u allen, hoe het Menschdom lang voor dezen,
En wat verder

———— *het beugt u ook* ————

en noch wat verder

Ja 't beugt u, ————

[dit mishaegde ons in de voorige drukken, als] meenende dat menschen, tegen malkanderen over het voorleden sprekende, en zich daer van iets willende erinneren, zich niet wel anders zouden kunnen uitdrukken. hier hebben wy ene kleine verandering gemaakt, om dat ons handschrift voor de laetste uitgave van den *Abraham* geschreven schynt.

[Doch het is, gelyk we gezegd hebben, in de laetste uitgave, den zesden druk, gansch verbeterd, wordende daer voor nu gelezen :

Gy allen weet wat liefde in ons is opgerezen
Ten nutte van den mensch; gy kent het vreeverbond
Gestaeft eer 't aardsebe ryk op vaste pylers stond,

—————
't Is u bekend hoe by myn wetten heeft geschonden
—————

Gy weet ook wat er toen al omging in den raad.

Van harte wenschten wy ook dat 'er, by herdruk van het fraeie Dichtstuk des Heeren *STEENWYKS Gideon* ook eenige verandering en verbetering gemaakt wierde,] in den tweeden zang, waer de Dichter verhaelt, dat de waerheit, door het heilgeloof vergezeld, op Gods bevel, ter helle dalen om *Lucifer* tegen *Gideon* op te hitzen. Eene gedachte niet alleen met de waerheit, en het heilgeloof, die met den Vader der logenen, en vorst der rampzalige duisternisse niets gemeens, noch eenige verkering kunnen hebben, maer teffens met de zuivere, en lieflyke eigenschappen van den algoeden God ten uitersten stryden. Ik weet wel dat de Dichter in zyne voorreden, zegt, dat men *Lucifer* moet aenmerken als *verzoeking*, waer mede de Gelovige op aerde te stryden hebben; maer dit pleit de zaak nog niet goed; vermits er nog overblyft, dat de *verzoeking*, volgens het gevoelen van den Dichter, de gelovigen bestryden op Gods bevel, 't geen, rechtdraeds aenloopt tegen het *Charaeter* van God, zoo als 't ons, word afgemaekt in 't *Buangelie*, wanneer wy *Jacobus* in het 13^e vaers van zynen brief uitdrukkelyk hooren zeggen: *Niemant als by verzogt word, zegge, ik worde van Gode verzogt; want God kan niet*

niet verzogt worden met het kwade, en by zelve verzoekt niemand. — Dit lyd echter de minste tegenspraek niet, of zal men hier byvoegen de Historie van *Job*? zy kan, met die van *Gideon* niet in vergelyking komen.

In de Historie van *Job* leezen wy, dat de Satan, of verzoeker, hoe men hem ook noemen wil, niet door bevel van God, maer uit zich zelve aen God verthoont; en vervolgens met God, die niets dan alles goeds van *Job* gevoelde, en met hem voor had, in gesprek te treden, uit eige beweeginge zegt: *nu strek uw band uit, en tas aen alles wat by heeft.* Zie daer spoort de verzoeker God aen om *Job* te verzoeken, maer God geenzins den verzoeker. Doch neem het eens zoo ruim als ge wilt en onderstelt zelf het onmogelyke, namelyk dat God den verzoeker aengespoord heeft om *Job* te beproeven; wat gelykenis heeft *Job* toch met *Gideon*? van *Job* word gezegt, *dat zyns gelyken van vroomheid, en oprechtigheit niet op aerde is*; hoe veel verscheelt dit van *Gideon*, in wien wy niet meer, dan een wankelend betrouwen op Gods belofte bespeuren, vermits hy, schoon God zyn belofte door een wonderteken gestaefd had, daer mede niet te vreden was, en des nog om een tweede wonderwerk bad.

Is het derhalven met een gezond begrip wel te vatten, dat de alwetende, en algoede God, die de krachten van alle zyne Schepselen volmaaktelyk kent, den zwakken zoo veel als den sterken zou vergen; d. i. de wankelende deugd van *Gideon* zoo wel door den verzoeker zoude hebben doen bestryden, als de Geduldige vroomheit van den onvergelykelyken *Job*? wy kunnen, wy zullen het nimmer geloven. Maer buiten en behalven dit alles begrypen wy niet wat **STEENWYK** tot zoodanig eene gedachte aengezet, veel min wat hem genoodzaekt heeft, om de *waerheid* en het *beilgeloof* tot spionnen van *Lucifer* te doen dienen:

Doorwandelt *Lucifer*, de Satan, de verzoeker, of zoo gy hem noemen wilt, uit zich zelve d'aerde niet genoeg om te weten wat daer omgaet, en heeft hy in der daed bespieters noodig, die hem zoo wel van het bedryf der goeden als der kwaden verslag doen; waerom de nyd, den haet, de heerszucht, den hoogmoet, het bygeloof, en diergelyke, als regte valken, gewoon zynde, van zyne hand te vlieden, daer toe niet uitgekipt? wy begrypen het niet en het smert ons, zoo veel te meer deze mislagen in dit heldendicht te ontdekken, als het buiten die, met de grootste fraeiheeden verrykt, met te kuerger oordeel behandeld en met te heerlyker luister van uitgezochte kunstcieraaden bekleed is.

6. Wy

6. Wy hebben dus gezien, hoe naeuwkeurig een Dichter, ten einde zyn *verbael*, op een kunstige wys te doen, op de *Charactere* van zyn personagien te letten heeft, geen minder acht moet hy geven op de plaets, tyd, en omstandigheden, waerop het geen hy verhaeld, gefchied, en waer van de zaken vergezeld gaen.

Voorts moet hy toeleggen op de ongemeenheit, de verscheidenheit, de natuurlykheit, of eenvoudigheid, en de zuiverheit. Kortom het verhael in een *Heldendicht* moet beschreven worden met de schoonheit, majesteit, kracht van vaersen, ernsthaftigheid van styl, levendigheid van gedachten, natuurlykheit van gelykenissen, en alle zodanige cieraaden, als het onderwerp in het algemeen, en ieder persoon of zaek in 't byzonder betamen.

Daerenboven moet een Dichter zorg dragen, dat alles, wat hy verhaelt, eenige betrekking tot zynen held heeft, of ten minsten tot die gene wier belangen met die vanden Held gepaert gaen, ten einde de Dichter zynen Held nooit uit het oog verlieze, 't geen zeer fraei, en door VIRGILIUS, HOOGVLIET en STEENWYK naeuwkeuriglyk waergenomen is; want hier door word de Lezer genoodzaekt in alles wat den Held betreft belang te nemen.

II. Laten wy nu overgaen ter beschouwing van 't tweede gedeelte des oogmerks van een *beldendicht*, namelyk om den Lezer te *vermaken*, *te leeren* en *te sichten*. Door den Lezer, waer van wy hier spreken, verstaen wy een' verstandigen en deugdsamen Lezer; want een dwaes, en slecht mensch zal luttel vermack scheppen om door het zelve geleerd en geficht te worden.

a. Wie dan eenen verstandigen en deugdsamen Lezer *vermaken* wil, moet niets voortbrengen, 't geen met het verstand en de deugd niet overeen stemt; maer in tegendeel toeleggen om zoo wel aen het een als aen het andere in allen deele behaeglyk te zyn. Om dit doelwit te beschieten, zal een dichter voornamelyk zorg moeten dragen, dat een *goede houding*, *geregelde schikking* en *beoorlyke verscheidenheit* van zaken in zyn verhael uitblinken, want waer de goede houding en schikking ontbreken, is alles ongeregeld, en waer de verscheidenheit van voorwerpen te groot is, word de aendacht verdeeld, en daer door verkleend; ja gebeurt het dus niet zelden, dat, terwyl de verbeelding des lezers met veelvuldige denkbeelden opgevuld is; deszels hartstochten ganfch werkeloos zyn, als niet wetende naer wat zyde overte slaen. is de verscheidenheit van voorwerpen weer te kleen, zoo zal de aendacht des lezers daer door

doot ook weer kleiner, en dus deszelfs genoeg, en ver-
maek gewiffelyk niet groot kunnen zyn.

Wat wy door eene *goede houding* en *schikking* in een
vaers te verftaen hebben, is door ons in onze verhande-
ling over het vaerzen maken in 't algemeen reeds aenge-
toond. Doch het geen dien aengaende in 't byzonder aen
te merken is, beftaet hierin, dat het laetfte zig *gevoeglyk*
doorgaens in drie deelen verdeeld, *namelyk*

Het *eerfte* bevat eene *voorstelling*.

Het *tweede* een *aenroeping*.

Het *derde* een *verbael*.

De voorftelling moet kortelyk behelzen de *ftof* van het werk
en *Characters* van de voornaemfte perfonagien. (17) De
aenroeping moet bevatten een kort gebed, en aenroeping
tot God om byftand in het voorgenomen werk. Sommige
laten voor deze aenroeping ook wel eene *aenpraek* gaen
tot

(17) Dit dunkt ons wat heel zeer algemeen; gelijk het onderwerp
van een *Heldendicht* een eenige daed is, zoo behoort de voorftelling
flechts die eene daed te behelzen, tot welke vervolgens alle de an-
dere moeten kunnen gebracht worden. Hier in verfhilt de *Helden-
dichter van den gefchichtfchryver*, die in de befchryving van het le-
ven van een eenig man veeltyds de *handelingen en daden* van twintig,
dertig, ja meer jaren bevat, en daden opgeeft, die in zulk een
tuffchentijd yeel van elkanderen verfhilden.

Gansch anders is dit in den *Eneas* van VIRGILIUS wiens gansche leven
daer in niet verbaeld werdt, maer alleen hoe hy na de omkeering van
Trojen, na lang fukkelens zich hebbe neêrgezet in Italiën. Het zelv-
de zy gezegd van HOMERUS Held wiens gansche levensloop niet werdt
opgegeven in de voorftelling, maer alleen zyne gramfchap, en het
geen daer uit gefprooten is fttaande de belegering van Trojen; zoo men
anders dit voor de Hoofdrolle van Homeer te achten hebbe.

In de voorftelling vinden wy dat de oudten meer den perfoon van
wien ze handelen zouden, omfchreven, dan wel noemden. voors
ook dat zy eenvoudige woorden zonder vertooning ofte hoogdravend-
heid lieten voor af gaen, en iet dat bepaeldelyk den perfoon des
Dichters raekte, het geen VIRGILIUS deed, en in zyne navolging ook
HOOGVLIET, immers dus hefte de eerstgenoemde aen

*Ille ego, qui quondam graechi madalatus ovens
Carmas, & egressus flots, vicina coëgi,
Ut quamvis avido parerent arva colono,
Gratum opus agricolis: At nunc horrentia Martis
Arma, virumque cano, Troja qui primus ab oris
Italiam, fato profugus Lavinagus venit
Litora. Maltum ille & terris iactatus & alto
Vi superum, Juppiter memorem Junonis ob iram. enz.*

tot sommige schryvers, van wien zy voortnemens zyn, in het toefstellen van hun dichtwerk zich te bedienen, doch wy achten zulks onnodig, want

1. Zal de achting eens Dichters, die, wil de Lezer achting voor deszelfs werk opvatten, voor al in den aenvang bewaerd behoord te worden, eer verkleend dan vergroot worden, door het doen eener belydenisse van die, of deze schriften van een' ander gebruikt te hebben: en

2de is die belydenis, en voor al het verzoek van ver-
schooning aen de schryveren, wier schriften gebruikt zyn, gansch onnodig, om dat voor eerst, 't zy die belydenis gedaen word, of niet; zulks echter by een' opmerkenden Lezer zal geroken worden, en aen dien het niet riekt, geen hinder zal baren; en ten anderen, om dat men, met zich van eens anders schriften behoorlyk te bedienen, niet anders verricht, dan voldoen aen het oogmerk, waer toe zy geschreven zyn. hoe beknopter en eenvoudiger nu de voor-
stelling, zoo wel als de aenroeping zy hoe fracier. men ple-
ge hier over raed met HOOGVLIETS *Abraham*, en STEERN-
WYKS *Gideon*.

De voorstelling en aenroeping geschied zynde moet de Dichter, als zyn gebed verhoord, en meer dan door eenen gemeenen yvergloed ontsteken zynde, onmiddelyk tot zyn verhael overgaen, en dat op zoodanig eene kunstige manier toerichten, als wy hier voren gezegd hebben, en bekwaem is

---

En HOOGVLIET begint aldus zynen *Abraham*

*Het luste wy wel eer, in Nederduitsehe dichtten,
Van 's Roemsche godendom, en seest- en jaargeschiedten,
Te zingen, op het spoor van Sulmoes Letterbelt;
Maar nu, nu maal ik (daar myn eigen zangadr zwels
Van eedler drijfien, door een bemelsch uur gedreven;)
Den grooten Vader van de volken naar het leven:
Ja 's lust wy Abram op den tocht naar Kanaan,
En naar Egipte, en waar die goddelijke Man
Haan zwerft op 's beeg Bewul, te volgen op myn snaren;
Zyn' wonderen omgang met de Godheit 't openbaren;
En, in bespiegeling van zyn geloove, hoep
En zwaere gedwacht, door zyn' ganschen levensloop
Te zwaeven, tot by, door Gods eeuwige genade,
Den grooten Vredoverst beschouwende in zyn' zede,
Ten duiffren grave daals, in boogen onderdom.*

Wat betrefte de aenroeping, deze belet den Dichter niet in een groot werk somtijds om nieuwen bystaad aenthouden. Zie dit in MARRUS, VIRGILIUS, HOOGVLIET, enz.

is om den Lezer te *vermaken*, te *leeren* en te *sichten*. (18)

Wil een Dichter om zynen Lezer te vermaken in het verhael der daed, of historie van zynen Held eenige byverdichtfels weeven, hy zie wel toe, dat ze aengenaem, en vooral waerschyntlyk zyn, want zonder deze twee hoedanigheden zullen zy hun vervelen en stooten.

Doch het geen voor al in een *Heldendicht* niet luttel toebrengt aen het vermaak, en het genoegen van eenen lezer, is, dat de knoop der Geschiedenisse, die de Dichter verhaeld, op zoo natuurlyk eene wys, en met zoo veel oordeels gelegd als ontbonden worde, om dit beter te doen begrypen zullen wy door eenige voorbeelden toonen, wat in het *Heldendicht* eigenlyk een knoop is, en op wat wys die gelegd en ontbonden word.

Het eerste gedeelte der *Odissea* behelst de wederkeering van *Ulysses* naar *Ithaka*, tegen deze wederkeering kant zich Neptunus door storm, en onweer, en maekt dus den knoop.

Deze knoop nu word ontbonden door de aenkomst van *Ulysses* in *Ithaka*, waer Neptunus hem niet langer kon dwarsboomen.

Het tweede gedeelte der *Odissea* vervat de nederzetting van

(18) Wy vinden hier vooren ~~moet~~ betrekking tot het *Heldendicht* te weinig gezegd, voor een zaek van zoo groot een verlang. Indien wy hier over zouden handelen, dienden wy *het verbael* zelv te beschouwen, zoo ten aenzien van het *Hoofdbedryf*, als ten aenzien der *Bybedryven* of *uitweidingen*, bekend onder den naem van *Episodien*: In het hoofdbedryf komen voor verscheiden handelingen, die echter zoo nœuw niet behooren verbonden te zyn aen elkanderen, dat zy eene enkele daed uitmaken: deze enkele daed moet in 't oog gehouden werden, van eerst af, zoo dat men niet zoo zeer in aenmerking neme het bedryf van een persoon, als wel een bezonder en eenig bedryf eens perfoons, dat wederom zyne saemverknœchte deelen heevt, die natuerlyk en noodzakelyk uit elkanderen schynen te vloeyen. Men ziet hier uit tevens dat de *Bybedryven* zyn zoodanige zaken, die van buiten inkomen, en echter met de zake enig verband hebben, het zy ter uitbreidinge, het zy tot meerder sœraet.

De Hoofdrol van *Enas* is de aenkomst van Trojen in Italiën: een der *Bybedryven* konde en moeste hier zyn de verovering van Trojen. deze voert *MARO* in met 2de en 3de Boek enz. uit welk bybedryf, gevoegd by meer anderen men lichtelyk op kan maken, hoe dezelve niets bepadeelen, maer in tegendeel luister byzetten, wannær ze niet kort, maer ook veel en verscheiden zyn.

Zoo vindt men in de *Ilias* het bedryf van een jaer ten *hoofdbedryve*, maer door behulp der *bybedryven* of *uitweidingen*, werd't heel de tienjarige oorlog voor Trojen daer in verhandeld . . . doch wy treden hier in niet verder.

van dien Held in zyn ryk , tegen welke de Vorsten , zyne mededingers zich aenkanten. Zie daer den 2^{den} knoop, deze nu begint ontbonden te worden door den dood, welke die vorsten wegrukt; en word gansch en al los gemaekt door de bevrediging der ingezetenen van Ithaka.

Uit deze voorbeelden , onzes oordeels genoeg blykende, wat men voor eenen knoop en ontknooping te houden hebbe, zullen wy kortelyk aentoonen , op wat wys de een , en ander gemaekt word.

[Beide moeten zy , op eene natuurlyke wyze, spruiten uit den grond van het onderwerp of de geschiedenis, die in het heldendicht verhaeld word.]

Kan men nu wel een natuurlyker hinderpael voor een reiziger op zee uitdenken, dan de zee zelve, dan de windert en onweerbuien? immers neen, hierom maekt HOMERUS in het eerste gedeelte zyners *Odissee*, gelyk wy zoo aenstonds zagen, den knoop hier van, en bedient zich in het tweede gedeelte van dat gedicht om den tweeden te leggen van een byna onfeilbaer uitwerksel eener lange afwezendheit van een' Heer, aen wiens wederkeering men begint te wanhoopen, te weten van den moetwil van deszelfs diaren, en gebuuren; van het gevaer van deszelfs Zoon, en echtgenote, en van de verkwilting van deszelfs goederen.

De ontknooping van het eerste gedeelte is zoo natuurlyk, als het tweede. Na langen tyd op zee gezworven te hebben, en duizend gevaren uitgestaen, word hy eindelijk door een storm aen zeker eiland gefmeten, waer hy zich tot den Koning voegende, den Vorst zyn wedervaren verhaelt, en verzoekt om in staet gesteld te mogen worden om naer zyn land, niet ver van daer, te kunnen keeren.

Wat reden nu konde zulk een Koning hebben om *Ulysses*, uit wiens verhael hy het treffelykste *Charakter* van een held moest opmaken, zoo gering een verzoek te weigeren? Immers geene. hy stelt hem dan in staet om wederom in zyn land te keeren.

In Ithaka aengekomen, en vervolgens van de zyne erkend zynde, zoo moefte, de oorzaak van de schadelykste uitwerkselen van zelfs ophouden. Zie daer de 2de ontknooping op de natuurlykste wyze volbragt.

Wy besluiten uit de voorschreven voorbeelden dan, dat alle hinderpalen, die een held beletten zyn oogmerk uit te voeren, als zoo veele knoopen aangemerkt; en het wegemen dier hinderpalen in 't tegendeel voor de ontbinding

der knoopen gehouden moet worden. en hier uit vloeit als van zelfs, dat, gelyk het oogmerk eens helds van een goed *Character* een voortreffelyk, pryfwaerdig, en hem betamend einde moet bedoelen, hoe voortreffelyker het einde door de ontknooping van de voornaemste knoop door den Lezer bevonden word te zyn, hoe grooter vermaek zulks aan hem verschaffen zal.

b. Nu staet ons nog te overwegen het laetste van het 2de gedeelte des oogmerks van een heldendicht, namelyk om den leezer te *leeren* en te *stichten*. Wil een Dichter dit doelwit beschieten. hy moet zyn dichtwerk op eene gevoeglykste wyze stoffeeren met keur van leezame gevallen, 't zy wezenlykheden, of verdichtfelen, en met uitwerkfelen van verscheide, dat is van goede en kwade zeden, spruitende uit de verscheiden geneighheden der personagien, die door hem ingevoerd of wier bedryven door hem verhaeld worden.

Hier moet dan weer nauwkeurig acht gegeven worden op ieders *Character* in 't byzonder, want de zeden spruiten uit iemands geneigheid, en de geneigheid van iemand is niet anders dan deszelfs *Character*. [voor zoo ver die geneigheid zich in deszelfs daden openbaert] Verscheidenheit van zeden is hier noodzakelyk, niet alleen om dat het mocilyk, zoo niet ondoenlyk is, verscheiden menschen van eene en dezelve geneigheden te vinden, maer teffens om door de schaduw, en akelige verf, waer mede het Dichtpenfeel de kwade zeden moet bekleeden, en afmaalen; den glans, en luister van de goede, zoo veel te sterker voor het oog des beschouwers te doen uitblinken. hier op verstaet hem de Dichter van *Abrahams* Heldendaden meesterlyk.

Hoe heerlyk schildert hy daer, al in den beginne van het eerste boek, behelzende de schaking van Sara, de ingetogen en zedige kuisheid dier schoone Vrouwe, by den darten en wulpschen wellust van Farão, en deszelfs dartelevelingen! hoe statig en verheven prael in het zelve dichtwerk, het heil by het bygeloof. hoe verwonderlyk en overschoon steekt de Godvrucht van *Abraham*, en *Lot* uit, by de booze zeden van verscheide volken, met wie zy nu en dan genoodzaekt zyn te moeten omgaen; terwyl telkens by de uitkomst de deugd gekroond, en de ondeugd gestraft word.

Zie daer wat eigenlyk voor een' lezer leerzaam, en teffens stichtelyk kan genoemt worden.

Belangende nu den *titel* van een *heldendicht*, die gemeenlyk-

lyk, en ook gevoeglykft gefchikt word naer den naem van den voornaemften held, wiens daden daer in befchreven worden: Dus heeft VIRGILIUS zyn *heldendicht* genaemd naer *Eneas*, HOOGVLIET het zyne naer den Aertsvader ABRAHAM; en STEENWYK het zyne naer *Gideon*, [en de Heer VAN HAREN het zyne naer Frifo.

Ligtelyk zal het iemand vreemd toefchynen dat wy in onze aenmerkingen over het Heldendicht, geen gewag gemaakt hebben van het uitmuntende Dichtftuk des Engelfchen Dichters, den Heere MILTON. de reden onzer ftilzwygendheit beftaet hier in, dat dit Dichtftuk, te weten het *Paradys verloren*, hoe dubbelwaerdig, om de ryke vindingen, fraeie fpreekmanieren en verheven gedachten des Dichters, van ieder Dichtminnaer gelezen te worden, ons toefchynt veel eer den naem van een langwylig treurfpel, of gefchiedeniffe, door ontelbare Byverdichtfelen, waer van sommigen ganfch niet waerfchynlyk zyn, bekleed en byfter uitgerekt, dan dien van een ordentlyk en regelmatig *Heldendicht* te moeten dragen.

Inmers is al het wezenlyke daarvan, in VONDELS *Lucifer* en *Adam in ballingschap* zeer beknoptelyk te vinden.

Hier mede zullen wy onze aenmerkingen over de Nederduitsche Dichtkunft bepalen. De engte van ons beftek heeft ons genoodzaekt kort te wezen. Anderszins hadden wy noch iets noopens de *Treur-Bly-en-Kluch:fpelen*; gelyk ook noch eenige zinlykheden, onzer tale betreffende, hier by gevoegd; welk een en ander wy nu tot eene nadere gelegenheit fparen.

Wie ondertuffchen over ons ftofryk onderwerp zynen leesluft ten vollen wil boeten, leze de volgende *Griekfche*, *Latynfche*, *Fransche* en *Nederduitsche* fchryvers, waer van wy, voor en onder 't opftellen dezer aenmerkingen, ons bediend hebben, als ARISTOTELES, HORATIUS, J. J. SCALIGER de *Arte Poëtica*; Pere LE BOSSU, *traité sur le Poëme Epique*; Monfr. DE LA MOTTE, *Discours sur Homere & sur l'Ode*, BOILEAU *art Poët*; *Regles de la profodie Françoisse*, par Monfr. DE CHALONS; (19) *Reflexions sur la Poëffe*, par M. R. D. J. M.; VONDELS *aenleid. tot de Nederd. dichtk.*

J. V. VOL-

(19) By deze kunnen wy noch een aental voegen b. v. *traité de la profodie françoise par Mr. L'abbé d'OLIVET*, gedrukt 1737. *achter de symonymes françois par Mr. L'abbé GIRARD*. — *examen Philofophique de la poëffe en General par Mr. Remond de S. Mard*. — *de la Rbetorique felon les preceptes d'Aristote, de Ciceron & de Quintilien avec des exemples &c.* 1703. — *de la veritable eloquence par profess. GIBERT*. — *la Rbetorique en l'art de parler par le B. P. Bernard Lamy*, by welke men te lezen

H h 2

hcb.

J. V. VOLLENHOVES *Poezy*; B. HUYBECOPERS *proeve van taal en dichtkunde*, over OVIDIUS *berschepping* door VONDEL, vertolkt; en meer anderen, ons thans niet te binnen komende. (20)]

hebbe de verhandeling in de *memoires pour l'histoire des sciences & des beaux arts* 1701. *Novembre, & Dec. & Mars* 1702.

Noch vindt men *reflexions sur l'elegance* 12mo. — *sublime des Auteurs* 12mo — *beauté de L'eloquence.* — *reflexions sur les regles du stile & sur la versification* par J. DE COLOM DU CLOS wiens laetste regel wy hier vertaald zullen inlijen om dat ze noch enige boeken over deze stoffe leert kennen.

De laetste der regelen (dus laet zich DU CLOS nit) die men hebbe voor te stellen is goede Poëten te lezen, en goede verhandelingen over de Poëzy.

De beste Franfche Dichters zijn VOITURE SEGRAIS, *mad. des HOU-LIERES*, RACINE, CORNEILLE, *pere & fils*, MOLIÈRE, BOILEAU-DESPREAU, ROUSSEAU, LA MOTHE, VOLTAIRE enz. de beroemfte werken over 't stuk der Poëzy zyn, van de Ouden, *Arts poët.* van ARISTOTELES, HORATIUS, DE VIDA enz. van de nieuwe, *de dichtk.* van SCALIGER, VOSSIUS, BOILLEAU enz. men vindt van enige dezer werken gesproken op het eind van P. BUFFIER *traité philosophique & pratique de poésie* welke ook enige regelen heeft gegeven op het maken der verzen, achter zyne franfche Gramatica na een nieuw bewerp.

Men vindt ook fraei geredend over de dichtkunst in *L'art de parler* par un Anonyme bl. 284. en volgende.

De Gefchiedenis der Franfche Poëzy is beschreven door MERVESIN, waer by hy gevoegt heeft de regelen der Franfche dichtkunst.

Richelot heeft ook een *Art poët.* geschreven, en boven dat regelen gegeven over het verzen maken aen het hoofd van zijn rijm dictionnaire.

Dit ook hebben LA TOUCHE gedaen, op het einde van 't eerste deel, van zyn gramatica bl. 342 en volg. en RESTAUT op het einde van zyne *principes de la grammatice françoise* bl. 521. MAUVILLON heeft by het tweede deel van zyn *Germanismes* gevocgd ene verhandeling over de Franfche Poëzy.

Achter de gramatica van ROUX vindt men ook ene zeer nuttige verhandeling in het hoogd. over het versenmaken der Francoisen volgens de beginselen van BUFFIER, MERVESIN, &c.

(20) Onze schryver vergeet de heele *Idea Poëtica* van VERWER die, schoon kort, echter goed is, en meldt niet dat voor de gene die het Latijn niet machtig zyn de *dichtkunst* van HORAT. in nederd. verzen zy overgebracht door den Achb. Heere B. HUYDEC. en te vooren door ANDR. PELS, op welke JOACHIM OUDAEN enige aenmerkingen gemackt heeft.

Over de Poëzy handelt ook het derde deel van G. O. REITZ *belga gravis*: VAN BELLE willen we hier niet noemen, ook kunnen wy ons niet ophouden, met al wat men in voorredens als elders verspreid vindt, alleen is het der moeite wel waerdig na te lezen die van FRYTARIA voor zynen *Telemachus*, van welk puijstuk wy ene verbeterde druk te gemoete zien.

Wyders heeft de keurige JOAN DE HAES ons ene sterlyke vertalinge vereerd van de *verdediging der Poëzy* van den Engelschen ridder SIDNEY in 3vo, en by zyne Ged. in 4to, onder deze naem vindt men meer fraeis

frais, inzonderheid mogen we ADDISON een *Arifstoch* noemen: want de fraeie vertoogen voor den dichtminnaer ontmoet men in zynen SPECTATOR. Noch moeten we niet vergeten *maniere d'enseigner & d'estudier les belles Lettres* door Proff. ROLLIN. — Vervolgens zijn den jongen dichter niet onnut de *oordeelkundige aanmerkingen oosr de Poëzy en schilderkunst*, uit het Franfch van DU BOS vertaald door PHILIP ZWEEBTS 3 del. 8vo. 1753.

Maer, die zich met vrucht wil oeffenen in den *ftyl* der Poëten, moet voor al LONGINUS kennen, Griekfch fchryver, over de verhevenheid en deftigheid des ftijls, zoo omtrent verzen als mateloofe reden, in het franfchvertaald door BOLLEAU, en in het duitfch door P. LE CLERCQ 1719. — Hy moet ook wel gebruik maken van het *kort begrip der rederykkunft, ten dienft der taal- en dichtloovenden opgefteld* door DAVID VAN HOOGSTRATEN. — W. SEWEL heeft ook iet over de figuren der rederykkunft gevoegd achter zyne *nederduytfche fpraakkonft* 1756. bl. 374. en volg.

En hy, die voorbeelden zoekt van het echte fraei en de fieraeden der dichteren, zal zich beklagen, niet eer gelezen te hebben het zeyende *Articul* van het 12de 18de en 20fte ftukjen der *Godgeleerde, Uffarifche, Poëtifche* en andere vermakelykheden, en van de drie maendelykfe het 4de van het jaer 1740. behelzende *dichtkundige fieraeden* uit VONDEL, SMITS, ENZ.

En hy, die valt in den fmaek onzer tegenwoordige dichteren, en zich toe wil leggen op *taferelen*, fchilderyen, en Zinnebeelden, kan niet ontbeeren de *HIEROGLYPHICA*, gefchreven van POOT.

Vader VONDEL had in zyn' tijd veel op met de *Iconologie* van RIPA, — de Beeldenaer, zegt hy in zyne *aanleidinge tot nederduytfche dichtkunfte*, „ de Beeldenaer van den Geeftrijken Ridder, Cefar Ripa, nu in nederduytfch verduifcht, beftellen geefterijke vonden, om het werk levendigh uit te drukken en rykelyk te bekleeden. ” Maer veel meer, (voegen wy er by) het GROOT NATUUR-EN ZEDEKUNDIG WERELT TOONEEL waer in alles uit voeriger en Leerzamer behandeld wordt, 3 deelen in folio, waer voor de Dichter HOOGVLIET ten rechten zingen moogt.

De fchoone POEZY, nu blyder van gelaet,

Blyft van volmaaktheits fpoor niet langer afgezondert,

Nu beurt de NAERSTIGHEIT de vuige TRAAGHEIT op;

MERKUR, de vinder van d'uitbeeldingen der Zinnen,

Brengt hiervan tyding aan APOL, op Pindus top,

Die zich vervroolykt in den rei der ZANGGODINNEN.

Een ZEEUWS, SCHIM, DE BOSCH en andere leveren genoeg voorbeelden van zoo genaemde *taferelen* en Zinnebeelden. hoe groot een nut wyders de *emblemata* der ouden hebben, en welke de beste zijn, zullen wy nu niet behandelen. dewijl wy wel nader gelegenheid zullen vinden, om van alles te fpreken.

Voor eenigen tyd lazen wy in de *Philantropie* N. 151. die een stuk bevat van de *aanmerkingen omtrent het maken van vaersfen*, dit volgende „ gelyk woorden van eenen let- „ tergreep niet slechts de traagheit, maar teffens de stram- „ heit en hardheit in de vaersfen bevorderen, en dus zeer „ eigen zyn om iet schriklyks of hards uit te drukken, zoo „ zyn ze niet min bekwaam om de barschheit aftebeelden” Dat *monosyllaba* in een vaers *strambeid* en *hardheid*, by gevolg ook *verbaastheid*, *schrik*, *barsheid* enz. bevorderen, geloven wy zeker, maar *hardheid* en *strambeid* (zoo als deze zelfde Leermeeſter even te voren zegt) gaan by ons wat verder dan enkele *traagheid*, *verbaastheid* en *schrik* zyn niet uit te beelden door *traage*, maar in tegendeel door *verbaaste* vaerzen, welke *baast* veroorzaakt word door woorden van weinig lettergrepen, gelyk alle de daar aangevoerde voorbeelden toonen, en zeker (mogen wy hier eene kleine uitweidinge maken, ten voorbeelde en baken voor den jongen Dichter), had de konſtige smits in zyn gedicht den tyd betyeld, zich meer gewacht van lange, en wel van gekoppelde woorden, by zou deze vaersjes die door hunne kortheit vry ſpoedig voortrollen, bykans zoo vlug als de tyd konnen gemaakt hebben. — Aan den anderen kant doen woorden van vier, vyf, zes en meer grepen de vaerzen traager voortgaan, welke *traagheid*, onzer tale byzonder eigen, deſtigheid baart.

Hierom mogen wy niet begrypen, hoe zich die geen, die den *Philantropie* deze ſtoffe beſchikt heeft, zich hebbe durven verſtouten, eene zoo belagchelyke tuſſchenvoegſel te maken, het geen wy niet kunnen ſtellen op rekening van den opſteller, deels om dat hy, daar door verward zou worden, en zich zelfs miſſelyk tegenspreken, anderdeels om dat wy zulks niet vinden in hetzelfde ſtuk, het geen men even te voren heeft uitgegeven in de *Bydragen* N. 9. bl. 145. by geval hebben wy dit ontdekt, en hebben ons den tyd niet gegeven het geheele ſtuk te *Confronteeren*; waerom wy niet kunnen verzekeren, dat dit de eenigſte miſtal zou wezen: — wy hebben u ondertuſſchen hier van wel willen meldinge geven; dunkt het u goed dit het gemeen medetedeelen, wy mogen 't lyden, om te verhoeden dat niet een jong Dichter, zich dezer leſſen gedragende, in het maken van vaerzen, waar in *traagheid* en *deſtigheid* vereiſcht word, zich toelagge om *monosyllaba* uit te kippen, en met ſpoedig loopende vaerzen voor den dag ſpringe. — Of anders, meenende dat traage vaersfen *schrik*, *verbaastheid* enz. uitbeelden, niet met deſtige regelen, zich den rechtvaardigen ſpot van yder kenner op den hals hale. Ik noeme wy

Amſt: den 6 Octobr: 1759.

B.

MYNE HEEREN

't Sedert de uytgave van uwe blaedjes leze ik alles, meer dan te voren, met oordeel en aendacht, die levendiger is, naer mate uwe stukjes fraeier zyn, derhalven ik tans onder het lezen altyd veel heb aen te teekenen, daer ik te voren niet wist van *Advoersarian* te maken, ten minsten niet overtuigd was van derzelve nuttigheid en waerde, dus ik ulieden hooge achting toedraeg, als oorzaak van myne vorderingen in dit stuk; — door u vind' ik het zeggen waerachting *dat lezen zonder schryven lezen zonder leren is*, ja errinnere my nu menigmael de woorden van P. MANUTIUS, „dat er „niets vermakelyker is, Ja ook niets is er nuttiger dan onder het lezen fraeie spreekwyfen en aenmerkelykheden by een te zameleu „en op te teekenen; die zich hier toe verleedigen”, vervolgt hy „Gebreekt het nooit aen stof tot schryven, nimmer aen vermogen „om te vermeerderen en te verheffen, het geen geschreven is, en voegt hy er by „die dezen arbeid niet waerneemt, schynt de wel- „sprekendheid, en al deszelfs deelen te verwaerloozen.” wel is waer, het lezen gaet langzamer voort op die wyze, maer zegt VOSIUS 't *geen de pen op papier schryft, schryft ze met een in 't gebuigen*. en toch, wat baet al het lezen, gaet het van geen wezenlyk nut verzeld? zaet op zaet in den akker gestrooit, zal het een-het ander verflikken, en den landman van zyn oogft ontzetten.

Om derhalven van u en uwe Lezers te hooren, wat prys men stelle op myn herfenwerk, en welk het oordeel zy over myn arbeid, heb ik voorgenomen u enige aenmerkingen toeteschikken, maer ik heb raedsaem gevonden een koppel aenmerkingen, by het lezen van uw No 9. ons uit de pen gerolt, voor aetdoen gaen, eensdeels om door de uytgave van deze te worden aengemoedigd tot het volgende, andersdeels, om dat het geen ik tans voor u onder de handen hebbe, zulk een haest niet heeft als mogelyk deze, die plaets zouden kunnen vinden in uw laetste stukje, over de *waarnemingen der vaerzen*, die wy met verlangen te gemoet zien.

— maer ter zake —

In het Xde Hooftdeel dezer verhandeling, by gelegenhed dat de Opsteller volgens *Vollenhoven* geleerd had, datmen met *olie* van genade niemand *kroonen* moet, of eenen engel laten vliegen op *Diamanten* vleugelen, zegt by verder. „Dus keuren wy ook niet goed de „uitdrukking by poor, die anderszins met zoo veel *oordeels* omtrent „de bywoorden (NB) te werk gaet, 't gebruik namelyk van *fluweel* „*minnewoorden*, om daer door de lieflyke, en vloeiende tael, of re- „de van een' verliefden uit te drukken. de hoedanigheid der „woorden kan alleen door de oogen gekent worden, die nochtans „de minste kennis van het *fluweel* niet hebben; doch de handen „kunnen oordeelen of iet hard, of zegt en dus *fluweel* is, of naer „*fluweel* zweemt; dus behoorde onzes bedunkens, *fluweel* nooit tot „een bywoord van iets gebruikt te worden, dan het geen voel- en „taft-baer is: *fluweels armen*; *fluweels bals* (gesproken van een „vrouwspersoon die zeer poeselig is) kennen wy zeer goed”. enz.

In aenmerking nemende, met den schryver, dat poor altyd veel oordeel gebruikt, ook omtrent de Bywoorden, en men echter, by hem vindt *fluweels minnewoorden*, deedt ons twyffelen of dit *veroordeel* van *fluweel* wel wettigen de redening richtig zy. voorbeelden van *fluweelen woorden* hebben wy by de hand, doch dienen hier niets ter zake.

Alleen willen wy zien of die spreekwyze zy aftekeuren. — de hoedanigheid der woorden (zegt hy) wordt gekent door de oogen, die

geen

geen kennis van het *fluweel hebben*, gaet deze grondstelling aen, zoo mag ik met gelyk recht veroordeelen *harde woorden*, *zachts woorden*, (of gelyk Hooft) *smijds*, immers het oog kan niet oordeelen of iets *zacht* of *hard* is, (zegt de schryver) en waerom werdt hier *fluweel* anders gebruikt dan om de zonderlinge Zachtheid uit te drukken? En, wil men alle onze naemwoorden daer aen overdracht in streek afkeuren, zoo ontreemt men ons licht all' het fraei onzer tael en dichtkunde, en ruim de helfte onzer *Epitheta*, want het is zoo niet alleen omtrent *woorden* maer een oneindig getal andere, die men zich by het opslaan van een woordboek zal te binnen brengen. derhalven dunkt ons *fluweelen minnewoorden* Poets, dat is goed en fraei. wyders vervolgt de schryver, „velen gebruiken het bywoord *malfsch* „ ook ten onregt, meenende, dat alles, wat zagt is, ook *malfsch* „ mag heeten; doch vraeg uwe tonge, en tanden eens, wat er van „ de zake zy, zy zullen u antwoorden, dat het *fluweel*; ja zelfs *rozanbladen*, schoon die op het gevoel de zagtheit zelve mogen wesen, gansch niet *malfsch* onder het kaeuwen zyn: ”

De groote vraag valt hier welke eigenlyk de beteekenis van *malfsch* zy. Leven we raed met KILIAEN die, zoo we meenen, in dit stuk wel geloof verdient, zoo gaet deze waerneming van onzen Schryver meê niet aen. (*Mals* zegt hy.) of *malfsch*, *Mollis*, *tenax*, *tenellus*, *fragilis*, *liquidus*, *fluidus* gr. *μαλακός*, *μαλακός* waer uit blykt dat omtrent dit woord de tong alleen geen rechter zy.

Doch genœeg voor het tegenwoordige. bevele my hier mede in uwe vriendschap en teekene my met achting voor u, uw werk en oogwit.

M Y N E H E E R E N

den 19 Maert 1760.

UWEDWDr. en Hoogfibatter

FABRICANDO FABRI FIMUS.

Findelijk hebben wy op de verscheiden aanzoeken der kunstkenneren, zoo in het openbaer als bijzonder, thands beslooten het verlangen der dichtminnaren genoeg te doen, en het overig deel der *waernemingen over de Dichtkunst* in dit blaedjen te plaetzen, om dus ook deze verhandeling volkomen te hebben, waer toe wy te liever beslooten, daer wy vernamen dat de onlusten met de *Pbilantropen* waren bemiddeld, en onze drukker met den dezen in der minne was overeengekomen, over een stuk van zoo gering een belang.

Wyders, om deze verhandeling, die niet weinigh goeds behelst, des te vollediger, en van te meerder nut te maken, hebben wy goed gevonden, het geen de *Pbilantropen* meer had dan onze copy hier tuffen [ ] in te voegen, en wyders zal de lezer onder de bladzyde vinden enige aenmerkingen, geteekend N. 1-20. die ter ophelderinge dienen, of tot verbetering van deze waernemingen; hier toe zyn ook betrekelyk zekere brieven ons in *Wyn-maend* des voorg. Jaers, en *Lente-maend* 1760. toegekomen, welke by deze gelegenheid plaets krygen, bedankende de schryvers wel zeer, en verzoekende by aenhoudenheid hun gunst. Wenschen de wyders den Dichter en Lezer van dit alles een goed gebruik te maken.

MAENDELIJSCHE BY-DRAGEN

TEN OPBOUW VAN
NEER-LAND'S
TAELEN-DICHT-KUNDE.

N°. 26. voor den 1. van Wintermaend 1760.

DE LANDLIEFDE (*) MINNEDICHT.

Het zalig land staet Venus aen;

Zy heeft met eigen' hand

Op 't lacchend veld geplant

Heur minnelyke zegevaen:

Daer woont zy, wel te vrees,

Veel liever dan ter steê.

Daer sloeg zy, van heur Zoon wel eer

Getroffen met een schicht,

Heur lodderig gezicht

Op bloozenden Adonis neer;

En Capis zoon genoot

Ook daer heur' lieven schoot.

Waer-

(*) Zie HESSELIUS *Otia Hagarta* p. 13.

Waerom? de Steden krielen van
 Bedrog en list en nyd,
 Die Cytherea mydt;
 Maer buiten woont niet anders, dan
 Vermaek, dat zorg niet acht,
 Waer naer zy altyd tracht.

Zoo minne ik ook op 't land geruft
 Myn poezele Galathee,
 Die op een ligte bée

My somwyl strookt, en streelt, en kust,
 Ja 't allerzoetste zoet
 Der minne smaeken doet.

Hoe lief is 't als wy t' samen zyn
 In 't lommerryk prieel;

Als zy haer heldere keel
 Ontsluit, terwyl wy in den Rhyn
 De scheepjens heinde en veer
 Zien zeilen ginds en weer!

Of als wy in een kleine schuit
 Elk met een taeije spaen
 Het golvend zilver slaen!

Dan zit Dione's dertele guit
 Altyd aen 't roer, en brengt
 Ons, daer 't zyn wil gehengt.

Hy

Hy stuerde ons laetst, daer 't spigtig riet
 Met steilgetakt geboomt
 Een duister Eiland zoomt,
 Terwyl 't zig spiegelt in den vliet:
 Zyn Moeder woonde daer.
 Dit tydstip nam ik waer.
 Myn Engel, zei ik, toon my hier
 Of gy my waerlyk mint:
 Het weereiddwingend kind
 Stookt in myn hart een liefdevier,
 Dat reeds myn dood belooft,
 Zoo gy het niet verdooft.
 Wie zou niet minnen, daer de Mei
 Het al tot minnen raedt?
 Ai kyk! geen dier versmaedt
 Zyn gâe: het rundvee in de wei
 Schept, ziet gy, ook vermaek
 In 't geen daer ik naer haek:
 Op gindschen Olmboom trekkebekt
 Een minnend duivenpaer;
 Het strookt en streelt malkaêr.
 't Is wonder, dat uw 't hart niet trekt,
 Tot liefdekozery?
 Gelyk het doet aen my:

Het bruingschubde visjen schiet
 Door 't zilvren vogt zyn gâe
 Op schérpe vinnen na:
 Noopt U het hart, als gy dit ziet,
 Niet aen tot koozery,
 Gelyk het doet aen my?
 Laet ons dan minnen! deze plaets
 Is voor de min geschikt;
 Geen mensch die ons verklikt,
 Of eenig leeds brouwt, of iet kwaeds;
 Pluk minnekoozery,
 En lentevreugd met my!
 Zy bloosde, en zag my vriendelyk aen,
 Ik nam haer elpenhand,
 En help haer naeuw op 't land,
 Of 't windjen, met myn min begaen,
 (Ik lach nog, als ik 't zeg)
 Bloes heuren halsdoek weg.
 Daer zag ik bei heur borsjens bloot!
 Die hobbelende op en neer,
 Als golfjens in het meer,
 Van sneeuwit wierden rozenrood;
 Zoo hadt een zoete schaemt
 Heur teder hart gepraemd!

Met

Met sprong ons lacchende uit het bosch
 Een naekte Nymphenstoet
 Ten dienst: op staende voet
 Reeg de een myn Liefjens borstrok los;
 En de andere trok myn bruid
 Heur zyden rokjens uit;
 Een derde lei haer op den rug
 In 't aengename groen;
 Zy liet zig alles doen:
 Terwyl twee wichjens rad en vlug,
 Van Venus naer beneên
 Genomen my ontkleên.
 Daer hadt gy toen met lust gezien
 Hoë zoet het minnen smaekt,
 Als Liefjens moedernaekt
 Op 't land malkander kusjens bien,
 En volgen, eens van zin,
 De wetten van de Min.
 Nog eens, het land staet Venus aen;
 Zy heeft met eigen' hand
 Op 't lacchend veld geplant
 Heur minnelyke zegevaen:
 Daer woont zy, wel te vree,
 Veel liever dan ter stee.

Schoon de meestzedige onzer Lezeren, dit stukjen wat al te naekt inoge voorkomen, hebben wy echter niet van ons kunnen verkrygen het zelve, alleen daerom, plaetz te weigeren, als zijnde een zeer fraei versjen, levendig en vloeiend; — niet weinig goeds belooven wy ons van deze kunstkundige hand, dezelve, zoo wy meenen, die ons in den *morgenstond* van onze blaedjens een bloemten zyner Lentejaren vereerde; doch het zy ons geoorloofd te zeggen, dat sints dezen tijd, onze jonge dichter geene kleine vorderingen gemaakt heeft, zoo in tael als Dichtkunde: hierom werden wy aangemoedigd op dit kunststukjen enige aenteekeningen te maken, die, zoo ze al niet voor het grootste gedeelte dezen dichter zelv' van nut zijn, ten minsten andere jonge dichtoeffenaers kunnen aensporen en van voordeel wezen.

*Het zalig land staet Venus aens,
Zy heeft met eigen' hand
Op 't laccbend veld geplant*

HEUR minnelijke zegevaen:

*Daer woont zy, wel te vreed,
Veel liever dan ter steel.*

Daer sloeg zy, van HEUR zoon wel eer

— Georoffen met een schicht,

HEUR lodderlyk gezicht

Op bloozenden Adonis neer;

En Capis zoon genoot

Ook daer HEUR' lieven schoot.

Hier, en elders bedient zich de Dichter van het bezitnaemwoord HEUR (*suus*), waer voor men anders *baer* zegt.

Bekend is het, dat *suus* oulings was *hare* en *bore*, en dat van dit oude *bore*, door dialectverschil, is gemaakt *beure*, even als van *koken* komt *keuken*; — van *lore*, (uit het *praeterit.* van *verliezen*, *verloer*,) *leur*; — voor, *veur*; — *dore*, *deure*; — *sproke*, *spreuke*; — *sporen*, *speuren*; — *verboeren*, *verbeuren*; — *bekronen*, *bekreunen*; — *loteren*, *leuteren* en diergelyke; zie de Hr. *Adr.* KLUIT op HOOGSTR. *gest.* bl. 106. 189. en dat diesvolgens dit *beure* regelmatig goed zy; doch men diene hier by aen te merken, dat de tael in alles zijn gebruik hebbe: — het gebruik nu acht het geen *schryftael*: Laet het dichtkonst toe, 't is alleen dan, wanneer de menigvuldigheid van woorden, in welke zich de *a* doet hooren, wel enige verandering van klank zoude eiffchen.

Maer

*Maer buiten woont niet anders, dan
Vermaek, dat zorg niet acht,
Waer naer zy altyd tracht.*

deze woordschikking maekt de zin duifter, men zou mis-
schien dus beter lezen.

*Maer buiten woont niet anders, dan
Vermaek, waer naer zy tracht;
En dat de zorg niet acht. of
En dat geen zorgen acht.*

— Terwyl wy in den Rbyn
De *scheepjes* HEINDE EN VEER
Zien zeilen ginds en weer!

HEINDE is naby zegt L. MEYER 3deel. KILIAEN *hinde* (*fris* :)
prope : & *vicinus. a*, um. HOOFTS *brieven*. Nq. 23. *mits*
— *verbygaan zich met een HEINDE hoope troost.* en I. waar
door niet alleen VERRE en HEYND gelegen volken trachten zouden
naar onze vriendschap en verbond. — s. COSTERS *klucht van*
Teeuwis de boer. Act. III. Scen. 2. begint aldus

*Ksal iens wytkijcken, offer oock yemant omtrent is,
Want hoe dat onse saeck minder luy bekend is,
Hoe beter, 'k en sie niemant OMHEYNT noch om veer,*

dit beind was ook VONDEL niet vreemd zie zynen *Palame-*
des reij van 1ste bedryf.

*'t Was Nauplius wiens wijzen raet
Veel koningen verzochten,
De vorsten stutte, en burnen staet;
Op veel manhafte toghten;
Toen zy wel eer, van HEIND EN veer,
Geschencken tot hem broghten.*

en in Ovidius *gedaentewissel* : B. XIII. vs. 1095. Daer hy
van den strandreus Polifem aldus spreekt.

*Als by den pijnboom, die bem stut langs Nereus weide,
En groot is als een mast, aen zijne voeten leide,
De ruijschpijp, hondertwerf met riet aan een gekieeft,
Aen zijne lippen zette, en eenen gallem geeft
Verneemen bergh, en rots, en baren, HEIND EN VERDER,
Het schuiften en gepijp van dezen groven berder.*

trouwen deze was de plaets, die zijn keurmeester HUYDE-
COPER gelegenheid gav aentemerken, dat dit beinde ge-
meenlijk tegen over verre gesteld werdt, ook wel by *omtrent*,
dus doet VONDEL Agrippa in arren moede zeggen

Peter en Pauwels Act. III. Scen. 3.

*Ick zweer gansch Rome wil van zulck een straffe beven;
Wanneer ick 't al wat hier om HEINDE was of OMTRENT,
Ten nntten spiegel stel: —————*

waer van het gemeene zeggen, by was er ben noch omtrent,
wijders is beinde en veer by de nieuwe dichters ook niet
ongebruikelijk.

De kunstige H. SNAKENEURG *Leven van Joseph B. IV.*
bl. 559. zyner Gedichten.

*De last van 't Ryksbestuur met wysheid te onderschragen,
Was Zaphananeas reeds wettig opgedragen.
Des reedde by zich toe, vol yvers, naer den raed,
Dien by den Koning schonk, tot redding van den staet,
Om 't dreigende gevaer, voorzien in Faroos droomen,
Door voorraed HEINDE EN VEER te gaedren, voor te komen.*

FRANS DE HAAS verbeert. *Portugal B. II. bl. 33.*

*Wiens hart word niet ontroerd, daer al wat schrik verwekt
En medelyken vergt, zich HEINDE EN VEER ontdekt?
en bl. 36.*

————— *En zoo veel gruweldaen*

~~Hier HEINDE EN VEER gepleegd~~ —————

en JOHANNES BADON sluit met deze woorden zijn herders-
klacht op Jakob Targier.

*Dus kweelde Dorilas toen Damon was verscheiden,
En op zijn klagten, die zich HEINDE EN VEER, verspreidden.
Weergalmden bosch en velt, dat, eer nog alles sloop
Tot driemaal achtereen, och Damon! Damon! riep.*

Bybelsche Keurstoffen, van NATURA EN ARTE bl. 33.

Al wat ik kon beschouwen HEINDE EN VEER.

---

*Hy stuerde ons laetst, daer 't spigtig riet
Met steil getakt geboomt
Een duister eiland ZOOMT,
Terwyl 't zig SPIEGELT in den vliet:*

SPIEGELEN staet hier fraei en werdt op deze wyze van de
beste dichters gebezigd,

J. v. HOOGSTRATEN *Leven van Paulus* bl. 57.
De groende boorden van de dreven op den kant,
Met zilv're populier, en waelge yf beplant,
Staan zich te SPIEGLEN in het oppervlak van 't water,
Dat langs de zoomen spoelt met aengenaem geklater.

ARN. HOOGVLIET zegt van Egiptenland in zyn *Aardscader*
 B. I. bl. 4.

Het SPIEGELT zich in 't ooft in 't klippigh roode meir.
 ANTONIDES *Yftroom* B. I. bl. 4.
Nu volgt de vischmarkt die zich SPIEGELT in het Y,

het is deze zelvde dichter, die *Spiegelen* gebruikt op ene
 andere doch niet min fraeie wyze.
Yftroom B. II. bl. 45.

Nu wert een ryke schat van paerlen aengevoert,
Waer van de schoonste zyn gereegen en gesnoert,
Om zich te SPIEGLEN in den baezem der Mevrouwen,

Van *Zoomen* en *bezoomen* spraken wy reeds in onz tweden
 stukjen, schoon in ene andere zin ———

———— *Het WEERELDDWINGENDKIND*
Stookt in myn bart een liefde vier.

dus werdt *Cupido* meermalen genoemd: byzonder fraei
 staet het een dichter dat hy dezelvde zaek altijds met een
 anderen naem benoemt, zoo zegt deze dichter even te vo-
 ren vs. 34. *Diones dartele guit*, en om hier in te kunnen
 slagen, is het hoognoodzakelyk voor een jongen dichter,
 dat hy allerhande bynamen opzamele, uit de beste en acht-
 baerfte schrivten, om, als hy des noodig heeft, uit zy-
 nen voorraad keure te kunnen maken, welke naem op die
 plaetz, en in dien zien, beste pas geve. van *Cupido* viu-
 den wy deze door ons in vroeger tijd aengeteekend uit
 VONDEL en HOOFT. *albestierder*. — *blinde dwingeland*.
 — *venuszoon*. — *snelgewiekte minnegod*. — 't *schut-*
terlyke kind dartel, blinkend, ongenadig, gevleugeld, albestie-
rend wicht VOND. blinde schutter — minnegoodtjen. —
woudtziek geestje HOOFTS ged. 260. en bl. 246. Lyveloosgeest-
je — luchtig gevederdkind enz. enz. meer fraeie zijn er te
halen onder andere uit POOT.

't Is wonder, dat u 't hart niet trekt,

Tot LIEFDEKOOZERY?

Gelyk het doet aen my.

En wat verder

Noopt u het hart, als-gy dit ziet,

Niet aen tot KOOZERY,

Gelyk het doet aen my?

In aenmerking nemende, dat *koofen* niet anders is dan *kouten*, *minnekoofen*, *Lief* of *Liefde koofen*, van *minne*, van *Liefde kouten*, volgens het geen wy in onz N. 17. gezegd hebben, derhalven staet hier dat *koofen* wat te flaeuw, vooral mogen wy niet goedkeuren vs. 71.

PLUK MINNEKOOZERY,

En Lentevreugd met my!

Dus veel heeft ons de waarde van dit stukjen doen aenmerken. over de natuerlijkheid der schikking en denkbeelden hadden wy ook iet, dan geene gelegenheid hebbende de *otia Hagana* te zien, en dus niet wetende hoe *verre of heinde* onze dichter de navolging genomen hebbe, willen we lieft hem in 't bezonder onze gedachten mededeelen, ons vlyende intusschen met een gunstig welnemen die ons blyken zal door ons by vervolg een en ander zyner kunst-oeffeningen toe te schikken.

De jonge Dichter van het stukjen op *Petronella* neme ons niet kwalijk, dat wy het zelve geen plaetz kunnen geven, en dus van stuk tot stuk be-oordeelen. Wy bedanken hem voor zijn gunstig oordeel over ons, en willen ter vergeldinge hem onze gedachte wel mededeelen; om de kracht en waarde van dit versjen zelv te leren zien, en te beoordeelen, verzoeken wy hem het zelve in enen onbedwongen en vryen stijl (*prosa*) te verwisselen, en daer uit de deugd van het zelve op te maken. De Dichtkonst bestaat niet in ge-lijkluidende slotklanken, en vloeiende woorden, maer in vinding, fraeie zegwyzen, *touren*, enz. enz. Zoo dat het dichtkunst is en blijft, offchoon het *prosa* zy. Voedt de Schryver lieve voor de konst, zal deze onze aenmerking hem niet van zijn oogmerk afzetten, maer des te sterker tot het lezen van goede Dichteren aansporen, waer door hy alle zyne vragen allengs zal vinden opgelost.

De verdediging van TENTANDO over onze werkwoorden, zal plaetz vinden in het begin van onz volgend Deel.

BLADWYZER

V. A. N

WOORDEN EN ZAKEN.

A.

A en E wisselletters.	bl. 376
— op E gerymt.	163
AA kwalyk voor ae.	209, 210
<i>Absoluta verba.</i>	352
<i>Accent</i> zie <i>klemtoon.</i>	
<i>Achilles</i> de hoofdpersonagie niet van de Ilias.	418
<i>Activa verba.</i>	351-353
<i>Adjectiva</i> , (<i>staflyke</i>) blyven onverbogen.	281
— werden <i>adverbia</i> l. gebruikt.	304
<i>Adverbia</i> zie <i>Bywerkwoorden.</i>	
AEN voor <i>werkwoorden</i> geplactst.	II, 12
— rijmt niet op <i>Diaen.</i>	162
<i>Aengenaemheid</i> en <i>eenvoudigheid</i> , twee hoofddeelen van een herderszang.	277
<i>Aenstken</i> geen goed rijmwoord.	162
<i>Aerdrijkskunde</i> , den Dichter noodig.	395
<i>Afgeknotte infinitiv.</i> der ongelykvl. werkw. teelen geen gelykvl.	423
<i>Afleiding</i> leert recht spellen.	279
VAN ALEMANNEN.	376
baerm/barm/baermen/pruifchen.	124, 125
BARMHARTIG.	ald.
beet / beet / BIER, cerevisia.	124
beornia / fermentum.	125
BRALLEN.	4
DUIVEL.	249
EGA.	283
ELLENDEN.	104, 375
Fia (grieks)	424
GADE, GADING ENZ.	283, 284
KOUTEN.	282
KWEESTEN.	ald.
LACHTEREN.	484
LAK EN LAEKEN.	ald.
VERGADEREN.	284
Via (Lat.) <i>weg.</i>	424
WEG.	ald.
WERELD.	371
	48-

AFMALEN, <i>pingere</i> , van <i>mal</i> , <i>signum</i> .	126
<i>Afult</i> bastertstaertig.	381
AFWEIDEN overdrachtelijk.	239, 240
AKKEREN, dat is, <i>den akker bouwen</i> .	370
<i>Albestierder</i> , bynaem van <i>cupido</i> .	493
ALEMANNEN afgeleid.	376
ALLE <i>collectiv.</i> onbuiglijk.	341
— VOOR <i>pronomina</i> onbuigl.	342
— mag echter wel werden afgekap.	343
ALLEYNE i alleen.	71. 300
ALLEN afgekeurd.	341 en volg.
ALLENGSKENS <i>oul.</i> <i>allengken</i> .	364
ALTAER kwalijk voor <i>outer</i> .	263
ALTIJDS onderscheiden van <i>altoos</i> .	282, 283
<i>Anacoluthon</i> .	391, 392
<i>arauita ostendit</i> .	374
<i>Arbeid</i> , bezweten.)	150
<i>Armen</i> op <i>beschermen</i> gerijmt.	163
<i>Articuli</i> , zie <i>lidwoorden</i> .	
ATHENEN, liever <i>Athéenen</i> .	279
<i>Avond</i> , komt niet op in 't westen.	236
's AVONDS <i>adverb.</i>	364

B.

B kan een <i>silb</i> sluiten.	218—220. 231
BAER achter <i>substant.</i>	84
— — — <i>verba.</i>	85
Baerm afgeleid.	124
— i. <i>golv</i> , enz.	125
— <i>booy</i> s.	ald.
Baermen / <i>pruischen</i> .	125
BALK, hier van <i>balcon</i> .	4
<i>Balkon</i> geen nederduitsch.	367
BALLING VOOR <i>banneling</i> .	4
— 's <i>lands</i> .	362
BAND komt van <i>binden</i> , <i>bond</i> .	422
BANDEN, <i>geband</i> komt van <i>band</i> .	ald.
<i>Banier</i> geen nederduitsch.	367
<i>Banket</i> geen nederduitsch.	ald.
— rijmt niet op <i>trompet</i> .	162
BANKETTEEREN onregelm. van <i>uitg</i> .	281
<i>Baron</i> geen nederduitsch.	367
BARM, <i>baerm</i> , <i>fæx</i> .	125
BARMEN, <i>baermen</i> . <i>pruischen</i> .	ald.
	<i>Barm-</i>

WARMHERTIG , <i>baermhartig</i> , afgeleid.	125
Wart (<i>bet bier</i>), d. i. <i>gift</i> .	ald.
Wartte / <i>barm</i> , <i>baerm</i> .	124
Wartbeid in een vers hoe aftebeelden.	145
Wazuin geen nederduitsch.	367
WE voorzetz.	424
WEAR , <i>cerevisia</i> , afgeleid.	125
WEDERVE , <i>necessitas</i> .	194, 305
WEDERVEN , <i>behoeven</i> .	195, 196
WEEEN op de <i>been</i> , d. i. op de <i>beenen</i> .	139
WEAR WEAR BIER , <i>cerevisia</i> , afgeleid.	125
WEEST , <i>de beest spelen</i> .	139
WEGANGEN <i>contr. begaen</i> .	77
WEGEERIG met een genitiv.	363
WEGERTENS kwalijk voor <i>begeerten</i> .	345, 346
WEGRAVEN fraei gebruikt.	402
WEGENDIG , van <i>band</i> .	376
WEGEN , <i>toeven active & neutre</i> .	344
WEGLEYD , i. <i>bekleed</i> .	71
Wegreunen komt van <i>bekroonen</i> .	490
WELENDEN van <i>land</i> .	376
WEL BEN <i>bezweken, gezonken, verscbrokken, verdwenen</i> .	348
Werm / <i>fermentum</i> , afgeleid.	125
WERTEN , <i>bergde, gebergd</i> .	427, 436
— <i>borg, geborgen</i> .	406
WEROOFD met een <i>Genitiv</i> .	363
WEROUWEN , <i>reciproce</i> .	92
Weschermen op <i>armen</i> gerijmt.	163
Wesbryving , <i>dichterlyke</i> .) van <i>Egyptenlands gelegen</i> .	237
	<i>Portugals gelegenheid</i> .
	<i>overvloed en vruchtlaerb</i> .
	241
Wes rijmt niet op <i>weers</i> .	283
WETEDEN met ene enkele e.	279
Wet der BYDRAGEN .	I, 2, 9, 10
Wethuinen <i>bedwongen</i> .	382
WETULBANDEN .	356
Wewegen - <i>wog</i> - <i>wogen</i> ,	423-426, 433, 434
Wewegen - <i>wegde</i> - <i>wegde</i> }	
Wewegen voor <i>wewogen</i> .	425
WIVAEN uit <i>bevangen</i> .	77
WEEGELIJK , <i>onderfch. van beweegbaer</i> .	138
Wewerp ener nieuwe uitgave van KILIAEN .	133-36
WEWIJS , <i>bewyseninge</i> .	98
WEWYZEN , <i>bewijst</i> .	126
WEWUST met een <i>genitiv</i> .	367
	BE.

BEZWYKEN, <i>deficere</i> .	95, 346, 359
BIER, <i>cerevisia</i> , afgeleid.	125
BYDRAGEN woord van goeden regelmaet.	24, 75, 76
———— bestek der).	I, 2, 9, 10
Bynamen der zee.	20
———— zon.	19, 75
———— van cupido.	493
Byfchriften verhandeling over de).	458, 463
Bywerkwoorden gingen oul: op en uit.	81
———— gemaakt van <i>adjectiv</i> .	304
———— van de <i>genitiv</i> der <i>nomina</i> .	364
Bywoorden zeer fraei voor een dichter.	149, 248
———— hoe te gebruiken.	149
———— waer te vinden.	150
BINDEN, <i>bond</i> , <i>gebonden</i> .	422
BILLIG, <i>billyk</i> .	84
BLAEU beter dan <i>blaeuw</i> .	381, 386
BLAEUWEN, <i>geblaeuw</i> , komt van <i>blaeu</i> .	426
BLAZOEN.	364, 365
———— geen nederduitsch.	367
BLYKEN <i>activ</i> . voor <i>onperfoonl</i> .	348
BLIKKEREN verschilt van <i>flikkeren</i> .	20, 21
BLIKSEMEN overdrachtel.	245
Blinde <i>dwingeland</i> . } bynamen van <i>Cupido</i> .	493
<i>schutter</i> . }	
BOOSDADERS regelmatig.	74, 75
<i>Bosfchen</i> rijmt niet op <i>karossen</i> .	279
Bot op zot gerijmt.	162
BRABE'S (Gr.) braef.	59
BRAEF veroordeeld.	15
———— van 't gr. <i>brabés</i> .	59
———— van 't Spaensc <i>bravo</i> .	ald.
———— van 't Latyn, <i>probus</i> .	ald.
BRAEF <i>eerlijk</i> , <i>oprecht</i> .	ald.
———— goedgekeurd.	57
BRAGELLEN, <i>brallen</i> .	4
BRAGHEREN (fland.) <i>ostentare</i> .	ald.
BRALLEN goedgepleit.	3, 129-132
afgeleid.	4
BRANDMAL, <i>stigma</i> .	126
BRAVEEREN geen Nederduitsch.	15, 262
BREYT; breed.	71
Briller (fr.) <i>brallen</i> .	4
ouder dan <i>brallen</i> .	132
Bron van een rivier.	400, 401
	Bui

Bui op <i>schuw</i> en <i>nu</i> gerijmt.	162
BUIGEN , <i>gehuigt</i> .	426.
BUITEN , <i>prædare</i> .	380, 381
BUITER , <i>prædo</i> .	380
BULDERENDE kwalijk in de <i>Profodie</i> .	337

C.

C zie over deze Letter.	221-223.	231
Cacophonia .		293
Cadence (fr.) <i>rijm</i> .		339
Causer (fr.) <i>koofen</i> .		282
CH , ondeelbaer Letterteeken.	216,	217
Choreus .		171
Chosont / (T. th.) <i>Loquentur</i> .		282
Climax zie <i>opklimming</i> .		
Clinquant (fr.) <i>klatergoud</i> .		282
Cliquette (fr.) <i>handklappers</i> .		ald.
Cliquet du Moulin (fr.)		ald.
Communia verba .		351
Conduit , <i>baftertstaertig</i> .		381
Copula (Lat.) <i>koppel</i> .	329,	330
Couple (fr.) <i>een paer</i> .		ald.
Couplet (fr.) van 't Lat. <i>Copula</i> .		329
<i>distichon</i> .		330
<i>een gezang</i> .		ald.
Laetste regel van een couplet. moet van klink zijn.	188	
met het Couplet moet de zin uit zijn.	188, 329.	447
Cupido , (bynamen van)		493

D.

D kan een <i>silb</i> sluiten.	218. 220.	231
Dactylus		171
DAEN i. <i>daer</i> .		281
Daer van <i>daen</i> afgekeurd.		ald.
DAGER past op de <i>Zonne</i> .		75
DALEN <i>active</i> .		95
DALLINCK voor <i>dagelink</i> .		4
<i>beden</i> .		132
Dartel <i>blinkend wicht</i> , is <i>Cupido</i> .		493
DARVEN i. <i>beboeven</i> .		195
DE <i>deze</i> .		98
<i>zommige</i> .		97
De, den, der , oudtijds min gebruyklijk.		302

DEEL-

DEELWOORDEN der <i>Frequent.</i>	339
<i>Deftigheid</i> in een vers maken woorden van 5 of 6 grepen.	146
DER <i>dativ. fem. gener.</i>	343
DERVEN.	93
—— <i>beboeven.</i>	194-196. 305
DES <i>adverb.</i>	364
— <i>genitiv. achter werkwoorden.</i>	362, 363
— LANDS <i>i. uit het land.</i>	362
DES LEVENS <i>i. uit het leven.</i>	ald.
<i>Deur</i> , is gemaakt van <i>dore, door.</i>	490
<i>Dezijn</i> rijmt niet op <i>zijn.</i>	162
<i>Diaen</i> rijmt niet op <i>aen.</i>	ald.
<i>Dichter</i> hoe zijn werk te beschaven.	278
—— heeft een rijmmagazijn.	148
—— welke boeken hy te lezen hebbe.	150. 169
—— is een Schilder gelyk.	141
—— moet een klaer begrip van zyn onderwerp hebben.	140
de luimen van zijn geest opvolgen.	141
het gewyde niet mengen door het ongewyde.	144
op kleenigheden acht geven.	401
bynamen opzamelen uit de beste schriften.	493
taelkunde hebben.	169
de kracht der woorden verstaen.	139
geen moeite ontzien om een vers te maken.	165
uit alles het beste puren.	165
zijn werk t'er toetze geven.	169, 170. 278
ervaren wezen in de natuerkunde en aerdrijks-	
kunde en andere wetenschappen.	355
<i>Dichtkunde</i> (aenleiding tot de) 137-152. 161-188. 445-481	
—— vloeiende en onberispel. dichtk. werdt vereifcht	
in ene nieuwe Pfalmer.	260
DIES <i>adverb.</i>	364
<i>Diones dertele guit</i> , bynaem van Cupido.	493
<i>Dochter</i> komt niet van Grieksch.	366
—— en <i>Spruit</i> overtolligh.	378
<i>Donder</i> is hoog.	15
—— met gelijkklinkende woorden uitgedrukt.	387
<i>Donderen</i> overdrachtel.	245
<i>Donderende</i> kwade <i>Profodie.</i>	339
<i>Donderskind</i> kwal. voor zoon des donders.	138
<i>Dood</i> , rijmt niet op <i>gedood.</i>	162
<i>Doodflagers</i> kwade <i>Profodie.</i>	120
DOOP van doopeninge.	98
DORST beter dan <i>durvde.</i>	279
DRANK, komt van <i>drinken, dronk.</i>	422
	Drie-

<i>Drieklanken.</i>	214-216
DRIJFT <i>vrouwel.</i>	278
DRINKEN, <i>dronk, gedronken.</i>	422
DRYVEN <i>aktiv. & neutr.</i>	351
———— <i>passiv.</i>	352
DRUK. <i>door druk gebukt.</i>	337
DUIST <i>i. duizend.</i>	92, 93
<i>Duitsche woorden in dezelve orde als de Latijnsche.</i>	362
DUIVEL, <i>afgeleid.</i>	249
DURFDE <i>kwalijk voor dorst.</i>	279
<i>Dunne slaep.</i>	150
<i>Durst (eng.) dorst.</i>	279
DURVEN, <i>beboeven.</i>	196

E.

E en <i>a</i> wisselletters.	376
<i>E</i> op <i>a</i> gerijmt.	163
<i>E sceva</i> moet smelten.	281
<i>onderscheiden van éé.</i>	71
rijmt niet op elkander.	279
verlengt de klinkers.	209, 230, 231
<i>Echo</i> op 't eind der versen.	463
<i>Echt</i> en <i>recht.</i>	126
<i>EenChristen mond</i> ondersch. van <i>eens Christens mond.</i>	190, 191
<i>Eenvoudigheid</i> eigenschap in een vers.	166-169
en <i>aengenaemd.</i> 2 hoofdd. van een herdersz.	277
<i>Eerbaer.</i>	85
<i>Eeren</i> <i>basterd-terminatie.</i>	17, 18
EGA <i>afgeleid.</i>	283
<i>Egiptenlands gelegenheid.</i>	237
EI <i>voor éé.</i>	71
<i>Eigenschappen</i> 4) in een vers.	166
EINDE, <i>finis.</i>	71
EL, <i>ele, eli, els, alio.</i>	80, 300, 375
ELDERS.	375
ELELENT.	ald.
ELEND <i>kwalijk voot ellend.</i>	375, 376
ELILEND, <i>elilendig.</i>	375
ELLEENDE <i>afgeleid.</i>	104, 375
<i>Ellipsis</i> zie <i>Uitlating.</i>	
<i>Elisijn</i> (Kambo-Br.) <i>peregrinus.</i>	375
Emblemata.	481
Kk.	Emr

Dapbaß zie <i>Klemtoon</i> .	
IN buiten beteekenis.	69
voor sterke ontkenning.	70. 147. 197. 300
INNE koppelwoord.	71. 300
Epigramma ..	479
Epivicia (lat.) <i>Zegezangen</i> .	455
Episodien .	476
Epibeta zie <i>Bywoorden</i> .	
Erougade (fr. th.) <i>ostendit</i> .	374
EV , door Dialektverschil, gevormt uit O .	490
EVVEL is <i>evel</i> .	368
EVEL , van hoe veele beteekenis.	247-249. 367-369
EVER en <i>Zwijjn</i> 't zelvde.	287

F.

F atzoen.	365
Foefloen basterdftaartig.	ald.
Fia (gr.) <i>via</i> afgeleid.	424
FIER , <i>grootmoedig</i> , <i>trots</i> .	403
geen zuiver nederduitsch.	262
FIJN <i>perfekte</i> , <i>exakte</i> .	191, 194. 304
FLIKKEREN en <i>blikkeren</i> verschillend.	20, 21
FLUWEELEN <i>woorden</i> afgekeurd.	151, 152
_____ <i>goedgepleit</i> .	483, 484
<i>Francorum veter. vocabul. expositio alemann.</i>	374
Frankisch , bronwel van hoog en nederduitsch,	361

G.

G kan een <i>fib</i> sluiten.	218-220
Gadaursta (Moefogoth) <i>dorft</i> .	279
GADE , <i>gadeloos</i> enz. afgeleid.	283, 284
GADELIJK is <i>bebaeglijk</i> .	284
GADING afgeleid.	283, 284
GARDEN , <i>gaeien</i> , <i>conjungere</i> .	283
GAEIKEN der vogelen.	284
GAEN <i>absol. activ.</i>	377
_____ <i>absol. passiv.</i>	ald.
Galkoen .	365
GALIJK , <i>gadelijk</i> .	284
GAREEL , <i>gorreel</i> , <i>helicum</i> .	285
GEROORTEZANG voor een <i>Dochtertje</i> .	411-414
Geboortens kwalijk voor <i>geboorten</i> .	346
	<i>Gebukt</i>

Gedukt door druk.	337
Berijft , samensprekingen:	282
Gedachte mogen niet ondersteld werden den lezer bekend te zijn.	355
GEDENKEN met een <i>genitiv.</i>	360
Gedood rijmt niet op <i>dood.</i>	162
Gegathema (Fr. th.) kwalijk voor Geminada.	373
Gelijkvloeiende werkw. komen alle van <i>subst.</i>	422
beteekenen nooit 't zelve met 't on-	
gelijkvloeiend <i>slamwoord.</i> ald.	
komen nooit uit den afgeknotten <i>in-</i>	
<i>snitiv.</i> van 't ongelijkvloeiend.	423
GELOOVEN met een <i>genitiv.</i>	363
GEMALE , <i>conjux.</i>	127
Gemeente en <i>gemeinte.</i>	74
Geminada (Fr. th.) <i>kamer.</i>	373
Genade met olie van) kroonen, afgekeurd.	354
rijmt niet op paden.	162
Genathema (Fr. th.) kwalijk voor geminada.	373
Genitivus by ons zeer in <i>zwang.</i>	362
voor werkwoorden.	364
GERADEN , <i>incitatus.</i>	86. 198
GERICHT ten jongsten dage, <i>dichtstuk.</i>	105-119
Gesteeken of <i>gestooken.</i>	389, 390. 428. 438
Gethurst (hoogduitsch) <i>dorft.</i>	279
Geur en <i>kleur.</i>	397. 387
Gevaer ontvaaren.	338
Geveugeld <i>wicht</i> , bynaem van <i>Cupido.</i>	493
GEVRYBUIT.	379
Gewyde door 't ongewyde niet te mengen.	142
Gidofte (Fr. th.) <i>dorft.</i>	279
GLIBBERIGE , kwade <i>Profodie.</i>	339
Gloeit en <i>groeit.</i>	337
Godin op <i>slavin</i> gerijmt.	162
GOELIJK , <i>goelijkheid.</i>	283, 284
GORREEL , <i>belcium.</i>	284
GOUDEN blijft onverboogen.	281
Gradus ad parnaſſum , zeer noodig.	150
Gravſchriften.	469
Griekſche taal, Zufter van de onze.	368
klank op 't onzakelijk deel.	368
hadde oulings geen accenten.	367
Groeit en <i>gloeit.</i>	337
	Groot.

Groetspraak.	403
GRU beter dan <i>gruis</i> .	381-386
Gunst en <i>kunst</i> .	387

H.

H , zie over deze letter	222, 223
volgende op <i>e sceva</i> , smelt niet.	279
Hadde voor <i>was</i> .	348
Haer , verwisselt in <i>heer</i> , wanneer goed in verzen.	490
Haest in een vers hoe afgebeeld.	145. 482
Hand , <i>behendig</i> .	376
Hardheid in een vers hoe veroorzaekt.	145. 482
wanneer <i>fraei</i> .	145
Hart op <i>smert</i> gerijmd.	163
HEBBEN hulpwoord van een <i>verb. act.</i>	347
voor <i>zijn</i> .	348, 349
HEILGELOOFBESPIEGELINGEN.	333, 334
HEILGELOOFTRIOMFGEZANGEN.	369
HEINDE en <i>VEER</i> .	491. 492
Heldendicht , aenmerkingen over het)	464-481
Hen noch <i>omtrent</i> .	493
HEMELHEILZONLICHT.	369
HEMELSTARROBYNENGLANS.	ald.
HEMELVAERT 's <i>Hetlands</i>) -dichtstuk.	307-327
Henen beter dan <i>beenen</i> .	279
HERBERGEN , <i>berbergde</i> .	436
MERDERSZANG , <i>dicbtief</i> .)	255-258
aert van een)	276, 277
verhandeling over de)	452, 453
Herderswerk.	23
Herbaling in verzen.	164, 165
Herten <i>verbert</i> .	336
Hesperien is <i>Spanjen</i> .	236
HET is <i>daer</i> .	427
Heur voor <i>baer</i> , wanneer goed in verzen.	490
Hier van <i>daen</i> afgekeurd.	281
Hymni.	454, 455
Hyperbaton.	353
Hyperbole zie <i>groetspraak</i> .	
Hlahjan (A-fax.)	} <i>lagchen</i> .
Hlahjan (M-goth.)	
Hloela (Ysl.)	
	425

HOLDE,

BOLDE , <i>boude, bulde</i> , adj.	357
<i>Holle golven.</i>	386
<i>Hoog- en Nederduitsch</i> komt uit het Frank: en Teutonisch.	361
HOOGMOEDS dwaasheid , dichtstuk.	153-160
<i>Hoogtijd</i> manlijk, vrouwlijk en onzijdig.	125, 126
HOPENING <i>contr. bepe.</i>	98
HOUDE , <i>bolde, bulde</i> , adj.	357
<i>Houding</i> , de ziel der geregeldheid.	142
HOUWELYKEN <i>iet aan iet.</i>	245, 246
HULLEN , der kogels.	358
HUWEN overdrachtelijk.	19
aen iemand.	357
iet aen iet.	358
<i>Hulde, bolde, boude</i> , adj.	857
<i>Hullen en krullen.</i>	337
HUN , <i>bunne.</i>	384

I.

I 't zelve met j en y.	208. 226-229
JAGEN , <i>joeg, gejagen.</i>	} 423-426. 433. 436. 441
JAEGEN , <i>jaegde, gejaegd.</i>	
JAEGERSZANGEN , verhandeling over de)	452, 453
<i>Jambus.</i>	171
IJ een dubbele i.	229 232
Y , het.) heeft geen bron.	401
YDELEN is <i>ydelmaken.</i>	370
<i>Infinitivus</i> , afgeknotte) der ongelijkvloeiende teelt geen gelijkvloeiende werkwoorden.	423

K.

K ALLEN VOOR <i>kakelen.</i>	4
<i>Kam, kemmen.</i>	376
<i>Kaminada</i> (Fr. th.) <i>kamer.</i>	373
<i>Karoffen</i> rijmt niet op <i>bossen.</i>	279
<i>Katoen.</i>	365
KEMMEN van <i>kam.</i>	376
KEUKEN door Dialektverschil gevormd uit <i>koken.</i>	490
KEUSELEN Freq. van <i>koofen.</i>	282
<i>Kichose / sermocinatio.</i>	ald.
KIND onderscheiden van <i>Zoon.</i>	138
<i>Klage</i> is <i>klacht.</i>	76, 127

Kk 3

KLA;

KLAGEN <i>ene klagelicke klage.</i>	337
KLANG <i>en klank.</i>	388
Klank altijd op 't zaeklijk deel.	22, 336
Klankberbalingen , niet altijd goed.	126. 335-337
Klankspelingen.	336, 337
Kleem het zelvde met <i>klein.</i>	71
Klemtoon valt altijd op 't zaeklijk deel.	22, 366
verkeerd.	339
Kleur <i>en geur.</i>	337. 387
KLING , <i>clivus.</i>	282
KLINGEN is <i>klinken.</i>	388
Klingt <i>en zingt.</i>	386-388
KLINKDICHT op den doop eens kind's.	414
handeling over het).	445-452
Klinkers in onze tael VII.	208
KOEN , <i>onvertjaegt.</i>	88. 300
KOKEN , door Dialektverschil, komt <i>keuken.</i>	490
KOPENINGE is <i>koop.</i>	98
KOOPEN , <i>gekoopt</i> , nooit gehoord.	423
Koorzael manlijk.	278
Koufai (gr.) <i>fermocinari.</i>	282
KOOSSEN , <i>fermocinari</i> , en KOOSSELEN , <i>keusejen.</i>	ald.
KOOZERIJ voor <i>minnispel</i> , afgekeurd.	494
KOPEREN blijft onverb.	281
KÖPPEL , <i>ten paer.</i>	339
Koppelen , <i>koppellaerster.</i>	ald.
Koppelverzen zoo goed als 't fr. <i>couplet.</i>	329-331
op 't eind allernadrukkelijkst,	333, 334. 456
sluiten met een vollen zin.	334
Koppelwoorden.	369
diamanten onzer tael.	146
hoe te gebruiken.	ald.
Kofon (T. th.) <i>fermocinari.</i>	282
KOUTEN afgeleid.	ald.
Kracht <i>en macht.</i>	387
Krak , <i>krak</i> , gevoegd by <i>kraken.</i>	246
Kreits zie <i>krijt.</i>	
Kreilt <i>en wieilt.</i>	327. 387
Krijg verschrikkelijk afgemaeld.	144
KRijt , <i>ommatrak.</i>	265
Krullen <i>en bullen.</i>	337
Kunst <i>en gunst.</i>	387
KWEESTEN afgeleid.	282
KWYT <i>MAKEN</i> , <i>Verloffen.</i>	99
KWYTEN , <i>bevrjden.</i>	ald.
	L.

L.

L ACHTEREN afgeleid.	434
LAEKEN, <i>gelaekt</i> afgeleid:	434
LAGEN oul. <i>jacere</i> .	76
<i>Lafuit</i> .	381
LAGCHEN <i>een lag</i> .	353
———— <i>lachte</i> .	423-426. 434, 435
———— <i>loeg</i> .	ald.
klanknabootzend woord.	434
Lalshan (F-th: & Allam:) <i>lagchen</i> .	425
LAK afgeleid.	434
<i>Land, belenden</i> .	376
<i>Latinismi</i> oul. gemeenzaem.	361
<i>Latijn</i> onder het duitfch vermengd.	ald.
in 't valt de klemtoon op 'tonzaeklijk deel.	366
<i>Latoen</i> .	365
LAVUITEN, <i>beuzelingen</i> .	381
<i>Leden</i> rijmt niet op <i>vrede</i> .	162
<i>Leetkaeuwende</i> wraek.	150
LEGGEN, <i>collocare</i> .	281
zich)	377
LENDEN, <i>lendenen</i> .	128
LENEN, <i>lenen</i> .	368
<i>Letteren</i> in onze tael XXIII.	208
welke een vers hard maken.	144
<i>Lettergreepen</i> zommige) geven hardh. in een vers.	146
<i>Letterfpeelingen</i> .	17
ongezogt, fomtijds fraei.	335-337
<i>Letterfelling</i> , onderzoek over de)	205-233
LEUNEN, <i>lenen</i> .	368
LEUR door Dialektverfchil uit <i>loor</i> .	490
<i>Leutenen</i> door Dialektverfchil uit <i>loteren</i> .	ald.
LEVEND en <i>levendig</i> onderfch.	138
LEVENS MAN bet dan <i>levens man</i> .	354
LEVREI.	3
<i>Ledwoorden</i> oul. in onbruik.	363
<i>Liefde</i> onderfch. van <i>min</i> .	391
LIEFKOOSEN, <i>blandiri</i> .	282
<i>Lierdichten</i> verhandeling over de)	454-457
LIGGEN, <i>facere</i> .	281
zich)	377
<i>Lyveloos geestje</i> , bynaem van <i>Cupido</i> .	493
<i>Lippen, boningzoete</i>).	355
K k 4	LOEG,

LOEG , imperf. van <i>Lagchen</i> .	423-426.	434, 435
LOMMER , manlijk.		278
LOOD , builend.		245, 246
LOOPEN <i>geloopt</i> afgekeurd.		423
Loor , uit het <i>prat. Verloor</i> , vormt <i>leur</i> door Dialektverschil.		490
Loos achter <i>subst.</i>		139
LU beter dan <i>luw</i> .		381-385
Luchtig gevederd kind , bynaem van <i>Cupido</i> .		493
Lurikòs (gr.) <i>Lierdichter</i> .		554
Lust en rust .		335, 387

M.

M acht en kracht.		387
MACHTIG met een <i>genitiv</i> .		361
MAEIEN overdrachtelijk.		239
MAEL .		126
Maeltijd vr.	125,	126
MAEN , <i>Zan</i> , en <i>Starren</i> dus geschikt.		332
<i>Zilveren</i>)		20
Loopt van het Westen naer 't Oosten.		395
Gaet niet onder in 't Oosten.		417
Maend rijmt niet op <i>vermaend</i> .		162
Maes , de) heeft een bron.		401
MAL , <i>fignum</i> .		126
Malen , <i>maelde</i> , <i>gemaeld</i> .		127
MALSCH hoe te gebruiken.	152.	483
Manieren rijmt niet op <i>nieren</i> .		162
Mælen / <i>nubere</i> .		127
Medeklinkers by ons XVI.		208
Medium verbum .		356
MELLEN , <i>melden</i> .		126
Mergi (de aquis)		353
Middaneard (A. sax) <i>mundus</i> .		372
Midjungard (Goth) <i>myndus</i> .		ald.
Min onderscheiden van <i>liefde</i> .		391
Minnedichten .		454
Minnegoodtjen , bynaem van <i>Cupido</i> .		493
Minnekoozery plukken , afgekeurd.		494
Minnen in een' kwaden zin.		391
MINTRIOMFFESTORGELSPELGELUIT .		369
Missen op <i>visschen</i> gerijmt.		162
MOEDWIL .		493
Moeten rijmt niet op <i>ontmoeten</i> .		162
Mond ,		

<i>Mond, benigzoete</i>	355
MORGENSTOND (dichtstukje)	258
's MORGENS adverb.	364

N.

N A, <i>post, prope.</i>	281
<i>Nacht</i> vrouw.	403
komt niet op in 't westen.	394
's <i>Nachts</i> adverb.	364
NAER, <i>ad, secundum.</i>	281
NAEU beter dan <i>naeuw.</i>	381-386
~~Nachts~~ <i>snachts.</i>	364
NAKOMMERS, <i>posteri.</i>	94
<i>Narcissus</i> fabel getoest.	401. 402
<i>Natuerkunde</i> , den dichter noodzakelijk.	355
<i>Nazaet</i> onzydig en manlijk.	293
<i>Ne</i> door Letterkeer en negat.	70
NEB, <i>rostrum.</i>	262
<i>Neerduitsch</i> en Hoogd. komt uit 't Frankisch en teutonisch.	361
<i>Nieren</i> rijmt niet op <i>manieren.</i>	162
NIET, NIET. <i>ontkenn.</i>	86
<i>Nijd</i> en <i>spijt.</i>	336
<i>Nypdichten.</i>	358-363
NOODBEDERF, <i>nooddurft.</i>	194. 306
NU en <i>nuw, nunc.</i>	386
gerijmt op <i>schuw.</i>	162

O.

O , onderscheiden van <i>óó.</i>	211-213
de <i>doffe</i>) rijmt niet op een <i>harde o.</i>	279
O , door Dialektverschil Verwisseld in <i>eu.</i>	490
<i>Odae</i> (Lat.)	454
<i>oë</i> oul. <i>ou.</i>	214
<i>Oen</i> , de uitgang) <i>basterd-staertig.</i>	367
OMHELSEN, <i>ombalzen.</i>	379
OMKOMEN <i>absol. passiv.</i>	352, 353
<i>Omschrijving</i> onvoeglijk in een nieuwe <i>Psalmb.</i>	261
<i>Omziende vrees.</i>	150
ONDERWINDEN, met een genitiv.	363
<i>Ongemeenheid</i> , eigenschap in een vers.	165-166

K k s

Og

Ongelijkvl. werkw. zijn wortelwoorden.	422, 432
teelen subst. en die weêr gelykvloeiende.	422
beteek: nooit 't zelvde met 't ongelijkvl. stamw.	422
Ongenadig wicht , bynaem van <i>Cupido</i> .	493
ONGESONDE is Ziekte.	82
ONS , kwalijk voor <i>onze</i> .	340
ONTBEIDEN , <i>vertoeven</i> en <i>verwachten</i> .	344, 345
ONTFAEN , uit <i>ontfangen</i> .	77
ONTFERMEN , met een genitiv.	363
ONTGLYDEN , <i>Active</i> .	95
Ontkenningen , twee en meer.	86
Ontmoeten , rijmt niet op <i>moeten</i> .	162
Ontroering , hoe uit te drukken in een vers.	244
ONTSLAEN , met een genitiv.	363
ONTSTAEN .	262
ONTVLUCHTEN , <i>iemand</i> .	350
ONTWYKEN , <i>iemand</i> .	ald.
Overboeds , adverb.	364
ONVRO .	76. 83
Oosten , de nacht komt uit het)	236. 395
de maen gaet onder in 't)	395
tengengesproken.	417
OOTMOED , <i>lof der</i>) dichtstuk.	251-258
OPDRIESSCHEN .	399
OPENEN , de poort opent zich.	377
OPENGAEN .	ald.
OPEN ZETTEN , de poort zet zich open.	ald.
OPGESTANDEN . contr. <i>opgestaen</i> .	77
Opklimmen , geen goed rijmwoord.	162
Opklimming .	242
heur aert.	331. 396
Optrekken , geen goed rijmwoord.	162
OPVLOEKEN , krachtiger dan <i>opdriffchen</i> .	399
ORBOREN , <i>gebruiken</i> .	87
ORGEL van de keel.	370
ORGELEN , op 't orgel spelen of zingen.	ald.
OU oulings au.	215
OVER is voor.	427
Overdrachtelyke werkwoorden . 13. 19. 239-240. 245. 492. 493	92
OVERLASTEN , <i>obprimere</i> .	92
OVERLEZEN en <i>verlezen</i> .	140
OVERMOED .	262
OVERSCHRYVEN en <i>verschryven</i> .	140
Overloed en <i>vruchtbaarheid</i> .	241
Overstelligheid van zeggen.	378. 379
	P.

P.

P aden, rijmt niet op <i>genade</i> .	162
<i>Paerlen en paerlemoer.</i>	24
<i>Parapbrasis, zie omschrijving</i>	
<i>Perodien.</i>	464
<i>Paveljoen.</i>	365
<i>Peil.</i>	403
<i>Perimī (Lat.)</i>	352
<i>Pyrrichius.</i>	171
PILAER VOOT <i>pylar.</i>	263
<i>Plansoen.</i>	365
<i>Plukt en rukt.</i>	337-387
<i>Poëzy zie Dichtkunst.</i>	
rijmt niet op <i>zij.</i>	162
<i>Portugals gelegenheid afgesch.</i>	236
<i>Grenzingen.</i>	396
PRALEN, Brallen.	129. 132
<i>Prieel op tooneel gerijmt.</i>	162
PRYSENINGE is <i>prijs.</i>	98
<i>Princes, rijmt niet op priesteres.</i>	162
PRONKEN.	404
<i>Profodie, zie uitspraak.</i>	
<i>Pfalamberijming, welke de vereischten zijn in een).</i>	260
<i>Psalmen, het boek der) opgegeven.</i>	259-273
<i>Puntdichten verhandeling over de).</i>	458-463
PURPEREN <i>onverbuiglijk.</i>	284

Q.

Q , Zie over deze letter.	bl. 223, 224. 231
<i>Quantitates sillabarum.</i>	171
<i>Quaesten zie kweesten.</i>	
<i>Quethan (Fr. th.) koofen.</i>	182
<i>Quoth (Eng.)</i>	ald.

R

R , dienstig om een vers hard en stram te maken.	144
RADEN, incitare.	86. 193
RATELENDE, kwalijk in de Profodie.	339
<i>Recht en slecht.</i>	337. 387
<i>Rechts adverb.</i>	364
<i>Reciproca verba,</i>	377
<i>Re-</i>	

<i>Reden</i> beter dan <i>reeden</i> .	279
<i>Rederijkkonst</i> , zet der dichtkunst sieraed by.	151
REIEN is ten reie gaen.	370
<i>Rijke rijken</i> .	336
<i>Rijm</i> ongeoorloofd van <i>bestaen</i> op <i>weerstaen</i> .	263
<i>bosscben</i> op <i>karossen</i> .	279
<i>benen</i> op <i>Atheenen</i> .	ald.
handeling over het)	161-165. 404.
RIJM , <i>rihmus</i> .	339
<i>Rymeloos</i> dicht opgegeven.	292
<i>Rijn</i> , manlijk.	278
heeft een bron.	401
RYZEN , <i>active</i> .	349
<i>Roozenbladen</i> niet <i>malsch</i> te noemen.	152
tegensproken.	483
ROT . <i>cobors</i> . vrouwelijk.	86. 127
RU , beter dan <i>ruw</i> .	385
RUITEN en <i>rooven</i> .	381
<i>Rukt</i> en <i>plukt</i> .	337-387
<i>Rust</i> in de verzen.	171. 174. 183, 184. 280
<i>Rust</i> en <i>lust</i> .	335. 387
RUSTEN , <i>reciproca</i> .	377

S.

SAEN , <i>spoedig</i> .	78, 79
<i>Saffische</i> <i>verfen</i> .	457, 458
<i>Saijoen</i> .	365. 367
<i>Satyren</i> , <i>bekeldichten</i> .	464
SCHAELOOS verschild van <i>zonder schade</i> .	139
SCHAMEN niet een <i>genitiv</i> .	363
SCHAVEN overdrachtelijk.	238
SCHEEREN , overdrachtelijk.	ald.
<i>Schelde</i> , de) heeft een bron.	401
SCHULDEN <i>activ</i> . en <i>passiv</i> .	352
SCHENDEN , <i>schendde</i> .	427, 428. 437, 438
<i>Schond</i> .	ald.
SCHYN en ZIJN .	355
<i>Schouwen</i> , het eiland) heeft geen bosch.	401
<i>Schrik</i> door welke <i>verfen</i> aftebeelden,	145
SCHRIKKEN , <i>active</i> .	80, 349
SCHROOJEN , <i>reciproce</i> .	93
SCHU beter dan <i>schuw</i> .	381-386
op <i>nu</i> en <i>bui</i> gerijmt.	162
	<i>Schuld</i>

<i>Schuld en zonde</i> , zie. op overtoelligheid.	378
SCHUREN, overdrachtelijk.	257, 238
<i>Schutterlyke kind</i> , bynaem van <i>Cupido</i> .	493
SCERAFYNENVEER beter dan <i>serafynen veer</i> .	354
SIERAED, kwalijk in de <i>Profodie</i> .	22. 262
<i>Synalappa</i> . zie smelting.	
<i>Syntychtis</i> .	353
<i>Slaen met slagen</i> .	337
SLAEP, <i>dunne</i>)	150
SLAKEN.	262
SLAVEN, <i>slaevschen arbeid doen</i> .	270
<i>Slavin</i> , op <i>Godin</i> gerijmt.	162
<i>Slecht en recht</i> .	337-387
<i>Slinks</i> , adverb.	364
<i>Slotklanken</i> , herhaling der)	329. 377, 378
SLUIMEN, anders <i>sluimeren</i> , goedgepleit.	96. 300
<i>Smelting</i> verzuimt, doet een vers stooten.	280
<i>Smert</i> op <i>bart</i> gerijmt.	163
<i>Sned</i> in de verzen behandeld. 171-173. 175-177. 179.	(183. 184. 186
verzuimt, geeft zomtijds fraeiheid.	244
dient om iet frams of klagends uittedrukken.	144
<i>Snelichten</i> , verhandeling over de)	358-363
<i>Snelgewiekte Minnegod</i> , bynaem van <i>Cupido</i> .	493
SNEVELEN, en <i>sneuelen</i> .	368
SNOEIEN, overdrachtelijk.	239
<i>Spanjen</i> is <i>Hesperien</i> .	236
SPELEN en SPEULEN.	368
<i>Speler</i> , wat dit woord beteekene.	138
<i>Spellen</i> leert men recht door de afleiding.	279
<i>Spelling</i> verhandeling over de)	205-233
hangt af van de oorsprong.	207
SPIEGELEN, overdrachtelijk.	492. 493
<i>Splitzing der woorden</i> .	163. 388
<i>Spijt en nijd</i> .	336
<i>Spondeus</i> .	171
SPONDEN.	262
<i>Sporen</i> , door Dialektverschil <i>Speuren</i> .	490
SPRINCKHAEL.	129
SPRING.	128
zoute) voor de zee.	20
SPRINGEL.	129
SPRINGEN, absol. activ.	352, 353
een sprong.	358
	<i>Spreu-</i>

<i>Spreuke</i> , door Dialektverschil van <i>Sproke</i> .	499
<i>Spruit en dochter</i> , zie op overgtolligheid.	378
STAEN , <i>absol. active.</i>	352, 353
STAEREN VOOR <i>starren.</i>	16. 262
STAEROOGEN , <i>staroogen.</i>	16
<i>Staet maken van den staet</i> , zie op <i>woordspeeling.</i>	336
STARREN , <i>in de starren zien.</i>	17
<i>Starren, Zon en Maen</i> , dus geschikt.	331
Steekdichten.	358
STEEKEN , <i>gesteeken.</i>	389, 390. 428.
<i>gestooken.</i>	438
STEIGERENDE , kwalijk in de <i>Profodie.</i>	ald.
<i>Stem meerv. stemmen.</i>	339
STENEN VAN <i>steenen</i> , zie <i>woordspeling.</i>	384
<i>en steunen.</i>	386
STERREN is <i>verslijven.</i>	ald.
STERVEN , waerneming over 't woord)	17
STERVTE , wel in acht te nemen.	138
STEUNEN en <i>stenen.</i>	138
STICKEN en <i>stukken.</i>	386
STIJL , van een dichter opgegeven.	72. 300
<i>krachtige en bondige</i>) werdt vereischt in ene nieuwe	147
<i>Pfalmerijming.</i>	260
Stopwoorden te vermyden.	147
<i>welke ze zyn.</i>	ald.
Strambeid in een vers, waer door veroorzaekt.	144, 145
STRAND.	396
<i>Stranden op de maegdelippen.</i>	381
<i>Stroom, en bron en water</i> zie op overgtollig.	378
Substantiva altyds afkomstig van werkw.	421 en volg.
<i>Wanneer ze een ander werkw. voortbrengen</i>	421, 422
<i>en wanneer niet</i>	423
<i>Sw. kwalijk voor zw.</i>	382

T.

T , wanneer deze letter hard is in Verzen.	146
Tael , (zuivere en verstaenbare) werdt vereischt in ene nieu-	
<i>we Pfalmerijming.</i>	260
<i>honichzoete</i>)	353
Taalkunde , zeer noodig den Dichter.	137-440. 281
Tapeet en <i>tapeit.</i>	71
Tee-	Tee-

<i>Teekening</i> rijmt niet op <i>verandering</i>	162
<i>Teite gaudium.</i>	126, 127
TELKENS oul. <i>telken.</i>	364
<i>Terreri</i> (Lat.)	353
<i>Teugel en toom</i> , zie op <i>overtolligh.</i>	379
<i>Teutonisch</i> , de bronwel van Hoog- en Nederduitsch.	361
TIJD vr.)	125. 126
<i>Tijddicht</i> , handeling over het)	464
<i>Tytel</i> hoe toetstellen.	478. 479
TOEKOMEN i <i>overkomen.</i>	84
<i>Toneel</i> op <i>priee</i> gerijmt.	162
TONG, <i>bonichzoete</i>)	355
<i>Toom en teugel</i> , zie op <i>overtolligh.</i>	379
<i>Toon</i> , hoe te stellen in de verzen.	143. 144
<i>Traagheid</i> in de verzen, hoe te veroorzaken.	145. 482
<i>Trawaida</i> (Goth.) <i>trouwen.</i>	356
<i>Treil en zeil.</i>	246
<i>Triggwa</i> (Goth.) <i>trouwen.</i>	356
<i>Triton</i> , heraut van Neptuin.	398
<i>Trochæus.</i>	171
<i>Trompet</i> gerijmt op <i>banket.</i>	162
<i>Troonen van den troon</i> , zie <i>woordspeling.</i>	336
<i>Troost.</i>	407
TROTS, <i>hoogmoed.</i>	262
<i>Trotseeren</i> <i>basterdstaertig.</i>	ald.
TROU beter dan <i>trouw.</i>	381-386
TROUWEN is <i>buwen.</i>	19
't gebruik van dit woord.	356-359
iemand's hand.	357-359
TROUWENS adv. oul. <i>trouwen.</i>	365
<i>Tu gâter</i> (Gr.) met onz <i>dochter</i> van eenen oorsprong.	366
TUK afgeleid.	243
<i>Talbant van eer.</i>	356
<i>van zonnestralen.</i>	ald.
<i>Tweeklanken.</i>	214-216

U.

U, zie over deze Letter:	382. 383
Û, te, en UW, tuus.	384
UALS <i>vals</i>	382
WAREN is <i>varen.</i>	ald.
Ubijs (Goth.) <i>euvel.</i>	368
	UBER,

UDER, <i>uier.</i>	382
UUEG, <i>weg.</i>	ald.
UUIRDET, <i>worden.</i>	ald.
UUOLLET, <i>willen.</i>	ald.
Uitdrukking, <i>fraeie</i>) waerom niet al te vaek gebruikt moet werden.	146
Uitgang in <i>eeven</i> haerfd.	17
<i>baer.</i>	85
<i>oen.</i>	365-367
Uitlating (Ellipsis)	340
Uitspraek in de verzen.	280
Uitspraekkunde, regel op zommige woorden niet geleden in onze)	162
Uitstel noch vertrek, zie op overtolligh.	378
UITVOERING, kwalijk in de <i>Profodie.</i>	120

V.

V, zie over deze Letter.	382.	383
kan een <i>silb</i> sluiten.	218-220.	231
VAER is <i>schrik.</i>	73.	74. 128. 300
Vallis (Lat.) <i>wal.</i>		382
Vandali (Lat.) <i>wandalen.</i>		ald.
Vannus (Lat.) <i>wan.</i>		ald.
Vatten's <i>wierookvat.</i> , zie op woordspeling.		336
Vder uder, <i>uier.</i>		382
Venus zoon, bynaem van Cupido.		493
VERANDEREN <i>actiu. en passiu.</i>		352
Verandering op teekening gerijmt.		162
Verbaestheid beter afgebeeld door stramme dan trage verzen.		145
VERBEIDEN, <i>active.</i>	344.	345
Verbeuren, door Dialektverschil van <i>Verboren.</i>		490
VERDERVEN, <i>verderft.</i>		427
VERDRAG is <i>uitstel.</i>		94
VERDWYNEN, <i>active.</i>	94.	349
Vereischten zijn vijf in ene nieuwe Psalmber.	260.	261
Vereischten kwal. voor <i>vereischten.</i>		346
VERGADEREN afgeleid.		284
overdrachtel. voor trouwen, byslapen.		ald.
VERGAEN, <i>abire.</i>		91
overdrachtel. <i>perire.</i>		ald.
VERGANGEN CONT. <i>vergaen.</i>		77
VERGEN, <i>offerre.</i>		85
		Ver.

<i>Vergenoeging</i> afgeschilderd door vloeiende verzen.	144
VERGETEN met een <i>genitiv.</i>	363
VERGUIZEN.	262
VERLEZEN en <i>overlezen.</i>	140
<i>Vermaend</i> , rijmt niet op <i>maend.</i>	162
VERMAST, <i>overladen, verdruct, vermoeit.</i>	285, 286
<i>nooit, verlaefd aen.</i>	287
VERNAEMT, <i>beroemd.</i>	78. 300
<i>Verpoozing</i> , zie <i>rust.</i>	
<i>Verscheidenheid</i> is ene eigenschap der verzen.	165. 166
<i>Verscbrikkelijkheid</i> des krijgs afgemaeld.	144
VERSCHRIKKEN <i>absol. passiv.</i>	252, 253
<i>reciproce.</i>	92. 377
VERZEN, wat tot een goed vers vereischt werd.	141
moeten zacht en vloeiend zijn.	143
ten zy de gelegenheid het anders toelaat.	145
eigenschappen in dezelve zijn vier.	166-169
stooten als 'er de rust in gebreekt.	280
ook, als men niet op de <i>smelting</i> let.	281
waren by de ouden zonder goede <i>profodie.</i>	340
handeling over de verscheiden soorten der Neder- duitsche Verzen.	171-186
waarnemingen omtrent het maken van Verzen.	137-152. 161-181
VERSLAEN, <i>transitive.</i>	85
VERSLINDEN, <i>verblind.</i>	427
VERSTAEN <i>zich des.</i>	363
VERSTAEREN.	16
VERSTEKEN is <i>verachten.</i>	88
VERSTRANGEN.	79. 193
VERTREK, <i>noch uitstel.</i> zie op <i>overtolligheid.</i>	378
<i>Verus</i> (Lat.) <i>waer.</i>	382
VERVULLEN met een <i>genitiv.</i>	363
VERWATEN.	262. 394
VERZINKEN, <i>act. aquis obrui.</i>	349
VERZWINDEN.	262
<i>Via</i> (Lat.) <i>weg</i> , afgeleid.	424
VIERVOETIGE, kwalijk in de <i>Profodie.</i>	339
VYANDEN geen goed rijmwoord.	162. 263
<i>Vinum</i> (Lat.) <i>wijn.</i>	382
<i>Visschen</i> op <i>missen</i> gerijmd.	162
<i>Visscherszangen</i> , verhandeling over de)	452, 453
<i>Vloeiendheid</i> der Verzen, door welke woorden bevorderd.	144
VLUCHTEN, <i>active.</i>	95. 350

VOL met <i>een genitiv.</i>	364
<i>Vonnisse</i> voor <i>vondenisse.</i>	4
<i>Vonnis</i> klinken, afgekeurd.	120
VOORDEREN, <i>promovere.</i>	82
<i>Voorredens</i> kwalijk voor <i>voorreden.</i>	346
VOORSTAEN, <i>antestare.</i>	97
<i>Voorzetsel</i> oulings min dan nu in gebruik.	360
scheidbaer) eischt de klemtoon.	120. 379
voor woorden van 2 grepen, vleit niet in onze uitspraek.	162
<i>be</i> voor werkwoorden.	424
VRAEGEN, <i>vroeg, gevragen.</i> }	423. 427. 436
<i>vraegde, gevraagd.</i> }	
<i>Vrede</i> rijmt niet op <i>leden.</i>	162
VREES, <i>omziende.</i>)	150
VRYBEUTER.	380
VRYBUITEN, <i>wegrooven.</i>	379, 380
VRYBUITENAER.	380
<i>Vrygebuit</i> , afgekeurd.	ald.
<i>Vrymaken</i> , <i>vrygemaakt.</i>	379
VRO EN VROHEDEN.	77
VROEG beter dan <i>vraegde.</i>	423-427
tegenesproken.	436
VROU beter dan <i>vrouw.</i>	381-386
<i>Kruchbaerheid</i> en <i>overloed</i> beschreven.	241
VRUCHTEN, <i>timere.</i>	72, 73. 128. 300

W.

W , zie over deze letter	381-383
is een dubbelde u u.	381, 382
't zelvde met Lat. v.	382
WAARELT, kwalijk voor <i>Wereld.</i>	371
WAELEN, <i>act.</i> en <i>neutr.</i>	13
WAER (ubi) voor <i>waer op</i> (in quo)	375
<i>Waer van daen</i> , afgekeurd.	281
WAERD en <i>waerdig</i> verschillende.	148
WAERDIG met een <i>genitiv.</i>	361
<i>Waere</i> gaet het <i>verfierde</i> te boven.	143
WAERELT kwalijk voor <i>Wereld.</i>	371
WAEREN.	262
WAGEN, zich <i>bewegen.</i>	424
WAKKEREN is <i>wakker maken.</i>	370
WANDELEN, <i>absol. act.</i>	352, 353
<i>een wandeling.</i>	353
	WA-

WANEN is van waer.	363
WANT, wenden.	376
Waffen, zuiveren, louteren.	} zie op overtolligheid.
Water, stroom en bron	
WATERORGELKEELEN.	370, 371
WEDERGEBOORTE noodzakelijkheid der) (Dichtstuk)	25. 56
Wederkeeren, reciproe.	377
WEERGADELOOS, komt van gaeden.	284
Weerstaen rijmt niet op bestaen.	263
WEG, afgeleid.	424
WEGEN, woog, gewoogen, moveer.	423
WEIDEN overdrachtelijk.	239, 240
WEIZEN, geweest, sapientem facere.	426
Welt (Hoogduitsch) Werelt.	374
komt niet van weren, esse.	ald.
WENDEN van want.	376
WENKBRAEUW beter dan wynbraeuw.	284
Wenkbraeuwen, geen goed rijmwoord.	162
Weyold (A-Sax) leeftijt.	372
Weraft (F. th.)	ald.
Werelt, Wereld, afgeleid van WEREN, esse.	371
Wereldwingend kind, bynaem van Cupido.	493
WERK, opus en labor.	432
WERKEN, werkte, gewerkt, afgekeurd.	422
wrocht, gewrogt, gekoozen.	423
werkte, onderscheiden van wrocht.	432
Werkwoorden, dadelyke) hebben het hulpw. hebben.	357
onzydige) dat van zijn.	ald.
hebben drieerlei beteekenis.	372
ongelykvloeiende) zijn wortelwoorden.	422
overdrachtelyke. 13.19.239,240.245.493.493	
de geslachten der)	92. 85. 256
WERLT is wereld.	374
Weyold (A-Sax, en F. th.)	372
WERRELT van werren.	371
kwalyk voor wereld.	ald.
Weyuld (A-Sax) leeftijt.	372
Westen, De avond, en nacht komen nooit op, in 't)	326.394
Zon en Maen, gaen beide onder in 't)	417
Wezen, de gedaente, aenwezen.	354
gesteld tegen over zijn.	354, 355
Wiegzang.	5
Wiel en kriel.	337

WYKEN, <i>actiue.</i>	95.	350
WYNBRAEUW, liever <i>wenkbraeuw.</i>		284
Wurld (A-Sax) <i>leeftijd.</i>		378
WYZEN, <i>gewijst.</i>		426
Woorden, zommige) in onze uitspraak niet geleden.		162
Woordberbaling somtijds fraei.		337
Woordspelingen.	336,	337
WORDT <i>gebleken.</i>		348
World (A-Sax) <i>leeftijd.</i>		372
World (Eng.) <i>Wereld.</i>		374
Worolt (F. th.)		372
Wortelwoorden zijn alle onze ongelijkvloeiende werkw.		422
Worult (A-Sax) <i>leeftijd.</i>		372
Woudziek <i>geestje</i> , bynaem van <i>Cupido.</i>		493
WRAEK, <i>leekaeuwende</i>)		150

X.

X, zie over deze letter.	225-231
--------------------------	---------

Y.

Y, niet anders dan i en j.	208. 226-229
----------------------------	--------------

Z.

Z kan een <i>silb</i> sluiten.	218-220
Zagtheid in Verzen, hoe bevorderd.	144
ZAKKEN, <i>actiue.</i>	95
ZALIGENDE, kwade <i>Profodie.</i>	338, 339
ZAT met een <i>genitiv.</i>	360
Ze, slaende op een manlijk naemwoord.	343
Zee, bynamen der)	20
Zeil en <i>treil.</i>	246
Zenden, <i>gezend.</i>	427.
<i>gezonden.</i>	436
Zielroerendheid de hoogste trap der Poëzy.	165
ZIET, liever <i>zicht.</i>	293
Zy, rijmt niet op <i>Poëzy.</i>	162
Zijn, rijmt niet op <i>dezijn.</i>	ald.
is 't hulpwoord van een onzijd. werkwoord.	347
Zijn en <i>schijn.</i>	355
ZILVEREN blijft onverboogen.	281
Zingt en klingt en <i>springt.</i>	386-388
	ZIN.

ZINKEN, <i>aktive.</i>	95. 349
<i>absol. passiv.</i>	352, 353
overdrachtelijk.	20
ZINSTAEL, <i>blasoen.</i>	364
beter dan <i>blazoen.</i>	367
ZOG, komt van <i>zuigen, zoog.</i>	422
<i>Zommige met de voorop.</i>	97
Zon, <i>Maen, en Starren</i> , zoo goed niet als <i>Starren, Zon en Maen.</i>	331
bynamen der Zon.	19
<i>dager te noemen.</i>	75
<i>Zonden en schuld</i> , zie op <i>overtolligh.</i>	378
<i>zoo adverb. voor adject.</i>	120
ZOOGEN komt van <i>zog.</i>	422
onderscheiden van <i>zuigen.</i>	139
ZOOMEN overdrachtelijk.	19. 493
<i>Zoon onderscheiden van kind.</i>	138
<i>Zot op bot gerijmt,</i>	162
<i>Zoud voor de Zee.</i>	20
<i>Zoute sprink.</i>	ald.
ZUIGEN, <i>zoog, gezoogen.</i>	422
<i>Zuiveren, louteren, wassjen</i> , zie op <i>overtolligh.</i>	378
ZULKS <i>adverb.</i>	364
ZW beter dan <i>sw.</i>	382
ZWADDER.	262
ZWETEN, overdrachtelijk.	13
ZWICHTEN <i>aktiv.</i>	93
<i>Zwijn en ever 't zelvde.</i>	287

T W E E D E

B L A D W Y Z E R

der aengehaelde en genoemde Schryverren.

A.

A ddison aengehaeld.	398. 402. 481
ALKEMADE , <i>Kornelis van</i>) berisft.	363
AMPSING , <i>Samuel</i>) aengehaeld.	210. 212. 223
genoemd.	219. 225
<i>Anakreon</i> , genoemd.	455
ANDRIESEN , <i>Andreas</i>) aenm. op <i>Datb. Pf.</i> getoest.	65-103
besch. antw. weerlegd.	190-201
nader antw. weerlegd.	303-306
genoemd.	295. 300
ANSLO , <i>Reinier</i>) genoemd.	150. 461
ANTONIDES , <i>Joh.</i>) <i>van der Goes.</i> aengehaeld.	238. 240. 243.
245. 286. 357. 370. 371. 380. 387, 388. 390.	399. 493
berisft.	332. 333. 399-401
beoordeeld.	370
genoemd.	392. 409
geroemd.	402
<i>Aristarchus</i> aengehaeld.	418
<i>Aristoteles</i> aengehaeld.	479
genoemd.	465. 480

B.

B ADON, <i>Johannes</i>) aengehaeld.	338. 358. 368. 370. 380.
berisft.	387. 491
333	
BAKE , <i>Laurens</i>) aengehaeld.	238. 240
BALEN , <i>Matthijs</i>) aengehaeld.	200
BEAUMONT , <i>Simon van</i>) aengehaeld.	201
BECANUS , <i>Joann. Goropius</i>) genoemd.	61. 304. 365
BEKA , <i>J. de</i>) genoemd.	385
BELLE , <i>Jan van</i>)	480
BENINGA , <i>Eggerik</i>) aengehaeld.	94
<i>Bentlei</i> genoemd.	67
	BERG,

BERG, Abaz. van den) aengehaeld.	369
<i>Bergler</i> genoemd.	419
<i>Beza</i> , genoemd.	67
BYBEL (1477.) aengehaeld.	79. 426. 427
genoemd.	425. 427. 436
(1596.) aengehaeld.	95
<i>staten</i> 1637. aengehaeld.	76. 95
genoemd.	71. 198
BYNS, Anna) aengehaeld.	195
<i>Boetius, vertaling van)</i>	81
<i>Boilleau, despreaux</i> aengehaeld.	479
genoemd.	480, 481
<i>Bos, du)</i> aengehaeld.	481
BOSCH, Bernardus de) dichtl. verlust. beoord.	10-23
genoemd.	481
<i>Bossu, père le)</i> aengehaeld.	479
<i>Bouchier</i> genoemd.	67
BOXHORN, Marc. Zweeris van) aengehaeld.	282
BRAND, Gerard) aengehaeld.	246
genoemd.	301. 392. 461
BREDERODE, Gerbrand Adriaensz.) aengeh.	92. 201. 380
BROEKHUIZEN, Joan van) aengehaeld.	187
genoemd.	74. 169. 354
<i>Buffier</i> genoemd.	480
BURCHHOORN Izak) aengehaeld.	355. 388
<i>Burman</i> genoemd.	67

C.

By K staen de Duitschen.

Callimachus genoemd.	454
<i>Caseneuve</i> aengehaeld.	59
CASTRICOMIUS Pancratius) genoemd.	372
aenteekenaer op <i>willeraem.</i>	373
grooter liefhebber onzer oude schriften, dan	
kenner.	373
Chalons, de) aengehaeld.	479
<i>Clerc</i> genoemd.	67
Clos J. de Colom du) aengehaeld.	480
<i>Cornelle</i> genoemd.	ald.
<i>Curtius</i> aengehaeld.	419

D.

Daciter, Madame) genoemd.	67
DATHEEN, Pieter) Psalmen. 65-103. 189-201. 261-301. 408	

GODDAEUS, <i>Conradus</i>) genoemd.	457
<i>Goldastus</i> , genoemd.	372
<i>Graevius</i> genoemd.	67.
<i>Gronovius</i> genoemd.	ald.
GROOT, <i>Hugo de</i>) genoemd.	67. 198. 219. 225
<i>Guicciardin</i> , aengehaeld.	408

H.

H AES, <i>Frans de</i>) verheerl. Portugal beoordeeld.	235-249
aengehaeld.	377. 387. 396. 492
genoemd.	394
<i>Joan de</i>) aengehaeld.	78. 353. 480
genoemd.	301
HALMA, <i>Francois</i>) genoemd.	407
HAREN <i>Wm van</i>) aengehaeld.	243
genoemd.	479
zijn <i>Heldendicht</i> FRISO.	469
HAVIUS aengehaeld.	284
HEINS, <i>Daniel</i>) aengeh.	336. 340. 346. 370. 376. 390. 392
<i>Zacharias</i>) aengehaeld.	336. 388
HENNINIUS <i>H. Cbr.</i>) genoemd.	367
HERPENER, <i>Pieter de</i>) aengehaeld.	305
<i>Hervey J.</i>) genoemd.	276
HEULEN, <i>Christiaen van</i>) aengehaeld.	194. 212. 215. 219.
	225
HILVERENBEEK, <i>Jan Gorop van</i>) is <i>Becanus</i> .	61
HOFFER, <i>Adriaen</i>) aengehaeld.	79. 97. 437
<i>Homerus</i> , genoemd.	400. 417-419. 439-443. 454. 465-468
	474. 475. 477.
oogmerk in zijn <i>Ilias</i> .	418
HOOF, <i>Pieter Cornfz.</i>) aengehaeld.	4. 69. 70. 72. 77. 78.
	81. 95. 124. 128. 130. 198. 199. 210. 211. 237. 240.
	247. 283. 340. 342. 345. 354. 358. 360. 363. 364.
	369. 380. 389. 390. 403. 408. 491. 493
berispt.	332
genoemd.	150. 301. 367. 406. 409. 484
groemd,	402. 403. 423
HOOGSTRATEN, <i>David van</i>) aengehaeld.	86. 121. 123. 125.
	343. 344. 354. 362. 376. 388. 392. 403. 481
genoemd.	341. 342. 367. 369. 378
Vers van)	254
<i>Frans van</i>) aengehaeld.	438
<i>Jan van</i>) aengehaeld.	493
	L 15
	HOOG-

HOOGVLIET, Arnold) aengehaeld.	19, 20. 236, 237. 243.
	338. 369. 387. 390. 395. 475. 481. 493
berispt.	333. 336, 337. 354. 396
genoemd.	395. 409. 439. 465-467. 474. 475. 479
geroemd.	400
verdedigd.	417
Horatius, aengehaeld.	329. 418. 419. 466. 468. 479
genoemd.	419. 455. 465-467. 480
Houlieres, Mad. des) genoemd.	480
HOUTEN, Jan van) genoemd.	372, 373
is niet de Aenteekenaer op Willeraem.	373
HOUWAERT, Joban Baptista) aengehaeld.	79, 80. 87, 88.
	92. 195. 305. 338. 344, 345. 370. 381. 390
genoemd.	298
HOVEN, van) genoemd.	367
HUBERT, Antonis de) aengehaeld.	12. 87, 88. 128. 214. 219
HUYDECOFER, Baltbaz.) aengehaeld.	3. 11. 13. 15. 17-19. 21,
	22. 57. 80. 85. 95-97. 99. 122. 124. 128, 129.
	139. 145. 162. 172. 192. 207. 220. 226. 228.
	236. 265. 270. 279. 281. 284. 287. 335. 340.
	347. 353. 355. 357, 358. 363. 378. 386. 388.
	392. 419. 423, 424. 427. 434. 480. 491
genoemd.	296. 331. 348, 349. 379. 394. 409.
	418. 421. 423. 427. 432. 434-436. 480
berispt.	163
verdedigd.	163, 164
HUYGENS, Constantinus) aengehaeld.	19
genoemd.	458, 459
HUYTER, Pontus de) aengehaeld.	215. 218. 221. 225. 382, 383

I.

JONKTYS, Daniel) aengehaeld.	201
JUNIUS, Francisc.) aengehaeld.	282. 356. 372, 437
genoemd.	368. 372. 374

K.

KAMPHUYZEN, Dirk Rafaels) aengehaeld.	16. 196
KATE, Lambert ten) aengehaeld.	17. 22. 72. 75, 76. 85.
	87. 125. 194. 206. 213. 216-218. 220. 223-225. 228.
	231. 279. 281, 282. 340, 341. 346, 347. 363, 364. 371.
	374. 379. 423
genoemd.	304. 352. 362. 365. 367. 389. 421, 422. 432.
	434. 436
	KATS,

KATS, <i>Jacob</i>) aengehaeld.	95. 196
KILIAEN, <i>Cornelis</i>) aengehaeld.	4. 15. 17. 58, 59. 72. 74. 75.
	79. 82. 84-87. 91. 95. 97. 99. 104. 125. 129. 194.
	199. 247. 265. 282. 284. 356. 368. 371. 375.
	379-381. 389. 391. 425. 434. 484. 491
genoemd.	359. 365. 388, 389. 394
de drukken)	303, 304
KLERCQ, <i>Pieter le</i>) aengehaeld.	376
genoemd.	481
KLUIT, <i>Adriaen</i>) geslachtlijst beoordeeld.	121-132
aengehaeld.	209. 227, 228. 341. 490
KOLYN VAN RYSSELE aengehaeld.	94
KOLYN, <i>Claes</i>) aengehaeld.	70. 73. 94. 99. 200
genoemd.	406
KONING, <i>Abraham</i>) aengehaeld.	130
KOORNHERT, <i>Dirk Volkerts</i>) aengehaeld.	305. 306. 336. 342.
	444. 347. 349. 355. 357. 362, 363. 370, 371.
	376, 377. 388. 391. 436
KOSTER, <i>Samuel</i>) aengehaeld.	13. 72. 77. 80. 284. 491
KRUYFF, <i>Jan de</i>) aengehaeld.	448
KONSTGENOOTSCHAP <i>Concordia & labore</i> , aengehaeld.	347.
	370. 386. 451
berisft.	354
LAUS DEO SALUS POPULO, <i>Psalmb.</i> beoord.	259-273
aengehaeld.	360
genoemd.	408
NATURA ET ARTE, aengehaeld.	239. 447. 492
NIL VOLENTIBUS ARDUUM, aengehaeld.	12

L.

Lamy, <i>Bernard</i>) aengehaeld.	479
LANGENDYK, <i>Pieter</i>) aengehaeld.	405
genoemd.	410
LREUWEN, <i>Simon van</i>) aengehaeld.	98
Leyzer aengehaeld.	374
LEUPENIUS <i>P.</i>) aengehaeld.	211. 222. 224
LINSCHOTEN aengehaeld.	436
<i>Lipsius</i> , genoemd.	67
<i>Longinus</i> , aengeprezen.	481
<i>Lucanus</i> , genoemd.	464
LULOFS, <i>Joan</i>) aengehaeld.	395
genoemd.	417
	Onder

Onder de Letters

F. B. L. C. aenmerk. de Nederd. tael aeng. beoord. 3-5	
brief over <i>braef</i> .	57-64
aengehaeld.	210. 246. 367
genoemd.	129
M. B. D. J. M. aengehaeld.	479

M.

M ANDER, <i>Carel van</i>) aengehaeld.	333. 336. 349. 357. 370.
	376. 389
MANUTIUS <i>P.</i>) aengehaeld.	483
MARD, <i>Remond de St.</i>) aengehaeld.	479
MARESCHALLUS, <i>Thomas</i>)	199
MARNIK, <i>Philips van</i>) aengehaeld.	306
MARRE <i>J. de</i>) aengehaeld.	20
genoemd.	409
MARTINIUS, <i>Edmund</i>) genoemd.	374
MATTHEUS, <i>Antonius</i>) aengehaeld.	344. 373
genoemd.	385
<i>Mauvillon</i> , genoemd.	480
MEERHOUT, <i>Petrus Vehemannus</i>) genoemd.	373
MEYER, <i>Lodewyk</i>) aengehaeld.	15. 58. 59. 79. 87. 124. 491
<i>P.</i>) aengehaeld.	121
MENAGE, <i>Gillis</i>) aengehaeld.	59. 119. 330
genoemd.	61. 365
<i>Menetrier</i> , genoemd.	365
<i>Merula</i> , genoemd.	372-374
<i>Mervefin</i> , genoemd.	480
MEULEN, <i>Anr. vander</i>) aengehaeld.	72. 80. 95
MIERIS, <i>Frans van</i>) genoemd.	342
MIJLE <i>Abrab. van der</i>) aengehaeld.	76
genoemd.	225
MILTON, <i>John</i>) geoordeeld.	479
genoemd.	402
<i>Moerman</i> , aengehaeld.	73. 79. 91. 94
<i>Molliere</i> , genoemd.	480
MOONEN, <i>Arnold</i>) aengehaeld.	122. 210. 213. 216. 218. 223.
225. 228. 231. 239. 242. 381. 389. 423	
genoemd.	384. 453
<i>Morbof</i> , genoemd.	373
MOTTHE, <i>la</i>) aengehaeld.	479
genoemd.	410. 408
	M. S.

M. S.

MS. B. aengehaeld.	342. 344. 360
<i>Chroniken van den Stichte van Utrecht</i> f°. aengehaeld.	385
<i>Natuerkunde over 't beelal van broeder Thomas</i> aengehaeld.	363. 375. 389
<i>Oorsprong van 't Convent van St. Nicolaes te Utr.</i> aengeh.	376
<i>Spiegel der volcomenheid</i> , aengehaeld.	363

N.

N IEUWVELT's <i>Psalmen</i> , genoemd.	261
<i>Nicot</i> , aengehaeld.	59
NYLOE, (J.) aengehaeld.	210. 218. 223
genoemd.	9
berispt.	362
NOTKERUS, (<i>Balbulus</i>) aengehaeld.	200. 282

O.

O livet, aengehaeld.	479
OPITIUS, vertaling van <i>Rbytm. S. Annonis</i> .	374
OTFRIDUS, aengehaeld.	199. 372
genoemd.	361
OUDAAN, (<i>Joachim</i>) aengehaeld.	73. 245. 378. 480
<i>de Fongej</i>) berispt.	333
OUTHOF, (<i>Gerard</i>)	121-123
<i>Ovidius</i> , aengehaeld.	288. 371. 440. 442
genoemd.	141. 150. 169. 401
berispt.	397. 398

P.

P altbenius, aengehaeld.	376
<i>Passeratus</i> , genoemd.	67
PELS, (<i>Andreas</i>) aengehaeld.	209. 369. 378. 388. 419. 480
genoemd.	211
<i>Pezronius</i> , aengehaeld.	282
PICARD, (J.) aengehaeld.	196
<i>Pindarus</i> , genoemd.	454, 455
PLUIMER, (<i>Joan</i>) aengehaeld.	245
POERAET, (<i>Pieter</i>) genoemd.	9
<i>Peetische vermakelijckbeden</i> . Zie op <i>Schagen</i> .	
FOOT,	

FOOT, <i>Hubert, Korneliszoon</i>) aengehaeld.	15. 244. 286.
genoemd.	344- 359. 481
<i>Pseudorpbæus</i> , genoemd.	409. 493
	454

R.

R ABUS, <i>Pieter</i>) aengehaeld.	371
<i>Racine</i> , genoemd.	480
REITZ, <i>Willem Otto</i>) aengehaeld.	70. 86. 199. 210. 218.
	227. 249. 480
<i>Restaut</i> , genoemd.	480
REVIUS, <i>Jacob</i>) aengehaeld.	194
<i>Richelet</i> , genoemd.	330. 480
RIPA, <i>Cesar</i>) genoemd.	480
RODENBURGH, <i>Theodoor</i>) aengehaeld.	74. 93. 130
<i>Rollin</i> , aengehaeld.	481
<i>Roufard</i> , genoemd.	181
ROYEN, <i>A. van</i>) genoemd.	276. 288
<i>Roufféau</i> , genoemd.	480
RUE, <i>Pieter de la</i>)	450-452

REDERYKERS

VAN <i>Amsterdam</i> , IN LIEFDE BLOEIENDE, aengehaeld.	87. 195.
	345. 347. 389
DE WITTE LAVENDER, [1607.] aengehaeld.	92, 93. 340. 342. 344. 345
<i>Antwerpen</i> , WT JONSTEN VERSAEMT, [1539.] aengehaeld.	70. 92
<i>Delft</i> , voor de blaauwe <i>Acoleije</i> [1561.] aengeh.	349
<i>Ghend</i> , vergadering van XIX. Kamers, [1539.] aengehaeld.	73. 99
<i>Gouwe</i> , voor de blaauwe <i>Acoleije van Rotterdam</i> , aengehaeld.	200. 345
<i>Haerlem</i> , consttboonende <i>Fuweel</i> , aengehaeld.	265
oude Kamer van) [1561.] aengehaeld.	348
jonge Kamer van) aengehaeld.	347
<i>Mechelen</i> , de PIOENE.	340. 385
<i>Noordwijk</i> , voor de <i>Rotterd. Kamer</i> , aengeh.	200. 348
<i>Rbijnsburg</i> , voor de blaauwe <i>Acoleije</i> [1561.] aengehaeld.	344, 345. 347, 348. 389
<i>Schiedam</i> , voor de bl. <i>Acoleije</i> , aengeh.	333. 345. 385
<i>Soutleuwen</i> , LELIKENS VAN DEN DALE [1561.] genoemd.	348
<i>Vlaerdings Rederijkberg</i> , aengehaeld.	69, 70. 74. 80. 93
	S.

Saffo , genoemd	454. 457
Salmafius , genoemd.	67
Scaliger , aengehaeld.	468. 479
SCHAGEN , <i>Marien</i>) genoemd.	9, 10. 217. 224
aengeprezen.	481
SHELLING , <i>P. van der</i>) aengehaeld.	238
SCHERMER , <i>Lukas</i>) aengehaeld.	239
Scherzius , genoemd.	372
SCHILDEN , <i>Tbysken van der</i>) aengehaeld.	284
SCHILTERUS , aengehaeld.	372
genoemd.	375
SCHIM , <i>Hendrik</i>) aengehaeld.	241
genoemd.	481
SCHRIECK , <i>A.) van Rodorne</i> , aengehaeld. 69. 72. 73. 80. 93	69. 72. 73. 80. 93
genoemd.	365. 406
SCHRIVERIUS , <i>Petrus</i>) aengehaeld.	342
SCHUEREN , <i>Gberardus de</i>) aengehaeld.	330
<i>Jacob van der</i>) aengehaeld.	219
SEELEN , <i>Job. Henr. a)</i> aengehaeld.	81, 82
<i>Segrais</i> , genoemd.	480
<i>Servius</i> , aengehaeld.	420
SEWEL , <i>William</i>) aengehaeld. 213, 214. 217, 218. 220. 225.	213, 214. 217, 218. 220. 225.
	227. 232. 481
SILVIUS , <i>Samuel</i>) berispt.	337
SIX van Cbandelier . <i>Fan</i>) aengehaeld.	129. 131
SNAKENBURG , <i>Hendrik</i>) aengehaeld.	492
SMITS , <i>Dirk</i>) aengehaeld.	335
berispt.	336
genoemd.	481
SMYTERS , <i>Anthony</i>) genoemd.	150
<i>Spanbeim</i> , aengehaeld.	455
<i>Spelman</i> , genoemd.	365
SPIEGEL , <i>Hendrik Lourensz.)</i> aengehaeld.	374
STEENWIJK , <i>Frans van</i>) genoemd. 409. 465-467. 479	409. 465-467. 479
geoordeeld.	471
STOKE , <i>Melis</i>) aengehaeld. 70. 73. 77. 80. 99. 129. 198. 200.	70. 73. 77. 80. 99. 129. 198. 200.
	363. 375. 384. 389
Suetonius , aengehaeld.	440
SCHRIFTERS	
van de <i>Amsterdamsche Helikon</i> [1624.] aengehaeld.	130
<i>Bibliothèque des Sciences</i> , genoemd.	299. 302
<i>Chronijk van den Klerk uit de lage landen</i> , aengehaeld.	342. 348. 374
	VAN

van de <i>Dictionnaire encyclopedique</i> , aengehaeld.	403
<i>Epinikion Regis Ludovici</i> , aengehaeld.	362
<i>Epistelen, ende Evangelien</i> , aengehaeld.	99. 128.
	425, 426
	genoemd.
	427
<i>Fama</i> , zie VAN HOVEN.	
<i>St. Franciscus Wijngaerd</i> , aengehaeld.	342. 343. 345.
	348. 359. 426
<i>Souter</i> , aengehaeld.	349. 385. 389
<i>Getidenboekken 1484.</i> aengehaeld.	424, 425
<i>Glossæ Cassellanae Romano-Theodiscae</i> , aengeh.	373
<i>Gottbingjsche Anzeigben</i> , aengehaeld.	302, 303
<i>Goudjsche Chronijk</i> , aengehaeld.	200. 342. 345. 437
<i>Idea Linguae Belgicae</i> , zie <i>Verwer</i> .	
<i>In Laudem St. Annonis</i> , aengehaeld.	372. 374
	genoemd.
	361. 374
<i>Legende, gulden)</i> aengehaeld.	200
<i>Lettercourant, Nederlandsche)</i> genoemd.	64. 264. 439
<i>Letterkonst der Amsterdamjsche Rederijkkamer</i> , aen-	
gehaeld.	199. 210. 217. 221
<i>Memoires pour l'histoire des sciences & des beaux arts.</i>	480
<i>Nederduitjsche Spelling</i> , Haerl. 1612. aengehaeld	213.
	215. 218. 222. 229
<i>Passionael, [Zomerstuk]</i> aengehaeld.	128
<i>Philantropie.</i>	161. 202. 405. 482
<i>Poëtische vermakelykboden.</i> Zie op <i>Schagen</i> .	
<i>Spektator, Hollandsche)</i> genoemd.	302. 405
<i>Teutonissta [1477.]</i> Zie <i>Schueren</i> .	
<i>Wyze Krijgsmán en dappere Raedsbeer [1658.]</i> aen-	
gehaeld.	130

T.

T <i>acitus, Cornelius)</i>	127
TARGIER, <i>Jakob)</i> aengehaeld.	356. 369. 380
<i>Tatibmannus</i> aengehaeld.	468
<i>Touche, la)</i> genoemd.	480
<i>Tromanius, Abraham)</i>	194
<i>Trotzius</i> genoemd.	367
TUINMAN, <i>Carel)</i> aengehaeld.	249
veracht.	365
TZESTIH, <i>Antonis)</i> genoemd.	381

U.

U ITENBOGERT aengehaeld.	284
UITENHOVEN genoemd.	261
	Y.

V.

V AERNEWYCK, <i>Marcus van</i>) aengehaeld.	79. 93
VALCOOCHS, <i>D. A.</i>) aengehaeld.	305
VEEN, <i>Jan van der</i>) aengehaeld.	437
VELDENAER, <i>Johannes</i>) aengehaeld.	342. 348. 376
VELTHEM, <i>Lodewyck van</i>) aengehaeld.	81. 194. 200. 345.
	357. 385. 389
genoemd.	191. 298. 406
VERSTEEG, <i>Nicolaes</i>) berisft.	333
VERWER, <i>Adriaen</i>) aengehaeld.	70. 71. 76. 86. 98. 122.
	197. 206. 209. 210. 213. 218. 279. 354. 427
genoemd.	301. 365. 432. 480
<i>Vida, de</i>) genoemd.	480
<i>Virgilius</i> aengehaeld.	404. 441. 442. 474
genoemd met opzicht op de herderszangen.	277
genoemd.	150. 169. 404. 417. 439. 441. 443.
	465. 466. 468. 474. 476. 479
gepreezen.	400
VISSCHER, <i>Roemer</i>) aengehaeld.	130
VOET <i>Joannes, Eusebius</i>) genoemd.	408
<i>Voiture</i> genoemd.	480
VOLLENHOVE, <i>Johannes</i>) aengehaeld.	151. 242. 491
genoemd.	301. 409. 480
<i>Voltaire</i> genoemd.	480
VONDEL, <i>Jooft van</i>) aengehaeld bl. 10-14. 16. 19-21. 73.	
	80. 85. 86. 98. 124. 128. 130. 131. 201. 207.
	143. 145. 164. 165. 176. 178. 181. 188. 236-
	239. 141. 243. 245-249. 265. 270. 285-287.
	330. 337. 340. 342. 344. 345. 347. 349. 353-
	355. 357-359. 362. 364. 368. 370. 377-381.
	387. 388. 390. 392. 404. 427. 438. 441. 442.
	446. 449. 450. 480. 491. 493
berisft.	331. 336. 378. 397. 398
genoemd.	169. 170. 179. 183. 191. 291. 301.
	406. 409. 452. 455. 461. 479. 481
<i>vos, Jan</i>) genoemd.	191. 381
<i>Vossius, Gerardus, Johannes</i>) aengehaeld.	364. 373. 483
genoemd.	67. 480

W.

W ACHTERUS, <i>Job. Georg.</i>) aengehaeld.	126. 127. 207.
	372. 375
WATERLOOS, <i>H. F.</i>) aengehaeld.	bl. 17
Ma	<i>Wille</i>

Willeramus (de abt.) aengehaeld.	200. 360. 361. 363. 372
genoemd.	346. 361
met opzicht der uitgæv.	373, 374
WILP, Sara Maria van der) Herderszang opgegeven.	23
WINSCHOOTEN, Wigardus van) aengehaeld.	139. 223
WITII, Katharina, Jobanna) aengehaeld.	238, 239

Z.

ZEEUS, Jacob) aengehaeld.	387. 451
berispt.	336
genoemd.	481
ZWEERTS, Pbilip) Gedichten, opgegeven.	291-294

ZINHINDERENDE ZETFEILEN.

bl. 19. reg. 5. van onderen <i>kuifen fraalen</i> , voor <i>kuif van fraalen</i> ;	
— 20. — 24. bl. voor Boek.	
— 60. — 26. <i>chevalers: homme, homme d'armes</i> , lees <i>chevalers: homme d'armes.</i>	
— 63. — 7. van onderen <i>de drap, d'or</i> , voor <i>de drap d'or.</i>	
— 84. — 9. Psalm Lxviii. vs. 2. voor Psalm Lxviii. vs. 3.	
— 85. — 6. van onderen bl. 437. voor bl. 337.	
— 112. — 2. van onder. <i>op dat er een eens eind</i> voor <i>op dat er eens een eind</i>	
— 198. — 24. <i>genieten</i> ; voor <i>gebruiken</i> ;	
— in de <i>noot: dit zyn schryven</i> , voor: <i>dit zijn schynen.</i>	
— 208. — 7. E' of EE, I (a) i', o, voor E' of EE, I (a), o,	
— 234. — 6. <i>verkore</i> , voor <i>verkort.</i>	
— 289. — 11. <i>V. D. Schilder</i> , voor <i>van der Sçilden.</i>	
— 19. — 10. <i>vanus tristis butanibus</i> voor <i>vanus tristis butanibus</i>	
— 19. — 19. <i>es ea</i> voor <i>esca.</i>	
— 295. — 24. <i>dit was</i> — <i>Hy wets dat</i> , voor <i>dit was</i> — <i>Hy wets dan</i> ,	
— 296. — 38. <i>verkoren</i> , voor <i>verzekeren</i>	
— 304. — 34. <i>dus</i> TEN KATE bl. 137. voor 437. lees <i>eens</i> TEN KATE bl. 137. voor 337.	
— 306. — 21. COORNH. voeg er achter <i>Vertaling van Boetius.</i>	
— 419. — 21. <i>wit te schyden</i> . voor <i>wit te schryven.</i>	
— 439. — 4. HOOGVUIET, voor HOOGVLIET,	
— 3. van onder. ADHILLES, voor ACHILLES.	
— 440. — ult. ENDAS voor ENEAS.	
— 441. — 1. ACHILDS voor ACHILLES	
— 476. — 39. <i>zoo naeuw niet behooren</i> voor <i>zoo naeuw behooren.</i>	
— 485. — 5. van onder. <i>sicht</i> , voor <i>schicht</i> ,	

